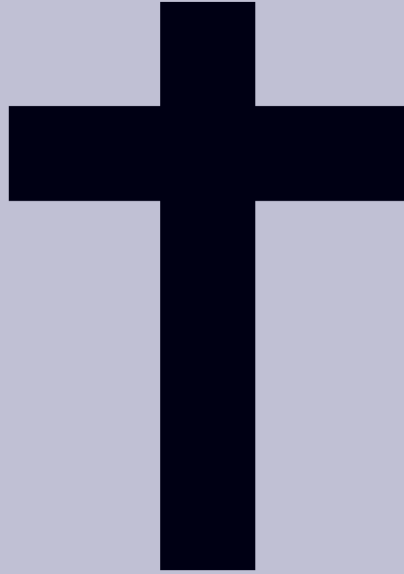

Tuḗarã Majaroka

NT Portions in Tanimuca-Retuã

Tuparã Majaroka NT Portions in Tanimuca-Retuarã

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tanimuca-Retuarã

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Portion only

in Tanimuca-Retuarã

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
4e379460-3432-5782-bd03-3b795b62c06a

Contents

San Marcos	1
Los Hechos	49
1 Corintios	113
2 Corintios	143
Filipenses	164
1 Tesalonicenses	172
2 Tesalonicenses	179
Santiago	183
1 San Juan	191
Apocalipsis	198

Evangelio según San Marcos

*Rupuko'a jūjerimaji, Juan imaekaki, po'imajare wārōekaki
(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)*

¹ Ikuṗaka sime Jesús, Jā'merūkika Tuṗarāte wā'maekaki majaroka. Tuṗarā Maki kime. Ā'mitirikōrī je'e: jiiatakaja ima sime kimajaroka. ² Ikuṗakaja simaroyireka're āriwa'ri Tuṗarāro'si bojañjirimaji Isaías wāmeiki imaekakite o'oeka, Tuṗarāte Kimakire jaika mirāka:

“Miruṗubaji aṗika yirika bojarimajire yiṗūatarāñu. Suṗa imarī meyarūki ruṗu yirika bojaweirimaji kimarāñu, ba'iaja nabaaika naja'ataokaro'si.

³ Po'imajamatorā kimarāñurō'ōrā kire ā'mitirirī etarāñurāte jājirokapi ikupaka kērīrāñu: ‘Imatikaja, suṗabatirā jia ṗuṗajoekaja mija imabe, Maiṗamakire ikuparō'ōṗiji etarāka simamaka. Ba'iaja baabekaja jia oyiāja ṗuṗajoabaraka mija imabe’, kērīrāñu, Tuṗarāte ārika”, āriwa'ri Isaías imaroyirekakite o'oeka.

Juanre baarūkia ṗuṗajoaweibaraka i'suṗaka Isaías imaroyikakite o'oeka.

⁴ I'suṗaka kio'oeka be'erō'ō, ñoaka sajaritikaṗa Juanre etaeka po'imajare imaberikarō'ōrā. Suṗa imarī, po'imajare rupuko'a jūjebāraka, ikupaka nare kijaika: “Ba'iaja mija baaika ja'atatirā Tuṗarārika bojariroka āñu uṗakaja mija baabe. I'suṗaka mija baamaka ĩawa'ri, ba'iaja mija baakoṗeikareka ye'kariabaraka Tuṗarāte mijare wayuñarāñu. I'suṗaka mija baarāka be'erō'ōṗi rupuko'a mija jūjerūjebe”, Juanre nare ārika. ⁵ Rikimarāja Judeakarā, suṗabatirā Jerusalénkarāoka po'imajare kiṗō'irā etarijariika kire ā'mitiyaokaro'si. I'suṗaka netamaka ritaja po'imajare imaeka wājitāji, “Ikuṗaka ba'iaja baaiki ñime”, āriwa'ri Tuṗarāte nabojaroyika be'erō'ōṗi Jordán wāmeiriarā Juanre nare rupuko'a jūjeroyika.

⁶ Rupuko'a nare jūjerimaji camello ṗoyapi kīkeka jariroiki kimaeka. Suṗabatirā wa'ibikirāwēko ajeakaka kiwa'eyoka imaeka. I'suṗakajaoka ēorā ñimia, mumiokoapitiyika ba'arijayuka kimaeka.

⁷⁻⁸ —Yibe'erō'ōṗi ṗuri aṗika etarāki. Yi'i ṗuri, i'suṗakamarīka ñime. Yire tērīwa'ribaji oñuka kimamaka, yi'i ṗuri marākā'ā baatirā kiū'ṗuko'a kuterā yurupaberijiki ñime. Tuṗarāte mija ā'mitiripēamaka ĩawa'ri, okoapitakaja mijare rupuko'a yijūjeyu. Yibe'erō'ōṗi etarāki ṗuri Espiritu Santo mijare ña'ajāārāki. I'suṗaka mijare kibaarāka simamaka, Tuṗarāte yapaika uṗakaja jia baarijayurā mija imarāñu,— āṗaraka Juanre nare wārōroyika.

*Juan ṗō'irā eyatirā “Rupuko'a yire mijūjebe”, Jesúre ārika
(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)*

⁹ I'sia ṗoto Galilea ka'iaṗi Nazaret wāmeika imaekarō'ōrā Jesúre a'rika. Topi a'ririari Juan ṗō'irā keyaeka. Torā keyaeka ṗoto Jordán wāmeiriarā rupuko'a Juanre kire jūjeka. ¹⁰ Riakapi Jesúre marīrīkaekarō'ōjīte wejeṗemarā yu'awa'ri, kīaeka ṗoto, wejeṗema wiritaeka. I'suṗaka sabaeka ṗoto okoipakoa uṗaka imaekarā ña'rījāitirā Espiritu Santore kireka ña'rīro'ika. ¹¹ I'suṗaka sabaeka be'erō'ōjīte wejeṗemarō'ōṗi, ikupaka Tuṗarāte ārika:

—Mi'i imaki Yimaki wātaka ñoñuka. Jia jījimaka ñime mika,— kire kērīka.

*Satanāre korikoṗeka Jesúre ba'iaja baarika ĩaokaro'si
(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)*

¹² Topi mae ɸo'imajamatorā Jesúre ke'ewa'rika Espíritu Santo. ¹³ I'supaka kire kibaaeka ɸoto ĩ'parā ɸo'imajarakarĩmi Jesúre torā imatapaeka. Torā kimaeka ɸoto, “¿Yaje ritaitaka Tuparāte takaja yi'yuka kime?”, āriwa'ri kire korirĩ Satanáre kipō'irā ɸemakotowirika. I'supaka kire kibaako'omakaja ba'iaja baaberikaki Jesús. Supabatirāoka ɸo'imajamato imaekarō'ō simamaka, werika wa'iro'sitakaja imaekarō'ō simako'omakaja ángelrākare kire ĩarĩrĩroyika.

*Galilea ka'iarā mamarĩtaka Jesúre wārōũ'mueka
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)*

¹⁴ Juanre wēkomaka imariwi'iarā Herodete tarūjeka be'erō'ō Galilearā Jesúre a'rika. Torā keyaeka ɸoto, “Ikuɸaka Tuparārika bojariroka ima”, āriwa'ri ɸo'imajare kiwārōeka. ¹⁵ Torājĩrā mae,

—Mae sarā seyarūkia, koyiaja sajariwa'yu, mamarokapi Tuparāte ɸo'imajare jā'meũ'murūkia. I'supaka simamaka ba'iaja mija baaika ĩ'yopiɸaraka saja'atatirā, Tuparārika bojariroka takaja mija ā'mitiripēabe kirirā mija imaokaro'si,— āriwa'ri nare kiwārōeka.

*Wa'ibaarimaja imaekarāte Jesúre akaeka kika wārūrimaja nimaokaro'si
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)*

¹⁶ I'tojirā mae, Galilea ɸa'warijepi a'ririjaparaka, Simón, supabatirā kibe'erō'ōkaki Andrés wa'ibaarimaja imaekarāte Jesúre ĩatōɸoeka. I'supakaja ɸa'warā wāɸua taabaraka nimaekarō'ōrā naɸō'irā keyaeka. ¹⁷ Naɸō'irā ey-atirā,

—Dajoa yika. Wa'ibaarimaja imariɸotojo, mae ɸuri yire ā'mitiripēawa'ri, ɸo'imajare yiro'si rēarimaja mijare ñimarūjerāñu,— nare kērika.

¹⁸ I'supaka nare kērika ɸotojo sarāja nawāɸua yiatatirā kika na'rika.

¹⁹ Topi ate sa'riwa'ribaji a'ririjaparaka, Santiago, kibe'erō'ōkaki Juanka nimaeka ɸoto Jesúre nare ĩatōɸoeka. ĩ'rā ĩ'parā nimaeka Zebedeo makarā. Kūmuarā wāɸua jiebaraka nimaeka. ²⁰ I'supaka imaekarāte ĩatōɸotirā nare kiakaeka. I'supaka nare kēɸakā'ā kika na'rika narō'si mae. I'supaka simamaka nakūmuarā naɸaki Zebedeore tuika, kire jeyobaarimajapitiyika.

*Satanárika ima ña'rĩjāikakite Jesúre jieka
(Lc 4.31-37)*

²¹ Galilea ɸa'warō'ōpi a'ritirā Capernaúm wejearā kika wārūrimajapitiyika Jesúre eyaeka. Judíotatarāte jēritaroyikarĩmi simaeka ɸoto narēriwi'iarā Jesúre kākaka. Torā kākatirā mae ɸo'imajare kiwārōũ'mueka. ²² Tuparāte kire āririjayu upakaja jia nare kiwārōeka ā'mitiritirā, “Kiwārōika upaka wārōirāte ā'mitirikoribeyurā yija ime. Jia wājitāji ɸupajoaiki imarĩ tēritaka wārōrimaji kime”, narĩɸupajoaeka. ²³⁻²⁴ I'supaka nimaekarō'ōrā ĩ'rĩka Satanárika ima ña'rĩjāikakite imaeka.

—Jesús, Nazaretkaki, ¿dakoaka oka mika yijareka imamaka, yijare mijo'ayu? ¿Kopakaja yijare riataiyarĩji mi'tayu bai je'e? Mire ñiawārūyu, Tuparāte ɸūataekaki mima imarĩ, ba'iaja baakoribeyuka mime,— Jesúre kērika akaserebaraka.

²⁵ I'supaka kēɸakā'ā,

—Mijaia'si. Kire mija'atabe,— Jesúre kire ārika.

²⁶ I'tojite mae ɸo'imajire taratatirā jājia akasererikapi ikipi Satanárika kireka ima ɸorika. ²⁷ I'supaka ima ĩakoriberikarā imarĩ, ritaja torā imaekarāte marākā'ā baawārūberijĩka najarika. I'supaka imawa'ri, natiyiaja ikupaka narĩbu'aeka:

—¿Marākā'ā kibaayu? Mamaka wārōrimiji simarijiju. I'supakajaoka kijā'meika upakaja Satanárika ima ɸariji kire yi'yua,— ɸo'imajare ārika.

28 I'supaka kibaaekarō'ōjite ritaja Galilea ka'iaakarāre sōrīpataeka.

Pedro mañeko wāmarīa imaekakote Jesúre tããeka

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

29 I'supaka baaweaturā Jesúre pōriwa'rika narērīriwi'iareka kimaekarō'ōpi. Santiago, Juan Jesúka a'rikarā Simón, Andréka ī'parārika wi'iarā. 30 Torā neyaeka poto ikupaka Jesúre narīka:

—Simón mañeko wāmarītaka imako. Supa imarī koḡeyurūkiareka takaja peyuko koime,— narīka.

31 Topi koḡō'irā eyaturā koḡitakarā ñi'aturā kore kibaimi'mataeka. I'supaka kore kibaaeka potojo wāmarīa koimakōḡeka koreka o'rika. I'supaka jariwa'ri, nare ba'ariji'abaraka koimaeka mae.

Rīkimarāja risirika nareka imamaka wāmarīa imaekarāte Jesúre jieka

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

32 I'sirīmi aiyate ka'raeka be'erō'ō rīkimarāja jīñurā, Satanārika ima ña'rījāikarāteoka Jesús pō'irā ne'eeyaeka. 33 Nimaupatiji i'sia wejeakarā rērīkarā kimaeka wi'ikōḡerekarā. 34 I'supaka nabaamaka, ritajakaka risirika nareka imaekarāte kijeika. Supabatirāoka Satanārika ima ña'rījāikarāte jiebaraka, “Tuparā Maki mime”, kire ārīwārūrūkirā nimako'omakaja, sakijairūjeberika.

Galilea ka'iarā tuparaka, judiorākare rērīriwi'iarā Jesúre wārōroyika

(Lc 4.42-44)

35 Topi ate, bikitojo ñamiji pō'imajamatorā Jesúre a'rika, Tuparāka jairī. 36 I'supaka baarī ke'rika be'erō'ō kimabepakā'ā ĩawa'ri, Simón kijeyomarāpitiyika kire mo'arī na'rika. 37 Supa imarī, kimaekarō'ōrā eyaturā,—Ritaja pō'imajare mire mo'ayuma,— kire narīeyaeka.

38 I'supaka kire narīko'omakaja ikupaka nare kiyi'rika:

—Dajoa, apewejearā Tuparārika mabojataparī, i'supakaro'siji yi'taeka simamaka,— nare kērīka.

39 I'supaka nare kērīka be'erō'ōpi Galileaka'ia ritatojo kijeyomarāpitiyika kituritapaeka mae. I'supaka tuparaka torā narērīriwi'ia imaekarō'ōrā rakakaja kiwārōroyika. I'supaka baatapabaraka Satanārika ima ña'rījāikarāteoka kijeika.

Kipō'iarā kāmia pō'ijirikakite Jesúre jieka

(Mt 8.1-14; Lc 5.12-16)

40 I'supaka turitapabaraka kimaeka poto kipō'iarā kāmia pō'ijirikakite* Jesús pō'irā etaeka. Kipō'irā etaturā, kiwājītāji kiñukurupaeka kire jiyipupayeewa'ri. I'supaka baaturā ikupaka kire kērīka:

—Yire mijeriyapaye'e, yire mijiebe.—

41 I'supaka kēpakā'ā, Jesúre kire wayuāeka mae. Supa imarī kire rabeturā ikupaka kire kērīka:

—Ā'ā yiyapaika sime. I'supaka simamaka jia mijape mae,— kire kērīka.

42 I'supaka kire kērīkarō'ōjiteje kāmia kireka imakōḡeka yayaeka.

43-44 I'supaka imakōḡekakite a'rurā baaeka ruḡu ikupaka Jesúre kire ārīka:
—Mia'mitipe. Mire yibayaika majaroka ritaja pō'imajare bojapibabekaja, wārūaja a'riturā mipo'ia mibeape kurarākakakite. Kire samibeawearāka poto Moisés imaekakite nare jā'meroyika upakaja mibaabe. I'supakajaoka jia mipo'ia jayua imarī, jījimaka imawa'ri ī'parā wī'ñaka wēkoakaka Tuparāro'si kurare joejirā kire mijibe. I'supaka kibaarāka be'erō'ōpi, “Kāmika rataki

* 1:40 Leproso

imakopero yirapakiji jia kipo'ia jayu mae”, po'imajare mireka arīwārūrāñu,— kire kērīka.

⁴⁵ I'supaka kire kērīko'omakaja ritaja po'imajare sakibojapibapataeka. I'supaka kēñua ā'mitiritirā, Jesús pō'irā rīkimarāja po'imajare rērīka kire ĩarika yapawa'ri. I'supaka nimaeka simamaka, wejeñe'metājirā puri kituriberiroyika. I'supaka simako'omakaja rīkimarā po'imajare imabeyurō'ōrā puri kituritaparoyika. I'supaka kimaroyika simako'omakaja ritaja wejekarā rīkimarāja po'imajare kipo'irā etaeka.

2

Ritaja kipo'ia rī'mepatabeyuka imaripotojo oñia imaekakite Jesúre jieka (Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹⁻² I'supaka ñoapañaka kimatapaeka be'erō'ō, Capernaúm wejearā Jesúre pe'rietaeka ate. I'supaka simamaka ā'mitiritirā, rīkimarāja po'imajare kipo'irā rērīka mae. I'supaka baawa'ri wi'ia purutērībakarāja nimaeka. I'supakajaoka simaeka pētepe'rōtopioka kopereka wā'ta. I'supaka nima-maka nare kiwārōeka mae. ³ I'supaka baabaraka kimaeka poto botarakamarāre kipo'irā etaeka. Ritaja kipo'ia rī'mepatabeyukate* kipeyurūki pemapi ne'era'aeka. ⁴ Rīkimarāja po'imajare imaeka imarī marākā'ā baatirā kākawārūberīwa'ri, wi'ipema ĩrātiji imaekarō'ōrā kire ne'emirīwa'rika. Topi mae, Jesúre imaeka ko'apito wi'irupututua napaoka. I'supaka baatirā kipeyurūkiapi Jesús pō'irā kire naja'aruetaeka. ⁵ “Jia yire yi'riwa'ri, i'supaka nabaayu”, nareka kērīpupajoeka. I'supaka pupajoabaraka,

—Yijeyomaki, mae ba'iaja mibaaikareka mireka sayijieyu,— ritaja kipo'ia rī'mepatabeyukate kērīka.

⁶⁻⁷ I'supaka kire kērīka poto, ikupaka pupajoabaraka Moiséte jā'meka wārōrimajare rupajiyeka: “¿Dako baaerā i'supakataka ĩ'ire jaiyu je'e? I'supaka āparaka ‘Tuparā upakatakaja ñime’, kiōrīkopye ruku bai je'e. Tuparā ĩ'rīkaja imaki ba'iaja mabaaika jūjewārūrimaji”, narīpupajoeka. ⁸ I'supaka pupajoabaraka nimaeka Jesúre oñiwārūeka.

—¿Dako baaerā supa mija pupajoayu? ⁹⁻¹⁰ ¿Diroka kire ñarījīkareka jia mija puparijīñu ruku? “Ba'iaja mibaaikareka jia mijayu mae”, kire ñarījīka, “¿Yaje rita kire kērītiyayu?”, ni'ioka arīwārūberījīka sime. “Mi'mitirā, mipeyurūkia me'ewa'pe”, kire ñarījīka puri ñañu upakaja simamaka ĩatirā “Rita kēñu”, yireka mija arīrāñu. Po'imaja Ma'mi ñimamaka, Tuparāte yire pūataeka ika ka'iareka ba'iaja po'imajare baaika yijūjeokaro'si. Supa imarī “Rita, i'supaka kibaakaro'si Tuparāja kire jā'meki”, yireka mija arīwārūerā, ikupaka mijare yibaerā baayu,— nare kērīka.

Torājīrā mae, ritaja kipo'ia rī'mepatabeyuka imaekakite ikupaka kērīka:

¹¹ —Mi'mirīkatirā mipeyurūkia me'epe'riwa'pe miwi'iarā,— kire kērīka.

¹² Supa kērīka potojo kimi'mirīkaeka. Po'imajare rīkimarāja ĩaeka wājītāji mi'mirīkatirā, kipeyurūkiapitiyika kipo'riwa'rika. I'supaka nare kibaabea-maka ĩatirā ritaja torā imaekarā po'imajare jījimaka jarika. Supa imarī Tuparāreka jia pupajoawa'ri ikupaka narīka:

—Jiitakaja Tuparāte baaika maekaka puri samaiyu. Ikupaka kibaaika ĩakoribeyurā maimaroyirape ruḡu,— narīka.

Levíre, “Dajoa yika wārūrimaji mimaerā”, Jesúre arīka (Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Torājīrā ate, Jesúre pa'warījerā a'rika. Rīkimarāja po'imajare kipo'irā etamaka, Tuparārika nare kiwārōeka. ¹⁴ Supa nare baaweatirā, topi

* 2:3 Paralítico

o'riwa'rikōrī Leví, Alfeo makire kīatōpōeka. Romatatarā ĩparimarāro'si niñerū† jēñeñjirūkirō'ōrā ruḡaki. Naro'si i'suḡaka baarimaji imarī, ritaja ḡo'imajare impuesto kījirūjerijarika. Kire ĩatōḡotirā ikuḡaka Jesúre ārīka:

—Dajoa yika.—

I'suḡaka kēḡakā'ā ā'mitiritirā, Levíre Jesúka a'rika mae.

¹⁵ Kika ke'rika simamaka kiwi'iarā eyatirā Jesúre kika ba'aeka. I'suḡakajaoka rīkimarāja Romawejeakarā ĩparimarāro'si nañu uḡakaja waḡa jēñeñjirimajare, suḡabatirā aḡerā “Ba'iaja baarimaja nime”, ḡo'imajare ārīroyikarā ḡariji Jesúka ba'ekarā. I'suḡaka nabaaeka kire ā'mitiripēairā jariwa'ri. Suḡabatirā kika wārūrimajaoka imaekarā naka. ¹⁶ Jesúre i'suḡaka baabaraka imaeka ḡoto fariseokaka ḡuḡajoairā imariḡotojo, Moiséte jā'meka wārōrimajare nare ĩaeka. Nare ĩatirā, ba'iaja baarimajaka imarika yaḡabeyurā imarī, Jesúka wārūrimajare ikuḡaka narīka:

—¿Dako baaerā ba'iratarāka mijare wārōrimajire ba'ayu?— narīka.

¹⁷ I'suḡaka naḡakā'ā ā'mitiritirā, ikuḡaka Jesúre nare yi'rika:

—Jia dako risiriji'yumarīaja imarā ḡuri ĩkobaarimajire yaḡabeyurā. Wāmarīa imarā ḡuri ĩkobaarimajire nare ĩkobaarika yaḡairā. I'suḡakaoka sime yiro'si. “Ba'iaja baabeyurā yija ime”, añurāte jeyobaaokaro'simarīa yi'taeka. “Ba'iaja yija baarijayuareka i'yoa yija ime”, añurāte ba'iaja baaika naja'ataokaro'si yi'taeka. I'suḡaka simamaka naka ñimarijaju,— nare kērīka.

“¿Marākā'ā simamaka, ba'abekaja imatirā Tuḡarāka jairika sime?”, ārīwa'ri Jesúre najērīaeka

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ ĩ'rākuri, Juan ruḡuko'a jūjerimajika wārūrimaja, suḡabatirā fariseokaka ḡuḡajoairā ĩ'rārīmi Tuḡarāte takaja ḡuḡajoabaraka ba'abekaja imaroyikarā. I'suḡaka nimarijayua ĩairā imarī, ikuḡaka Jesúre najērīaeka ĩ'rārimarā:

—Juanre wārūekarā Tuḡarāte takaja ḡuḡajoabaraka nimarīmi ba'abeyurā. I'suḡakajaoka fariseokaka ḡuḡajoairāte ime. ¿Dako baaerā mika wārūirā ḡuri i'suḡaka baabeyurā je'e?— kire narīka.

¹⁹ I'suḡaka naḡakā'ā ikuḡaka nare kērīka:

—Ikuḡaka sime. Naḡitañi'aika niaerā no'yibojairā ḡuri sīawa'ri jījimaka imarā. Kika nimarō'ōjīte takaja jījimakaḡi kika naba'ayu ruḡu. I'suḡakajaoka imarā nime yika wārūrimaja. Yika wārūbaraka nima ḡototakaja jījimaka ba'abaraka nime ruḡu. ²⁰ Yire nañi'arāñurīmi ḡuri, yika nimabesarāka simamaka, ba'iaja ḡuḡayurā nima imarī, ba'abekaja nimarāñu.

²¹ Aḡeroka ā'mitirikōrī je'e: Saya bikijakaka, mamakaḡi maḡāijī'aberijīka. Mamaḡāipī samaḡāijī'ajīka, samajūjeika ḡoto, baie'ewa'ri bikijakato beriwa'ri jā'rībaji sajarijīka simamaka. Ikuḡaka ārīrikopakaja sime saya bikijakakaḡi mijare yibojawārōika: Mamakukukaka majaroka mijare yiwārōika mamarī imara'aekakuku ḡitiyika mija ḡuḡajoarukea'si. ²² Ā'mitirikōrī je'e: Iyaokoa mamaka ima wa'ibikirāwēko ajea bikijaka baaeka wajorā maḡaaberijīka. Bikijaka wajorā samaḡaamaka berijīka simamaka.‡ I'suḡaka simako'omakaja i'suḡakarāja samaḡaajīka, sarāja saririjīñu. I'suḡaka simamaka, mamaka ima iyaokoa wa'ibikirāwēko ajeakaka baaeka mamawajorā samaḡaajīkareka jia simajīñu. Ā'mitirikōrī je'e: mamakukukaka majaroka mijare yiwārōika ā'mitiripēatirā, bikija mamarī mija baaroyika uḡakatakaja baabekaja mija imabe,— nare kērīka.

† 2:14 Impuestos ‡ 2:22 En el proceso de fermentación, vino nuevo hace inflar la bolsa de cuero. Si el cuero de la bolsa es viejo y no flexible, puede reventarse.

Jērītariĩmi simako'omakaja Jesúka wārūrimajare trigo rika e'etirā ba'aeka
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Judiotatarāte jērītariĩkarĩmi rioa imaekarō'ōpi Jesúre tērĩo'rika kika imaekarāka. Torā a'ririɷaparaka kika wārūrimajare ōterikia e'etirā naba'aeka.

²⁴ I'supaka sanaba'amaka ĩatirā, fariseokaka ɷupajoairā ikupaka Jesúre najērĩaeka:

—Yaje. Jērītariĩmi ba'iraberika imabeyua. Mika wārūrimaja ōterikia e'etirā naba'aika, ba'irabeirā upaka nabaayu. Irĩmi i'supaka baarika jājika maro'si sime,— fariseokaka ɷupajoairāte ārĩka.

²⁵ I'supaka kire narĩko'omakaja ikupaka nare kiyi'rika:

—Davidka imaroyikarā ba'arika naro'si imabepakā'ā kēsia imawa'ri, marākā'ā nabaaeka ɷyaje mija ōñu je'e? ²⁶ Ā'mitirikōrĩ je'e: Tuparāte jiyiɷupaka ōrĩriwi'ia ajeakaka baaeka imaroyika ɷoto, kurarāka ĩɷamaki imatiyaiki Abiata wāmeiki kimaeka. Kēsirabawa'ri Tuparāte jiyiɷupaka ōrĩriwi'iarā kākaturā ɷan imatiyaika Tuparāte jia baawa'ri naɷāāroyikakaka Davidre ba'aeka. Moisés imaroyikaki kurarāka imarātakaja “Sanaba'arū”, kērĩka simako'omakaja i'supaka kibaaeka. Sakiba'aeka ɷoto kijeyomarāteoka Davidre saji'aeka. I'supaka nare kiruɷutamaka ĩatirā, Tuparāte kire boeberiberika,— nare kērĩka.

²⁷ I'supaka nare ārĩweatirā, ikupaka Jesúre nare ārĩka ate:

—Jia ɷo'imajaro'si simaerā Tuparāte jērītariĩmi baaeka. “Jērītariĩmi nimarūkiakaka takaja yi'paraka ɷo'imajare imarāñu”, ārĩwa'rimarĩa Tuparāte nare ɷo'ijiaeka. ²⁸ Suɷa imarĩ ɷo'imaja Ma'mi ñimamaka, jērītariĩmi imarikakaka Tuparāte yire jā'mewārūrũjeka. I'supaka ñima simamaka, “Ikupaka irĩmi mija baabe, ika ɷuri jiamarĩa ima”, ārĩwārũiki ñime,— nare kērĩka.

3

Kiɷitaka baikōkotaeka imaekakite Jesúre jieka
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ I'sia be'erō'ō narērĩriwi'iarā Jesúre kākaeka ate. Torā ĩrĩka kiɷitaka baikōkotaekakite imaeka. ² Jesúre torā kākamaka ĩatirā ikupaka fariseokaka ɷupajoairāte ikupaka ɷupajoaeka: “Jērītariĩmi ba'irabebeyurā maima simako'omakaja, ɷkiɷitaka baikōkotaekakite Jesúre jierāñu ruku?”, kireka narĩɷupajoaeka. “I'sirĩmi i'supaka kibaarākareka, kire mokabaarāñu. ‘Tuparāte Moisés imaekakite o'orũjeka yi'riberiwari ba'iaja kibaayu’, marĩrāñu”, narĩɷupajoaeka. ³ I'supaka naɷupajoako'omakaja ikupaka Jesúre ārĩka kiɷitaka baikōkotaekakite:

—ɷo'imaja wājitāji mimi'mirĩkabe.—

⁴ I'supaka kire ārĩweatirā, ikupaka Jesúre ārĩka torā imaekarāte:

—ɷMarākā'ā jērītariĩmi nimarijarirũ ārĩwa'ri Tuparāte i'sirĩmi maro'si ɷo'ijiaeka je'e? ɷJía, ba'ia, suɷabatirā ɷo'imajare tāārika, nare jāārika, diba'ĩ jiiɷaji ima je'e?— nare kērĩka.

I'supaka nare kērĩko'omakaja okamarĩaja kire na'mitirika. ⁵ I'supaka nimamaka boebakapi nare ĩabaraka, ba'iaja kiɷuparika simaupakaja kiɷitaka baikōkotaekakite nawayuĩabepakā'ā. I'supaka imariɷotojo mae ikupaka kire kērĩka:

—Mipiɷitaka mitĩpatabe.—

I'supaka kire kērĩka ɷotojo kiɷitaka tĩpatatirā jia kijarika mae. ⁶ I'sia kibaa-maka ĩatirā fariseokaka ɷupajoairāte ɷoriwa'rika Herodes ɷo'imajapiɷitika jaiokaro'si. “ɷMarākā'ā baatirā Jesúre majāññũ?”, ārĩokaika naka na-jaibu'aeka.

Rīkimarāja ꝑa'warijerā Jesúre imaekarō'ōrā ꝑo'imajare kipō'irā etaeka

⁷ I'sia be'erō'ō kimaekarō'ōꝑi ꝑoriwa'ritirā Galilea ꝑa'warijerā Jesúre a'rika kika wārūrimajapitiyika. Torā ke'rika ꝑoto tokarā ꝑariji rīkimarāja ꝑo'imajare kika a'rika. ⁸ Torājīrā mae, “Jiitaka Jesúre baabearijayu”, ꝑo'imajare āpakā'ā ā'mitiriwa'ri, rīkimarāja ꝑo'imajare kipō'irā etaeka. Judea, Jerusalén, Idumea, Jordánria i'sipē'rōtorā, Tiro suꝑabatirā Sidónkarā nimaeka. I'siaraka wejekarā űoakurirā imarā imariꝑotojo kire ĩarī netaeka. ⁹⁻¹⁰ I'suꝑaka netaeka imarī, rīkimarāja jīñurāte tǎārijayuka kimamaka, “Kire yija rabejīkareka, jia yija jarijīñu”, āriꝑuꝑajoawa'ri kire naraberiyapaeka. I'suꝑaka simamaka kika wārūrimajare ikupakā'ā kērīka: “Kūmua mija mo'abe, ꝑo'imajare rīkimarāja yire rabewā'imarīrijitoika simamaka. Yire natērītajīkareka kūmuarā yijāijīñu”, nare kērīka.

¹¹ Suꝑabatirā Jesúre ĩatirā Satanárika ima űa'rījāikarā ĩ'rīka uꝑakaja kiwājījīñu ıukuruꝑatirā ikupaka nakasereroyika:

—Tuꝑarā Makítakiji mime,— kire narīka.

¹² I'suꝑaka napakā'ā,

—Po'imajare samija boꝑaꝑiba'si,— jājirokapi nare kērīroyika.

*Īꝑoū'ꝑuarāe'earirakamarā kika wārūbaraka imarūkirāte Jesúre wā'maeka
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)*

¹³⁻¹⁵ I'sia be'erō'ō ĩmimaꝑemarā mirīwa'rirā kibaaeka ꝑoto, kire jiyuekarakamakire kiakaeka. ĩmimaꝑemarā kika neyaeka ꝑoto ĩ'ꝑoū'ꝑuarāe'earirakamarāe kiwā'maeka kijeyomarāro'si. I'suꝑaka nare baatirā, “Yirika ꝑo'imajare wārōtapa'ri mijare yīꝑūatarāñu. Suꝑabatirā Satanárika ima űa'rījāirāte ꝑo'imajareka ‘Mija ꝑoꝑe’, mija ārīrāka uꝑakaja naꝑorirāñu”, nare kērīka. ¹⁶ ĩ'ꝑoū'ꝑuarāe'earirakamarā kiwā'maekarā ikupaka nawāmea imaeka: Simón wāmeikiteje ĩ'ꝑaroka wāmeiki kimarika yaꝑawa'ri, Pedro Jesúre kire wāmejī'aeka. ¹⁷ Aꝑerā kijeyomarā wāmea ikupaka imaeka: Santiago, kibe'erō'ōkaki Juanꝑitiyika, Zebedeo makarā nimaeka. ĩ'rā ĩ'ꝑarāte Boanerges Jesúre wāmeyeeka. Nokapi samarījīkareka, “Wīꝑo makarā”, ārīrika simaeka. ¹⁸ Aꝑerā imaekarā: Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Alfeo maki Santiago, Tadeo, suꝑabatirā imaekaki, Simón, Celotekaka ꝑuꝑajoaeka mirāki. ¹⁹ Suꝑabatirā Judas Iscariote. Iki imaerā baaekaki Jesúre boꝑajāārimaji.

*“Satanárikapi Jesúre ba'irabeyu”, ārīwa'ri kire nokabaaeka
(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23)*

²⁰ Nare e'eweatirā, kika wārūrimajaka wi'iarā ate Jesúre ꝑe'rika. Torā neyaeka ꝑoto rīkimarāja ꝑo'imajare naꝑō'irā rērīka ate. Suꝑa imarī no'ojīteoka maba'awārūberijīka narō'si simaeka. ²¹ I'suꝑaka kire nabaaika ā'mitiriwa'ri, “Jiamarīa ꝑuꝑajoaiki kime je'e mae”, kirīrāre kireka ārīka. Suꝑa imarī kire akarī netaeka nawi'iarā kire e'ewa'yaokaro'si.

²² Moiséte jā'meka wārōrimaja Jerusalēnꝑi etaekarā ikupaka Jesúreka ārīkarā:

—Satanárika ima ĩꝑamaki Beelzebú kipuꝑakarā űa'rījāikaki kime. Suꝑa imarī Beelzeburiꝑi ba'iaja nareka űa'rījāikarāte kipoatayu, — ārīwa'ri ba'iaja kireka najaika.

²³ I'suꝑaka napakā'ā ā'mitiritirā, “I'suꝑakamarīa sime”, ārīwa'ri nare boꝑaokaro'si Jesúre nare akaeka:

—¿Yaje ikupaka kirikaja Satanāre baajīñu ruku? “Po'imajire ba'iaja jūaerā kireka miña'rījāibe”, ārīriꝑotojo ¿marākā'ā baatirā “Kireka miꝑoꝑe”, ārīwa'ri kirikaja kērīwārūjīñu ruku? I'suꝑakamarīa sime. ²⁴ Ikuꝑaka sime aꝑea: ĩ'rātata imariꝑotojo najāāribu'atirā, jia ĩ'rātiji ꝑuꝑaritiirā nimawārūberijīñu.

25 I'supakajaoka simajĩñu ĩ'rāwĩ'rekaja imarāro'si. 26 I'supakajaoka simajĩñu Satanáro'si. Kirika imaka kijĩrĩjĩka jājimarĩka jariwa'ri dakoa kibaawārũberijĩñu,— Jesúre nare ārĩka.

27 Ikuṣaka aṣeroka nare kibojaka ate:

—Ĩ'rĩka o'yiokaki wi'iarā kiba'irĩjia ē'marĩ eyajĩkire, “Āja'a, miro'si simarũ”, ārĩwa'ri kire ĩjiberijĩki. I'supaka baabeyuka kimamaka, o'yiokakire werika baatirā, kire kipĩ'pejĩka be'erō'ōpi ṣuri kiba'irĩjia kē'majĩñu. I'supakajaoka sime yiro'si. Satanáre tēriwa'ribaji imaki imarĩ, Satanárika ima ña'rĩjāikarāreka yiṣoatarijayu. I'supaka baawa'ri kijā'mekopeirāte kiro'si yikūmuriarijayu. Suṣa imarĩ i'supaka yibaaokaro'si yire jeyobaabeyuka kime Satanás,— Jesúre nare ārĩka.

28 Ikuṣaka nare kibojañujuka:

—Rita mijare ñañu. Po'imajare ritaja ba'iaja baarijayua, suṣabatirā ritaja ba'iaja Tuṣarāreka najajika, i'yopi'riwa'ri kire sanaye'kariarũjemaka, ye'kariawārũiki kime Tuṣarā. 29 I'supaka simako'omakaja Espĩritu Santorikaṣi Satanárika ima ña'rĩjāikarāre yijiemaka ĩatirā, “Beelzeburikaṣi nare kijieyu”, āñurāte, ba'iaja nabaaika ye'kariaberijĩki kime Tuṣarā,— Jesúre nare ārĩka.

30 “Beelzebú kipuṣakarā ña'rĩjāikaki imarĩ, i'supaka Jesúre baawārũyu”, kireka ĩ'rārimakire ārĩka ā'mitiritirā, i'supaka Jesúre nare ārĩka.

*“Ikuṣaka imarā nime yibe'erō'ōkarā, suṣabatirā yiṣakoarā”, Jesúre ārĩka
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)*

31 Torā ṣo'imajaka jaibaraka Jesúre imaeka ṣoto kipakore etaeka, kibe'erō'ōkarāṣitiyika. Torā eyatirā ṣēterāja natuika. Ṣēteṣi imatirā kire nakarũjeka. 32 I'supaka naṣakā'ā Jesús wā'tarā ruṣataekarāte ikupaka kire ārĩka:

—Miṣako, mibe'erō'ōkarāṣitiyika ṣēterā imarā. Mire niariyaṣayu nañu,— kire narĩka.

33 I'supaka naṣakā'ā ikupaka nare kēriika:

—¿Mako koime yiṣako? ¿Nirā nime yibe'erō'ōkarā? Mae mijare yibojajerā baayu.—

34 Suṣa nare āritirā kipō'irā ruṣaekarāte ĩabaraka ikupaka kēriika:

—Yibe'erō'ōkarā, suṣabatirā yiṣakoarājaoka mija ime yika imarā. 35 Mia je'e, ikupaka sime: Tuṣarāte yaṣaika uṣaka yi'yurā imarā yibe'erō'ōkarā, suṣabatirā yiṣakoarā,— nare kēriika.

4

*Ōterikia ōterimajire ōteika ṣuṣajoatirā Jesúre nare bojawārōeka
(Mt 13.1-23; Lc 8.4-15)*

1 I'sia be'erō'ō Galilea ṣa'warijerā Jesúre wārōeka ate. Torā rĩkimarāja ṣo'imajare kipō'irā etaeka. I'supaka nimamaka ĩawa'ri kūmuarā kijāiruṣaeka. Po'imaja ṣuri nimaṣatiji ṣa'warije ka'iareka oyiaja imaekarā. 2 I'supaka nimamaka ĩ'rāba'ikakamarĩṣi bojawārōbaraka ikupaka nare kēriika:

3-8 —Ā'mitirikōrĩ je'e: Ōterimaji ōterikiyaṣea ōterĩ ke'rika. Sakiōterũkirō'ōrā eyatirā sakitaaeka ṣoto ĩ'rāri'o ma'arā jũjika wĩ'ñaka ba'aeka. Aṣea ña'rĩka āta watoṣekarā kũṣajĩ ka'ia imarō'ōrā. Torā ña'rĩka wārũaja ṣu'ririṣotojo aiyapeka sajoemaka jia rĩkoariberiwa'ri sajĩriika. Aṣea ña'rĩka wĩ'siwatoṣekarā. I'supaka imaekarō'ōrā ña'rĩka ṣuri ṣu'ririṣotojo jia jājiberiwa'ri saruiberika. Aṣea jia ka'ia imaekarō'ōrā ña'rĩka. I'suṣarō'ōrā ña'rĩka ṣuri jia jājitirā ṣu'rika. Suṣa imarĩ ĩ'rārijũki treinta rakao sarikarika, aṣerijũki sesenta rakao, aṣerijũki ṣuri cien rakao rikarika,— ārĩwa'ri nare kibojaka.

⁹ I'supaka simamaka ikupaka nare kērīka mae:

—I'tojīrāja sime sakaka majaroka. Samija ā'mitiriwārūye'e jia samija pūpajoabe pūri,— nare kērīka.

¿Marākā'ā simamaka bojawārōrikakakapi po'imajare miwārōyu? āriwa'ri Jesúre najērīaeka

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ I'sia be'erō'ō Jesúre ĩ'rīkaja imaeka poto kipō'irā imaekarā supabatirā kika wārūrimajapitiyika rērītirā ikupaka kire narīka:

—¿Marākā'ā āririka mibojawārōyu?—

¹¹ I'supaka napakā'ā, ikupaka nare kērīka:

—Bikija po'imajare sōrīberika simako'omakaja maekaka pūri ritaja kirirāte jā'mebaraka jia mija imaerā Tuṣarāte mijare sōrīrūjerijayu. Aṣerāte pūri kire ā'mitiripēabeyurā nimamaka bojawārōrikakakapi yibojarijayu.

¹² Ā'mitirikōrī je'e, bikija Tuṣarā majaropūñurā no'oeka ikupaka āñua: “Saniaika simako'omakaja ĩabeyurā upakaja nimarijayu. I'supakajaoka yibojaiika ā'mitiritiyariṣotojo ā'mitiripēabeyurā upakajaoka nimarijayu. I'supaka imabekaja, kire takaja ā'mitiripēairā imawa'ri, ‘Ba'iaja yibaaika miye'kariabe’, āriwa'ri Tuṣarāte jēñeirā nimajāāeka. I'supaka āñurā nimarikareka sareka nare kiwayuñajāāeka”,— Jesúre nare āriika.

“Ikupaka āririka sime ōterikia ōterimajire sōteika majaroka”, āriwa'ri Jesúre nare sabojawapu'ataeka

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Supabatirā mae ikupaka Jesúre nare āriika ate:

—¿Yaje ōterikia ōterimaji majaroka mija ōrīwārūbeyu bai je'e? I'supaka mijare yimajarobojako'a mija ōrīpūabesarākareka, aṣea mijare yibojakoṣerākaoka mija ōrīpūabesarāñu je'e,— nare kērīka.

¹⁴ I'supaka āritirā ikupaka nare sakibojajiika:

—Ōterikia ōterimaji āriwa'ri mijare yibojako'a Tuṣarārika bojataṣarimaji upakaja sime. Suṣa imarī Tuṣarā majarouṣakaja sime ōterikiyapea.

¹⁵ ĩ'rārimarā po'imaja imarā ma'arā ōterikiyapea ña'ataeka upaka imarā. I'supaka imarā nimamaka Tuṣarārika na'mitirikopeika be'erō'ō Satanare nareka saye'kariayu, kūṣajīji sanorīkopeikareka. ¹⁶ Aṣerā po'imaja imarā, āta watoṣekarā kūṣajī ka'ia imarō'ōrā ōterikiyapea ña'rīka upaka imarā. Tuṣarārika ā'mitiritirā jījimaka nimakoṣeyu. ¹⁷ I'supaka nimako'omakaja Tuṣarārika jia nare ña'rījāibeyurā imarī, nayi'yuapi āriwa'ri oka nare imamaka, supabatirā ṣaṣareaoka aṣerāte nare ĩariṣe'yomaka, ñojimarīji Tuṣarārika na'mitirikopeika naja'atayu. ¹⁸⁻¹⁹ Aṣerā po'imaja imarā wi'siwatoṣekarā ōteriki yapea ña'rīka upaka imarā. Tuṣarārika ā'mitiripotojo naṣupakarāja jīitaka oyiaja imarika jitoirā nime. I'supakajaoka “Rīkimakaja niñerū yija rikarāka jia yija imarāñu”, āṣaraka waṣuju naṣupaka nare ṣakiyu.

I'supaka imawa'ri, sareka takaja ṣuṣaribaraka imarijayurā imarī, Tuṣarārika naye'kariyu. Suṣa imarī saye'kariyurā imarī kiyapaika upakaja baabeyurā nime. ²⁰ Aṣerā pūri Tuṣarārika jījimakapi ā'mitiririjayurā. Ikuṣaka nime: Jia ka'ikirō'ōrā ōterikiyapea ña'rīka jia jājia ṣu'riwa'ri rīkimakaja saruika. ĩ'rārijūki treinta rakao sarikarika, aṣerijūki sesenta rakao, aṣerijūki pūri cien rakao rikarika. I'sia rikarika upaka imarā nime Tuṣarārika jia ā'mitiripēairā. Jia kire yi'yurā imarī, kiyapaika upaka oyiaja baairā nime,— nare kērīka.

Peria yaaboaiika upaka ṣuṣajoatirā, Jesúre nare bojawārōeka

(Lc 8.16-18)

²¹ Ikuṣaka nare kērīka ate:

—Peria mawãäyu, jia yaaboairõ'õ imarika yapawa'ri. I'supaka simamaka jotorokarã mu'apãärükimarã sime. ²² I'supakajaoka sime ika mijare yibojaiika jia þo'imajare õrĩþũabeyua simako'omakaja Tuparãja “Ikuþaka sime”, kërĩrãka þoto sanorĩrãñu. ²³ Mijare yibojaiika jia mija õrĩwãrũriyapaye'e, jia samija þupajoabe þuri,— nare kërĩka.

²⁴ I'supakajaoka nare kërĩka:

—Mijare ñañua mija ã'mitiripëabe. Samija ã'mitiripëaika ko'apitorãja, “Ikuþaka simekã'ã”, mija ãrĩwãrũokaro'si Tuparãte mijare jeyobaarãñu. I'supaka þemawa'ribaji kibaarãñu jítakarãja mijare jeyobaarũkika imarĩ. ²⁵ I'supakajaoka jiiþaji õrĩrika yapawa'ri sã'mitiyukate saþemawa'ribaji sakiõñaokaro'si Tuparãte kire jeyobaarãñu. Sã'mitiripëariyapabeyukate þuri kũþaji kiõrĩkopeika, Tuparãte kireka saye'kariarãñu,— nare kërĩka.

²⁶⁻²⁷ I'supaka þupajoatirã ikupakaoka Jesúre nare ãrĩka:

—Maipamaki Tuparãrirã jiiþuku kio'arũjerũkiakaka mijare yibojærã baayu mae. Öterikiyapea jia þu'yu upaka nime. Ìakõrĩ je'e: Öterimajire öterikia öteika be'erõ'õ ñamiareka, ñmiarekaoka, kikãñu þoto, kãrĩbeyuka kima þotooka sakiþu'rirũjemakamarã þu'ritirã, saþu'riweiyu. I'supaka sime “Sõñu upakaja saþu'yu ikupaka sime”, kërĩberiko'omakaja. ²⁸ Jia ka'ia imawa'ri, sõñu upakaja jãjia sajayurõ'õrãja þu'ririþayua sime öterikia. Mamarĩ saþu'yu þoto ritabijĩkaja sime. I'supaka sima be'erõ'õ jo'babajijũki jariwa'ri saþũñuayu. Torãjĩrã kopakaja saruiyu mae. ²⁹ Öterikia boþakã'ã ñatirã, “Saye'eye'e”, ãrĩþupajoatirã saba'ipite se'erĩ a'yu. Öterikia þu'ririþayua upakajaoka sime Tuparãrirãro'si. “I'supaka sime”, narĩwãrũberiko'omakaja, Tuparãte yapaika upaka jia baairã nare kijarirũjeriþayua,— nare kërĩka.

“Öterikia mostaza wãmejũki yape upaka sime”, ãþaraka Tuparãte jã'merũkiakaka Jesúre wãrõeka

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Aþeroka ikupaka nare kibojæka ate:

—Tuparãte ritaja kirirã imarãte jã'merũkiakaka jiiþaji mija õñaokaro'si, ikupaka majaroka mijare yiwãrõerã baayu. ³¹ Öterikia mostaza yapea moteika upaka nime Tuparãrirã. Ritaja apea öteriki yapea kũþajĩþajirĩjiika sime mostaza yapea. ³² I'supaka simako'omakaja saþi þu'ritirã apea öteriki tẽrĩwa'ribaji ñmirã saþu'riweiyu. I'supaka imawa'ri rĩkimakaja ñoaka sarĩþia imamaka ijia jãjia yaaika þoto wĩñaka sarã ru'yu. ã'mitirikõrĩ, i'supakajaoka nime Tuparãrirã naro'si. Mamarĩ rĩkimamarĩrãja kire ã'mitiripëairãte imako'omakaja, sabe'erõ'õþaji þuri rĩkimarãja kire ã'mitiripëairãte imariþarirãñu,— nare kërĩka.

³³ Norĩwãþu'ataekarõ'õjĩrã, i'supaka rĩkimaka majaroboþarikaþi þo'imajare kibojawãrõroyika. ³⁴ I'supakaþi oyiaja þo'imajare kiwãrõroyika. Suþa simako'omakaja ñrĩkaja kika wãrũrimajapitiyika kimaroyika þoto þuri, boþawãrõrirokakaka jia nare kibojawãþu'ataroyika.

Werika wejea nare baaeka Jesúre o'ataeka

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ I'sirĩmiji na'irã simaeka þoto ikupaka kika wãrũrimajare Jesúre ãrĩka:

—Dajoa, þa'wa mawaata'riwa'rirã.—

³⁶ I'supaka kẽþakã'ã, þo'imajare a'ribojaweatirã, Jesúre jãmaeka kũmurã najãika. Suþa imarĩ saþi naka ke'rika mae. Apea kũmuareka imaekarãoka nabe'erõ'õ tẽrĩwa'rikarã. ³⁷ Torã natẽrĩriþarika þoto jãjia wĩrõa baeũ'mueka. Sabaemaka jãjia þakuwa'ri kũmuarã jimarã okoa jãika. Suþa imarĩ kũmuarã okoa þurueka mae. ³⁸ I'supaka simako'omakaja kiruþuko'a ñu'takarã

peatatirā kūmui'topearā Jesúre kārījāmaeka. I'supaka kimamaka ĩatirā, kika wārūrimajare kire tōrōeka.

—Mia'mitipe wārōrimaji. Maña'mirā baayu. ¿Jia bai miro'si sime je'e?— kire narīka.

³⁹ I'supaka napakā'ā ā'mitiriwa'ri, mi'mirīkatirā ikupaka kērīka:

—Mibaea'si wīrōa, i'supakajaoka pakuri,— sakēpakā'ā so'rika mae.

Wīrōa baetiyyika, supabatirā okoa pakurimarīa jarika ⁴⁰ Torājirā mae,

—¿Dako baaerā mija kīkiko'o je'e? ¿Jia yire yi'riberīwa'ri “Yijare ĩarīrīwārūiki kime”, yireka āribeyukajirā mija ime bai?— nare kērīka.

⁴¹ I'supaka kērīko'omakaja jimarīa pupatawa'ri, “¿Maki kime ruku ĩ'ĩ? Wīrōa, okoa pariiji kire yi'yua”, āparaka najērīabu'aeka.

5

Gerasa ka'iareka Satanárika ima ña'rījāikaki majaroka (Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ I'supaka simaeka be'erō'ō Jesúre kika imaekarāpitiiyika Gerasa ka'iarā tērīeyaeka. ² Tērīeyatirā Jesúre marīwa'rika poto ĩrīka Satanárika ima ña'rījāikakite kire torika. Majaka āta wi'iarā nataroyikarō'ōpi Jesús pō'irā ketaeka. ³ Torā kimaeka wejabiritika upaka oyiaja imaroyikaki imarī. Perumijiaipi kire napi'peroyika simako'omakaja ñojimarīji pi'peberikaki upaka kijariroyika. ⁴ ĩrākurimarīa kiāñaraka, kipitakaoka kire napi'peko'omakaja sakitūrūtataroyika. I'supaka kimamaka po'imajare marākā'ā kire baawārūberiroyika. ⁵ I'supaka imaki imarī, ĩmi, ñamioka, ĩmima watopekarā, majaka nataroyikarō'ōrā akaseretaṭabaraka kituritaparoyika. I'supaka imataṭabaraka tīmarīji āṭapi kipo'ia kiwa'etaṭaroyika.

⁶ I'supaka kimaekarō'ōpi Jesúre ĩatirā kipō'irā kirīrīra'aeka. Kipō'irā eyatirā kiwājītāji kiñukurupaeka, “Marākā'ā yibaaberijīki kime”, kipupaka kire ārīka simamaka. ⁷⁻⁸ I'supaka kimamaka, ikupaka Jesúre kire ārīka:

—Mia'mitipe Satanárika ima. ĩ're kipupakareka mimarō'ōpi miṭope,— kire kērīka.

I'supaka kēpakā'ā,

—Jesús, Tuparā tērīrikaja imatiyaiki Maki mime. ¿Marākā'ā yire mibaaerā baayu mae je'e? Tuparāte ĩaika wājītāji, “ ‘Ba'iaja mibaaika parea ba'iaja mire baabesarāki yi'i mae', yire mepe”, — akasererikapi Satanárika ima ña'rījāikakite ārīka Jesúre.

⁹ I'supaka kēpakā'ā ikupaka Jesúre kire ārīka:

—¿Marākā'ā miwāmea?—

I'supaka kire kēpakā'ā,

—Legión ñime, rīkimarā ba'irā yija ima simamaka.—

¹⁰ Supabatirā “Ika ka'iaipi yijare miṭoata'si”, jimarī Jesúre kērīrijarika.

¹¹ I'supaka simaeka poto nakoyikurirā rīkimakaja ba'abaraka jējewēkoa pa'itaeka ĩmimajā'āreka. ¹² I'supaka simamaka ikupaka Satanárika ima kire ārīka:

—Kireka yijare miṭoataye'e, “Jējewēko pupakarā mija ña'rījāibe”, yijare mepe,— āparaka kire najēñeka.

¹³ I'supaka napakā'ā,

—Torā mija a'pe,— nare kērīka.

Toṭi mae ĩmirījireka ña'rījāitiirā imakoṭekarāre porika, jējewēkoa imaekarā ña'rījāiokaro'si. Supa imarī jējewēkoa dos mil rakamaki imaekarā Satanárika ima nare ña'rījāimaka jājia narīrīwa'rika. Rīrīwa'ritirā pusipemarā eyatirā toṭi naña'rīka pa'warā. I'supaka baawa'ri nimaupatiji naña'miṭataeka.

¹⁴ I'supaka sabaamaka s̄arĩrimaja rĩrĩwa'ritirã, wejearã, wejematorãoka p̄o'imajare sanabojaeka. Topi mae “¿Dakoa supa baaika?”, ãrĩwa'ri p̄o'imajare ãrĩ a'rika. ¹⁵ Jesúre imaekarõ'õrã eyatirã, ikupaka Satanáríka ima kireka ña'rĩjãika imakoꝑeroyikakite imamaka niaeka: “Jaríroaka jãækaki, i'supakajaoka kimaroyika upakamarĩaja, jia kipupaka japakã'ã, ña'rĩyaaekaja rupaki kime mae”, p̄o'imajare ãrĩpupajoaeyaeka. I'supaka kimamaka ãtirã, jimarĩa Jesúre nakĩkika “Tẽrĩritakiji kime”, ãrĩwa'ri. ¹⁶ Supabatirã Satanáríka ima kireka Jesúre p̄oataekakaka, supabatirãoka jẽjewẽkoa baaekakaka ãekarãte bojaeka aꝑerãte. ¹⁷ I'supaka kibaaika ã'mitiritirã Gerasakarã Jesúre kikiwa'ri nawejeaꝑi kipe'ririka nayapaeka.

¹⁸ I'supaka nimamaka topi p̄e'rira'aerã kũmuarã kijãika p̄oto ikupaka Satanáríka ima kireka p̄oritapaekakite kire ãrĩka:

—Mika a'ririka yaꝑatiyarĩji yiyapayu yi'ioka,— kire kẽrĩkoꝑeka.

¹⁹ I'supaka kẽrĩko'omakaja ikupaka Jesúre kire ãrĩka:

—Yika a'pekaja, miwi'iarã miꝑe'riwa'pe. “Yire wayuĩaiki imarĩ, jia Maĩpamakire yire baayu”, ãrĩwa'ri mirĩrãre mibojaokaro'si,— kire kẽrĩka.

²⁰ I'supaka kẽrĩka yi'riwa'ri kipe'rika. Pe'riwa'ritirã Decápolireka imaeka wejearã Jesúre kire baaeka majaroka kibojatapaeka. I'supaka kibaaika ã'mitiritirã marãkã'ã p̄o'imajare ãrĩwãrũberika, i'supaka ima ã'mitirikoriberikarã imarĩ.

Jairo makore Jesúre tããeka

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Torãjĩrã kũmua ke'rikapiji Jesúre p̄e'rira'aeka ate. Saꝑi p̄e'rietatirã pa'waríjerã kirĩkamarika p̄oto, rĩkimarãja p̄o'imajare kipõ'irã rẽrĩka. ²² I'supaka nimaeka p̄oto judíorãkare rẽrĩriwi'i ãpamaki, Jairo wãmeikite Jesús p̄õ'irã etaeka. Supabatirã kiwãjitãji kiñukurupaeka. ²³ Supabatirã ikupaka kire kẽrĩka:

—Yimakore p̄uparirirã baayu. Miꝑitaka koꝑo'iarã mija'aꝑearika yiyapatiyayu kojãjiokaro'si,— kire kẽrĩka.

²⁴ I'supaka kire kẽpakã'ã, Jesúre kika a'rika mae. Topi kopakaja rĩkimarãja kũrĩka p̄o'imajare kika a'rika. ²⁵ Na'rika nawatoꝑekaꝑi ã'rãko wãmarĩa imaekakote torã imaeka. ã'põũ'puarãe'earirakakuri wejejẽ'rãka koeyawa'rika p̄u'uriweoko jĩsia ka'wisijũabaraka. ²⁶ ã'rĩkaremarĩa ãkobaarimajare kore nikobaarũjekoꝑeroyika. I'supaka nabaaika wapa koniñerũ imakoꝑeka ritaja nare kõjipataroyika. I'supaka baariꝑotojo jã'rĩbaji kojaririjarika.

²⁷ I'supaka baabaraka koimaeka p̄oto “Wãmarĩa imarãte jimarĩa Jesúre bayayu”, ãrĩrika koã'mitiriroyika. I'supaka simamaka koimaeka wã'tarã Jesúre etamaka ãtirã, rĩkimarãja p̄o'imajare imaeka watopekaꝑi kipẽterõ'õrã koeyaeka. ²⁸ Jesúre imaekarõ'õrã eyatirã “Kijaríroaka yiraberãkareka jia yijarirãñu”, kõrĩpupajoaeka koꝑuparõ'õꝑi. I'supaka p̄upajoawa'ri kijaríroaka korabeka mae. ²⁹ I'supaka kobaaeka p̄otojo koreka so'rika mae. “Risirika yireka imakoꝑeika o'yua mae”, kõrĩwãrũeka. ³⁰ Kijaríroaka korabeka be'erõ'õ, “Tẽrĩrika ñimãꝑi ã'rĩkate tããñu”, kipupakap̄i Jesúre ãrĩtika. Supa imarĩ jorowa'ritirã ikupaka p̄o'imajare kẽrĩka:

—¿Maki yijaríroaka rabeko'oka?—

³¹ I'supaka kẽpakã'ã kika wãrũrimajare ikupaka ãrĩka:

—Miꝑõ'irã rĩkimarãja imarã mire rabeirã. ¿Marãkã'ã simamaka “¿Maki yijaríroaka rabeko'oka?”, meñu?—

³² I'supaka kire narĩka simako'omakaja p̄o'imajare ãbaotabaraka kire rabekakite kimo'aríjarika. ³³ I'supaka kimaeka p̄oto “Yi'i, risirika ñima yire o'yaokaro'si mire rabeko'oko”, ãrĩpupajoawa'ri kipõ'irã koeyaeka. I'supaka

koṗuṗaka imako'omakaja kire kīkiwa'ri tarariṗotojo kiwājitiāji koñukurupaeka. I'suṗaka baatirā kobaaeka uṗakaja kire kobojaeka. ³⁴ I'suṗaka kōṗakā'ā, wayuñarimaji imarī, ikuṗaka kore kērīka:

—Mae mia'mitipe yiwāyuñako. Yire yi'riwa'ri, jia mijayu mae. “Yirisirika yire o'yua”, āriwa'ri jījimaka miṗe'riwa'pe mae,— kore kērīka.

³⁵ I'suṗaka kore kērīka ṗoto judiorākare rērīriwi'i iṗamaki Jairo wi'iakarāre etaeka. Torā eyatirā ikuṗaka Jairote narīka:

—Mimako ṗuṗaririko'oko. “Yimakore mibayape”, wārōrimajire merīa'si mae,— kire narīka.

³⁶ I'suṗaka narīko'omakaja,

—Ba'iaja ṗuṗaribekaja, yire miyi'pe,— Jesúre kire ārīka.

³⁷ Pedro, Santiago, suṗabatirā Santiago rīī Juan maekarakamarā tarāreje Jesúre akawa'rika. ³⁸ Naka a'ritirā, rērīriwi'i iṗamaki wi'iarā jimarīa oṗaraka nimaekarō'ōrā keyaeka. ³⁹ I'suṗaka nimamaka, ikuṗaka nare kērīeyaeka:

—¿Dako baaerā mija oyu? ṗuṗariribeyuko me'rōre ime. Kārīkako koime,— kērīka oṗaraka imaekarāte.

⁴⁰ “Kopakaja ṗuṗariritiyaekako koime”, āriwa'ri Jesúre neeka. I'suṗaka nimamaka itirā, nare kiṗorirūjeka. Suṗabatirā ṗuṗaririkakote imaeka kurarakarā kopakiarā, suṗabatirā kika imaekarā maekarakamarāṗitiyika kikākaeka. ⁴¹ Naka kākaturā koṗitakarā kore ñi'atirā ikuṗaka kore kērīka:

—Talitá cum,— kore kērīka. (Mokarokapi marījīkareka, “Me'rō, mimi'mibe, mire ñañu”, ārīrika sime i'siroka).

⁴² I'suṗaka kērīka ṗotojīji mi'mirīkatirā, kojaarīkawa'rika. I'ṗoū'ṗuarāe'earirakakuri wejejē'rāka eyawa'yuko koimaeka. Ōñia kojariṗe'ṗakā'ā iawa'ri, marākā'āoka āriwārūberijīka najarika kika imaekarā, i'suṗaka ima iakoriberikarā imarī. ⁴³ I'tojīte,

—Aṗerāte samija boja'si,— nare kērīka.

Suṗabatirā ba'arika koro'si nare ke'era'arūjeka.

6

Nazaretwejearā Jesúre a'rika (Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Torājirā mae, kika wārūrimajapitiyika Jesúre a'rika, kime'rārī kimaeka wejearā. ² Torā eyatirā jērītarirīmi simaeka ṗoto ṗo'imajare kiwārōū'mueka judiorākare rērīriwi'iarā. Kire ā'mitiritirā, “Jiitakaja ōñuka kime”, āriwa'ri marākā'ā narīwārūberika, i'suṗaka jaikite ā'mitirikoriberikarā imarī. I'suṗaka kibaamaka ikuṗaka ṗo'imajare kireka ārīka:

—¿Marākā'ā baatirā jiitakaja i'ire ōrīṗūayu? ¿Maki kire wārōekaki ruku? Maikoribeyua ṗariji ritaja baabeaiki kime,— narīka.

³ Suṗabatirā ikuṗaka narīka aṗea:

—María maki, ō'ōrā yaṗua yi'yerimaji kime. Suṗabatirā Santiago, José, Judas, Simónṗitiyika nama'miji kimema. Iki kima simamaka kibe'erō'ōkarā rōmijāoka ō'ōrā makaja imarā,— torā imaekarāte ārīka.

I'suṗaka simamaka “Yija uṗakaja imaki imarī imatiyabeyuka kime”, āriwa'ri kire na'mitiripēariyapaberika. ⁴ I'suṗaka naṗuṗajoamaka, ikuṗaka nare kērīka:

—Tuṗarāro'si bojañjirimajire “Jiitaka mare kibojayu”, ritaja ṗo'imajare kireka añuka kime. I'suṗaka simako'omakaja kiṗo'ijirika wejeareka, kitā'omajataka ṗuri i'suṗaka ārībeyurā,— kērīka.

⁵ Supa imarĩ jia kire nayi'ribepakã'ã, maikoribeyua nare kibeawãrũberika. I'supaka imariþotojo ĩ'rãrimarãre takaja kipitaka ja'aþeatirã wãmarĩa ni-maeka nareka kijieka. ⁶ Kitã'omajare kire ã'mitiripẽabepakã'ã marãkã'ã ãrĩwãrũberijika Jesúre jarika. I'supaka imariþotojo aþea wejearã þo'imajare wãrõtaparĩ ke'rika mae.

Jesúre kika wãrũrimajare Tuparãrika nawãrõtapaokaro'si mamarĩ kipũataũ'mueka

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ ĩ'þoũ'þuarãe'earirakamarã kika wãrũrimaja imaekarãte Jesúre akaeka. Supabatirã kirika nare ja'ajiyetirã,

—Satanãrika ima þo'imajareka ña'rĩjãikarãte mija þoatabe mijaro'sioka,— nare kãrika.

I'supaka nare ãrĩweatirã ĩ'þarimaki oyiaja Jesúre nare þũataeka aþea we-jeareka imaekarãte wãrõtapaokaro'si.

⁸—Torã mija a'rirãka þoto þan, yaiþi'ia, niñerũoka mija e'ewa'ria'si. I'supaka simako'omakaja mija tu'ua takaja mija e'ewa'þe. ⁹ Supabatirãoka ũ'þuko'a, jarirooka mija jããika takapiji mija a'þe,— nare kãrika.

¹⁰ Ikuþakaoka ate nare kãrika:

—Wejearã yirika bojarĩ mija eyaũ'murãñu, wi'itakarãja mija imabe, aþe wi'i, aþe wi'irã baabekaja. Aþea wejearã mija a'rirãka þoto takaja toþi mija þoþe. ¹¹ Mija eyarijarirãka wejerakakaja mijare e'etoriberiwa'ri, Tuparãrika ã'mitiripẽarika nayapabesarãkareka, jãjiapi nare jaika ka'wisijũabekaja nare mija ja'atabe. Toþi a'rirãka þoto, ikupaka mija baabe: Mija ũ'þuko'arã ka'ia uyua eika mija þajepatebe “Yijare mija ã'mitiripẽabeyua simamaka, Tuparãte mijare ba'iaja mijare baarãñu”,— ãrĩwa'ri kika wãrũekarãte kãrika.

¹² I'supaka nare kãrika be'erõ'õ þo'imajare wãrõrĩ na'rika mae. Supa imarĩ naþõ'irã eyatirã ikupaka nare narĩka: “Ba'iaja mija baaika ja'atatirã Tuparãte mija ã'mitiripẽabe”, neyaekarõ'õrã imaekarãte nabojarijarika.

¹³ I'supakajaoka Satanãrika ima ña'rĩjãika imaekarãte nareka sanajieroyika. I'supakajaoka rĩkimarãja wãmarĩa imaekarãte iyebakapi yo'yebaraka, narisirika nareka ima no'ataroyika.

Ikuþaka sime Juanre reyaekakaka

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Ritaja maikoribeyua Jesúre baabearoyika ã'mitiritirã þo'imajare sabojaþibaeka. Po'imajare i'supaka ãñua ĩþi Herodesoka sõrĩkaki. I'supaka þo'imajare ãñua ã'mitiritirã ikupaka ĩ'rãrimarãre ãrĩka:

—Juan, þo'imajare ruþuko'a jũjerimajiji kime je'e aþeyari. Reyariþotojo ate õñia jarijiki imarĩ, maikoribeyua kibeayu je'e aþeyari,— narĩka.

¹⁵ Aþerã ikupaka ãrĩkarã:

—Tuparãro'si bojaĩjirimaji imaroyikaki Elías kime je'e aþeyari,— narĩka.

I'supaka narĩko'omakaja aþerimarã þuri ikupaka ãrĩkarã:

—Bikija Tuparãro'si bojaĩjirimaja imaroyikarã upaka kime je'e aþeyari,— narĩka.

¹⁶ I'supaka najaimaka ã'mitiritirã, ikupaka Herodete ãrĩka kiro'si:

—Juan bikija kiruþuko'a yita'terũjekaki imariþotojo õñia jariþe'ritirã i'supaka kibaabearijayu je'e aþeyari ate,— kãrika.

¹⁷⁻¹⁸ I'supaka kãpakã'ã, Juanre najããerã baaeka ruþu, kirĩĩ Felipe rũmu Herodías wãmeikore ë'matirã Herodete koka imaeka. I'supaka kibaamaka, ikupaka Juanre kire ãrĩka:

—Herodías mirĩĩ rũmure me'maeka ba'iaja mibaayu, Tuparãte jã'meika yi'riberiwa'ri,— ãrĩwa'ri kire kibojakoþeroyika.

I'supaka kēpakā'ā, koka jia imarika yapa'wa'ri Herodete kire ñi'arūjeka kisurararākare. Kire ñi'atirā perumijia'pi pi'petirā, wēkomaka imariwi'iarā kire natarika.

¹⁹⁻²⁰ “I'supaka kijaika wapa kire jāārika sime”, āri'pupajoaekako imarī, Herodíare kire jāārūjerika yapaeka. I'supaka kopupajoako'omakaja, Herodes puri “Tuparāte yapaika upakaja jia wājia baaiki Juanre ime”, āri'wa'ri jia jiyipupaka kireka ōrīkaki. Supa imarī Juanre kojāārūjeriyapako'omakaja kiyapaberikopeka. I'supakajaoka Juanre bojaroyika jījimaka'pi ā'mitirikaki imari'potojo “Kibojaika upakaja yiyi'riye'e”, āri'ripotojo, sareka ña'rīyaarī kimawārūberika. ²¹ I'supaka Juanka kimako'omakaja “Iku'paka yibaa'jīkareka, yipupajoaika kitá'tewārūberijīñu je'e”, Herodíasre āri'pupajoaekarīmi seyaeka. I'supaka kōri'pupajoaekarīmi Herodete po'ijirika wejeje'rāka sarākutorika. Supa imarī kiro'si ba'irabejirimaja iparimarāre, supabatirā surararāka iparimarāreoka, Galilea ka'iakarā imatiyarimajareoka kiakaeka, “Mabayaarirā”, āri'wa'ri. ²² Ritaja kiakaekarāte rērikarō'ōrā kākaturā Herodías makore nare bayatāābeaeka jījimaka nimaokaro'si. “Jiitaka mare kobaabeayu”, Herodes kijeyomarāpitiyika āri'pupajoaekarā. I'supaka imawa'ri ikupaka kore kēri'ka:

—¿Dakoa mire ñijirika miyapayu maekaka jiitakaja mibaaika wapa? Miyapaikaja mire ijirā i'supaka ñañu. ²³ Mire pakibeyuka yi'i, ika ka'iakaki ipi imarī, ritaja yiba'irījia wapa'jā'rīakaka ñe'metājirō'ōjīrā mire ijijiki imarī supa mire ñañu,— Herodías makore kēri'ka.

²⁴ I'supaka kore kēpakā'ā, kopakore jērīarī ko'rika mae.

—¿Dakoa kire yijēñerāñu ruku, ma'i?— kore kōri'ka.

I'supaka kōpakā'ā,

—“Juan po'imajare rupuko'a jūjerimaji rupuko'a yiyapayu”, kire mepe,— kore kōri'ka.

²⁵ I'supaka kore kōpakā'ā, jajuaja a'ritirā koīpamaki Herodes pō'irā koeyaeka. Kipō'irā eyatirā ikupaka kire kōri'ka:

—Juan rupuko'a yiyapayu. I'supaka simamaka kimarō'ōrā a'ritirā, sata'tetirā, seroarā sapeatatirā yire samijibe maekakaja,— kire kōri'ka.

²⁶ I'supaka kōpakā'ā jimarīa Herodete ba'iaja puparika. Juanre jāārika yapaberiripotojo, mamarīji kore kēri'ka kijaita'ariyapaberika. Po'imajare ā'mitirika wājitāji, “Miyapaikaja mire ñijirāñu”, kēritika simamaka, kojēñeikaja kore kījirā baaeka. ²⁷ I'supaka simamaka ñojimarīji i'rīka kisurarate Juan rupuko'a ta'terī kipūataeka. ²⁸ Torā eyatirā Juan rupuko'a ta'tetirā, seropemarā sapeatatirā sake'era'aeaka. I'supaka baarī ke'rikarō'ōpi pe'rietatirā Herodías makore sakījika. Supa imarī iko mae kopakore sījikako.

²⁹ I'supaka Juanre nabaeka ā'mitiritirā, kika wārūeka mirārāte kipō'imirāka e'erī etaeka sayayeokaro'si.

Cinco mil rakamarā imaekarāte Jesúre jī'aeka

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ I'supaka simaeka be'erō'ō Jesúka wārūrimaja kirika bojataparī turikarāte pe'rietaeka. Supa imarī kipō'irā etatirā nawārōtapaeka majaroka kire nabojaeka. ³¹ I'supaka simaeka poto torā rīkimarāja po'imaja i'tarijayurā, pe'riri'jayurāoka imaekarā. I'supaka simamaka kika wārūrimajaka no'ojīteoka maba'awārūberijīka Jesúro'si simaeka. Supa imarī ikupaka kika imaekarāte kēri'ka:

—Dajoa, po'imajamatorā kūpajī majērītaerā,— nare kēri'ka.

³² I'supaka nare kēri'ka be'erō'ō, kūmuapī po'imajamatorā naka ke'rika mae.

³³ Na'rirā baaeka rupu rīkimarāja iawārūekarā. I'supaka nabaamaka iatirā,

ritaja wejeakaräre rĩriwa'rika Jesúre a'rikarõ'õrã. I'supaka baaekarã imarĩ, kijeyomarãpitiyika torã keyabeyukajiji torã neyaweitika jãjia rĩriwa'rikarã imarĩ. ³⁴ I'supaka nabaaeka simamaka waata'rieyatirã marĩwa'rikõrĩ rĩkimarãja ðo'imajare imamaka Jesúre ãaeka. Torã eyatirã, ovejawẽkoa nare ãarĩrimajire imabeyurã upaka ðo'imajare imamaka kãaeka. I'supaka nimaeka Tuparãrika nare wãrõrimajire imaberika simamaka. I'supaka imaekarã nimamaka “Jia õrĩwãrũbeyurã nime. Supa imarĩ marãkã'ã baawãrũberijĩñurã nime”, ãriwa'ri wayuãekaki imarĩ, ritajakaka nare kiwãrõũ'mueka mae. ³⁵ Aiyate ka'rawa'rirã baaeka ðoto kika wãrũrimajare kika jairĩ etaeka. Ikuþaka kire narĩka:

—Na'irã sajaritiyu mae. Põ'imamato sime õ'õ. Supa imarĩ ba'arika imabeyua. ³⁶ Supa imarĩ wejekoyikurirã ba'arika waruaparaka ðo'imajare imarõ'õrã sawapañjiba'arĩ na'rirũ,— kire narĩka.

³⁷ I'supaka naþakã'ã ikuþaka nare kërĩka:

—Mijaja ba'arika nare mija ji'abe.—

I'supaka kēþakã'ã ikuþaka kire narĩka:

—¿Pan yija wapañjirãñu bai je'e wapañã'rõtaka simako'omakaja? Rĩkimarãja ðo'imajare imamaka, dosciento rakato denario sawapa simarãñu,— kire narĩka.

³⁸ I'supaka naþakã'ã ã'mitiritirã, ikuþaka nare kërĩka:

—¿No'ojĩrãrakato pan mija rikayu je'e? Mija ãabe ruþu.—

I'supaka kēþakã'ã,

—Ĩrãþitarakatojikaja sime. Supabatirã wa'iaoka ã'parãñkaja ima,— kire narĩka.

³⁹ I'supaka naþakã'ã ikuþaka nare kërĩka:

—“Ritaro'ro jia taya imarõ'õrã mija ruþabe”, ðo'imajare mija ãþe.—

⁴⁰ I'supaka kēþakã'ã, kërĩka upakaja ðo'imajare nabaarũjeka. Supa imarĩ nare najã'meka upakaja nimaekarõ'õrã ã'rão'roreka cincuenta, aþerio'roreka cien rakamarã nimaeka. ⁴¹ Supa imarĩ pan ã'rãþitarakato imaeka, wa'ia ã'parã imaekaoka Jesúre e'erikaeka. Supabatirã wejeþemarã yu'ayoitirã, “Jia mibaayu a'bi”, ãrĩweatirã, pan kiña'kata'ruika mae. Supabatirã “Põ'imajare samija þibabe”, ãriwa'ri kika wãrũrimajare sakĩjika mae. I'supakajaoka kibaaeka ã'parã wa'ia imaeka ritaja ðo'imajaka sanaþibaba'aerã. ⁴² I'supaka kibaamaka ritaja ðo'imajare ba'aeka, jia ã'pirika najarikarõ'õjĩrã. ⁴³ Sabe'erõ'õ, ã'poũ'þuarãe'earirakapi'i þururika kika wãrũrimajare rãaeka naña'þika piyia. ⁴⁴ Cinco mil rakamarã ãmirĩja nimaeka saba'aekarã.*

*Okopemaþi Jesúre turika
(Mt 14.22-27; Jn 6.15-21)*

⁴⁵ I'supaka baaweatirã kika wãrũrimajare ikuþaka Jesúre ãrĩka:

—Kũmuarã jãitirã ã'sipẽ'rõtorã mija waata'riwa'þe. Supabatirã Betsaida wejearã yire mija ta'abe.—

Kika wãrũrimajare waata'riwa'rika ðoto ðo'imajare a'yaokaro'si kima-jaroka bojabaraka kimaeka ruþu. ⁴⁶ I'supaka baaweatirã, ãmimakarã kimarĩwa'rika, Tuparãka jairĩ. ⁴⁷ Aiyate ka'raeka be'erõ'õ Galilea þa'wa ã'e'metãjirãja kũmua eyawa'rika, sarijepi rĩkamaritirã Jesúre ãamaka. ⁴⁸ Wĩrõa jãjia baemaka jãjia nawẽ'ãko'omakaja sa'ribepakã'ã kãaeka. Supa imarĩ bik-itojo ãnamiji okopemaþi turitirã nakoyikurirã keyaeka. Nare kio'riwa'rirã baatkarã kire niatõþoeka. ⁴⁹⁻⁵⁰ Okopemaþi kitupakã'ã ãatirã, jimarĩa

* **6:44** Tal vez la cifra fuera mucho más que cinco mil que comieron, si hubiera contado las mujeres y los niños.

nakasereka, “Po'imaja opirekoa sime je'e”, ãrĩpupajoawa'ri. I'supaka nimaeka jërãko'atirã, ikupaka nare kërĩka:

—Rikitubaka mija jape, kíkibekaja. Yi'iji ñime,— kërĩka.

⁵¹ Supa nare ãritirã napõ'i kũmuarã kijãika mae. Sarã kijãika poto wĩrõa o'rika mae. Supa imarĩ i'supaka kibaamaka ãtirã marãkã'ã ãrĩwãrũberijĩka najarika, i'supaka ãakoriberikarã imarĩ. ⁵² Sarupubaji, pan kũpajĩ imako'api po'imajare Jesúre ji'amaka ãako'omakaja, “Tërĩwa'ribaji imaki Jesúre ime”, ãrĩbeyukajirã nimaeka, òrĩwãrũberikarã imarĩ.

*Genesaretka'iakarã jĩñurãte Jesúre tããeka
(Mt 14.34-36)*

⁵³ Pa'wa waata'riwa'ritirã Genesaret wãmeika ka'iarã neyaeka. ⁵⁴ Waata'rieyatirã nakũmua ji'apããtirã namarĩwa'rika potojĩteje torã imaekarãte Jesúre ãawãrũeka. ⁵⁵ Kire ãtirã jajuaja na'rika aperedate bojarĩ. Sã'mitiritirã wãmarĩa imaekarãte napeyurũkiapi ne'era'aeka kipõ'irã. ⁵⁶ Ke'riroyikarõ'õrãja kũpajĩriwejerã, jo'bariwejerã, wi'imatorãoka, kipõ'irã neyaroyika. Supabatirã rĩkimarãja ba'irĩjia ãjibaraka po'imajare imaekarõ'õrã, jĩñurãte napããjijeroyika nare kitããokaro'si. Kijariroaka kũpajĩji nare kiraberũjerika yapawa'ri jimarĩa jĩñurãte kire akaeka. Kijariroaka rabekarakamarãreje narisirika o'ripataeka mae.

7

“Mañekiarãte baaroyika upakaja yi'yurã imarĩ, Tuparãte jã'meka yi'ribeyurã nime”, ãrĩwa'ri Jesúre bojaeka

¹ Fariseokaka pupajoairã, supabatirã judíotatarãte jã'meka wãrõrimajaoka Jesús põ'irã etaekarã, Jerusalénrõ'õpi i'tatirã. ² Kipõ'irã eyatirã ãrĩrimarã kika wãrũrimajare pitajũjebekaja ba'amaka niaeka. I'supaka nabaamaka ãtirã “Mañekiarã pitajũjetirã oyiaja mare ba'arũjekarã. Kika wãrũrimaja puri ba'iaja baawa'ri pitajũjebekaja ba'airã”, narĩpupajoaeka. ³⁻⁴ (Ikupaka nime, fariseokaka pupajoairã, supabatirã aperedã natã'omaja judíorãkaoka: Nañekiarãte baaroyika upakaja yi'yurã imarĩ, “Tuparãte jia yijare ãajiyurũkiaro'si sime”, ãrĩwa'ri naba'aerã baaika rupu napuriakaja pitajũjerioyiaja nabaayu. I'supakajaoka nabaarijaju ba'arika wapaãjipe'rietatirã. Supabatirã ko'a, jotoa, seroa peruakaka baaeka najũjerijayu.* I'supakajaoka nabaayu naba'awearijayu rakakaja ãrãtiji naruparikũmua jia najũjerijayu. “Mañekiarãte yijare wãrõeka yija yi'riberirika yapabeyuka Tuparã. Supa imarĩ kĩaika wãjitãji ba'iaja baairã yija imakoreka nawãrõeka upakaja yija baayu”, ãrĩpupajoawa'ri, i'supaka nabaakopeyu). ⁵ Supa imarĩ Jesúka wãrũirãte pitajũjebekaja ba'amaka ãtirã,

—¿Dako baaerã mika wãrũrimaja puri mañekiarãte jã'meka yi'ribeyurã? Miabe, pitajũjebekaja naba'ayu,— kire narĩka fariseokaka pupajoairã, supabatirã judíorãkare jã'meka wãrõrimajaoka.

⁶ Sã'mitiritirã ikupaka Jesúre nare ãrĩka:

—“Tuparãte yapaika upakaja jia baairã yija ime”, ãrĩripotojo mija pupajoaika upakamarĩa mija ime. I'supaka mija imakaka pupajoaweibaraka, Tuparãro'si bojaãjiokaro'si Isaías imaekakite o'oeka:

* **7:3-4** Marcos explica que según las tradiciones de sus antepasados, si algo o alguien no aceptable a Dios, hubiera tocado el objeto, el objeto se quedaría mal frente a los ojos de Dios. Así que cualquier persona que utilizaría el objeto después también se pondría mal en los ojos de Dios. Entonces, lavaban todos los artículos para evitar la posibilidad de ser mal (o impuro) en los ojos de Dios.

“Ikupaka ika ɸo'imajareka Tuparāte āñu: ‘Yire jiyiɸupaka oñurā upaka na-
jaiko'omakaja, naɸuparō'ōpi yire jiyiɸupayeebeyurā nime.

7 Supabatirā ɸo'imajare jā'meka upakaja nawārōikakakaja “Tuparāte
jā'meka sime”, narīrijayu. Supa imarī dakoa waɸamarīaja yire
najiɸupayeekeɸeyu’ ”, kio'oeka,— nare kērīka.

8 Topi mae, ikupaka Jesúre nare ārīka ate:

—Tuparāte jā'meika ā'mitiripēabeyurā imarī, mañekiarāte mijare wārōeka
puri jia mija ā'mitiripēayu,— nare kērīka.

9 I'supakajaoka ikupaka nare kērīka:

—Mañekiarāte wārōeka takaja ā'mitiripēaokaro'si, Tuparāte jā'meika
ja'atarika ɸuri jītakaja oñurā mija imema. 10 Ikupaka Moiséte ārīka
mija ĩabe: “Mipakire, mipakoreoka yi'riwa'ri jia nare mibaabe”, ārīwa'ri
kio'oeka. I'supakajaoka, “Īrīka kipakire, kipakoreoka ba'iaja baarijayukate
majāākoɸejīñu”, ārīwa'ri kio'oeka. 11 Mija ɸuri “Mañekiarāte ikupaka mare
wārōeka”, ārīwa'ri sayi'yurā imarī, ikupakakakapi jā'merijayurā: “Yipakire,
yipakoreoka jeyobaaberijiki yi'i. Ritaja yirikaika Tuparāro'si oyiaja ima. Iki
īrīkateje saɸi yijeyobaarāñu”, āñurāteje, “Jia nabaayu”, mija āñu. 12 “I'supaka
ɸupajoairāro'si, kipakiarāte kīarīberikopejīka marā imabeyua”, mija ārīrijayu.
13 I'supaka mija jaiyu, mañekiarāte baaroyiroka yi'yurā imarī, Tuparārika
yi'ribeyurā mija jayu. Supabatirāoka aɸea rīkimakaja ima i'supaka mija
baarijayua,— nare kērīka.

14-16 I'supaka nare ārītirā ɸo'imajare kiakaeka ikupaka nare āñaokaro'si:

—Mae mija imauɸatiji yire ā'mitiritirā mija oñipūabe. Ba'arika mija
ba'aikamarīa sime ba'iaja mijare baarūjeika Tuparā ñakoareka. Mija ɸupakapi
“Ikupaka yibaaye'e”, ārīɸupajoatirā ba'iaja mija baariɸarea Tuparāte mijare
īaripe'yoyu,— nare kērīka.

17 I'supaka nare ārīweatirā wi'itōsiarā kika wārūrimajapitijika Jesúre nare
kākatapawa'rika mae. Wi'itōsiarā kika kākatirā,

—Po'imajare miwārōko'akaka yijare mibojajiibe,— kika wārūrimajare kire
ārīka.

18 I'supaka naɸakā'ā ikupaka nare kērīka:

—¿Yiwārōko'a jia mija ā'mitiriwārūberiko'o bai je'e mijaro'sioka? “Po'imajare
ba'aikamarīa ba'iaja nare baarūjeika Tuparā ñakoareka”, ñarīko'ojīkaja ¿mija
ōrīwārūberiko'o bai je'e? 19 Maba'aika maɸupaka ña'rījāibeyua. Maba'aika
mañe'mearā takaja ña'rījāirijayu. Supabatirāoka maɸo'iaɸi ɸorirūkiaja sime,
— nare kērīka.

(Supa imarī “Ritaja maba'aika jājibaarimajimarīka Tuparāte ime”, ārīwa'ri
i'supaka nare kērīka).† 20 Ikupakajaoka nare kibojajiika ate:

—Ba'iaja ɸupajoairā imarā ba'iaja baarijayurā. I'supaka imarā nimamaka,
Tuparā ñakoareka ba'iaja nare sabaarūjerijayu. 21 I'supaka imarā imarī,
ba'iaja ɸupajoairā najayu. Supabatirā “Yirūmumarīko iko, yitīmimarīka ĩ'ī”,
ārīrimarīaja ba'iaja naka nabaawā'imarīrijayu. Supabatirā karee'erimaja,
jāārimaja, rōmikirā imariɸotojo aɸerā rōmijāka ba'iaja baarijayurā, rōmijā
tīmairā imakoɸeirāoka i'supakaja baarijayurā naro'si. 22 I'supakajaoka
aɸikate ba'irījia rikaika oakiyurā, ritaja dika jariwa'ririmarīaja ba'iaja
baarijayurā, ɸakirimaja, supabatirā nayapaika upakaja i'yopiɸekaja ba'iaja
baarijayurā, aɸerā jia kiro'si imarijayurāte ā'mijīairā imarā. Supabatirā
aɸerāte ba'iaja jajairibiyaokaro'si ɸakirika nareka jairijayurā, “Aɸerāte
tērīwa'ribaji imatijairā yija ime”, āñurā, i'supakajaoka Tuparāte yapaikakaka
ɸupajoabekaja, waɸuju naɸupaka nare āñu upakaja baarijayurā nime.

† 7:19 Esta frase es una explicación o comentario de Marcos, el escritor.

23 Napuparō'ōpi ba'iaja pupajoairā imarī, i'supaka ritaja nabaarijaju. I'supaka imarā nimamaka Tuparā ñakoareka ba'iaja nimarijaju, — nare kērīka.

Judiotatamarīko imariḡotojo Jesúre ā'mitiripēaekako
(Mt 15.21-28)

24 I'supaka kibojaeka be'erō'ō a'ritirā Tiro† wāmeika wejewā'tarā Jesúre eyaeka. Torā keyaeka ḡoto kareaja wi'iarā keyariyapakoḡeka. I'supaka kipupajoaeka imako'omakaja ḡo'imajare sōritika. 25 I'supaka simamaka sā'mitiritirā ikuparō'ōpiji ĩ'rākote kipō'irā etaeka. Satanárika ima ña'rījāikako pako koimaeka. I'supaka komakore imamaka, kore kiwayuñarika yapawa'ri kiwājītāji koñukurupaeka. 26 Sirofenciaka'iakako, judiotatamarīko koimaeka. Toḡi mae ikupaka kire kōrīka:

—Yire mijeyobaabe. Yimako Satanárika ima ña'rījāikako koime. I'supaka simamaka kopupakareka simakoḡeika miḡoatarika yiyapayu mae, — kire kōrīka.

27 I'supaka kōpakā'ā ikupaka kore kērīka:

—Mae judiotatarā, yika wārūrimajaka takaja ñimarāñu ruḡu. Supa imarī mimakore jierī nare ya'ritapajīka, jiamarīa naro'si simajīñu. Īakōrī je'e: I'supaka mire yibaajīkareka puri me'rāka ña'ḡibeyukajirā ba'arika ē'matirā nayaiwēkorjāka§ yiji'aika upaka nare yibaajīñu, — kore kērīka.

28 I'supaka kēpakā'ā, ikupaka kire koyi'rika:

—Rita meñu, ñipamaki. I'supaka simako'omakaja ba'arika peatarūkia rokarā me'rāka ba'aña'ruika saba'ayu yaiwēkorjāka,— kōrīka. (Ikupaka ārīrika i'supaka kire kōrīka: “Mika wārūrimajare wārōbaraka mimako'omakaja, kūḡajī yire mijeyobaarāka jia yiro'si simarāñu”).*

29 I'supaka kōpakā'ā ikupaka kore kērīka:

—Jia miḡupajoaika simamaka, i'supaka yire miyi'yu. I'supaka simamaka Satanárika imakoḡeika ḡoyua mimakoreka mae. Supa imarī miwi'iarā miḡe'riwa'pe,— kore kērīka.

30 Kowi'iarā pe'rieyatirā koḡeyurūkipemarā jia jājiko komakore peyumaka kōieyaeka. Kopakaja Satanárika ima koreka ḡorikako.

Ā'mitiribeyuka imarī jaiwārūbeyukate Jesúre jieka

31 I'tojirā ate Tirowejeapi Jesúre o'rika. Toḡi o'riwa'ritirā Sidón wāmeika wejearā keyaeka. Toḡi ke'rika, Decápolisḡi kio'rika. Supabatirā toḡi o'ritirā Galilea ḡa'warā keyaeka. 32 Torā kimaeka ḡoto ā'mitiribeyuka, jaiwārūbeyuka kipō'irā ḡo'imajare e'eeyaeka. Kire e'eeyatirā “Miḡitaka kipo'iarā mija'apeabe kijiiokaro'si”, kire narīka. 33 I'tojīte ā'mitiribeyukate kire takaja aḡerō'ōrā ke'ewa'rika. Torā mae kika takaja kimaekarō'ōrā ā'mitiribeyuka ā'mukoḡea ĩ'ḡapē'rōtowā'tarāja kipitawājoa kikākataeka. Supabatirā kipitawājoapi riḡo'kaka e'etirā kirērōkakarā kirabeka. 34 Supabatirā wejeḡemarā yoimiatatirā, kire wayuñawa'ri Jesúre yiataeka. I'supaka baatirā ikupaka kire kērīka mae:

—Eḡatá,— kire kērīka. (Kiokapi puri “Sawiritarū”, ārīrika simaeka).

35 I'supaka kērīka ḡotojo ā'mitiribeyuka imakoḡekakite ā'mitiyuka jarika. I'supakajaoka jia jaiwārūbeyuka kimakoḡekareka jia jaiki kijarika mae.

36 I'supaka kire baaweatirā, ḡo'imaja ḡō'irā etatirā ikupaka Jesúre nare ārīka:

—Aḡerāte samija boḡapiba'si.—

† 7:24 Una región de gente no judío § 7:27 Los judíos nombraron a los no judíos perros. En una manera más tierna, a ellos Jesús les refirió como perritos en este ejemplo. * 7:28 Esta frase es información añadida para ayudar los lectores entender la respuesta de ella.

I'supaka nare kērījarika simako'omakaja, jājibaji aḗerāte sanabojari-jariroyika. ³⁷ I'supaka kibaamaka jījimaka imawa'ri, ikupaka narīka:

—Ā'mitiribeyurā, jaiwārūbeyurāte ḗariji jieiki kime. I'supaka simamaka ritaja kibaaika jīitakaja sime,— narīka.

8

Cuatro mil rakamarā imaekarā ḗo'imajare Jesúre jī'aeka (Mt 15.32-39)

¹ Torājīrā ate rīkimarāja ḗo'imajare kipō'irā rērīka. Kika nimekā'āja naba'arika ḗurika mae. I'supaka simamaka kika wārūrimajare akatirā ikupaka nare kērīka:

² —Īrāre wayuoka ñoñu, maekarakarīmi sajaritiyu yika nima. Supa imarī naba'arika ḗuyua mae. ³ Naba'arika ḗuyua simamaka, “Mija ḗe'ḗe”, nare ñarījīkareka, ma'a ñe'metājirāja nakēsirabaña'rījīñu yoeḗi i'taekarā ḗariji nima simamaka. I'supaka simamaka nare yiji'ariyapayu ruḗu, ba'aweatirā nape'yaokaro'si,— kika wārūrimajare kērīka.

⁴ I'supaka kēpakā'ā, ikupaka kire narīka:

—ḗo'imajare imabeyurō'ō simamaka, marākā'ā baatirā ba'arika nare maji'awārūberijīka sime,— kire narīka.

⁵ I'supaka napakā'ā ikupaka kērīka:

—¿No'ojīrā ba'arika mija rikayu je'e?—

I'supaka kēpakā'ā,

—Ī'ḗotēñarirakato sime ḗan,— narīka.

⁶ Toḗi mae ḗo'imajare ka'iarā kiruḗarūjeka. ḗan e'erikatirā ikupaka kērīka: “Jia mibaayu Tuḗarā”, kire kērīka. Supabatirā ḗan ña'kata'ruitirā kika wārūrimajare sakījika. Ī'rā ritaja ḗo'imajare saḗibaekarā mae. ⁷ Supabatirāoka wa'imakarāka kūḗajī imaeka. Wa'ia e'erikatirā, “Jia mibaayu Tuḗarā”, kērīka ate. Supabatirā kika wārūrimajare sakiḗibarūjeka. ⁸ Nimaeka uḗatiji ḗo'imajare ba'aeka, jia ña'ḗirika najarīkarō'ōjīrā. Sabe'erō'ō, Ī'ḗotēñarirakapī'ī ḗururika kika wārūrimajare rēaeka naña'ḗika ḗiyia. ⁹ Cuatro mil rakamarā eyaerā baakōrī nimaeka saba'aekarā. Naba'aweaeaka be'erō'ō nare ke'ribojaeka. ¹⁰ I'sia be'erō'ō kika wārūrimajaka kūmuarā kijāika ate. Saḗi Dalmanutaka'iarā na'rika.

“Maikoribeyua yijare mibaabeabe”, Jesúre narīkoḗeka (Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Torā keyaeka ḗoto kire korirā kipō'irā fariseokaka ḗuḗajoairāte eyaeka. “Majēñerāka uḗakaja kibaawārūbesarākareka ‘Tuḗarāte ḗūataekakimarīka kime marīye'e’”, narīka. I'supaka simamaka ikupaka kire narīka:

—“Tuḗarāte ḗūataekaki kime”, mireka yija ārīrā, yija ĩakoribeyua yijare mibearika yija yapayu,— kire narīka.

¹² I'supaka napakā'ā ā'mitiritirā, ba'iaja ḗuḗariwa'ri jājia kiyiataeka kire yi'riberīkarā nimamaka. I'supaka imawa'ri ikupaka nare kērīka:

—¿Dako baaerā maikoribeyua nare yibearika maekukukarāte yapayu je'e? Ritama sime, mija ĩakoribeyua mijare beabesarāki yi'i,— nare kērīka.

¹³ Supabatirā Galilea ḗa'wa i'siḗē'rōtorā kika wārūrimajapītiyika nare ki-waata'ritapawa'rika.

Levadura uḗaka sime fariseokaka ḗuḗajoarika (Mt 16.5-12)

14 Torā Jesúka a'rikōrī wārūrimajare naba'arika ye'karirika. Suḡa imarī ĩ'rātoĵĵkaja ḡan narikaeka kũmuarā. 15 I'suḡaka simamaka mae ikuḡaka Jesúre nare ārĳka:

—Fariseokaka ḡuḡajoarika levadura uḡaka sime. Suḡa imarī samija rakajebe. I'suḡakajaoka Herodere imakakaoka mija rakajebe, — kika wārūrimajare kērĳka.

16 I'suḡaka nare kērĳka, norĳwārūberika. I'suḡaka kēḡakā'ā natiyiaja jaibu'abaraka ikuḡaka narĳka:

—ḡan marikabepakā'ā, suḡa kēñu,— narĳka.

17 I'suḡaka najaika Jesúre ōrĳka. Sōrĳtirā ikuḡaka nare kērĳka:

—ĴDako baaerā, “ḡan imabeyuakaka”, mija jaiyu? ĴYire ōrĳbeyukajirā mija ime ruku bai je'e? I'suḡakajaoka, Ĵḡuḡajoarika ōrĳḡūaberitiyairāja mija ime bai? 18-19 Mija ñakoa imako'omakaja mija ĳawārūbeyu. Suḡabatirā ā'mukoḡea mijareka imako'omakaja mija ā'mitiriwārūbeyu. Ĵĳ'rāḡitarakato ḡan cinco mil rakamarā imarā ḡo'imajare yiji'arapakakaka mija ye'kariritiyu bai je'e? ĴNaba'arapaka be'erō'ō, ḡiyia dikarakapĳi'ĳ saĳariwa'rapaka mija rēarape je'e?— nare kērĳka.

I'suḡaka kēḡakā'ā, ikuḡaka narĳka:

—ĳ'ḡoũ'ḡuarāe'earirakapĳi'ĳ yija ḡorotarape.—

20 —ĳ'ḡotēñarirakato ḡan, cuatro mil rakamarā ḡo'imajare yḡibarapaka, naba'arape ḡiyia saro'si, Ĵdikarakapĳi'ĳ saĳariwa'rape je'e?— nare kērĳka.

—ĳ'ḡotēñarirakapĳi'ĳ saḡiyia yija ḡorotarape,— kire narĳka.

21 I'suḡaka naḡakā'ā ikuḡaka nare kērĳka ate:

—I'suḡaka yi'riwārūirā imariḡotojo, Ĵdako baaerā “ḡan marikabeyuakaka mare kibojabeyu”, ārĳwārūbeyurā mija ime ruḡu bai je'e?— nare kērĳka.

Betsaidaweĳekaki ñakoātimarĳka imaekakite Jesúre ĳieka

22 I'sia be'erō'ō kika wārūrimajaka Betsaida weĳearā Jesúre eyaeka. Torā neyaeka ḡoto ñakoātimarĳkate ḡo'imajare e'eetaeka kiḡō'irā. Torā kire e'eeyatirā kire kijierika yaḡatiyawa'ri “Kire mirabebe”, āḡaraka kire na-ĳēñeka. 23 I'suḡaka naḡakā'ā Jesúre kire tĳtiwa'rika weĳe a'riwa'ri ḡañakarā. Torā kire e'eeyatirā, riĳo'kakapĳi kiñakoa wi'etirā, kiḡitaka kire kija'aḡeaeka. Suḡabatirā ikuḡaka kire kērĳka:

—ĴYaje miyoiyu?—

24 I'suḡaka kērĳka be'erō'ō kũḡajĳi kĳāũ'mueka. Suḡa imarī ikuḡaka kiyi'rika mae:

—Mae ḡuritaka kũḡajĳi yiyoiwa'tawa'yu. I'suḡaka simako'omakaja ḡo'imajare ñiakopemaka, yaḡua rĳ'meika uḡaka oyiaja simamaka ñiayu,— kērĳka.

25 I'suḡaka kire kēḡakā'ā kiñakoarā Jesúre kiḡitaka ja'aḡeaeka ate. I'suḡaka kire kibaape'aeka be'erō'ōḡi ḡuri, ĳ'rākō'rĳmatorāja ñakoaparaka ĳia warioyiaja sōḡpataeka kiro'si mae. 26 I'suḡaka kiĳapakā'ā ikuḡaka Jesúre kire ārĳka:

—Miwi'iarā miḡe'riwa'ḡe, weĳeapĳi o'ḡekaja ḡuri,— kire kērĳka.

“Ĵā'merūkika Tuḡarāte wā'maekaki mime”, Pedrote ārĳka (Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

27 I'sia be'erō'ō Jesús kika wārūrimajapĳitiyika a'rirĳjarikōrĳ, Cesarea de Filipō wāmeika weĳekoyikurirā neyariĳarika. Torā ma'aḡi na'rirĳjarika ḡoto, kika wārūrimajare ikuḡaka kiĳērĳaeka:

—Yireka ḡuḡajoatirā, “ĴMaki kime”, ḡo'imajare yireka āñu?— nare kērĳka.

28 Toḡi,

—Ikuḗaka ḗo'imajare mireka añu: “Juan ḗo'imajare ruḗuko'a jũjerimaji kime”, aḗerã ḗuri, “Elías imaekaki kime”, añurã. Aḗerã imarã, “Bikija ĩ'rĩka Tuḗarãro'si bojaĩjirimaji imaekaki kime”, mireka nañu,— narĩka.

I'suḗaka napakã'ã ikuḗaka nare kijẽrĩaeka:

²⁹—Mija je'e, “¿Maki kime”, yireka mija añu?—

Topiji ikuḗaka Ḓedrote kire yi'rika:

—Mi'iji mime Jã'merũkika Tuḗarãte wã'maekaki,— kire kẽrĩka.

³⁰I'suḗaka kire kẽpakã'ã,

—I'suḗaka aḗerãte mija bojaḗiba'si ruḗu,— nare kẽrĩka.

“Najããrũkikaro'siji ñime”, Jesũre ãrĩka

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹I'tojĩte ikuḗaka Jesũre nare wãrõũ'mueka:

—Yi'iji imaki Po'imaja Ma'mi. Bikija i'suḗakaja yireka Tuḗarãte ḗuḗajoatika simamaka, ba'itakaja jũarũkikaro'si ñime. I'suḗaka simamaka kurarãka ĩḗarimarã, Moiséte jã'meka wãrõrimaja, suḗabatirã judĩorãka ĩḗarimarãte yire ĩariḗe'yotirã yire najããrũjerãñu. Suḗa yire nabaako'omakaja maekarakarĩmi be'erõ'õjo õña yijariḗe'rĩrãñu,— nare kẽrĩka.

³²I'suḗaka nare sakibojaka jia sanoñaokaro'si. I'suḗaka Jesũre ãpakã'ã ã'mitiritirã, aḗerõ'õrã Ḓedrote kire e'ewa'rika. Torã mae,

—“I'suḗaka simarãñu”, yijare meñua mibojarika yaḗabeyuka yi'i,— Ḓedrote kire ãrĩkoḗeka.

³³I'suḗaka kẽpakã'ã, jorowa'ri kika wãrũrimajare Jesũre ĩaeka. I'suḗaka nare ĩatirã ikuḗaka Ḓedrote kẽrĩka:

—Yika wãrũrimaji mima simamaka, yibe'erõ'õrã imarũkika mime. I'suḗaka simamaka, marãkã'ã baatirã yire jã'merimajimarĩka mime. Suḗa imarĩ, Satanãre jaika uḗakaja mijaiyu. Tuḗarãte yaḗaika uḗaka ḗuḗajoarikokoḗakaja waḗuju ḗo'imajare yaḗaika uḗakaja ḗuḗajoaiki mime,— Ḓedrote kẽrĩka.

³⁴I'suḗaka kire ãrĩweatirã aḗerã kika wãrũrimajare, suḗabatirã ritaja aḗerã torã imaekarãte kiakaeka. Nare rẽrãkũ'atirã, ikuḗaka kẽrĩka:

—Ĩrĩka yiriki imarika yaḗarãkiro'si, kiyapaikakaka, suḗabatirã kirikarãkakaka ḗuḗajoabekaja yire yi'ririḗareaja ba'iaja kijũarãñu. Ikuḗaka sime: Ba'iaja jũabaraka yaḗua tetaeka kõkeiki kiyapaika uḗakaja baawãrũbeyuka. I'sirokaḗi ḗuḗajoaiki imarĩ, yika a'rĩrũkika kime. ³⁵Ba'iaja jũabaraka reyarika yaḗaberiwa'ri “Jesũre yaḗaika uḗakaja baabesarãki yi'i”, añuka õña imajĩḗarika tõḗobesarãki. Yire ã'mitirĩḗeaike imawa'ri, yirika bojariroka kibojaka ã'mitirĩḗe'yowa'ri najããrãki ḗuri õña imajĩḗarika tõḗorãki. ³⁶⁻³⁷Ĩrĩka õña kima ḗoto ba'ĩrĩjiareka takaja ḗuḗariwa'ri ritaja tõḗoiki ḗuri, kireyarãka ḗoto ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã a'rĩrãki. Ritaja ba'ĩrĩjia tõḗoeka mirãki imariḗotojo, dakoa imabeyua saḗi õña imajĩḗarika kiwapaĩjirũkia. Suḗa imarĩ ba'ĩrĩjia kitõḗokoḗeka, dako waḗamarĩaja kiro'si sajarirãñu. ³⁸Ikuḗaka sime ĩakõrĩ je'e: Maekaka ḗo'imaja ba'iaja baarijayurã nima simamaka, Tuḗarãte ja'atairã nime. Mia, i'suḗaka imarãte ĩaika wãjitãji, yire yaḗaberiwa'ri “Jesũrikimarĩka ñime, suḗabatirã kiwãrõikaoka ã'mitirĩriyaḗabeyuka ñime”, añurãte ḗuri yiḗe'rĩetarãñurĩmi i'suḗakajaoka naka ñimarãñu yiro'sioka. I'suḗaka naka ñimarãka simamaka “Yirĩmarĩrã mija ime”, nare ñarĩrãñu yiro'sioka. I'sia ḗoto Ḓo'imaja Ma'mi imarĩ, Yiḗaki Tuḗarãrika yaaboarikapi yiḗe'rĩetarãñu. Suḗabatirãoka jĩirã ángelrãka yika etarãñurã,— Jesũre ãrĩka.

9

¹ Ate ikuḗaka Jesũre nare ãrĩka:

—Rita sime, tēriwa'ribaji kirikapī Tuparāte jā'merūkia eyarāñu. I'supaka simamaka ōñia nimañujuju, ĩrārimarā ō'ōrā yika imarāte sīarāñu,— nare kērika.

*Kika wārūrimajare ĩaeka wājītāji aṗeaja ĩoika Jesúre jarika
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)*

² ĩrōtēñarirakarīmi be'erō'ō Pedro, Santiago, Juan maekarakamarāre Jesúre pusiṗemarā akawa'rika. Torā neyaeka ṗoto aṗea ĩoika Jesúre japakā'ā ni-aeka. ³ Kijariroaka boitakaja ya'tarika sajarika, samajūjekoṗemakaoka ṗemawa'ribaji boiya'tarika sajarika. ⁴ I'supaka Jesúre jarika ṗoto, torā Elías, Moisés imaroyikarā kipō'irā ṗemakotowirikarā. I'supaka baatirā kika na-jaimaka maekarakamarā kiakawa'rikarāte sīaeka. ⁵⁻⁶ I'supaka sima ĩatirā naṗupataeka. I'supaka simamaka ṗupatawa'ri, marākā'ā āriwārūberiwa'rīji ikupaka Pedrote ārika:

—Mia'mitipe wārōrimaji, ō'ōrā maimajīka jītaka sime. Mijaro'si maekarakawī'i ṗesiwi'ia yija baarāñu. Miriwi'i, Moisériwi'i, supabatirā Eláriwi'ioka yija baarāñu,— kire kērika.

⁷ I'supaka kimaeka ṗoto oko ūmakaka upaka ruirā'atirā nare sarubu'ataeka. I'supaka baatirā ikupaka nare sajaika sawatoṗekapī:

—Ī'ĩ, kime Yimaki. Yiwātaitakiji kime. Supa imarī jia kire mija ā'mitiripēabe,— sārīka.

⁸ I'supaka nare sārīka be'erō'ō, ĩabaotaerā baakōrī ĩrīkaja Jesúre rīkakamapakā'ā niaeka mae.

⁹ ĩmimṗemarā nimaekarō'ōṗi kika torā a'rikarāṗitiyika Jesúre tu'ara'aeka ate. Natu'arījarika ṗoto ikupaka nare kērika:

—Mija ĩako'a aṗerāte mija boja'si. Yī'i, Po'imaja Ma'mire reyarāka simako'omakaja ōñia yijariṗe'rirāka be'erō'ō aṗerāte samija bojarāñu,— nare kērika.

¹⁰ I'supaka kērika jia yi'rikarā imarī, aṗerāte sanabojaberika. I'supaka simako'omakaja natiyiaja ṗuri ikupaka narību'aeka:

—¿Marākā'ā āriwa'ri “Reyaripotojo ate ōñia yijariṗe'rirāñu”, kēriko'o ruku? — narīka.

¹¹ I'supaka ārikarā imarī ikupaka kire najērīaeka:

—¿Dako baaerā, “Po'imajare jā'merūkika* Tuparāte ṗūātaerā baarāka ruṗu Elías imaki mamarī etaũ'murāki”, Moiséte jā'meka wārōrimajare āñu?— narīka.

¹² I'supaka naṗakā'ā,

—Rita sime supa nañua. Elías imaekakite baaeka upaka baarimaji etarāki mamarī. Etatirā, ritaja imatikaja nimaokaro'si ikupaka ṗo'imajare kērīrāñu: “Koyiaja sajariwa'yu Tuparāte ṗūatarākire etarūkia. I'supaka simamaka Tuparāte yapaika upakaja baabaraka, kire ta'atikaja mija imabe.” Ikuṗaka nañua ōrīripotojo “Ketarāka ṗotorā jia kire mabaaye'e”, ṗo'imajare āriṗupajoakoṗeyu. I'supaka naṗupajoaika simako'omakaja, ikupaka kijūarāñu āriwa'ri Tuparārika bikija o'ora'aekarāte yireka ārika: “Po'imaja Ma'mire ba'iaja ā'mika jūarāñu. Supabatirā ‘Tuparāte ṗūataekakimarīka mime’, āṗaraka ṗo'imajare kire ṗe'yorāñu.” ¹³ Rita sime. Elías imaekaki upaka baarimaji etatirapaki mae. I'supaka simamaka nayapaika upakaja ba'iaja ṗo'imajare kire baarape. I'supaka kijūarūkia upakaja āñua Tuparārika no'oeka ṗūñurā,— nare kērika.

*Me'rī ṗupakareka Satanārika ima na'rījāikakite Jesúre ṗoataeka
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)*

* 9:11 Mesías

14 Torãjĩrã mae aþerã kika wãrũrimaja þõ'irã Jesúre þe'rieyaeka ate. Torã keyaeka þoto kika wãrũrimaja þõ'irã rĩkimarãja þo'imajare imaeka. Supabatirã Moiséte jã'meka wãrõrimajare kika wãrũrimajaka okabojibu'abaraka nima-maka kĩaeyaeka. 15 “Ikuþarõ'õþiji Jesúre etarãñu je'e”, ãrĩþuþajoabekaja imaekarã imarĩ, ketamaka ĩawa'ri, jĩjimaitakaja þo'imajare jarika. Jĩjimaka jariwa'ri kipõ'irã narĩrĩwa'rika kire jẽñarĩ. 16 I'supaka þo'imajare imaekarõ'õrã eyatirã ikupaka kika wãrũrimajare kijẽrĩaeka:

—¿Dakoakaka naka mija okabojiko'o?— nare kẽrĩka.

17 I'supaka kẽpakã'ã, ikupaka ĩ'rĩkate þo'imaja watoþekapi kire yi'rika:

—Mia'mitipe wãrõrimaji. Yimaki kipupakarã Satanárika ima kireka ña'rĩjãika imaki, supabatirãoka okamarĩka kime. I'supaka imaki kimamaka, miþõ'irã kire ye'era'ako'o. 18 Ikuþaka kire sabaarijayu: Yimakire ba'iaja sabaatika rakakaja jãjia kire saña'atarijayu. I'supaka kire sabaatika þoto kirijeape jõþotakaja þoririjayu. Supabatirãoka kiopia kã'rĩþaatabaraka ritikaja kijiyirijayu. I'supaka kimamaka “Yimaki þupakarã Satanárika ima ña'rĩjãikakite mija þoatabe”, ñarĩkoþeko'o mika wãrũrimajare. Supa ñarĩko'omakaja sanapoatawãrũberiko'o,— kire kẽrĩka.

19 I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka Jesúre ãrĩka þo'imajare:

—Yika ñoaka yibaarijaya ĩarijaurã imariþotojo, “¿Yaje rita Tuþarãrikapi yijare kijeyobaatiyajĩñu ruku?”, ãñurã mija ime bai je'e ruþu. I'supaka imarã imarĩ, yire mija ã'mitiripẽaokaro'si ¿no'ojrã takaja mijare yiwãrõrãñu je'e? Mae, yipõ'irã me'rĩre mija e'era'abe,— nare kẽrĩka.

20 I'supaka kẽpakã'ã Jesús þõ'irã kire ne'ewa'rika. Jesúre ĩawa'ri, ikuparõ'õþiji me'rĩreka imaekakire kire tarataeka. I'supaka kire sabaamaka, jĩrĩña'rĩtirã kitũrũeka. I'supaka baabaraka jõþoaja kirijokoþea jarika.

21 I'supaka kibaamaka ĩatirã ikupaka kipakire kijẽrĩaeka:

—¿Dikarakakuri wejejẽ'rãka mimakire eyawa'yu i'supaka kima?— kire kẽrĩka.

I'supaka kẽpakã'ã, ikupaka kiyi'rika:

—Kũþajĩka kimaeka þotorãja i'supaka yimakire imaũ'mueka. 22 ĩ'rãkurimarĩa þekaõ'toarã Satanárika ima kire ña'atarape, supabatirã okoarãoka kire saña'ataroyirape kire riatariyapawa'ri. I'supaka simamaka sakaka jiewãrũiki mimaye'e, yijare miwayuñarãkareka yijaro'si kire mijiebe,— kire kẽrĩka.

23 I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiriwa'ri, ikupaka kire kẽrĩka:

—¿Dako baaerã, “Jiewãrũiki mimaye'e”, yire meñu je'e? Yire ã'mitiripẽaiki mimarãkareka, “Dakoa ka'wisika imabeyua miro'si”, yire merĩrãñu,— kire kẽrĩka.

24 I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka kipakire ãrĩka:

—“Yimakire kijiejĩñu je'e aþeyari”, ãrĩwa'ri mire ña'mitiripẽayu. Supa imarĩ jiiibaji mire ña'mitiripẽaokaro'si yire mijeyobaabe,— akasererikapi kire kẽrĩka.

25 I'supaka jaibaraka Jesúre imaeka þoto rĩkimabaji þo'imajare naþõ'irã rĩrĩra'amaka kĩaeka. Rĩkimarãja ni'tamaka kĩaekarãre kipõ'irã etabeyukaji ikupaka Satanárika ima kẽrĩka:

—Mia'mitipe, þo'imajare okamarĩa imaerã, ã'mitiribeyurã nimaokaro'sioka nare imarũjeiki mimamaka me'rĩ þupakareka mire yiporirũjeyu. Supabatirã aþekurioka kireka miña'rĩjãibesarãñu,— sakẽrĩka.

26 I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiriwa'ri tĩmarĩji akasererikapi, tararikapitiyika kire sariaña'taeka. Supa kire baatirã kipupakareka ña'rĩjãikakite þorika mae. Kiporitapeka be'erõ'õ þuparirikaki upaka me'rĩte jarika. Toþi kire ĩatirã, “Kopakaja jĩrĩka kimajaka ime”, þo'imajare ãrĩka. 27 I'supaka narĩko'omakaja kipitakapi kire ñi'atirã Jesúre kire baimi'mataeka. Ikuþaka kire kibaaeka þotojo jia rĩkamañuka kijarika mae.

²⁸ I'sia be'erō'ō wi'iarā Jesúre kākawa'rika. Torā kika wārūrimajaka takaja kimaeka poto ikupaka kire narīka:

—¿Dako baaerā yija p̄uri Satanárika ima p̄oatawārūberiko'orā je'e?— kire narīka.

²⁹ Topi ikupaka nare kiyi'rika:

—Tuparāte takaja jēñetirā, i'supaka ima mija p̄oatawārūrāñu. Ikipi takaja sime i'supaka baawārūrika, dakoa imabeyua aḗea,— nare kērīka.

“Najāārūkika ñime”, ārīwa'ri Jesúre nare bojaeka ate
(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰⁻³¹ Topi no'rika p̄oto Galilea ka'iarā a'ririḗaparaka kiwārūrimajare kiwārōrijarika. Nare wārōbaraka kimaekarō'ō p̄o'imajare ōrīrika kiyapaberika. Ikupaka nare kiwārōeka:

—Īrīka imaki yire bojajāārūkika p̄o'imajare yire ñi'aokaro'si. Po'imaja Ma'mire ñi'atirā, najāārāñu. Supa yire nabaako'omakaja maekarakarīmi be'erō'ō ōñia yijariḗe'rirāñu,— nare kērīka.

³² I'supaka nare kijaibojarijarika kika wārūrimajare ōrīwārūberika. Sōrīwārūberiripotojo, “ ‘Ōrīḗawārūbeyurā mija ime ruḗu bai je'e', mare kērīñu aḗeyari”, ārīḗupajoawa'ri kire sanajērīaberika.

“¿Maki imaki makaki maro'si imatiyarūkika?”, āḗaraka natiyiaja Jesúka wārūrimajare jaibu'aeka
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Topi no'riwa'rika Capernaúm wejearā neyaeka. Torā eyatirā wi'iarā nakākaeka. Wi'itōsiarā nimaeka poto, ikupaka nare kijērīaeka:

—Ma'aḗi mai'tarijariko'o poto ¿dakoakaka mija jaibu'arijariko'o?— nare kērīka.

³⁴ I'supaka kērīko'omakaja, kire nayi'riberika. “¿Maki imaki ruku imatiyaiki?”, ārīwa'ri ma'aḗi i'tariḗaparaka najaiḗu'arijarika kire nabojariḗi'aeka. ³⁵ Kire nayi'ribepakā'ā, yurupatirā kika wārūrimajare kiakaeka.

—Īrīkate imatiyaiki imariyaparāka, “Yiḗemawa'ribaji imarā aḗerā”, ārīwa'ri dako okamirāmarīaja ritaja p̄o'imajaro'si ba'irabeḗjirimaji kimarāñu,— nare kērīka.

³⁶ Supa imarī nawatopekarā imaekaki me'rīre e'erikatirā ikupaka nare kērīka:

³⁷ —Īñ me'rī imatiyaikimarīka kime. I'supaka kimako'omakaja, yire yi'riwa'ri ĩrīkate jia kire baajīka, jia yire baarika kopakaja i'supaka kire kibaayu. Supabaawa'ri yire p̄ūataekakiteoka i'supakaja baaiki kime,— nare kērīka.

“Ba'iaja maka imabeyuka p̄uri majeyomaki kime”, Jesúre ārīka
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Ikupaka Juanre kire bojaeka:

—Wārōrimaji, miwāmeaḗi Satanárika ima p̄oatarapakire yija ĩarape. Maka imakoribeyuka kimarape. Satanárika ima p̄oatarika mijā'meberikaki kima-maka, “I'supaka mibaa'si”, kire yija ārāpe,— Juanre kire ārīka.

³⁹ Supa kire kēpakā'ā, ikupaka kiyi'rika:

—Jia kibaarape. I'supaka baaikite mija jājibaa'si. Īrīka yire ā'mitiripēawa'ri maikoribeyua kibaabeaika be'erō'ō ba'iaja yire jaiyuyebeyuka kime.

⁴⁰ Ba'iaja mare baabeyuka imarī, maka imatikaki upakaja kime. ⁴¹ Rita mijare yibojayu. Yirirā mija imamaka ĩawa'ri mijare jeyobaaikika jia jījimaka Tuparāte imarāñu. Okoa kūpajī kisīarāka ārīwa'ri ḗariji “Jiika kime”, Tuparāte

kireka ārīrāñu. I'supaka kibaaika waɸa jia Tuɸarāte kire jeyobaarāñu,— nare kērīka.

*“Ba'iaja baarika rakajekaja mija imabe”, ārīwa'ri Jesúre nare wārōeka
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)*

⁴² Me'rīre ĩatirā ikupaka nare kērīka:

—Me'rārījaka ima uɸaka yire yi'yurāte imarijayu. Supa simamaka, ba'iaja nare baarūjeikite jimarīa ba'iaja Tuɸarāte kire baarāñu. I'supaka kijūakoreka aɸikate ba'iaja kibaarūki ruɸubaji, āta jo'baka kiwāmuarā ji'abaatirā kire naña'metarikareka jia simajāēka kiro'si. ⁴³⁻⁴⁴ Ba'iaja baarika mija ja'atabe. ĩakōrī je'e: Mija ɸitakaɸi ba'iaja mija baarijariye'e samija toata'tabe saɸi ba'iaja mija baakoreka. Mija ɸitaka ĩ'rāpē'rōto imabepakā'ā jiamarīa mijaro'si simakoɸeko'omakaja Tuɸarā ɸō'irā mija a'rirāñu. ĩ'ɸapē'rōto ɸitaka mijareka imamaka, ba'iaja mija baaika, tērīwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarāñu ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā mija a'rirūkia. ɸeka jū'rēika yaribeyua ima torā. ⁴⁵⁻⁴⁶ Mija ũ'ɸuaɸi ba'iaja mija baarijariye'e ĩ'rāpē'rōto mija toata'tabe. Mija ũ'ɸua ĩ'rāpē'rōto imabepakā'ā jiamarīa mijaro'si simakoɸeko'omakaja Tuɸarā ɸō'irā mija a'rirāñu. ĩ'ɸapē'rōto mija ũ'ɸua imamaka, ba'iaja mija baaika tērīwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarāñu ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā mija a'rirūkia. ⁴⁷ Mija ñakoɸi ba'iaja mija baarijarirākarekaoka samija e'etabe. Mija ñakoa ĩ'rāpē'rōto imabepakā'ā jiamarīa mijaro'si simakoɸeko'omakaja Tuɸarā ɸō'irā mija a'rirūkirā mija jarirāñu. ĩ'ɸapē'rōto mija ñakoa imamaka, ba'iaja mija baaika tērīwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarāñu ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā mija a'rirūkia. ⁴⁸ ɸeka jū'rēika yaribeyua ima torā. Supa imarī jimarīa naɸo'ia bekoa ba'arijarirāka.

⁴⁹ Mae imarā ɸo'imaja ba'iaja jūaɸatarūkirā nime. “ɸekaɸi mooika be'erō'ō rakajekaja maimaye'e”, ārīwārūirā mija ime. I'supakajaoka ba'iaja jūakoritirā, ba'iaja baarika mija ja'atarāñu, jībaji Tuɸarāte ā'mitiripēaokaro'si. ⁵⁰ Mija ĩabe. Ba'arika yukiraika simamaka jia sajayu. I'supaka simako'omakaja okaka sima sawayu ɸoto ɸuri, marākā'ā baatirāoka okaka samabaawārūbeyu ate.† I'supaka simamaka sataarikaja sime i'tojirā. Yukira ɸuɸajoatirā, yukira majāāmaka jia maba'arika jayu uɸaka jia mija baabu'aikaɸi ārīwa'ri jībaji imarā mija jarirāñu. Supa imarī Tuɸarāte yapaika uɸakaja baarija'atabekaja mija imarijape dakoa okamirāmarīaja mija imaokaro'si,— nare kērīka.

10

*“Mija rōmia taabekaja”, ārīwa'ri Jesúre nare wārōeka
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)*

¹ Capernaúm wejeaɸi imatirā Judea ka'iarā Jesúre a'rika. A'ririjarikōrī, torā eyatirā Jordán wāmeiria kiwaata'rika. Aɸepē'rōtorā keyaeka ɸoto, rīkimarāja ɸo'imajare kipō'irā rērīka ate. Neyairō'ōrāja, nare kiwārōrijariroyika uɸakaja nare kiwārōeka. ² Po'imajare wārōbaraka kimaeka ɸoto fariseokaka ɸuɸajoairāte kipō'irā etaeka. “Jia kiyi'riwārūberirū”, ārīwa'ri ikupaka kire najērīaeka:

—ĵimirīji kirūmure kija'ataika, ba'iaja baarika sime bai?— kire narīka.

³ I'supaka napakā'ā ā'mitiritirā ikupaka nare kiyi'rika:

—ĵMarākā'ā Moiséte mijare jā'meka je'e?—

⁴ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka kire nayi'rika:

† **9:50** Frecuentemente, la sal de la región no era pura, sino que fue mezclada con otros minerales. Si la sal se derretiría por la humedad, los minerales sin sabor que se quedarían, no servían para la comida.

—Ikuḗaka simaeka Moisés imaroyikakite bojaeka: “Írĩkate kirũmure taarika yapajĩka, ḗḗpera kio'ojĩũ. ‘Mire yitaaerã baayu’, ãrĩwa'ri ḗḗpera o'oeka kore ĩjiweatirã naja'atabu'ajĩũ”, Moisés imaekakite ãrĩka,— fariseokaka ḗḗpajoairãte ãrĩka.

⁵ I'supaka naḗakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka nare kãrĩka:

—Tuḗarãte ã'mitiripẽarika yapaberikarã mija ñekiarãte imamaka i'supaka Moiséte naro'si so'oeka. I'supakajaoka sime mijaro'si. ⁶⁻⁷ I'supaka kibaaeka simako'omakaja ḗo'imajare kipõ'ijiaeka ḗotorãja “Ímirĩji supabatirã rõmoreoka Tuḗarãte ḗo'ijiaeka. Supa imarĩ rõmie'etirã kiro'siji ĩmirĩjite imarãũu koka. I'supaka simamaka kipakiarãre kõrõtapatirã kipuḗayariji kimarãũu koka mae. ⁸ I'supaka imaki imarĩ kirũmuka ḗuri rakakaja ḗḗpajoabeyurã najayu mae. Íḗarã imaripotojo ĩrĩka upakaja sime naḗupaka”, ãrĩwa'ri sabojayu Tuḗarãrika o'oeka ḗḗpera ḗũñurã. ⁹ “I'supaka nimarũ”, Tuḗarãte ãũua simamaka, mija rõmia taabekaja mija imabe,— nare kãrĩka.

¹⁰ Wi'iarã kãkawa'ritirã kijaikakaka kika wãrũrimajare kire jãrĩaeka.

¹¹ I'supaka naḗakã'ã ikupaka nare kiyi'rika:

—Mamarĩ kirũmu imaekakote ja'atirã aḗeko ke'ekopeiko kirũmumarĩko koime Tuḗarã ñakoareka. Kirũmumarĩkoteje kiwã'imaũua mamarĩkako kirũmutakore ba'iuḗakaja baawa'ri i'supaka kibaayu. ¹² I'supakajaoka sime rõmo kotĩmite ja'atirã aḗikaka kotĩmiarikopeiki kotĩmimarĩka kime Tuḗarã ñakoareka. Kotĩmitakimarĩkaka kowã'imaũua simamaka mamarĩkaki kotĩmitakire ba'iuḗakaja baawa'ri i'supaka kobaayu,— Jesũre nare ãrĩka.

*“Me'rãka yiḗõ'irã i'tairãte mija jãjibaa'si”, Jesũre ãrĩka
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)*

¹³ Jesũs ḗõ'irã me'rãka ḗo'imajare e'era'aeka. “Nare rabebaraka ‘Jia nare mibaabe, Tuḗarã’, ãḗaraka naro'si kijẽñerũ”, ãrĩḗḗpajoawa'ri kipõ'irã me'rãka ne'ewa'rika. I'supaka nabaamaka ĩatirã, ikupaka Jesũka wãrũrimajare nare ãrĩka:

—Jesũre najo'akoreka, kipõ'irã nare mija e'era'a'si,— ḗo'imajare narĩka.

¹⁴ I'supaka naḗakã'ã ã'mitiritirã Jesũre boebarika. I'supaka imawa'ri kika wãrũrimajare ikupaka kibojaeka:

—Yiḗõ'irã me'rãka etarika mija jãjibaa'si. Jiḗḗḗḗarãte jia ã'mitiripẽairã nime me'rãka. Nimaupaka yire ã'mitiripẽairãte jia Tuḗarãte imaruḗutarãũu.

¹⁵ Rita mijare yibojayu. Me'rãrĩjaka jia yi'yuaakaka ḗḗpajoatirã Tuḗarãte jia mija yi'ririjarijĩũ. I'supaka yi'ribeyurãte ḗuri Tuḗarãte e'etoribesarãũu kijã'merũkirãro'si imarãñurãte,— kika wãrũrimajare kãrĩka.

¹⁶ I'supaka nare ãrĩweatirã me'rĩre ke'erikaeka. Ke'erikaeka rakamarãre naruḗuko'arã kipitaka ja'aḗeatirã ikupaka kãrĩka: “Jia nare mibaabe”, ãḗaraka Tuḗarãte naro'si kijẽñeka.

*Írĩka niñerũ ba'ipite Jesũka jairĩ eyaeka
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)*

¹⁷ Topi Jesũre a'rirã baaeka ḗoto kipõ'irã ĩrĩka ĩmirĩjite rĩrĩeyaeka. Jesũs wãjitãji ñukurupatirã ikupaka kire kãrĩka:

—Jiitaki mime wãrõrimaji. Tuḗarãka õñia ñimajipariyapayu. I'supaka imaokaro'si ¿marãkã'ã yibaañũu ruku?— kire kãrĩka.

¹⁸ I'supaka kẽḗakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka kire kãrĩka:

—¿Dako baaerã, “Jiitaki mime”, yire meũu je'e? Tuḗarã ĩrĩkaja imaki jiika. ¹⁹ Tuḗarãka õñia imajiparika miyapãrãkareka kijã'meika upakaja miyi'ririjape. ã'mitirikõrĩ je'e: “ḗo'imaja jããbekaja. Rõmika imako'omakaja,

apekoka wã'imarĩbekaja. Karee'erimarĩa sime. 'Ba'iaja kibaarape', aþaraka wapuþu aþerãte bojapakibekaja. Po'imajare ba'iaþiji þakitirã naniñerũ mija e'ma'si. Miþaki, miþakoreoka jia mija ã'mitiriþeabe", aþaraka sabojayu Tuþarã majaropũñurã o'oeka. I'sia õñuka mime,— kire keriika.

²⁰ I'supaka kþepakã'ã ã'mitiritirã, ikupakã'ã kire keriika:

—Mia'mitipe wãrõrimaji. Tuþarãte jã'meika õriwa'ri yime'rãrãrãja jia sayi'ririjarikaki ñime,— kire keriika.

²¹ I'supaka kþepakã'ã ã'mitiriwa'ri, Jesúre kire wayuãeaka mae. Suþa imarĩ ikupaka kire keriika:

—I'rãba'ikaka mibaarika jariwa'yua ruþu. Miba'irĩjia aþerãte mijipatabe sawapa tõpoerã. Suþabatirã wayuoka baairãte samijibe. Suþa mibaarãkareka Tuþarã þõ'irã eyatirã rĩkimabaji sawapa mitõþorãñu. Suþa imarĩ ñañu upakaja miyi'rirãka be'erõ'õþi yika wãrũrimaji imaokaro'si mi'tabe,— kire keriika.

²² I'supaka kire kþepakã'ã ã'mitiritirã, rĩkimakaja ba'irĩjika imaki imarĩ, ba'iaja kipuþariwa'rika.

²³ Ke'rika be'erõ'õ kika wãrũrimajare ãtirã ikupaka Jesúre ãriika:

—Rĩkimakaja ba'irĩjia rikairãro'si "Tuþarãte takaja yi'riwa'ri kiyapaika upakaja yibaarãñu", ãriþupajoarika ka'wisika sime,— nare keriika.

²⁴⁻²⁵ I'supaka kþepakã'ã ã'mitiritirã, marãkã'ã marĩwãrũberijika naro'si simaeka. I'supaka nimamaka ikupaka nare kibojaeka ate:

—Mija ã'mitipe yijeyomarã. "Ritaja Tuþarãte yapaika upakaja yibaaye'e", ãritirã kirirã najayaokaro'si ka'wisitaka sime þo'imajaro'si. ã'mitirikõrĩ je'e: Camello jo'baki imarĩ, þeruþota kopea kiwapu'ribeyu. I'supakajaoka "Ñiþamaki kimamaka, Tuþarãte takaja yapaika upaka yibaarãñu", rĩkimaka ba'irĩjia rikairãte ãriwãrũbesarãñu,— keriika.

²⁶ I'supaka kþepakã'ã ã'mitirikoriberikarã imarĩ, natiyiaja jaibu'abaraka ikupaka narika:

—I'supaka simarãkareka maki Tuþarãka õñia imajiparũkika imabeyuka mirãkiyu,— narika.

²⁷ I'supaka nimamaka ãtirã ikupaka Jesúre nare bojaeka:

—Naþuþayariji tãribeyurã þo'imaja. I'supaka simako'omakaja kire yi'yurãte Tuþarã þõ'irã a'rirũkia, ritaja baawãrũiki kimamaka,— nare keriika.

²⁸ Suþa kþepakã'ã, ikupaka Pedrote kire yi'rika:

—Jia mia'mitipe. Yija ba'irĩjia ja'atarãþarã imarĩ, mika yija imarijaju,— kire keriika.

²⁹⁻³⁰ Toþi ikupaka kire kiya'rika:

—Rita mijare yibojayu. Aþerãte Tuþarãrika bojarĩ a'yurã, narĩrãre ja'atawa'rirãñurã. Nabe'erõ'õkarã, naþaki, naþako, namakarã, nawi'ia suþabatirã narioaoka naja'atawa'ririjarirãñu, yirika bojariroka bojarĩ na'ririjarirãka þoto. Yirirã imarĩ yirika bojaokaro'si narĩrãre ja'atawa'yurãte, jia Tuþarãte baarãñu. Maekaka ritaja rikabaraka nima rĩkimabaji Tuþarãte nare ijirãñu. Wi'ia, rioa, nabe'erõ'õkarã, naþakoarã suþabatirã rĩkimarãja makarãritiirã nimaerã Tuþarãte nare ja'atarãñu. I'supaka simako'omakaja yire na'mitiriþeika simamaka ba'iaja aþerãte nare baarãñu. I'supaka naro'si simarãka simako'omakaja õñia imajiparika Tuþarãte nare ja'atarãñu. ³¹ Rĩkimarãja maekaka imatiyarimaja imakoþeirã, Tuþarã þõ'irã neyarãka þoto imatiyabeyurã najarirãñu. Aþerã rĩkimarãjaoka maekaka imatiyarimajamarĩrã imarã, Tuþarã þõ'irã neyarãka þoto imatiyairã najarirãñu,— nare keriika.

*"Najããrũkika ñime", ãriwa'ri Jesúre nare bojaeka ate
(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)*

³² I'supaka nare kērīka be'erō'ō Jerusalénrā eyairō'ōrā imaeka ma'apī na'rika. Torā a'ririjaparaka kika wārūrimajare kiruṣutawa'rika. Kibe'erō'ōpī a'paraka ikupaka najaiibu'arījarika: “¿Dako baaerā kiruṣu wayuṣi'ribekaja Jerusalénrā ke'yu?”, narīka. Kibe'erō'ōpī i'tarījarikarā ṣo'imaja ṣuri jimarīa ba'iaja ṣuṣarikoṣekarā. I'supaka nimamaka īatirā, kika wārūrimajaka takaja jaiokaro'si, ṣo'imajamatorā nare ke'ewa'rika. Torā eyatirā “Ikuṣaka simarāñu”, ārīwa'ri nare kibojaeka ba'iaja kire nabaariwā'imarīrā baaekakaka.

³³ —Jia mija ā'mitipe. Jerusalénrā ma'rirā baayu. Torā ī'rīka imaki Po'imaja Ma'mire bojajāārūkika. I'supaka kibaamaka kurarāka īparimarā ṣō'irā, supabatirā Moiséte jā'meka wārōrimaja ṣō'irāoka yire ne'ewa'rirāñu. Supa imarī yire ne'etorirāka ṣoto “Majāārūkika kimarū”, yireka narīrāñu. Supabatirā “Āja'a, kire mija jāābe”, ārīwa'ri judīotatamarīrāte yire nijirāñu. ³⁴ Supabatirā ba'iaja yire naṣo'imajī'īrāñu. I'supakajaoka yire narijo'kaṣaterāñu. Ajeapī yire naṣajerāka be'erō'ō yire najāārāñu. I'supaka nabaako'omakaja, maekarakarīmi be'erō'ō ōñia yijariṣe'rirāñu,— nare kērīka.

Santiago Juanṣitīyika “Ikuṣaka yija yaṣayu”, ārīwa'ri Jesúre najēñeka (Mt 20.20-28)

³⁵ Toṣi Zebedeo makarā Santiago, Juanṣitīyika Jesús ṣō'irā eyatirā, ikupaka kire narīka:

—Mia'mitipe wārōrimaji. Mire yija jēñeika miyi'ririka yija yaṣayu,— kire narīka.

³⁶ I'supaka kire naṣakā'ā, ikupaka kiya'rika:

—¿Marākā'ā mijaro'si yibaarika mija yaṣayu?—

³⁷ I'supaka kēṣakā'ā ikupaka kire narīka:

—Ṣemawa'ribaji wejeareka ritaja ṣo'imajare mijā'merāñurīmi seyarāka ṣoto ikupaka yijare mibaarika yija yaṣayu: Īrīkate ritapē'rōto, aṣikate kākoṣē'rōtoṣi yijare miruṣarūjebe mire jeyobaabaraka yija imaokaro'si, — kire narīka.

³⁸ I'supaka naṣakā'ā, ikupaka nare kērīka:

—Yire mija jēñekopeikakaka jia ōrīwārūbeyurā mija ime. Ba'iaja ṣo'imajare yire jūarūjerāñu. Yijūarāka uṣakaja jūaokaro'si ¿yaje mija rakajepāāwārūjīñu je'e mijaro'sioka?— nare kērīka.

³⁹ —Ā'ā, rakajepāāwārūjīñurā yija,— kire narīka.

I'supaka naṣakā'ā ikupaka nare kērīka:

—Rita mijare yibojayu. Ba'iaja yijūarāka uṣakaja ba'iaja mija jūarāñu mijaro'sioka. ⁴⁰ I'supaka simako'omakaja mija yaṣaika uṣaka mijare ñimarūjewārūbeyu. Ritapē'rōto, kākoṣē'rōtorā yika ruṣarūkirāte Yīṣaki Tuṣarāte wā'marāñu,— nare kērīka.

⁴¹ I'supaka kire narīka, aṣerā Jesúka wārūrimaja īṣaṣitarakamarā imaekarāte ā'mitirika. Supa imarī Santiago, Juanre ā'mitiritirā, “ ‘Aṣerāte tērīwa'ribaji yija ime’, noñu ruku”, ārīwa'ri naboebarika. ⁴² I'supaka nimamaka īatirā, nare akatirā ikupaka Jesúre nare ārīka:

—Ritaja wejeakarā īparimarā naṣo'imajare jājīapī jā'merījayurā, nayapaika uṣakaja nare baawā'imaparaka. I'supaka nare nabaaika ōñurā mija ime. ⁴³ Mija ṣuri, nuṣaka imabekaja. Yirirā imarāro'si ikupaka sime: Mija watoṣekarā īṣi imariyaṣaiki, “Ikuṣaka ṣo'imajare yaṣayu”, ārīwa'ri nayapaika uṣakaja aṣerāte jia kibaaīkareka jia sime. ⁴⁴ Imatīyarimaji imarika yaṣaiki ṣuri, aṣerāte kijeyobaajīkareka jia sime. I'supaka imawa'ri naro'si ba'irabejīrimaji uṣakaja kiba'iraberījarījīkareka jia sime. ⁴⁵ I'supaka simamaka, Po'imaja Ma'mi ñimako'omakaja “Yiro'si ṣo'imajare ba'irabejīrū”,

ārīwa'rimarīa ō'ōrā yi'taeka. I'supaka imabekaja ɸo'imajare jeyobaarimaji imaokaro'si ō'ōrā yi'taeka. Supa imarī ba'iaja nabaaike wapa naro'si reyarī ō'ōrā yi'taeka,— nare kērīka.

Bartimeo űakoa Jesúre jieka
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Jesús kika wārūrimajapitijika Jericó wejearā nimaeka be'erō'ō, topi na'rika rīkimarāja aɸerāpitijika. Naka ke'rika ma'arijerā ĩabeyuka Timeomaki, Bartimeore ruɸaeka. Wayuoka baaiki imarī, niñerū aɸerāte kijēñeroyika.

⁴⁷ “Jesús Nazaretkaki o'yuka”, naɸakā'ā ā'mitiritirā jājia akasererikapi ĩabeyukate kire akaeka.

—Mia'mitipe Jesús. ĩpi David imaekaki riɸarāmi mime. Ritaja ɸo'imajare mijā'meokaro'si Tuɸarāte wā'maekaki, yire miwayuĩabe,— ĩabeyukate kire ārīka.

⁴⁸ I'supaka kiakaserekena ā'mitiriwa'ri, rīkimarāja ɸo'imajare kire wapeka “Miakaserea'si”, āɸaraka. I'supaka narīkoɸeko'omakaja jājibaji kiakasereka.

—Mia'mitipe David riɸarāmi. Yire miwayuĩabe,— kire kērīka.

⁴⁹ I'supaka kiakasereka ā'mitiritirā, Jesúre tuiŕīkaeka mae.

—Kire mija akabe yiɸō'irā ki'taokaro'si,— ɸo'imajare kērīka.

Supa kēɸakā'ā ĩabeyukate nakaeka.

—Okajājia mijape. Supabatirā mimi'mirīkabe. Jesúre mire akayu,— ɸo'imajare kire ārīka.

⁵⁰ I'supaka naɸakā'ā ā'mitiritirā, ɸemakato kijariroaka e'etatirā, mi'maari ñojimarīji Jesús ɸō'irā ke'rika. ⁵¹ Kipō'irā keyaeka ɸoto, ikupaka Jesúre kire ārīka:

—¿Marākā'ā mire yibaarika miyapayu?—

—Mia'mitipe wārōrimaji. Jia ĩaiki yire mijaripe'rirūjerika yiyapayu ate,— kire kērīka.

⁵² I'supaka kēɸakā'ā, ikupaka kire kiyi'rika:

—Yire ā'mitiripēawa'ri “Jesúre yire jierāñu”, merīɸuɸajoamaka, mire yijieyu mae,— kire kērīka.

I'supaka kērīka ɸotojo ĩabeyukate yoiki jarika mae. Supa imarī,

—Mipe'ririyapaye'e, mipe'pe mae,— Jesúre kire ārīka.

I'supaka kērīko'omakaja Jesús be'erō'ō ĩabeyuka imakoɸekakite a'rika.

11

Jerusalénrā Jesúre eyaeka
(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹⁻² Jerusalén i'tara'arī Olivos wāmeika ĩmimakarā neyaeka. Torā ĩ'paweje wejea imaeka. Betagé, Betania wāmeika simaeka. Jerusalén koyikurirā eyatirā, ikupaka kika wārūrimaja ĩ'ɸarāte kērīka:

—Maruɸurō'ōrā imawejearā mija a'pe. Torā burrowēko makarāka ĩ'rīka jī'apāāeka mija tōɸorāñu. Ni'ī ĩ'rīkaoka ɸo'imajire marīpeikoribeyuka kime ruɸu. Kire kutetirā, kire mija e'era'abe. ³ Aɸerāte mijare jērīamaka: “¿Dako baaerā kire mija e'ewa'yu?”, narīrāka, ikupaka mija yi'pe: “Maiɸamakire kire yapayu. Supa imarī sayija e'ewa'yu. Ñojimarīji sakiɸe'atarāñu ate”, ārīwa'ri nare mija bojabe,— nare kērīka.

⁴⁻⁵ I'supaka kērīka ā'mitiritirā, na'rika. Torā eyatirā ma'arā burrowēko makarāka niatōɸoeka. Koɸereka wā'tarā naji'apāāekaki kimaeka. Kire tōɸotirā kire nakuteka. I'supaka nabaamaka ĩatirā torā imaekarāre ikupaka nare jērīaeka:

—¿Dako baaerā burrowēko makarāka mija kuteyu?— narīka.

⁶ I'supaka napakā'ā ā'mitiritirā, Jesúre nare ārīrūjeka upakaja nare nayi'rika. Supa imarī “Jee, samija e'ewa'pe”, narīka burrowēko ba'iparā. ⁷ Supa imarī Jesús pō'irā sane'ewarika. Supabatirā sayapāia nacamisa pamarā natapiaekapi burrowēko makarā pamarā napa'aeka. Sapa'aweatirā ne'eeyaeka potojo sapemarā kimarīro'ika. ⁸ Rikimarāja po'imaja sayapāia pemakato e'etatirā ke'rika wājitāji sanajitapāpeka. “Yija ipamaki mime”, ārīwa'ri i'supaka nabaaka jiyipupaka kire ōrīwa'ri. Aperā wejeripūñua e'etirā ja'apāpekarā ke'rika wājitāji. ⁹ Supa imarī Jesúre rupaetakarā, kibe'erō'ō imaekarōoka jimarī najiwararika jijimaka imawa'ri.

—“Jiitaki kime Tuparā!”, po'imajare ārīrū. jMare kijā'meokaro'si Maipamakite pūataekakire etayu! Jia Tuparāte kire baarū ārīwa'ri. ¹⁰ Mañeki David imaekaki riparāmite etayu mae. Supa imarī jia maro'si sime Tuparāte maro'si pūataekakipi ārīwa'ri. I'supaka kibaamaka “Tuparā, mabo'ikakuripi imaki, tērīwa'ribaji jiika mime”, nimaupatiji po'imajare ārīrū,— ārīwa'ri najaika jijimaka imawa'ri.

¹¹ I'supaka nañuju Jerusalén wejearā Jesúre eyaeka. Torā eyatirā Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā kikākaeka. Torā kākaturā ritaja kīapibataeka. I'sia be'erō'ō sarā'irā baamaka, Betaniarā kipe'riwa'rika, i'pōū'puarāe'earirakamarā kika wārūrimajapitiyika.

*Rikamarjūki simaripareaja Jesúre higuera kumuapurika
(Mt 21.18-19)*

¹² Aperiimi Betaniawejeapi no'riwa'rika. O'riwa'ritirā na'ririjarika poto Jesúre kēsirabaeka. ¹³ Yoepi higuera wāmeika ōteriki ritajūkia ōimaka kīaeka. Jia pūñuijūki sōimaka “Rikimakaja rikaika sime je'e”, kērīpupajoaeka.* I'supaka simako'omakaja sawā'tarā eyatirā sapūñnutakaja simamaka kīaeka. Rikamarīa simaeka, sarikayu jē'rāmarīa simaeka imarī. ¹⁴ Rikamarjūki simamaka itatirā, ikupaka sakērīka:

—Apekurioka mirika po'imajare ba'arūkimarīa mimarāñu,— ārīwa'ri sakikumupurika. I'supaka kijaika kika wārūirāte ā'mitirika.

*Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iaipi waruarimaja supabatirā wapañjirimajare Jesúre
poataeka
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)*

¹⁵ Ate Jerusalénwejearā eyatirā Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'ipēte imaekarō'ōrā kikākaeka kika wārūrimajapitiyika. Torā kākaeyatirā waruaparaka, wapañjibaraka imaekarāte kīaeka. Supabatirā apetatarārika niñerū o'ae'ebaraka imaekarāte itatirāoka nare kipoataeka. Niñerū o'arimajare naniñerū peatarūkirō'ō kituriña'rupateka. Supabatirāoka niñerū e'eokaro'si okoipakoa† ijirimaja rupaarikūmua kituriña'rūeka. ¹⁶ I'supakajaoka, “Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'ipētepi koyikuriji sime”, ārīwa'ri ba'irījia ne'ewa'rioyikarō'ōpi nare sake'ewa'rirūjeberika. ¹⁷ Supabatirā ikupaka po'imajare kiwārōeka:

—Kimajaropūñurā o'oekarā ikupaka Tuparāte bojayu: “Ritaja tatarāte yika jaiokaro'si narērīrūkiwi'i simarāñu yiwi'ia”, ārīwa'ri sabojayu Tuparārika o'oeka. Supa imarī torā ba'irījia ijitirā niñerū e'ebaraka mija ima kareba'arimaja wi'i upaka samija baayu,— nare kērīka.

¹⁸ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, “¿Marākā'ā baatirā kire majāñjīñu?”, kurarāka iparimarāre ārīpupajoaeka, Moiséte jā'meka wārōrimajaoka. “Jiitaka

* **11:13** La apariencia de muchas hojas señala que la higuera carga higos no maduros, pero comestibles. † **11:15** Ellos vendieron palomas para los sacrificios.

kiwārōika”, āriwa'ri ritaja ɸo'imajare jaimaka ā'mitiritirā Jesúre nakīkika.
 19 Na'irā saɸapakā'ā Jerusalénrō'ōɸi kika wārūrimajapitiyika Jesúre ɸe'rika.

Rikamarjūki higuera jīrīka
 (Mt 21.20-22)

20 Aɸerīmi bikitojo na'rika ɸoto higuerajūki rikamarīa imaeka wā'tarā neyaeka. Torā eyatirā sarīkoa ɸitiyika ritaja jīrīɸataeka simamaka niaeka.
 21 Toɸi mae Jesúre jaika mirāka ɸedrote ɸupajoatōɸoeka.

—Miabe wārōrimaji. Samikumupurapaka be'erō'ō saɸjīrīka ime mae,— kire kērīka.

22 I'supaka kēɸakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka Jesúre bojaeka kika wārūrimajare:

—Tuɸarāte mija ā'mitiripēabe. “Kire yija jēnerāka kiya'rirāñu”, āriɸupajoairā mija imabe. 23 Rita mijare ñañu. Tuɸarāte ā'mitiripēaiki imarī, “Īmimaka riakarā ka'raña'rīrū”, kēñu upakaja kiro'si sabaarāñu. I'supaka “Tuɸarāte yiro'si baabesarāñu je'e”, āriɸupajoabekaja mija jēnebe. “Yijēñeika upakaja kiya'rirāñu”, āriɸupajoabaraka kire mija jēnebe. I'supaka mija ɸupajoarākareka mija yapaika upakaja simarāñu. 24 Supa imarī Tuɸarāte jēñetirā, “Yijēñeika kiya'ritiyayu”, mija āriɸupajoabe mija ɸupakapi. I'supaka mija baarākareka “Tuɸarāte yi'rirāñu”, āriwa'ri mijare yibojayu. 25-26 Tuɸarāte jaibarākaja, mamarī ba'iaja aɸerāte mijare baaika mija ye'kariɸe. I'supaka mija baabe, Maɸaki mabo'ikakurirā imakioka ba'iaja mija baaika mijareka kiye'kariaokaro'si. I'supaka simako'omakaja aɸerāte ba'iaja baaika mija ye'kaririberijīka, Maɸaki mabo'ikakurirā imakioka ba'iaja mija baaika ye'kariaberijīki kiro'si,— nare kērīka.

¿Makire mire jā'memaka i'supaka mibaayu? āriwa'ri Jesúre najērīaeka
 (Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

27 I'sia be'erō'ō Jerusalén wejearā ke'rika ate kika wārūrimajapitiyika. Torā eyatirā Tuɸarāte jiyiɸupaka ōrīriwi'iarā kikākaeka ɸoto kurarāka ĩparimarāre kiɸō'irā eyarīkaeka, Moiséte jā'meka wārōrimaja, supabatirā judiorāka ĩparimarāoka. 28 Torā eyatirā ikupaka kire najērīaeka:

—¿Dako baaerā Tuɸarāte jiyiɸupaka ōrīriwi'iaɸi ɸo'imajare miɸoatarape? Supabatirā ¿makire jā'meikaɸi i'supaka mibaarape?— kire narīka.

29 I'supaka naɸakā'ā, ikupaka nare kiya'rika:

—Yi'ioka ĩ'rāba'ikaka mijare jērīariyapaiki. Yire mija yi'pakā'ā ā'mitiritirā, yire jā'meiki wāmea mijare yibojarāñu. Ikuɸaka mijare yijērīariyapayu:
 30 ¿Juanre ɸo'imajare ruɸuko'a jūjeokaro'si maki kire jā'mekaki? ¿Tuɸarā kire jā'mekakā'ā? ¿ɸo'imajaja kire jā'mekarā bai? Yire mija yi'ɸe,— nare kērīka.

31 I'supaka kēɸakā'ā ā'mitiritirā, natiyiaja najaika.

—¿Marākā'ā kire mayi'rijīñu ruku? “Juanre ɸo'imajare ruɸuko'a jūjerā Tuɸarāte kire ɸūataeka”, marījīka, “¿Dako baaerā Juanre bojarapaka mija yi'riberape?”, mare kērīrāñu. 32 I'supaka simako'omakaja, “ɸo'imajaja Juanre jā'mekarā”, marījīka, ɸo'imajare mare boebarirāñu. “Tuɸarā Juanre ɸūataekaki kiro'si bojañirimaji kimaokaro'si”, ɸo'imajare āriɸupajoaika simamaka, ¿marākā'ā Jesúre mayi'rirāñu ruku?— natiyiaja najaibu'aeka. 33 Supa imarī,

—Ōrībeyurā yija,— kire narīka.

I'supaka naɸakā'ā,

—Jee, yire jā'mekaki wāmea mijare bojabesarāki yi'ioka,— nare kērīka.

12

*“Yire mija yi'ribesarākareka, ‘Aperāte Yimakire yi'rirū’, Tuparāte ārirāñu”,
Jesúre nare ārika*

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Bojawārōrikapi ikupaka pō'imajare kiwārōū'mueka ate.

—Īakōrī je'e: Īrika iyarioa ōterimajire imaeka. Sōteweatirā sakiwaeta'teka. Supabatirā iyaka mukerūkia kibaaeka iyaokoa e'eokaro'si. I'supaka baaweatirā ĩmipañakarā wi'ia kibaaeka sīarīparaka nimarūkirō'ō. I'supaka baaweatirā aperāte ikupaka kērika: “Yirioa mija tuerākareka iyaka mija e'erākakaka mijare ñijirāñu.” Supabatirā turitaparī nare ke'ritapaeka mae. ² Iyaka rērika poto ĩrika kiro'si ba'irabejirimajire kipūataeka iyaka kiro'si imaeka ke'eokaro'si. ³ Iyarioarā keyaeka poto kire ñi'atirā rioa tuerimajare kire pajeka, kire iyaka ĩjiriyapaberīwa'ri. Topi mae “Me'pe”, kire narīka. Supa imarī dakomarīaja kipe'rieyaeka kire jā'mepūataekaki pō'irā. ⁴ Iyaka ke'eetabepakā'ā ĩatirā, apika ba'iraberimajire kipūataeka iyaka kire e'erūjebaraka. Iyarioarā keyaeka poto, kirupuko'arā kire napajeta'ruika. I'supaka kire baatirā tīmarīji kire najairiwā'imarīka. ⁵ I'supaka kire nabaamaka ĩatirā, apikate ate rioba'ipite pūataeka. Torā keyamaka, rioa tuerimajare kire jāatorika mae. I'supaka nare nabaawā'imapakā'ā ĩawa'ri rīkimarāre rioba'ipite pūataeka. I'supaka nare kipūatako'omakaja ĩrārimarāre jājia napajeka, aperāte puri najāāeka.

⁶ Supa imarī kimaki ĩrīkaja jariwa'rikaki mae. Jimarīa kiwātaki kimaeka. “Yimakire puri ‘Rioba'ipi maki kime’, āriwa'ri kire nayi'rirāñu je'e”, kēripupajoaeka. I'supaka pupajoawa'ri kimakire piyia kipūataeka mae. ⁷ I'supaka kipupajoaeka simako'omakaja rioba'ipi makire eyamaka ĩatirā, ikupaka rioa tuerimajare jaibu'aeka: “Ika rioba'ipi maki kime. Kipakire reyarāka be'erō'ō kiro'si jariwa'rirūkia sime ika rioa. Kire majāāerā ika rioa maro'si sajariwa'yaokaro'si”, narīka. ⁸ I'supaka pupajoawa'ri kire ñi'atirā kire najāāeka. Supabatirā kipo'ia riorijerā nataaeka. I'tojirāja sime ika majaroka, — Jesúre nare ārika.

⁹ I'supaka nare bojaweatirā, ikupaka pō'imajare kijērīaeka:

—¿I'supaka kiro'si ba'iraberimajare baaekarāte marākā'ā rioba'ipite nare baarāñu ruku? Ikupaka nare kibaarāñu: Rioa tuerimajare jāārī ke'rirāñu. Supabatirā aperāte rioa kīarīrīrūjerāñu.

¹⁰⁻¹¹ Mija ā'mitipe. Tuparā majaropūñu ĩrākō'rīmato ikupaka bojaika ¿yaje mija ĩakoyu je'e? Ikupaka Tuparāro'si bojaĳirimajire o'oeka:

“Wi'ia baarimajare āta ĩrō taaeka. I'supaka simako'omakaja, apika i'sio ātapi wi'ia kibaamaka apō āta tērīwa'ribaji imatiyaio sajarika. Nayapaberikao imako'omakaja, i'sio pi āriwa'riji maipamaki Tuparāte jia jiyia wi'ia baaeka. I'supaka baaiki kimamaka, ‘Jiitaka sime’, ĳĳimakapi marīpupajoayu”, āriwa'ri kibojaeka Tuparārika o'oekaki.—*

¹² I'supaka Jesúre āpakā'ā ā'mitiritirā, judiotata ĩparimarāre kire ñi'ariyapaeka. “ ‘Rioa ba'iraberimaja upaka nime’, mareka āriwa'ri i'supaka majaroka Jesúre mare bojako'o”, narīpupajoaeka. I'supaka simako'omakaja pō'imajare kīkiwa'ri kire nañi'aberika. Supa imarī topi na'rika mae.

“¿Yaje Romawejea ĩpamakire ĩmpuesto mawapaĳĳiñu?”, āriwa'ri Jesúre najērīaeka

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

* **12:10-11** Salmo 118.22-23. Estos versículos refieren a Jesús. Así quiere decir: Aunque Jesús fue despreciado por los líderes religiosos de Israel, Dios le hizo la persona más importante; el que salvará a su gente.

13 Ī'rārimaki fariseokaka p̄p̄ajoairā, Herodes jeyomarāoka Jesús p̄ō'irā eyaekarā, niṣamarāre nare p̄ūataeka simamaka. “Jesúre jia yijare yi'riwārūbesarākareka, kire yija okabaarāñu”, āriwa'ri kiṣō'irā neyaeka.

14 Kiṣō'irā eyatirā ikupaka narīka:

—Mia'mitipe wārōrimaji. Rita oyiaja bojaiki mime. Po'imajare mire jaiyuyekoṣeika dakoa jo'abeyua mire. Imatiyairā, imatiyabeyurāro'sioka kīkibekaja Tuṣarārikakaka wārōiki mime. Suṣa imarī ikupaka mire yija jērīayu: ¿Yaje Romawejeakaki ĩṣire jā'meika upakaja imṣuestos kire yija wapañijñu ruku? Kire yija wapañijñikareka ¿Moisés imaekakite jā'meka ba'iaja baairā yija jariññu bai?—

15 I'supaka jiapi kire narīko'omakaja kire ṣakirika napakatarikoṣeka Jesúre ōrīka. Suṣa imarī ikupaka nare kiyi'rika:

—¿Dako baaerā mijare yiyi'yua ā'mitiritirā yire mija okabaariyaṣayu? Ī'rāto niñerū† yiro'si mija e'era'abe ñiaokaro'si,— nare kērīka.

16 I'supaka kēṣakā'ā ā'mitiritirā, ĩ'rāto niñerū kiro'si ne'era'aeka. Sīatirā ikupaka nare kērīka:

—¿Maki ṣema sime samija ĩamaka? Suṣabatirā, ¿maki wāmea sareka o'oeka sime?— nare kērīka.

I'supaka kēṣakā'ā ikupaka kire naye'rika:

—Īṣi César ṣema upaka sime,— kire narīka.

17 I'supaka napakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka nare kērīka:

—Īṣi César rika ima kire samija ĩjibe. I'supakajaoka Tuṣarārika ima kireje samija ĩjibe,— nare kērīka.‡ I'supaka Jesúre āṣakā'ā ā'mitiritirā okamarīaja najarika ōrītiyaiki kime āriwa'ri.

¿Reyarīṣotojo ōñia ṣo'imajare jariṣe'rirāñu ruku? āriwa'ri Jesúre najērīaeka (Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

18 Suṣa imarī ĩ'rārimaki saduceokaka p̄p̄ajoairāte eyaeka Jesúka jairī. “Po'imajare reyarāka be'erō'ō ōñia jariṣe'ririka imabeyua”, āñurā nimaeka. Suṣa imarī Jesúre sakaka jērīaokaro'si kiṣō'irā neyaeka.

19 —Mia'mitipe wārōrimaji. Ikupaka maro'si Moisés imaekakite o'oeka: “Kima'mi makarāmarīaja rūmure kireyatapajīka, kima'mi rūmu mirākote kibe'erō'ōkakire e'ejīka marā imabeyua kika komakarārīrā”, āriwa'ri Moisés imaekakite o'oeka,— kire narīka.

Suṣabatirā ikupaka narīka ate:

20 —Īakōrī je'e: Bikija ĩ'rīkate imaeka. Ī'rōtēñarirakamarā kibe'erō'ōkarāre imaeka. Mamarī kirōmie'eū'mueka nama'mi. Makarāmarīaja kirūmure kireyatapaeka. 21 Suṣa imarī kotīmite reyatapamaka kibe'erō'ōkakite kore e'eka ate. I'supakajaoka makarāmarīaja kireyaeka kiro'si. Suṣa imarī kibe'erō'ōjītekaki koka imaekaki. Nupakajaoka kireyaeka.

22 I'supakaja oyiaja kirīrāre ritaja koka imakorīṣatakoṣeka. Koka makarārīmarīaja nareyapataeka. Nareyapataeka be'erō'ō koreyaeka narūmu imakoṣeroyikako. 23 “Po'imaja reyarīṣotojo ōñia jariṣe'rirāñurā”, āñuka mime. Karemarīa rita bojaiki mimarākareka, ¿ritaja narūmu koimaeka simamaka, ni'ika kotīmiaritiyarāñu ruku ōñia kojariṣe'rirāka ṣoto? — saduceokaka p̄p̄ajoairāte ārīka Jesúre.

24-25 I'supaka kire napakā'ā, ikupaka kiyi'rika:

—Tuṣarā majaropññurā o'oeka ōrībeyurā mija ime. Suṣabatirā “Ritaja baawārūiki kime Tuṣarā”, āriwārūbeyurā mija. I'supaka imarā imarī,

† 12:15 Denario ‡ 12:17 Denle entonces al rey lo que es debido a un rey. Y denle a Dios lo que es de Dios: servirle a Él con todo.

rukubaka p̄p̄ajoirā mija ime. Ōñia najaripe'rirāka p̄oto rōmie'ebesarāñurā p̄o'imaja. I'supakajaoka simarāñu rōmijāro'si. Tuparāte imarō'ōkarā ángelrāka upaka p̄o'imajare imarāñu. ²⁶ Mae reyarip̄otojo ōñia p̄o'imajare jaripe'rirūkiakaka mijare yibojaerā baayu. ¿Moisés imaekakite o'oekekaka ĩakoribeyurā mija bai je'e? Yapumakarāka jū'rēika watopekapi Tuparāte ikupaka ārīka Moisés imaekakite: “Mija ñeki Abraham imaekaki jia yire baarijayuka. I'supakajaoka Isaac supabatirā Jacob imaekarā jia yire baarijayurā”, Tuparāte kire ārīka. ²⁷ “Īrā maekarakamarā jia yire baabaraka imarijayurā”, Tuparāte ārīka, ōñia nimamaka. Tuparā p̄ō'irā nime, reyaekarā imariḡotojo naririberika simamaka. Supa imarī “Ōñia p̄o'imajare jaripe'ribesarāñu”, añurā imarī, tērīrikaja rukubaka p̄p̄ajoirā mija ime,— saduceokaka p̄p̄ajoirāte kērīka.

Imatiyairokakaka Tuparāte jā'meika Jesúre bojaeka

(Mt 22.34-40)

²⁸ Topi mae saduceokaka p̄p̄ajoirāte Jesúka jaika p̄oto Moiséte jā'meka wārōrimajire sã'mitiritirā, “Jia Jesúre nare yi'yu”, kērīp̄up̄ajoaeka. Supa ārīwa'ri Jesús p̄ō'irā ke'rika kire jērīaokaro'si.

—¿Dika sime Tuparāte jā'meika imatiyaika?— ārīwa'ri Jesúre kijērīaeka.

²⁹⁻³⁰ Supa imarī ikupaka kire kiyi'rika:

—Tuparāte jā'meika imatiyaikakaka ikupaka sabojayu: “Mija ā'mitiḡe Israelka'iakarā. Tuparā ĩ'rikaja imaki Maiḡamaki. Aḡerāte mawayuñika tērīwa'ribaji jia maiḡamaki Tuparāte mayi'ririjarijīñu. I'supakajaoka ritaja ōrīriḡup̄akirā maimaḡitiyika jia Tuparāte mayi'rijīñu. Supabatirā ĩ'rāmijip̄iji p̄p̄ajoatirā jia kire mabaarijarijīñu”, ārīwa'ri sabojayu imatiyaika Tuparāte jā'meika. ³¹ I'sia rokajitekaka ikupaka bojaika: “Maḡo'ia mawātaika upakajaoka aḡerāte mawātajīñu.” Dika aḡea ika ĩ'ḡakurikaka Tuparāte jā'meika tērīwa'ribaji imatiyaika imabeyua,— Moiséte jā'meka wārōrimajire kērīka.

³² Supa kēḡakā'ā ikupaka Jesúre kiyi'rika:

—Rita meñu wārōrimaji. Ī'rikaja kime Tuparā. Maki aḡika imabeyuka kiupaka imaki. I'supaka meñua rita sime. ³³ “Aḡerāte mawātaika tērīwa'ribaji jia Tuparāte mayi'ririjarijīñu. Ritaja ōrīriḡup̄akirā maimaḡitiyika jia Tuparāte mayi'rijīñu. Supabatirā ĩ'rāmijip̄iji p̄p̄ajoatirā jia kire mabaarijarijīñu. I'supakajaoka maḡo'ia mawātaika upakaja aḡerāteoka mawātajīñu”, ārīwa'ri mibojaika imatiyaika sime. Moisés imaekakite jā'meka upakaja Tuparāte jia baawa'ri wa'iro'si ri'ia kiro'si majoeḡiyu. I'supaka mabaaike jia ima simako'omakaja Tuparāte mayi'ririjayua, supabatirā aḡerāte mawātarijayuaoka, tērīrikaja imatiyaika sime,— kire kērīka.

³⁴ Jia kiyi'ḡakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka Jesúre kire ārīka:

—Yire meñua ña'mitiyuareka, “Tuparā, miyapaika upakatakaja yibaarāñu”, ārīwārūrūkika mime. Kirikitaki mimatiyarika kūḡajīji mire jariwa'yua je'e,— kire kērīka.

I'supaka Jesúre āḡakā'ā ā'mitiritirā, ni'ĩ'rīkaoka kire jērīaberikaki mae, “Mare tērīwa'ribaji ōñuka kime”, ārīp̄up̄ajoawa'ri.

“¿Maki riḡarāmi kime ruku Jā'merūkika Tuparāte wā'maekaki mijareka?”, ārīwa'ri Jesúre nare jērīaeka

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Tuparāte jiyiḡup̄aka ōrīriwi'iarā wārōbaraka kimaekarō'ōḡi ikupaka p̄o'imajare kērīka:

—“Jā'merūkika Tuparāte wā'maekaki§ David imaekaki riḡarāmi kimarāñu”,

nañu Moiséte já'meka wārōrimaja. ¿Yaje rita nañu ruku jee? ¿Yaje kiriparāmitakioka kimarāñu je'e mijareka? ³⁶ I'supaka napupajoaika simako'omakaja, kiriparāmirēka ĩpi Davidre jaika poto, “Ñipamaki mime”, kireka kērīka. I'supaka simamaka, David imaekaki Espiritu Santore kire jeyobaaekapi ikupaka kio'oeka:

“Ñipamakire ikupaka Tuparāte ārīka: ‘Ritaja pō'imajare já'merimaji mimarāñu. Supa imarī yiritapē'rōtorā mirupabe. I'supaka mimarāka simamaka mimajamarāre yitērīrāñu mire nayi'yaokaro'si', Tuparāte kire ārīka”, ārīwa'ri David imaekakire o'oeka.

³⁷ “Ñipamaki mime”, ĩpi Davidre kire āpakā'ā, ¿yaje ruku kiriparāmitakiji kime je'e? Davidre tērīwa'ribaji kimema,— nare kērīka.

Jia nare kiwārōmaka ā'mitiritirā, rīkimarāja torā imaekarāte jījimaka jarika.

“Moiséte já'meka wārōrimaja ikupaka ba'iaja baarijajayurā”, Jesúre ārīka (Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Ikupaka pō'imajare kiwārōeka ate:

—Moiséte já'meka wārōrimajare baarijaju upaka mija baakoreka jia mija pupajoabe. Mija ĩabe, ikupaka nabaarijaju. “Imatijairā yija ime”, ārīpupajoairā imarī, jarirooka jía jāātirā pō'imajare ĩaika wājītāji naturirijaju. Supabatirā wejeñe'metāji na'ririjaju poto jiaĭpi aĕrāte nare jēñerika nayapayu. ³⁹ Rērīriwi'iarā nakākaika poto imatijarimajare ruparō'ōrā oyiaja naruparijajayuru. Baya nabaarijaju poto i'supakajaoka imarika nayapayu. ⁴⁰ “Jia baairā maimē”, ārīriĕotojo, nañu upakaja baabeyurā nime. Natīmiarāte reyataĕaekarāte ĕakitirā, naba'irījia, nawi'iaoka nareka ne'marijaju. I'supaka wayuoka baairāte wayuĭabeyurā imariĕotojo pō'imajare ĩaika wājītāji, ñoaka Tuparāka najaiyu. “Tuparāte yapaika upakaja jia baairā nime”, pō'imajare ārīpupajoarū ārīwa'ri i'supaka kika najairijaju. I'supaka nabaakoĕika jiamarīa sime. I'supaka ba'iaja nabaaike wapa, wapaĭjibaraka jimarīa ba'iaja najūarāñu. Nupaka mija baa'si jia mija pupajoabe,— Jesúre ārīka ritaja pō'imajare.

Tīmite reyataĕaekako wayuoka baaiko imariĕotojo niñerū ĭjikako majaroka (Lc 21.1-4)

⁴¹ Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā niñerū jāārūkia wā'tarā Jesúre rupaeka. Pō'imajare niñerū jāāika kīarijarika. Rīkimaka ba'irījia rikairā rīkimakaja niñerū i'sikotorā jāāekarā. ⁴² I'supaka nabaairō'ōrā wayuoka baaikote eyaeka. Kotīmite reyataĕaekako koimaeka. ĩĕato niñerū yabirījiake i'sikotorā ko-jāāeka. Cobrekaka simaeka imarī, wapaĭjā'rīmarīa simaeka koniñerūjīka.

⁴³ Supa imarī kika wārūrimajare akatirā ikupaka nare kērīka:

—Jia mija ā'mitiĕe. Wayuoka baaiko imariĕotojo jia Tuparāro'si i'kore ĭjiyu. Rīkimaka ba'irījirā ĕemajīrā ĭjiko koime. ⁴⁴ Rīkimakaja ba'irījirā ĕuri rīkimaka niñerū rikairā. Sakaka nijika simako'omakaja rīkimakaja sajariwa'yu narika ruĕu. I'ko ĕuri wayuoka baaiko imariĕotojo korikaikajīka simaupatiji ĭjipataiko. Ba'arika kowapaĭjirūkia imakoĕikaja Tuparāte kōjipatayu,— kika wārūrimajare kērīka.

13

Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'ia nakuyepaterāñu ārīwa'ri Jesúre bojaeka (Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'ia kimaekarō'ōĕi kīĕorika poto ikupaka ĭrīka kika wārūrimajire kire ārīka:

—Miabe wārōrimaji. Jiitaka sime i'sia wi'ia. Jia jo'bari'o ātakaka baaeka sime,— Jesúre kērīka.

² I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, ikupaka Jesúre kire yi'rika:

—Maekaka jiiwi'i samija ĩaika simako'omakaja, ñamajĩ ðo'imajare kuyepaterũkia sime. Supa imarĩ ika wi'iakaka āta ĩ'pari'o tuapepeka peyubesarāka, sariripatarāka simamaka,— nare kērīka.

*“Ritatojo wejea ririrā baarāka ruðu ikupaka simarāñu”, Jesúre ārīka
(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)*

³ I'sia be'erō'ō Olivos wāmeika ĩmimapeamarā eyatirā Jesúre ruþaeka. I'sia ĩmima wājītāji ñoakuri þañakarā Tuparāte jiyiþupaka ōrĩriwi'ia imaeka. Pedro, Santiago, Juan, Andrēpitiyika Jesús þō'irā na'rika naro'siji kire jērĩaokaro'si.

⁴ —Mibojaika, ¿marāþate i'supaka simarāñu? I'supaka simarũki ruðu, ¿dako yija ĩaũ'murāñu ruku?— kire narīka.

⁵ I'supaka napakā'ā, ikupaka nare kiyi'rika:

—Jia mija þupajoabe aþerāte mijare þakikoreka. ⁶ Mija ĩabe. “Þo'imajare yijā'meokaro'si Tuparāte þũataekaki ñime”, āþaraka rĩkimarāja þakirimajare eyarāñu. I'supaka baawa'ri rĩkimarāja þo'imajare napakirāñu.

⁷ Mija koyikurirā imarāñurāte jĩrĩrāka ā'mitiritirā, mija kĩkia'sioka. Aþewejeakarāre þitā'mua jē'rāta'arāka ā'mitiritirā, mija kĩkia'sioka. I'supaka simarijarirāka imariþotojo ñojimarĩtaka riribesarāka ritatojo wejea ruðu.

⁸ ĩrātata jĩrĩrāñurā aþetataka. Supabatirā ĩ'rāka'ireka imarā, aþeka'ireka imarāþitiyika jĩrĩrāñurā. ĩ'rārikō'rĩmatorā ka'ia iyirāka. Supabatirā ba'arika þupakā'ā, ba'arimarĩa þo'imajare jarirāñu. I'supaka jũairā imariþotojo satērĩwa'ribaji najũarijarirāñu ruðu.

⁹ Rakajekaja mija imabe. Mijare ñi'atirā ĩþarimarā þō'irā mijare ne'ewa'rirāñu. Supabatirā rērĩriwi'itōsiarā mijare napajeriwā'imarĩrāñu. Yire ā'mitiripeairā mija imamaka, ĩþarimarā wājītāji mijare narĩkamarirũjerāñu. Na'mitirirāka wājītāji yirika nare bojabaraka, “Jesúre ā'mitiripeairā yija ime”, mija ārĩrāñu. ¹⁰ Ritatojo wejea ririrā baarāka ruðu ritaja þo'imajare yirika bojapatarũkia simarāñu. ¹¹ Mijare ñi'atirā ĩþarimarā wājītāji mijare ne'ewa'þakā'ā, kĩkiwa'ri “¿Marākā'ā nare mayi'rirāñu?”, ārĩþupajoabekaja mija imabe. Mija ārĩrũkirō'ōjĩte eyarāka þoto “Ikupaka nare yija ārĩrāñu”, ārĩþupajoairā mija imaokaro'si Espĩritu Santore mijare jeyobaarāñu. I'supaka mijare kijeyobaarāka simamaka, ikipi ārĩwa'ri jia nare mija yi'riwārũrāñu, mija ōñu upakaja mija þupajoikapimarĩa,— nare kērīka.

¹² Ate nare kērīka:

—Yire yi'yurāte ikupaka nabaarāñu. ĩ'rĩka makarā imariþotojo yire yi'riþarea ĩ'rĩkate nañi'arũjerāñu kire najāāokaro'si. Supabatirā yire yi'yurā nimamaka napakiji kimakarāte jāārũjerāki. I'supakajaoka yire yi'yurāte ā'mijĩawa'ri napakiarā majamarā jaritirā namakarāja nare jāārũjerāñurā.

¹³ Yire ā'mitiripeairā mija imamaka ĩawa'ri, ritaja þo'imajare mijare ā'mijĩarāñu. I'supaka simako'omakaja yire yi'ririþa'atabeyurāte takaja ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā a'rirũkirā nimakoþeikareka Tuparāte nare wayuĩarāñu.

¹⁴ Tuparāte bojaĩjirimaji imaekakite o'oeka upakaja “ĩ'rārĩmi Tuparāte jiyiþupaka ōrĩriwi'iarā ĩ'rĩka ba'iaja baarimaji kimarũkimatorāja kimarāka mija ĩarāñu.” (Yi'i Marcos ika þapera yo'oika ĩarāñurā, jia samija ōrĩwārũbe).* Tuparāte yapaberitiyaika kibaarāka þoto Tuparāte jiyiþupaka ōrĩriwi'ia ba'iaja kijarirũjerāñu. I'supaka simarāka ĩawa'ri, ñojimarĩji Judea ka'iarā

* **13:14** Esta advertencia es del escritor, Marcos. No es lo que dijo Jesús.

imarāte p̄usiarā ru'rimirīrākareka jia naro'si simarāñu. ¹⁵ Kiwi'i p̄emarā imarāki topi ruitirā, kiba'irījia e'erī kiwi'iarā kākabekaja ñojimarīji kiru'rirū. ¹⁶ Rioa ba'irabebarakā imarākioka, wi'iarā ima kicamisa p̄emaḡi kijāārijayuto e'erī kipe'riberijīñu. ¹⁷ Rōmijā yata imarāñurāro'si ka'wisika simarāñu naru'yaokaro'si. Ūp̄ubaka me'rāka rikarāñurāro'sioka i'supakaja simarāñu. ¹⁸ Pu'ejē'rāka simarāka p̄oto i'supaka simakoreka Tuḡarāte mija jēñebe. ¹⁹ I'supaka simarāka p̄oto ba'itakaja ritaja p̄o'imajare jūarāñu. Tuḡarāte wejea p̄o'ijiaekarāja ba'iaja najūarijarika p̄emawa'ribaji ba'iaja p̄o'imajare jūarāñu i'sia p̄oto. I'supaka simarāka be'erō'ōpi p̄uri aḡekurioka i'supaka imarūkiaro'si marīa simarāñu mae. ²⁰ I'supaka simako'omakaja “Ñoaitakaja i'supaka jūabaraka nima'si, i'tojrāja simarū”, Tuḡarāte ārīrūkimarīa simarikareka ritaja, īrīkaoka jariwa'ririmarīaja p̄o'imajare p̄urijāēka. I'supaka imarūkia simako'omakaja kiwā'maekarāte wayūāwa'ri ñoaitakamarīaja i'supaka kimarūjerāñu.

²¹ “Mija ĩabe ō'ōrā Cristore ime”, īrīka mijare ārīp̄akikop̄erākite mija ā'mitirip̄ēa'si. Aḡika ārīkaki, “Mija ĩabe ō'ōrā kime Mesías, Jā'merūkika Tuḡarāte wā'maekaki kime”, mijare ārīrākiteoka mija yi'ria'si. ²² Rīkimarāja p̄akirimajare eyarāñu. Īrārimarā “Yi'i imaki Jā'merūkika Tuḡarāte wā'maekaki”, ārīrāñurā. Aḡerā imarāñurā “Yi'i imaki Tuḡarāro'si bojaājirimaji”, āñurā. Supabatirā p̄o'imajare p̄akiokaro'si niakoribeyua nare baabearāñurā. Tuḡarāte wā'maekarā p̄ariji nare ā'mitirip̄erika yaḡawa'ri, i'supaka nabaakop̄erāñu. ²³ Jia ōrīwārūtirā, “I'supaka simarāka”, mija ōrīrā ikuḡaka mijare ñañu. Supa imarī rakajekaja mija imabe.

*Po'imaja Ma'mire p̄e'rietarūkiakaka
(Mt 24.29-35,42-44; Lc 21.25-36)*

²⁴ Ba'iaja p̄o'imajare jūarāka be'erō'ō aiyate ñamita'rirāñu. Ñamikakioka yaaboabesarāki. ²⁵ Tā'pia ña'rīrāka. Ritaja wejepemareka ima Tuḡarāte rī'merūjerāñu. ²⁶ I'supaka simarāka p̄otojī ritaja Po'imaja Ma'mire niarāñu ate. Oko ūmakaka watoḡekap̄i jia yaaboaioka, supabatirā tērīwa'ribaji yirikap̄i yi'tarāñu. ²⁷ Tuḡarāte imarō'ōkarā āngelrākare yip̄ūatarāñu yiwā'maekarāte narēaokaro'si. I'supaka nare yijā'memaka ritatojo wejeareka p̄o'imaja ima upatataja rēarī nap̄ibirāñu.

²⁸ Higuera wāmeika ōterikiakaka p̄upajoabaraka mijare yiwārōerā baayu mae. Higuera ritajūkia sapūñua so'aika ĩatirā, “Kūp̄ajī sajariwa'yu ijijē'rāka seyarūkia”, marīwārūyu. ²⁹ Supa imarī yibojaika upakaja simaū'murāka p̄oto, “Kūp̄ajī sajariwa'yu Po'imaja Ma'mire etarūkia”, mija ārīwārūrāñu mae. ³⁰ Rita sime ika mijare yibojaika. Yibojaika upakaja simarāka p̄oto īrārimarā maekaka imarāte ōñia imarāñu ruḡu. ³¹ Ika ka'ia, wejepemaoka ririrūki oyiaja sime. I'supaka simako'omakaja yirika† p̄uri ririrūkimarīa sime.

³² Maki ōrībeyuka yetarūkirīmikaka. Mabo'ikakurirā imarā āngelrākaoka ōrībeyurā. Yi'i, Tuḡarā Maki imariḡotojo ñorībeyuoka yi'i. Maḡaki Tuḡarā īrīkaja ōñuka yetarūkirīmikaka.

³³ I'supaka simamaka ōrīweitikaja mija imabe. Sōrībeyurā imarī, rakajekaja mija imarijape. ³⁴ Jia mija ā'mitipe, ika bojawārōrikap̄i mijare yibojaerā baaika: Īrīka wi'iba'ip̄i imaekaki. Turitaparī ke'rika p̄oto, kiro'si ba'irabejirimajare wi'ia kīarīrūjeka. Ke'rirā baaeka ruḡu “Ika mija ba'iraberika imarāka”, nare kērīka. Kop̄ereka tuerimaji “Yire ta'abaraka, ō'ōrāja wi'ia ĩarīparaka mimabe”, kire kērīka. ³⁵ Kiupakaja ya'rirāñu yiro'sioka. Supa imarī jia yire ta'abaraka mija imabe,

† 13:31 El mensaje de Jesús

yi'tarūkia mija ōrībeyua simamaka. “Na'irā, ñami ñe'metāji, karaka akarāka potojī, wārīrika ru'ara'arāka poto, i'tojīte ki'tarāñu”, yireka ārīwārībeyurā mija ime. ³⁶ Ikuḗarō'ōḗiji etatirā, “¿Dako baaerā mija kāñu, yiyapaika upaka baabekaja?”, mijare ñarīkoreka, rakajekaja mija imarijape. ³⁷ Mijaro'sitakamarīa ikupaka yibojaweyu ritaja ḗo'imajaro'si. Jia imatikaja yire ta'atikaja mija imarijape,— nare kērīka.

14

“¿Marākā'ā marījīkareka Jesúre majāārūjejiñu ruku?”, āḗaraka najaibu'aeka (Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Topi mae, īḗarīmi sajariwa'rika Pascua baya ruḗu. Levadura rukeberika pan naba'aribaya simaeka. I'sia poto ḗo'imajare ōrībeyuju Jesúre ñi'arika kurarāka īḗarimarāre pakatarikoḗeka, Moiséte jā'meka wārōrimajapitiyika. “¿Dikapi kire okabaatirā kire majāārūjejiñu?”, āḗaraka najaibu'aeka.

² Ikuḗaka ī'rārimakire ārīka:

—Pascua baya simarāka poto Jesúre mañi'ajīkareka, jimarīa ḗo'imajare boebariñu. Boebariwa'ri ba'iaja nabaajīkareka, marākā'ā baatirā nare moka-jāāwārūberijīñu. Supa imarī Pascua baya simarāka poto, kire mañi'aberijīñu ruḗu,— narīka.

Rōmore Jesús ruḗuko'a ḗemarā ruḗuko'awearūkia yo'yekako (Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ I'sia ruḗubaji ḗañaka Betania wejearā kimaeka potojī, Simón kāmia rabaeka mirāki wi'iarā Jesúre imaeka. Torā ba'abaraka nimaeka poto ī'rāko rōmore napō'irā eyaeka, āta alabastro wāmeikakaka jotoa baaeka rikatirā. Satōsiareka nardo wāmeika iyebaka imaeka jia jiijīsiakaka. Supabatirāoka wapañā'rītakakaka simaeka. Alabastrojotoku'rea ḗḗaru'atatirā Jesús ruḗuko'arā iyebaka koyo'yeka kire jiyiḗupayeewa'ri. ⁴ I'supaka kire kobaamaka īatirā, jimarīa ī'rārimarāre kore boebarika. I'supaka imawa'ri,

—¿Dako baaerā kiruḗuko'arā iyebaka koyo'yeyu? Waḗuju sakowe'wepateyu. ⁵ I'sia iyebaka trescientos denario rō'ōjīrā wapañā'rīa sime. Sawapa tōḗotirā wayuoka baairāte kojīrī imakoḗeyu,— āḗaraka ī'rārimarāre jaibu'aeka natiyiaja.

I'supaka āḗaraka kore najaiyuyeka.

⁶ I'supaka napakā'ā, ikupaka Jesúre nare ārīka:

—Koimaḗarū. Jia yire baawa'ri i'supaka kobaayu. ⁷ Mija watoḗekarā imajīḗarūkirā nime wayuoka baairā. Supa imarī mija yapaḗarāka potojo nare mija jeyobaarijariñu. Yi'i ḗuri mijaka imajīḗabesarāki. ⁸ Iko ḗuri koḗupaka kore jiyuika upakaja jia yire baaiko. Yireyarūki ruḗu iyebaka jia jiijīsia yire koyo'yeyu. Yire nayayerūkia ḗupajoaweiko upaka i'supaka yire kobaayu. ⁹ Rita ika mijare yibojayu. Ritaja wejeareka Tuḗarārika wārōbaraka, jia yire kobaeka mirāka ḗo'imajare bojarijarirāñu. Supa imarī jia kobaeka ḗupajoabaraka, kore naye'kariribesarāñu,— nare kērīka.

Jesúre nañi'aokaro'si karerō'ōḗi Judare kire bojajāāeka (Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Torājīrā mae kurarāka īḗarimarāka jairī Judas Iscariotere a'rika. Jesúka wārūrimaja īḗoū'ḗuarāe'earirakamarākaki imaki kimaeka. “Jesúre mija ñi'aokaro'si, kimarō'ōrā mijare ye'ewa'rirāñu”, nare kērīka. ¹¹ I'supaka nare kibojamaka ā'mitiritirā, jījimaka najarika. I'supaka jariwa'ri,

—Niñerū mire yija ījirāñu,— kire narīka.

Supa imarī “Po'imajamatorā Jesúre nañi'aerā, ¿marākā'ā nare yibaarūjerāñu ruku?”, Judare āriḡupajoaū'mueka.

Jesúre piyia ba'aekakaka

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Pascua baya ũ'muroyikarīmi levadura rukeberika pan naba'aribaya seyaeka. I'sirīmi oveja makarāka jāātirā naba'aroyika. Egiptoka'iarā nañekiarāte imaeka poto Tuparāte nare tāāeka pūpajoabaraka i'supaka nabaaroyika. Supa imarī kika wārūrimajare ikupaka kire jērīaeka:

—¿No'orā ba'arika baaweirī yija a'ririka miyaḡayu, Pascua baya poto maba'arūkia?— kire narīka.

¹³ Topi i'parā kika wārūrimajare pūataweibaraka ikupaka nare kērīka:

—Wejearā mija eyarāka poto torā ĩ'rīka jotoaḡi okoa kōkewa'yukate mija ĩatōporāñu. Kibe'erō'ō mija a'ḡe. ¹⁴ Kibe'erō'ō a'ritirā, wi'iarā kikākarāñurō'ō ĩatirā, ikupaka āparaka saba'ipite mija jērīabe: “Yijare wārōrimaji ikupaka āriko'oka: ‘¿No'orā sime yika wārūrimajaka, Pascua baya poto ba'arūkia nabaaweirūkirō'ō?', kērīko'o”, mija āḡe. ¹⁵ I'supaka mija āpakā'ā ā'mitiritirā, ĩmipē'rōtorā ima kuraraka jo'barō'ōjīte mijare kibearāñu. Koḡakaja naji-etikarō'ō simarāñu. Supa imarī i'sia kurarakarā maba'arūkia mija baaweibe, — nare kērīka.

¹⁶ I'supaka nare kērīka be'erō'ō, torā na'rika. Torā eyatirā Jesúre nare bo-jaeka upakaja simamaka niaeka. Torā Pascua bayarīmi naba'arūkia nabaaeke mae.

¹⁷ Rā'iwa'ri neiḡupurō'ō sajarika poto Jesúre torā eyaeka kika wārūrimaja, ĩ'poū'ḡuarāe'earirakamarā kika imaroyikarāḡitiyika. ¹⁸ Naka ba'abaraka ikupaka nare kibojaeka:

—Mija ā'mitipe. Rita mijare yibojayu mae. Mawatoḡekarā ĩ'rīka imaki maka ba'aripotajo, yimajāmarāre yire ñi'aokaro'si yire bojajāārūkika,— nare kērīka.

¹⁹ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ba'iaja naḡuparika. Topi mae nimaraka-makiji ikupaka kire āparaka najērīaū'mueka:

—¿Yi'imarīka i'supaka baarāki ruku?— āparaka kire najērīaeka.

²⁰ Topi mae ikupaka nare kiyi'rika:

—ĩ'poū'ḡuarāe'earirakamaki seroarā yika pan ñu'aba'airākaki kime. ²¹ Tuparā majaropūñurā sabojaika upakaja simaerā baayu yiro'si. Po'imaja Ma'mi ñime. Yire ñi'atirā po'imajare yire jāārāñu. “Aḡerāte kire ñi'arū”, āriwa'ri yire bojajāārāki ḡuri, jimarīa ba'iaja jūarāki. I'supaka simamaka imaberiri kimakoḡeka,— nare kērīka.

²² Ba'abaraka nimekā'āja pan Jesúre e'eka. Sarikatirā, “Jia mibaayu Tuparā”, kērīka. I'supaka āritirā sañakatarutirā nare sakījika.

—Āja'a, samija ba'abe. Ika pan koḡakaja yiḡo'ia sime,— nare kērīka.

²³⁻²⁴ Topi ate ko'a ke'eka. Sarikatirā, “Jia mibaayu Tuparā”, kērīka. I'supaka āritirā nare sakījika. Supa imarī nimarakamakiji sanukueka be'erō'ō ikupaka nare kērīka:

—Ika iyaokoa koḡakaja yiriwea sime. Riweajurubaraka yireyarākaḡi āriwa'ri rīkimarāre Tuparāte tāārāñu. I'supaka yireyamaka ĩatirā, “Ba'iaja nabaaike yijūjerāñu”, Tuparāte ārika upakaja kibaarāñu mae. ²⁵ Rita mijare ñañu mae, Tuparāte yire jā'merūjerūkia seyabeyukaji iyaokoa mijaka ukuokaro'simarīa ñime. Yijā'meū'murāñurīmi seyarāka poto ḡuri, aḡeupaka, mamaka iyaokoa yukurāñu mae,— nare kērīka.

“Jesúre ōrībeyuka yi'i, yireka merīrāñu”, Pedrote kērīka
(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Suḡa imarĩ Tuḡarā baya koyaweatirā Olivos wāmeika ḡusiarā na'rika.
²⁷ Torā na'rika ḡoto ikuḡaka nare kērĩka:

—Yire ā'mitiripēairā imariḡotojo yire mija ja'atarāñu. Suḡa imarĩ yire ja'atawa'ri rakakaja mija ḡibiḡaterāñu. Tuḡarā majaroḡñurā āñu uḡakaja simarāñu. Ā'mitirikōrĩ je'e: “Oveja ĩarĩrimajire yijāārāñu. I'suḡaka yibaamaka kioveja ru'riḡatarāka”, ārĩwa'ri sabojayu. ²⁸ Suḡa imarĩ yire najāāko'omakaja ōñia yijariḡe'rirāñu. I'suḡaka imatirā mija ruḡubaji Galileaka'iarā yeyarāñu. Suḡabatirā torā mijare ye'etorirāñu,— nare kērĩka.

²⁹ I'suḡaka kēḡakā'ā ā'mitiritirā, ikuḡaka ḡedrote kire ārĩka:

—Aḡerā ḡuri nimarakamakiji mire ja'atarāñurā je'e. Yi'i ḡuri mire ja'atabesarāki,— kire kērĩka.

³⁰ I'suḡaka kēḡakā'ā ā'mitiritirā, ikuḡaka Jesúre kire ārĩka:

—Rita mire ñañu. Ire ñamiji karaka ĩḡakuri akaerā baarāka ruḡubaji, maekarakakuri, “Jesúre ōrĩbeyuka yi'i”, nare merĩrāñu,— ḡedrote kērĩka.

³¹ I'suḡaka Jesúre kire ārĩko'omakaja, ikuḡaka ḡedrote kire ārĩka:

—Jēno'otaka, “Mire ñorĩbeyu”, ārĩbesarāki yi'i. Mikaja reyarūkika ḡariji ñima simamaka, “Jesúre ōrĩbeyuka yi'i”, ñarĩbesarāñu,— ḡedrote kire ārĩka.

ḡedrote ārĩka uḡaka oyiaja ĩ'rĩka uḡakaja narĩka aḡerāoka.

Getsemaní wāmeirō'ōrā Tuḡarāka jairĩ Jesúre a'rika
(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Toḡi mae Getsemaní wāmeirō'ōrā na'rika. Torā eyatirā kika imaekarāre ikuḡaka kērĩka:

—I'torā Tuḡarāka jairĩ ya'yu. Ō'ōrāja mija ruḡabe ruḡu,— nare kērĩka.

³³ Torājĩrā ḡedro, Santiago suḡabatirā Juanre, kika ke'ewa'rika. Torā na'ririjayukā'āja jimarĩ kiwayuḡi'riũ'mueka. ³⁴ I'suḡaka imawa'ri ikuḡaka nare kērĩka:

—Yiḡuḡakapi yiwayuḡi'ritiyayu “Reyatiyaerā yibaayu”, āñurō'ōjĩrā. Ō'ōrā mija tuibe ruḡu. Kāḡekaja yire mija ta'abe,— nare kērĩka.

³⁵ Suḡabatirā ñoakuriḡañakarā ke'rika. Torā eyatirā ka'iarā mo'ipāñatirā, Tuḡarāka kijaika ba'iaja ā'mika jūarika yaḡaberikoḡewa'ri. ³⁶ Kika jaibaraka ikuḡaka kire kērĩka:

—A'bi, ritaja baawārũiki mime. Suḡa imarĩ yire najāākoreka, yire mijey-obaarika yiyāḡayu. I'suḡaka mire yijēñeko'omakaja yiyāḡaika uḡakamarĩa mibaakoḡeḡĩkaoka marā imabeyua. Miyāḡaika uḡakaja simarũ,— Tuḡarāte kērĩka.

³⁷ Tuḡarāka jaiweatirā kiḡe'riwa'rika maekarakamarāte imaekarō'ōrā. Kārĩrikarekaja nosika ḡotojĩ naḡō'irā keyaeka. I'suḡaka nimamaka ĩatirā, ikuḡaka ḡedrore kērĩka:

—¿Simón, dako baaerā mikāñu? ¿ĩ'rākuri aiyajērā rō'ōjĩrājĩkaja kāḡekaja imaberijĩka mime bai je'e? ³⁸ Rakajekaja Tuḡarāte jēñebaraka mija imabe, ba'iaja mija baakoreka. “Tuḡarāte yaḡaika uḡakaja yija baarāñu”, āñurā imariḡotojo, mija ḡo'iaḡi ḡuri samija rakajepāāwārũbeyu. Suḡa imarĩ Tuḡarāte yaḡaika uḡakaja mija baawārũbeyu,— nare kērĩka.

³⁹ I'suḡaka nare ārĩweatirā Tuḡarāka jairĩ ke'rika ate. Mamarĩ kire ki-jēñeka uḡakajaoka kire kērĩka ate. ⁴⁰ I'suḡaka baaweatirā kijeyomarā ḡō'irā kiḡe'riwa'rika. Jimarĩa ōōmaka nare baaeka simamaka kārĩkarā nimaeka. I'suḡaka nimaekarō'ōrā naḡō'irā keyamaka, tūrūtirā kiruḡu ni'yopi'rika. Suḡa imarĩ marākā'ā kire ārĩwārũberijĩñurā nimaeka. ⁴¹ Suḡa nimekā'āja Tuḡarāka jairĩ ke'rika ate. I'sia be'erō'ō naḡō'irā etatirā,

—¿I'suḡakaja kāḡarakaja mija imañuju ruḡu? Koḡakaja yire nañi'arijē'rāka seyayu mae. ḡo'imaja Ma'mite nañi'aokaro'si bojajāārimajire koḡakaja etayuju

mae. Ba'iaja baarimajare yire kiñi'arũjerã baayu. ⁴² Mija mi'mibe. Dajoa kire matoyari,— kika wãrũrimajare kërĩka.

Jesúre nañi'aeka majaroka

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ I'supaka Jesúre jaiyuju Judare etaeka. Jesúka wãrũrimaji ï'pou'puarãe'earirakamarãkaki Judare imaeka. Rĩkimarãja p'oimajare i'taeka kika. Sara, yapua rikabaraka Jesúre ñi'arĩ ni'taeka. Kurarãka ïparimarã, Moiséte já'meka wãrõrimaja, supabatirã judiorãka ïparimarãre pũataekarã nimaeka. ⁴⁴ “Ikupaka kire yibaarãñu”, ãrĩwa'ri Judare nare bojatikarã nimaeka.

—Jesúre mija ñawãrũokaro'si u'surikaپی kire yijẽñerãñu. I'supaka yibaarãka be'erõ'õ kire ñi'atirã jia kire mija ñarĩrĩwa'pe,— nare kërĩka.

⁴⁵ I'supaka nare kërĩweaeka be'erõ'õ Jesús põ'irã eyatirã ikupaka kire kërĩka: —¿Yaje mime wãrõrimaji?—

I'supaka kire ãrĩtirã kire kiu'sueka. ⁴⁶ I'supaka kibaamaka ïatirã, Jesúre nañi'aeka.

⁴⁷ I'supaka kire nabaamaka ïatirã, Jesús wã'tarã rĩkamarikaki sara baiwararĩ ke'etaeka. Sapi kurarãka ïpamaki imatiyaiki ba'irabeĩjirimaji ã'mua kitoakõrõtaeka.

⁴⁸ —¿Dako baaerã sara, yapuapitiyika yire ñi'arĩ mija i'tayu? ¿Karee'erimajire ñi'arirokapi yire mija ñi'aripakatayu bai? ⁴⁹ Ñrãrĩmi jariwa'ririmarĩaja mija watopekarã Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'iareka mijare wãrõbaraka ñimaroyi. Torã ñimarijarapaka poto yire ñi'arĩ mija etaberape rupe. Yire mija ñi'aika, Tuparã majaropũñurã sabojaika upakaja sime yiro'si,— Jesúre nare ãrĩka.

⁵⁰ Supa imarĩ kire nañi'amaka ïatirã, kika wãrũrimajare nimaupatiji kire ru'ritapawa'rika. ⁵¹ Kire ne'ewa'rika poto ïrĩka bikirimaji kibe'erõ'õpi a'ririjarikaki. Sayapãijĩka takaja wã'ojĩ'atirã kimaeka. Kibe'erõ'õ ke'ririjarika poto torã imaekarãte kire ñi'ape'rotaeka. ⁵² I'supaka kire baakopewa'ri kisayapãitakaja kireka naba'itatamaka, dakomarĩaja kiru'riwa'rika.

Judiotatarã ïparimarã imatiyaitata imaekarã, “Oka mireka ima”, Jesúre narĩka

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵³ Supabatirã kurarãka ïpamaki imatiyaiki imaekaki wi'iarã Jesúre ne'ewa'rika. Kire ne'eeyaeka poto kurarãka ïparimarãre nimaupatiji torã rërĩka. Moiséte já'meka wãrõrimaja, supabatirã judiorãka ïparimarãoka rërĩkarã. ⁵⁴ I'supaka nabaeka poto Pedrore ñoakuripi a'ririjaparaka kurarãka ïpamaki imatiyaiki wi'i pëteta'teka imaekarõ'õrã keyaeka. Torã kãkatirã Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'ia tuerimajaka kipekajũrĩrupaeka.

⁵⁵ I'supaka simaeka poto kurarãka ïparimarã, supabatirã judiotatarã ïparimarã imatiyaitataoka “¿Dakoapi Jesúre majããrũjeñũ?”, ãrĩwa'ri jaibu'abaraka nimaeka. Supa imarĩ “Ikupaka ba'iaja Jesúre baarape”, ãrĩwa'ri bojarũkirãte nayapakopeka. I'supaka nayapaeka simako'omakaja ba'iaja oka kireka imaeka natõpoberika. ⁵⁶ “Ika ba'iaja Jesúre baarape”, rĩkimarãja narĩpakiko'omakaja ïrĩkate bojaeka upakamarĩa nabojakopeka. ⁵⁷⁻⁵⁸ Ñrãrimarã mi'mirĩkatirã imabeyuapiji ikupaka ãparaka kire nokabaaeka: —“Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'ia p'oimajare baaeka yipõapaterãñu. I'supaka simako'omakaja maekarakarĩmi be'erõ'õjo ate sayibaarãñu, p'oimajare baaekamarĩa”, Jesúre ãpakã'ã yija ã'mitirape,— narĩka.

* **14:53** La Junta Suprema (Sanedrín) de líderes judíos que gobernaba asuntos religiosos.

59 I'supaka bojaripotojo i'rika upakamarĩa rukubaka oyiaja nabojapakikopeka ruþu.

60 Supa imarĩ kurarãka ipamaki imatiyaiki nimaupati wãjitãji mi'mirĩkatirã ikupaka Jesúre kijërĩaeka:

—¿Dako baaerã nare miokae'eberitiyayu je'e? ¿Dakoapi arĩwa'ri i'supaka tĩmarĩtakaja mire nokabaayu je'e?— kurarãka ipamakire kire arĩka.

61 I'supaka kërĩko'omakaja Jesúre kire okae'eberika. I'supaka kimekã'ãja ikupaka kurarãka ipamakite kire jërĩaeka ate:

—¿Mi'iji bai mime Jã'merũkika Kiwã'maekaki,† Tuþarã Maki?— kire kërĩka.

62 I'supaka kire kěpakã'ã ikupaka Jesúre kire yi'rika mae:

—Ãã, yi'iji ñime. Supabatirã ñamajĩ Tuþarã þõ'i ritapẽ'rõtorã Po'imaja Ma'mite ruþamaka mija iarãñu. Supabatirã imipi oko umaka watoþekapi yiruirã'amakaoka mija iarãñu,— kire kërĩka.

63 I'supaka kěpakã'ã ã'mitiritirã, boebariwa'ri kiõñu upakaja kijarirooka pemakato kurarãka ipamakire baibebataeka. “Tuþarã upakaja ñime', kěñu ruku”, arĩwa'ri i'supaka kibaaeka. I'supaka baawa'ri ikupaka aþerã iparimarãre kërĩka:

—Dika ba'iaja baaiki kime aþerãte arĩrũkia jariwa'ribeyua mae, kopakaja ritaja ba'iaja kěñua morĩwãrũþatayu. 64 Mijaoka ã'mitiriko'orã ba'iaja Tuþarãreka kijaiko'a. Supa imarĩ ¿marãkã'ã kire mabaarãñu je'e mijareka?— arĩwa'ri kijërĩaeka kiparimarã jeyomarã imaekarãte.

I'supaka kěpakã'ã ã'mitiritirã,

—Oka ba'iaja kiro'si ima simamaka jããrikaja sime kire,— nimirakamakiji narĩþataeka.

65 Supabatirã i'rãrimarã Jesúre rijo'katapatebaraka kiñakoa pi'petãtetirã kire napajeka. Kire þajebaraka ikupaka kire najërĩaroyika:

—¿Maki mire þajeiki? Karemarĩa Tuþarãte mire bojarãkareka, “Iki yire þajeko'oka”, merĩrãñu,— kire narĩwã'imarĩka.

Kire e'ewa'þaraka Tuþarãte jiyiþupaka õrĩriwi'ia tuerimajaoka kipema þajerijarikarã.

*“Jesúre õrĩbeyuka yi'i”, Pedrote arĩkarõõ
(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-29)*

66 I'supaka ba'iaja Jesúre baabaraka wi'itõsiarã nimaeka þoto þeterãja Pedrote imaeka ruþu. Torã kimaeka þoto kurarãka ipamaki imatiyaikiro'si ba'iraberirõmore kipõ'irã etaeka. 67 Pedrote þekaõ'to wã'tarã jũrĩruþamaka iatirã, ñoaka kire koyoirĩkaeka. Topi ikupaka kire kõrĩka:

—Mi'ioka Jesús Nazaretkakika turiroyirãþaki mime,— kire kõrĩka.

68 I'supaka kire kõpakã'ã, ikupaka kore kiyi'rika:

—I'supaka meñua õrĩbeyuka yi'i, mijaikaoka ã'mitiriwãrũbeyuka yi'i,— kore kërĩka.

I'supaka kore arĩweatirã, kopereka imaekarõ'õþi kiporiwa'rika þoto karaka akaeka. 69 Topi ate kire iatõþotirã ikupaka torã imaekarãte kõrĩka:

—I'ĩ imaki Jesúka wãrũrimajakakijioka kime,— nare kõrĩka.

70 I'supaka kõpakã'ã “Kika wãrũrimajimarĩki yi'i”, Pedrote arĩka ate. Ñoapañaka imatirã ate torã imaekarãte ikupaka kire arĩka:

—Mi'ioka naka imaekaki, Galileakaki mime je'e aþeyari,— kire narĩka.‡

71 I'supaka napakã'ã ikupaka nare kiyi'rika:

† 14:61 Mesías ‡ 14:70 Por el acento de Pedro, adivinaron que él era de Galilea. Todos los discípulos de Jesús eran de Galilea menos Judas.

—i'supaka mija añukate òrìberitiyaiki're yi'i! Waɸuju yiɸakijikareka ba'iaja Tuparâte yire baajĩnu,— kērĩka.

⁷² I'supaka kēñukā'āja ate karaka akaeka. Sakamaka ā'mitiritirā, Jesúre kire bojaeka kipupakarā kire ña'rĩjāirarika, “Íɸakuri karaka akaerā baarāka ruɸu maekarakakuri, ‘Jesúre òrìbeyuka yi'i’, merĩrāñu.” I'supaka Jesúre ārĩka kire ña'rĩjāirapakā'ā, jimarĩa Pedrote orika.

15

Pilato ɸō'irā Jesúre ne'eeyaeka

(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Supabatirā aɸerĩmi bikitojo íɸarimarā imatiyarimaja nimaupatiji rērĩkarā ate. Kurarāka íɸamarā, Moiséte jā'meka wārōrimaja, supabatirā judíorāka íɸarimarāoka torā nimaeka. Rērĩtirā “Íkupaka Jesúre mabaajĩnu”, āɸaraka najaibu'aeka. Topi mae, Jesús ɸitaka ɸi'ɸetirā Pilato ɸō'irā kire ne'ewa'rika.

² Kipō'irā kire ne'eeyaeka ɸoto íkupaka Pilatore kire jērĩaeka:

—¿Mi'i bai judíotatarā íɸamaki?— kire kērĩka.

I'supaka kire kēɸakā'ā, íkupaka Jesúre kire ārĩka:

—Mi'iji añuka i'supaka,— kire kērĩka.*

³ Supabatirā kurarāka íɸamarā rĩkimaka ba'iaja Pilato wājitāji Jesúre nokabaaeka. ⁴ Supa imarĩ íkupaka Pilatore kire jērĩaeka ate:

—¿Dako baaerā miokae'eberitiyayu je'e? ¿Ritaja mire nokabaaika mia'mitiribeyu bai je'e?— kire kērĩka.

⁵ I'supaka kire kērĩko'omakaja Jesúre okae'eberika ruɸu. Kiokae'ebepakā'ā ĩawa'ri, i'supaka imaekakite ĩakoriberiroyikaki imarĩ, marākā'ā ārĩberijĩka Pilatore jarika.

“Jesúre najāāɸarū”, narĩkakaka

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

⁶ Í'rākuri wejejērā rakakaja Pascua baya simaroyika ɸoto ĩ'rĩka wēkomaka imariwi'iarā imakite Pilatore ɸoataroyika. I'supaka kibaaroyika simamaka ĩ'rĩka sareka imaekakite kipoatarika ɸo'imajare yapaeka. ⁷ I'supaka nabaaeka ɸoto wēkomaka imariwi'iarā Barrabásre imaeka kika ba'iaja baaekarāɸitiyika. Roma íɸamakire yi'riberiwa'ri tokarā surararākaka jĩɸaraka ɸo'imajare jāāeka mirāki kimaeka. ⁸ Supa imarĩ rĩkimarāja eyaekarā íkupaka Pilatore narĩka:

—Mibaarijarroyika upakaja, ĩ'rĩkate miɸoatarika yija yaɸayu,— kire narĩka.

⁹ I'supaka kire naɸakā'ā íkupaka nare kērĩka:

—¿Makire yiɸoatarika mija yaɸayu? ¿Yaje judíotatarā íɸamakire yiɸoatarika mija yaɸayu je'e?— nare kērĩka.

¹⁰ “Jesúre ā'mijĩairā imarĩ, yiɸō'irā kurarāka íɸamarāre kire e'eetayu”, ārĩɸupajoekaki imarĩ, kire ɸoatarika yaɸakoɸekaki imarĩ, i'supaka kērĩka.

¹¹ Jesúre ɸoatarika kiyapako'omakaja kurarāka íɸarimarā ɸuri jājirokapi íkupaka ritaja ɸo'imajare ārĩkarā:

—“Barrabásre miɸoatabe Jesús ò'toarā”, Pilatore mija āɸe,— kurarāka íɸamarāre ārĩka.

¹² “Barrabásre miɸoatabe”, naɸakā'ā ā'mitiritirā íkupaka Pilatore nare yi'rika:

* **15:2** La respuesta puede entenderse como “Sí, como usted dice”, o “Usted es quien lo dice.” Probablemente Jesús no afirmó claramente que era rey de los judíos para que Pilato no pensara que él refiere a un rey político como César o Herodes.

—I'supaka yibaarākareka, “Judíotatarā ĩpamaki”, mija añukate p̄uri ĵmarākā'ā yibaarāñu je'e?— nare kērīka.

¹³ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, akasererikap̄i,

—ĵYapua tetaekarā kire miṗatakīarūjeṗabe!— kire narīka.

¹⁴ I'supaka narīko'omakaja,

—ĵDakoa ba'iaja kibaaeka je'e?— nare kērīka.

I'supaka kēpakā'ā, jājibaji nakasereka ate,

—ĵYapua tetaekarā kire miṗatakīarūjebe!— narīka.

¹⁵ Supa imarī ṗo'imajaka jia imarika yaṗawa'ri Barrabásre kiṗoataeka mae. Jesúre p̄uri, ajeakaka ṗajerūkia nabaaeka imaroyikap̄i surararākare kiṗajerūjeka. I'supaka kire nabaaeka be'erō'ōṗi, “Yapua tetaekarā kire ṗatakīarī mija e'ewa'ṗe”, Pilatore nare ārīka.

¹⁶ I'supaka kijā'meka simamaka toṗi a'ritirā ĩṗi Pilato wi'itōsiarā† nakākaeka mae. Supabatirā torā imaekarā surararākare nakaeka nimaupatiji Jesús ṗō'irā narēñaokaro'si. ¹⁷⁻¹⁸ Wi'itōsiarā nimaupatiji rērīṗatatirā jairoṗemakato iyayapea upaka ĩoika Jesúre najāwā'imarīka, ĩṗire jāāroyikakaka. Supabatirā ṗotatākobu'ya baatirā, kiruṗuko'arā tuatirā ikuṗaka kire nawapeiriwā'imarīka:

—Jia ritaja mire najiyiṗupeyeerū, judíotata ĩpamaki,— kire āṗaraka, ba'iaja kire najaiwā'imarīka.

¹⁹ Supabatirā yaṗuapi kiruṗuko'arā ṗajerijaparaka kire nar-ijo'katapaterijarika. Kiwājītāji ñukurupatirā eewā'imaparaka kire nawapeka. “ĵMi'i imaki ĩṗi imatiyaiki bai?”, āṗaraka kire nawapeka. ²⁰ Kire eewā'imarīweatirā kijairoṗemakato iyayapea upaka ĩoika e'etirā mamarī kijāāekatojo kire najāāeka ate. Supabatirā yapua tetaekarā ṗatakīarī kire ne'ewa'rika mae.

Yapua tetaekarā Jesúre ṗatakīarī ne'ewa'rika
(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Kire ne'ewa'rika ṗoto Simón, Cirenewejeakakire napō'irā etaeka. Alejandro, Rufopitiyika ĩ'ṗarā ṗaki kimaeka. Jerusalénwejearā eyatirā Jesús wā'taṗi Simónre o'riwa'rirā baaeka ṗoto Jesúre napatakīarūkia yapua tetaeka surararākare kire kōkerūjeka.

²² Supabatirā Gólgota wāmeirō'ōrā Jesúre ne'ewa'rika. “Ruṗuko'a ũ'ā ṗusia”, ārīrika simaeka Gólgota. ²³ Torā eyatirā iyaokoa, mirra ĩkoa rukeka‡ kire naśiamaka sakiukuberika. ²⁴ Torājīrā mae Jesúre kijariroaka e'etatirā, yapua tetaekarā kire napatakīaeka. Kijariroaka yaṗawa'ri ikuṗaka narīka: “Ni'i ki-jariroaka e'erika mairā”, āṗaraka barewā'imarīrikap̄i surararākare sakorika. I'supaka barewā'imarīrirokap̄i kijariroaka kijāāekato ne'eka mae.

²⁵ Bikitojo botarakaoteñarirakakuri aiyajērā eyawa'rika ṗoto kire napatakīaeka mae. ²⁶ Kiruṗuko'a bo'irā yaṗupāia o'oeka najī'ataeka. “Oka kireka imaeka ṗareaja i'supaka kijūayu”, narīrū ārīwa'ri i'supaka nabaaeka. “Ī'ī kime judíotata ĩpamaki”, ārīwa'ri sarā no'ojī'aeka simaeka. ²⁷ Torā ĩ'ṗarā karee'erimajareoka napatakīaeka. Ī'rīka kiritapē'rōtopi, apika kikākoṗē'rōtorā nimaeka. ²⁸ I'supaka Tuparā majaroṗūñureka sabojatika simamaka i'supaka kiro'si simaeka. Ā'mitirikōrī je'e: “Ba'iaja baairāṗitiyika kimamaka, ba'iaja baiki kime kiro'si”, ṗo'imajare kireka ārīrāñu, ārīwa'ri o'oeka simaeka.

²⁹ Jesús wā'taṗi o'rikarā kire jiyiṗupeyeeberiwa'ri naruṗuko'a narī'meka. Ikuṗaka ārīroyikarā:

† 15:16 Llamado pretorio en latín. ‡ 15:23 Un sedante para que no sufra tanto

—iYaa! “Tuṕarāte jiyiṕuṕaka ṓrīriwi'ia yiṕoṕaterāñu. I'suṕaka baatirā, maekarakarīmi be'erō'ō sayibaarāñu ate”, merāṕe. ³⁰ I'suṕaka baaiki mi-maye'e, mirikaṕi miōñu uṕakaja miṕo'ia mitābe. Suṕabatirāoka yaṕua tetaekarā mire naṕatakāikaṕioka miruira'abe,— jaiyuyebaraka kire narīka.

³¹⁻³² Kurarāka iṕarimarā, Moiséte jā'meka wārōrimajaoka ikuṕaka āṕaraka kire jaiyuyekarā:

—Aṕerāte tāāekaki imariṕotojo kiōñu uṕakaja kiṕo'ia ṕuri kitāwārūbeyu. Karemarīa Mesías, Israelka'iakarā iṕamakitaki kimarākareka, kiruirāñu. Yaṕua tetaekaṕi kiruimaka iatirā, “Rita, ikiji mime”, kire marīrāñu,— ṕo'imajare narīka.

Jesús wā'tarā yaṕua tetaekarā ṕatakāekarāoka naka i'rātiji kire jaiyuyekarā.

Jesúre ṕuṕaririka

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Wājitāji aiyate eyawa'rika ṕoto wejea ñamita'rika. Maekarakakuri aiyajērā be'erō'ōjīrā savorika ate. ³⁴ Savorika ṕoto jājirokaṕi ikuṕaka Jesúre jaiwataeka:

—Eloí, Eloí, ¿lama sabactani?— kērīka. (Hebreo okaṕi ikuṕaka ārīrika simaeka: “Tuṕarā, Yiṕaki, ¿dako baaerā yire miarīrīja'atayu?”, ārīrika simaeka).

³⁵ Kire ā'mitiritirā, i'rārimarā torā imaekarāte ikuṕaka ārīka:

—Tuṕarāte bojaījirimaji imaekaki Elíasre kiakakoyu,— narīka.

³⁶ Suṕa imarī i'rīka torā imaekaki okoarā samañu'amaka u'rie'eikaṢ e'erī rīrīwa'rikaki. Se'eetatirā iyaokoa kā'marīkarā sakiñu'aeka. Suṕabatirā Jesús rijearā yaṕuaṕi sakitaaruṕakoṕeka sakimi'mirītaokaro'si. I'suṕaka kire baakoṕetirā ikuṕaka ṕo'imajare kērīka:

—Jaika ruṕu mija ta'abe. Elías imaekakire kire ruetamaka mairā,— nare kērīka.

³⁷ I'suṕaka kērīka be'erō'ō jājirokaṕi akaseretirā Jesúre ṕuṕaririka mae.

³⁸ Kiṕuṕarirīkarō'ōjīte Tuṕarāte jiyiṕuṕaka ṓrīriwi'iarā, sayāṕāia mo'rīa baata'teka imaeka imiṕi beriruika ka'iarā eyabaka. ³⁹ Jesúre ṕuṕaririka ṕoto surararāka iṕamakire yaṕua tetaeka wājitāji yoirīkamarīka. Kiṕuṕarīpakā'ā iatirā,

—Tuṕarā Makitakiji i'ire imakoṕeka mirākiyu,— kērīka.

⁴⁰ Ñoakuriṕañakaṕi rōmijā i'rārimarāoka kiṕuṕarīpakā'ā kire iāekarā. Nawatoṕekarā nimaeka ikarakamarā aṕerā: María Magdalena, suṕabatirā María, José, kirī'i Santiago i'ṕarā ṕako koimaeka María. Suṕabatirā aṕeko Salomé imaekako. ⁴¹ Galileawejearā Jesúre imataṕaeka ṕoto kire jeyobaaeka mirārā nimaeka i'rā rōmijā. Rīkimarāja rōmitika Jerusalénrā kika eyaekarāoka kiṕuṕarīpakā'ā iāekarā.

Jesúre ṕuṕarīpakā'ā iatirā āta wi'iarā kire ne'ewa'rika

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Torā aṕika, José Arimateawejeakakire imaeka. (Judíotatarā iṕarimarā imatiyaitatakaki kimaeka). Suṕabatirāoka jiyiṕuṕaka ṕo'imajare kire ṓñuka kimaeka. “Tuṕarāte wā'maekaki imarī, ritaja ṕo'imajare jia Jesúre jā'merāñu”, ārīrikaoka ṓñuka Josére imaeka. Jesúre ṕuṕaririka ṕoto rā'irikoyiaja sajar-itika simamaka, kūṕajīji sajarīwa'rika jērītarīrīmi ruṕu jieweibaraka ni-maroyīkarīmi ṕuririka. Suṕa imarī ñojimarīji āta wi'iarā Jesús majaka natariyaṕaeka. Suṕa simamaka okajājia jaritirā kīkirimarīaja Pilato ṕo'irā a'ritirā Jesús ṕo'ia Josére jēñeka. ⁴⁴⁻⁴⁵ I'suṕaka kēṕakā'ā ā'mitiritirā, “Yee, ¿koṕakaja kiṕuṕariritiyu bai?”, Pilatore ārīṕuṕajoaeka. Suṕa imarī surara

Īpamakire Pilatore akaeka “¿Yaje rita simatiyayu?”, kire ãñaokaro'si. “Rita sime”, surararāka Īpamakire kire ārika ā'mitiritirā, Jesús ꝑo'ia Josére ke'erūjeka. ⁴⁶ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, Jesúre buteokaro'si ĩ'rāto sayapāia boia jíakaka Josére wapaĭjika. Supabatirā kĭpo'ia ruerĭ ke'rika mae. Kire rueweatirā sayapāiapĭ Josére kire buteka. I'supaka kire baatirā āta wi'ia ꝑo'imajare baaekarā kire kitaeka. Sarā kire tatirā āta jo'bakapĭ sakitāteka. ⁴⁷ Marĭa Magdalena, Marĭa, José ꝑakopĭtiyika kire kitaekarō'ō niaeka.

16

Ōñia Jesúre jariꝑe'rika

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Jērĭtarĭmĭ, aiyate ka'raeka be'erō'ō Marĭa Magdalena, Marĭa Santiago ꝑako supabatirā Salomé wāmeikopĭtiyika maekarakakorā ruꝑuko'a wearūkia jia jĭjĭsia nawapaĭjika, Jesús ꝑo'iarā yo'yeokaro'si. ² Ba'irabeū'murĭmĭ* bikitojo wārĭrika ña'rĭꝑataeka ꝑoto na'rika āta wi'iarā. Aiyate warara'aeakarō'ōjĭte torā na'rĭrijarika. ³⁻⁴ Supabatirā natĭyĭaja ikupaka najaibu'arĭjarika:

—Āta jo'bakapĭ āta wi'ia natāteka, ¿maki maro'si se'etarāki ruku? — narĭbu'arĭjarika.

Torā neyaeka ꝑoto āta jo'baka aꝑerō'ōrā satapamaka niaeka. ⁵ Āta aꝑerō'ōrā tapamaka ĭatirā, sarā nakākawa'rika. Torā kākawa'ritirā ĭapūataerā baakōrĭ nakākawa'rika kopĕritapē'rōtopĭ, ĭ'rĭka bikirimaji saya boia jāĭkĭte ruꝑamaka niaeka. Kire ĭatirā rōmĭjāte ꝑupatĭyāeka. ⁶ Napupatamaka ĭawa'ri, ikupaka nare kērĭka:

—Mĭja ꝑupata'si. Jesús Nazaretkaki yaꝑua tetaekarā napatakĭarapakite mo'arĭ mĭja ĭ'tayu. I'supaka simako'omakaja kimabeyu ō'ōrā. Kĭꝑuparĭpakā'ā ō'ōrā kire nayayerapaka be'erō'ō kopakaja ōñia kĭjarĭꝑe'yu. Mĭa, ō'ōrā kire natakopĕraparō'ōrā karemarĭa kimajĭka. ⁷ Mĭja a'ꝑe. Kĭka wārūrimaja mirārāte, supabatirā Pedoreoka ikupaka mĭja bojapĕ: “Mĭja ruꝑubajirā Galilearā eyaokaro'si a'riweĭtĭki Jesús. Mĭjare kĭbojatĭka uꝑakaja torā kire mĭja ĭatōꝑorāñu”, ārĭwa'ri nare mĭja bojabe,— nare kērĭka.

⁸ I'supaka kērĭka ā'mitiritirā, ꝑupatĭyawa'ri tarabaraka rōmĭjāte ru'rĭꝑorĭwa'rika. I'supaka simaeka ĭatirā napupataeka simamaka, aꝑerāte samajaroka naboꝑapĭbaberika.

Ōñia kĭjarĭꝑe'rika be'erō'ō Marĭa Magdalena wāmeika imaekakote Jesúre ꝑemakotowirika

(Jn 20.11-18)

⁹ Najērĭtaroyĭkarĭmĭ be'erō'ōkarĭmĭ bikitojo ōñia Jesúre jariꝑe'rika. Bikitojo ñamĭji ōñia jariꝑe'ritirā Marĭa Magdalena ꝑō'irā mamarĭtaka Jesúre ꝑemakotowirĭū'mueka. ĭꝑotēñarĭrakamaki Satanārika ima koreka ña'rĭjāĭkarāte kĭꝑoataeka mirāko koimaeka. ¹⁰⁻¹¹ Kire ĭatirā, kĭka turĭtapaeaka mirārāte bojarĭ ko'rika. Ba'ĭaja ꝑuparĭwa'ri oꝑaraka nimaekarō'ō napō'irā eyatirā ikupaka nare kōrĭka: “Ōñia Jesúre jayu ate. Kire ñiako'a simamaka ñañu”, āꝑaraka nare kobojakopĕka. I'supaka nare kobojako'omakaja kore nay'rĭberika.

Kĭka wārūeka mirārā ĭꝑarā ꝑō'irā Jesúre ꝑemakotowirika

(Lc 24.13-35)

¹² I'supaka nare kōrĭkopĕka be'erō'ō ĭꝑarā Jesúka wārūeka mirārā Jerusalénꝑĭ na'rĭrijarika ꝑoto nare kĭꝑemakotowirika aꝑeaja ĭoiki jarĭtirā.

* 16:2 Domingo

13 Pe'riwa'ritirā aḗerā Jesúka wārũeka mirārāte sanabojaeka. “Jesúre yija ĩako'o”, nare nabojako'omakaja nare nayi'riberika ate.

*“Ikuḗaka yirika ḗo'imajare mija wārōrāñu”, āriwa'ri Jesúre bojaeka
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)*

14 I'sia be'erō'ō kika wārũeka mirārā ĩ'rōũ'ḗuarāe'earirakamaki imaekarāre ba'arupaekarō'ōrā Jesúre ḗemakotowirika. Napō'irā ḗemakotowiritirā, ikupaka nare kērĩka:

—Ōñia yijariḗerapaka be'erō'ō, ¿dako baaerā aḗerā yire ĩaraparāte bojarapaka mija yi'ririyaḗaberitiyarape?— āriwa'ri nare kiwapeka.

15 I'supaka nare āritirā, ikupaka nare kērĩka:

—Ritatojo wejearā mija a'ḗe, yirika ritaja ḗo'imajare ōriḗatarũ, āriwa'ri nare sabojatapaokaro'si. 16 Yirika ā'mitiripēawa'ri, “Jesúre yi'yuka ñime mae”, āriwa'ri kirupuko'a jũjerũjeiki, ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā a'ribesarāki. I'supaka simako'omakaja yirika ā'mitiripēabeyukaro'si ḗuri ba'iaja kibaaika wapa ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā Tuparāte kire ḗũatarāñu. 17 Mija ĩabe. Ikuḗaka yire ā'mitiripēairāte nabaabearāñu: Yirirā nimamaka tērĩwa'ribaji yirikapi Satanárika ima ña'rĩjāikarāreka ḗoatarijarirāñurā. Supabatirāoka aḗerā oka norĩbeyua najairāñu. 18 Āñaka nañi'akoḗerāka, supabatirā okoa rĩmaka nukukoḗerākaoka dakoa nare o'ribesarāñu. ḗo'imaja jĩñurā ḗo'iarā napitaka naja'aḗearāka ḗotojo ḗo'imajare jājirijarirāñu,— nare kērĩka.

*Mabo'ikakurirā Jesúre a'rika
(Lc 24.50-53)*

19 I'supaka maipamaki Jesúre nare ārika be'erō'ō Tuparāte mabo'ikakurirā kire e'emiawa'rika. Supa imarĩ kiḗō'irā kiritapē'rōtoḗi Jesúre ruḗe mae, tērĩrikaja jiyiḗupaka ōrĩrũkika imarĩ. 20 Kimirĩwa'rika be'erō'ō kika wārũeka mirārāte kirika bojatarāri a'rika. I'supaka bojatapabaraka nimaeka ḗoto, niakoribeyua ḗo'imajare nabeaokaro'si Maipamakite nare jeyobaaroyika, “Rita sime nabojaka”, ḗo'imajare āñaoakaro'si.

I'tojĩrāja sime ruḗu.

Hechos de los Apóstoles

Espíritu Santore mijare yiña'ajããrãñu, Jesúre ãrĩka

¹⁻² ¿Yaje mime Teófilo? Bikija pãpera miro'si yipũataũ'murape. Jesúre imaroyirapaka, supabatirã kiwãrõroyirapakakaka sapi mire yibojaþũarape. Ritaja mire yibojaikareka mabo'ikakurirã Tuparãte kire e'emieakarõ'õjĩrã miro'si yo'otiyirape. Mabo'ikakurirã Tuparãte kire e'emiaerã baaeka ruþu kirika bojariroka bojarimaja kiwã'maekarãka kimaeka. Espiritu Santore kire jeyobamaka kiyapaeka upakaja nabaarũkiakaka nare kibojaeka. ³ Reyariþotojo õñia kijariþe'rika be'erõ'õ ĩ'rãkurimarã kimajaroka bojataparũkirãte kipemakotowiriroyika. ĩþarã þo'imajarakarĩmi i'supaka nare baabaraka Jesúre imaeka. "T'kitakijioka kime", nañaokaro'si supa kibaaroyika. Supa baabaraka "Ikupaka yire yi'yurãte jã'mebaraka Tuparãte nare imaruputarãñu mae", ãþaraka nare kiwãrõrijarika.

⁴ ĩ'rãkuri naka rẽritirã ba'abaraka kimaeka þoto, ikupaka Jesúre nare bojareka're:

—Jerusalénrãja mija imabe ruþu. Mapaki Tuparãte mijare bojaeka upakaja Espiritu Santore mijare kipũatarãñu. Supa imarĩ õ'õrãja kire mija ta'abe. Kopakaja mijare yibojaroyirapaka ã'mitiriroyiraparã mija ime. ⁵ Mamarĩ þuri okoapi takaja ruþuko'a þo'imajare Juanre jũjeka. Maekaka þuri no'õjĩrãmarãja Espiritu Santore Tuparãte mijare ña'ajããrãñu kiyapaika upakaja mija imawãrũokaro'si,— kika wãrũekarãte kẽrĩka.

Mabo'ikakurirã Jesúre a'rika

⁶ ĩ'rãrĩmi ate Jesúka rẽritirã ikupaka kire narĩka:

—Yija ĩþamakĩ, "Maekaka þuri Romatatarãte þoatatirã Israel ka'iakarãre yijã'merãñu Tuparãte þũataekaki imarĩ", ¿yaje meñu je'e?— kire narĩka.

⁷ Supa napakã'ã ikupaka nare kẽrĩka:

—Marãkã'ã baatirã mija õrĩrũkimarã sime. Mapaki Tuparã ĩ'rĩkaja sõñuka. ⁸ I'supaka simako'omakaja Espiritu Santore mijare ña'rĩjãirãka þoto, okajãjia mija jarirãñu. I'supaka jariwa'ri apea wejearã a'ritirã, yika imaekarã imarĩ, yimajaroka nare mija bojarãñu. Jerusalénrã, Judeaka'iarã, Samariaka'iarã, supabatirã ritatojo wejearekaoka, yimajaroka mija bojarijarirãñu,— nare kẽrĩka.

⁹ I'supaka nare kẽrĩka be'erõ'õ, kire nayoiyukã'ãja, mabo'ikakurirã ke'rika. Oko ũmakakarã keyawa'rika þoto kopakaja kiõiberika. ¹⁰ Ke'pakã'ã wejeþemarãja nañaokarika. I'supaka nimekã'ãja ikuparõ'õþiji ĩþarã ángelrãka boia jarirooka jããekarã napõ'irã þemakotowirirĩkaekarã. ¹¹ Topi ikupaka nare narĩka:

—Galileakarã, wejeþemarãja mija ñakoaria'si mae. Mijaka imaroyirapaki mabo'ikakurirã Tuparãte kire e'emiamaka mija ĩaikijioka topi mija þõ'irã etarãki ate ke'yu upakajaoka,— nare narĩka.

Judaswãsa õ'torã Matĩare ne'eka

¹² Olivos wãmeika þusiarã nimaeka apóstolrãka. I'sia be'erõ'õ Jerusalénrã nape'rika mae, nimaekarõ'õþi koyikuriji simaeka simamaka. ¹³ Wejearã eyatirã wi'iarã neyaeka. ĩmika wi'iareka mirĩwa'ritirã, kurarakarã ĩ'rãkõ'rĩmatorãja neyaeka. Ikupati nimaeka torã eyaekarã: Pedro, Juan, Santiago, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeo maki Santiago.

Supabatirā aḡerā imaekarā Simón Celote, supabatirā Santiago maki Judas. ¹⁴ Jesús be'erō'ōkarā, kipako María, supabatirā aḡerā rōmijāḡititiyika ĩ'rākō'rīmatorāja narērīroyika ĩ'rīka upakaja ḡupajoawa'ri Tuparāka jairā.

¹⁵ I'supaka nabaaroyika ḡoto Jesúre ā'mitiripēarī naka narērīroyika, ciento veinte rō'ōjīrā ḡo'imaja nimaeka. ĩ'rākuri i'sirakamarā watoḡekapi mi'mirīkatirā ikupaka Pedore nare bojaeka:

¹⁶—Wātaka ñoñurā, mija ā'mitipe. Bikija mañeki David imaroyikaki Espiritu Santore kire āpakā'ā, Jesúre nañi'aerā Judare bojajāārūkiakaka, kio'oeka.

¹⁷ Mia je'e, yijakakiji Judare imakoḡeroyirape. Jesúka yija imaokaro'si yijare kiwā'maeka upakaja kiwā'maekaki. ¹⁸ (I'supaka imariḡotojo niñerū yaḡawa'ri Jesúre kibojajāārape. Kibojajāārakapa waḡa mirāka kipe'atarapakapi ka'ia nawaruarape. Sarā mae kiruḡuko'aḡi ña'rītirā, kiñe'mea kijāwatarape kitapisia ḡoriḡateribaka. ¹⁹ I'supaka kibaaeka ā'mitiritirā, Acéldama Jerusalénkarāre sawāmejī'aeka i'sia ka'ia. Nokapi, “Riweka'ia”, āñrika simaeka).* ²⁰ Ikuḡapa Davidre bikija o'oeka:

“Baiparāmarīa wi'ia jariwa'rirāka sarā imaekakite a'ritapawa'rika simamaka. Apika etatirā sarā imaberijiki.”

Toḡi ḡuri,

“Apika o'atirā kiba'iraberū”, āñwa'ri David imaroyikakite o'oeka upakaja Judare baaeka.

²¹⁻²² I'supaka kibaaeka simamaka kire o'arika sime mae. Mia, maipamaki Jesúre maḡō'irā imaroyirapakapa ḡoto makaja imaroyirapakite ma'eye'e. Juanre ruḡuko'a Jesúre jūjemaka ĩaekaki, mabo'ikakurirā Jesúre a'rikarō'ōjīrā maka imaroyirapaki kimajīñu. Supabatirā reyariḡotojo ōñia Jesúre jariḡe'rika be'erō'ō kire ĩaekakioka kimarākareka jia simarāñu,— Pedrote nare āñka.

²³ Torājīrā mae, ĩ'parā torā imaekarāte nawā'maeka. “José, Matíasḡititiyika nime jia ḡupakirā”, narīka. José Barsabás kiwāmea imako'omakaja aḡewāme Justo kire narīka. ²⁴⁻²⁵ Torājīrā mae,

—Yija ĩpamaki Jesús, mi'i imaki ritaja ḡo'imajare ḡupajoaika ōñuka. I'supaka simamaka “ĩ'ī kime Judas ō'toarā o'arūkika mijaka wārōrimaji”, āñwa'ri yijare miōñrūjebe. Mia je'e, Judas ḡuri yijare a'ritaparapakapi ba'iaja baarika yaḡawa'ri. Supa imarī maekaka ba'iaja baariwaḡa tiyibeyurō'ōrā kime,— kire narīka.

²⁶ Supa imarī José wāmea ātarā no'ojī'aeka, supabatirā Matías wāmea aḡorā. Toḡi mae jotoarā jāātirā, sanajājeeka mamarī ña'rīrāñuo ĩaokaro'si. Śīatirā, “Matías kime Tuparāte wā'maiki”, narīka. Torājīteḡi ĩ'ḡoū'ḡuarāe'earirakamakiro'si kijarika mae.

2

Espiritu Santore nare ña'rījāika

¹ Pentecostés* bayarīmi seyaeka ḡoto Jesúre yi'yurāte nimaupatiji ĩ'rākō'rīmatorāja narērīkū'ika. ² Ikuḡarō'ōḡiji jājia wīrōa baeika upaka sokaarika wejeḡemapi. I'sia wi'iarā ruḡataekarā nimaupatiji jia sana'mitirika. ³ Supabatirā ḡekajū'rēika upaka simamaka niaeka. I'supaka ḡekajū'rēikapapi ḡibitirā nimaekarakamakireje saña'rīḡeika. ⁴ Saḡi Tuparāte ḡūataekaki Espiritu Santore nare ña'rījāika. Nareka ña'rījāitirā aḡerā oka

* **1:19** Probablemente la información en versículos 18 y 19 no fue dicho por Pedro, sino es añadida por Lucas, el escritor para ayudar el lector entender que pasó a Judás. * **2:1** Fiesta judía que se celebraba cincuenta días después de la Pascua.

na'mitiribeyua imakoꝑeikaja nare kijaiwārūrūjeka. I'suꝑaka kibaamaka nimaekarakamakiji rakakaja jairā najarika kijā'meka uꝑakaja.

⁵ I'sia ꝑoto judiōtatarā imariꝑotojo aꝑerō'ōrā ꝑo'ijirikarōoka Jerusalénwejearā imaekarā. I'sirokaꝑi ārīwa'ri rakaka oyiaja jairā nimaeka. I'suꝑaka imariꝑotojo jia Tuꝑarāte jiyiꝑuꝑayeeirā nimaeka. ⁶⁻⁷ Torājīrā mae wīrōa baeika uꝑaka okaaririka ā'mitiritirā, ī'rāoka torā rērīkarā. Torā eyatirā rakakaja jairā imariꝑotojo nokarokaꝑi jairāte ā'mitiyurā nimaeka. I'suꝑaka simamaka jimarīa naꝑuꝑataeka. Toꝑi natiyiaja ikuꝑaka najaiibu'aeka:

—Galileakarā nime. ⁸ Tokarā imariꝑotojo ꝑmarākā'ā mija oka, suꝑabatirā yija oka ꝑariji najaiyuje'e? ⁹⁻¹¹ Ī'rātatarā maime. Mija ĩabe: Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, Frigia, Panfilia, Egipto, suꝑabatirā Cirenewejea a'riwa'ri Libia, suꝑabatirā Romakarā maime. Creta, Arabiaꝑi i'teakarāoka imarā maka. Suꝑabatirā Romaꝑi i'teakarā, judiōrāka, suꝑabatirā Tuꝑarāte jiyiꝑuꝑayeerijayurāoka imarā naro'si. Suꝑa imariꝑotojo, tērīwa'ribaji jia Tuꝑarāte baarimajaroka mokaꝑiji maka Galileakarāre jairi-jiyu,— ārību'abaraka nimaeka.

¹² Puꝑatatiyawa'ri, marākā'ā ārīrika imabeꝑakā'ā ikuꝑaka narīka:

—ꝑDakoꝑi ārīwa'ri suꝑa nabaayu?—

¹³ Suꝑabatirā aꝑerimarā ꝑuri,

—Nukuwejabiyu,— āꝑaraka ba'iaja neewā'imarīka.

Torā etaekarāte Pedrote bojawārōeka

¹⁴ I'suꝑaka nañua ā'mitiritirā, Pedro, kijeyomarā ī'rōū'ꝑuarāe'earirakamarā ꝑitiyika jia wāārō'ōrā nawirirīkaeka. Torājīrā jājirokaꝑi ikuꝑaka Pedrote ārīka ritaja torā imaekarāte ā'mitiyaokaro'si:

—Judiōrāka aꝑerō'ōꝑi i'teakarā, suꝑabatirā Jerusalénkarāoka jia mija ā'mitiꝑe ruꝑu. ¹⁵ “Nukuwejabiyu”, yijareka mija ārīko'omakaja wejabiribeyurā yija. Sajē'rākamarā simamaka imabeyurā ruꝑu ukuwejabiyurā. ¹⁶ Ikuꝑaka simatiyayu. Yijare mija ĩaika, “I'suꝑakaja simarāñu”, Tuꝑarārika bojaījirimaji, Joel imaekakite ārīka. Mia je'e:

¹⁷ “Ō'ōjīteꝑi ñamajī wejetiyia seyarāñurō'ōjīrā Espiritu Santore ritatojo wejeareka imarāte yiña'ajāārāñu. Suꝑa imarī mija makarā yirika bojarimaja nimarāñu. Bikirimajare ꝑuri wāārō'ōrāja yibaarūkia ñiarūjerāñu. I'suꝑaka simako'omakaja ꝑakiarāte ꝑuri nakārōmarō'ōꝑi nare sayibearāñu.

¹⁸ Torājīrā mae, Espiritu Santore yiña'ajāārāñu yijā'meika uꝑakaja baairāte. Rōmijāte, ĩmirījareoka i'suꝑaka yibaarāñu yirika bojariroka bojarimaja nimaokaro'si.

¹⁹ Mija jērāko'abeyua wejeꝑemarā mijare yibearāñu. Suꝑabatirā ritaja wejeareka i'suꝑaka yibaamaka, ‘Tērīriki kime Tuꝑarā’, ꝑo'imajare ārīrāñu. I'suꝑakajaoka ꝑitā'muꝑi ꝑuyurā, suꝑabatirā ꝑeka jū'rēika ũmakaꝑuꝑakā'ā niarāñu.

²⁰ Mia je'e, ĩmikaki aiyate neiñamita'rimaka, ñamikakioka, riwerō'ōjīrā jū'aka jarirāki. I'suꝑaka simarāka ꝑoto wejetiyia seyamaka, jia suꝑabatirā ba'iajaoka ꝑo'imajare baaeka ĩatirā, sawaꝑa maiꝑamaki Tuꝑarāte nare baarāñu. Imatiyairīmi simarāñu i'suꝑaka kibaarāñurīmi.

²¹ ‘Ñiꝑamaki, ba'iaja baaiki ñime. Ba'iaja yibaaika miye'kariabe', yire ārīrāñurāte ꝑuri, ba'iaja nabaaeka wapa Tuꝑarāte nare baabesarāñu”, Tuꝑarāro'si Joelre o'oeka,— ārīwa'ri Pedrote nare bojaeka.

²² Sabe'erō'ōjīte ikuꝑaka Pedrote nare ārīka ate:

—Mija ā'mitiꝑe Israelkarā. Jesús Nazaretkaki Tuꝑarārikaꝑi maikoribeyua mijare baabearoyikaki. I'suꝑaka Tuꝑarāte baaeka simamaka “Kijā'meka

upakaja Jesúre baaeka”, ārīwārūrā mija ime. ²³ I'supaka simako'omakaja, Jesúre ā'mijāraparā, kire okabaaraparā mija ime. Supabatirā yapua tetaekarā kire mija patakārūjeka. I'supaka mija baarūkia ōrītikaki Tuparā puri. “Ba'iaja kire nabaarāka imako'omakaja yi'i puri jia pūpajoawa'ri Jesúre pūatarāki”, Tuparāte ārīka. ²⁴ Ba'itakaja jūabaraka Jesúre reyako'omakaja Tuparā puri ōñia kire jaripe'rirūjekaki, reyariba'imarīka Jesúre imaeka simamaka. ²⁵ Supa imarī mañeki, David, Jesúre imarākakaka pūpajoawa'ri, ikupaka kio'oeka: “Maiṣamaki, yikaja yire jeyobaabaraka mime. Supa imarī wayuṣi'ribeyuka yi'i.

²⁶ Supa imarī jījimaka yipupakapi ñime. I'supaka simamaka jījimakapi mika yijaiyu. Supabatirāoka ‘Reyaripotojo ōñia yijaripe'rirāñu’, āñuka ñime.

²⁷ Maiṣamaki, miyapamaka, reyairāte nayayeirō'ōrā imarūkimarīka ñime. Supabatirā mirikitaki imawa'ri, miyapaika upakaja baarimaji ñimamaka yipō'ia mirabarūjebesarāñu.

²⁸ Supa imarī ōñia yire mijaripe'rirūjerāñu. Supabatirā jia jījimaka ñimarāñu ate mika imawa'ri”, āparaka David imaekakire o'oeka're.

²⁹ Mija ā'mitipe yijeyomarā. Mañeki David imaekakite reyamaka ō'ōrāja kire nayayeka supakaja kimajapema ōiñujua ruṣu. ³⁰ Supa imarī kiro'si imarūkiakakamarā pūpajoabaraka supa Davidre ārīka. Ñamajī imarūkiakaka bojarimaji kimaeka. I'supaka imarī, “Ñamajī ī'rīka yiriparāmi kimarāñu Tuparāte pūatarūkika, yupakajaoka ipi imarūkika”, ārīwa'ri David imaroyikakite pūpajoaeka, Tuparāte kire ōrīrūjemaka. ³¹ Sōñuka imarī, “Jā'merimaji Tuparāte pūatarāñuka reyariṣotojo ōñia jaripe'rirāki. Supabatirā reyaekarāte imarō'ōrā imabesarāki imarī, kiṣo'iaoka rababesarāka”, ārīwa'ri kio'oeka're. ³² Jesúre reyaraṣaka be'erō'ō, kire yija ĩarape ate. Supa imarī “Tuparāja supa kire baaraṣaki”, yija ārīwārūyu. ³³ Mabo'ikakurirō'ōpi imatirā Tuparāte akaeka Jesúre. Supa imarī Tuparāte imarō'ōrā kiritape'rōto jiyipupayeerūkirō'ōpi kirupe mae. “Ō'ōrā jā'mebaraka ñima upakaja Espiritu Santore miṣūatabe”, Jesúre kērīka. Supa imarī Jesús mae yijare Espiritu Santore ña'ajāāekaki. Mae mija ĩako'a, mija ā'mitiriko'a, Espiritu Santore yijare ña'rījāikakaka sime. ³⁴ Ate David imaekakirika ikupaka mijare yibojayu. “Yi'iji i'supaka ñimarāñu”, ārīwa'rimarā Davidre so'oeka. Dakoapi ārīwa'ri ritikaja Tuparā pō'irā kiṣo'ia mirīwa'riberijiki iki. I'supaka simamaka Jesúre mirīwa'rirūkia simamaka ikupaka Davidre o'oeka:

“Yiritape'rōto jiyipupayeerūkirō'ōpi mirupabe,

³⁵ mimajamarāre yitērīṣatayuju', Tuparāte āñu Ñiṣamakire”, ārīwa'ri David imaekakite o'oeka.

³⁶ Supa imarī ritaja Israelkarā, ika jia mija ōpe: Yapua tetaekarā mija jāāekakitejeoka Jesúre, Tuparāte ṣo'imaja ĩṣamaki imarūjeka, supabatirā Jā'merūkika kire kiwā'maeka,— ārīwa'ri Pedrote nare bojaeka.

³⁷ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, jimarā ba'iaja pūpariwa'ri ikupaka Pedrorākare narīka:

—¿Yija jeyomarā, marākā'ā yija baarāñu je'e mae?—

³⁸ Topi ikupaka nare kērīka:

—Ba'iaja mija baaika ja'atatirā jia mija imabe. Supabatirā, ruṣuko'a mija jūjerūjebe, “Yijare tāārimaji Jesúre ime”, ārīwa'ri. I'supaka mija baamaka, ba'iaja mija baaika ye'kariatirā Espiritu Santore Tuparāte mijare ña'ajāārāñu. ³⁹ Espiritu Santore mijare kiṣūatarāñu, supabatirā mija makarā, mija riṣarāmerā, supabatirā yoeṣi i'taekarāteoka. “Yimakarā upakaja mija imarāñu”, kērīka upakaja yi'rirāñurā upatireje Espiritu Santo kiña'ajāārāñu,— Pedrote ārīka.

⁴⁰ Torājīrā mae ikupaka nare kiokajāārijarika:

—“Ba'iaja yija baaika yijareka ye'kariatirā, yijare mitāābe”, āriwa'ri Tuparāte mija jēñebe ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā ba'iaja baairā po'imajapitiyika mija a'ria'si āriwa'ri,— nare kērīka.

⁴¹ I'supaka kibojaeka jījimaka ā'mitiriwa'ri tres mil rakamaki Jesúre yi'rikarā. I'supaka imawa'ri rupuko'a najūjerūjeka mae. ⁴² Supabatirā apóstolrākare wārōika ā'mitirirā napō'irā narēñroyika. Nawārōika yi'riwa'ri sana'mitiripēarija'ataberika. Supa imarī īrīka ta'iarāja pūpajoirā najarika mae. I'supaka imawa'ri, īrākuri jariwa'ririmariāja rērīkū'itirā napibaba'aroyika, supabatirā Tuparāka najaika. Supabatirā, “Ika ima Jesús po'ia upaka ima. Mare tāārimaji kime”, āripūpajoabaraka pan napibaba'arijarika.

Jesúre yi'yurā ikupaka imaekarā

⁴³ Apóstolrāka rīkimakaja maikoribeyua beaekarā, i'supaka nabaarūkia Tuparāte nare ja'ataeka simamaka. I'supaka nabaaike i'awa'ri jimarīa ritaja Jerusalénkarāre pūpataeka. ⁴⁴⁻⁴⁵ Jesúre yi'yurā pūri īrīka ta'iarāja pūpajoaekarā. Supa imawa'ri natiyiaja nayapaika upakaja najeyobaabu'aeka. Aperikuri naba'irījia, naka'iaoka nijika sawapa e'etirā najeyomarāte yapaika ko'apitorāja niñerū nare ijirā. ⁴⁶⁻⁴⁷ Īrārīmi jariwa'ririmariāja, īrīka ta'iarāja pūpakirā imarī, Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'i pēterā narēñroyika. Supabatirā najeyomarāre akawa'ritirā naw'iarā piyia Jesúre ba'aeka upakaja pan napibaba'aeka kire jiyipupaka ōrīwa'ri. I'supaka baatirā jiiroka pūparitirā ba'arika napibaba'aroyika, Tuparāte jiyipupaka ōñurā imawa'ri. I'supaka nabaamaka i'atirā “Jiitaka baairā nime”, ritaja po'imajare nareka āripūpajoaeka. Īrārīmi upakaja torā rīkimabaji Maiḡamakire tāāekarāte pūbuwa'rika, kire yi'yurā kimarūjekarā imarī.

3

Bitamajite Pedrote jieka

¹ Īrārīmi upakaja rā'irā Tuparāka jairī judiorākare eyaroyika Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā. Torājīrā mae īrārīmi Pedro, Juanpitiyika torā Tuparāka jairī na'rika. ² Torā īrīka bitamaji po'ijirikakite koperekarā rupaeka. I'supaka kimamaka īrārīmi upakaja kijeyomarāre kire kōkewa'riroyika. I'supaka kire baatirā kopereka Jiyurika āñua wāmeika rō'ōrā kire narupataroyika. Torā rupatirā wayuoka kibaayu āriwa'ri “Niñerū kūpajī yire mija ijibe”, āparaka kimaeka. ³ Pedrorākare torā kākaerā baaeka i'atirā,

—Yire mija wayuūabe kūpajī,— nare kērīka.

⁴ Topi,

—Ō'ōrā miabe,— Pedrote kire ārīka.

⁵ Supa kēpakā'ā “Mae kūpajī yire nijirāñu je'e”, āriwa'ri jia nare kiyi'rika.

⁶—Niñerū pūri yire imabeyua. Apeakaka imatiyaika mire yijeyobaarāñu. Jesucristo Nazaretkakire yire jā'mekapi āriwa'ri, “Mi'mirīkatirā jia a'yuka mijape”, mire ñañu,— Pedrote kire ārīka.

⁷ I'supaka kire āritirā kipitaka ritapē'rōtopi ñi'atirā Pedrote kire mi'marīkaeka. I'supaka kire kibaamaka kiū'pua, kiāñarakaoka jūika mae. ⁸ Supa imarī kibu'ririikaeka. Supabatirā Pedrorākapitiyika Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā bupurīkewa'ritirā kikākawa'rika mae. “Jia Tuparāte yire baayu, bitamaji upaka ñimareka yire kijieyu”, āriwa'ri jījimaka kimaeka.

⁹ Kituritapamaka torā imaekarāre kire i'aeke. Supabatirāoka “jiitaka Tuparāte yire baayu!”, kēpakā'ā na'mitirika. ¹⁰ Supa imarī kire i'atirā “Niñerū jēñebaraka

Jiyurika añua wāmeika koḗereka rō'ōrā ruḗako'okaja kimema. ¿Marākā'ā simamaka i'suḗaka kijayu je'e?", narīka.

Tuḗarāte jiyiḗuḗaka ōrīriwi'i ḗete Salomón wāmeika imaekarō'ōrā ḗo'imajare kibojaeka Pedro

¹¹ Bitamaji imakoḗekaki, Pedrorākakaja kimajipaeka. Tuḗarā jiyiḗuḗaka ōrīriwi'i ḗete Salomón wāmeika imaekarō'ōrā i'suḗaka nimaeka. I'suḗaka kima ĩatirā ḗuḗatawa'ri, rīrīra'atirā rīkimarāja ḗo'imajare torā etaeka. ¹² Torā netamaka ĩatirā, ikuḗaka Pedrote nare ārīka:

—Mija ḗuḗata'si yitā'omaja Israelka'iakarā. Yijapi ārīwa'rimarīa i'suḗaka kijayu. Suḗabatirā “Tērīritarā imarī noñu uḗakaja kire najieko'o”, yijareka mija ārīḗuḗajoa'si. Suḗabatirā “Aḗerā bo'ibajirā jia Tuḗarāte yi'yurā imawa'ri suḗa kire nabaako'o”, mija ārīa'sioka. ¹³ Ikuḗaka simatīyayu: Mañekiarā, Abraham, Isaac, suḗabatirā Jacobrākare jiyiḗuḗaka ōrīkaki Tuḗarāte yapaeka uḗakaja baaekaki kime Jesús. I'suḗaka kimamaka ritaja ḗo'imajare jiyiḗuḗaka ōrīrūkika Tuḗarāte kire imarūjeka. Kire ĩariḗe'yowa'ri ĩḗarimarāre kire mija okabaaeka “Kire mija jāābe”, ārīwa'ri. I'suḗaka mija ārīko'omakaja Pilato ḗuri ba'iaja kire baarika yaḗberikoḗekaki. ¹⁴ Tuḗarāte yapaika uḗakaja baaiki Jesúre ḗoatarikoḗakaja Barsabás, ḗo'imajare jāārimajiratakiteje Pilatore mija ḗoatarūjeka. ¹⁵ I'suḗaka baawa'ri ḗo'imajare ōñia imajīḗarika ja'atarimajire mija jāārūjeka. I'suḗaka kire mija baako'omakaja, Tuḗarā ḗuri ōñia kire jariḗe'rirūjekaki. Kire ĩaekarā imarī, “Ōñia kime mae”, yija ārīwārūyu. ¹⁶ ĩi bitamaji imakoḗeroyirapakite ōñurā mija ime. Jesúre yi'yurā yija imamaka kiū'ḗua kire kijieyu. Kire ĩatirā “Rita sime, Jesúre kire jieika”, mija ārīwārūyu.

¹⁷ Ñoñua sime yijeyomarā, mija ĩḗarimarāḗitīyika ōrīḗūaberīwa'ri Jesúre mija jāārūjeka. ¹⁸ “I'suḗaka simarāñu”, Tuḗarāte ārīka simamaka suḗa simarape. Mia je'e, bikija ikuḗaka Tuḗarāro'si bojaījirimajare ārīka: “Cristore ba'iaja baawā'imarītirā kire najāārāñu”, narīka. ¹⁹ Sōñurā imarī, “Ba'iaja kire yija baarapaka yijareka samiye'kariabe”, Tuḗarāte mija āḗe mijare sakiye'kariaokaro'si. I'suḗaka mija baarākareka mijare kijeyobaaika jia ōñurā mija imarāñu. ²⁰ I'suḗaka mija imamaka Cristore mija ḗō'irā Tuḗarāte ḗūatarāñu ate. Bikijarāja “ĩi nare Jā'merūkika”, Tuḗarāte ārītikaki kime Jesús. ²¹ Maekaka mabo'ikakurirā Jesucristore ime ruḗu. “Mae ritatojo wejea jierī me'ḗe”, Tuḗarāte kire ārīrāñurīmi ō'ōrā etarūkika kime. Ika yibojaika uḗakaja Tuḗarāro'si bojaījirimaja bikija kirirā imai'tara'aekarāte ārīka. ²² Mia je'e, ikuḗaka Moisés imaroyikakite bojaeka mañekiarāte: “Maiḗamaki Tuḗarāro'si bojarimaji ñima uḗakaja aḗika kirika bojarimajire kiḗūatarāñu. I'suḗaka baarāñuka matataki imarāki, suḗabatirā ritaja kērīrāka uḗakaja mija yi'ḗe. ²³ Kēñu uḗakaja yi'ribeyurāte ḗuri topi kire ḗoatatirā, kire kiriatarāñu”, ārīwa'ri Moisés imaroyikakite bojaeka.—

²⁴ Aḗea ikuḗaka Pedrote ārīka:

—Samuel imaroyikaki, suḗabatirā kibe'erō'ō Tuḗarāro'si bojaījirimajaoka, maekaka imarūkiakaka, simauḗakaja bojaekarā naro'si. ²⁵ Bikija, mañekiarāte Tuḗarāte bojatika nabojaeka kiro'si bojaījirimaja. “Moiséte imaeka uḗaka aḗika yirika bojaījirimajire yiḗūatarāñu”, ārīwa'ri mañekiarāte Tuḗarāte bojatika simamaka, simauḗakaja sime maro'si mae. Ikuḗaka Abraham imaekakite Tuḗarāte bojaeka: “Jia ritaja ḗo'imajare yibaarāñu, miriḗarāmiḗi ārīwa'ri”, Tuḗarāte kire ārīka. ²⁶ Mia yijeyomarā Israelkarā, Tuḗarāte yapaika uḗakaja baarimaji kime Jesús. Ō'ōrā Tuḗarāte kire ḗūataeka ḗoto mamarī maro'si kire kiḗūataeka jia mare kibaaokaro'si. Ba'iaja mabaaika maja'ataokaro'si i'suḗaka Israelkarāro'si kibaaeka,— Pedrote nare ārīka.

4

1-2 “Najããekaki imariþotojo õña Jesúre jariþe'rika. I'supaka kibaaeka simamaka mareoka Tuparãte õña jariþe'rirũjerãñu”, Pedro Juanþitiyika þo'imajare bojabaraka imaeka þoto napõ'irã netaeka kurarãka, saduceokaka þupajoirã, supabatirã Tuparãte jiyiþupaka õrĩriwi'ia ãarĩrimaja ãpamakioaka. Kopakaja na'mitiritika simamaka, jimarã boebaka nimaeka. ³ Supa nabaamaka Pedro, Juanka ãparãte wẽkomaka imariwi'iarã nare ne'ewa'rika. Na'itakarã saþapakãã “Waeroka bikitojo naka majaiye'e”, narĩþupajoaeka. ⁴ I'supaka nare nabaako'omakaja, Jesús majaroka kibojamaka ã'mitiritirã sayi'yurãte rĩkimarãja imaeka. Mia je'e, ãmirĩjatakaja majoajĩkareka cinco mil rakamarãõ'õjĩrã Jesúre yi'yurãte imaeka Jerusalénreka.*

⁵⁻⁶ Topi mae bikitojo Jerusalénrãjaoka, judiõtatarã ãparimarã, supabatirã Moisére jã'meka wãrõrimaja, supabatirã þakiarimarãþitiyika torã narẽrika. Kurarãka ãpamaki imatiyaiki Anás, supabatirã Caifás, Juan, Alejandrorãkaoka imaekarã. Supabatirã Anás tã'õmajaoka torã imaekarã. ⁷ Supa imarĩ Pedro, Juanþitiyika wẽkomaka imariwi'iarã imaekarãte Anãre akarũjeka. Mae kipõ'irã eyatirã kiwã'tarã narĩkataeka þoto, ikupaka nare kijẽriaeka:

—¿Maki i'supaka baarika mijare jã'merapaki? Supabatirã, ¿marãkãã simamaka bitamajite mija jierape?— nare kẽrika.

⁸⁻⁹ I'supaka kẽpakãã, Espĩritu Santore kire jeyobaamaka ikupaka Pedrote yi'rika:

—Yija ãparimarã, þakiarimarãoka, mija ã'mitipe ruþu. Makire yijare jã'memaka bitamajite wãtawari kire yija jierape ãrĩwari mijare sayija bojaerã baayu mae. ¹⁰ Mija ã'mitipe Israelkarã. Jesús Nazaretkakite jã'meikapi ãrĩwari ã'ĩ bitamajite yija jierape. I'supaka yijare baarũjerapakite yaþua tetaekarã mija jããrapaka simako'omakaja õña Tuparãte kire jariþe'rirũjerape. ¹¹ Mija ã'mitipe, bikija David imaekakite ikupaka o'oeka:

“Wi'ia baarimaja, ãta i'rõ mija taaeka. I'supaka simako'omakaja apika i'sio ãtapi wi'ia kibaamaka apo ãta tẽrĩwaribaji imatiyaio sajarika”, ãrĩwari David imaroyikakite o'oeka, Tuparãte þũatarũkikate þupajoaweibaraka.†

¹² Jesucristo ãrĩkaja imaki ritatojo wejeareka þo'imajare tããrũkika Tuparãte þũataekaki. Maki apika imabeyuka Jesús upaka baaiki,— Pedrote nare ãrika.

¹³ Pedro, Juanþitiyika kĩkirimarãja najaimaka ã'mitiritirã, ãparimarãre þupataeka. “Jia þapera wãrũtiyaberikarã imariþotojo jiitakaja najaiyu, Jesús jeyomarã mirãrã imarĩ”, narĩþupajoaeka. ¹⁴ Bitamajite Pedrorãkaka imamaka ãwari, “Ba'iaja mija baayu”, ãparimarãre nare ãrĩwãrũberika. ¹⁵⁻¹⁶ Torãjĩrã mae, þeterã ãparimarãre nare þorirũjeka. Þeterã na'rika be'erõ'õ natiyiaja ikupaka najaibu'aeka:

—¿Marãkãã nare mabaarãñu mae? Ritaja Jerusalénkarãre õrĩpatayu bitamajite najieka. Supa imarĩ “Waþuju þakirimaja nime”, marĩwãrũberijika sime. ¹⁷ I'supaka simamaka bitamaji majaroka ã'mitiririmarã sime. Supa imarĩ ikupaka nare marĩye'e mae: “Jesúrika þo'imajare mija jaimirĩrikawarirãkareka ba'iaja mija jũarãñu”, nare marĩye'e,— ãrĩwari ãparimarãre jaibu'aeka.

¹⁸ I'supaka baaweatirã nimaekarõ'õrã nare akatirã, ikupaka nare narĩka:

—Jesúmajaroka þo'imajare mija wãrõa'si mae,— nare narĩkoþeka.

¹⁹ I'supaka ãparimarãre nare ãpakãã, ikupaka nare nayi'rika:

* **4:4** Probablemente hubo mucho más creyentes contando las mujeres y niños también. † **4:11** La figura de la piedra quiere decir: Ustedes, los jefes de los judíos rechazaron a Jesús. Aunque ustedes lo hicieron así, él es el único que pueda reconciliar la gente con Dios.

—Mija añua yija yi'rijikareka, Tuparāte yi'ribeyurā yija jarijĩñu. ¿Tuparāte yi'ririkopakaja, mijare yija yi'rijĩñu bai je'e? Tuparāte ĩaika wājitāji, ¿dika jībaji imaje'e, mija pūpajoaikareka? ²⁰ Jesúre ārĩka yija ā'mitirika mirāka, kibaaroyika yija ĩaekaoka, bojarija'ataberijĩrā yija ime,— narĩka.

²¹⁻²² I'supaka napakā'ā,

—Samija bojarimirĩrkawa'ria'si. I'supaka mija baarākareka, ba'iaja mija jūarāñu,— ĩparimarāre nare ārĩka.

Bitamaji imakopekakire tupakā'ā ĩawa'ri, jia pō'imajare jiyipupaka Tuparāte ōrĩka. Supabatirā najiekaki, ĩparā pō'imaja pemawa'ribaji wejeje'rāka eyawa'yuka kimaeka. I'supaka pō'imajare imamaka kikiwa'ri ba'iaja Pedrorākare baabekaja ĩparimarāre nare pōataeka.

“ Jesúrika bojariroka bojabaraka nimarū', ārĩwa'ri, yijare mijeyobaabe”, āparaka Tuparāte najēñeka

²³ Poriwa'ritirā najeyomarā pō'irā Pedrorākare eyaeka. Napō'irā eyatirā kurarāka, supabatirā pakiarimarāre jaika nare nabojaeka. ²⁴ Sā'mitiritirā ĩ'rĩka ta'iarāja pūpakirā imarĩ ikupaka Tuparāte najēñeka:

—Yija ĩpamaki, ritaja ōñuka mime. Supa imarĩ mi'ijioka imaki wejepema, ka'ia, riapakiaka, supabatirā ritaja sareka imarũkia baaekaki. ²⁵ Bikija, yija ñeki David, miyapaika upakaja baaroyikaki Espiritu Santore kire jeyobaa-maka ikupaka kio'oeka:

“¿Dako baaerā judíotatarā, judíotatarĩrāoka Tuparāte boebariwa'ri, ba'upakaja kire nabaaripupajoeka?”

²⁶ Ritatojo wejeareka imarā ĩparimarā, supabatirā pō'imajare imaruputarimajaka rēritirā, imaweitikaja nimaeka ba'iaja mire baaerā. Supabatirā 'Jā'merimaji kimarū', ārĩwa'ri miṗūataekakiteoka ba'iaja baaokaro'si nimaeka”, ārĩwa'ri kio'oeka.

²⁷ Rita Davidre o'oeka upakaja simarape yija wejearā. ĩpi Herodes, supabatirā Poncio Pilato, apetatarā, supabatirā Israelka'iakarāoka ĩ'rĩka ta'iarāja pūparitiirā nimaeka. Miyapaika upaka baarimaji miṗūataekakire ba'iaja baaokaro'si i'supaka napupajoeka. ²⁸ Bikijarāja “I'supaka nabaarāñu”, merĩka upakaja imawa'ri supa nabaarape. ²⁹ Yija ĩpamaki, yijare mia'mitipe. “Ba'iaja mija jūarāñu”, yijare nañua miye'kariria'si. Jia mire yi'yurā yija imamaka yijare mijeyobaabe. Supabatirāoka dako werikimarĩaja Jesús majaroka yija wārōerā yijare mijeyobaabe. ³⁰ Tēřĩriki imarĩ wāmarĩa imarāte jiebaraka maikoribeyua mibeabe, “Jesúpi ārĩwa'ri i'supaka sime”, pō'imajare āñaokaro'si,— Tuparāte narĩka.

³¹ Tuparāte najaiweaeka poto, nimaekarō'ō ka'ia iyika. I'supaka sabaaeka watopekapi, Espiritu Santore nare ña'rĩjāika. Sapi ārĩwa'ri dakoa werikimarĩaja Tuparā majaroka pō'imajare nabojaeka.

Jesúre yi'yurā tiyiaja ba'irĩja napibabu'aeka

³² Jesúre yi'yurā ĩ'rĩka ta'iarāja pūpakirā imaekarā. Supa imarĩ narikaika, “Yirikatakaja sime”, ārĩbeyurā imarĩ “Maro'siji sime”, ārĩwa'ri najeyomarāre najeyobaaeka. ³³⁻³⁵ ĩrārimarā naro'siji ka'iareka imarā, supabatirā wi'ia aṗerāte nijirũkia nareka imarā, sawapa niñerũ natōpoika aṗostolrākare nijika, wayuoka baairāte najeyobaaerā. Supa imarĩ nakaki ĩ'rĩkaoka wayuitaka baakite imaberika. Supabatirā Tuparāte nare jeyobaamaka jūitakapiji “Maipamaki Jesús reyariṗotojo ōñia jaripe'rikaki”, ārĩwa'ri aṗostolrākare wārōrija'ataberika. Supa imarĩ Jesúre yi'yurā rakamarāja jĩjimaka nimaokaro'si Tuparāte nare jeyobaaeka. ³⁶ Mia, Jesúre yi'yurā watopekareka José wāmeiki levita imaeka. Chiṗre wāmeika jūmurikarā pō'ijirikaki kimaeka.

Apóstolrāka, Josére Bernabé kiwāmea no'aeka. Griego okapi, “Jijimaka apherāte imarūjerimaji”, āriika simaeka. ³⁷ Kiro'siji kika'ia kirikaeka José. I'sia apikate kijika sawapa tōpotirā apóstolrākare ĩjiokaro'si, wayuoka baairāte najejobaaokaro'si.

5

Ananías kirūmu Safirapitiyika ba'iaja nabaaka

¹ Ananías kirūmu Safirapitiyika puri ikupaka nabaaka: Ananías kirūmupitiyika nariora ĩjiritā sawapa niñerū natōpoeka. ² ĩrātiji pupakirā imarī ka'i wapa imaekakaka kūpaji naya'eka. Supabatirā sapiyia apóstolrākare kijika poto,

—Ō'ōjirāja yitōpoko'o,— kērīpakika.

³⁻⁴ I'supaka kēpakā'ā ikupaka Pedrote kire āriika:

—Ananías, ¿dako baaerā Satanāre miyi'yu? Mirioaja sime mijirapaka. ¿Sawapa mire nawapaĭjika mirikamarīa sime bai je'e? I'supaka simako'omakaja “Simaja riowapa mijare ĩjipatayu”, merīpakiyu. I'supaka meñua yijare takajamarīa mipakiyu. Tuparāte, supabatirā Espiritu Santoreoka pakiswa'ri supa mibaayu,— kire kērīka.

⁵ I'supaka kire kērīkarō'ōjiteje Ananiāre pupaririña'rīka. I'supaka ima ā'mitiritirā, jimarīa tokarāre pupataeka. ⁶ Topi mae ĩrārimarā bikirimaja kire butetirā kire yayerī na'rika.

⁷ Torājirā mae, maekarakakuri aiyajērā be'erō'ō Ananías rūmu mirākote etaeka, i'supaka kibaaka ōrībekaja. ⁸ Koetaeka poto,

—¿Simaupatiji bai sime ika riowapa mija tōporapaka?— Pedrote kore āriika.

—Ā'ā, simaupatiji sime,— kōrīka.

⁹ I'supaka kōpakā'ā ikupaka kore kērīka:

—¿Dako baaerā mitīmika ĩrātiji pupajoatirā, Tuparāte pūataekaki Espiritu Santore mipakiyu je'e? Pēterā netara'ayu mitīmite yayerī turiko'orā. Mire yayerī na'rirāñu ate,— kore kērīka.

¹⁰ I'supaka kērīka potojo, kopupaririña'rīka koro'sioka. Torā kākatirā, bikirimajare kore ĩatōpoeka. Topi mae kore e'ewa'ritirā kotīmite nayayekarō'ōrā kore nayayeka. ¹¹ Nimirakamakiji Jesúre yi'yurā, supabatirā ritaja po'imaja, “I'supaka sime're”, napakā'ā ā'mitiritirā jimarīa napupataeka.

Apóstolrāka rīkimakaja maikoribeyu upakakaka nabaaka

¹² I'sia poto Jesúre yi'yurā ĩrīka jariwa'ririmarīaja ĩrīka ta'iarāja pupakirā imarī, Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'i wā'tarā Pórtico de Salomón wāmeirō'ōrā narērījarika. Jerusalénkarāre ĩaeka wājitāji Tuparāte kirikapī nare kijeyobaamaka rīkimakaja maikoribeyu upaka ima apóstolrākare baabeaka. ¹³ Jesúre yi'yurāte jiyipupaka ōrīwa'ri “Jiirā nime Jesúre yi'yurā”, Jerusalénkarāre āriko'omakaja marā kire yi'yurāka rērīberikarā, “Werika sime je'e”, āriipupajoawa'ri. ¹⁴ Topi rōmijā, ĩmirījaoka rīkimabaji Maipamakire yi'yurāte puburijarika. ¹⁵ Maikoribeyua upaka ima Pedrote baabeaka ā'mitiritirā, wāmarīa imarāte napeyurūkiapi e'era'atirā ma'arijerā nare napāājiyeka. I'supaka nabaekarā, Pedrote o'ririka nata'aeka, “Yire kiraberū”, āriwa'ri. “Mare kirabeberikoperākaoka, kirārārika mabo'ipi o'rirākapiji matārīrāñu je'e”, āparaka kire nata'aeka. ¹⁶ I'supakajaoka Jerusalén koyikuri imaekarā, wāmarīa imarāte, supabatirā napupakareka Satanārika nā'rījāikarāreoka napō'irā ne'ewa'rika. Topi mae, i'supaka nimaupatiji jia oyiaja najarika.

Apóstolrākare ba'iuupaka nabaaka

¹⁷ I'sia ã'mitiritirã kurarãka ïpamaki imatiyaiki, supabatirã kijeyomarã saduceokaka pupajoirãoka apóstolrãkare jimarãa ã'mijĩ'aekarã ba'iaja naka imawa'ri. ¹⁸ I'supaka imawa'ri nare ñi'arũjetirã Jerusalénrã imaeka wẽkomaka imariwi'iarã, nare natarũjeka. ¹⁹ Torã nimaeka simako'omakaja i'siñamiji ángel Tuparãte pũataekakite napõ'irã pemakotowirika. Supabatirã kopereka wiwatatirã nare kipoataeka. ²⁰ Nare poatatirã,

—Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'iarã mija a'pe. Torã eyatirã, Tuparã põ'irã õña imajiparikakaka po'imajare mija bojabe,— nare kẽrĩka.

²¹ I'supaka kẽpakã'ã bikitojo ñamiji, Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'iarã po'imajare nawãrõeka mae.

I'supaka nare wãrõbaraka nimaeka poto, kurarãka ïpamaki imatiyaiki, kijeyomarãpitiyika, Israelka'iakarã ïparimarãre nakaeka, naka rẽñaokaro'si. Torãjĩrã wẽkomaka imariwi'iarã surararãkare napũataeka apóstolrãkare nakayaokaro'si. ²² Wẽkomaka imariwi'iarã eyatirã niamaka torã nimaberika. Torã ïakopetirã, surararãkare pe'riwa'rika ïparimarãre bojarĩ.

²³ —Wẽkomaka imariwi'ia jia tãteka imarõ'õrã yija eyako'o. Satuerimajaoka sakoperekarãja imako'orã. I'supaka simako'omakaja kopereka wiwatatirã, yija ïamaka, torã nimaberiko'o,— narĩka.

²⁴ Sã'mitiritirã, kurarãka ïpamaki supabatirã Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'ia tuerimaja ïpamakioka, marãkã'ã baaberijĩka najũaeka. Supa imarĩ “¿Marãkã'ãtaka ruku simarãñu mae?”, narĩka. ²⁵ I'supaka ãparaka nimaeka poto ïrĩka napõ'irã eyatirã ikupaka nare ãrĩkaki:

—Mia, wẽkomaka imariwi'iarã mija takopekarã, Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'iarã po'imajare wãrõbaraka imarã maekaka,— nare kẽrĩka.

²⁶ Supa kẽpakã'ã Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'ia tuerimaja ïpamaki, kisurararãkaka apóstolrãkare e'erĩ ke'rika. Napõ'irã eyatirã ba'iuapakaja nare baabekaja nare ne'ewa'rika. “Ba'iaja nare mabaamaka, ãtapĩ po'imajare mare jããrãñu je'e”, narĩpupajoaeka kikiwa'ri. ²⁷ Nare e'ewa'ritirã, ïparimarã põ'irã nare ne'eeyaeka. Torã ne'eeyamaka ïatirã ikupaka kurarãka ïpamakire nare ãrĩka:

²⁸ —Mijare taka puri “Jesús majaroka mija boja'si”, yija ãrãpe're. I'supaka yija ãrãpaka simako'omakaja ritaja Jerusalénkarãre samija wãrõyu. Supa imarĩ nimaupatiji sanorĩpatayu mae. “Napareareka Jesúre najããeka”, yijareka mija ãñu,— kurarãka ïpamakire nare ãrĩka.

²⁹ Topi ikupaka apóstolrãkapitiyika Pedore kire yi'rika:

—Tuparã kime yi'ritiyarũkika, po'imaja bo'ibajirã imaki kimamaka. ³⁰ Jesús yapua tetaekarã mija jããrũjekakite, Tuparãte õña jarirũjeka. Iki Tuparã imaki, bikijarãja mañekiarãte jiyipupayeera'aekaki. ³¹ Mabo'ikakuripi Tuparãte kire akaeka simamaka kiritapẽ'rõto jiyipupayeerũkirõ'õrã Jesúre rupe maekaka. “Po'imaja ïpamaki mimabe”, kire kẽrĩka. I'supakajaoka po'imajare ba'iaja baaikareka tããrũkika Tuparãte kire imarũjeka. “Mi'ipi ãrĩwa'ri Israel riparãmerãte ba'iaja baaika naja'ataerã nareka sayiye'kariarãñu”, kẽrĩka. ³² Ritaja Jesúre imaroyirapaka ïaekarã imarĩ, po'imajare sayija bojarijayu. Supabatirãoka “Rita sime nabojarijayua”, po'imajare ãñaokaro'si Espiritu Santore i'supaka baarijayu. Tuparãte jã'meika yi'yurã rakakaja, Espiritu Santore yijare kiña'ajããroyirape,— Pedrote nare ãrĩka.

³³ I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiritirã, jimarãa boebariwa'ri nare jããrika nari'kaeka. ³⁴ Napitiyika ïrĩka fariseokaka pupajoaiki, Gamalielte imaeka. Moisés imaroyikakite jã'meka jiitakaja wãrõrimaji kimamaka po'imajare jiyipupaka kire õrĩka. Aperã ïparimarãpitiyika jaiokaro'si wirirĩkatirã, topi Pedrorãkare kiporirũjeka. ³⁵ Supabatirã ikupaka kijeyomarãka kijaika:

—Jia mija ā'mitipe yitā'omaja Israeltatarā. Ī'rāre baarika mija yapaikakaka, jia mija pupajoabe. ³⁶ ¿Teudas wāsare baaroyikakaka mija ye'kariritiyu bai je'e? “Imatiyaiki imarī pitā'mua Romakarāka ko'apiritirā nare yipoatarānu maka'iaḡi”, kērīkoḡeka be'erō'ō dikarakakuri wejejē'rākamarīaja seyawa'yu. Sā'mitiritirā, “Rita sime je'e”, āriwa'ri cuatro cientorakamarā Teudare nayi'rika. Simako'omakaja surararākare kire jāāeka. Supa imarī kika imakoḡekarāre nayapayu upaka pibiḡatemaka, kijā'mekoḡekaoka ritaariberika. ³⁷ Sabe'erō'ō “I'siarakamarā ḡo'imajare ime”, āriwa'ri nawāmea no'oirīmi seyaeka ḡoto Galileakaki, Judare ō'ōrā etaeka. Kireoka kijaika yi'riwa'ri rīkimarāja ḡo'imajare kika imakoḡeka. Teudare nabaaka upakajaoka surararākare kire baaeka. Supa imarī kika imakoḡekarāoka pibiḡatekarā. ³⁸ I'supaka simaeka ōriwa'ri “Ba'iaja baabekaja ĩ'rāre mija ja'atabe”, mijare ḡaḡu. Wapuju napupaka nare āḡu upakaja nabaaikareka ritaariberijīka sime āriwa'ri ḡaḡu. ³⁹ I'simajaroka bojarī Tuparāte pūataraparā nimajīkareka ḡuri marākā'ā nare mija tā'tewārūbesarāḡu. Ba'iaja nare mija baariyaparākareka jia mija pupajoabe ruḡu, Tuparāte yapaika upakamarīa mija baa'si,— Gamalielre nare ārika.

I'supaka nare kēpakā'ā,

—Rita meḡu,— kire narīka.

⁴⁰ Torājīrā Pedrorākare nakaeka ate. Napō'irā netaeka ḡoto nare ḡajerūjetirā, —Jesús majaroka mijare bojarika imabeyua mae, — āritirā nare napoataeka.

⁴¹ Topi mae jījimakapi Pedrorākare ḡorika ĩparimarā ḡō'ipī. “Jesúre yi'riwa'ri kire ja'atabeyurā imarī ba'iaja ḡo'imajare mare baamaka, jiyipupaka Tuparāte mare ōḡu”, Pedrorākare ārika. ⁴² “ḡo'imajare tāāokaro'si Tuparāte pūataekaki kime Jesús”, bojarika ĩparimarāre jājibaako'omakaja ḡo'imajare Tuparāte jiyipupaka ōriwi'iarā ĩrārīmi upakaja apóstolrākare sawārōroyika. Supabatirāoka nawī'iarā ḡo'imajare imarō'ōrā i'supaka oyiaja nabaaroyika.

6

Īḡotēḡarirakamarā nare jeyobaarimajare ne'eka

¹ Torājīrā i'sijē'rāreka rīkimabaji Jesúre yi'yurāte imarijarika. Supa imarī griego oka jairā ikupaka ārikarā hebreo oka jairāte:

—Īrārīmi upakaja ba'arika pibariḡotojo, jia ĩrātiji samija ĩjibeyu. Natīmiarāte reyatapaeakarā hebreo oka jairā rōmijāte takaja rīkimabaji mija ĩjirijayu,— narīka griego jairā.

² I'supaka najaimaka ā'mitiritirā, Jesúre yi'yurāte nakaeka apóstolrāka. Supabatirā ikupaka nare narīka:

—Yija wārōrijayua ba'arika pibarika ḡemawa'ribaji imatiyaika sime yijaro'si ḡuri. I'supaka simamaka ba'arika takaja yija pupajoarikareka yija ima ja'atarimaja yija imajāāeka. ³ I'supaka simamaka yija jeyomarā, ĩḡotēḡarirakamarā jia pupajoairā, jiyipupaka noḡurā imawa'ri Espiritu Santore jia yi'yurāte mija wā'mabe, “Ba'arika pibarimaja mija imabe”, nare yija āḡaokaro'si. ⁴ Yija ḡuri, Tuparāte takaja jairimaja, supabatirā kirika bojariroka wārōrimaja imarā,— apóstolrākare nare ārika.

⁵ I'supaka napakā'ā “Rita sime”, āḡurā oyiaja nimaeka Jesúre yi'yurā. Supa imawa'ri “Esteban imaki jia Tuparāte yi'yuka imarī, kiyapaika upakaja baarijayuka Espiritu Santore kire jeyobaamaka”, āriwa'ri kire ne'eka. Supabatirā ne'eka Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Pármenas, supabatirā Antioquíakaki Nicolás, judíorākamarīka imariḡotojo jia nare yi'yukaḡitiyika nimaeka ba'arika pibarimaja ne'ekarā. ⁶ Supabatirā apóstolrāka ḡō'irā nare

ne'ewa'rika. “Īrā nime ba'arika p̄ibarimaja yija wā'mako'orā”, nare narīka. Supabatirā apóstolrāka napitaka narupuko'a p̄emarā ja'apeatirā, “Miyapaika upakaja nabaako'arō'si nare mijeyobaabe”, Tuparāte najēñeka.

⁷ Sapi ārīwa'ri Jesúrika bojariroka yi'yurāte bojaeka ā'mitiritirā rīkimabaji sayi'yurāte Jerusalénrā p̄burijarika. Supabatirāoka kurarākaoka rīkimarāja kimajaroka ā'mitirip̄ēaekarā.

Estebanre nañi'aeka

⁸ Tuparāte kire jeyobaamaka jimarīa maikoribeyua p̄o'imajare ĩaeka wājītāji Estebanre baabearoyika. ⁹ I'supaka baabaraka kimaekarō'orā judiorākare rērīwi'iaپی i'taekarāte eyaeka ikupaka kibaarijarika yap̄aberiwa'ri. “Poyarāre a'ritapaekawi'i”,* ārīrika upaka wāmeirō'ō simaeka. Cirenekarā, Alejandrīakarā, Ciliciakarā, supabatirā Asiaka'iakarāp̄itiyika nimaeka torā rērīkarā. Īrā Estebanka okabojikarā. ¹⁰ I'supaka kire nabaako'omakaja jia Estebanre nare yi'riwārūeka, Esp̄iritu Santore kire jeyobaamaka. Supa imarī marākā'ā baatirā kire nokatērīwārūberika. ¹¹ Kire okatērīwārūberīwa'ri, apherāte niñerū nawapañjika, Estebanre nabojajāōokaro'si. Se'ekarā “Tuparāte, supabatirā Moisés imaroyikakiteoka Estebanre jaiyuyeraṗaka ā'mitiraparā yija ime”, ārīwa'ri apherāte napakibojaka. ¹² Napakika ā'mitiritirā, jimarīa wejeakarā, supabatirā pakiarimarā, Moisés imaroyikakite jā'meka wārōrimajaoka kire boebariwa'ri Estebanre ñi'atirā judiorāka ĩparimarā p̄ō'irā kire ne'ewa'rika. ¹³ ĩparimarā p̄ō'irā kire ne'eyaeka p̄oto majaroka pakirimajare nakaeka. Niñerū nawapañjimaka ikupaka nabojapakika:

—Īrākurimarīa Tuparāte jiyipupaka ōrīwi'ia supabatirā Moiséte jā'mekaoka kijaiyuyemaka yija ā'mitiyu. ¹⁴ Supabatirā “Jesús Nazaretkaki Tuparāte jiyipupaka ōrīwi'ia kuyepaterāki, supabatirā Moisés imaekakite jā'meroyika sapi p̄upaika maima kio'arāñu”, i'supaka Estebanre āpakā'ā yija ā'mitiyu,— ārīwa'ri nabojapakika.

¹⁵ Supa imarī torā imaekarāte kire yoirīkaeka. I'supaka kire nabaamaka ángel p̄ema upaka ya'tarika kipema jarika.

7

“Oka yire imabeyua”, Estebanre ārīka kurarāka ĩpamakire

¹ Torājīrā mae ikupaka Estebanre kērīka kurarāka ĩpamaki imatiyaiki:

—¿Yaje rita sime i'supaka nañua?— kire kērīka.

² I'supaka kēpakā'ā, ikupaka kire kērīka:

—Mija ā'mitiṗe yitā'omaja. Bikija mañeki Abraham imaekakite Mesopotamiaka'iarā kimaeka p̄oto tērīwa'ribaji ōñuka Tuparāte kire p̄emakotowirika, Haránweyearā ke'rīrā baaeka ruṗu. ³ Ikupaka sāñu Tuparā majarop̄ñurā: “Mimarō'ō miṗoritapabe, supabatirā mirīrāreoka topi me'ewa'pe aṗea ka'ia mire yibearāñurō'orā”, Tuparāte kire ārīka. ⁴ I'supaka Tuparāte kire āpakā'ā ā'mitiritirā, Caldearō'ōpi p̄oritirā Haránweyearā imarī ke'rika. Torā keyaeka be'erō'ō mae kipaki wāsare kire reyatap̄aeka. I'sia be'erō'ō ika maka'iarā Abrahamre imaerā Tuparāte kire p̄ūataeka. ⁵ “Torā mimabe”, Tuparāte kire ārīko'omakaja, saba'ipimarīa kimaeka ruṗu. Supa imarī “Yirika sime ika ka'ia”, Abrahamre ārīwārūberika. Topi mae ikupaka simatiyayu Tuparāte kire ārīka: “I'sia ka'ia mire ñijirāñu. Mireyarāka be'erō'ō, miriparāmerārika simarāñu”, kire kērīka, makarāmarīka kimako'omakaja. ⁶ Topi ikupaka Tuparāte kire ārīka ate: “Ñamajī topi p̄oritirā aṗerā ka'iarā

* 6:9 Sinagoga de Esclavos Libertados

miriparāmerāte imarāñu. Torā nimarāka poto cuatro ciento rakakuri wejeje'rākarō'ōjīrā nare najā'mewā'imarīrijarirāñu. ⁷ I'supaka simako'omakaja miriparāmerāte ba'iaja nabaarāka wapa ba'iaja nare yibaarāñu yiro'si. Supa yibaamaka topi pe'rira'atirā ika ka'iarā miriparāmerāte etarāñu ate. Torā imatirā ñamajī yire jiyipupaka ōrīwa'ri yika najairijarirāñu”, Tuparāte ārika mañeki Abraham imaroyikakite. ⁸ Supabatirā ikupaka Abrahamre kērika ate: “Mire yibojaika ā'mitiripēatirā, 'I'supaka yibaarāñu', merīrākareka, mimakire po'ijirirāka be'erō'ō circuncisión kire mibaabe. ‘Tuparāriki kime’, āriwa'ri i'supaka kire mibaarāñu”, Abrahamre kērika. I'supaka Tuparāte kire ārika simamaka, kimaki Isaacre po'ijirika maekarakaotēñarirakarīmi seyawa'rika poto circuncisión Abrahamre kire baaeka. Supabatirāoka Isaac, kimaki Jacobre i'supakajaoka kibaeka. Jacobooka i'supakaja baaekaki kimakarā mañekiarā ī'poū'puarāe'earirakamarā imaekarāre.

⁹ Jacob makarā, narīī Josere jimarīa na'mijāeka, (napakire wātatiyaekaki kimamaka)*. Supa imarī Egiptokarāre kire ījitirā kiwapa nare najēñeka. Supa kire nabaamaka Egiptokarā naba'iraberimaji upaka kimaokaro'si kire ne'ewa'rika. I'supaka kire nabaako'omakaja Tuparā puri jia kika imaekaki. ¹⁰ Egiptorā Josere ba'iaja jūarūkia imakopekareka Tuparāte kire tāāeka. I'supaka kire kibaamaka tokaki īpi Faraón pō'irā Josere imaeka. I'supaka kimaeka poto jia kiōrīwārūrūkia Tuparāte ja'ataeka Josere. Sapi āriwa'ri Faraónte jījimaka Joséka imarijarika. I'supaka kika imawa'ri “Egiptokarā imaupatireje yiwi'iakarāreoka jā'merimaji mimabe”, Faraónre kire ārika.

¹¹ I'sia poto Egiptorā ba'arika purika. Supabatirā Canaán ka'iarekaoka i'supakaja sajarika. Supa imarī ba'arika imabepakā'ā kēsirabawa'ri, jimarīa ba'iaja najūaeka. I'supaka najūaeka mañekiarā no'orā ba'arika tōpowārūberīwa'ri. ¹² Supa imarī mañeki Jacob, “Egiptorā trigo nawaru-ayu're”, ārika majaroka ā'mitiriwa'ri, José ma'merāre kipūataeka “Samija wapaījiape”, āriwa'ri. ¹³ Supa imarī torā ba'arika e'erī natuyarika. Sabe'erō'ō torājaoka na'rika ate. I'supaka nabaamaka ikupaka Josere nare ārika: “Yire mija īawārūbeyu, mija rī'iji ñime”, nare kērika. I'supaka Josere nare ārika majaroka po'imajare kire bojamaka, “Jee, hebreatotaki kime kā'ā”, Faraónre ārika. ¹⁴ Torājīrā mae, kirīrā nimaupatiji kipakipitīyika setenta y cinco rakamarā imaekarāte Josere akarūjeka Egiptorā nimaokaro'si. ¹⁵ Torājīrā mae, Egiptorā imarī, Jacobre a'rika. Ōoka torā kimaeka be'erō'ō kireyaeka. Supabatirā kimakarā mañekiarā wāsarāoka torāja reyaekarā. ¹⁶ Nareyaeka rakakaja Siquem wāmeirō'ōrā nare ne'ewa'rika, āta wi'iarā namajaka tarī. Abraham wāsare Hamor makarāte wapaījīkarō'ō simaeka nare nataekarō'ō.

¹⁷ I'supaka simako'omakaja rīkimabaji Egiptorā mañekiarāte imarijarika. I'supaka nimekā'āja, koyia sajaririjarika “Miriparāmerāte ka'ia ñijirāñu”, āriwa'ri Abrahamre Tuparāte ārika upaka seyarūkia. ¹⁸ I'supaka simarijarika poto Josere imaroyika ōrībeyuka, supabatirā mañekiarāte imaroyikaoka jiyipupaka ōrībeyuka Egiptorā mamaka īpire imaeka. ¹⁹ Iki īpi imaekaki pakibaraka ba'iaja mañekiarāte baaekaki. I'supaka baabaraka, “Rōmijāre makarāāritirā, īmirīji kimajīkareka kire mija taabe kijīñaokaro'si”, nare kijā'meka. ²⁰ I'supaka kijā'meka poto jiyuritakijīka Moiséte po'ijirika. Supa imarī maekarakamaki aiya kire ja'atabekaja kipakiarāte kire ba'iarika. ²¹⁻²² Marākā'ā baatirā wi'iarā kire ya'ewārūberīwa'ri kipakore kire taaeka, topi Faraón makore kire e'eeka komaki upaka kire ba'iayaokaro'si. Koka kimarijayukā'āja Egiptokarāre pupajoaikakaka jia Moiséte ōrīwārūeka. Supa imarī

* **7:9** Esta frase es información añadida para ayudar a los lectores entender la envidia de ellos. Véase Génesis 37.3-4

jia jaiwārūiki, supabatirāoka imatiyaika oyiaja baaiiki kimaroyika. I'supaka kimamaka ĩatirā jia jiyipupaka kire norīka.

²³ Ĩ'parā po'imajarakakuri wejejē'rāka keyaeka poto “Matikuri yitā'omajare ĩarī ya'riye'e mae”, kērīpupajoaeka. ²⁴ Torā keyaeka poto, kitā'omajire kipajeka ĩ'rīka Egiptoka'iakaki. Supa kibaamaka, ruḡuwapae'erā baakōrī, Moiséte kire jāāeka. ²⁵ “ ‘Egiptoka'iakarāte ba'iaja mare baamaka mare e'eru'awa'ririmaji Tuparāte jā'mekaki Moiséte ime', yitā'omajare yire ārīrū”, kērīpupajoaeka. I'supaka kipupajoako'omakaja, sayi'ribeyurā upaka nimaeka. ²⁶ Topi mae aḡerīmi ĩ'parā Israelkarā pajairāte kīaeka. Nare ĩatirā ikupaka nare kērīka: “Mija ā'mitipe. ¿Dako baaerā ĩ'rātomaja imariḡotojo mija jīñu?”, nare kērīka. ²⁷ I'supaka kēpakā'ā, Moiséte turitatirā ikupaka pajabaraka imaekakite kire ārīka: “¿Maki 'Maiḡamaki mimabe', mire ārāpaki? ²⁸ ¿No'oka Egiptoka'iakakire mijāārapaka upaka yire jāāerā mibaayukā'ā?”, Moiséte kērīka. ²⁹ I'supaka kire kēpakā'ā “Kopakaja Faraonte sōrīrā baayu”, ārīwa'ri Egiptopi Madián ka'irō'ōrā Moiséte ru'riwa'rika. Torā mae rōmie'etirā ĩ'parā kimakarārika.

³⁰ Torājīrā ĩ'parā po'imajarakakuri wejejē'rā be'erō'ō, ĩ'rārīmi Sinaí wāmeika pusiwāta po'imajamatorā Moiséte imaeka. I'suparō'ōrā imariḡotojo, kiwā'tarā ĩ'rābi yaḡumakarāka jū'rēka watoḡekapi ángelte kire pemakotowirika. ³¹⁻³² Yaḡumakarāka jū'rēka yoitirā, Moiséte pupataeka. Pupataripotojo jia ĩatiyaokaro'si sawā'tabajirā ke'rika poto ikupaka Tuparāte kire ārīka: “Yi'i imaki Tuparā. Miñekiarā Abraham, Isaac, Jacobrāka jiyipupaka norīroyikaki”, kire kērīka. Sā'mitiritirā kipupaka kīkiwa'ri yaḡumakarāka jū'rēka kiyoiberika. ³³ Topi mae ikupaka maiḡamaki Tuparāte kire ārīka: “Ō'ōrāja nima simamaka ba'iaja baarūkimato sime. Supa imarī miū'puko'a e'etatirā yire mijiyipupayeebe.† ³⁴ Yirirā Israelkarā, Egiptorā ba'iaja najūamaka nīayu. I'supaka imawa'ri ba'iaja najaijoamaka nā'mitiyu. Supa imarī 'Egiptokarā imarā judiorākare ru'rirū', ārīwa'ri nare jeyobaarī yi'tako'o. Supa imarī Egiptorā mire yipūatayu mae”, Tuparāte ārīka Moiséte,— ārīwa'ri Estebanre bojaeka ĩparimarāre.

³⁵ Topi ikupaka kērīka ate:

—Apika marīka Moiséjeoka kime, mañekiarāte kire yi'riberiroyikaki. “Yija ĩḡamaki marīka mi'i. Supa imarī ba'iaja yija baaika ĩarīrīrimajimarīka mime”, mañekiarāte kire ārīka. I'supaka narīka simako'omakaja Tuparāte Egiptorā imaekarāre Moiséte e'ewa'rirūjeka niḡamaki kimaokaro'si. Ika nāñua kūpajīka yaḡua jū'rēka watoḡekapi kiángelḡi Tuparāte bojaeka Moiséte. ³⁶ I'sia poto rīkimakaja maikoribeyua baabeabaraka Egiptorā Moiséte imaeka. I'supaka baarika ḡikowearitirā mañekiarāte ke'era'aeka mae. Topi ĩ'tarijaparaka, riapakiaka Oko Jū'ayakareka, supabatirāoka po'imajamatorā maikoribeyua Moiséte baabearijarika ĩ'parā po'imajarakakuri wejejē'rākarō'ōjīrā. ³⁷ Ikijjioka imaekaki ikupaka mañekiarāte bojaekaki: “Tuparāte yire ārīka upakaja kiro'si jaijirimaji ĩ'tarāki apika. I'supaka Tuparāro'si baarimaji matā'omajijioka imarāki”, Moiséte nare ārīka.‡ ³⁸ I'sia bojaekakijjioka kimaeka mañekiarāka Sinaí wāmeika pusiwāta po'imajamatorā rērīroyikaki. I'supaka imabaraka ĩ'rīkaja pusipemará marīwa'ritirā ángelka jairī ke'rika. Torā Moiséte eyaeka poto Tuparāte jā'meka ángelte kire bojaeka. Sabe'erō'ō kire kibojakakaka mañekiarāte bojarimaji kimaeka Moisés. Supa imarī maimajiparūkiakaka kibojaka upakaja simara'aeka maro'sioka.

† 7:33 Según las costumbres de los judíos, para mostrar reverencia, no se permitía llevar sandalias o zapatos en un lugar sagrado. Véase Josué 5.15 ‡ 7:37 Véase Deuteronomio 18.15,18. Pasaje referido al futuro Mesías (Cristo).

³⁹ I'supaka simako'omakaja kibojaeka upaka ima mañekiarâte yi'riberiroyika. I'supaka imawa'ri, Egiptorã pe'ririka nayapaeka ate.

⁴⁰ I'supaka simaeka poto pusipemarã Moiséte imekã'ãja, ikupaka kima'mi Aarónte naríka: “No'orã kime mirí'í, Egiptoka'iarã maimarapaka poto mare e'era'arapaki. Torã kime moríberijíki kime mae. Supa imarí, jërãka yija jiyipupayeerükirâte§ mibaapo'ijiabe. Mare imaruputarimajaka maimajíkareka, jia maro'si simarãñu. I'suparãre imarãkareka ma'ririyaPAIRÖ'örãja mare na'rirüjerãñu”, Aarónte naríka. ⁴¹ I'supaka pupajoawa'ri wa'ibikirãwëko makarãka upaka ioika jërãka nabaaka. I'supaka sapo'ijiatirã wa'iro'sia sanajoeíjiroyika. Supabatirã nabaapo'ijiaeka jiyipupaka öriwa'ri nabayaarika. ⁴² I'supaka nabaamaka Tuparãte nare íaríja'ataeka, “Nayapayu upakaja nabaarü”, aríwa'ri. Supa imawa'ri tã'pia, aiyaka, ñamikaki aiyateoka jiyipupayeabaraka nimaeka. Íakörí je'e: Tuparãro'si bojaíjirimaji imaroyikaki Amós ikupaka aríkaki:

“Israelkarã, yire mija ã'mitipe ruðu. Íparã po'imajarakakuri wejejê'rãka po'imajamatorã mija imatapaeka poto yire jiyipupayeerberikarã, wa'iro'sia yiro'si mija joeíjiberika.

⁴³ Yire jiyipupayeerimaríaja mija pupaka mijare aríka upakaja mija baaeka jiyipupaka öñurã mija ime. Íakörí je'e: Kúpajíka wi'ia baatirã, sareka Moloc wãmeikite köketirã mija jiyipupayeerijariroyika. I'supakajaoka tã'pi upaka mija baaekaki Refán wãmeikiteoka jiyipupaka mija öriroyika. I'supaka mija baamaka, Babilonia a'riwa'rirã mijare yitaarãñu”, Tuparãte aríka,— aríwa'ri Estebanre bojaeka íparimarãre.

⁴⁴ Topi ikupaka nare këríka ate:

—Mañekiarâte po'imajamatorã imaroyireka poto cabra ajeakaka baaeka wi'í wã'tarã imatirã Tuparãte najiyipupayeeroyireka. I'sia imaeka “Tuparãte makaja ime”, aríwa'ri kire najiyipupayeerükirö'ö. Pusipemarã Tuparãte kire sabeaeka upakaja po'imajamatorã ruitirã Moiséte sabaarüjeka.

⁴⁵ Topi mae Moiséte reyaeka be'erö'ö Josuére kiö'toarã o'aeka. Kio'aeka be'erö'ö i'sia wi'ia namakarã mirãrãte e'ewa'rika Canaán wãmeirö'örã. Na'rikarö'ö namajamarã ka'ia simako'omakaja, naka jiríkarãte Tuparãte poataeka. Cabra ajeapi wi'ia nabaaroyika imaeka ruðu Davidre judíotatarãte já'meyukã'ãja. ⁴⁶ Jia jíjimaka Tuparãte imaeka mañekiarã ípamaki David imaroyikakika. Supa imarí Tuparãka jíjimaka imawa'ri kitã'omajapitiyika Tuparãte jiyipupaka kiöñaokaro'si wi'ia kiro'si baarika kipupajoakoþeka. I'supaka simako'omakaja Tuparãte kire sabaarüjeberika. ⁴⁷ David maki Salomón puri Tuparãro'si wi'ia baaekaki mae. ⁴⁸ I'supaka simako'omakaja po'imajare baaeka wi'iarã imabeyuka kime Tuparã, pemawa'ribaji imatiyaiki imarí. Mia je'e ikupaka bikija kiro'si bojaíjirimajire o'oeka:

⁴⁹⁻⁵⁰ “Ritajakaka ípamaki ñime. Supabatirã yi'iji imaki ritaja po'ijiaekaki. Supa imarí yiro'si wi'ia mija baarãka, ¿yikoyiaja simarãñu bai je'e?”, Tuparãte aríka,— aríwa'ri Estebanre bojaeka.

⁵¹ I'supaka nare aríweatirã, ikupaka nare këríka ate:

—Mija ã'mitipe, Tuparãte yi'ririyaþabeyurã mija ime. Supabatirãoka kirika ã'mitiririyaþabeyurã mija ime. I'supaka imawa'ri mañekiarã wãsarã upakaja Espiritu Santore yi'ribeyurã mija ime mijaro'sioka. ⁵² Ritaja Tuparãro'si bojaíjirimajare ba'iaja jüarüjerimaja mija ñekiarãte imaeka. Supabatirãoka Tuparãte yapaika upakaja yi'ririyaþayuki etarükia bojarimajare najããeka mija ñekiarã. Supa imarí maekakaja ketaeka þotojo “Kire najããrü”, aríwa'ri kire mija okabaeka. ⁵³ Tuparãte já'meika mija yi'ribeyu, ángelrãkapi

ārīwa'ri mija ñekiarāre Tuparāte sabojaeka simako'omakaja,— Estebanre ārīka ĩparimarāre.

Estebanre najāāeka

⁵⁴ I'supaka kēpakā'ā yaiwēkoa boibayua upaka noþia Estebanre nabeaeka, boebatakaja jariwa'ri. ⁵⁵ I'supaka nabaako'omakaja, Espiritu Santore jia kire jeyobaaikaki imarī, yu'awa'ri ĩaerā baakōrī, yaaboaike Tuparārika kīaeka. Supabatirā Tuparā ritapē'rōtorā Jesúre rīkamarika. ⁵⁶ I'sia ĩatirā, ikupaka ĩparimarāre kērīka:

—ĭAya! Mabo'ikakurirā ñiayu mae. Tuparā ritapē'rōtopi Po'imaja Ma'mire rīkamayu,— Estebanre ārīka.

⁵⁷ Torājīrāja puri kopakaja kijaika ā'mitiririka yapaberirwa'ri, na'mukopea natāteka. I'supaka baatirā okajājirokapi akaserebaraka kipō'irā narīrīwa'rika.

⁵⁸ Supabatirā weje a'riwa'rirā kire ne'ewa'rika, ātaþi kire jāriataokaro'si. Torā kire e'eyatirā najariroaka pemakato e'etatirā, Saulote sanijika sakīarīñaokaro'si. Sakīarīñukā'āja ātaþi Estebanre najāābareū'mueka.

⁵⁹ I'supaka kire nabaayukā'āja, ikupaka Jesúre kērīka:

—Ñipamaki Jesús, yire me'etope,— kērīka.

⁶⁰ I'supaka ārīweatirā ñukurupatirā, akasererikapī,

—ĭÑipamaki, ba'iaja yire nabaaike nareka samiye'kariabe!— Jesúre kērīka. I'supaka kijaika be'erō'ōjite kopakaja kipuparirika mae.

8

Jesúre yi'yurāte ba'iaja Saulote baariyapaeke

¹⁻³ Topi mae, jia Tuparāte yi'yurā imaekarā judíotatarā Estebanre nayayeka. I'supaka kire baatirā ñajoabaraka jimarīa kire norika. I'sirīmijioka tokarā Jesúre yi'yurāka jiamarīa imarijayurāte ba'iaja nare baaū'mueka. ĩakōrī je'e: Saulo, “Estebanre najāāparū”, ārīpupajoekaki, i'supakaja ba'iaja nare pupajoarūjerā baaekaki. ĩrāwi'ri jariwa'ririmarīaja mo'abaraka Jesúre yi'yurāte tōpotirā ĩmirīja, rōmijāteoka wēkomaka imariwi'iarā nare kitaroyika. I'supaka simamaka Judea ka'iarā, supabatirā Samaria ka'iarā Jesúre yi'yurāte ru'riwa'rika. I'supaka aþerāte baeke imako'omakaja aþostolrāka puri Jerusalénrāja tuikarā.

Samaria ka'iarā Jesúrika bojariroka Felipete wārōeka

⁴ Jerusalénrōþi ru'riwa'rikarā imariþotojo aþerō'ōrā eyatirā Jesúrika bojariroka nawārōeka. ⁵ Felipe Jerusalénþi ru'riwa'ritirā, Samariaka'iarā imawejearā eyaekaki. Torā eyatirā, “Po'imajare tāāokaro'si supabatirā nare jā'merimaji kimaokaro'si Tuparāte kire pūataeka”, ārīwa'ri Jesúrikakaka Felipe nare bojaeka. ⁶ Torājīrā mae, rīkimarāja þo'imajare kipō'irā rērīka kire ā'mitiririyapawa'ri. Supabatirā, maikoribeyua kibaabeamakaoka ĩawa'ri kibojaeka jiaþi na'mitirika. ⁷ I'supaka maikoribeyua baabeabaraka rīkimarā þo'imaja þupakarā Satanārika ima ña'rījāikarāreka Felipe þoataeka. I'supaka kibaamaka nareka imaekarā akaserebaraka þorika. Supabatirāoka rīkimarāja bitamajareoka kijieka. ⁸ Supa imarī i'sia wejeekarāre jījimaarika.

⁹⁻¹¹ I'sia wejearā Simónre imaeka. ĩrākuri wejejē'rāmarīa ye'oiki imarī, kipupakapi baabeabaraka kimaroyika. I'supaka baarijaparaka “Yi'i imaki imatiyaiki”, tokarāre kērīroyika. I'supaka nare kibaamaka rīkimarāja imatiyairā, imatiyabeyurā þariji kire nayi'rika. “Tuparāte kire jeyobaamaka tērītaki kime”, ārīwa'ri jiyiþupaka noñuka kimaeka. ¹² I'supaka nimako'omakaja Felipe puri Jesucristorika bojariroka nare wārōekaki. “Tuparāte pūataekaki kime Jesús. Supabatirāoka kire yi'yurā puri jia Tuparāte

nare imaruputarāñu”, āriwa'ri nare kibojaeka. I'sia ā'mitiritirā Jesúre ĩmirĭja, rōmijāoka kire nayi'rika. I'supaka imawa'ri Felipete narupuko'a najūjerūjeka “Kopakaja Jesúre yi'yurā yija ime mae”, āriwa'ri. ¹³ Simónoka, ye'oiki imariṗotojo, Jesúrika bojariroka yi'ritirā rupuko'a kijūjerūjeka. Torājĭteṗi mae Felipeka kijeyoariū'mueka. Kika imarijaparaka Tuparārikapi maikoribeyua Felipete baabemaka ĩtirā marākā'ā baaberijĭkarō'ōjĭrā Simónre jarika i'supaka ima ĩakoriberikaki imarĭ.

¹⁴ Apóstolrāka Jerusalénṗi, “Samariaka'iakarā rĭkimarāja Tuparārika na'mitiripēayu”, āririka na'mitirika. I'supaka simamaka Samariarā Pedro supabatirā Juanka ĩparāte naṗūataeka. ¹⁵⁻¹⁶ Samariaka'iarā eyatirā torā Jesúre ā'mitiripēairā rupuko'a jūjekarā imariṗotojo “Tuparāte ṗūataekaki Espĭritu Santore nareka imabeyurā nime ruṗu”, narĭwārūjeka. I'supaka nimamaka “Espĭritu Santore nare ña'rĭjāirū”, āriwa'ri Tuparāte naro'si najēñeka. ¹⁷ Supabatirā Jesúre ā'mitiripēairāte ĩrĭkate jariwa'ririmariāja narupuko'a narabemaka Espĭritu Santore nare ña'rĭjāika.

¹⁸⁻¹⁹ Pedrorāka nare narabemaka Espĭritu Santore nare ña'rĭjāimaka Simónre ĩaeka. I'sia ĩtirā niñerū nare ĩjirika yaṗawa'ri ikupaka nare kērika:

—Mija baaeka upaka yibaamaka Espĭritu Santore nare ña'rĭjāirika yiyayayu yiro'sioka. Supa imarĭ ika sime i'supaka yire mija baarūjerūki wapa,— nare kērika.

²⁰ I'supaka kēpakā'ā, ikupaka Pedrote kire ārika:

—Wapamarĭaja Tuparāte ja'ataika, mawapaĭjirūkimarĭa sime. I'supaka miṗupajoaika simamaka, miniñerūṗitiyika ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā me'rĭrū āriwa'ri. ²¹ Ba'iaja miṗupajoaika ōñuka Tuparā. Supa imarĭ, yijaka aṗerāte Espĭritu Santore ña'ajāārimajimarĭka mime. ²²⁻²³ Kopakaja mae ba'iaja miṗupaka mireka ñiawārūyu. Mia, Tuparāte tērĭrika imakakapi yija baari-jayua mioakiyu. Supabatirā ba'itakaja baarimaji imarĭ, marākā'ā baatirā aṗe upaka imarimajimarĭka mime. Ba'itakaja miṗupajoaika ja'atatirā Tuparāte mijēñebe, “Ba'iaja yṗupajoaika yireka miye'kariabe”, āriwa'ri,— Pedrote kire ārika.

²⁴ I'supaka kēpakā'ā ikupaka Simónre kire ārika:

—Maipamaki Tuparāka yiro'si mija jaibe. “I'supaka mijūarāñu”, yire meñua jūarika yaṗabeyuka yi'i ṗuri,— Pedrorākare kērika.

²⁵ I'sia be'erō'ō Jesúre baaroyika niaeka mirāka, supabatirā nare kibojaroyikakaka tokarāre nabojaeka. Ṗo'imajare wārōweatirā, Jerusalénrā ṗe'riwa'rikōrĭ Samariaka'iarā wejerakakaja Jesúrika nawārōrijarika.

Etiopĭaka'iakakire Felipete rupuko'a jūjeka

²⁶ I'sia be'erō'ō Tuparā Felipe ṗō'irā ángelte ṗūataekaki ikupaka kire kēñaoakaro'si:

—Jerusalénrā me'ṗe. Torā meyarāka ṗoto, Gaza wāmeika wejearā a'yu ma'arā me'ṗe. Yaṗumatopi o'yuma'a sime i'sima'a,— Felipete kērika.

²⁷ Supa imarĭ kire kērika upakaja Felipete a'rika mae. Topi a'ririaparaka Etiopĭaka'iakakire kĭaeka. Etiopĭaka'iakarā ĩpamakore niñerū ĩarĭrĭrijeyobaarimaji imatiyaiki kimaeka. Jerusalénrā Tuparāte jiyṗupayeerĭ turikaki, torājĭte kṗe'rieyawa'rika. ²⁸ Kawarure kitūrūrūkiapi kire yierijayukā'āja Tuparāro'si bojarimaji Isaías wāsare o'oekakaka kĭarĭjarika.

²⁹ Torājĭrā mae, ikupaka Espĭritu Santore ārika Felipete:

—Kire eyatirā, kiwātapiji me'rĭrijape,— kire kērika.

³⁰ Supa imarĭ kire rĭrĭeyatirā, Tuparāte bojaĭjirimaji Isaíare o'oekakaka ĩabaraka kijaiṗatemaka, kiā'mitirika. Topi mae,

—Torā mijaiṗateika ¿yaje miōrĭwārūyu?— Felipete kire ārika.

³¹ I'supaka kēpakā'ā,
—“I'supaka sāñu”, āriwārūbeyuka yi'i, maki yire sabojabeyua simamaka,—
kire kērīka mae.

Topi mae,

—Yipō'irā mimarījāibe yire samiwārōkaro'si,— Etiopíakakire kire ārīka.

³² Isaías Tuparārika o'oeka kijaiṗatekarō'ō ikupaka bojaeka:
“Oveja jāōkaro'si ne'ewa'yu upakaja ī'rikate ne'ewa'rirāñu. Kipoya
nata'amaka oveja akaserebeyua sima upakaja ba'iaja kire
nabaako'omakaja kiakaserebesarāñu.

³³ Rīkimarāja ṗo'imajare ĩarāka wājītāji ba'iaja kire nabaarāñu. ‘Ba'iaja
baaiki kime’, kireka naṗakā'ā ki'yopi'rirāñu ba'iaja baabesarāki imarī.
Supabatirā ṗo'imajare kire jāāmaka, kiriparāmerā imabesarāñurā”,
āriwa'ri o'oekarō'ō Etiopíakakire jaiṗateka.

³⁴ Supa imarī kipō'irā Felipete marījāika.

—Tuparāro'si bojañirimajite o'oekakaka ĩatirā yire mibojabe. ¿Yaje
kirikakakaja kio'oeka bai? ¿Apikareka ṗupajoawa'ri i'supaka kio'oeka
kā'ā?— Felipete kērīka.

³⁵ Topi mae, Isaíare o'oekakaka ā'mitiritirā, ikupaka Felipete kire ārīka:

—Isaías i'supaka o'oekaki Jesúre ba'iaja jūarūkiakaka ṗupajoawa'ri.—

Supabatirā jía Jesúmajaroka kire kibojaeka. ³⁶ A'ririjari ma'arijerā ṗa'wa
imaekarō'ōrā neyaeka.

—Īakōrī, ō'ōrā sime okoa. Maekaka ruṗuko'a yire mijūjebe ñarījīka ¿yaje
rukuya jia simajīñu?— Etiopíakakire kire ārīka.

³⁷ I'supaka kēpakā'ā, ikupaka kire kērīka:

—Yi'ritiyarīji Jesucristore miyi'rijīka, ruṗuko'a mire yijūjerāñu.—

I'supaka kēpakā'ā,

—Ā'ā, Tuparā Makiji kime Jesucristo,— Etiopíakakire ārīka.*

³⁸ Supa imarī “Ō'ōrā mituibe”, tūrūrūkia tuarimajite āritirā, saṗi merīrīkatirā
ṗa'warā natu'arīkaeka Felipete Etiopíakaki ruṗuko'a jūjeokaro'si. ³⁹ ṗa'wapi na-
marīrīkaeka ṗoto, ikuparō'ōṗiji Felipete Espiritu Santore e'ewa'rika. Sabe'erō'ō
ṗuri Etiopíakakire kire ĩaberika ate. I'supaka simako'omakaja jīimakapi
Etiopíakakire o'rika. ⁴⁰ Apewejarā Espiritu Santore kire e'ewa'rika be'erō'ō,
“Azotowejearā ñimekā'ā mae”, Felipete āriṗupajoeka. Topi o'riwa'rikōrī
wejerakakaja Jesúrika wārōrijaparaka Cesareawejearā keyaeka.

9

Saulote yi'riū'mueka Jesúre

(Hch 22.6-16; 26.12-18)

¹ Saulo Jesúre yi'yurāte jāārika ri'kawa'ri ba'iaja nareka kijairoyika
ruṗu. Supa imarī “Ba'iaja nare yibaaerā”, āriwa'ri kurarāka ĩṗamaki
imatiyaiki ṗō'irā ke'rika. ² “Īī Saulo, yipūataiki Jesúre ā'mitiripēairāte kiñi'arū”,
āriwa'ri ṗaṗera kio'ookaro'si kijēñeka, Damascorā judíorākare rērīriwi'ia
imaruputarimajare beaokaro'si.

—Ika mijā'maikapi nare ñiatōṗorāka upakaja ĩmirīja, rōmijāteoka ñi'atirā
Jerusalénrā nare ye'era'arāñu,— Saulote kire ārīka.

³ Supa imarī ma'api a'ririjari Damasco wejarā keyaerā baaekarō'ōjīte,
ikuparō'ōṗiji mabo'ikakuripi yaaboaika kire jāāta'aeka. ⁴ Topi mae marākā'ā
baaberiwa'ri sarāja Saulote ña'rīka. Torājīte mae, ikupaka kire sārīka:

—Saulo, Saulo, ¿dako baaerā ba'iaja yire mibaariwā'imañu?— kire sārīka.

* **8:37** La mayoría de las traducciones de la Biblia no incluyen versículo 37 porque no aparece en las copias de la Biblia más antiguas.

⁵ Sã'mitiritirã,

—¿Maki mime je'e Ñipamaki?— kērīka.

—Ba'iaja mibaawã'imarīrijayuka Jesús ñime,— kire kērīka.

⁶ I'supaka kire ārītirã,

—I'supaka baarikopakaja, mi'mitirã, Damascorã me'pe. Torã meyarãka poto, “Ikupaka mibaabe”, ĩ'rīkate mire ārīrãñu,— Saulote kērīka.

⁷ Sauloka a'rikarã, sajaikakite ã'mitiriripotojo kire niatõpoberika. Pupataekarã imarĩ torã najiyirĩkataka supabatirã jaiberijĩkaoka najarika.

⁸ Sabe'erõ'õ mi'mirĩkatirã yoibaotaerã kibaakopeka. Torãjĩrã mae õibeyua kiñakoa jarika simamaka Damascorã kijeyomarãre kire tĩtiwa'rika. ⁹ Torã kire ne'eeyaeka be'erõ'õ maekarakarĩmi yoibeyuka, ba'abekaja, supabatirã dakooka ukurimarĩaja Saulote imaeka.

¹⁰ I'sia wejearã Jesúre yi'yuka, ĩ'rīka Ananías wãmeikite imaeka. Makārārũñuroka upakapi kire pemakotowiritirã,

—¿Yaje mime Ananías?— Jesúre kire ārīka.

—Ã'ã Ñipamaki, õ'õrã ñime,— kire kērīka.

¹¹ —Ã'ã, mae Wãjima'a wãmeirõ'õpi me'pe. I'sima'api a'ririari Judas wi'iarã meyarãñu. Torã eyatirã “¿Yaje õ'õrã Saulo, Tarsoweakakire ime?”, kire mepe. Mia, i'supaka merĩrãñu yire jẽñebaraka imaki kima-maka. ¹² Makārārũñuroka upakapi ikupaka kiro'si simako'o: ĩ'rīka Ananías wãmeikite kire yibeako'o. Supa imarĩ kipõ'irã kãkaeyatirã mipitaka kipemarã mija'apearãka poto, ate yoiki kijarirãka, kire yibeako'o,— Ananiãre kērīka

¹³ I'supaka kire kēpakã'ã ikupaka Ananiãre ārīka:

—Jimarĩa kimajaroka ña'mitiyu, Jerusalénkarã mire yi'yurãte ba'iaja kibaar-ijayukaka. ¹⁴ Supabatirã kurarãka ĩpamarãre kire jã'mepũatamaka, õ'õrã Saulote etaeka. Supa imarĩ mire ã'mitiripẽairã yija imamaka, wẽkomaka yijare baaokaro'si Jerusalénrã yijare e'ewa'ririmaji kime,— Ananiãre kire ārīka.

¹⁵ I'supaka kērīko'omakaja ikupaka Jesúre kire bojaeka:

—Mire ñañu upakaja kipõ'irã me'pe. Yimajaroka po'imajare wãrõrimaji kimaerã kire yiwã'maeka. Judiotatarã, judiotatamarĩrã, supabatirã niparimarãteoka sawãrõrimaji kimarãñu. ¹⁶ I'supaka baarimaji kimamaka “Sapi ĩ'rãkurimarĩaja jimarĩa ba'iaja mijũarãñu”, kire ñarĩrãñu,— kireka Jesúre ārīka Ananiãre.

¹⁷ Torãjĩrã kipõ'irã Ananiãre a'rika mae. Kimaeka wi'irã kipõ'irã eyatirã kipitaka Saulo pamarã kija'apeaeka. Supabatirã ikupaka kire kērīka:

—Yijeyomaki mia'mitipe. Maipamaki Jesús, mi'tarijarapaka poto mire pemakotowirapakiji, yire pũatako'oka miñakoa jĩirũ ārĩwa'ri. Supabatirãoka Espĩritu Santore mire ña'rĩjãirũ ārĩwa'ri pariiji yire kipũatayu,— kire kērīka.

¹⁸ I'supaka kērīkarõ'õjĩteje, wa'itĩti upaka ĩoika Saulo ñakoapi ña'rīka. Torãjĩrã puri jia kiñakoa jarika. I'supaka kire kibaamaka, kimi'mirĩkaeka poto Ananiãre kire rupuko'a jũjeka. ¹⁹ I'supaka kijarika be'erõ'õ ba'atirã okajãjia kijarika. I'supaka jaritirã ñoapañaka Jesúre yi'yurãka Damascorã kimaeka.

Damasco wejekarãre Jesúrika bojariroka Saulote bojaũ'mueka

²⁰ Torãjĩrã mae judiorãkare rērĩriwi'iarã kãkatirã, Jesúrika bojariroka wãrõbaraka “Tuparã Maki kime Jesús”, Saulote nare ārīka. ²¹ I'supaka kibaamaka, kopakaja po'imajare pupataeka.

—Mia, ĩ'ĩji kime Jesúre yi'yurãte ba'iaja baarimaji Jerusalénrã. Õ'õrã kime Jesúre yi'yurãte ñi'atirã, kurarãka ĩpamarã põ'irã nare e'ewa'yaokaro'si,— po'imajare ārīka.

²² I'supaka napupajoako'omakaja Tuparāte kire jeyobaamaka, jibaji Jesúrika bojariroka kibojamiriríkawa'rika. “Rita sime, Jā'merūkika Tuparāte wā'maekaki kime Jesús”, nare kērroyika. Jia sakibojamaka, Damascokarā judiorāka iparimarā marākā'ā kire nokatērīwārūberika.

Judiotatarāte kire jāārika ri'kamaka Saulote ru'rika majaroka

²³ Damascorā űoatakaja sawārōbaraka Saulote imamaka, “Kire majāāerā”, judiorāka Jesúre yi'ribeyurāte āriṱupajoaeka. ²⁴ Supa imarī űami, ĩmioka kire napāñaroyika wejeapi ṱoriwa'rirūkirō'ō koperekarā kire jāāokaro'si. I'supaka nabaako'omakaja Saulote sōrika. ²⁵ Kiōrika simamaka kibojaeaka yi'yurāte kire jeyobaaeka, kiru'yaokaro'si. Torājīrā mae, űami wejea nata'tekarō'ōpi imatirā ṱi'i upaka ĩoikarā kire jāātirā aṱeṱē'rōtorā kire naruetaka kiru'yaokaro'si.

Jerusalénrā Saulote imaeka mae

²⁶ Topi, ru'riwa'ritirā Jerusalénrā keyaeka mae. Torā Jesúre yi'yurāka jeyoaririka kiyapakopeka. I'supaka kiyapakomakaja “Jesúre yi'ribeyuka kime Saulo ṱuri”, āriwa'ri kire nakīkika. ²⁷ I'supaka nimako'omakaja, Bernabé wāmeiki, Saulote jeyobaaekaki. “Mi'tabe, aṱóstolrākaka majairā”, kire kērīka. Sauloka napō'irā eyatirā ikupaka Bernabére nare ārika:

—Saulo kime ĩ'i, ma'api ke'ririjayukā'ā maiṱamaki Jesúre kire pemakotowirika. Supabatirā kika kijaika. I'supaka Jesúre kire baaeka be'erō'ō Damascorā dako werikimarīaja ṱo'imajare Jesúrika bojariroka wārōrapaki kime,— Bernabére nare ārika.

²⁸ I'supaka nare kēpakā'ā “Maka imarūkika Saulote ime mae”, kireka narīka. I'supaka napakā'ā, Jerusalénrā naka kimaeka. Naka imarijari dako werikimarīaja tokarāre Jesúrika kibojaeaka. ²⁹ Judiotatarā imariṱotojo griego oka jairāka Saulote jaibaraka imaeka. Tuparā majaropūñu āñua nare bojabaraka, “Sāñu upakaja Jā'merūkika Tuparāte wā'maekaki kime Jesús”, nare kērīka. I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri kire jāārika nari'kaeka. ³⁰ I'supaka kika nima ā'mitiriwa'ri, Cesarearā kijeyomarāre kire e'ewa'rika. Torā eyatirā Tarsowejarā kire nape'riwa'rirūjeka.

³¹ I'sia ṱoto ṱuri Judea, Samaria, supabatirā Galilea ka'iarāoka ba'iaja Jesúre yi'yurāte jūaberika. Supa simamaka Espiritu Santore nare jeyobaamaka jījimakapi Jesúre jibaji yi'yurā nimamiriríkawa'rika. Supa imarī rīkimabaji Jesúre yi'yurāte imarijarika. Supabatirāoka ritaja jiyiṱupaka Maiṱamakire ṱparaka nimarijarika.

Bitamajite Pedrote jieka

³² Supa imarī Jesúre yi'yurāte ĩ'rāweje jariwa'ririmarīaja Pedrote ĩataparoyika. I'supaka imawa'ri Lida wāmeirō'ōrā napō'irā turirī keyaeka. ³³ Torā eyatirā Eneas wāmeikite kīaeka. Bitamaji imarī, maekarakaotēñarirakakuri wejejē'rāka keyawa'rika kikārīrūkirō'ōrāja ṱeyubaraka. ³⁴ Torājīrā mae, ikupaka Pedrote kire ārika:

—Eneas, mia'mitiṱe, Jesucristore mire jieyu mae. Supa imarī mimi'mirīkabe. Supabatirā mikārīrūkia mibupebe,— kire kērīka.

I'supaka kire kērīkarō'ōjīteje, bitamaji imakopekakite mi'mirīkaeka. ³⁵ Rīkimarāja Lidakarā supabatirā Sarónka'iakarāoka ĩaekarā supa kibaaeka. Supa imarī nimaupatiji Jesúre yi'yurā oyiaja najarika.

Reyaekakote Pedrote tāāeka

³⁶ ĩ'rāko Joṱe wāmeirō'ōkako Tabitā wāmeikote imaeka, Jesúre yi'yuko. Griego okaṱi ṱuri Dorcas wāmeiko koimaeka. Jiiko ṱo'irōmo imarī wayuoka

baairāte jia kojeyobaaroyika. ³⁷ I'supaka imariḡotojo ikuparō'ōḡiji wāmarīa jariwa'ri koreyaeka mae. Koreyamaka ĩatirā reyairāte nabaaika upakaja koḡo'ia najūjeka korīrā. Supabatirā ĩmipē'rōtorā imaeka kurarakarā koro'siji kore nataeka. ³⁸ I'supaka kore baatirā “Lidarā Pedrote ime”, ḡo'imajare āñua Joḡekarā Jesúre yi'yurāte ā'mitirika. Sā'mitiritirā ĩḡarāte Pedrote akarī napūataeka, koyikurirāja kimaeka simamaka. Kipō'irā eyatirā ikupaka kire narīka:

—Dajoa wārūaja yijaka.—

³⁹ I'supaka napakā'ā ā'mitiriwa'ri, naka Pedrote a'rika Joḡerā. Torā eyatirā Dorcas majaka nataekarō'ōrā kire ne'ewa'rika. Supa imarī koḡō'irā rīkimarāja natūmiarāte reyataḡaekarāre oḡaraka imamaka kīaeka. Ketamaka kipō'irā narērika kika jaiokaro'si.

—Dorcate reyaerā baarapaka ruḡu rīkimakaja saya yijare koḡu'añjirape,— āḡaraka Pedrote sanabeaeka.

⁴⁰ I'supaka kire napakā'ā,

—Mija ḡoriwa'ḡe ruḡu,— nare kērika.

Naporiwa'rika be'erō'ō, ñukurupatirā Tuḡarāka kijaika. Kika jaiweatirā, reyaekakote jorowa'ri ĩatirā,

—Tabitá mimi'mibe,— kore kērika.

I'supaka kērika ḡotojo koñakoa wiritaeka. Supa imarī Pedrote ĩatirā komi'mirupaeaka. ⁴¹ Toḡi mae, koḡitakaḡi ñi'atirā Pedrote kore mi'mataeka. Supabatirā “Mija ḡoḡe ruḡu”, kērikarāte kiakaeka.

—Kopakaja oñia kojayu. Ate kore mija ĩarape mae,— Jesúre yi'yurā natūmiarā reyataḡaekarā, supabatirā aḡerā najeyomarāreoka kērika.

⁴² I'supaka kojarika ritaja Joḡekarāre ā'mitiripataeka. Sā'mitiritirā rīkimarāja Jesúre nayi'rika. ⁴³ Sabe'erō'ō torā ñoaka Pedrote imaeka, wa'iro'si ajea ba'iraberimaji Simón ḡō'irā.

10

Cornelio ḡō'irā Pedrote a'rika

¹ Cesareawejarā Cornelio wāmeikite imaeka. Torā rīkimarāja surararāka Italiakarākaki imatirā ĩrāḡitarakamarā ḡo'imajarakamaki surararāka ĩḡamaki kimaeka. ² Judiorākimarīka imariḡotojo Tuḡarāte jiyiḡupaka oñuka, kiwi'iareka imarāḡitiyika. Judiorāka wayuoka baairāte rīkimakaja niñerū jeyobaarimaji, supabatirāoka Tuḡarāte jaijipaki kimaeka. ³ I'supaka kimamaka ĩrārīmi tres rō'ōjirā aiyate eyawa'rika ḡoto makārārūñuroka upakaḡi Tuḡarāte ḡūataekaki ángelte kipō'irā etaeka. Jia Corneliore kire ĩatyaeka. Supabatirā kipō'irā kākāeyatirā,

—Cornelio,— ángelte kire ārīka.

⁴ Toḡi mae, kireka ñakoariji,

—Aya, ¿marākā'ā sime je'e ñiḡamaki?— ḡupatawa'ri kire kērika. I'supaka kēḡakā'ā

—Tuḡarāte mijeñerijayu rakakaja mire kiā'mitiyu. Supabatirā wayuoka baairāte mijeyobaaikarekaoka jījimaka kime. I'supaka mimamaka mireka ḡupajoajipaki kime. ⁵ Supa imarī Joḡewejarā imaki Simónre akarī a'rirūkirāte miḡūatabe. Kiwāmeaoka Pedro. ⁶ Aḡika Simón wa'iro'si ajea ba'iraberimaji riapakirijerā imaki ḡō'irā kime. Torā Simón Pedrote natōḡorāñu miḡūatarāñurā,— ángelte kire ārīka.

⁷ I'supaka kire ārīweatirā ángelte a'rika. Sabe'erō'ō ĩḡarā kiba'iraberimaja, supabatirā ĩrīka surara jia Tuḡarāte yi'yuka imaekakiteoka kiakaeka. ⁸ Supa

imarĩ kipõ'irã netaeka poto, ángelte kire ārĩkakaka Corneliore nare bojaeka. Nare sabojaweatirã Joþerã nare ke'rirũjeka.

⁹ I'supaka kēpakã'ã a'ritirã, aþerĩmi wãjitãji aiya simaeka poto Joþe koyikurirã neyaeka. I'tojĩte wi'i rupututuarã Pedrote mirĩka Tuparãka jairĩ. ¹⁰ Tuparãka jaibaraka kimaeka poto kopakaja kikēsirabaeka. I'supaka kima-maka aþerãte ba'arika kiro'si baayukã'ãja ikupaka makãrãrũñuroka upakapi kiro'si simaeka: ¹¹ Mabo'ikakurirã kĩaeka poto sayapãia jo'bato ĩ'papē'rõto ñi'atirã maja'aruetaika upaka saruirã'aeka. ¹² Satõsiarã ritajakaka wa'iro'sia, wa'iro'siwēkoa þariji imaeka. Wa'ibikirãka upaka tuyua, wiyua, supabatirã yiibaraka tuyuaoka simaeka. * ¹³ Supa imarĩ ĩmipi ikupaka Pedrote sajaikori-rika:

—Pedro mimi'mibe. Samijããba'abe,— kire sãrĩkorika.

¹⁴ I'sia oka ã'mitiritirã ikupaka kiyi'rika:

—Marãkã'ã baatirã yibaaberijika Ñipamaki, Moisés wãsare jãjibaaeka ba'akoribeyuka ñime ruþu.—

¹⁵ Topi ate sajaikorika

—“Jãjika yiro'si sime”, merĩa'si, Tuparãte ba'arũjeika þuri “Miba'abe”,— mabo'ikakuripi sãrĩkorika.

¹⁶ Maekarakakuri i'supaka Pedrote sabaaka. Sabe'erõ'õþi mae sayapãia Tuparãte e'eka. ¹⁷ I'sia ĩawa'ri “¿Dako baaerã supa yire sabaayu jee?”, Pedrote ārĩþupajoaeka. I'supaka þupajoabaraka kimekã'ãja, “No'orã Simónre ime”, ãþaraka þo'imajare jērĩarijariji, Simón wi'iarã neyaeka Corneliore þũataekarã.

¹⁸ Torã eyatirã ikupaka najērĩaeka:

—¿Õ'õrã yaje Simón Pedro wãmeikite ime?— narĩka.

¹⁹ Kĩaeka mirãka þupajoabaraka kimekã'ãja, Espiritu Santore kire jaika,

—Mia'mitiþe. Maekarakamaki ĩmirĩja mire mo'arĩ etairã. ²⁰ Mae miruiwa'þe, naka me'yaokaro'si “¿Yaje judiorãkamarĩrãka ya'rijĩñu je'e?”, ārĩþupajoabekaja mimabe. Yiþũatairã ñime,— Espiritu Santore kire ārĩka.

²¹ Supa imarĩ, Corneliore þũataekarã maekarakamaki þõ'irã Pedrote ruiwa'rika.

—Yi'iji ñime mija mo'aiki. ¿Dakoa ārĩwa'ri mija i'tako'o?— nare kērĩka.

²² I'supaka kēpakã'ã ikupaka nayi'rika:

—Yija ĩþamaki Cornelio miþõ'irã yijare þũatarapaki. Jiika þo'imaji kime Cornelio. Supabatirã Tuparãte jiyiþupayeeiki. Ritaja judiotatarãoka kire jiyiþupayeeirã. Supa imarĩ ikupaka ángelte kire ārãþe're: “Mia'mitiþe Corne-lio, Simón Pedrote miakapũabe. Supabatirã mire kibojarãka jia mia'mitiþe”, ángelte yija ĩþamakire ārãþe,— Simón Pedrote narĩka.

²³ Supa napakã'ã,

—Õ'õrã kãkara'atirã yiþõ'irã mija kãþe ruþu,— Pedrote nare ārĩka.

Aþerĩmi þuri naka Pedrote a'rika mae. Joþewejeekarã ĩ'rãrimarã Jesúre yi'yurãoka, naka jeyoariwa'rikarã.

²⁴ Aþerĩmi Cesareawejarã neyaeka. Neyãerã baaeka ruþu, kirĩrã supabatirã kijeyomarãþitiyika rērĩtirã Corneliore imaeka, “Simón Pedrote bojarãka ma'mitiriye'e”, ārĩwa'ri nare kioyibojaeka. ²⁵ Torã neyaeka poto Pedrote e'etorirĩ Corneliore þorika. Supabatirã Corneliore ñukurupaeka kire jiyiþupayeeokaro'si. ²⁶ I'supaka kibaamaka kipitakarã ñi'atirã,

—Mimi'mibe. Miupakaja þo'imaji ñime yiro'sioka,— Pedrote kire ārĩka.

* **10:12** Fue prohibido en la ley de Moisés comer animales tal como reptiles, culebras, marranos, perros, varios insectos, etc. Véase Levítico 11

²⁷ I'supaka kēpakā'ā kimi'mika mae. Supa imarī jaibu'arikaḗiji wi'iarā nakākaeka mae. Torā kākawa'ritirā rīkimarāja ḗo'imaja rērīkarāte Pedrote ĩaeka.

²⁸ I'supaka nimamaka ĩatirā, ikupaka Pedrote nare bojaeka:

—Yija judĳotatarā aḗetatarāḗitiyika rukubaka imarika, supabatirā naḗō'irā turirikaoka jājibaairā yija ime. I'siakaka ōrĳwārūrā mija ime. I'supaka simako'omakaja Tuparā ḗuri ikupaka yire bojarapaki: “Jājibaarimarā sime”, űaűua ‘Jājibaarika sime’, mija ārĳa'si”, Tuparāte yire ārāḗe. Supa imarī “Judĳotataki imariḗotojo aḗetatarāka rukubaka űima jājibaarūkimarā sime”, űarĳwārūrūyu maekaka ḗuri. ²⁹ Supa imarī Cornelio majaroka yire nabojarakapaki ḗotojo űojimarĳi miḗō'irā yi'tarape. Supa imarī ĳmarākā'ā ārĳwa'ri oka yire mija ḗūatarape?— Pedrote nare ārĳka.

³⁰ I'supaka kēpakā'ā, ikupaka Corneliore kire ārĳka:

—Botarakarĳmi sajaritiyu tres rō'ōĳrā aiyate eyawa'rapaka ḗoto, Tuparāka jaibaraka űimarapaka be'erō'ō. Ikuparō'ōḗiji ángelte saya yaaboaike jāātirā yiḗō'irā kiḗemakotowirape. ³¹ Topi ikupaka yire kērāḗe mae: “Cornelio. Tuparāte mijēűeika jĳimakapi kiā'mitiyu. Supabatirā wayuoka baairāte mijeyobaaike jiaoka kiro'si sime. Saḗi ārĳwa'ri jia mire kibaayu. ³² Supa imarī Joḗewejearā imaki Simón Pedro wāmeikite miakarūjebe. Aḗika Simón wa'iro'si ajea ba'iraberimaji wi'iarā kime riapakirĳerā”, ángelte yire ārāḗe. ³³ I'supaka yire kibojamaka ā'mitiriwa'ri, űojimarĳi oka mire yiḗūatarape. Jia oka mi'tayu ō'ōrā. Tuparāte ĩaika wājĳtāji yija rērĳko'o kioka simaupatĳi ōűaokaro'si. Tuparāte mire bojaika yija ā'mitiririyapayu,— Corneliore kire ārĳka.

Cornelio jeyomarāre kiwārōeka Pedro

³⁴ Sā'mitiritirā, ikupaka Pedrote jaiū'mueka mae:

—“Aḗerimarāre kiwātaika ḗemawa'ribaji ĳrātatareje wātabayuka kime Tuparā”, űarĳwārūrūyu mae. ³⁵ Ritatojo wejeareka ḗo'imajatata imaupatirekaja jiyiḗupaka kire ōrĳwa'ri, kiyapaika upakaja baairāka jĳimaka kimarijayu. ³⁶ Yija tā'omaja Israel wāsa riḗarāmerāro'si Jesucristo, ritatojo wejeareka imarā ĳḗamakite baaekapi ārĳwa'ri jia Tuparāka nimarūkiakaka nare kibojaka. ³⁷⁻³⁸ Mamarĳ Galileaka'iarā, supabatirā ritaja Judea ka'iareka Jesús Nazaretkakire baaeka ōűurā mija ime. ḗo'imajare wārōbaraka Juanre narupuko'a jūjeyukā'āja, mae kirikapi baawārūiki Jesúre kimaū'murūjeka Tuparā. Supabatirā Espĳritu Santore kire kĳa'ataeka. I'supaka kibaakaki imarĳ, Galileakarāre supabatirā Judeaka'iakarāreoka jia kibaakaka. Supa imarĳ ritaja Satanāre ba'iaja jūarūjeroyikarāte kitāāroyireka. I'supaka kibaaroyireka, Tuparāte kika imaeka simamaka. ³⁹ Yija, aḗōstolrāka, Jerusalénwejearā, supabatirā judĳotatarā ka'iarā ritaja Jesúre baaeka ĩeakarā. Sabe'erō'ō Jerusalénrā judĳotatarā ĳḗarimarāte yaḗua tetaekarā kire jāārūjeka. ⁴⁰ I'supaka kire nabaako'omakaja maekarakarĳmireka, Tuparā ḗuri Jesúre ōűia jarirūjekaki. Supabatirā Jesúre yĳjare kiḗemakotowiataeka. ⁴¹ Judĳotatarāte nimaupatiremarĳa Jesúre ḗemakotowirirā Tuparāte baaeka. Mamarĳitaka kiwā'maekarā yija imamaka i'supaka kibaakaka, “Ōűia Jesúre ime ate”, yija ārĳwārūokaro'si. Ate ōűia Jesúre jariḗe'rika be'erō'ō kika ba'aeakarā yija ime. ⁴² “Ōűia imarāte supabatirā reyaekarāteoka, ba'iaja nabaaeka waḗa nare jēűerimaji mimabe’, ārĳwa'ri Tuparāte yire jā'meka ārĳwa'ri ḗo'imajare mija bojabe”, Jesúre yĳjare ārĳka. ⁴³ Tuparāro'si bojaĳjirimaja imaeka rakamakĳi Jesúre imarūkiakaka ḗupajoawa'ri no'oeka. Supa imarĳ Jesúre yi'yurāte ba'iaja baaeka waḗa Tuparāte ye'kariarūkiakaka no'oeka,— Pedrote nare ārĳka.

Judĳotatarāreoka Espĳritu Santore űa'rĳĳika

44 I'supaka āparaka Pedrote imekā'āja Espiritu Santore nare ña'rījāika. 45-46 Supa imawa'ri ĩ'rārokamarīa pō'imaja oka norībeyuaja jaibaraka nimaeka Tuparāte jiyipupayeebaraka. Sītirā “Judiorākamarīrāteoka Espiritu Santore ña'rījāiyu mae”, āriwa'ri napupataeka judiorāka Pedroka ĩ'rātiji etaekarā. 47 Topi ikupaka judiorākare Pedrote ārika ate:

—Mija ā'mitiṗe yijeyomarā. Muṗakajaoka Espiritu Santore nare ña'rījāimaka ō'ōrā imarāte ĩ'rīkaoka “Rupuko'a nare mija jūjea'si”, āriika imaberijīñu,— judiorākare kēriika.

48 Supabatirā,

—“Jesucristore yi'riwa'ri kirirā maime mae”, āriwa'ri rupuko'a mija jūjerūjebe,— Corneliorākare kēriika.

Supa imarī narupuko'a najūjeka Pedroka imaekarā. Sabe'erō'ō,

—Me'ria'si ruṗu. Yijaka mimabe ñojimarīji ruṗu,— Pedrote narīka Cornelioka imaekarā.

11

Jerusalénkarā Jesúre yi'yurā imaekarāte Pedrote majarobojaeka

1 Topi mae, apóstolrāka, supabatirā Judeaka'iakarā Jesúre ā'mitiripēaekarāoka, “Judiotatamarīrā imariṗotojo, Jesúre na'mitiripēayu're”, āriika majaroka na'mitirika. 2-3 Supa imarī Jerusalénrā Pedrote pē'rieyaeka poto, ikupaka kire narīka:

—¿Dako baaerā judiotatamarīrā wi'iarā mikākarape? Supabatirāoka ¿marākā'ā āriwa'ri naka miba'arape?— Pedrote narīka.

4-5 I'supaka kire napakā'ā ikupaka wājirokapi Pedrote nare bojajiika:

—Joṗewejearā Tuparāte jaibaraka ñimarapaka poto ikupaka simarape. Makārārūñuroka upakapi ikupaka yire saṗemakotowirape: Mabo'ikakuripi sayapāia jo'bato ĩ'ṗapē'rōto ñi'atirā maja'aruetaika upaka ūoika ima yipō'irā etarapaka. 6 “¿Dakoa satōsiareka ima?”, āriwa'ri jia sañiatiyarape. Rita-jakaka wa'iro'sia, wa'iro'siwēkoa p̄ariji imarapaka. Wa'ibikirāka upaka tuyua, wiyua, supabatirā yibaraka tuyuaoka simarape. 7 Sañiawearapaka poto mabo'ikakuripi ikupaka yire sārīkorape: “Pedro mimi'mibe. Jāātirā samiba'abe”, yire sārīkorape. 8 “Marākā'ā baatirā yibaaberijika Ñīpamaki, Moisés wāsare jājibaaeka ba'akoribeyuka ñime ruṗu”, āriwa'ri yiyi'rape. 9 Supa ñapakā'ā ikupaka yire sārīkorape ate: “Jājika yiro'si sime', merīa'si, Tuparāte ba'arūjeika p̄uri 'Miba'abe'”, sārīkorape. 10 Maekarakakuri i'supaka yire sārāpe. Sabe'erō'ōpi mae Tuparāte sayapāia e'emiarape mabo'ikakurirā.

11 Ikuparō'ōpiji i'supaka simarapaka be'erō'ō maekarakamaki pō'imajare ñimaraparō'ōrā eyarape. Cesareawejeakaki Cornelio nare p̄ūatarapaki, yire ne'eyaokaro'si. 12 “Netarāka poto, ba'iaja p̄uparibekaja naka me'pe”, Espiritu Santore yire āpakā'ā, ya'rape. Supabatirā ĩ'rōtēñarirakamarā Jesúre ā'mitiripēairā yika ō'ōrā imarā yijeyoa turaparā. Naka mae Cornelio wi'iarā yija kākarape. 13 Yija kākaeyarapaka poto, ikupaka Cornelio yijare bojarape: “Yiwi'iareka ñimarapaka poto ángelte yire p̄emakotowirirīkarape. Mia je'e ikupaka yire kērāpe: ‘Joṗewejearā Simónre akarī a'rirūkirāte miṗūatabe. Pedroka kire nañu. 14 Mija p̄ō'irā eyatirā, “Mire, miwi'iareka imarāteoka ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā mija a'rirūkia imakoṗeikareka ikupaka Tuparāte mijare tāārāñu”, āriwa'ri mijare kibojarāñu', Cornelio yijare ārāpe”, ángelte kire āriika bojabaraka. 15 I'supaka yire kērāpaka be'erō'ō, yi'i ate nare bojaū'murapaki. Nare yijaiū'murapaka potojo, ikuparō'ōpi Espiritu Santore nare ña'rījāirape, mare mamarī kibaarapaka upakajaoka.

16 I'supaka simakaka ĩawa'ri, Maipamakire bojaeka yipupajoatōporape. Mia,

ikupaka kērīka: “Bikijarā p̄uri okoap̄i Juanre rupuko'a mijare jūjeka. Tuparā p̄uri Esp̄iritu Santo mijare ña'ajāārāki, kiyapaika upakaja baawārūrā mija imaokaro'si”, i'supakajaoka mamarīrāja Jesúre mare bojatika. ¹⁷ Jesucristore yi'yurā maimamaka, Esp̄iritu Santore Tuparāte mare ña'ajāārāpaka upakaja judiorākamarīrā nimako'omakaja nareoka Esp̄iritu Santore kiña'ajāārāpe. I'supaka Tuparāte nare baamaka “I'supakamarīa sime. Judiorākamarīrā mija p̄uri marākā'ā baatirā yijaka imaberijīrā mija”, ārīberijīka ñimarape,— Pedrote nare ārīka.

¹⁸ I'supaka kēpakā'ā kire najērīatiyika. Topi mae ikupaka napupaka no'aeka: —Jitakaja baaiki kime Tuparā. Judiorākamarīrāteoka ba'iaja nabaaike naja'atarāka, nare kiye'kariarāñu jia kika nimajiparū,— ārīwa'ri narīka.

Antioquíakarā Jesúre nayi'riū'mueka

¹⁹ I'sia rupubaji Jesúre yi'ribeyurā Estebanre jāēkarā. Supabatirā apherā kiupaka imaekarā Jesúre yi'yurāteoka ba'iaja nabaieka. Supa imarī ĩ'rārimarā Jesúre yi'yurā Feniciaka'iarā, Chiḗrejūmurikarā imawejeareka, supabatirā Antioquíawejeareka naru'riwa'rika. Torā eyatirā, judiorākare takaja Jesúrika bojariroka nabojaeka. ²⁰ Apherā p̄uri, Chiḗrekarā, Cirenekarā a'ritirā Antioquíarā eyaekarā. Torā eyatirā judiorākamarīrā imaekarāteoka maipamaki Jesúrika nabojaeka. ²¹ “Jia nabojawārūrū”, ārīwa'ri Tuparāte nare jeyobaaeka. Supa imarī rīkimarāja Jesúrika nabojaeka ā'mitiritirā, mamarī nayi'rikoperoyika naja'ataeka, kire yi'riwa'ri.

²² Antioquíawejeareka Jesúre nayi'yua majaroka, Jerusalénkarā Jesúre yi'yurāte ā'mitirika. Sā'mitiritirā Antioquíarā Bernabére napūataeka. ²³ Supa kire napakā'ā ke'rika. Torā eyatirā, Tuparāte jia nare baaeka kīaeyaeka. I'supaka nimaeka ĩatirā ikupaka jījimakap̄i nare kibojaeka:

—Ika mija ima upakaja jībaji Jesúre mija yi'ririmirīrīkawa'pe,— nare kērīka.

²⁴ Esp̄iritu Santore kire jeyobaaikap̄i jīpupaki kimaeka. Tuparāte yapaika upakaja oyiaja imaki imarī, jia Jesúre yi'yuka Bernabére imaeka. Supa imarī rīkimarāja kibojaeka ā'mitiritirā, Jesúre nayi'rika.

²⁵ I'sia be'erō'ō Tarso wāmeika wejeareka Bernabéte a'rika, Saulote mo'arī. ²⁶ Kire tōḗtirā, “Dajoa Antioquíarā”, kire kērīka. Supa kire kēpakā'ā ĩ'parā najeyoariwa'rika torā. ĩ'rākuriwejeē'rāka torā nimaeka, Jesúre yi'ririmajaka. Torā imatirā rīkimarāre Jesúrika nawārōeka. I'sia wejeekarā Jesúre yi'yurātejeoka “Cristianorāka nime”, ḗo'imajare ārīū'mueka.*

²⁷ I'sia ḗotojo Jerusalénkarā, Tuparāro'si bojañirimajare eyaeka Antioquíarā, Jesúre yi'yurāte rērītirā imaekarō'ōrā. ²⁸⁻³⁰ Torā eyaekarākaki ĩ'rīka imaekaki Agabo wāmeiki. Jesúre yi'yurāte rērītirā imaekarō'ōrā eyatirā, Esp̄iritu Santore jeyobaaikap̄i p̄upajoatirā, ikupaka nare kērīka: “Ritotojo ka'iarā nakēsirabarāñu, ba'arika torā p̄urirāka simamaka”, Agabote nare ārīka. (Ñamajībaji ba'arika torā p̄urika Romawejea ĩpamaki Claudioire imaeka ḗoto). Sā'mitiritirā, “Judeakarāre ba'iaja jūaerā baayu're, niñerū nare mapūataye'e”, Antioquíakarā Jesúre yi'yurāte ārīka. Narīka upakaja, narikaeka ko'apitorāja Saulo, Bernabépititika ĩ'parāwā'taja nijika, “Judeakarā Jesúre yi'yurāte imaruputarimajare samija ĩjibe”, ārīwa'ri.

12

Santiagore najāāeka, supabatirā wēkomaka imariwi'iaḗi Pedrote ḗorika

¹ I'sia ḗoto ritaja Jesúre yi'yurā upatireje ba'iaja Herodere kisurararākare baarūjeū'mueka. Supa imarī ĩ'rārimarā nare imaruputarimajare wēkomaka

* **11:26** El nombre Cristiano quiere decir “Cristo es nuestro Señor.”

imariwi'iarā nataeka. ² Supabatirā, Juan ma'mi Santiagore nañi'apakā'ā, “Kiwāmua mija toata'tabe”, nare kērīka. ³⁻⁴ I'supaka kērīka ā'mitiritirā, jījimaka judíorāka ĩparimarāre jarika. Topi jījimaka nimamaka ĩawa'ri pan levadura rukeberika naba'aroyikarīmi Pedroteoka kiñi'arūjeka wēkomaka imariwi'iarā kire tayaokaro'si. Pedrote ru'rikoreka jia kisurararākare kīarīrūjeka Herodes. Botarakatata imatirā rakaka tatareka botarakarimarā nimaeka. I'sirakamarā imarī,

—Botarakamaki oyiaja mija o'arijarirāñu kire tuerikareka,— nare kērīka.

Supabatirā “Pascua baya o'riwa'rirāka poto, po'imajare ĩarāka wājītāji Pedrote ba'iaja jaiwā'imarītirā, kire yijāārūjerāñu”, Herodes pūpaka imaeka. ⁵ Supa imarī ĩ'rārīmi upakaja jīitakaja Pedrote natueka. I'supaka nima ā'mitiritirā, kijeyomarā Jesúre yi'yurā jimarīa Tuṕarāte kiro'si jaijīka.

⁶ Torā kimaeka ñami simakoṕeka Herodete kire jāārūjerūkirīmi. Mia, wēkomaka imariwi'iarā ĩ'ṕarā surararāka kire tuerimaja watoṕekarā ĩ'ṕamiji ṕerumijiaṕi ṕi'ṕekaki kikārīṕañāka. ĩarīrītīyarūkirō'ō simamaka aṕerā surararāka koṕerekarā tuekarā. ⁷ Ikuṕarō'ōṕiji, ángelte kiṕō'irā etaeka. Supabatirā kimaeka kurara yaaboaeaka jājia jāta'airō'ō jarika. Topi mae, kārīka imaekaki Pedrote ángelte rabetōrōtaeka. Kitūrūeka poto,

—Wārūaja mimi'mibe,— kire kērīka.

I'supaka kire kērīka ṕotojo ṕerumijiaṕi kiṕita arikaka naṕi'ṕekoṕeka kutueka. ⁸ I'supaka kijarika poto,

—Mijariroaka mijāā' mube, miū'ṕuko'aoka,— Pedrote kērīka.

Topi ikupaka kire kērīka ate:

—Mijariroaka ṕemakatooka mijāābe. Supabatirā yibe'erō'ō mi'tabe,— ángelte kire ārīka.

⁹ I'supaka kire kēṕakā'ā, Pedrote kibe'erō'ō a'rika. I'supaka baariṕotojo “Supa sime”, marīwārūberijīka simaeka kiro'si. “¿Yaje ritaitaka sime je'e?”, ārīṕotojo “Makārārūñuroka upaka yiro'si sime je'e”, kērīṕupajoaeka.

¹⁰ A'ririjariji mamarīkaki surarate tueirō'ō o'ritirā, aṕikate imarō'ōoka no'rika. Sa'riwa'ri jiyiakaka ṕeruakaka baaeka wejekuraraka koṕerekarā neyaeka poto sōñu upakaja sawiritaeka. Topi ṕoritirā na'ririjayukā'āja ikuparō'ōṕiji ángelte ririwa'rika. I'supaka simamaka ĩ'rīkaja Pedrote tuika.

¹¹ Topi mae, “Rita sime. Kārārūrībeyuka yi'i. Herodete yire jāākoreka yire kiṕoærā ángelte kiṕūatayu Tuṕarā. I'supaka simamaka judíorāka ĩṕamarā ba'iaja yire nabaariṕakatayuareka, yiwaṕu'yu mae”, Pedrote ārīṕupajoaeka.

¹²⁻¹³ I'supaka kiṕupaka imekā'āja Juan Marcos ṕako, María wi'iarā ke'rika. Satōsirō'ōrā rīkimarāja Tuṕarāte jaibaraka po'imajare imaeka. I'supaka ni-maekarō'ōrā eyatirā koṕerekaṕi,

—¿Yaje mija ime?— nare kērīka.

Sā'mitiritirā ĩ'rāko torā ba'iraberimajo, Rode, koṕerekarā eyarīkaritirā, ā'mitirikako, “¿Maki kime?”, ārīwa'ri. ¹⁴ Sakowierā baaeka ruṕu, Pedrote jaika koā'mitiriwārūeka. Sā'mitiriwārūtirā jījimaka jariwa'ri koṕereka wiebekaja,

—Ṕeterā Pedrote imakoyu,— ārīwa'ri torā imaekarāte bojarī ko'rika.

¹⁵ I'supaka nare kōṕakā'ā,

—Miwejabiyu je'e,— kore narīka.

Topi,

—Ritama ñañu,— nare kōrīka.

I'supaka nare kōṕakā'ā,

—Kire ĩarĩrĩka mirĩki ángel kime je'e aḗeyari,— kore narĩka.*

¹⁶ I'supaka narĩko'omakaja,

—¿Yaje mija ime?— ḗḗteḗi Pedrote ĩrĩrĩkamarika.

I'supaka simamaka koḗereka wiwatatirã kire ĩawa'ri koḗakaja naḗupataeka. ¹⁷ I'supaka nimamaka, kiḗitaka kimimataeka “Kareaja mija imabe”, ĩrĩwa'ri. Toḗi mae, “Wēkomaka imariwi'iarã ñimako'orõ'õḗi ikupaka Tuḗarãte yire baako'o”, nare kēĩka. I'supaka nare ĩrĩtirã,

—Majeyomarã Jesúre yi'yurãte samija bojabe. Supabatirã i'supakajaoka mija āḗe Santiagoreoka,— nare kēĩka.†

I'supaka nare ĩrĩweatirã aḗerõ'õrã ke'rika.

¹⁸ Kiru'rika ñamibikitojo torã ĩarĩrĩrimaja imaekarã surararãkare jimarĩa ba'iaja ḗuparika Pedrote imabepakã'ã ĩatirã. “¿Marãkã'ã Pedrote baatiyako'o je'e? Ba'itakajama sime”, narĩka. ¹⁹ Kimabepakã'ã ĩatirã, Herodete kire mo'arũjeka. Kire natõḗobepakã'ã Herodete nare jēĩḗeatiyaeka. I'supaka nare kijēpakã'ã marãkã'ã nayi'riwãrũberijĩka simaeka naro'si. Supa imarĩ Herodete nare jããrũjeka mae. I'supaka nare baatirã Judeḗi ke'rika Cesarearã imarĩ.

Tuḗarã reyarũjekaki Herodete

²⁰ Tirowejeekarã supabatirã Sidónwejeekarãka jimarĩa imawa'ri boebaka naka Herodete imaeka. I'supaka tokarãka imawa'ri, niñerũ e'eokaro'si ba'arika nare ḗuatarika kika'iakarãre kijãjibaaeka. Herodes ka'iaḗi naba'arika e'etoyurã nimaeka Tirowejeekarã supabatirã Sidónwejeekarãoka. Supa imarĩ ĩrĩka upaka ḗupajoawa'ri Herodes ḗõ'irã okajierĩ ḗo'imajare naḗũataeka. Herodete najairã baaeka ruḗu, kijeyomaki imatiyaiki, Blastoka najaika. Jiḗi kire najaiējemaka “Jia mika imariyaḗairã nime”, ĩrĩwa'ri Blastore kire ĩrĩka. I'supaka kēpakã'ã, “ĩrãĩmi naka yijairãnu ruḗu”, Herodete kire ĩrĩka. ²¹ Naka kijairã baaekarĩmi, ĩḗi imarĩ, jia jariroaka ĩḗarimarãre jããroyika upakakaka kijããeka. Supabatirã ĩḗire ruḗaroyikarõ'õrã imatirã, torã rēĩkarãre kijaika.

²² Torãjĩrã mae, sã'mitiritirã,

—Mia, majiyiḗupayeeroyikite‡ mare jaiyu, ĩmirĩji upakamarĩa kime,— āḗaraka jimarĩa ḗo'imajare akasereka jĩjimaka imawa'ri.

²³ I'supaka āḗaraka nimaeka ḗoto, Tuḗarãte ḗũataekaki ángel, jimarĩ ba'iaja Herodete kimarũjeka. “I'supaka yireka ĩrĩbekaja Tuḗarãte mija jiyiḗupayeebe”, kēĩbeririḗareareka, wãjua Herodete ba'ariataeka.

²⁴ I'supaka simaeka be'erõ'õ Jesúre yi'yurãte kirika bojamaka rĩkimabaji sayi'yurãte ḗubueka.

²⁵ I'toĩtejeoka Bernabé, Sauloḗitiyika Jerusalénkarãre niñerũ ĩjirĩ na'rika. Nare ĩjiweatirã, Juanre Antioquíarã ne'ewa'rika. Juanrejeoka nawãmeyeeka Marcos.

13

Bernabé Sauloḗitiyika, Jesúrika bojariroka nabojataḗaeka

¹ Antioquíarã Jesúre yi'yurãte rēĩrĩbaraka imaroyika. ĩrãrimarã nakarã jia kirika bojawaḗu'atarimaja Tuḗarãte nare imarũjeka. I'supaka imarã imariḗotojo, “Ikupaka ḗo'imajare mija bojawaḗu'atarijḗe”, ĩrĩwa'ri kiro'si bojaĩjirimaja ḗariji nimaeka. Mia, Bernabé, Simón (kirejeoka narĩka Neika),

* **12:15** Algunos judíos creyeron que Dios enviaba ángeles para cuidar su gente. Creyeron que el ángel podía aparecer en una forma similar a la persona que cuidaba. Posiblemente la gente en la casa pensaron que un ángel llegó para avisarles que Pedro ya fue matado. † **12:17** Refiere a Santiago, el hermano de Jesús que era un líder de los creyentes en Jerusalén. El otro Santiago (el apóstol) había muerto (véase 12.2) ‡ **12:22** Un dios

Lucio Cirenekaki, Menahem Galileakaki (ipi Herodespitiyika pakiarikaki), supabaturā Saulooka imaekaki naka. ² Maiḡamakika jaiokaro'si rēritirā torā nimaeka. Supa imarī Tuparāte ḡupajoabaraka ba'abekaja kire jaibaraka nimaeka. I'supaka nimaeka ḡoto ikupaka Espiritu Santore nare ārika:

—Bernabé, Sauloteoka yiyapaika upakaja baarimaja nimaokaro'si nare ye'erape. Supa imarī yimajaroka wārōtaparī nare mija ḡūatabe nare yijā'metika upakaja,— nare kērika.

³ I'supaka kērika ā'mitiritirā ba'abekaja Tuparāka jaibaraka nimaeka ruḡu. Supabaturā, Bernabéro'si, Sauloro'sioka jaijibaraka naḡo'iarā naḡitaka naja'apeamomeka, Tuparāte nare jeyobaarū āriwa'ri. I'supaka baaturā nare na'rirūjeka.

Chipre wāmeika jūmurikarā na'rika

⁴ Supa imarī Espiritu Santore nare ārika upakaja Seleuciarā Saulote a'rika, Bernabēpitiyika. Torā eyaturā waḡuruḡi na'rika Chipre wāmeika jūmurikarā.

⁵ Torā, Salamina wāmeika wejea imaekarō'ōrā namarika. Torā eyaturā judiorākare rēriwi'iarā Tuparārika nawārōeka. Juan Marcos naka imaekaki, nare jeyobaarimaji imarī.

⁶⁻⁸ I'sia jūmurikareka turitapabaraka Pafoswejea wāmeirō'ōrā neyaeka. Nyaekarō'ōrā judiotataki Barjesús wāmeikite imaeka. Elimas wāmeiki kimaeka griego okaḡi ḡuri. Maikoribeyua beapakibaraka “Tuparāro'si jairimaji nime”, ḡo'imajare āririjayuka kimaeka. Jūmurika ipamaki Sergio Pauloka jeyoayuka kimaeka. Sergio Paulo ḡuri jia ōriwārūrika ḡupajoaiki kimaeka. I'supaka imawa'ri Tuparārika ā'mitiritirā Bernabé, Sauloteoka kiakarūjeka. Elimas, maikoribeyua beapakirimaji ḡuri Bernabé, Saulopitiyika naḡupajoaika upakamarīa ḡupajoaekaki. Supa imarī “Jesucristorika najaika mia'mitiripēa'si”, i'sia wejeakaki ipire kērijarika. ⁹⁻¹⁰ Supa imarī Espiritu Santore jeyobaekapi kire iarikaturā ikupaka Saulote kire ārika (kiwāmeaoka imaeka Pablo):

—Satanāre yapaika upakaja baarimaji mime. Supabaturā ritaja jia ima yapabeyuka mime. Saḡi āriwa'ri pakibaraka ba'iaja ḡo'imajare mibaarijayu. Maiḡamaki Tuparārika bojarirokamarīa miboḡapakiyu. I'supaka mibaaika mija'atabe. ¹¹ I'supaka mibaaika waḡa maekakaja ba'iaja Tuparāte mire jūarūjerā baayu. Supa imarī miñakoa yarirā baaika mae. I'supaka simamaka iabeyuka mimatarānu. Aiyate yaaika ḡariji miabesarānu,— Pablote kire ārika.

I'supaka kērika ḡotojo kiñakoa ta'sikā'aja ririwa'rika mae. I'supaka imawa'ri kire ūtirimaji i'rikate kiyapakopeka. ¹² I'supaka kijapakā'ā ḡupatawa'ri jūmurika ipamaki ḡuri, Jesure kiā'mitiripēaeka. “Ritaitaka sime nabojaika”, āriwa'ri sakiyi'rika.

Pisidiareka imaeka Antioquiarā Pablorākare eyaeka

¹³ Toḡi mae, Pablo kijeyomarāpitiyika Pafoswejeapi nakūmujāika Panfilia ka'ia, Perge wāmeirō'ō wejearā a'yaokaro'si. Torā nare maaturā Juan Marcos ḡuri Jerusalénrā ḡe'rikaki. ¹⁴ Toḡi mae, Pergepi imaturā Antioquīawejearā na'rika, Pisidiaka'iwāta imaekarō'ōrā. Toḡi imaturā jēritarimi simaeka ḡoto, judiorākare rēriwi'iarā nakākaeka. ¹⁵ Torā narupayukā'āja Moisés imaekakite jā'mekakaka supabaturā Tuparāro'si bojaḡirimajare o'oekekaka iabaraka i'rikate sajaiḡateka. Kibojaeka be'erō'ō, judiorāka rēriwi'i iparimarā Bernabé, Pablopitiyika i'parāte ikupaka naripūaeka:

—Yija jeyomarā, jia majaroka yijareka mija bojarūkia simaye'e, maekaka samija bojabe,— nare narika.

¹⁶ I'supaka naḡapakā'ā, Pablote mi'mirikaeka. “Jaibekaja mija ā'mitipe ruḡu”, āriwa'ri kipitaka kimimataeka. Torājirā ikupaka nare kērika:

—Yija jeyomarã Israelkarã, supabatorã judiorãkamarĩrã imariþotojo jia Tuþarãte yi'yurãoka, jia samija ã'mitipe. ¹⁷ Jiyipupaka kire moñuka Tuþarãja, Israel ka'iareka imarã ñekiarãte wã'maekaki. Nare wã'matirã jia Tuþarãte nare baaeka. Egiþtoka'iarã nimaeka, naka'iarãmarĩa nimako'omakaja rĩkimabaji nakãrĩþoyaokaro'si nare kijeyobaaeka. Narejeoka kirikapĩ Egiþtoka'iarã nimaeka þoto kiru'rirũjeka. ¹⁸ Toþi ru'ritirã, þo'imajamatorã ĩþarã þo'imajarakakuri wejejẽ'rãka Israeltatarãte imaeka. Torã ĩ'rãkurimarĩa kire ã'mitiripẽabekaja nimako'omakaja nare ĩarĩrimaji Tuþarãte imaeka. ¹⁹ Canaán wãmeika ka'iakarã ĩþotẽnarirakatatarãte Tuþarãte riataeka, naka'ia Israeltatarã ñekiarãte kĩjiokaro'si. ²⁰ Supa imarĩ Egiþtoka'iarã nimaũ'mueka be'erõ'õ Canaán ka'ia ne'maekarõ'õjĩrã cuatrocientos cincuentarakakuri wejejẽ'rãka sajarika.

Sabe'erõ'õ, Samuel, Tuþarãro'si bojaĩjirimaji kimaerã baaeka ruþu, Israeltatarãte ĩarĩrimaja nimaokaro'si ĩrãrimarãre Tuþarãte imarũjeka. ²¹ Samuelte nare imaruþutayukã'ãja “Īrĩka yija ĩþamaki yija yaþayu”, mañekiarãte ãrĩka Tuþarãte. I'supaka napakã'ã, Saúl, Quis maki, niþamaki kimaerã Tuþarãte kire wã'maeka. Supa imarĩ ĩþarã þo'imajarakakuri wejejẽ'rãka rõ'õjĩrã ĩþi kimaeka. Benjamín imaekaki riþarãmerã riþarãmi kimaeka Saúl. ²² I'tojĩrã be'erõ'õ Saúlre þoatirã Davidre ĩþi Tuþarãte imarũjeka. “David, Jesé maki, yipupajoaika upakaja þupajoaiki imaki ñiamaka. I'supaka imaki imarĩ yiyapaika upakaja kibaarãñu”, Tuþarãte kireka ãrĩka. ²³ David riþarãmerã riþarãmi kimaeka Jesús. Bikija Tuþarãte bojara'atika upakaja Israel ka'iakarãre kitããokaro'si Tuþarãte kire þũataeka. ²⁴ Jesúre etaerã baaeka ruþubaji Juan, Israelkarãre Tuþarãrika wãrõekaki. Supa imarĩ ritaja tokarãre ikupaka kẽrĩka: “Ba'iaja mija baaika ja'atirã ruþuko'a mija jũjerũjebe”, nare kẽrĩka. ²⁵ Supabatorã kireyaerã baaeka ruþupañaka upakaja ikupaka Juanre ãrĩka: “Tuþarãte þũataekakiji kime', yireka mija ãrĩkoþeyu. Jẽno'o i'supakamarĩa sime. No'ojĩrãmarĩaja sajarĩwa'yu yire þemawa'ribaji imakite etarũkia”, Juanre nare ãrĩka're,— ãrĩwa'ri Pablote nare bojaeka.

²⁶ —Yijeyomarã Abraham riþarãmerã, supabatorã judiorãkamarĩrã imariþotojo jia Tuþarãte yi'yurãoka, jia mija ã'mitipe. Jesúre yi'riwa'ri ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã ma'rĩrũkia imakoþeikareka Tuþarãte mare tããekakaka mare kiã'mitirirũjeyu. ²⁷ I'supaka simako'omakaja Jerusalénkarã supabatorã niþarimarãoka, “Mare tããrimaji kime”, ãrĩwãrũberikarã. Supabatorã jẽrĩtarĩmi rakakaja Tuþarãro'si bojaĩjirimajare o'oeka ĩatirã aþerãte sabojako'omakaja sanorĩwãrũberika. I'supaka imawa'ri Jesúre ĩariþotojo, “Tuþarãte þũataekaki kime”, narĩwãrũberika. Saþi ãrĩwa'ri Jesúre najããrũjemaka, Tuþarãro'si bojaĩjirimajare o'oeka upakaja sajarika. ²⁸ “Ikapi kipareayu”, ãrĩwãrũbeyurã imariþotojo, “Kire mijããrũjebe”, ãrĩwa'ri Pilatore napakatarika. ²⁹ I'supaka baawa'ri Jesúre najããmaka, Tuþarãro'si bojaĩjirimajare o'oeka upakaja sajarika. I'supaka kire nabaeka be'erõ'õ yaþua tetaekareka kimakoþekarõ'õþi aþerãte kire rueka. I'supaka kire baatirã ãta wi'iarã kire natarika. ³⁰ I'supaka kire nabaako'omakaja Tuþarãte õñia kire jariþe'rĩrũjeka. ³¹ Galileapi Jerusalénrã kika a'rika mirãrãte ĩrãkurimarĩa kipemakotowirika. I'supaka nare kibaabeaeka ĩaeka mirãrã nime maekakaoka “Rita sime, õñia jarikaki Jesús”, ãrĩwa'ri þo'imajare bojarimaja.

³²⁻³³ Supa imarĩ Bernabéþitiyika jĩa majaroka mijare yibojaetayu. “Jia nare yibaarãñu”, ãrĩwa'ri mañekiarãte Tuþarãte bojaeka upakaja mare kibaeka narĩþarãmerã mirãrã maimamaka. Mia, Jesúre najããeka simako'omakaja õñia kire kijariþe'rĩrũjeka. I'supaka Tuþarãte baarũkia þupajoaweibaraka Salmo segundo wãmeĩþũñurã ikupaka Davidre o'oeka: “Maki, yimakitakiji

mima simamaka, mae ritaja ʔo'imajare sañorĩrũjeyu”, Tuʔarāte ārika Jesúreka ʔuʔajoabaraka. ³⁴ “Kireyako'omakaja ōñia kire yijariʔe'rirũjerāka simamaka reyarũkimarĩka kimarāñu mae”, Tuʔarāte ārika. I'suʔaka simamaka ikuʔaka sāñu kimajaropũñurā: “Davidre ñarĩtika uʔakaja, jia mijare baarimajiji ñimarāñu”, Tuʔarāte ārika. ³⁵ Mia aʔea: “Jiyiʔuʔaka mire ōñuka imarĩ, miyapaika uʔakaja baaiki ñime. I'suʔaka simamaka, yiʔo'ia rabakoreka ōñia yire mijariʔe'rirũjerāñu”, āʔaraka Davidre o'oeka. ³⁶ Ōñia kimaeka ʔoto Tuʔarāte yaʔaika uʔaka baaiki Davidre imaeka. I'sia be'erō'ō kireyaeka. Kireyamaka kiñekiarāte nayayeka wā'tarā kire nataeka. Torā kiʔo'ia rabaeka. Suʔa imarĩ aʔikate ʔuʔajoawa'ri majaroka kio'oeka. ³⁷ Jesús ʔuri rababerikaki Tuʔarāte ōñia kire jariʔe'rirũjeka simamaka. ³⁸⁻³⁹ Mija ā'mitiʔe yijeyomarā, ikuʔaka mija ōrĩrika yija yaʔayu: Moiséte jā'meka ma'mitiriʔeʔakopemaka, ba'iaja mabaaikareka mare tāābeyuka Tuʔarā. I'suʔaka simako'omakaja Jesúre ā'mitiriʔeairāte takaja ba'iaja baarikareka Tuʔarāte ye'kariayu. Suʔa imarĩ Jesúre baaekapi āriwa'ri, ba'iaja baakoribeyurā maimé Tuʔarā ñakoareka. ⁴⁰⁻⁴¹ Rakajekaja mija imabe, bikija Tuʔarāro'si bojañirimajare bojaeka uʔaka mijare sima'si āriwa'ri. Mia je'e, ikuʔaka sime:

“ Jia mija ā'mitiʔe yire eebaraka, yire jaiwā'imañurāoka. Mija ruʔurō'ōrā ima ikuʔarō'ōpiji mijare ʔuʔatarāka. I'suʔaka baawa'ri, mijare sariatarāñu. Mija ĩarāka wājitāji majērāko'abeyua yibearāñu. ĩrĩkate mijare sabojarikareka samija ōrĩwārũberijāāeka', Tuʔarāte ārika”, āriwa'ri kirika bojarimajire o'oeka,— āriwa'ri Pablote wārōeka Antioquíakarāre.

⁴² I'suʔaka jaiweatirā ʔablorākare ʔoriwa'rika judíorāka rēriwi'iaʔi. Naʔoriwa'rika ʔoto,

—Aʔea jērĩtarikareka ate yijare sawārōrĩ mija i'tabe,— nare narĩka.

⁴³ Topi naʔoriwa'rika ʔoto rĩkimarāja judíorākare ʔablo, Bernabépiyika nayejoariwa'rika. Suʔabatirā judíorākamarĩrā imariʔotojo Moiséte jā'meka yi'riwa'ri judíorākare baaroyika uʔakaja baarimajaoka naka a'rikarā. I'suʔaka nabaamaka ikuʔaka ʔablorākare nare bojaeka:

—“Mare wayuñariwa'ri Jesúre reyaekapi āriwa'ri jĩjimaka Tuʔarāte maka ime”, āriwa'ri mijare yija bojako'a mija yi'ririʔa'ata'si,— nare kērika.

⁴⁴ I'sia be'erō'ō jērĩtarĩmi imaekareka, rĩkimabaji i'sia wejeakarāre torā rērika Tuʔarārika ā'mitiyaokaro'si. ⁴⁵ I'suʔaka nabaamaka jiamarĩa simaeka judíotatarā ĩʔarimarāro'si. I'sirokapi āriwa'ri Pablote bojamaka ā'mitiritirā aʔerō'ōrā oyiaja nayi'rika. Suʔabatirā kiwārōeka okae'ebaraka ba'iuʔakaja kire najairiwā'imarĩka. ⁴⁶ I'suʔaka nabaamaka, okajājiʔi ikuʔaka ʔablorākare nare ārika:

—Judíorāka mija imamaka Tuʔarārika mijare yibojaũ'mutiraʔe. I'suʔaka simako'omakaja samija yi'ribeyu ruʔu. I'siaʔi āriwa'ri, Tuʔarāka ōñia imajiparika yaʔabeyurā uʔakaja mija ime. Mijare yija bojaika yaʔabeyurā mija imamaka judíorākamarĩrāte Tuʔarārika yija bojaerā baayu mae. ⁴⁷ Mia, ikuʔaka Tuʔarāte yijare ārika:

“Judíorākamarĩrā ʔō'irāoka mire yiʔūatayu yimajaroka mibojaerā. ‘Ritaja ʔo'imajare Tāārũkikate yi'yurāte takaja ōñia kika Tuʔarāte imajiparũjerāñu’, āʔaraka ritaja ʔo'imajare mibojabe”, āriwa'ri Tuʔarā majaropũñurā sabojayu,— nare narĩka.

⁴⁸ I'suʔaka naʔakā'ā judíorākamarĩrā imaekarā jĩjimaka imawa'ri “Jitaka sime Tuʔarārika bojariroka”, narĩka. I'suʔaka imawa'ri kika ōñia imajiparũkirāte kire ā'mitiriʔeaka. ⁴⁹ Suʔa imarĩ ʔablo, Bernabépiyika nabojaeka ā'mitiritirā tokarā sakoyikuri imaekarāoka

sabojapibaekarã. ⁵⁰ I'supaka simako'omakaja judíorãka ñparimarã puri i'sia wejeakarã imatiyairãte supabatirã judíorãka pupajoaimiji yi'yurã rômijã imatiyairãpitiyika najaiibu'aeka. Bernabé Pabloka boebaka imawa'ri, po'imajare naboibataeka. I'supaka baawa'ri topi nare napoataeka. ⁵¹ I'sia wejeapi naporika poto nu'puarã ka'ia eika napajepateka. “Ika wejeakarã Jesúrika bojariroka ã'mitiriripe'yoirã imarĩ ba'iaja najũarũkiareka wapu'ribeyurã nime”, ãrĩwa'ri i'supaka nabaaka. I'supaka baatirã, Iconio wãmeika wejearã na'rika. ⁵² I'supaka nabaako'omakaja Antioquíawejearã nabojaeka yi'rikarã puri jĩjimaka imaekarã. Supabatirã Espĩritu Santore nare jeyobaamaka ritaja Tuparãte yapaeka upakaja nabaarijarika.

14

Iconiowejearã imaekarãte Pablorãkare wãrõeka

¹ Iconiowejearã eyatirã judíorãkare rẽrĩriwi'irã Pablorãkare kãkaeka. Supabatirã Jesúrika bojariroka nare nabojaeka. Sanabojamaka, judíorãka, judíorãkamarĩrãoka rĩkimarãja sanayi'rika. ² I'supaka simako'omakaja ñrãrimarã judíorãka Jesúre ã'mitiriripe'beriwari judíorãkamarĩrã imaekarã Pablorãkare naboebayaokaro'si nare wapu'ju najaiapakirijarika. I'supaka nabaamaka, “Ba'irã nime”, nareka narĩpupajoeka. ³ I'supaka nare nabaata'ako'omakaja Iconiorã ñoaka Pablorãkare imatapaeka. Torã imatapabaraka okajãjirã imarĩ, “Po'imajare wayuĩawa'ri jia Cristore mare baaeka”, ãrĩwa'ri namajarobojatapaeka. “Ritatakama sime”, po'imajare ãñaokaro'si, majẽrãko'abeyua pari'ji Pablorãkare beaerã Tuparãte nare jeyobaeka. ⁴ I'supaka simako'omakaja tokarãre ñrĩka ta'iarãja pupajoaberika. Mia je'e: Ñrãrimarã judíorãka upaka pupajoaripotojo aperiã Pablorãka upaka pupajoekarã. ⁵ Supabatirã Pablorãkare ba'iaja baari'pupajoawa'ri, judíorãka, judíorãkamarĩrã, ñparimarãkaoka jaitirã, “Ãta'pi Pablorãkare majããye'e”, narĩka. ⁶⁻⁷ I'supaka nareka narĩka rakajewa'ri, Licaonia ka'iarã Pablorãkare ru'riwa'rika. Torã eyatirã tokarãre Jesúrika bojariroka nabojatapaeka. Lистра wãmeirõ'õ supabatirã Derbe wãmeika wejearãoka sanawãrõ'tapaeka. I'supakajaoka nabaaka sawã'tarã imaekarãte.

Listrakarã Pablote ãta'pi najããbareka

⁸⁻⁹ Listrarã ñrĩka bitamaji turiwãrũbekaja po'ijirikakite imaeka. Tokarãre Pablote jaimaka kiã'mitirirupaeka kiro'si. Kire ñarĩkatirã, “Yire jie'jiki Tuparã”, ãrĩpupajoaiki kime”, Pablote kireka ãrĩpupajoeka. ¹⁰ Topi mae,

—Mi'mitirã jia meyarĩkape,— Pablote kire ãrĩka.

I'supaka kire kẽrĩka potojo bu'rĩrĩkatirã kituriũ'mueka. ¹¹ I'supaka nabaamaka ñawa'ri,

—Yeeja'a, ñrã ñparã majiyipupayeeroyirã nime. Po'imaja po'iu'pakapi ña'rĩjãitirã ñmipi mapõ'irã netayu,— ãrĩwa'ri tokarãre akasereka a'petomaja okapi.

¹² I'supaka imawa'ri Bernabere Zeus, narĩka, supabatirã Pablote Hermes* narĩka, “Zeusro'si jia bojawapu'atarimaji kime”, ãrĩwa'ri. ¹³ I'sia wejeata'i a'riwa'ri rõ'õrã Zeusre jiyipupayeeriwi'ia imaeka. Tokaki kura upaka naro'si imaekaki Pablorãkare jiyipupayeeriya'pakaki. Supa imarĩ wa'ibikirãwẽkoarã õ'õrika ja'a'petirã, wejeakuraraka koperekarã sake'ewa'rika. Torã eyatirã wa'ibikirãwẽkoa jããrika nayapaeka, Pablorãkare jiyipupayeekarõ'si. ¹⁴⁻¹⁵ I'supaka naro'si nabaariya'amaka ñatirã, Pablorãkare najarirooka

* **14:12** Zeus y Hermes eran dioses en la mitología de los griegos. Zeus era el capitán de los dioses y Hermes el mensajero de los dioses.

baibebaruika. “Jiamarīa mija baariyaḡayuma”, āriwa'ri i'suḡaka nabaaka. Suḡabatirā, ḡo'imaja watoḡekarā jorobaraka jājirokapi ikuḡaka nare najērīaeka:

—¿Dako baaerā i'suḡaka mija baariyaḡayu? ¡Mija uḡaka ḡo'imajajaoka yija ime! Tuḡarārika bojariroka mijare bojarī yija i'tayu, mija oñu uḡakaja mija baḡo'ijiaekarāte mija jiyiḡuḡayeerija'ataokaro'si. I'suḡaka simamaka Tuḡarā oñia imajipakite mija jiyiḡuḡayeebe. Mia je'e, iki imaki ka'ia, wejeḡema, riḡakiakaoka, suḡabatirā ritaja sareka imaoka ḡo'ijiaekaki. ¹⁶ Bikija imaekarā nayapaika uḡakaja waḡuju imaja jiyiḡuḡayeera'aekarā. Sayḡaberiko'omakaja, Tuḡarāte nare saja'atarūjeberika. ¹⁷ Kire najiyiḡuḡayeerberiko'omakaja jia nare kibaaka, “Jia baaiki Tuḡarāte ime”, narīwārūokaro'si. Mia, okoa kijarirūjeyu, jia ba'arika bikiokaro'si. I'suḡaka ima ba'atirā ña'pirika maimaerā, suḡabatirā jījimaka maimaerā mare kijeyobaayu,— Pablorākare nare ārika.

¹⁸ I'suḡaka narīko'omakaja wa'ibikirāwēkoa ḡo'imajare jāāriyaḡaeka Pablorākare jiyiḡuḡayeekaro'si. I'suḡaka nabaamaka iawa'ri, “Yijare jiyiḡuḡayeewa'ri ḡuri wa'ibikirāwēkoa mija jāā'sima”, Pablote ḡo'imajare āritataeka.

¹⁹ Torājirā judiorāka Antioquíakarā suḡabatirā Iconiokarāoka etaekarā. Torā eyatirā torā imaekarāre kire nokabaaka Pablote niariḡe'yoerā. I'suḡaka napakā'ā Pablote ātaḡi najāābareka. Toḡi “Koḡakaja kire mariatayu mae”, āriwa'ri weje a'riwa'rirā kire nayiewa'rika. ²⁰ I'suḡaka nabaako'omakaja Jesúre yi'yurāte kiḡō'irā eyaeka ḡoto Pablote jājika. I'suḡaka imawa'ri wejearā naka kiḡe'riwa'rika ate. Aḡerīmi mae Derbe wāmeirō'ōrā ke'rika Bernabēḡitiyika.

²¹ Torā eyatirā Jesúrika bojariroka ḡo'imajare nawārōeka. Sanabojamaka ā'mitiritirā rīkimarāja sanayi'rika. Torā imatatirā, Listrarā, Antioquíarā, Iconiorāoka ate nawi'ituririjarika ḡe'ririḡaḡaraka. ²² Wejerakakaja neyarijarikarō'ōrā Jesúre ā'mitiriḡeairāḡitiyika najaika. Sanajaimaka ā'mitiriwa'ri, jiiḡaji Jesúre yi'riwa'ri okajājia tokarāre jarika. “Jesúre mija yi'yua mija ja'ata'si. Tuḡarāte jā'meirō'ōrā maeyaerā baarāka ruḡu rīkimakaja ba'iaja jūarijarirūkirā maima”, āḡaraka nabojarijarika. ²³ Wejerakakaja neyarijarika uḡakaja Jesúre yi'yurāte imaruḡutarimaja imarūkirāte nawā'maeka. Maiḡamaki Jesúre jiyiḡuḡayeewa'ri ba'abekaja ruḡu ikuḡaka kire najaika: “Ō'ōrā mirirāte imaruḡutarimajare jia mijeyobaabe”, Pablorākare kire ārika.

Siria ka'iakaka Antioquíarā Pablorākare ḡe'riwa'rika

²⁴ I'suḡaka nabaaka be'erō'ō ḡisidiarō'ōḡi o'riwa'ritirā Panfiliaka'iarā neyaeka. ²⁵ Perge wāmeika wejearā Jesúrika bojariroka wārōweatirā, Atalía, riḡakirijerā imaekarō'ōrā na'rika. ²⁶ Atalíarō'ōḡi kūmujāitirā Siria ka'iarā imaeka Antioquíarō'ōrā na'ririḡarika. Mamarī i'sia wejearā Jesúrika bojariroka nabojatapaerā baaeka ruḡu, “Mirika ba'iraberika nare mija'ataeka uḡaka oyiaja nabaawārūerā nare mijeyobaabe”, Jesúre ā'mitiriḡeekarāte ārika Tuḡarāte. Suḡa imarī narīka uḡakaja baatapaweatirā Antioquíarā Pablorākare ḡe'rietaeka. ²⁷ Torā ḡe'rietatirā Jesúre ā'mitiriḡeekarāte narērīrūjeka. Suḡabatirā ritaja Tuḡarāte nare jeyobaekakaka tokarāre nabojaka. “Jia Tuḡarāte yijare jeyobaarape. Suḡa imarī judiorākamarīrā imarāoka Jesúrika bojariroka jia ā'mitiyurā imarī Jesúre nayi'yu”, āriwa'ri nabojaka. ²⁸ Ōoka torā Jesúre ā'mitiriḡeairāka Pablorākare imaeka.

15

Jerusalénrã Pablorãkare eyaeka poto apóstolrãka, imaruputarimajaka narẽrãka

¹ Antioquíarã nimaeka poto Judeaka'iaꝑi judíorãka Jesúre yi'yurãte etaeka. Torã eyatirã Jesúre yi'rikarãte judíotatarãkare baaroyika nare nawãrõeka.

—Bikija Moisés imaekakite jã'meka upaka circuncisión mija baabesarãkareka, Tuþarãte mijare tããbesarãñu,— nare narãka.

² I'supaka narãka ã'mitiritirã Pablorãkaro'si jiamarãa simaeka. Supa imarĩ ĩ'pãpẽ'rõtorãja jãjiaꝑi najaibu'aeka. Supa imarĩ “Ritamariã simeje'e nawãrõika”, ãriþupajoawa'ri Jerusalénrã Pablotẽ kijeyomaki Bernabéþitiyika, supabatirã ĩ'rãrimarã naka imaekarãteoka na'rirũjeka, apóstolrãka, supabatirãoka Jesúre yi'yurãte imaruputairãka jaiokaro'si. “Torã eyatirã ‘¿Dako baaerã circuncisión baarika sime?’, ãrĩwa'ri nare mija jẽþe”, narãka.

³ Toꝑi a'ritirã Fenicia, Samaria ka'iarãoka eyatirã, Jesúre yi'rikarãte ikupaka nabojaeka: “Judíorãkamarĩrã imariþotojo yija bojaika yi'riwa'ri jiyiþupaka norĩkoþeka ja'atirã Jesúre yi'yurã”, ãrĩwa'ri nare nabojaeka. Supa narãka ã'mitiritirã ĩjimaka najarika.

⁴ Jerusalénrã neyaeka poto apóstolrãka, supabatirã Jesúre yi'yurã, nare imaruputarimajaoka jia nare e'etorikarã. Toꝑi mae, Tuþarãpi ãrĩwa'ri ritaja nabaaroyika majaroka nare nabojaeka. ⁵ I'supaka napakã'ã, ĩ'rãrimarã fariseokaka þupajoairã imariþotojo Jesúre yi'rikarã imarĩ, aþerã Jesúre yi'yurãka jairã nami'mirĩkaeka.

—Judíotatamarĩrã imariþotojo Jesúre yi'yurãteoka circuncisión baarika, supabatirã Moiséte jã'meka upakaja yi'ririka sime,— narãka.

⁶ Supa imarĩ apóstolrãka, Jesúre yi'yurãte imaruputarimajaoka rẽrĩkarã sajaiokaro'si. ⁷ Ñoaka jaibaraka nimaeka be'erõ'õ, mi'mirĩkatirã ikupaka Þedrote nare ãrãka:

—Yupaka imarã, mija ã'mitipe. Bikija mijakakiteje e'etirã, Tuþarãte yire þũataeka judíorãkamarĩrãte Jesús majaroka yibojaerã. Sã'mitiritirã Jesúre nayi'rirũ ãrĩwa'ri nare sayibojaeka. I'supaka mijare ñañaua õñurã mija ime. ⁸⁻⁹ Tuþarã imaki ritaja þo'imajare þupajoaika õñuka. I'supaka imaki imarĩ “Judíorãkamarĩrãoka yirirã nimarũ”, ãrĩwa'ri Espiritu Santore nare kiña'ajããeka, mare kiña'ajããeka upakaja. Supa imarĩ “Judíorãkamarĩrã nimamaka ba'iaja nabaaike nareka yiye'kariabesarãñu”, kẽrĩberika. Muþakaja Jesúre yi'yurã nimamaka kireyaekãpi ãrĩwa'ri ba'iaja nima nareka jõjotatirã jiiþuparã nare kimarũjeka. ¹⁰ I'supaka simako'omakaja “ĩjimaka mijaka Tuþarãte imaerã mija baarũkia jariwa'yua ruþu”, Jesúre yi'yurãte mija ãrĩrijayu. I'supaka jã'mebeyuka maekaka Tuþarã. I'supakamarãa simako'omakaja mija þakatayuãpi ãrĩwa'ri jiamarãa mijaka Tuþarãte ime. Mia, Moisés imaekakite jã'meka simaja yi'riwãrũberikarã mañekiarãoka. Sanayi'riþatawãrũberika upakajaoka maro'si sime maekaka. ¹¹ Ikuþaka simatiyayu: Jia maipamaki Jesúre mare baaekãpi ãrĩwa'ri ba'iaja mabaaike nareka Tuþarãte mare tããyu. I'supakajaoka judíorãkamarĩrãro'si sime, — Þedrote nare ãrãka.

¹² I'supaka Þedrote ãrãka ã'mitiritirã nimaupatiji nokata'rika. I'supaka nimaeka poto, Tuþarãpi ãrĩwa'ri maikoribeyu upaka ima judíorãkamarĩrãte nabaabeaeka, Pablo, Bernabéþitiyika nare nabojaeka. ¹³ Sabe'erõ'õjĩte Santiagote ikupaka ãrãka:

—Ñañaua jia mija ã'mitipe yijeyomarã. ¹⁴ Judíorãkamarĩrã majaroka Simónre mare bojaweayu. Sã'mitiritirã, “Judíotatamarĩrãteoka kirirã nimaerã jia Tuþarãte baaũ'mueka”, marĩwãrũyu. ¹⁵ I'supakajaoka Tuþarãro'si bojaĩjirimajare bikija o'oeaka:

16 “David wi'ia* ꞑo'imajare riatako'omakaja ñamajĩ ate jia sabaape'aokaro'si yetarãñu.

17-18 I'supaka yibaarãñu ‘Tuparãte mayi'riye'e’, judíorãkamarĩrã yiwã'maekarãte ãñaokaro'si. Yi'i, mija ñpamakiji, i'supaka ñañu, bikijarãja yirirãte sörĩrũjera'aekaki imarĩ.”

19 Ika yijaiweaikapi ãrĩwa'ri: Matã'omajamarĩrã imarã ba'iaja nabaaika ja'atairã nime Tuparãte yi'riwa'ri. I'supaka simamaka, “Mañekiarãte imara'aeka upakaja baarika sime”, nare ãrĩrũkimarĩa sime. 20-21 I'supaka nare ãrĩbekaja, pãpera nare maꞑũataye'e ikupaka nare okajããokaro'si: “Wapuju imaja jërãka† jiyipupaka õrĩwa'ri sawã'tarã ri'ia napããeka mija ba'a'si. Rõmikirã, tĩmiairã, rõmimarĩrã, tĩmiamarĩrãoka ba'iaja baabekaja mija imabe. Supabatirãoka wa'iro'sia sawãmua namokoru'ataeka mija ba'a'si, i'supakajaoka sariwea.” Jërĩtarĩmi rakakaja judíorãkare rërĩriwi'iarã i'supaka nabojarã'aeka nimatapãekarõ'õrã. Supa imarĩ, i'supaka ñañu, jiyubeyua judíorãkare naka jarikoreka,— Santiagore nare ãrĩka.

Judíorãkamarĩrãte pãpera napũataeka

22 I'supaka kãpakã'ã, apóstolrãka, Jesúre yi'yurãte imaruꞑutarimaja, supabatirã kire yi'yurã nimaupatiji ikupaka ãrĩkarã: “I'supaka mare kibojaika simamaka, ñrãrimarã maka imarãte maꞑũataerã Pablorãkaka ika pãpera ne'ewa'rirã”, narĩka. Sayi'rikarã imarĩ Judas (kirejeoka narĩka Barsabás) supabatirã Silas nimaeka Antioquíarã Pablorãkaka jeyoariwa'rirũkirã. Jesúre yi'yurãte imaruꞑutarimaja nimamaka i'supaka nare nabaaika. 23 Ikupaka sabojaeka i'sia pãpera:

“Apóstolrãka, supabatirã kire yi'yurãte imaruꞑutarimaja ika pãpera pũatairã. Antioquía, Siria, Ciliciarõ'õrã imarãro'si oka yija pũatayu. Judíorãkamarĩrã imariꞑotojo Jesúre yi'yurã imarĩ, yija jeyomarã mija ime. 24 Ikupaka sime, mia: Ñrãrimarã yijakarã mija ꞑõ'irã eyatirã rukubaka nare napupajoarũjerape ãrĩrika majaroka yija ã'mitiyu. I'supaka mijare wãrõrĩ nare yija pũataekamarĩrã nime. 25-27 I'supaka simamaka ñrĩka ta'iarãja ꞑupajoatirã ‘Naka jairimajare maꞑũataye'e’, yija ãñu. I'supaka ꞑupajoawa'ri, Judas, Silas, wayuoka moñurã Pablo, Bernabéꞑitiyika mija ꞑõ'irã yija pũatarãñu. Pablorãka aꞑerãte nare jããrika yapakoꞑeko'omakaja Jesúrika bojariroka bojarija'atabeyurã imarã nime ñparã naruꞑuko'amarã. Mija ꞑõ'irã eyatirã ika yija o'oika upakaja mijare bojarimaja nime. 28 Espiritu Santore yijare jeyobaaikapi ꞑupajoairã imarĩ, ‘Mañekiarãte imara'aeka upakaja yi'ririka sime’, mijare yija ãrĩꞑakataribeyu. Supa imarĩ ika takaja mijare yija ãñu: 29 ‘Wapuju imaja jërãka jiyipupaka õrĩwa'ri sawã'tarã ri'ia napããika mija ba'a'si. Supabatirã wa'iro'sia mija jããika ꞑoto sariwea juruikaoka mija ba'a'si. Sawãmua namokoru'ataikaoka ba'abekaja. Mia, rõmikirã, tĩmiairã, rõmimarĩrã, tĩmiamarĩrãoka ba'iaja baabekaja mija imabe.’ Samija yi'rirãkareka, jia mija imarãñu, mijare yija ãñu. Jia mija imabe”, ãrĩwa'ri no'oeka.

30 I'supaka nare ãrĩtirã nare sane'ewa'rirũjeka. I'supaka na'pakã'ã Antioquíarã eyatirã Jesúre yi'yurãte narërãtaeka. Narërĩka ꞑoto pãpera nare nijika. 31 Nare nijika ñatirã jĩjimaka tokarãre jarika, jia nare sabojaeka simamaka. 32 Supa imarĩ Judas, Silasoka Tuparãro'si bojaĩjirimaja imarĩ, tokarã Jesúre yi'yurã imaekarãte rĩkimarãre kirika nabojarwãrõeka. I'sia majaroka ã'mitiritirã jĩbaji Jesúre yi'riwa'ri okajãjia najarika. 33 Torã nupaka imaekarãka imatatirã “Yijare pũatarãparã ꞑõ'irã yija ꞑe'rirã baayu mae”, narĩka. I'supaka napakã'ã “Jia nimarũ mijare pũatarãparã”, nare narĩka

* 15:16 El reino de David † 15:20-21 Ídolo

Tuparāte yi'yurā. ³⁴⁻³⁵ Topi naɸe'riwa'rika ɸoto Antioquíarā Pablo, Bernabépitiyika natuika Jesúrika bojariroka bojarī aɸerā najeyomarāɸitiyika.†

Pablote Jesúrika bojaɸe'arī a'rika

³⁶ Supa imarī ĩ'rārīmi ikupaka Pablote ārīka Bernabére:

—Jesúrika mawārōekarāte ĩarī ma'rirā, Jesúre yi'yurāte marākā'ā ime ārīwa'ri.—

³⁷ I'supaka kēpakā'ā, “Jee, dajoa, supabatirā Juan Marcote maka ma'ewa'riye'e”, Bernabére kire ārīka. ³⁸ I'supaka kērīko'omakaja, Pablote yaɸaberika, “Panfiliarā yija imaeka ɸoto yijare ja'atirā Jerusalénrā Juan Marcote yijare ɸe'ritapawa'rika”, ārīwa'ri kibojaka. Supa imarī Pablote kire akariyaɸaberika ate. ³⁹ I'supaka simamaka űoaka najaibu'aeka simako'omakaja ĩ'rīka upakaja naɸupajoaberika. I'supaka imawa'ri ɸibitirā rakaka oyiaja na'rika. Juan Marcos, Bernabéka waɸurupi, Chiɸre wāmeika jūmurikarā na'rika. ⁴⁰ Pablo jeyomaki Silas imaekaki kika a'rirūkika. Torā na'rirā baaeka ruɸu jia Tuparāte nare baarū ārīwa'ri, naro'si kire najēñeka tokarā Jesúre ā'mitiripēairā. I'supaka nabaaka be'erō'ō kopakaja na'rika mae. ⁴¹ Torā a'ririjarikōrī Siriarā, supabatirā Ciliciarō'ōrāoka Jesúrika bojariroka nabojaeka. Jesúre yi'rikarāka jaitirā jūbaji Jesúre yi'ɸaraka okajājia nimaerā i'supaka Pablorākare nare jeyobaaeka.

16

Pablorākaka Timoteore jeyoariwa'rika

¹ Topi Pablorākare Derbewejearā a'ritirā, Litra wāmeika wejearā neyaeka. Torā eyatirā Jesúre ā'mitiripēaikite niatōɸoeka. Timoteo wāmeiki kimaeka. Kipako imaekako judíotatako, Jesúre yi'yuko. Kipaki ɸuri griegotataki kimaeka. ² Listrawejeakarā, supabatirā Iconiowejeakarā Jesúre ā'mitiripēairā jia ɸupajoabaraka najaika Timoteoreka. ³ I'sia ōrīwa'ri Timoteore naka a'ririka Pablote yaɸaeka. Naka ke'rika ruɸubaji, circuncisión Pablote kire baaeka. “Judíotatarāki kipakire imamaka circuncisión Timoteore kibaarūjeberika. I'supaka kireka nimaupatiji noñu”, ārīwa'ri i'supaka Pablote kire baaeka judíotatarāte kire ĩariɸe'yoa'si ārīwa'ri. ⁴ Listrarā nimaeka be'erō'ō aɸea wejearā na'rika. Supa imarī Timoteore naka jeyoariwa'rika. ĩrāweje jariwa'ririmarīaja ikupaka Jesúre yi'yurāte nabojarijarika: “Jerusalénrā aɸóstolrāka supabatirā Jesúre yi'yurāte imaruɸutarimajare rēñtirā ikupaka mijare narīɸūayu: ‘“Judíotatarā ñekiarāte imara'aeka upakaja yi'ririka sime”, mijare yija ārībeyu.’ ĩrārīroka takaja mija yi'rijñu”, aɸóstolrākare ārāɸakakaka nare nabojaeka. ⁵ I'supaka naɸakā'ā ā'mitiriwa'ri, Jesúre yi'rikatatarāre jūibaji kire ā'mitiripēamirīrīkawa'rika. Supabatirā ĩ'rārīmi upakaja rīkimabaji naɸuburijarika.

Makārārūñuroka upakapi Macedoniakakire Pablote ĩaeka

⁶ Asiaka'iarā Jesúrika bojariroka nabojataɸaarika naɸupajoako'omakaja, topi no'rirūkimañā simaerā Espiritu Santore nare ōrīrūjeka. Supa imarī Frigiaka'ia, Galaciaka'iarā Pablorākare o'ritapawa'rika. ⁷ Topi o'riwa'ritirā Misiaka'ia ta'irō'ōrā neyaeka. Topi Bitiniaka'iarā a'ririka naɸupajoakoɸeka. I'supaka simako'omakaja Espiritu Santore topi nare a'rirūjeberika. ⁸ Misiaka'iaɸi o'riwa'ritirā Tróade wāmeika wejearā natu'aeyaeka. ⁹ I'sia wejearā eyatirā i'sirīmi ñami makārārūñuroka upakapi Macedoniakakire rīkamapakā'ā Pablote ĩaeka.

† 15:34-35 Algunos textos antiguos incluyen el versículo 34: “Ō'ōrā yituirāñu”, kērīɸupajoaka Silas.

—Ō'ōrā Macedoniarā mi'tabe, yijare jeyobaaokaro'si,— Macedoniakakire Pablote ārīka.

¹⁰ “Ikupaka yikarārūrīko'o”, Pablote āpakā'ā ā'mitiriwa'ri, “Macedoniarā kirika bojariroka wārōrī Tuḡarāte mare pūatayu”, yija ārāpe.* Suḡa imarī a'yaokaro'si yija ba'irījia yija jierape.

Filipos wejearā Pablorākare etaeka

¹¹ Tróade wejeapi kūmujāitirā, wājiaja Samotracia wāmeika jūmurikarā yija a'rape. Aḡerīmi Neápolisrā yija eyarape. ¹² Topi Filiposrā yija a'rape. Rīkimarāja Romawejeakarāre imarape torā. Macedonia ka'iareka imatiyai-weje simarape. Ņoapañaka yija imarape torā. ¹³ Jērītarirīmi simarapaka poto weje a'riwa'ri imarapaka riakarā yija turape. “I'sia wejearā imarāte Tuḡarāka jairijayurō'ō sime je'e”, yija ōrīkoḡerape. Torā eyatirā, yija eyaruparimomerape. Topi ruḡarījī, torā rērībaraka imaraparā rōmijāte Jesúrika bojariroka yija bojarape. ¹⁴ Ī'rāko Lidia wāmeiko, Tiatirawejeakako, naka imarapako. Suḡabatirā sayapāia jīa iyayapea ūoika waruaka ĭjirirōmo koimarape. Judīorākamarīko imariḡotojo Tuḡarāte jiyiḡuḡaka ōñuko imarī, Pablote jaimaka Tuḡarāte kore ā'mitiriḡerūjerape. ¹⁵ Jesúre koā'mitiriḡeamaka, ruḡuko'a kore yija jūjerape suḡabatirā korīrāreoka. I'suḡaka kore yija baarapaka be'erō'ō ikupaka yijare kojairape:

—“Ritaoka Jesúre yi'yuko koime”, mija ārīye'e, mija i'tabe yiwi'iarā,— jiaḡi yijare kōrāpe.

I'suḡaka kōḡakā'ā kowi'iarā tuirī yija a'rape.

¹⁶ Ī'rārīmi ḡo'imajare Tuḡarāka jairoyikarō'ōrā a'rikōrī bikirirōmore yija ĩatōḡorape. Satanárika ima ña'rījāikako koimarape. I'suḡaka imarapako imarī, ñamajī wejeareka o'rirūkia kobojarape. Suḡa imarī koḡparimarāre rīkimaka niñerū tōḡorape, i'suḡaka bojaiko koimamaka. ¹⁷ Iko bikirirōmo yija be'erō'ōḡi rīrīra'atirā ikupaka koakasererape:

—Ī'rā ĩmirīja imarā imatiyaiki Tuḡarāte yi'yurā. “Jesúre mija yi'rirākareka, mijare kitāārāñu”, ārīwa'ri mijare nabojayu,— ārīokaika ritaja ḡo'imajare kobojarape.

¹⁸ Ī'rārīmi uḡakaja i'suḡaka kire koakasererīrika. I'suḡaka jajua kobaata'amaka ĩawa'ri, ba'iaja simaeka Pabloro'si. Suḡa imarī jororīkatirā Satanárika ima koreka ña'rījāikakite ikupaka Pablote ārīka:

—Jesucristorikaḡi koreka mire yiḡorirūjeyu,— Pablote ārīka Satanárika ima. I'suḡaka kērīka ḡotojo kore ña'rījāikoḡekakite koreka ḡorika.

¹⁹ Koreka kiḡoritapaeka be'erō'ō, ñamajī o'rirūkia kobojawārūberika mae. I'suḡaka koimamaka ĩatirā, “Aḡekurioka ate niñerū tōḡobesarāñurā maimae”, koḡparimarāre ārīḡuḡajoaeka. Suḡa imarī Pablote, Silareoka naboebarika. Suḡa baatirā nare ñi'atirā wejeñe'metāji imatiyairō'ō ĩparimarā ḡō'irā nare ne'ewa'rika. ²⁰ ĩparimarā wājitāji nare e'eyatirā ikupaka narīka:

—Īrā judīotatarā mawejeakarāre rukubaka ḡuḡajoarūjerimaja imarā. I'suḡaka imarā imarī mawejearā oka naḡo'ijiayu mae. ²¹ Romatatarāre baaroyika uḡakamarīa nawārōrijayu. Suḡa imarī nawārōika uḡaka mabaaberijīñu,— narīka niḡparimarāre.

²² I'suḡaka naḡakā'ā ā'mitiriwa'ri, Pablorākare jimarīa naboebaeka ḡo'imaja. Suḡa imarī nare naḡajeū'mueka. Topi jariroaka† nare ne'etarūjeka i'sia wejeakarā ĩparimarā. Suḡabatirā wajoḡi nare naḡajerūjeka. ²³ I'suḡaka jājiaḡi nare ḡajetirā, wēkomaka imariwi'iarā nare natarūjeka. Suḡabatirā,

* **16:10** El uso de “nosotros” (yija) en los versículos 16.10-17 indica que el autor Lucas estaba presente con Pablo, Silas y Timoteo en el viaje a Filipos. † **16:22** Camisa

—Jia nare miarīpe naru'rikoreka, — wēkomaka imariwi'ia ĩarĩrĩrimajire narĩka.

²⁴ I'supaka ĩparimarāre āpakā'ā ā'mitiriwa'ri, wēkomaka imariwi'i tōsibajirā imaeka kurarakarā maפוריwārūberijrō'ōrā nare kitarika. Supabatirā nu'pua yapupāia koferu'aika watopekarā kipi'peka.

²⁵ I'supaka kibaako'omakaja Pablo, Silaspiiyika Tuparāka jaitirā ñami poto nabayakoyaeka. Apera wēkomaka imariwi'iarā imaekarā nabayakoyamaka ā'mitirakarā. ²⁶ Ikuparō'ōpiji ka'ia jājia iyika. Supabatirā wēkomaka imariwi'ia iyika. I'supaka sabaayuju koferoka wiritapataeka. I'supaka sabaamaka torā imaekarāte perumijia nare napi'peka kutupataeka. ²⁷ I'supaka simamaka wēkomaka imariwi'i ĩarĩrĩrimajire tūrūeka. ĩrākoferoka rakakaja wiritapataeka imamaka, ĩawa'ri, “Wēkomaka imariwi'iarā imakoferāte ru'ripatayu je'e”, kēripupajoakoferoka. Supa imarĩ kisara e'etirā kiōñu upakaja jāĩririrā kibaakoferoka. ²⁸ I'supaka kibaaerā baaeka poto ikupaka Pablote kire ārĩka:

—iMipo'ia jāābekaja! Yija imaupatiji ō'ōrā yija imapatayu.—

²⁹ Supa imarĩ yaaboaike wēkomaka imariwi'ia ĩarĩrĩrimajire jēñeka. Supabatirā Pablora pō'irā rĩrĩkākawa'ritirā nawājitāji kiñukurupaeka, kikiwa'ri tarabaraka. ³⁰ Apera ō'ōrā nare e'ewa'ritirā, ikupaka nare kijērĩaeka:

—¿Marākā'ā yibaajĩñu, ba'iaja yibaaikareka Tuparāte yire wayuñako'ro'si?— kērĩka Pabloraekare.

³¹ I'supaka kēpakā'ā, ikupaka nayi'rika:

—Maĩpamaki Jesucristore mia'mitiripearāekareka, Tuparāte mire tāārāñu, supabatirā mirĩrāreoka,— kire narĩka.

³² Supabatirā maĩpamaki Jesucristorika bojariroka kire nabojaeka. Kiwi'iarā imaekarāteoka naboapataeka. ³³ I'siñamiji nare napajeka kāmia kijūjeka Pabloraekareka. I'supaka nare baaweatirā kirupuko'a kijūjerūjeka, kirirāreoka. ³⁴ I'sia be'erō'ō kiwi'iarā Pabloraekare kiakawa'rika nare ba'ariji'aokaro'si. “Tuparāte yi'yurā yija ime mae”, ārĩwa'ri kirĩrāpitiyika jia jĩjimaka nimaeka mae.

³⁵ Bikitojo i'sia wejeakarā ĩparimarā surararāekare pūataekarā, wēkomaka imariwi'ia ĩarĩrĩrimajire bojarĩ,

—Nare mija'atabe mae, na'yaokaro'si.—

³⁶ Supa imarĩ wēkomaka imariwi'ia ĩarĩrĩrimaji ikupaka ārĩkaki Pablote:

—ĩparimarāre jā'meika upakaja mijare yija'ataerā baayu. Supa imarĩ dakoa ba'iaja puparibekaja mija a'pe mae,— kērĩka.

³⁷ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, ikupaka Pablote bojaeka surararāekare:

—Dakoa parea yijare imaberiko'omakaja ika wejea ĩparimarā po'imaja wājitāji yijare napajerūjerape. I'supaka yijare nabaarūjerape ¿dakoa ba'iaja nabaako'o? āpekaja. Supabatirā ika wēkomaka imariwi'iarā yijare natarūjerape. Romakarā† upaka yija imako'omakaja najā'meika yi'ribekaja i'supaka yijare nabaarape. Supa imarĩ maekaka po'imajare ōrĩbeyukaji yijare naja'atariyapakoferoyu. I'supakamarĩa simarāñu. Noñu upakaja yijare poarĩ ni'tarū,— Pablote ārĩka surararāekare.

³⁸ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā ĩparimarāre bojarĩ surararāekare a'rika. I'supaka nabojamaka ā'mitiritirā, Romakarāja Pabloraekare imamaka ōrĩwārūtirā ĩparimarāre kĩkika. ³⁹ Supa imarĩ Pablora pō'irā okajierĩ ĩparimarāre a'rika. I'supaka baaweatirā, nare naja'ataeka. “Apea wejearā mija a'pe ruwu”, jia pi nare narĩka. ⁴⁰ Wēkomaka imariwi'ia pi poritirā Lidia wi'iarā Pabloraekare a'rika. Torā eyatirā Jesúre ā'mitiripeaekarāte narērātaeka.

† 16:37 Ciudadanos de Roma

Jesúrikakaka nare nabojaeka jibaji Jesúre yi'paraka okajǎjia nimaerǎ. I'supaka naka najaike be'erō'ō aƣea wejearǎ na'rika mae.

17

Tesalónica wejearǎ oka ƣo'ijirika

¹ Filiposwejeapi a'ritirǎ, Anfípoliswejea, supabatirǎ Apoloniawejeapi Pablorǎkare o'ririjarika. I'sia be'erō'ō Tesalónica wǎmeika wejearǎ neyaeka. I'sia wejearǎ judíotatarǎte rǎrǎriwi'ia imaeka. ² Pablo, kibaaroyika upaka baarǎ, judíotatarǎte rǎrǎriwi'iarǎ a'rikaki. Supabatirǎ maekarakakuri jǎritarirǎmi Tuparǎrika bojariroka torǎ rǎritirǎ imaekarǎte kibojawapu'ataeka. Tuparǎro'si bojaǎjirimaja imaekarǎte o'oeka ƣupajoatirǎ, ikuƣaka ƣo'imajare kibojaka:

³ —“ƣo'imajare Jǎ'merūkika, Tuparǎte ƣuatarǎñuka ba'iaja jǎarǎki. Supabatirǎ kireyarǎñu. Reyakoƣeripotojo ate ōñia kijariƣe'rirǎñu”, ǎrǎwa'ri Tuparǎro'si bojaǎjirimajare ǎrǎo'oekakiji kime Jesucristo, mare Jǎ'merūkika Tuparǎte wǎ'maekaki,— Pablote nare ǎrǎka.

⁴ I'supaka kǎƣakǎ'ǎ ǎ'mitiriwa'ri, ĩ'rǎrimarǎ judíotatarǎ Jesúre yi'rikarǎ mae. Supa imarǎ Pablo, Silasƣitiyika ĩ'rǎka upakaja ƣupajoaekarǎ imarǎ nare najeyoarika. Rǎkimarǎja judíotatarǎmarǎ imariƣotojo Tuparǎte jiyiƣupayeekarǎte kibojamaka ǎ'mitiritirǎ, Jesúreoka na'mitiriƣǎeaka mae. Rǎkimarǎ tokarǎ rǎmijǎ imatiyairǎ Jesúre ǎ'mitiriƣǎeakarǎ naro'si. ĩ'rǎjaoka jeyoarikarǎ Pablote, Silasƣitiyika. ⁵ Pablorǎkare rǎkimarǎja ƣo'imajare ǎ'mitiriƣǎamaka ĩawa'ri, tokarǎ judíotatarǎte Pablorǎkare ǎ'mijǎeaka. Supa imarǎ i'sia wejeareka imaekarǎ ba'iaja baairǎte narǎrǎtaeka. “Yijare mija jeyobaabe. Ika wejeareka imarǎ wǎjitǎji Pablorǎkare ba'iaja majairǎñu, Pablorǎkare naboebayaokaro'si ƣo'imaja”, judíotatarǎte nare ǎrǎka. I'supaka baawa'ri, rǎkimarǎja ƣo'imajare narǎrǎtaeka. Supa imarǎ Jasón wi'iarǎ Pablorǎkare mo'arǎ na'rika, nare e'eƣoatirǎ ƣo'imajare nare ĩjiriyapawa'ri. ⁶ Nare tǎƣoberiwa'ri, Jasónre, supabatirǎ ĩ'rǎrimarǎ Jesúre ǎ'mitiriƣǎeakarǎte ĩparimarǎ ƣǎ'irǎ ne'ewa'rika. Ikuƣaka jǎjirokapi ĩparimarǎre nabojaeka:

—Pablo, Silasƣitiyika rǎkimakaja wejeareka rukubaka oka baatarapararǎ imarǎ. Mawejearǎoka rukubaka baarǎ netayu. ⁷ ĩ'ĩ Jasón kiwi'iarǎ nare e'etorapaki. ĩ'rǎka Jesús wǎmeikireka, “ĩki kime ĩƣi imatiyaiki”, ǎrǎwa'ri maipamaki Césarte jǎ'meka yi'ribeyurǎ nime,— niƣamarǎre narǎka.

⁸ I'sia oka ǎ'mitiriwa'ri i'sia wejeakarǎ, niƣarimarǎƣitiyika jiamarǎ naro'si simaeka. ⁹ “Mijare yija ja'atarika mija yapaye'e, yijare mija wapaǎjibe”, narǎka Jasónrǎkare. Supa imarǎ ĩparimarǎre nawapaǎjika.

Pablorǎkare Bereawejearǎ imataƣaeka

¹⁰ Sarǎ'ika be'erō'ō ñami Jesúre ǎ'mitiriƣǎeakarǎ Pablorǎkare naƣuataeka Bereawejearǎ. Torǎ eyatirǎ judíotatarǎte rǎrǎriwi'iarǎ nakǎkaeka. ¹¹ Bereawejeareka imaekarǎ Tesalónicawejeakarǎre jibaji Pablorǎkare ǎ'mitiriyapaeakarǎ. Torǎ Jesúrika bojariroka kibojamaka jia jǎimakapi na'mitirika. Supabatirǎ kire ǎ'mitiritirǎ, “¿Yaje Tuparǎ oka ǎñu upakaja yijare kibojayu?”, ǎrǎwa'ri Tuparǎ majaropũñu niarijarika. ¹² “Rita sime kibojaike”, ǎrǎwa'ri rǎkimarǎja judíorǎkare Jesúre yi'rika. I'supakajaoka ĩ'rǎrimarǎ judíotatarǎmarǎ imatiyairǎ ĩmirǎja, rǎmijǎƣitiyika Jesúre yi'rikarǎ. ¹³ “Berearǎ Pablote Tuparǎrika bojarikaroka bojayu”, ǎrǎwa'ri majaroka Tesalónicakarǎ judíotatarǎte ǎ'mitirika. I'sia ǎ'mitiriwa'ri naboebarika. Supa imarǎ Bereawejearǎ a'ritirǎ ƣo'imajare rukubaka naƣupajoarũjeka. Supa imarǎ Bereawejeakarǎ Pablote boebarikarǎ. ¹⁴ I'supaka nimaeka ǎ'mitiriwa'ri,

ñojimarīji ĩ'rārimarā tokarā Jesúre ā'mitiripēairā Pablote riapakirijerā e'ewa'rikarā. Silas, Timoteopitiyika p̄uri tuikarā, naka a'ribekaja. ¹⁵ Riapakiakarā tu'aeyatirā waḡurupi Atenas wāmeika wejearā Pablote ne'ewa'rika. Torā kire taritirā Berearā nape'rika ate. Naka Pablote majaroka p̄ūataeka, “Silas, Timoteopitiyika ñojimarīpañakaja ni'tarū”, ārīwa'ri.

Atenawejearā Pablote imatap̄aeka

¹⁶ Silare, Timoteopitiyika ta'abaraka Atenawejearā ĩatap̄arī Pablote a'rika. I'sia wejearā rīkimaka waḡuju imaja jērāka najiyip̄up̄ayeeika ĩawa'ri ba'iaja kip̄up̄aritiyaeka. ¹⁷ Sup̄a imarī judiōrākare rērīriwi'iarā Jesúrika Pablote bojaeka judiōtatarāte, sup̄abatirā judiōtatamarīrā imariḡotojo Tuparāte jiyip̄up̄ayeeekarāte. I'sup̄akajaoka ĩ'rārīmi jariwa'ririmarīaja wejeñe'metāji* turitap̄arāte i'sirokajaoka Pablote bojaeka. ¹⁸ Tokarā epicureoskaka wārūrimaja, sup̄abatirā estoicoskaka wārūrimajaoka Pablota nokatotoeka. Jesús majaroka, sup̄abatirā reyakoḡerip̄otojo ate ōñia kijaripe'rika majaroka nare kibojaka. Sup̄a imarī ĩ'rārimarā ikup̄aka ārīkarā:

—¿Dakoakaka ōrīp̄ūabeyukate i'sup̄aka jaiyu?— narīka.

Aḡerā p̄uri:

—Aḡeto wejeakarā najiyip̄up̄ayeeroyirāreka† kijaiyu je'e aḡeyari,— narīka.

¹⁹ Sup̄a imarī “Areóḡago‡ wāmeirō'ōrā dajo majaiari”, ārīwa'ri Pablote ne'ewa'rika. Torā rērītirā imaekarā ĩparimarāre ikup̄aka ārīka:

—Mamaka majaroka mibojaka ā'mitiririka yija yaḡayu. ²⁰ Yija ā'mitirikoribeyua majaroka miwārōyu. ¿Marākā'ā ārīrika miwārōyu? Yijare mibojabe ruḡu,— kire narīka.

²¹ Atenakarā, sup̄abatirā aḡeto ka'iakarā torā imaekarā mamaka p̄up̄ajoariroka p̄up̄ajoabaraka jaikarā, aḡea baabekaja. Sup̄a imarī mamakukukaka majaroka Pablote bojarika na'mitiririyap̄aeka.

²² Sup̄a imarī nawatōḡekapi mi'mirīkatirā ikup̄aka Pablote nare bojaeka Areóḡago wāmeirō'ōrā:

—Mija ā'mitiḡe Atenareka imabayurā. Rīkimaka jērāka jiyeka mija jiyip̄up̄ayeeemaka ñiayu. ²³ Mija wejearā, turitap̄abaraka jērāka jiyip̄up̄ayeerī mija rērīrijayurō'ō rakakaja ñiatap̄arape. ĩ'rākō'rīmato ikup̄aka ārīo'oekarō'ō yitōḡorape: “Ō'ō sime Maikoribeyukate jiyip̄up̄ayeerūkirō'ō”, ārīo'oeka simarape. Mija ōrībeyuka majaroka yībojaerā baayu mae.

²⁴ Ika ka'ia, ritatojo ika wejeareka ima ḡo'ijiaekaki Tuparā. Ritaja ika ka'iareka imarā, mabo'ikakurirā imarā ĩḡamaki imarī, ḡo'imajare baḡo'ijiaeka kire jiyip̄up̄aka ōrīriwi'iarāmarīa kime. ²⁵ Dika jariwa'ribeyua kiro'si. Kiro'si mabaarijitokōḡeika yaḡabeyuka. Iki imaki ritaja ōñia maimarūkia mare ja'ataiki.

²⁶ Mamarītaka ĩmirījite takaja Tuparāte ḡo'ijiaeka. Ikipi ārīwa'riji ritaja ḡo'imajatatarāte Tuparāte kārīḡoeka. Ika ka'iarā rakakaja nimaokaro'si Tuparāte nare ḡibataeka kiyap̄aeka up̄akaja. Iki imaki “Ika ka'iareka nimarāñu, sup̄abatirā i'tojirā wejeareka ōñia nimarāñu”, ārīrūkika. ²⁷ I'sup̄aka Tuparāte baaeka “¿Marākā'ā Tuparāte morījīñu je'e?”, ḡo'imajare ārīrū ārīwa'ri. “Yire ōrīriyap̄awa'ri yirirā ḡo'imajare imarū”, Tuparāte ārīka. Kire morīriyap̄ajīkareka p̄uri, yoerāmarīaja Tuparāte ime. Makaja imaki kime. ²⁸ “Tuparāḡi ārīwa'ri ōñia maima, marī'meyu, sup̄abatirā ika ka'iarā

* **17:17** En la plaza de la ciudad † **17:18** Dioses de extranjeros ‡ **17:19** Una corte compuesta de jueces griegos para decidir, más que todo, cuestiones de religión o moralidad.

mare kimarũjeyu. Kimaberirikareka maimaberijããeka.”§ Ikupaka ãparaka ĩrãrimarã mijaro'si majarobojarimajare o'oeka: “Tuparã makarã maimẽ”, ãrĩwa'ri.* 29 I'supaka simamaka “Ikupaka kime Tuparã”, ãrĩpupajoawa'ri, ãtakaka, orokaka, platakakaoka najiyipupayeerũkika p'oimajare jia baap'o'ijiako'omakaja, Tuparã makarã imarĩ “I'supaka nabaap'o'ijiaeka ĩoiki Tuparãte ime je'e”, marĩpupajoaberijĩũ. 30 I'supaka p'oimajare jia õrĩpũaberiripotojo ba'iaja baaeka wapa Tuparãte nare jẽñberika rupu. I'supakamarĩa sime maekaka. Supa imarĩ maekaka ritaja ba'iaja mabaaika ja'atarika Tuparãte mare jã'meyu. 31 Ñamajĩ ba'iaja p'oimajare baaika wapa kijẽñerũkirĩmi õrĩtiiki Tuparã. Jia oyiaja baaiki imarĩ, nabaaka takaja sawapa nare kijẽñerãũ. ĩrĩka kiwã'maekaki i'supaka baarãki. “Reyakoperipotojo õña Tuparãte kire jaripe'rirũjeka simamaka Cristo imaki Tuparãte wã'maekaki”, ritaja p'oimajare ãrĩwãrũyu,— Pablote nare ãrĩka.

32 Õña jaripe'ririkakaka ã'mitiriwa'ri eebaraka Pablote ĩrãrimarãre boiwã'imarĩka. I'supaka nabaako'omakaja aperiã puri ikupaka ãrĩkarã:

—Ate samijaipe'arika ã'mitiririka yija yapayu,— Pablote narĩka.

33 Supabatirã rẽrĩbaraka nimaekarõ'õpi Pablote poritapawa'rika. 34 ĩrãrimarã kiupaka pupajoatirã Jesũre ã'mitiripẽaekarã. ĩrĩka Dionisio wãmeiki naka imaekaki, Areõpago rẽrĩroyikarãkaki. ĩrãko Dãmaris wãmeikooka Jesũre ã'mitiripẽaekako. Supabatirã aperiãoka kire yi'rikarã narõ'si.

18

Corintowejarã Pablote imatapaka

1 I'sia be'erõ'õ Atenawejeapi Pablote a'rika, Corintowejarã. 2 Torã eyatirã ĩrĩka Aquila wãmeiki, Pontoka'iakakika Pablote tõpobu'aeka. Aquila kirũmu Priscilapitiyika Italiaka'iaapi a'ritirã Pablo rupubaji Corintorã neyaweika. Romakaki ĩpi Claudio wãmeiki Italiaka'iarã judiotatarãte imarika yapaberirã, nare kipoataeka. Supa imarĩ Corintorã Aquilate a'rika kirũmupitiyika, judiotatarã imarĩ. Sabe'erõ'õ napõ'irã wi'iturirĩ Pablote a'rika. 3 Pablo upakaja sayapãia mo'rĩakakapi Aquilate wi'ia* baaeka kirũmupitiyika. Supa imarĩ ĩrãkõ'rĩmatorãja ba'irabeokaro'si naka kituika nawi'iarã. 4 ĩrãkuri jẽrĩtarĩmi jariwa'rĩmarĩa judiorãkare rẽrĩriwi'iarã Jesũrika bojariroka bojarĩ Pablote a'riroyika. Judiotatarã supabatirã judiotatamarĩrãteoka Jesũrika na'mitiripẽaokaro'si nare kijaiẽjeriyapaka.

5 I'sia be'erõ'õ, Macedoniapi i'tatirã, Silas, Timoteopitiyika neyaeaka Pablo põ'irã Corintowejarã. Neyaeaka poto kiba'iraberika ja'atatirã Jesũrika bojarirokatakaja bojabaraka Pablote imaeka. Ikupaka judiotatarãte wãrõbaraka kijaika: “Jã'merũkika Tuparãte wã'maekaki, kirejeoka yija ãũ Jesũs”, kẽrĩka. 6 I'supaka kẽrĩko'omakaja, aperiã apeupaka pupajoawa'ri, jajua kire baata'aeakarã. Supabatirã ba'iaja kire napipeka. I'supaka napakã'ã ã'mitiriwa'ri, kijarirooka kijããpateka “Kopakaja mijare yokajããkõpeko'o”, ãrĩpupajoawa'ri. Supabatirã ikupaka kẽrĩka:

—Tuparãte yire jã'meka upakaja kirika bojariroka mijare yibojakõpeyu. Supa imarĩ mija reyarãñurĩmi ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã mija a'rĩrãka, oka yire imabesarãka. Supa imarĩ mija ã'mitiriyapabeyua ĩawa'ri, irĩmĩpi judiotatamarĩrã imarãte Jesũrika bojariroka yibojaũ'muerã baayu,— kẽrĩka.

§ 17:28 En 600 a.C. el poeta griego Epimenides escribió esa poema en que alguien dijo estas palabras pensando en Zeus, el capitán de los dioses. * 17:28 Dos poetas griegos escribieron esta frase (300 a.C.) pensando en Zeus. * 18:3 Tiendas de campaña

⁷ Topi p̄oriwa'ritirā Ticio Justo wi'iarā Pablote a'rika p̄o'imajare wārōrī. Judiorākamarīki imariṗotojo Tuparāte jiyiṗupaka ōrīkaki kimaeka Ticio Justo. Kiwi'i wā'tarā simaeka judiorākare rērīriwi'ia. ⁸ Crispo wāmeiki imaekaki judiorākare rērīriwi'i iṗamaki. Iki, kirīrāoka maiṗamaki Jesúre ā'mitiripēairā nimaeka. I'supakajaoka Corintowejeakarā Jesúrika ā'mitiritirā rīkimarāja kire ā'mitiripēaekarā. Supabatirā ruṗuko'a najūjerūjeka. ⁹⁻¹⁰ Īrāñami makārārūñuroka upakapi Jesúre jaika Pablote,

—Mikaja ñime. Supa imarī mikīkia'si. Aṗerā ba'iaja mire baawārūbesarāñurā. Okajājia jaritirā yimajaroka p̄o'imajare mibojajiṗabe. Ika wejeareka rīkimarāja yire ā'mitiripēarūkirā imamaka, samibojarija'ata'si, — Pablote kērīka.

¹¹ Supa imarī Corintorā Īrākuri wejejē'rā apejē'rā ñe'metājirā p̄o'imajare Jesúrika bojariroka bojabaraka kimaeka.

¹² I'sia be'erō'ō Galión wāmeiki Acaya ka'iarā ĩṗi† kimaeka p̄oto ĩ'rīka upaka oyiaja p̄upajoawa'ri Pablote judiotatarāte ñi'aeka. Supabatirā Galión wājitāji kire ne'ewa'rika. ¹³ Ikupaka kire nabojaeka:

—“Ikupaka Tuparāte majiyiṗupayeeyu”, āriwa'ri Moiséte yijare jā'meka upakamarīa kiwārōtape ĩ'ī,— Galiónre narīka.

¹⁴ Pablote jairā baaeka p̄otojo ikupaka Galiónre nare ārīka:

—Ba'iaja baaiki kimarikareka, supabatirā Romatatarāre jā'meika yi'ribeyuka kimarikareka, mijare ña'mitirijīñu imakoṗeyu. ¹⁵ Mija ōñu upakaja mija jā'meika simamaka, mija p̄upayariji oka mija jiebe. Yi'i p̄uri i'sia oka jierimaji marīka imarika yapaiki,— judiotatarāte kērīka.

¹⁶ Supabatirā judiotatarāte Galiónre poatarūjeka surararākare. ¹⁷ Supabatirā judiorākare rērīriwi'i iṗamaki Sóstenere nañi'aeka p̄o'imaja. I'supaka baatirā Galión wājitāji kire napajeka. I'supaka nabaako'omakaja, “¿Dako baaerā kire mija pajeyu?”, Galiónre āriberika. “Marā imabeyua yire”, kērīpupajoaeka.

Antioquiarā p̄e'riyatirā ate Tuparā oka Pablote bojatapaeaka

¹⁸ Corintorā matikuri Pablote imaeka ruṗu. I'sia be'erō'ō Jesúre ā'mitiripēaekarāte kimajaroka kibojaeka a'yaokaro'si. Supabatirā Aquila, kirūmu Priscilapitiyika Siriaka'iarā a'yaokaro'si, Cencreaswejeearā natu'awa'rika. Cencreaswejeepi na'rirā baaeka ruṗu, “Tuparā, miwājitāji mire yibojarapaka upakaja yibaako'o”, āriwa'ri kirupua Pablote wi'epaterūjeka. ¹⁹ Waṗuruṗi a'ritirā Éfesowejea p̄apitakarā neyaeka. Torā eyatirā Aquila, kirūmu Priscilapitiyika torā natuika. Pablo p̄uri marīwa'ritirā, judiorākare rērīriwi'iarā eyatirā, “Jā'merūkika Tuparāte wā'maekaki kime Jesús”, āriwa'ri nare jaiējerī. ²⁰ Matikuriji naka kimarika judiotatarāte yapakopeka. I'supaka simako'omakaja Pablo p̄uri yapaberikaki. ²¹ Supa imarī ikupaka nare kimajarobojaeka topi o'yaokaro'si:

—Īrārīmi Tuparāte yaparākareka, mijare ĩarī yi'tarāñu ate,— nare kērīka.

I'sia be'erō'ō waṗuruṗi Éfesowejeepi ke'rika. ²² Cesarea p̄apitakarā eyatirā Jerusalénkarā Jesúre ā'mitiripēaekarā p̄ō'irā Pablote wi'ituriwa'rika. Naka imatirā Antioquiarā ke'rika ate. ²³ Torā kimatapaeaka be'erō'ō ke'riū'mueka ate. Galaciaka'iarā imatirā, topi Frigiaka'iarāoka keyaeka. I'sia ka'iareka Jesúre ā'mitiripēairā imaekarāte Jesúrika bojariroka kiwārōtapaeaka. I'supaka kiwārōmaka ā'mitiriwa'ri, jibaji Jesúre yi'riwa'ri okajājia najarika.

Éfesorā Tuparā oka Apolore wārōdeka

²⁴ I'sia p̄oto ĩ'rīka judiotatiki Apolos wāmeiki Éfesorā eyaekaki. Alejandriawejeakaki kimaeka. P̄o'imajare ĩaika wājitāji jia jaiwārūiki kimaeka.

† 18:12 Gobernador

Supabaturā Tuparā majaropūñu o'oeaka jia kiōrīka. ²⁵ “Jesúre yapaika upakaja maimajīñu”, apearāte wārōmaka, jia ā'mitiripēaekaki kimako'omakaja Juanre rupuko'a po'imajare jūjekakaka takaja òñuka kimaeka ruḡu. Tērītaka Jesús majaroka ōrīberikoperipotojo kiōrīkarō'ōjīrā kireka wājiaja okajāābaraka jījimakaḡi po'imajare kibojaeka. ²⁶ Ī'rārīmi judíorākare rērīriwi'iarā, dakoa kīkirimarīaja jia po'imajaka kijaika. Aquila kirūmu Priscilapitiyika kijaimaka ā'mitirikaḡ. Kijaika be'erō'ō kika jaiokaro'si aḡeḡañarō'ōrā kire ne'ewa'rika. Jesúrika jia kiōrīpūwārūberikakaka jia kire nabojawapu'ataeka. ²⁷ I'sia be'erō'ō Acayaka'iakarāre Jesúrika bojariroka bojarī ke'ririyapaeka. “Jia sime. Me'ḡe”, narīka Éfesokarā Jesúre ā'mitiripēaekarā. Supa imarī “Aḡolore jia mija e'etope”, ārīwa'ri ḡaḡera no'oeaka Acayaka'iakarāro'si. Torā eyatirā jia nare kijey-obaeka. “Jesúre mija yi'ḡe”, Tuparāte ārīkarā nimaeka. ²⁸ Po'imaja wājītāji, Tuparā majaropūñu o'oeakakaka bojabaraka,

—Jā'merūkika Tuparāte wā'maekaki kime,— ārīwa'ri judíotatarāre kiwārōeka. I'supaka jītaka nare kibojamaka, “I'supakamarīa sime”, judíotatarāte ārīwārūberika.

19

Éfesorā Pablote imataḡaeka

¹ Aḡolore Corintowejearā imañujuju, ḡusi watoḡekarā imaeka ka'ia o'riwa'ritirā Éfesowejearā Pablote eyaeka. Torā eyatirā Jesúre ā'mitiripēaekarā Ī'rārimarāre kīatōḡoeka. ² Supa imarī ikupaka nare kijērīaeka:

—Jesúre mija ā'mitiripēarapaka ḡoto ḡyaje Espírītu Santore mijare ña'rījāirape?— nare kērīka.

I'supaka kēḡakā'ā ikupaka kire nayi'rika:

—“Espírītu Santore ima”, maki yijare bojaberapaki,— kire narīka.

³ Supa imarī Pablote nare jērīaeka:

—ḡMakire yi'riwa'ri rupuko'a mija jūjerūjerape?— nare kērīka.

—Juanre wārōeka upakaja rupuko'a yijare najūjerape,— narīka.

⁴ I'supaka napakā'ā ikupaka Pablote nare ārīka:

—Po'imaja ba'iaja nabaaija ja'ataekarāre rupuko'a Juanre jūjeka. Supabaturā ikupaka Juanre nare bojaeka: “Yibe'erō'ō etarūkikate mija yi'ririjape”, ārīwa'ri kiwārōeka. I'supaka kērīkakiji kime Jesús,— Pablote nare ārīka.

⁵ I'supaka ā'mitiritirā, narupuko'a najūjerūjeka “Maipamaki Jesúre yi'yurā yija ime”, ārīwa'ri. ⁶ Supabaturā kīḡitaka Pablote napo'iarā ja'aḡeeka ḡoto Espírītu Santore nare ña'rījāika. I'supaka simamaka norībeyua imakoḡeka oka najaika. Supabaturā Tuparāte nare ōrīrūjeka nabojaeka.

⁷ Ī'ḡoū'ḡuarāe'earirakamaki rō'ōjīrā nimaeka.

⁸ Maekarakamaki aiya jērītarīrīmi rakaka judíorākare rērīriwi'iarā nare kibojaeka na'mitiripēaokaro'si po'imajare jaiējeriyapaiki Pablote imaeka. “Ikupaka Jesúre yi'yurāte jā'mebaraka Tuparāte nare imaruḡutarāñu”, ārīwa'ri kīkirimarīaja nare kibojaeka. ⁹ I'supaka simako'omakaja Ī'rārimarā kijaika ā'mitiripēaberikarā, aḡekurioka sā'mitiririka yaḡaberikarā ate. Po'imaja wājītāji Jesúre po'imajare tāika majaroka ba'iaja najaika. Supa imarī nare a'rīḡatirā Jesúre ā'mitiripēaekarāte kika ke'ewa'rika, Tirano wāmeiki wārōriwi'iarā. Torā Ī'rārīmi jariwa'rīrimarīaja nare kiwārōroyika. ¹⁰ Torā Ī'ḡakuri wejejē'rāka wārōbaraka kimaeka. Supa imarī Asia wāmeika ka'iakarā, judíotatarā, judíotatamarīā imaekarāoka maipamaki Jesúrika bojariroka ā'mitiripataekarā. ¹¹ Pablopī ārīwa'rīji rīkimakaja maikoribeyua Tuparāte beeka. ¹² Supa imarī Pablote rabeka mirāka sayapāia, jarioakaoka po'imaja

jĩñurã pŏ'irã ne'ewa'pakã'ã narisirika o'riroyika. Supabatirã Satanáríka ima ña'rĩjãikarãteoka porikarã.

13-14 I'sia poto ĩ'rãrimarã judíotatarã po'imajareka Satanáríka ima ña'rĩjãika imaekarãte naŏoatataŏaeka. Pablote ĩaji'awa'ri, “ Jesús, Pablote kireka bojaiki wãmeapi nareka mija pŏpe', marĩũ'mukoyeye'e”, narĩka. I'supaka baairã upakajaoka Esceva, kurarãka ĩpamaki makarãte baataŏaeka. ĩ'pŏtẽnarirakamaki nimaeka. 15 ĩ'rãĩmi i'supaka narĩko'omakaja, ikupaka Satanáríka ima nare yi'rika:

—Jesúre ñoñu, supabatirã Pabloteoka yijērãko'ayu. Mijare pŏuri ñiawārũbeyu. ¿Marã je'e mija?— nare kērĩka.

16 Supabatirã Satanáríka ima ña'rĩjãikite naŏŏ'irã teritaeka. Tērĩrikaja jãjiapi ba'iaja nare kibaaeka. Supabatirã najariroakaoka kibaiwa'ruika. Supa imarĩ riwejuŏaraka wi'iaŏi naru'riwa'rika. 17 Éfesowejekarã nimaŏŏatiji, judíotatarã supabatirã judíotatamarĩrãoka i'sia majaroka ã'mitiripataekarã. Sã'mitiritirã nakĩkika. “Tērĩritaki kime Jesús”, ãrĩwa'ri rĩkimarã maĩpamaki Jesúre jiyiŏupaka ŏrĩkarã mae.

18 I'sia majaroka ã'mitiriwa'ri ba'iaja nabaaika rĩkimarãja Jesúre ã'mitiripẽaekarãte bojaeka. 19 Supabatirã ikupaka ye'okirãre baaeka ĩ'rãrimarã ye'oroka koririmajare: Ye'orokakaka bojaika naŏŏera, po'imaja wãjitãji e'ewa'ritirã najoeka. I'sia ŏŏera najoeriatateka cincuenta mil rakato plata rŏ'ŏjĩrã waŏajã'rĩa ririka.* 20 I'supaka simamaka maĩpamaki Jesús majaroka ĩ'rãkŏ'rĩmatomarĩa saŏibimaka, rĩkimarãja Jesúre na'mitiripẽaeka.

21 I'supaka so'rika be'erŏ'ŏ Jerusalenrã ŏe'ririka Pablote ŏuŏajoeka. “Macedoniaka'ia, supabatirã Acayaka'ia yo'riwa'rĩrãñu. Jerusalenrã ñimarãka be'erŏ'ŏ, Romawejarã a'ririka ima yiro'si”, kērĩŏuŏajoeka. 22 I'supaka ãrĩŏuŏajoatirã Timoteo supabatirã Erastoka kire jeyobaarimajare kiruŏu kipũataeka Macedoniaka'iarã. Iki pŏuri Asiaka'iarã† matikuriji kituika ruŏu.

Éfesorã rukubaka naŏuŏajoamaka oka ŏo'ijirika

23 Pablote Éfesorã imaeka poto, “Jesús ĩ'rĩkaja imaki po'imajare tããrimaji”, ãrĩwa'ri po'imajare yaŏabepakã'ã jimarĩa oka naŏŏ'ijiaeka i'sia wejearã. 24 Demetrio wãmeiki kimaeka i'sia oka bitamataũ'muekaki. Artemisare‡ najiyiŏuŏayeerũkiwi'i upaka ĩoikarĩjaka platakaka baarimaji kimaeka. Aŏerãoka kiupaka baarimaja imarĩ, aŏerãte sĩjibaraka rĩkimakaja niñerũ natŏŏoroyika. 25 Supa imarĩ kire jeyobaarimajare, supabatirã nuŏakajaoka ba'iraberimajareoka kirērãtaeka. Supabatirã ikupaka nare kērĩka:

—Maa, ika ba'irabeirã pŏuri, rĩkimaka niñerũ tŏŏoirã maime. 26 ¿Pablote po'imajare bojaika ã'mitirikoribeyurã mija bai? “Mija ŏñu upakaja baatirã mija jiyiŏuŏayeeika, jiyiŏuŏayeerũkimarĩa sime”, kēñu. Kijaika ã'mitiritirã rĩkimarãja po'imajare kire ã'mitiripẽayu. Éfeso wejekarã takajamarĩa kire ã'mitiripẽairã. Ritaja Asia ka'iarã imarã kire ã'mitiripẽairã oylaja nime. 27 Ba'iaja maro'si simarãñu. Supa imarĩ mabaŏŏ'ijiaika po'imajare waru-aribesarãñu. Supa simamaka sawaŏa matŏŏowārũbesarãñu. Supabatirã Artemisare jiyiŏuŏayeeriwi'iarã po'imajare a'ribesarãñu. Ritaja Asiaka'iarã, supabatirã ritatojo wejearã Artemisare jiyiŏuŏapaka ŏñurã. I'supaka simako'omakaja, Pablote ã'mitiripẽawa'ri “Imatiyaikamarĩko Artemisare ime”, po'imajare ãrĩrãñu,— Demetriere nare ãrĩka.

* 19:19 Cincuenta mil dracmas. Una dracma (moneda) valía un día de trabajo. † 19:22 En Éfeso

‡ 19:24 Artemisa era la diosa principal de Éfeso. Los Romanos la llamaba Diana. Su templo en Éfeso era magnífico.

²⁸ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, jimarīa naboebarika. Supabatirā ikupaka āparaka nakasereka:

—ĭÉfesokarāre jiyipupayeerijayuko, Artemisa jītako koime!— narīka.

²⁹ Nakasereka ā'mitiritirā, rīkimarā pō'imajare napō'irā a'rika. Ī'rāoka boebaritirā, akaserekarā. Supa imarī ritaja wejeareka oka pō'ijirika. I'supaka simamaka Gayo, Aristarco Pabloka jeyoariwa'rikarāte nañi'aeka. Macedoniakarā nimaeka. Pō'imajare rērīriwi'iarā nare ne'ewa'rika.

³⁰ Kijeyomarāre jaijeyobaarī torā Pablote kākariyapakopeka. Kākarika kiyapamaka ĭatirā, “Mikāka'si”, Jesúre ā'mitiripēaekarāte kire ārīka. ³¹ Ī'rārimarā i'sia ka'ia ĭparimarāre§ torā imaeka. Pablo jeyomarā imarī, majaroka kiro'si pūataekarā: “Naka Ī'rātiji baabekaja”, āriwa'ri. ³² Rērīrūkikō'rīmatorā rukubaka nakasereka. Apeupaka, apeupaka nakaseremomeka. Ī'rīka upaka pūpajoaberiwa'ri rukubaka pūpajoabaraka nimaeka. “ĭDakoa baaerā yija rērīko'o?”, narīwārūberika. ³³ Judiotataki naka imaekaki Alejandrore pō'imaja wājītāji naro'si kire jairūjekarā judiorāka. Torā rērītirā imaekarāte jaiokaro'si, Alejandrote kīpitaka mi'mataeka “Mija jai'a'si ruṑu”, āriwa'ri. I'supaka kibaako'omakaja nokata'riberika. “Dakoa oka imabeyua judiorākarō'si”, āriwa'ri nare kibojaerā baakopeka. ³⁴ Judiotataki kimaeka ōriwa'ri judiorākamarīrāte tērīwa'ribaji akasereka,

—ĭÉfesokarāre jiyipupayeerijayuko, Artemisa jītako koime!—

Ī'pakuri aiyajērārō'ōjīrā i'supaka ĩ'rīka upakaja akaserebaraka nimaeka.

³⁵ Ī'rīka tokaki imaruṑutarimaji pō'imajare okata'rirūjekaki, supabatirā ikupaka nare kērīka:

—Mija ā'mitipe Éfeso wejeareka imarā. Majiyipupayeeko Artemisa wi'ia ĭarīrīrimaja maime ika wejeareka imarā. Supabatirā koṑo'ijērāka ĭmipi ña'rīka maiarīrīrijayu. “I'supaka imarā nime”, ritaja pō'imajare āriwārūpatayu mareka. ³⁶ Nirā pō'imaja “Pakirika sime”, āribeyurā. Supa imarī mija jo'ria'si, i'tojīrāja samija ja'atabe. Ba'iaja mija baa'si, jia mija pūpajoabe. ³⁷ Īrā ĭmirīja mija e'era'airā majiyipupayeeko Artemisarika karee'ebeyurā. Supabatirā ba'iaja koreka jaibeyurā nime. ³⁸ Demetriore kika ba'irabeirāṑitiyika aṑerāte nare okabaajīkareka, ĭparimarā pō'irā oka jierī nare e'ewa'ritirā jia simajīñu. Oka naro'si imajīkareka, ĭparimarāre naboajīñu. Īparimarā, jā'merimaja nime oka jierimaja. ³⁹ Apea oka bojarika mija yapājīka, Romakarāre jā'meka āñu upakaja ĭparimarāre rērīrāka ṑoto nawājītāji mija bojajīkareka jia simajīñu. ⁴⁰ Mia, ĭmarākā'ā Romatatarā ĭparimarāte pūpajoarāñu ruku i'supaka pō'imajare oka pō'ijiamaka? Ikupaka napūpajoarāñu je'e aṑeyari: “Mare boebariwa'ri ĩrāpē'rōtorāja mare nabaariyapayu Éfesokarā”, narīpūpajoarāñu je'e. I'supaka simamaka werika maro'si simajīñu. Supa imarī “ĭMarākā'ā oka imamaka, i'supaka ṑiṑebaraka mija ime?”, Romatatarāte ārīrākareka, marākā'ā nare yi'riwārūberijīka maime,— torā imaruṑutarimajite ārīka.

⁴¹ Sabe'erō'ō “I'tojīrāja simarū”, ārītirā nare kīṑe'rirūjeka.

20

Macedoniarā Pablote a'rika

¹ I'supaka oka imaeka be'erō'ō Jesúre ā'mitiripēaekarāte Pablote akaeka. Ke'rirā baaeka ruṑu “Jesúre yi'ririjariwa'ri jia mija imabe”, āriwa'ri naka kijaika. I'supaka ārītirā, nare kimajaroka kibojaeka a'yaokaro'si. Supabatirā Macedoniaka'iarā ke'rika. ² Macedoniaka'iarā a'ririjaparaka ĩrāweje upakaja Jesúre ā'mitiripēaekarā pō'irā kituririjarika. Napō'irā eyatirā “Jia Jesúre

§ 19:31 Oficiales de la provincia

ã'mitiripēabaraka okajājia mija imabe”, nare kērīka. I'sia be'erō'ō Greciaka'iarā keyaeka. ³ Maekarakamaki aiya torā kimaeka be'erō'ō Siriaka'iarā waḡuruḡi a'rirā kibaaeka. I'suḡaka simako'omakaja judíotatarāte kire jāāerā nari'kaika majaroka kiã'mitirika. Suḡa imarī “Yi'taraparō'ōrā Macedoniaka'iarā yipe'riwa'rirāñu bo'ipi”, Pablote ārīpuḡajoaeka. ⁴ Kika jeyoariwa'raparā ikarakamaki yija imarape: Sópater Bereakaki Pirro maki, Segundo suḡabatirā Aristarco, Tesalónicawejeakarā, Gayo Derbewejeakaki, Timoteo suḡabatirā Tíquico, Trófimo Asiaka'iakarā, suḡabatirā yi'i Lucas. I'siarakamarā Pablota yija jeyoariwa'rape. ⁵ Filiposwejea eyatirā, yijaka imaraparāte a'riweirape Tróadewejeearā yijare ta'arī.* ⁶ Pan levadura rukebekaja ba'aribayarā yija imarapaka be'erō'ō Filiposḡi yija a'rape waḡuruḡi. Īrāḡitarakarīmi be'erō'ō Tróadewejeearā yija eyarape. Yija ruḡu a'raparā, yija jeyomarāre torā yija eyarape. Torā ĩ'potēñarirakarīmi yija imarape.

Tróadewejeearā Pablote imataḡaeka

⁷ Ba'irabeū'murirīmi† yija rērāḡe Jesúre yi'yurāḡitiyika. Maro'si Jesúre reyaeka ḡuḡajoabaraka kijā'meka uḡakaja pan ḡibaba'aerā yija rērāḡe. Yija ba'aerā baarapaka ruḡu Pablote yijare bojarape. Aḡerīmi ke'rirā baarapaka simamaka yijare kiwārōyuju ñami ñe'metāji seyarape. ⁸ I'sia wi'ia maekarakakuku yuraika ima wi'ireka, ḡiyikukurō'ōrā rērītirā yija imarape. Rīkimakaja yaaboaike imarapaka i'sia kurarakarā. ⁹ Suḡa imarī ĩ'rīka bikirimaji Eutico wāmeiki ĩmirā kurarakapi yoirūkia kopereka ‡ imaraparō'ōrā ruḡarapaki. Ñoaka Pablote jaimaka, kopakaja oḡmaka bikirimajite riarapaka. Kopakaja kārītiyawa'ri kiña'rāḡe mae. Poriwa'ritirā kire yija kōae'ekoperape. Kopakaja reyaekaki kimarape. ¹⁰ Suḡa imarī ruiwa'ritirā, kimajakarā eyapañariritirā Pablote kire wā'wojī'arape. Suḡabatirā ikupaka yijare kērāḡe:

—Mija ḡuḡata'si. Ōñia jariḡe'yuka kime,— yijare kērāḡe.

¹¹ I'sia be'erō'ō Pablopitiyika yija mirīwa'rape ate. Torā mirīeyatirā pan kipibarape. Yija ba'arapaka be'erō'ō jairīji Pablote wārāḡe. I'sia be'erō'ō Asowejeearā turitaparī ke'rape. ¹² Jia jājika bikirimajite japakā'ā, kiwi'iarā ḡo'imajare kire e'ewa'rape. I'suḡaka kimamaka jia jījimaka najarape.

Miletowejeearā Pablote a'rika

¹³ Pablote ārāḡaka uḡakaja waḡuruḡi Asowejeearā yija a'rape. Topi waḡuruḡi a'ritirā kire yija ta'arape, ma'api ke'rapaka simamaka. ¹⁴ Asorā keyarapaka ḡoto waḡuruḡi kire yija jāātorape. Kire jāātoritirā Mitilene wāmeika wejeearā yija a'rape mae. ¹⁵ Aḡerīmi topi yija a'rapaka be'erō'ō Quío wāmeika jūmurika yija o'rape. Aḡerīmi Samos wāmeika jūmurikarā yija eyarape. Topi a'ritirā aḡerīmi Miletowejeearā yija eyarape. ¹⁶ “Asiaka'iarā Jesúre ã'mitiripēairā ḡō'irā ya'rijīkareka yiba'ejīñu”, Pablote āpakā'ā ã'mitiriwa'ri, Éfesowejea wājiaja yija o'ritapawa'rape. “Jerusalén wejeearā Pentecostés baya ĩaokaro'si wārūaja ma'rijīkareka jia simajīñu”, ārīpuḡajoawa'ri, “Jajuaja ma'riye'e”, Pablote yijare ārāḡe.

Éfesokarā imaruḡutarimajare ḡiyia jia kiokajāāeka Pablo

¹⁷ Miletorā imatirā, Éfesowejeearā Jesúre ã'mitiripēairāte imaruḡutarimajare Pablote oka ḡūatarape: “Mija i'tabe o'ōrā. Éfesorā a'riberijīka ñime”, ārīwa'ri nare kibojaḡūarape. ¹⁸ Suḡa imarī yija ḡō'irā neyarapaka ḡoto ikupaka Pablote nare ārāḡe:

* **20:5** El uso de “nosotros” (yijare) indica que el autor Lucas estaba presente con Pablo hasta versículo 21.25 † **20:7** Domingo ‡ **20:9** Ventana

—Mamarī Asiaka'iarā eyatirā jia mijaka ñimaroyirapaka mija õñu. ¹⁹ Mijaka ñimarapaka poto Maiþamakiro'si ba'irabeñjibaraka, “Mija tērīwa'ribaji õñuka ñime”, ārīberapaki yi'i. Supabatirāoka þo'imajare Jesúre ã'mitiripēabeyua ĩawa'ri yorape. Supabatirā judíotatarāte ba'iaja baaokaro'si yire nari'kamaka ba'iaja yijūarape. ²⁰ Jesúrika bojariroka mijare yibojarapaka poto, dakoa jia bojarika mijaro'si ma'rāþāãberapaki yi'i. “Kirika bojariroka ã'mitiritirā jia nimarū”, ārīwa'ri mijare sayiboþatarape. Rīkimarā wājitāji, supabatirā mija wi'iarāoka mijare sayibojaroyirape. ²¹ “Ba'iaja mija baaika þupajoariwa'ri samija ja'atabe. I'supaka Tuþarāte yi'ririka yaþawa'ri maiþamaki Jesucristore mija ã'mitiripēabe”, ārīwa'ri judíotatarā supabatirā judíotatamarīrā imarāteoka yibojaroyirape. ²² Espiritu Santore yire jā'meika upakaja maekaka Jerusalénrā ya'rirā baayu. Torā yire o'rirūkia õrībeyuka yi'i. ²³ Ikatakaja mijare yibojawārūyu. Ritaja wejearā ya'ririjayurō'õrā ikupaka Tuþarāro'si bojañjirimajare yire bojayu Espiritu Santore nare sõrñūjemaka: “Wēkomaka imariwi'iarā mire natarāñu. Supabatirā ba'iaja mijūarāñu”, yire nañu. ²⁴ Maiþamakiro'si yiba'iraberūkia yire kija'ataeka jia simaupatiji yibaawearāka be'erō'õ yire najāãñkareka marā imabeyua. “Þo'imajare wayuĩawa'ri Kimakire Tuþarāte reyarūjeka mare tããokaro'si”, ārīwa'ri þo'imajare yibojaerā maiþamaki Jesúre yire þūataeka.

²⁵ “Kire ã'mitiripēairāte Tuþarāte jia jā'merāñu”, ārīwa'ri ritaja mijare yibojarape. Mae þuri “Aþekurioka yire niabesarāñu”, mijareka ñarñupajoayu. ²⁶⁻²⁷ Ritaja Tuþarāte þo'imajare bojarियाþarapaka upakaja mijare yibojarape, kūþajñ ma'rāþāãbekaja. Supa imarñ ika mijare yibojayu: ĩrñka mijakaki Tuþarā þõ'irā eyabesarākareka, kireje oka imarāka, yiremarñ. ²⁸ Supa imarñ rakajekaja mija õñu upakaja jia mija þupajoabe, Jesúre yapaika upakaja mija baarijayaokaro'si. I'supakajaoka Éfesowejearā þe'rieyatirā, Espiritu Santore mijare jā'meika upakaja jia Jesúre ã'mitiripēairāte mija ĩarñpe. Maiþamaki Jesúre maro'si riwejurubaraka reyaekapñ ārīwa'rñji, Tuþarāñirā maime. Supa simamaka jia nare mija imaruþutabe, oveja ĩarññrimajare ĩarññu upaka. ²⁹ Yipupajoaikareka, ya'ritaparāka be'erō'õ aþerā, þakirimajaroka bojarimajare etarāñu. Yaia oveja saba'ariataika upaka Jesúre ã'mitiripēairāte þakirimajaroka nawārõrāñu, Jesúre nayi'ririja'atarū ārīwa'ri. ³⁰ Mija watoþeka ĩ'rāñmarā imarā þarñji þakirimajaroka Jesúre yi'yurāte wārõrāñurā. “Yija þupajoaika upaka naþupajoarū naro'sioka”, ārīwa'ri supa nabaarāñu. ³¹ Supa imarñ rakajekaja mija imabe Jesúrika bojariroka imatiyaika mija ã'mitiripēarija'atakoreka. Maekarakakuri wejejë'rāka, ñami, ĩmioka mijare yiwārõrapaka mija õrñrijape. ĩ'rākurnarñ oþaraka mijare yokajãroyirape.

³² Yijeyomarā, mijaro'si Tuþarāka yijairā baayu, mijare kñarññaokaro'si. “Mare wayuĩawa'ri ba'iaja mabaika wapa, Tuþarāte ye'kariayu”, ārīwa'ri mija þupajoamaka, jñibaji kirika bojariroka mija ã'mitiripēærā Tuþarāte mijare jeyobaarāñu. Supa imarñ “Yirirāte jia yibaarāñu”, kērñka upakaja Tuþarāte baarāñu. ³³ Aþerā niñerū, najariroakaoka oakiriberapaki yi'i. ³⁴ Ikupaka simarape: Ñõñu upakaja ba'irabetirā ba'arika, jarirooka yitõþorape. Supabatirā yika imaraparāteoka yitõþoñjirape. I'sia õñurā mija ime. ³⁵ Ritaja yiba'irabeka ĩapatawa'ri, “Þablote baaika upaka, jia maba'irabeññu sawapapñ wayuoka baairāte majeyobaaokaro'si”, mija ārñwārūeka. Ikupaka maiþamaki Jesúre bojarapaka mija ye'kariria'si: “Se'etoyukate tērīwa'ribaji jñjimaka kime sñjirimaji”, Jesúre ārñka,— Þablote nare ārñpe.

³⁶ I'supaka Þablote ārñpaka be'erō'õ naka ñukuruþatirā Tuþarāka kijairape. ³⁷ Tuþarāka kijaiwearapaka poto oþaraka kire nawā'ojñ'arape, supabatirā

kiye'tearā nu'surape. ³⁸ “Apekurioka yire ĩabesarāñurā mija mae”, Pablote ārīka simamaka, jimarīa ba'iaja naṣuṣarape. I'sia be'erō'ō ṣapitakarā kire najeyoariwa'rape.

21

Jerusalénrā Pablote a'rika

¹ Jesúre ā'mitiripēairāte a'ribojaweatirā waṣururā yija jāirape. Suṣabatirā wājiaja Cos wāmeika jūmurikarā yija a'rape. Aṣerīmi Rodas wāmeika jūmurikarā yija a'rape. Toṣi Pátararā yija eyarape. ² Suṣa imarī marīrūkīrō'ōrā yija imarapaka ṣoto, “Feniciaka'iarā sa'rīrā baayu ika waṣuru”, naṣakā'ā, i'sia waṣurupi yija a'rape. ³ A'rīrijari Chiṣre wāmeika jūmurika yija ĩao'rape. Wejerīrīka ṣē'rōtoṣi yija o'rape i'sia jūmurika. Siriaka'i wājitāji yija a'rīrijarape. Waṣurupi ne'ewa'rapaka ba'irījia Tirowejearā namaataerā torā yija ṣāārape. ⁴ Torā Jesúre ā'mitiripēairāte ĩatōṣotirā ĩ'ṣotēñarirakarīmi naka yija imarape. “Jerusalénrā Pablote ba'iaja jūarāñu”, ārīwa'ri Espīritu Santore nare ōrīrūjemaka, “Jerusalénrā me'ria'si”, kire narīka. ⁵ I'suṣaka narīko'omakaja ĩ'ṣotēñarirakarīmi be'erō'ō a'rīrā yija baaeka ate. Torā Jesúre ā'mitiripēairā imaraparā, narōmia, namakarāoka yijaka wejeṣi jeyoariwa'ritirā ṣapitakarā eyaraparā. Ṗō'sirō'ōrā eyatirā ĩ'rākō'rīmatorāja ñukurupatirā Tuṣarāka yija jairape. ⁶ I'sia be'erō'ō nare yija majaroka yija bojarape a'yaokaro'si. I'suṣaka baaweatirā waṣururā yija jāirape. ĩ'rā ṣuri toṣi ṣe'raparā.

⁷ Tirowejeṣi a'ritirā Tolemaidawejeearā yija eyarape. Torā eyatirā Jesúre ā'mitiripēairāte ĩatōṣotirā “¿Yaje mija ime?”, nare yija ārāṣe. Suṣabatirā ĩ'rārīmi naka yija imarape. ⁸ Aṣerīmi toṣi a'ritirā Cesarea wāmeika wejeearā yija eyarape. Torā eyatirā Jesúrika bojariroka bojatarimaji Felīṣe wī'iarā yija a'rape. Iki imaekaki ĩ'ṣotēñarirakamarākaki Jerusalénrā Jesúre ā'mitiripēairā aṣōstolrākare jeyobaarūkika najā'mekaki. ⁹ Botarakakorā makarōmiki kimarape. Tīmiamarīrā nimarape. Suṣabatirā Tuṣarāte nare ōrīrūjeikakaka aṣerāte bojarimaja rōmijā nimarape. ¹⁰ Torā ĩ'rārīmimarīa yija imatirapakarā, Judeaka'iaṣi Tuṣarāro'si bojaĳirimaji, Agabo wāmeikite etarape. ¹¹ Yija ṣō'irā eyatirā Pablo wa'eyoka kiwarerape. ṣaṣi kiōñu uṣakaja kiū'ṣua, kīṣitaka kīṣi'ṣerape. Suṣabatirā ikupaka kibojarape:

—“Jerusalénrā ikupaka judiōtatarāte ika wa'eyoba'īṣite ṣi'ṣerāñu. Kire ṣi'ṣetirā judiōtatamarīrā imarāte kire nijirāñu”, ārīwa'ri Espīritu Santore yire bojayu,— Agabote ārāṣe.

¹² I'suṣaka kēṣakā'ā ā'mitiriwa'ri “Jerusalénrā me'ria'si”, ārīwa'ri Pablote yija bojarape Cesareakarāṣitiyika. ¹³ I'suṣaka yija ārīko'omakaja ikupaka Pablote yi'rape:

—Mija oria'si. Mija oṣakā'ā ĩawa'ri, yirīomayu. I'suṣaka simako'omakaja yiṣuṣaka ṣuri simauṣakaja ima. Jerusalénrā yire naṣi'ṣerāka takamarīa, yire jāārika nari'karākareka, “Yire mija jāā'si”, ñarībesarāñu. Maīṣamaki Jesúre jā'meka uṣakaja baarimaji ñime,— Pablote yijare ārāṣe.

¹⁴ Yija ārāṣaka uṣaka kiyi'ribepakā'ā, i'tojīrāja kire yija jaiējerija'atarape. Suṣabatirā ikupaka kire yija ārāṣe:

—Maīṣamakire yaṣaika uṣakaja simarū.—

¹⁵ I'suṣaka ārīweatirā yija ba'irījia jieweatirā Jerusalénrā yija a'rape. ¹⁶ Cesareawejeekarā ĩ'rārīmaki Jesúre ā'mitiripēairāka yijaka jeyoariwa'raparā. ĩ'rīka Mnasón wāmeiki wī'iarā yijare ne'ewa'rape torā tuiokaro'si. Chiṣrekaki mirāki kimarape. ĩ'rājē'rāmarīa Jesúre ā'mitiripēatiki kimarape.

Santiago ṣō'irā wī'iturirī Jerusalénrā Pablote eyaeka

¹⁷ Jerusalénrã yija eyarapaka poto jia j̄jimakapi Jesúre ã'mitirip̄ēairãte yijare e'etorape. ¹⁸ Aper̄imi bikitojo Santiago p̄ō'irã wi'iturir̄i Pabloka yija a'rape. Nimaupatiji Jesúre ã'mitirip̄ēairãte imaruputarimaja imapataraparã Santiago p̄ō'irã. ¹⁹ “¿Yaje mija ime?”, ãr̄iweatirã, “Judíotatamar̄irãte Jesúrika bojariroka yibojamaka, jimar̄i jia Tuparãte baarape”, ãr̄iwa'ri ritaja o'rikakaka Pablote nare bojarape. ²⁰ I'sia ã'mitiritirã j̄jimaka imawa'ri, “Jiitaka baaiki kime Tuparã”, narãpe. Supabatirã ikupaka Pablote narãpe:

—Yija jeyomaki, matatarã r̄ikimarãja imarã Jesúre yi'yurã. Kire ã'mitirip̄ēairã imaripotojo Moiséte jã'meka upaka oyiaja mabaarijayu ruḡu. I'sia miõñu. ²¹ Aperã puri õ'õrã imarãte ikupaka bojairã: “Judíotatamar̄irã ka'iarã Pablote imatapapoto ‘Moisés imaekakite jã'meroyika mayi'rija'atajĩñu’, ãr̄iwa'ri judíorãka torã imarãte kibojayu. I'supakajaoka ‘Mija makarã circuncisión baarika, supabatirã matatarãte baarijariroyika yi'ririya'atarika sime’, kēñu”, ĩ'r̄arimarãte ãr̄irijayu,— Pablote narãpe.

²² —Metaika norĩrãñu. “Kireka p̄o'imajare bojakopeika majaroka ritamar̄ia sime”, nañao'karõ'si ¿marãkã'ã mibaarãñu? ²³ Ikupaka mibaaj̄kareka jia simajĩñu. Õ'õrã maka botarakamaki ĩmir̄ija imarã, “Miaika wãjitãji ikupaka yija baarãñu”, Tuparãte ãr̄ikarã nime. “Tuparãte yija ãr̄ika upakaja, yija baarape”, ãr̄iwa'ri, Tuparãte jiyipupaka õr̄iriwi'iarã narupua wi'epaterũjer̄i na'rirãñu. ²⁴ Mi'io'ka naka me'pe. Ba'iaja nabaakareka jũjerika yapawa'ri judíotatarãre baaroyika upaka naka mibaabe. Oveja joeĩjio'karõ'si mijaro'si samiwaruape. Tuparãro'si sajoẽjitirã, kurarãkare mija ruḡua mija wi'epaterũjebe “Tuparãte yija ãr̄ika upakaja, yija baarape”, ãr̄iwa'ri. I'supaka mibaamaka ĩawa'ri, “ ‘Moiséte jã'meroyika yi'ribeyuka Pablote ime’, aperãte añua puri pakirika sime. Simaupakaja kiyi'yu”, matatarãte ãr̄irãñu. ²⁵ Judíotatamar̄irã Jesúre ã'mitirip̄ēairãte papera yija pũatarape. Ikupaka bojabaraka naro'si yija o'orape: “Ikatakaja mijare yija bojaḡũayu: Wapũju imaja jērãka jiyipupaka õr̄iwa'ri ri'ia napããikakaka mija ba'a'si. Riweaoka mija ukua'si. I'supakajaoka wa'iro'sia wãmua namokoru'ataeka ri'ia mija ba'a'si. Supabatirã r̄õmikirã, t̄imiakirã, r̄õmimar̄irã, t̄imiamar̄irãoka ba'iaja baabekaja mija imabe”, ãr̄iwa'ri yija o'orape,— Pablote narãpe.

Tuparãte jiyipupaka õr̄iriwi'iarã Pablote nañi'aeka

²⁶ Supa imar̄i aper̄imi botarakamaki imaekarãte Tuparãte jiyipupaka õr̄iriwi'iarã Pablote e'ewa'rika. Ba'iaja nabaai'ka najũjeroyika upaka naka kibaaeka. I'supaka baatirã, ikupaka kurarãkare kibojae'ka: “Ikarakar̄imi sajariwa'yu ruḡu ba'iaja yija baaika yija jũjewearũkia. Piyir̄imi seyarãka poto Tuparãro'si oveja mija joeĩjirika yija yapayu, yija imarakamakiro'si”, nare kēr̄ika.

²⁷ ĩ'potēñarirakar̄imi seyaerã baaeka poto Tuparãte jiyipupaka õr̄iriwi'iarã Pablote imamaka, ĩ'r̄arimarã Asiaka'ia'karã judíotatarãte kire ĩatõpoe'ka. Jãjirokapi p̄o'imaja wãjitãji ba'iaja kireka akaserebaraka kire nañi'aeka. ²⁸ Ikupaka kire nokabaaeka:

—Yija tã'omaja, Israeltatarã, yijare mija jeyobaabe. ĩ'ĩ ĩmir̄iji imaki ba'iaja mare jaitaparimaji. I'supakajaoka “Moiséte jã'mekakaka mayi'r̄irũkimar̄ia sime”, ãparaka p̄o'imajare kibojapibayu. Supabatirã ika Tuparãte jiyipupaka õr̄iriwi'ia ba'iaja jaiyuyeiki kime. Judíotatamar̄irãte pari'iji Tuparãte jiyipupaka õr̄iriwi'iarã ke'eetamaka ba'ia sakimarũjeyu Tuparã ñakoareka,— ãr̄iwa'ri aperãte nabojaeka.

²⁹ (I'sia ruḡubaji ĩ'r̄arir̄imi wejeñe'metãji Trófimo wãmeikipit̄iyika Pablote imamaka niaeka. Éfesowejeakaki kimaeka Trófimo. Supa imar̄i, “Kika kime

je'e", āriḡupajoakoḡewa'ri "Judiotatamarīkate Tuparāte jiyiḡupaka ḡriwi'iarā ke'ewa'yu", narīkoḡeka).

³⁰ Tuparāte jiyiḡupaka ḡriwi'iarā oka ḡo'ijirika majaroka ā'mitiriwa'ri, i'sia wejeareka imaekarāte torā rīriwa'rika. Pablote ḡi'atirā kire nayieḡoaeka. I'sia wi'iaḡi ḡoritirā, simaupatiji koḡereka natāteḡataeka, torā oka ḡo'ijirikoreka.

³¹ I'supaka kire jāāerā nabaeka ḡoto, Jerusalénwejeareka imaekarāte oka ḡo'ijiaeka majaroka Romakaki surararāka iḡamakire ā'mitirika. ³² I'sia majaroka ā'mitiritirā kisurararākare, supabatirā kirokajītekarā iḡarimarā imaekarāteoka kiakaeka. Supabatirā rīriwa'ritirā rukubaka ḡupajoabaraka ḡo'imajare boebarikarō'ōrā neyaeka. Surara iḡamakire kisurararākaḡitiyika ketamaka iawa'ri, Pablote naḡajerija'ataeka. ³³ Supa imarī surara iḡamaki Pablote ḡi'arūjekaki kisurararākare. Kire ḡi'atirā, iḡamiji ḡerumijiaḡi nare kire kipi'ḡerūjeka. Supabatirā ḡo'imajare kijērīaeka: "¿Maki kime i'ī? ¿Dakoa kibaako'a?", kērīka. ³⁴ Rakaka oyiaja ḡupajoawa'ri akasererikaḡi na-jaika. Nakaseretarupamaka ā'mitiriwārūberiva'ri, "I'supaka oka kireka ime", kērīwārūberika. Supa imarī surararāka wi'iarā Pablote ke'ewa'rirūjeka surara iḡamaki. ³⁵⁻³⁶ Surara wi'iarā kire ne'ewa'ḡakā'ā iatirā rīkimarāja ḡo'imajare kibe'erō'ō a'rika. "Kire mija jāāḡabe", āḡaraka nakasererī'rīka. Surara wi'ia mirīrūkirō'ōrā neyaeka ḡoto, jājibaji boebariva'ri okajāja najarika. Supa imarī ḡo'imajare kire jāā'si āriwa'ri Pablote surararākare e'emiva'rika.

Po'imajare iāeka wājitāji, "Dakoa oka yire imabeyua", Pablote ārika

³⁷ Surara wi'iarā kire ne'ekākaerā baaeka ḡoto, ikupaka niḡamakire Pablote ārika griego okapi:

—Mika jairika yiyapayu,— kērīka.

I'sia ā'mitiritirā,

—¿Yaje griego oka jaiki mime? ³⁸ "Bikitakamarīa Egiptokakite cuatro mil rakamaki ba'iaja baairāka jeyoariwa'ritirā ḡo'imajamatorā kimaruḡutaeka. Roma iḡarimarāre i'rāḡē'rōtorāja kibaariyapakoḡeka. I'supaka baarapaki kime", mireka ḡarīḡupajoako'o. I'supaka yipupajoakoḡeko'omakaja griego oka mijaikareka, Egiptokakimarīka mime,— kire kērīka.

³⁹ I'supaka kēḡakā'ā ikupaka Pablote kire ārika:

—Jēno'o aḡika ḡime. Judiotataki ḡime yi'i ḡuri. Tarso wāmeika wejeakaki ḡime. Imatiyaiweje Ciliciaka'iarā sime. ¿Yaje ḡo'imajaka yire mijairūjejīnu?— Pablote kire ārika.

⁴⁰ I'supaka kēḡakā'ā,

—Naka mijaiḡe,— kire kērīka.

Supa imarī mirīrūkirō'ōrā rīkamaritirā ḡo'imajare wiriwirijayaokaro'si kipitaka kimi'mataeka. Po'imajare okata'rika be'erō'ō hebreo okapi Pablote jaika:

22

¹ —Yijeyomarā judiorāka, ḡakiarimarāoka mija ā'mitipe ruḡu. "Dakoa oka kire imabeyua", mija āñaokaro'si yimajaroka mijare yibojaerā baayu ruḡu,— Pablote ārika.

² Nokapi kijaimaka ā'mitiriwa'ri, wiriwiri najaritiyaeka. Ikuḡaka Pablote nare bojaeka:

³ —Judiotatakiji ḡime yiro'si oka. Cilicia ka'ia, Tarso wāmeika wejeareka ḡo'ijirikaki ḡime. Supabatirā ḡ'ō Jerusalénrā yipakiarika. Gamaliel wāmeikiḡi āriwa'riji ḡapera yiwārūrape. Mañekiarāte jā'mekakaka jia yiwārūrape. Maekaka Tuparāte mija yi'yu upakaja yi'ririka yiyaparoypape yiro'si oka. ⁴ "Jia Tuparāte yi'yuka ḡime", āriwa'ri, Jesúre ā'mitiripeairāte ba'iaja jūaerā supa yibaarape. Aḡerikuri nare yijāārūjerape. Īmirīja,

rōmijāteoka ñi'awa'ritirā wēkomaka imariwi'iarā nare yitarūjerape. ⁵ Kurarāka ĩpamaki imatiyaiki supabatirā ĩparimarā imatiyarimajaoka “I'supaka kibaarape”, yireka ārīwārūrā. ĩrājaoka papeera yire baaĳiraparā, matā'omaja Damascowejekarāre yibearūkia imakoŕerapaka. I'sia papeera e'etoritirā, so'oeka yire jā'meika upakaja Jesúre ā'mitiripēairāte mo'arī ya'rikoperape. Jerusalénrā nare e'era'atirā ĩparimarāte wēkomaka nare baarūjerā yibaakoŕerape.

“Ikuŕapaka Jesúre yiyi'riū'murape”, ārīwa'ri Pablote bojaeka (Hch 9.1-19; 26.12-18)

⁶ I'supaka baarī ĩmi ñe'metāji ma'api ya'rapaka ŕoto, Damascowejewā'tarā ñimarapaka ŕoto, ikuparō'ōpiji wejepemapi jājia yaaboaike yire yaarapaka. ⁷ Supa imarī ka'iarā yiña'rāpe mae. Supabatirā ikupaka yire sajaikorapaka ña'mitirape: “Saulo, Saulo, ¿dako baaerā ba'iaja yire mibaarijaju?” ⁸ I'sia ā'mitiriwa'ri ikupaka yiyi'rape: “¿Ñipamaki, maki mime?”, ñarāpe. I'supaka ñapakā'ā ikupaka kiyi'rape: “Yi'iji ñime Jesús, Nazaretkaki. Ba'iaja mibaarijayuki ñime”, yire kērāpe. ⁹ I'supaka sayaaboamaka ĩatirā yika a'raparāre ŕupatarape. I'supaka sayaaboamaka ĩatirā yika a'raparāre ŕupatarape. ĩrā ŕuri i'supaka yaaboarapaka ĩakoŕeripotojo yire jairapaki oka na'mitiriberape. ¹⁰ I'supaka yire kijaimakā ā'mitiriwa'ri kire yijērīarape: “¿Marākā'ā yibaarika miyapayu Ñipamaki?”, ñarāpe. I'supaka ñapakā'ā ikupaka yire kiyi'rape: “Mi'mitirā Damascorā me'pe. Torā ĩrīkate mire bojarāñu ritaja mibaarūkia miro'si yija'ataeka”, yire kērāpe. ¹¹ I'sia yaaboaike ñiarapaka ŕoto yiñakoyarape. Supa imarī yika a'raparā Damascorā yire tīteyaraparā.

¹² Torā ĩrīka Ananías wāmeikite imarape. Moisés imaekakite jā'mekakaka simaupakaja yi'riŕataiki kimarape. Tokarā judiotatarā, “Jia baaiki kime”, ārīwa'ri kireka najairape. ¹³ I'sia wejearā yeyarapaka be'erō'ō yipō'irā Ananīare etarape. Yiwā'tarā rīkamaritirā ikupaka yire kērāpe: “Yijeyomaki Saulo, miyoibe ate.” Ikuŕarō'ōpiji kire ñiarape. ¹⁴ Supa imarī ikupaka yire kērāpe: “Tuŕarā, mañekiarāte jiyipupayeeroyikakite wā'maiki mime kiyapaika upakaja mibaarūkia miōñaokaro'si. Supabatirā kipūataekaki, ba'iaja baakoribeyukate* miaerā, supabatirā kijaika mia'mitiyaokaro'si Tuŕarāte mipō'irā kire ŕūatarape. ¹⁵ Jesús majaroka mibojataparījarirāñu. Miaeka mirāka, mia'mitirikaoka ritaja ŕo'imajare mibojataparāñu. ¹⁶ Miba'ea'si. Jesúre ā'mitiripēatirā, ba'iaja mibaaike kijūjerā kire mijēñebe. Supabatirā ruŕuko'a mijūjerūjebe”, yire kērāpe.

¹⁷ Ñoapañaka Jerusalénrā imakoŕepaka yipe'riwa'rape. Torā ĩrārīmi Tuŕarāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā Tuŕarāka jairī ya'rape. Tuŕarāka jaikōrī makārārūñuroka upakapi Maiŕamakire jaimaka ñiarape. ¹⁸ Toŕi ikupaka yire kērāpe: “Ñojimarīji Jerusalén wejeapi me'pe. Ō'ōrā imarā ŕo'imaja yimajaroka nare mibojakopemaka ā'mitiripēabesarāñurā”, yire kērāpe. ¹⁹ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā ikupaka kire yiyi'rape: “Maiŕamaki, ō'ōrā imarā ritaja yibaaeka mirāka ōñurā. Mire ā'mitiripēabaraka judiorākare rērīriwi'iarā imarāte e'epoatirā wēkomaka imariwi'iarā nare yitaroyirape. Supabatirā nare yipajewā'imarīroyirape. ²⁰ Mimajaroka bojarimaji Estebanre najāamaka yiyoirīkamarāpe. Kire jāābaraka jariooka nawaratarapaka ĩarīrīrimaji ñimarape. Supa imarī Estebanre jāāweatirā, I'supakaja kire mabaajīka jia sime', ñarīŕupajoarape yiro'sioka”, Maiŕamakire ñarāpe. ²¹ I'supaka ñarīko'omakaja ikupaka yire kiyi'rape: “Me'pe. Yoerā mire yipūatayu

* **22:14** Refiere a Cristo, el Mesías

judíotatamarĩrãte miwãrõkaro'si", yire kërãpe, — ãrĩwa'ri po'imajare Pablote bojaeka.

Surararãka ãpamaki Pablote ñi'arũjekaki

²² I'supaka judíotatamarĩrãreka kërĩka poto po'imajare kire ã'mitiritiyika. Ate boebariwa'ri akasererikapi kire napĩpeka.

—Kireyaparũ. Ōñia imaberijĩki kime,— narĩka.

²³ Ña'rĩyaarĩmarĩaja napĩpeka. Supabaturã najariroaka pemakato† waratatirã ka'ia uyuakaka ãmirã nabaremiarũka. “Boebaka yija ime”, ãrĩrika i'supaka nabaakeka. ²⁴ I'supaka nabaamaka ãawa'ri, surara ãpamaki kisurararãkare nawi'iarã Pablote ke'ekãkawa'rĩrũjeka. “¿Dakoa oka imamaka, po'imajare mire ã'mijãyu?”, ãrĩwa'ri, “Pablote ajeapi mija pajebe”, surara ãpamakire nare ãrĩka. ²⁵ Kire pajerã napĩperĩkaweaeka poto ikupaka Pablote jaika tokaki ãpamakire:

—¿I'rĩka Romatatakite mija pajejĩka jia simajĩñu ruku? ¿Ba'iaja yibaaika ãakoribekaja yire mija pajerã baayu bai?— Pablote kire ãrĩka.

²⁶ I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiritirã, kĩpamaki põ'irã a'ritirã, ikupaka kire kibojaka:

—Jia mirakajebe, i'supaka mibaarũki ruðu. Ìĩ ãmirĩji mipajerũjeiki Romatatakite kime,— kërĩka surara ãpamakire.

²⁷ I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiriwa'ri surara ãpamakire ikupaka Pablote jërĩaeka:

—¿Yaje rita sime Romatatakite mima?—

—Ikijioka ñime,— Pablote ãrĩka.

²⁸ —Rĩkimaka yiwapaĩjirape Romatatakite imaokaro'si,— surara ãpamakire kire ãrĩka.

I'supaka kẽpakã'ã,

—Romatatakite po'ijirikakiji ñime,— Pablote ãrĩka.

²⁹ Supa imarĩ kire pajerika yapakoþekarã kikiwa'ri aþerõ'õrã kire na'ritapawa'rika. “Ba'iaja Romatatakite yipajerũjekopeyu”, ãrĩwa'ri surararãka ãpamakioka kĩkikaki.

Ïparimarã imatyiãirã wãjitãji Pablote jaika

³⁰ “¿Dakoa oka imamaka, po'imajare Pablote ã'mijãaeka?”, ãrĩwa'ri aþerĩmi, kurarãka ãpamarã, judíotatarã ãparimarã imatyiãitataoka surararãka ãpamakire rërãtaeka. Supabaturã Pablote þerumijia kutetirã, nawãjitãji kire e'ewa'ritirã kire kija'arĩkaeka.

23

¹ Judíotatarã ãpamarãre ãarĩkatirã ikupaka Pablote ãrĩka:

—Yitã'omaja, ōñia ñimatyiãikuriji Tuparãte yapaika upaka baarimaji ñime. Supa imarĩ kiwãjitãji jajumarĩaja ñime,— Pablote nare ãrĩka.

² I'sia ã'mitiritirã kurarãka ãpamaki imatyiãiki, Ananías* wãmeiki Pablo põ'irã rĩkamarikarãte “Kirijea mija þaape”, kërĩka. ³ I'supaka nabaamaka ikupaka Pablote kire ãrĩka:

—“Jia baaiki ñime”, ãñuka imariþotojo, ba'iaja mibaayu. Supa imarĩ sawapa ba'iaja mijãuerã Tuparãte ba'iaja mire baarãñu. “Moisete jã'meika yi'ribeyuka mime”, yireka merĩko'omakaja kijã'meika yi'ribekaja yire mipemapaarũjeyu,— Pablote ãrĩka kurarãka ãpamaki imatyiãikire.

⁴ I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiriwa'ri, torã imaekarãte ikupaka Pablote ãrĩka:

—Tuparãte wã'maekaki kurarãka ãpamaki imatyiãikite ba'iaja mijaiyu.—

⁵ I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka Pablote ãrĩka:

† 22:23 Mantos * 23:2 El sumo sacerdote de los años 48-58 d.C.

—Yitã'omaja, “Kurarãka ïpamaki imatiyaiki kime je'e”, ñarĩwãrũbeyu. “Mija ïpamakire jaiyuyebekaja”, ãrĩwa'ri Tuparã majaroþũñu bojaika. “Ïpamaki imatiyaiki kime”, ñarĩwãrũrikareka, kire yijaiyueberijããeka,— Pablote ãrĩka.

⁶ Judíotatarã ïparimarã rakaka oyiaja þupajoairã nimaeka. Ìrãrimarã saduceokaka þupajoaekarã, aþerã fariseokaka þupajoaekarã. I'sia õrĩwa'ri ikupaka jãjirokapi Pablote jaika:

—Yitã'omaja, fariseokaka þupajoaiki ñime yiro'sioka. Yirĩrãoka i'supakaja þupajoairã imarã. “Reyakoperipotojo þo'imajare õñia jariþe'rirãñu ate”, ãrĩþupajoaiki ñime. I'supaka þupajoaiki ñimamaka, mija wãjitãji “Oka kire ima”, ãrĩwa'ri i'supaka yire mija jẽrĩayu,— Pablote nare ãrĩka.

⁷ I'supaka kẽpakã'ã ã'mitiriwa'ri, saduceokaka þupajoairã okatotoũ'muekarã fariseokaka þupajoairãka, rakakaja þupajoaekarã imarĩ. ⁸ (Ikupaka nañu saduceokaka þupajoairã: “Reyairã þo'imaja ate õñia jariþe'ribesarãñurã, ángelrãkaoka imabeyurã, supabatirã Satanãrika imaoka imabeyua”, narĩþupajoayu. Fariseokaka þupajoairã þuri, i'supaka ãrĩþupajoabeyurã). ⁹ Supa imarĩ rakaka oyiaja þupajoairã imarĩ, jãjirokapi nokatotoeka ruþu. Topi mae Moiséte jã'meka wãrõrimaja mi'mirĩkaekarã jaiokaro'si. Fariseokaka þupajoairã nimaeka naro'sioka.

—Dika ba'iaja baabeyuka kime ïĩ. Damascorã ke'rapaka þoto ángelte kire jairape je'e aþeyari. “I'supakamarĩa sime”, marĩberijĩñu,— ãrĩwa'ri na-jaibu'aeka.

¹⁰ Jimarĩa jãjirokapi okatotobu'abaraka, boebaitaka nimamaka ïawa'ri, “Pablote ba'iaja baawã'imarĩtirã kire najããriatarãñu je'e”, surara ïpamakire ãrĩþupajoaeka. Supa imarĩ kisurararãkare akatirã ikupaka nare kijã'meka: “Pablote nawatopekapi e'epoatirã mija wi'iarã kire mija tape ate”, nare kẽrĩka.

¹¹ I'siñami Pablo þõ'irã maipamaki Jesúre þemakotowirika. Kiwã'tarã eyarĩkaritirã, ikupaka Jesúre kire ãrĩka:

—Okajãjia mimabe Pablo. Jerusalénrã mima þoto yimajaroka mibojaika upakajaoka Romawejearã mimarãka þoto mibojarãñu,— Pablote kẽrĩka.

Pablote jããrika naþakatarika

¹² Aþerĩmi Ìrãrimarã judíotatarã takaja kareaja rẽrĩtirã, “Pablote majããjĩñu”, narĩþupajoaeka. “Õñia kimarãkarõ'õjĩrã maba'abesarãñu, supabatirã okoa mukubesarãñuoka. Kire majããbesarãkareka, Tuparãte mare jããrũ”, natiyiaja narĩbu'aeka. ¹³ Ìrĩka upakaja i'supaka jaibu'abaraka imaekarã ïþarãþo'imajarakamarã tẽrĩwa'ribajirõ'õjĩrã nimaeka. ¹⁴ I'sia be'erõ'õ kurarãka ïþamarã, judíorãka ïparimarãka jairĩ na'rika. Naþõ'irã eyatirã ikupaka narĩka:

—Yija Ìrĩka upaka þupajoawa'ri, “Pablote õñia imarãkarõ'õjĩrã, ba'abekaja, okoa ukubekaja maimaye'e. Kire majããbesarãkareka, Tuparãte mare jããrũ”, yija ãrĩko'o. ¹⁵ Mija, judíotatarã ïparimarã imatiyaitatarãoka ikupaka mija baajĩkareka jia simajĩñu: Maekakaja surara ïpamakire oka mija þũatabe, waeroka bikitojo mija þõ'irã Pablote ke'era'arũ. “Yaje rita oka þarea kire imarika yija õrĩriyapayu. Supa imarĩ õ'õrã Pablote me'era'abe”, ãrĩþakitirã oka kire mija þũatabe. I'supaka mija ãrĩrãkareka õ'õrã Pablote etabeyukajiji kire yija jããtorirãñu,— narĩka.

¹⁶ Pablo þaka'imaki i'supaka oka imamaka õrĩkaki. Supa imarĩ i'sia oka Pablote bojarĩ, surara wi'iarã kikãkaeka. ¹⁷ Torã eyatirã Pablote kibojaka. Supa imarĩ torã imaekaki Ìrĩka surara ruþuko'amakite Pablote akaeka.

—Ïĩ bikirimajire miþamaki þõ'irã me'ewa'þe. Oka bojaerã kibaarijiyu,— Pablote kire ãrĩka.

¹⁸ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā surararāka ĩpamaki pō'irā kire ke'ewa'rika. Ikuḗpaka kīpamakite kibojaeka:

—Yija ĩarĩñuka Pablo yire akatirā, “Īĩre miḗpamaki pō'irā me'ewa'pe”, kēpakā'ā kire ye'era'ako'o. Mire oka bojarika kiyaparĩjiyu,— kire kērika.

¹⁹ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, aḗerō'ō ḗañakarā kire e'ewa'ritirā kire kijērĩaeka,

—¿Dakoa yire bojarika miyapayyu?— kērika.

²⁰ Supa imarĩ ikuḗpaka kire kibojaeka:

—Judiotatarā ĩ'rika upakaja ḗupajoawa'ri niḗarimarā wājitāji Pablote mija e'ewa'yaokaro'si oka ḗūatarāñurā. “Yaje rita oka kire imarika ōrĩrika yija yapayyu”, narĩpakirāñu. ²¹ I'supaka mijare narĩkoḗemaka miyi'ria'si. Naka imarā ĩ'ḗarā ḗo'imajarakamarā tēriwa'ribajirō'ōjĩrā ma'a ñe'metāji Pablote jāāerā nata'arāñu. “Pablote ōñia kimarākarō'ōjĩrā, ba'abekaja, okoa ukubekaja maimarāñu. Kire majāābesarāka, Tuḗarāte mare jāārũ”, āñurā nime. Mire najēñerāka upakaja mijā'merũkia ta'atikaja nime,— surara ĩpamakire kērika.

²² —Me'pe. Yire mibojaika aḗerāte mibojapĩba'si,— surara ĩpamakire kire ārika.

Félix pō'irā Pablote ne'ewa'rĩrũjeka

²³ Supa kibaaeka be'erō'ō surararāka ĩpamaki, kirokajĩte imaekarā ĩḗarimarā ĩ'ḗarāte akatirā ikuḗpaka nare kibojaeka:

—Ire ñami nueve rō'ōjĩrā aiyate eyawa'rĩrāka ḗoto Cesarearā Pablote mija e'ewa'rĩrāñu. Ikarakamaki mijaka a'rĩrāñurā: Doscientorakamarā imarāñurā ũ'ḗuapĩ a'rĩrāñurā. Supabatirā setenta rakamarā a'rĩrāñurā kawaru ḗemapi. Supabatirā doscientorakamarā imarāñurā bejoarikawa'rĩrimaja. ²⁴ Supabatirā kīḗemapi Pablote a'yaokaro'si kawaru tōḗoweitikaja mija imabe. ĩḗi Félix pō'irā ōñikaja Pablote eyarika yiyapayyu,— nare kērika.

²⁵ Ikuḗpaka āriwa'ri naka surara ĩpamakire ḗapera ḗūataeka Félixre:

²⁶ “Yi'i Claudio Lisias ika ḗapera ḗūataiki. ¿Yaje mime Félix, ĩḗi imatiyaiki?

²⁷ Judiotatarā ĩ'ĩ Pablote ñi'atirā kire jāāerā nabaakoḗerape. ‘Romatataki kime’, napakā'ā ā'mitiriwa'ri, kire najāā'si āriwa'ri yisurararākaḗitĩyika a'ritirā kire yija ē'marape nareka. ²⁸ ‘I'siakaka oka kire ima’, napakā'ā ā'mitiyaokaro'si, judiotatarā ĩḗarimarā imatiyaitata pō'irā Pablote ye'ewa'rape.

²⁹ ‘Yija ñekiarāte jā'mekakaka yi'ribeyuka kime’, āriwa'ri kire naboebarape. Pablo ḗuri Romakarā ĩḗarimarāre jā'meika yi'ribeyukamarĩka imarĩ, wēkomaka imariwi'iarā imaberijĩki, majāāberijĩkioka. ³⁰ Judiotatarā kire jāārika nari'kaika ōrĩtirā miḗpō'irā kire yiḗūatayyu. Kire okabaarimajareoka yiḗūatayyu. Supa imarĩ torā na'yu ‘Ikuḗpaka sime oka kiro'si’, mire nañaokaro'si. I'tojĩrāja sime”, āriwa'ri Félixre ḗapera kīḗūataeka.

³¹ Supa imarĩ surara ĩpamakire jā'meka upakaja Pablote e'ewa'ritirā Antĩḗatriswejearā neyaeka. ³² Aḗerĩmi surararāka ũ'ḗuapĩ a'rikarāte nawĩ'iarā ḗe'rieyaeka ate. Cabaru ḗemapi a'rikarā takaja Pablopĩtiyika o'rikarā. ³³ Cesarearā eyatirā ĩḗi Félixre ḗapera naja'ataeka. Supabatirā Pablote kīḗpō'irā natarika. ³⁴ I'sia ḗapera ĩaweatirā ikuḗpaka Pablote kijērĩaeka:

—¿No'okaki mime?— kire kērika.

I'supaka kēpakā'ā,

—Ciliciaka'iakaki ñime,— Pablote ārika.

I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri,

³⁵ —“Mire ḗarea ima”, āriĩ mire okabaarimajare etarāka ḗoto nare mi-jairika ña'mitirĩrāñu ruḗu,— Félixre kire ārika.

Supa imarĩ, ĩpi Herodes wāsare baarũjekawi'iarã kisurararãkare kire kĩarĩrũjeka.

24

Félixre ĩaeka wãjitãji, “Oka imabeyua yiro'si”, Pablote ãrĩka

¹ ĩrãpitarakarĩmi be'erõ'õ kurarãka ĩpamaki imatiyaiki Ananías, supabatirã judiotatarã pakiarimarãpitiyika Cesarearã neyaeka. Nare jaiĩjirĩ Térbulo wãmeikite naka eyaeka. Cesarearã eyatirã ĩpi põ'irã na'rika, “Pablote oka ima”, ãrĩrĩ. ² Supa imarĩ ĩpi Félixre akaeka Pablote. “Oka Pablote ima”, ãrĩwa'ri ikupaka Tértulote ãrĩka Félixre:

—Jia mibaayu ñipamaki. Miõñuapi ãrĩwa'riji, werika imabeyua maro'si. Supabatirã jia mijërãko'aikapĩ ritaja jĩbaji simamaka ika ka'iareka imarãte jia mijeyobaayu. ³ I'supaka mibaarijayua õrĩtirã ritaja po'imajare jĩjimaka mika ime. “Ñipamaki jia yija jiyipupayeeiki, jia mibaayu”, yija ãñu. ⁴ Ima aþea miba'iraberika je'e. Supa imarĩ ñoaka mika yijaiberijĩñu miba'iraberika yiriatakoreka. Ñojimarĩji yijaika mia'mitipe ruþu. ⁵ ĩ'ĩ imaki, Pablo kiokapĩ po'imajare rukubaka þupajoarũjeiki. ĩ'rãwejerãmarĩa turitirã judiotatarãte rukubaka kipupajoarũjetape. Jesús Nazaretkakire ã'mitiripẽairã ruþuko'amaki kime. ⁶ Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'ia Tuparã ñakoareka ba'iaja baarũjeriyapawa'ri torã kãkaberijĩrã uparãka torã kikãkarape.* Supa imarĩ kire yija ñi'arape. Yija ñekiarãte jã'meka upaka, “Oka kire ima”, ãrĩrika yija yapakoperape. ⁷ I'supaka baarika yija yapako'omakaja surara ĩpamaki, Lisias yija põ'irã eyatirã, okajãjia baatirã yijareka Pablote kẽ'marape. ⁸ Ikupaka yijare kërãpe: “ ‘Oka Pablote ima’, ãrĩrika mija yaparãkareka, ika ka'ĩ ĩpamaki Félix põ'irã mija a'þe”, yijare kërãpe. Supa imarĩ, ñipamaki Félix, miõñu upakaja kire jërĩakõrĩ je'e þarea kire imakaka. I'supaka mijërĩarãka be'erõ'õ “Kire nokabaaika rita sime”, merĩrãñu,— Tértulote ãrĩka Félixre.

⁹ Torã judiotatarã kika imaekarãoka “Rita sime”, ãrĩkarã. ¹⁰ Supa imarĩ Félix jërãbaekaki Pablote kipitakapĩ, “Mijaiþe”, ãrĩwa'ri. I'supaka kibaamaka ĩatirã, Pablote jaiũ'mueka,

—Ñoñu, ika ka'iarã bikija ĩpi imaũ'muekaki mime. Supa imarĩ miwãjitãji “Dakoa oka imabeyua yiro'si”, ãrĩwa'ri jĩjimakapĩ yijairã baayu. ¹¹ ĩ'poũ'þuarãe'earirakarĩmi rõ'õjĩrãja seyawa'yu ruþu Jerusalénrã Tuparãte jiyipupayeerĩ yitupapaka be'erõ'õ. “Rita sime je'e”, merĩrãkareka, aþerãte mijẽþe. ¹² Marãþateoka Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'iarã rërĩtirã imarãka yokatotomaka ĩaberapãrã ĩ'rã. Supabatirã simaupatiji judiorãkare rërĩriwi'ia yituriroyirãpãrõ'õrã rërãþarãre rukubaka þupajoarũjeberapaki yĩ'i. Jerusalén wejeareka oka yipo'ijiaberapaka simamaka, “I'supaka Pablote ba'iaja baarapaka þoto kire yija ĩarape”, maki ãrĩwãrũberijĩki. ¹³ Supa imarĩ “Pablote yija okabaaika ritataka sime”, narĩwãrũberijĩñu. ¹⁴ Ika mijare yibojawapu'aerã baayu. Tuparã, yiñekiarãte jiyipupayeeekakite jiyipupaka ñoñu yiro'sioka. I'supaka imariþotojo Jesúre yijare wãrõeka upakaja Tuparãte yijiyipupayeyu. Judiotatarã ĩparimarã þuri “Jesúrika bojariroka þakirimajaroka sime”, ãñurã. Tuparãte yiyuka imarĩ, Moisés imaekakite jã'mekakaka, supabatirã Tuparãro'si bojaĩjirimajare o'oekaoka yiyuka ñime. ¹⁵ “Nimaupatiji reyairãte ate Tuparãte õñia jariþe'rĩrũjerãñu”, ĩ'rãrimarã õ'õrã imarãte ãñu upaka ãñuka ñime yiro'sioka. Ba'iaja baairã reyairãte,

* **24:6** La segunda parte de la frase es información añadida para ayudar los lectores entender a que refiere el abogado Tértulo.

jia baarijayurā reyairāteoka i'supaka kibaarāñu. ¹⁶ Supa imarī jia oyiaja yibaariyapayu, Tuparā wājītāji, ƀo'imaja wājītājioka, yire oka imakoreka.

¹⁷ Ī'rājē'rāmarīa, aƀea wejearā turitapatirā, Jerusalénrā yipe'rietarape. Torā ƀe'rieyatirā wayuoka baairāte niñerū yipibarape. Supabatirā Tuparāte jiyipupayeebaraka wa'iro'sia kiro'si torā yijoejirūjerape. ¹⁸ Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iareka i'supaka baabaraka ñimarapaka ƀoto ĩ'rārimarā judiotatarā yire ĩatōƀoraparā. Yija tatarā ba'iaja nabaarijayua najūjeika upakaja yibaawearapaka ƀoto, yire niatōƀorape. I'sia ƀoto rīkimarā imaberaparā ƀo'imaja yika, supabatirāoka, oka imaberapaka. ¹⁹ Aƀerā judiotatarā Asiaka'iakarā ƀuri yire ĩatōƀotirā oka ƀo'ijiaraparā. I'supaka imarā imarī “Oka kire ima”, ārīwa'ri, bojarī ni'tarū maekakaja. ²⁰ Bojarī ni'tabesarākareka, ĩrā ō'ōrā imarāja bojarū. Ī'ƀoū'ƀuarāe'earirakarīmi rō'ōjīrāja seyawa'yu ruƀu Jerusalénrā yija judiotatarā ĩparimarā imatiyaitata wājītāji yimajaroka nare yibojarapaka be'erō'ō. Ō'ōrā imarā, sā'mitiraparā imarī “Ikupaka Pablote ba'iaja baarape”, ārīwa'ri yijare nabojajikareka jia simajīñu. ²¹ Aƀeyari “Reyaripotojo ate ōñia jariƀe'rirāñurā ƀo'imaja”, ika takaja jājirokapi torā ñarāƀaka ā'mitiritirāja “Oka kire ima”, mija āñuje'e,— Pablote ārīka.

²² Jesúre ƀo'imajare ā'mitiripēaika majaroka ōrītikaki Félixre imaeka imarī ikupaka nare kērīka:

—I'tojīrāja ña'mitirirāñu ruƀu. Surara ĩƀamaki Lisiare etarāka ƀoto, “Oka kire ima, oka imabeyua kiro'si”, ñarīrāñu,— Félixre ārīka.

²³ Supa imarī ikupaka surara ĩƀamakire kērīka:

—Wēkomaka imariwi'iarā Pablote mija ĩarīƀe. Torā tīmarīji kire mija baa'si. Kijeyomarāre etarākareka kire najeyobamaka mija jājibaa'si,— kērīka.

²⁴ I'sia wārīwa'ri aƀerīmirō'ōjīrā be'erō'ō Félixre etaeka ate kirūmu Drusilapitiyika. Judiotatoko koimaeka. Torā eyatirā Pablote kiakarūjeka. Ketaeka ƀoto, Jesucristore ā'mitiripēarikakaka kibojamaka Félixre ā'mitirika. ²⁵ Ikupaka Pablote kire bojaeka: “ Ĵia ĩ'rātiji ƀupajoawa'ri i'supaka mija imabe', ārīwa'ri Tuparāte mare bojayu. Ba'iaja baarika mare jitoko'omakaja ba'iaja baabekaja maimajīñu. Ī'rārīmi ba'iaja mabaaika wapa Tuparāte mare jēñerāñu”, Pablote ārīka. I'supaka kēƀakā'ā ā'mitiriwa'ri, Félixre ƀupataeka.

—Me'ƀe ruƀu. Dakoa baabekaja ñimarāñurīmi ate mire yakarāñu i'siakaka rīkimabaji ña'mitiyaokaro'si,— Pablote kērīka.

²⁶ “Niñerū yire kījirākareka, kire yija'atarāñu”, ārīƀupajoawa'ri, ñemeaja Pablote kiakaeka, kika jairā. I'supaka simako'omakaja kiyapaeka upakamarīa Pablote baaeka. ²⁷ I'supaka kibaayukā'āja ĩ'ƀakuri wejeje'rāka so'rika. I'sia be'erō'ō ĩƀi kimaekareka Félixre ƀorika. Supabatirā Porcio Festo wāmeiki kiō'toarā ĩƀi jāikaki. Félix ĩƀamaki kimaeka kīƀorirā baaeka ruƀu judiotatarāƀitiyika jia imarika yapaawa'ri Pablote kija'ataberika ruƀu.

25

Festo wājītāji Pablote jaika

¹ Festo ĩƀi imarī kikākaeka be'erō'ō maekarakarīmi simaeka ƀoto Cesareapi imatirā Jerusalénrā turirī ke'rika. ² Torā keyaeka ƀoto kurarāka ĩƀamarā supabatirā, judiotatarā ĩparimarā imatiyairā “Oka ima Pablote”, ārīwa'ri Festore bojarī netaeka.

³ —Ĵia yijare mibaabe. Ō'ō Jerusalénrā Pablote etaerā kire miakapūabe,— ārīwa'ri Festore naƀakatarika.

Sarupubaji natiyiaja ikupaka najaika simamaka: “Pablote kiakarāka poto ma'a ñe'metājirō'ōrā kire majāāye'e.”⁴ I'supaka napakā'ā, ikupaka Festore nare ārīka:

—Cesarearā wēkomaka imariwi'iarā Pablote ime. “Supa imarī ñojimarīji yipupayariji torā ya'rirāñu”, ñarīpupajoayu.⁵ Yika na'rirū ī'rārimarā iparimarā mijaka imarā. Oka kire imarākareka puri, yika a'ritirā, “Oka kire ima”, narīrū,— Festore nare ārīka.

⁶ Īpapitarakarīmi Jerusalénrā imatirā, Cesarearā Festore pe'riwa'rika ate. Aperiimi oka jieriwi'iarā ke'rika. Torā eyatirā Pablote kiakaeka.⁷ Pablote kākaeyaeka poto judiotatarā Jerusalénpi i'taekarāte kipō'irā narākutorirīkaeka. “Rīkimakaja oka kire ima”, ārīkoperipotojo, “T'siakaka oka kire ima”, narīwapu'awārūberika.⁸ I'supaka napakā'ā ā'mitiritirā, “Oka yire imabeyua”, ārīwa'ri ikupaka Pablote ārīka:

—Yija judiotatarāte jā'meika ā'mitiripēabeyukamarīki ñime. Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā ba'iaja baarī kākaberapaki yi'i. Supabatirā Īpi Césarte* yi'ribeyukamarīki yi'i,— Pablote ārīka torā ā'mitirirupaeakarāte.

⁹ Judiotatarāka jia imarika yapawa'ri, ikupaka Pablote kijērīaeka Festo:

—¿Yaje Jerusalénrā me'ririyaPAYU? Jerusalénrā po'imajare ĩarāka wājītāji, “¿Yaje oka mire ima?”, ārīwa'ri yijērīarika, “¿Yaje miyaPAYU?”,— Festore kire ārīka.

¹⁰ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, ikupaka Pablote yi'rika:

—Jēno'o. Ō'ōrā miwājītāji yirīkame “Oka mire imabeyua, oka ima miro'si”, yire meñaokaro'si. I'supaka ō'ōrā baarimaji Īpi Césarte mire imarūjemaka, ō'ōrāja yire mijērīabe. Judiotatarāte ba'iaja yibaaberapaka jia miōñu.¹¹ Ba'iaja yibaaeka miōrīrākareka puri, yire mijāārūjebe. “Yire mijāārūjea'si”, ārīberijiki yi'i. “Oka kiro'si ima”, yireka nokabaaika ritamarīa simarākareka, ĩrīkaoka judiotatarā pō'irā yire mija pūatawārūberijīñu. Supa imarī, Īpi César kipupakarāja, “Oka mire ima, oka mire imabeyua”, yire kērīrika yiyapayu,— Pablote ārīka Festore.

¹² I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, kire jaijeyobaarimajaka Festore jaika. Supabatirā ikupaka Pablote kērīka:

—Supa sime, “Īpi Césare yire ārīrika yiyapayu”, mepakā'ā ā'mitiriwa'ri, kipō'irā mire yija pūatarāñu,— Festore kire ārīka.

Īpi Agripare ĩaeka wājītāji Pablote jaika

¹³ I'sia wārīwa'ri aperiimirō'ōjīrā ĩpi imatiyaiki Agripare wāmeiki kibe'erō'ōkako Berenicepitiyika, Cesarearā neyaeka. Festore mamaka ĩpi jāika simamaka, “Jia mimabe”, kire ārīrī na'rika.¹⁴ Ńoapañaka torā imatirā Pabla majaroka Festore bojaeka ĩpi Agripare.

—Īpi Félixre imaeka poto wēkomaka imariwi'iarā ĩrīkate kitaeka, ō'ōrāja kime rupu.¹⁵ Jerusalénrā ñimarapaka poto kurarāka ĩpamarā supabatirā judiorāka ĩparimarā, “Oka kire imamaka kire majāājīkareka jia simajīñu”, yire narāpe.¹⁶ Ikupaka nare yiyi'rape: “Yija Romatatarāte jā'meika ikupaka sime: ‘Oka kire ima’, āñurā wājītāji rīkamaparaka, ‘Ikupaka simamaka, oka yire imabeyua’, nare kērībeyukaji kire jāārika imabeyua”, nare ñarīka.¹⁷ Supa imarī ō'ōrā judiotatarāte etarapaka poto, yiba'eberape. Aperiimi ĩparimarāre oka jieirō'ōrā naka eyatirā, Pablote yakarūjerape.¹⁸ Yipuparō'ōpi, “T'siakaka ba'iaja baarapaki kime”, ō'ōrā etairā judiotatarāte kireka ārīrāñu je'e”, ñarīpupajoakoperape. I'supakamarīa simarape. Apeakaka oyiaja kire nokabaarape.¹⁹ “Tuparāte yija jiyipupayeerijayu upaka yi'ribeyuka kime”,

* 25:8 El emperador de Roma

ārīwa'ri “Oka kire ima”, kireka narāpe. Suḅabatirā ī'rīka Jesús wāmeikireka “Reyakoperipotojo ate oñia kijaripe'rika”, Pablote āpakā'ā kire nokabaarape. I'sia takaja nabobarape. ²⁰ Marākā'ā i'siakaka nare jērīawārūberīwa'ri ikupaka Pablote yijērīarape: “ ‘Jerusalénrā, oka kire ima, oka kire imabeyua’, ārīwa'ri, oka najieirō'ōrā ¿yaje me'ririyaḅayu?”, kire nārīkoperape. ²¹ “Jēno'o, Romakaki īpi César, ‘Oka kire ima, oka kire imabeyua’, yire kērīrika yiyāḅayu”, Pablote ārāpe. I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, “Romawejeārā kīḅō'irā mire yīḅūatarākarō'ōjīrā wēkomaka imariwī'iarā mimarāñu ruḅu”, kire nārāpe,— Festore ārīka Agripate.

²² Suḅa imarī ikupaka Agripate ārīka Festore:

—Yī'ioka Pablote jairika ā'mitiriyaḅaiki.—

—Jee, waeroka bikitojo kijaimaka mia'mitirirāñu,— Festore kire ārīka.

²³ Suḅa imarī bikitojo Agripa, Berenceḅitīyika, Pablote jaimaka ā'mitirirī neyaeka. Torā eyatirā “Tērīrikaja imatīyairā nime”, ḅo'imajare ārīḅuḅajoaokaro'si jīa jariroaka waḅajā'rīakaka jāātīrā, rērīrūki wī'iarā nakākaeka. Surararāka īḅamarāḅitīyika, suḅabatirā i'sia wejeareka īḅarimarā imatīyairāḅitīyika nakākaeka. Nakākamaka ītatīrā, Festore akarūjeka Pablote. ²⁴ Pablote etamaka ītatīrā, torā rērītīrā imaekarāte ikupaka Festore ārīka:

—Nīḅamaki Agripa, suḅabatirā yijaka rērītīrā imarā, mija īabe, ī'ī kime Pablo. Rīkimarāja judīotatarā “Oka kire imamaka, kireyaḅajīñu”, ārīwa'ri akaserebaraka kire nokabaarijāyū yire, Jerusalénrā suḅabatirā ō'ō Cesareārāoka. ²⁵ Yīḅuḅajoaikareka, oka imatīyaika imabeyua kiro'si. Suḅa imarī “Kireyaḅarū”, nārīwārūbeyu. “Maiḅamaki César wājītāji, ‘I'siakaka oka mire ima, i'sia oka mire imabeyua’, yire kērīrika yiyāḅayu”, kērāḅaka uḅakaja “īpi ḅō'irā kire yīḅūatarāñu”, nārīḅuḅajoayu. ²⁶ “I'siakaka Pablote oka imatīyaika”, ārīwa'ri nīḅamakiro'si ḅaḅera yo'owārūbeyu. Suḅa imarī Pablote yakako'o, kire mijēñāokaro'si rita bojarikareka nīḅamaki Agripa. I'supaka mijērīarāka be'erō'ō i'sia oka ā'mitiritirā īpi César ro'si yo'orāñu. ²⁷ Waḅuju “I'siakaka oka kire ima”, ārīwārūberikoperipotojo, Pablote yīḅūatajīka waḅuju ōrīḅūabeyuka uḅaka yībaajīñu,— Festore kire ārīka.

26

“Yībojaika mia'mitīpe, īpi Agripa”, Pablote ārīka

¹ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, Pablote kijairūjeka Agripa.

—Miōñu uḅakaja, “Oka yire imabeyua”, ārīwa'ri mībojabe,— kērīka.

I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, Pablote kīḅitaka mi'mataeka jiyīḅuḅaka īḅire ōrīwa'ri. Suḅabatirā ikupaka kijaika mae:

²⁻³ —Nīḅamaki Agripa, mia'mitīyaokaro'si jījimakaḅi yijairā baayu. Yija judīotatarāte baarijāyūa jia miōñu. ḅuḅajoatīrā yija jaikaoka jia miōñu. Suḅa imarī judīotatarāte, “Oka kire ima”, āñuakaka mae sayībojaerā baayu. Jia jajumarīaja ritaja yībojaika mia'mitīpe,— Pablote kire ārīka.

⁴ —Yītā'omaja judīotatarā ritaja nīmaeka mirāka ōñurā nime. Yīwejeareka me'rī nīmaeka suḅabatirā Jerusalénrā nīmatāḅaeka mirākaoka jia noñu. “Me'rārīrāja mañekiarāte baaroyika uḅakaja kiyi'rika”, yireka nañu ruḅu. ⁵ Yītatārā fariseokaka ḅuḅajoairā, ī'rā imarā tērīrikaja Moisés imaekakite jā'meroyikakaka yī'yurā. Me'rī nīmaeka ḅotorāja fariseokaka naḅuḅajoaika yīḅuḅajoaroyika. “I'supaka kimaroyika”, narījīka, rita sime. ⁶ “Reyairāte ate oñia yijaripe'rīrūjerāñu”, ārīwa'ri Tuḅarāte bojaḅūaeka yija nēkiarāte. Mia, i'supaka yīḅuḅajoamaka, “Oka kire ima”, ārīwa'ri ō'ōrā yire ne'era'ayu. ⁷ “Tuḅarāte ārīka uḅakaja kībaarāñu”, ārīwa'ri nata'ayu judīorāka īḅoū'ḅuarāe'earirakatata imarā. Suḅa imarī īmi, nāmioka Tuḅarāte

jiyipupayeebaraka nime. Nupakaja i'siakaka yipupajoako'omakaja “Oka kire ima”, yireka nañu. ⁸ “Reyairāte õña Tuparāte jaripe'rirũjerāñu”, añurā imariþotojo ¿dako baaerā “Jesúre õña jaripe'riberika”, mija añu je'e, judíotatarā õ'õrā imarā?— Pablote ārīka.

“Jesúre yi'yurāte ba'iaja yibaarape ruþu”, Pablote ārīka

⁹ Apea ikupaka Pablote jaika:

—“Jesús Nazaretkakire ā'mitiripeairāte ba'iaja yibaaparũ”, ñarĩroyirape ruþu mamari. ¹⁰ I'supaka yipupajoarapaka upakaja yibaarape Jerusalénrā. Kurarāka ĩpamarāre jā'memaka, Jesúre ā'mitiripeairāte wēkomaka imariwi'iarā yitarũjeroyirape. Jesúre yi'yurāte najāāmaka, “I'supaka mabaapajĩñu”, ñarĩpupajoarape yiro'si. ¹¹ Īrākurimarīa Jesúre ā'mitiripeairāte ba'iaja yibaarape, “Jesúre yi'ribeyurā yija ime”, narĩrũ ārĩwa'ri. Ritaja judíorākare rēĩriwi'irā nare e'ekākatirā i'supaka ba'iaja nare yibaaroyirape. Supabatirā, jimarīa nare boebariwa'ri apewejearā ya'rape ba'iaja nare baaokaro'si.

“Ikupaka Jesúre yiyi'riũ'murape”, Pablote nare ārīka

(Hch 9.1-19; 22.6-16)

¹² Kurarāka ĩpamarāre jā'meika yi'riwa'ri i'supaka baarĩ Damascowe-jearā ya'rape. ¹³ Ñipamaki Agriþa, ma'api ya'ririþarapaka þoto, aiyate tēriwa'ribaji jājia yaaboaika ñiarape ĩmiñe'metāji seyawa'rapaka þoto. I'supaka yaaboarapaka āātika yire jāāta'arapaka supabatirā yika a'raparāteoka. ¹⁴ Supa imarĩ yija imarakamarāja yija ña'rāpe ka'iarā. Supabatirā hebreo okapi ikupaka yire sajaimaka ña'mitirape: “Saulo, Saulo, ¿dako baaerā ba'iaja yire mibaarijayu?”, ārĩwa'ri sajaikorape ĩmipi. “I'supaka mibaakopeika miþo'iaja ba'iaja mibaayu. Pota miterujikareka, mire sayi'arāñu. I'supaka baariupaka mibaayu”, ārĩwa'ri yire sajaikorape. ¹⁵ I'supaka sajaimaka, “¿Maki mime je'e Ñipamaki?”, ñarāpe. I'supaka ñapakā'ā ikupaka Maiþamakire yire ārāpe: “Yi'iji oka ñime, Jesús ba'iaja mibaaiki. ¹⁶ Mimi'mirĩkabe. ‘Yiyapaika upakaja kibaarũ’, ārĩwa'ri, miþo'irā yipemakotowiyu. Supa imarĩ yimajaroka þo'imajare miboþapibarāñu. Maekaka miaika, supabatirā ñamajĩ mire yibearũkiaoka þo'imajare miboþapibarāñu. ¹⁷ Judíotatarā, supabatirā judíotatarā imarāte mire jāārīka ri'karāka þoto mika ñimarāñu. ‘Ritaja þo'imajare yimajaroka Pablote bojarũ’, ārĩwa'ri naþo'irā mire yipũatayu. ¹⁸ Naþo'irā mire yipũatayu, apeupaka naþupajoaokaro'si. Supa imarĩ þakirimajaroka yi'ribekaja, rita imakaka norĩwārũrāñu. Supabatirā Satanāre ĩ'rāpē'rōtorāja baatirā, Tuparāte yapaika upakaja nabaarāñu. I'supaka Tuparāte na'mitiripearāka ba'iaja nabaakopeika kiye'kariarāñu. Supa imarĩ kirirā nimajþarāñu”, ārĩwa'ri yire sajaikorape,— Pablote ārīka Agriþate.

“Jesúre jā'merapaka simaupakaja yiyi'rape”, Pablote ārīka

¹⁹ —Ñipamaki Agriþa, i'supaka ĩmipi kijaimaka ā'mitiriwa'ri, kērāþaka upakaja Jesúre yiyi'rape. ²⁰ Kērāþaka upakaja Damascokarāre Jesúrika bojariroka yiboþaũ'murape. I'sia be'erõ'õ Jerusalénkarā Judea ka'iakarāre nimaupatiji, supabatirā judíotatarāteoka kimajaroka yiboþatarape. “Ba'iaja mija baaika ja'atatirā, Tuparāte yapaika upakaja mija þupajoabe. Supabatirā jia baabaraka mija imabe, ‘Tuparāte yi'yurā nime’, aþerāte ārĩwārũokaro'si”, nare ñarāpe. ²¹ I'supaka yiboþamaka ā'mitiriwa'ri, Tuparāte jiyipupaka õriwi'iarā judíotatarāte yire ñi'arape. Supabatirā yire najāāriyaparape. ²² I'supaka nabaariyapako'omakaja, Tuparāte yire jeyoþarape. Maekakaoka Tuparāte yire jeyoþayu ruþu. Supa imarĩ õ'õrā þo'imaja imatiyarimajare, supabatirā waþuju imabayurāteoka Tuparārika yiboþayu. “I'supaka simarāñu”, Moisés imaekakite boþatika

upakaja, supabatirā Tuparāro'si bojañjirimajare bojatika upakaja i'siakaka mijare yibojayu. ²³ Moisés supabatirā Tuparāro'si bojañjirimajaoka ikupaka narīka: “Tuparāte pūatarāñuka ba'iaja jūatirā, reyarūkika. Iki imarāki reyakoperipotojo mamarīji ōñia jaripe'rirāki. Ate ōñia jaripe'ritirā Judiotatarā, judiotatamarīrateoka kitāārūkia nare kiōrūrūjerāñu”, āriwa'ri no'oeka. Nabojaeka upakaja simarape,— Pablote nare ārika.

Cristore kiā'mitiripēaokaro'si Agripate jaiējeriyapeakaki Pablo

²⁴ I'supaka “Oka yire imabeyua”, āriwa'ri Pablote jaiyukā'āja jājirokapi Festore jaita'taeka,

—iWapuju jaiwejabiyuka mime Pablo! Tērītaka papepa miwārūeka simamaka rukubaka miḥupajoayu,— Festore kire ārika.

²⁵ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, ikupaka Pablote yi'rika:

—Jēno'o ñipamaki Festo, wapuju jaiwejabiribeyuka yi'i. Jia pūpajoatirā yijaiyu, supabatirā ritaitaka oyiaja sime. ²⁶ Maiḥamaki Agriḥa, yijaikakaka jia ōrīpūaiki. Supa imarī kīkirimarīaja i'siakaka kiwājitāji yijaiyu. Wāārō'ōrāja Jesúre wārōeka, i'supakajaoka ḥo'imajare kijeyobaeaka. Supa imarī Jesús majaroka nimaupatiji ḥo'imajare ā'mitiripataika upakaja, ikioka sā'mitiripatarapaki ñarīpūpajoayu,— Festore kērīka.

²⁷ —Ñipamaki Agriḥa, Tuparāro'si bojañjirimajare bojaeka ŷyaje mia'mitiripēayu? “Sā'mitiripēaiki kime”, mireka ñarīpūpajoayu,— Pablote kire ārika.

²⁸ —¿I'supaka yire mijaikajīkapi “Jesúre kiā'mitiripēarāñu”, yireka merīpūpajoayu bai?— Agripate ārika.

²⁹ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, ikupaka Pablote kire ārika:

—Rīkimaka majaroka yijaijīka, kūpajī yijaijīkaoka, miro'si Tuparāte yijēneyu. Supabatirā ō'ō yijaika ā'mitiyurā ritajaro'si Tuparāte yijēneyu, Jesúre ña'mitiripēaika upaka mija ā'mitiripēaokaro'si. I'supaka simako'omakaja yupaka ḥerumijiaḥi ḥi'ḥekarā mija imarīka yiyapabeyu,— Pablote nare ārika.

³⁰⁻³¹ I'supaka kērīka be'erō'ō Agriḥa, Festo, Berenice torā nimaeka upatiji aḥerō'ōrā na'rika, ikupaka natiyiaja jaiokaro'si:

—Dakoa oka imabeyua kiro'si. Supa imarī “Kireyaparū”, maki kireka āriberijīki. I'supakajaoka wēkomaka imariwi'iarāoka kimaberijīñu,— narīka.

³² Supa imarī Agripate ikupaka ārika Festore:

—“Īḥi César ḥō'irā oka jierika yiyapayu”, kērīberirikareka, maekaka kire maja'atajīñu imakoḥeyu,— kire kērīka.

27

Romawejearā Pablote napūataeka

¹ Torājīrā mae, “Pablote, supabatirā kika wēkomaka baariwi'iarā imarāteoka Italiaka'iarā mapūatajīñu”, ḥparimarāre ārika ḥoto surara ḥpamaki Julio wāmeikite Italiaka'iarā yijare ne'ewa'rirūjerape.* Īḥi César surara wāmeitatarā ḥpamaki kimarape. ² Supa imarī Adramitio wāmeika wejeaḥi i'taeka wapururā jāitirā yija a'riū'murape ate. Asia ka'iareka ima wejea ḥapitaka turitaparī a'yua simarape i'sia wapuru. Īrīka Aristarco wāmeikite yijaka a'rape. Macedonia ka'iarā Tesalónica wejeakaki kimarape iki. ³ Cesareaḥi yija a'rape. Aḥerīmi Sidónwejarā yija eyarape. Torā eyatirā jia Pablote ḥawārūwa'ri jia Juliore kire baarape. I'sia wejeareka imarā kijeyomarāre Pablote ḥarika yapamaka jājibaaberapaki Julio, “Kire jariwa'yua, ba'irījia kire nijirāñu je'e”, āriwa'ri. ⁴ Sidónḥi yija o'rapaka ḥoto jājia wīrōa yijare baerapaka. Wājia

* **27:1** El uso de “nosotros” (yijare) indica que el autor Lucas estaba presente con Pablo hasta versículo 28.16.

a'riwārūberiwa'ri Chiḡre wāmeika jūmurika jājitaka wīrōa baeberapaka pē'rōtopi yija o'raḡe. ⁵ Ciliciaka'ia, Panfiliaka'ia, wājitāji yija o'raḡe. Topi o'ritirā Liciaka'iarā Mira wāmeika wejearā yija eyaraḡe.

⁶ Torā eyatirā surara ĩpamaki Julio Italiaka'iarā a'yua ĩ'rākūmu waḡuru kīatōḡoraḡe. Alejandriakaka simaraḡe i'sia waḡuru. Sarā yija jāiraḡe saḡi a'yaokaro'si. ⁷ Jājia wīrōa baemaka, ĩ'rārīmimarā a'ritirā, ka'wisi be'erō'ō Cnido wāmeika wejea ko'aḡito yija eyaraḡe. Wājitāji sayija o'ritaraḡe. Yija a'raḡaka wājitāji jājia wīrōa baemaka, wājia yija a'riwārūberaḡe. Wejerīrīka pē'rōtorā tēriwa'ritirā Salmona wāmeika wejearā yija o'raḡe. Supabatirā Creta wāmeika jūmurika, wīrōa rārīta'airō'ōḡi yija a'ririḡaraḡe. ⁸ Topi rākuwa'ritirā, ka'wisi be'erō'ō Lasea wāmeika wejewa'tarā, Buenos Puertos nawāmeyeeirō'ōrā yija eyaraḡe.

⁹ ĩ'rārīmimarā sajaritiraḡe yija a'riū'muraḡaka be'erō'ō. Pu'ea koyiaja sa-jariwa'raḡaka simamaka werika simaraḡe riapaḡiaka mae. Supa imarī ikupaḡa Pablote nare okajāāraḡe:

¹⁰ —Yijeyomarā yiḡupaḡoaikareka ō'ōḡi mo'yua, werika simarāñu maro'si. Waḡuru ña'mirāka, supabatirā waruakaoka ña'mipatarāka je'e. Maririrāñu je'e aḡeyari,— Pablote nare āraḡe.

¹¹ I'supaḡa kēriko'omakaja surara ĩpamakire kire ā'mitiriḡēberaḡe. Waḡuru ĩpamaki, supabatirā waḡuru temarīkarimajire takaja kiā'mitiriḡēberaḡe.

¹² “Pu'ea simarāka ḡoto marakajepāābesarāñu ō'ōrā”, āriḡupaḡoawa'ri, i'sia paḡitakarā pu'ea nare o'ririḡa aḡerāte yaḡaberāḡe, yijaka a'raḡarā. Supa imarī “Fenicewejearā Cretajūmurikarā ma'riye'e. Torā pu'ea mareka o'ririū”, narāḡe. Ka'arirō'ō pañaka simamaka waḡuru pāārūkirō'ōrā jājia wīrōa baeberijīka simaraḡe.

Werika wejea nare baaeka

¹³ Wejerīrīkaḡi jājimarā wīrōa baemaka ĩawa'ri, “Fenicerā maeyarāñu je'e”, narīḡupaḡoaraḡe. I'supaḡa ḡupaḡoatirā Creta jūmurika rijepē'rōtopi yija rākuū'muraḡe ate. ¹⁴ I'sia be'erō'ō no'ojirāmarāja jājitaka ma'karoka pē'rōtopi waḡururā wīrōa eiū'muraḡaka. Jājia wīrōa Nordeste wāmeika simaraḡe. ¹⁵ Jājia wīrōa waḡuru baemaka wājitāji yija a'riwārūberaḡe. Supa simamaka wīrōa e'ewa'raḡaka upakaja yija a'raḡe mae. ¹⁶ Kūpaḡjīka jūmurika Cauda wāmeika rārīta'aiḡē'rōtopi jājitaka baetiḡabeyurō'ō yija o'raḡe. Supa imarī ka'wisi be'erō'ō kūmumakarāka naji'abaawa'raḡaka ne'eraḡe. Waḡurureka sayieḡāatirā sanaḡiḡeraḡe. ¹⁷ Sanamaajāāraḡaka be'erō'ō pāukārōḡi waḡuru naḡiḡeraḡe jiyia sañi'aokaro'si, wīrōa baemaka saña'mia'si āriwa'ri. I'sia be'erō'ō, “Sirte wāmeika ḡō'sirō'ōrā wīrōa baepūatarākareka ḡuri saweripañarañu”, āriḡupaḡoawa'ri, wīrōa sarā eirūḡia sayapāia narueraḡe mae, waḡuru jājia turikoreka. Supa imarī wīrōa baepūatarakaḡa upakaja yija a'raḡe mae. ¹⁸ Supa imarī aḡerīmi wīrōa jājia baetēatamaka, waḡurureka imaraḡaka waruaka riapaḡiakarā nabareū'muraḡe wiibaapañaka sajayaokaro'si. ¹⁹ Aḡerīmi ate waḡurureka imaraḡaka pāukārōa, sayapāia, waḡuru tuarūḡia ba'irījia riapaḡiakarā nabareraḡe. ²⁰ ĩ'rārīmimarā jimarī okoa ūmakaka imamaka, tā'ḡia, aiyakaoka ōiberaḡaka. Supabatirā yijare jājia wīrōa eimaka, “Ōñia imaberijīka maimē”, yija āriḡupaḡoaraḡe.

²¹ ĩ'rārīmimarā ba'abekaja yija imaraḡe. Supa imarī i'supaḡa simamaka ĩawa'ri mi'miriḡkatirā ikupaḡa Pablote jairaḡe:

—Creta paḡitakarā yijairaḡaka mija yi'ririḡareka, ikupaḡa ba'iaja majūaberijāāraḡe. Supabatirā waḡuru bitamarīberijāāraḡaka, waruakaoka

ririberijãrapaka. ²² Maekaka þuri mija wayuþi'ria'si. Ika waþuru ririko'omakaja, ĩ'rĩkaoka makaki riribesarãñuki. ²³ Ikuþaka sime: Ñipamaki Tuparã, kiyapaika uþakaja yiyi'ririjayuka, ñami yipõ'irã ángelte kipũatako'o. ²⁴ Yipõ'irã eyatirã, ikupaka yire kibojako'o: “Pablo, mikĩkia'si. Romawejearã eyatirã ĩpi César wãjitãji, ‘Oka yire imabeyua’, kire merĩrãñu. Supabatirã Tuparãte mijẽñemaka mire kiã'mitirape. Supa imarĩ mika waþuruþi a'yurã nimaupatiji tãrĩpatarãñurã”, ángelte yire ãrĩko'o. ²⁵ Supa imarĩ okajãjia mija imabe yijeyomarã. Tuparãte yi'riwa'ri “Ángelte bojaika uþakaja simarãñu”, ñarĩþupajoayu. ²⁶ I'supaka simako'omakaja, jũmurikarã waþuru eirãka þoto torã matuirãñu,— Pablote yijare ãrãþe.

²⁷ ĩ'þakuri jẽrĩtarika seyawa'rape Adriático wãmeika riapakiakareka sayapairõ'õrãja wĩrõa yijare baepũatarapaka ruþu. I'siñami ñe'metãjirõ'õjĩrã, “Ka'iarã maeyaerã baayu”, waþuru tuarimajare ãrãþe. ²⁸ Supabatirã ñutakãrõþi ãta kãrõbaatirã “¿No'ojĩrã ĩki sime?”, ãrĩwa'ri najẽrãbaarape. Treinta y seis metros rõ'õjĩrã ĩki simarape. Ñoapañakarã ate najẽrãbaamaka veintisiete metros rõ'õjĩrã ĩki simarape. ²⁹ Átarã eiwa'ri yija ñamia'si ãrĩwa'ri, botarakao wakaika þota þakiaka† ñutakãrõa ñoakaþi kãrõbaatirã waþuru itopeþe'rõtopi sanaña'metarape. Waþuru meñamaka sabaiþarũ ãrĩwa'ri i'supaka nabaarape. I'supaka baatirã ñojimarĩji sawãrĩrika yapawa'ri Tuparãte najẽñerape. ³⁰ I'supaka simeje waþuru tuarimajare ru'ririka þupajoarape. Supa imarĩ waþuru þũ'earã, wakaika þota þakiaka ña'metaerã nabaayu ãñu uþakaja kũmumakarãka nayieña'tarape. ³¹ I'supaka nabaamaka ĩawãrũwa'ri, surararãka supabatirã ñipamakireoka ikupaka Pablote bojarape:

—Waþuru tuarimajare rurirãkareka, mija tãrĩwãrũbesarãñu,— surararãkare kẽrĩka.

³² I'supaka kẽþakã'ã ã'mitiriwa'ri, kũmumakarãka þi'þekoþeka nayi-ita'ruirape, “Sõñu uþakaja sameñaparũ”, ãrĩwa'ri.

³³ Bikitojo ñamiji neiþupurõ'õ ikupaka Pablote yijare ãrãþe:

—Mija ba'abe þañakama kũþaji. ĩ'þakuri jẽrĩtarika sajaritiyu, wayuþi'þaraka, ba'abekaja mija ima. ³⁴ Mae mija ba'abe þañakama kũþaji. “Jia rikitubaritirã, mija tãrĩrãñu”, ãrĩwa'ri mijare yiba'arũjeyu. Mija wayuþi'ria'si. ĩ'rĩkaoka mijakarã reyabesarãñurã,— Pablote yijare ãrãþe.

³⁵ Supabatirã þan e'etirã, “Jia mibaayu”, Tuparãte kẽrãþe yija ĩarapaka wãjitãji. Supabatirã kũþaji ña'kata'arĩ e'etirã kiba'arape. ³⁶ I'supaka kibaa-maka ĩawa'ri, okajãjia yija jarape. Supa imarĩ yija imarakamakiji sayija ba'arape. ³⁷ Doscientos setenta y seis rakamaki þo'imaja yija imarape i'sia waþuruþi a'raparã. ³⁸ Yija ba'ariyapaparapõ'õjĩrã yija ba'arape. Ba'aweatirã trigo nabarerape, waþuru wiibaka jayaokaro'si.

Waþuru ña'mika

³⁹ Sawãrãþaka þoto waþuru tuarimajare jũmurika ĩarikoperipotojo “I'supaka wãmeika sime i'sia jũmurika”, narĩwãrũberape. I'supaka simako'omakaja jũmuri ritakarã þõ'sia õimaka ĩatirã, “Torã maþããye'e”, narĩþupajoarape.

⁴⁰ Supa imarĩ wakaika þota þakiaka waþuru ñi'aokaro'si mamarĩ naña'metaeka nayiitatarape. Supa imarĩ ĩkirã okowatoþekarãja satuika. Supabatirã waþuru temarĩkarũkia sarĩ'mekoreka napi'þekoþeka nakuteþaterape ate sanatamarĩkaokaro'si. Supabatirã wĩrõa eirũkia sayapãia sarupurõ'õþi imaekato namiatarape. Supa imarĩ þõ'siþe'rõtorã waþuru waawa'rapaka mae. ⁴¹ Torã sawawa'rapaka þoto kopakaja waþuru riarijerã eyaerã baarapaka þoto þõ'siarã waþuru eitirape. Supa imarĩ kopakaja saþũ'erõ'õþi

† 27:29 Ancla

þō'siarā sayairape. Marākā'ā baatirā mo'riberijka simekā'āja waþuru i'toþepē'rōtopi jājia saþa'kumaka sawa'riū'murape.

⁴² I'supaka sabaamaka ĩawa'ri, wēkomarāre najāāerā baarape surararāka. “Nare majāāþajīñu, nabariru'ria'si ārīwa'ri”, narību'arape. ⁴³ I'supaka narīko'omakaja surara ĩþamaki þuri Þablote ōñia imarika yaparapaki. Supa imarī kisurararākare nare kijāārūjebape.

—Mija bariwārūrā wārūaja bariwa'ritirā riarijerā mija a'þe mae,— kērāþe waþurureka imaraparāte mamarī.

⁴⁴ Supabatirā aþerā bariwārūbeyurāte,

—Waþuru þāimirākapi mija a'þe,— kērāþe. Supa imarī ĩ'rīkaoka riririmarīaja ka'iarā yija eyaþatarape.

28

Malta wāmeika jūmurikarā Þablote turitaþaeka

¹ Riarijerā eyatirā, “Malta wāmeika sime ika jūmurika”, yija ārīwārūrāpe mae. ² I'sia ka'iakarā jia yijare baaraparā. Okoa jarapaka imarī, jijia simamaka þeka napē'arape. I'supaka baatirā, “Mija þekajūþe”, yijare narāþe. ³ Supa imarī þeka þōþoa Þablote rēarape. I'sia þeka kisīarapaka þoto þeka jū'rēika ru'riwa'ri saþi āñaka þorapaka. Kipitakarā sakā'rījī'arape. ⁴ Āñaka kire kukumaka ĩatirā, i'sia ka'iareka imaraparā ikupaka natiyiaja najaibu'arape:

—Þo'imajare jāārimaji kimarijuyu ĩ'ī. Supa imarī riapakiakarā kiriribepakā'ā jiyiþupaka moñuko* jia þupajoawa'ri ba'iaja kibaaika waþa kire koriatarūjeyu mae,— narāþe.

⁵ I'supaka narīko'omakaja Þablo þuri þekaō'toarā āñaka teratarapaki. Dakoaoka kire baaberapaka. ⁶ Ritaja torā imaraparā þuri “Kire saþīþirāñu je'e, supabatirā ñojimarīji kipuþaririña'rīrāñu je'e”, narīkoþerape. I'sia be'erō'ō ñoaka ta'akoþetirā kijīrībepakā'ā ĩawa'ri, aþe upaka napuþajoarape ate: “Majiyiþupayeerijayuka þo'imaja þo'iaþi ña'rījāitirā ketayu mae”, narāþe.

⁷ Þeka ō'towā'tarā simarape ĩ'rākō'rīmato ka'ia jūmurikarā imarā ĩþamakirika. Þublio wāmeiki kimarape iki. Kiwi'iarā yijare e'etoritirā maekarakarīmi torā yija imarapaka þoto jimarī jia yijare kibaarape. ⁸ Torā yija imarapaka þoto Þublio þaki, yoyaka, joþirika þitiyika kijīrībayurape. Kipō'irā ĩarī Þablote a'rape. Kipō'irā eyatirā Tuþarāte kijēnerape. Supabatirā kipitaka wāmarīa imarapaki þemarā kija'aþearapaka þoto kijājirape. ⁹ I'supaka kibaamaka ā'mitiriwa'ri, i'sia jūmurikareka aþerā wāmarīa imaraparāte kipō'irā etarape. Supa imarī wāmarīa nima o'rapaka nareoka. ¹⁰ Yijare ā'mitiriþēairā imarī, jia yijare nabaarape. Yija a'rirā baarapaka ruþu ritaja yija ba'awa'rirūkia yijare nijirape dakoa jariwa'ririmarīaja.

Romawejearā Þablote eyaeka

¹¹ Maekarakamaki aiyaka i'sia jūmurikarā yija imarapaka be'erō'ō a'yaokaro'si waþururā yija jāirape ate. Pu'ea o'yaokaro'si torā tuika simarape i'sia waþuru. Alejandrīa wāmeirō'ōþi i'taeka simarape. Saþū'erō'ōþi, jērāka najiyiþupayeeika Cástor, supabatirā Pólux ruþuko'a upaka baaeka simarape. ¹² I'sia waþuruþi a'ritirā Siracusa wāmeika wejea þapitakarā yija eyarape. Maekarakarīmi torā yija imarape. ¹³ Topi Regiowejearā yija eyarape. Wejerīrkapi wīrōa baerapaka jia yijare jeyobaarapaka. Supa imarī aþerīmiji Þozzuolirā eyatirā torā yija marāþe. ¹⁴ I'sia wejeareka aþerā Jesúre yi'yurāte yija ĩatōþorape. “Yija þō'irā ĩ'rākuri jērītarika mija tuibe”, yijare narāþe. I'sia be'erō'ō ma'api yija a'riū'murape Romawejearā. ¹⁵ Romareka Jesúre yi'yurā

* 28:4 La diosa de justicia

yija a'rapaka òrĩweitirã nimarape. Yoe naro'si simako'omakaja ma'arã yijare torirĩ netarape. Īrãrimarã, Foro de Apio wãmeika wejearã yijare toraparã. Supabatirã aperiã Tres Tabernas wãmeika wejearã yijare toraparã. Torã nare ĩatõpotirã, “Jia mibaayu”, Tuparãte kërãpe Pablo. Supa imarĩ jia ĩjimakapi okajãjia kimarape. ¹⁶ Romarã yija eyarapaka be'erõ'õ wëkomaka imariwi'iarã Pablote nataberape. Kiyapaika upakaja kiro'siji wi'iarã kire nimarũjerape. Torã ĩrãrĩmi upakaja ĩrĩka surara kire tueroyirape.

Romarã Pablote imaeka

¹⁷ Keyaeka be'erõ'õ maekarakarĩmireka judiõtatarã imatiyarimajare Pablote akarũjeka. Narẽrĩpataeka poto ikupaka nare kibojaeka:

—Yijeyomarã, dikaoka ba'iaja judiõtatarãte baaberapaki yi'i. Mañekiarãte baaroyikakakaoka ba'iaja jaberapaki yi'i. I'supaka yibaaberiko'omakaja matatarã Jerusalenrã yire nañi'arape. I'sia be'erõ'õ surara ĩpamakite Cesarearã yire pũatarape, “Oka kire ima, oka kire imabeyua”, ãrĩwa'ri Romakarãre yire jërĩaokaro'si. ¹⁸ Yire jërĩatirã yire ja'atarika nayapakõperape, “Dika oka mire imabeyua. Supa imarĩ mire jããriatarika imabeyuaoka”, ãrĩwa'ri. ¹⁹ I'supaka simako'omakaja matatarã yire ja'atarika yapaberaparã. Supa imarĩ “Ñipamaki Romakaki, ‘Oka miro'si ima, oka mire imabeyua’, yire kërĩrika yiyapayu”, ñarãpe. Roma ĩpamaki wãjitãji matatarãte yokabaaokaro'simarĩa i'supaka ñarãpe. ²⁰ Supa imarĩ i'sia mijaka jaiokaro'si, mijare yakarũjepũako'o. Judiõtatarãte ta'aroyiki Jesucristo kime. Kire ã'mitiripẽaiki ñimamaka, perumijiaipi pi'pekaki ñime,— Pablote ãrĩka.

²¹ I'supaka kẽpakã'ã ikupaka kire narĩka:

—Oka mire imakaka pãpera Judeaka'iakarãre pũataika e'etoribeyurã yija. Matã'omaja topi i'taraparãoka dakoa mireka ba'iaja jaietaberaparã. ²² “Jiamarĩa sime po'imajare Jesũre ã'mitiripẽarika”, ãrĩrikakaka oyiaja yija ã'mitiyu. Supa imarĩ ika mamaka pũpajoarikakaka, mi'i puri, ¿marãkã'ã samipũpajoayu? I'siakaka yija ã'mitiriyapayu,— kire narĩka.

²³ Supa imarĩ “I'sirĩmi marẽrĩye'e je'e”, narĩka. I'supaka ãrĩweitirã napibika. Najẽ'rãpããekarĩmi seyaeka poto rĩkimarãja po'imajaka jeyoariwa'ritirã neyaeka Pablote imaekarõ'õrã. Narẽpakã'ã ĩatirã, “Ikupaka Jesũre yi'yurãte jã'mebaraka Tuparãte nare imaruputarãñu”, ãrĩwa'ri Pablote bojaeka. Bikitojo ñamiji kibojaũ'mueka, rã'itakarã kibojatiyika. Moisés imaroyikakite o'োকakaka supabatirã Tuparãro'si bojaĩjirimajare o'োকakakaoka kibojaeka “Jesũre na'mitiripẽarũ”, ãrĩwa'ri. ²⁴ Īrãrimarã Pablote jaika jia ã'mitirikarã. Aperiã puri sã'mitiripẽaberikarã. ²⁵ Supa imarĩ ĩrĩka upakaja pũpajoaberiwa'ri nokabojiũ'mueka. Napibirã baaeka ruðu “Īrãrimarã yire ã'mitiriyapabeyurã”, ãrĩpũpajoawa'ri, ikupaka Pablote nare bojaeka:

—Isaĩapi ãrĩwa'ri ikupaka wãjia Espĩritu Santore bojaeka mañekiarãte:

²⁶ “Ikupaka judiõtatarãte yiro'si mija bojape: ‘Īrãkurimarĩa yibojaika ã'mitirikõperipõtojo, samija òrĩpũawãrũbesarãñu. Yibaaroyika ĩakõperipõtojo, ‘I'supaka Tuparãte baayu’, mija ãrĩwãrũbesarãñu.’”

²⁷ Ikupakaoka Tuparãte ãrĩka Isaĩare: “Yirika yi'riryapabeyurã imarĩ, sõrĩpũawãrũbeyurã nime. Supa imarĩ na'mukõpea natãteyu. Supabatirã napĩpiyu, dakoa ĩakoreka. Yirika nayi'riyaparikareka, nare ñañua, nare yibojaikaoka norĩpũajããeka. I'supaka imawa'ri, ba'iaja nabaaika naja'atarikareka, nare yitããjããeka”, Tuparãte ãrĩka Isaĩare.

²⁸⁻²⁹ Maekakaoka mija judiõtatarã Tuparãrika bojariroka ã'mitiriyapabeyurã ruðu. Supa imarĩ Tuparãte po'imajare tããrimajaroka, judiõtatamarĩã imarãte

bojarika simarãñu. Ì'rã þuri sã'mitiritirã jĵimaka sayi'rirãñurã,— Pablote nare ãrĳka.

I'supaka kĕpakã'ã ã'mitiriwa'ri, natiyiaja okatotobaraka judĳotatarãte a'rika.

³⁰ Ì'þakuri wejejĕ'rãka jia Pablote torã imaeka. Wi'iareka kima waþa waþaĳjibaraka kimaeka. Torã kire ĳarĳ etaroyikarã rakamakiteje jia ke'etoriroyika. ³¹ Kĳkirimarĳaja, “Ikupaka Jesũre yi'yurãte jã'mebaraka Tuparãte nare imaruþutarãñu mae”, ãrĳwa'ri nare kibojaroyika. Supabatirã maiþamaki Jesucristorika kiwãrõroyika. I'supaka bojabaraka Pablote imaeka þoto makioka “Jesũs majaroka miwãrõa'si”, kire ãrĳberika.

I'tojĳrãja sime ruþu.

Primera carta de San Pablo a los Corintios

Pablote papeera pũataeka Corintoreka Jesúre yi'yurã imaekarãro'si

¹ ¿Yaje mija ime Corintokarã? Yi'i Pabło, Sóstenes majeyomakika, “Jia nimarũ”, mijare yija ãrĩpũayu ika papeerapi. Kiyapaeka upakaja apóstol ñimaokaro'si Tuparãte yire wã'maeka. Supa imarĩ Jesucristorika bojariroka wãrõtapaiki ñime. ² Mija Corintowejeakarãoka Tuparãte jiyipupaka õñurã imarĩ, jia kire baawa'ri mija rẽrĩrijayu. Jesucristorirã mija imamaka Tuparãte mijare wã'maeka kirirã mija imaokaro'si. I'supaka kibaaeka “Ba'iaja baabekaja nimarũ”, ãrĩwa'ri. I'supaka oyiaja sime ritaja wejeareka Jesucristore ã'mitiripẽairãro'si. Maipamaki kima upakaja ritajaro'sioka niipamaki kime Jesucristo. ³ Mapaki Tuparã, supabatirã maipamaki Jesucristoreoka “Jia nare mija baabe”, ãparaka mijaro'si nare yija jẽñerijayu. I'supakaja yija baayu jĩjimaka pupaparaka mijare nimarũjeokaro'si.

⁴⁻⁵ Jesucristorirã mija imamaka jia Tuparãte mijare jeyobaarijayu. I'supaka kibaamaka, “Jia mibaayu Tuparã”, kire ñarĩrijayu. Supa imarĩ kioka jia mija jaiookaro'si, supabatirã kirikakaka jia mija õrĩwapu'awãrũokaro'si mijare kijeyobaayu. I'supakajaoka ritaja kiyapaika upakaja mija baawãrũokaro'si kirika Tuparãte mijare ja'atayu Jesúrurã mija imamaka. ⁶ I'supaka mijaro'si kibaaeka simamaka, “Jesucristorika bojariroka yijare nabojaeka rita sime”, mija ãrĩwãrũeka. ⁷ Supa imarĩ maipamaki Jesucristore etarũkirĩmi ta'abaraka mija ima poto jia mijare jeyobaarijaparaka Tuparãte ime. I'supaka jia mijare kibaamaka dakoa jariwa'ribeyua mijaro'si, kirika mija ba'irabewãrũrijayaokaro'si. ⁸ I'supakajaoka Jesucristore mija ã'mitiripẽarija'ata'si ãrĩwa'ri Tuparãte mijaka imajiparãñu. Supa imarĩ maipamaki Jesucristore pẽrietarãñurĩmi “Oka nareka ima”, maki mijareka ãrĩwãrũbesarãki. ⁹ Supa imarĩ “Ikuapaka yibaarãñu”, kẽrĩka upakaja Tuparãte mare baarãñu”, ãrĩwãrũirã mija ime. Supabatirãoka iki Tuparãja imaki Kimaki Jesucristo Maipamakika jia jĩjimaka maimabu'arijarirã mare wã'maekaki.

Corintokarã ñrĩka ta'iarãja pupajoarimarãja narakakaja napupajoaeka

¹⁰ Mija ã'mitipe yijeyomarã. Jesucristore pũataekaki ñima imarĩ ikuapaka mijare ñañu: Ñrĩkate pupajoairokapiji mija imabe, rakaka pupajoabekaja. I'supaka mija baarãkareka ñrĩka ta'iarãja mija imarãñu. ¹¹⁻¹² “Rakakaja pupajoabaraka Corintokarãre ime”, Cloe tã'omajare yire ãñu. “ ‘Pablote yija ã'mitiripẽayu’, ‘Yija puri Apolore ã'mitiripẽairã.’ Supabatirã ‘Pedrote ã'mitiripẽairã yija ime’, ãñurã, aperedã ‘Jesúre yija ã'mitiripẽayu’, ãñurã naro'sijioka imarã”, ãrĩwa'ri yire nabojayu. ¹³ ¿Dako baaerã i'supaka mija jaibu'ayu je'e? “Cristo ñrĩkaja kime Maipamaki”, ãñurã imariopotjo “¿Rĩkimarãja maiparimarãre ime”, ãñurã upaka mija ime bai je'e? ¿Yi'i bai yapua tetaekarã mijaro'si reyaĩjekaki? “¿Pablorirã yija imaye'e”, ãparaka rupuko'a mija jũjerũjeka bai je'e? Jẽno'o Jesúrurã imawa'ri rupuko'a mija jũjerũjeka. ¹⁴⁻¹⁵ Mija põ'irã imarã, Crispo supabatirã Gayore rupuko'a yijũjerape. Sapĩ ãrĩwa'ri “Kiupaka oyiaja pupajoairã yija imamaka, Pablote yijare rupuko'a jũjeka”, mija ãñaokaro'simarãa simarape. Supa imarĩ ñparãte takaja rupuko'a yijũjeka simamaka, “Jia sime yiro'si”, ñarĩpupajoayu. ¹⁶ (Ã'ã, mae apea ñoñu. Estefanas rĩrãre rupuko'a yijũjeka. I'supaka baaekaki ñimako'omakaja aperedã imabeyurã rupuko'a yijũjekarã ñoñuareka). ¹⁷ “Rupuko'a

mijūjetapaape”, āriwa'rimarīa Jesúre yire pūataeka. “Po'imajare tāārimaji kime Cristo”, āparaka “Yirika bojariroka mibojatapaape”, āriwa'ri yire kipūataeka. Jiyurika yoka ā'mitiririjiyuwa'ri po'imajare yire yi'rirū āriwa'rimarīa Jesúrika bojariroka yiwārōyu. Yipupaka yire āñu upaka jiyurika na'mitiyuapitakaja nare yiwārōrikareka “Mare tāāwa'ri yapua tetaekarā Cristore reyaeka”, āririka ōribeyurā po'imajare imajāāeka.

Maro'si Jesucristore reyaekapi, āriwa'ri jia maimarijayu āñua jairō'ō

¹⁸ Supa imarī Jesucristore yapua tetaekarā napatakāekakaka majaroka ā'mitirikopetirā, “Wapuju ōriṗūamarī oka sime”, nañu ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā a'rirūkirā. Tuparāte yi'riwa'ri kipō'irā a'rirūkirā puri, “Tērīwa'ribaji imaki imarī, ika majarokapi Tuparāte mare tāārāñu”, āñurā maima. ¹⁹ Mija ĩabe, ikupaka sabojayu mamarīji kiro'si o'orimajire Tuparā majaropūñurā o'oeka:

“ Jia pupajoarika ōñurā imarī, jiiitaka sime yija wārōika’, nañua dako wapamarīa ñamajī naro'si sayijarirūjerāñu. Jia napupajoakoṗeika ñariṗe'yorāñu”, Tuparāte ārika o'oeka pūñurā.

²⁰ Jesúre reyaekapi āriwa'ri bikija sabojatika upakaja sajarika. Supa imarī jia pupajoarika ōñurā, noñuapi Tuparāte ōriwārūbeyurā. I'supakajaoka Moisés imaroyikakite jā'meka wārōrimaja, saṗi natāārūkimarīa sime. Supabatirā napupaka nare āñu upakaja pupajoatirā jia jaiwārūrijayurāoka, saṗi Tuparā pō'irā eyawārūbesarāñurā. I'supaka pupajoairāre dakoa wapamarīa napupajoaika jarirūjeiki kime Tuparā. ²¹ Ritaja jērāko'awārūpataiki imarī, “Napupajoaikapi yire ōriṗesarāñurā po'imaja”, Tuparāte ārika. I'supaka simamaka ikupaka simarika kiyapaeka: Kirika bojariroka yi'yurāte ba'iaja jūarūkia imakoṗekareka Tuparāte nare tāāeka, “Wapuju pakiroka sime Jesucristorika bojariroka”, kire ā'mitiripēabeyurāte āriko'omakaja.

²² “Karemarīa rita ima Pablote yijare bojarikareka, maikoribeyua Tuparāte jeyobaaikapi yijare kibaabeajāāeka”, judíotatarāte āriṗupajoayu. Judíorākamarīrā puri, “Yija ōñumijikakamarīa Jesucristorika bojariroka imamaka, sayija yapabeyu”, āriṗupajoairā. ²³ Tuparāte yi'yurā puri, “Maro'si yapua tetaekarā Jesúre reyaeka”, āñua majaroka bojarijayurā maima. Samabojarika ā'mitiririyapabeyurā imarī, judíotatarāte saṗe'yoyu. Judíotatamarīrāoka sā'mitiritirā, “Wapuju ōriṗūamarī oka sime”, nañu naro'si. ²⁴ I'supaka narīko'omakaja ĩrārimaki judíorāka, supabatirā judíorākamarīrāoka Tuparāte wā'maekarā imarī, Jesúrika bojariroka ā'mitiritirā sayi'yurā maima. Supa imarī “Cristopi āriwa'ri mare tāāekaki imarī, ritaja tērīwa'ribaji kime Tuparā. Supabatirāoka ritaja ōñuka kime”, marīṗupajoarijayu. ²⁵ Tuparā ōriwārūriroka ōriwārūbeyurā imarī, “Kimakire reyaerā Tuparāte pūatamaka wapuju ōriṗūabekaja kibaaeka”, nañu kire ā'mitiripēabeyurā. “Dika jariwa'ririmarīa yija ōñu”, narīkoṗeko'omakaja, norīkoṗeika tērīwa'ribaji sime Tuparāte ōñua. I'supakajaoka, “Kimakire reyaerā kipūatamaka tērīrimarīka kimaeka”, nañu. I'supaka narīko'omakaja “Tērīribajirā yija ime”, narīkoṗeika i'supakamarīa sime. Kimakire pūatawa'ri nare tērīwa'ribaji kimaeka.

²⁶ Mija ā'mitiṗe yijeyomarā. “Kūpajjikaja ōriṗūairā nime”, po'imajare mijareka āriko'omakaja Tuparāte mijare wā'maeka. Supabatirā kūpajjikajaoka mijakarā po'imajare jā'merimaja imaeka. I'supakajaoka nimaeka imatiyarimaja makarā mija watoṗekarā. ²⁷⁻²⁸ Tuparāte mijare wā'maeka “Jia ōriṗūabeyurā nime”, kire ōribeyurāre mijareka āriko'omakaja. “Jia ōñurā yija ime”, ārikoṗekarāte “Ba'iaja mapupajoayu”, narīwārūrū āriwa'ri, i'supaka kibaaeka. Supabatirā i'supakajaoka baawa'ri “Imatiyabeyurā nime”, narīkarāte Tuparāte wā'maeka kirirā nimaokaro'si. I'supaka kibaaeka

“Tērīrā yija ime”, ārikopekārāte wayupirirū āriwa'ri. Supabatirā ɸo'imajare jiyipupaka ɔrībeyurāte kiwā'maeka, Tuparāte yi'ribeyurāte jiyipupayeeikakaka “Dako waɸamarīa sime”, ɸo'imajare āriwārūokaro'si. ²⁹ I'supaka baaiki Tuparāte imamaka, kīaika wājītāji, “Imatiyaiki nīmamaka, yire miwā'maeka”, āriɸupajoarika imabeyua. ³⁰ I'supaka simamaka Tuparāpi āriwa'ritakaja Jesúre yi'yurā majayu. Kimakiɸi āriwa'ri mare kitāāeka ɔñurā imarī, “Ritaja ɸupaiki kime”, marīwārūyu. Cristore reyaekapi āriwa'ri ba'iaja mabaakoɸeka waɸakoyika simamaka jīirā maime kiñakoareka mae. Supa imarī kirirā mare jarirūjekaki imarī, ba'iaja mabaako'omakaja saja'atabaraka jiaɸiji kika imarijaturā Tuparāte mare imarūjeyu. ³¹ I'supaka maro'si kibaaeka simamaka, ikupaka sabojayu kioka o'oeka ɸūñurā: “Maɸuɸayariji maimakaka jījimaka bojabekaja Tuparāte maro'si baarijauakaka takaja jījimakapi mabojarijariye'e”, āriwa'ri sabojayu.

2

“Yaɸua tetaekarā Jesúre reyaeka”, āriwa'ri samajaroaka ɸablote bojaeka

¹ Mija ɸɔ'irā yeyarapaka ɸoto Tuparārika bojariroka, ɸo'imajare ā'mitirikoribeyua mijare yiwārōū'murapaka jia mija ɔɸe yijeyomarā. “Jiitaka ɔñuka kime”, yireka narīrū”, āriwa'rimarīa mijare sayiwārōraɸe. I'supaka jaibekaja, jia mija ɔriwawu'airokapi mijare yiwārōraɸe. ² Mija ɸɔ'irā nīmarapaka ɸoto “Yaɸua tetaekarā Jesúre reyaekakaka takaja nare yibojaye'e”, āriwa'ri mijare yibojarape. ³ Mija ɸɔ'irā yeyarapaka ɸoto “Nare bojawawu'atawārūberijiki nīme”, āriwa'ri wājiaja yitararape. ⁴ Cristore reyaekakaka mijare yibojarapaka “Jia ɔñurā yija ime”, āñurāte jairokapi marīa mijare yibojarape. “ɸablote jia bojaika simamaka Cristore yija ā'mitiripēayu”, narīrū”, āriwa'rimarīa mijare sayibojarape. I'supaka imabekaja, Espiritu Santorikapi maikoribeyua mijare yibaabearapaka iawa'ri yibojarapaka mija ā'mitiripēarape. ⁵ I'supaka simamaka jia jērāko'airā upaka jiaɸi yijaiiroka mija ā'mitiripēarikopakaja Tuparārika iatōɸowa'ri Jesucristore mija yi'ririka yiyaparape.

Jia Tuparāte mare baaeka morīwārūerā Espiritu Santore mare wārōyu

⁶ Supa simako'omakaja jia ɸupaka yija wārōyu Jesucristorika jia ɔñurāte. Kire ā'mitiripēabeyurā ɸuri, supabatirā niɸarimarā naro'siji, naɸuɸamiji tīɸikapi najaiika upaka yija wārōbeyu. Niɸarimarāre reyarāñurīmi nakaja saririrāñu norīkoɸeika. ⁷ I'supaka simamaka Tuparārikapi mijare yija wārōyu. Ika wejea kiɸo'ijiaerā baaeka ruɸubajirā, “Ikupaka baatirā ɸo'imajare yitāārāñu, supabatirā jiitakaja nare yibaarāñu”, kērītika. Ruɸu i'siroka ɸo'imajare Tuparāte ɔrīrūjeberika imakoɸeika nare yija wārōyu. ⁸⁻⁹ Iroka i'sia ni'i i'rīkaoka iɸarimarākaki ɔriwawu'abeyua. Norīwawu'arikareka Maiɸamaki tērīrikaja imatiyaikite yaɸua tetaekarā najāāberijāāeka. Iroka norīwawu'aberiko'omakaja, ikupaka kiro'si bojaijirimajite o'োকakaka morīye'e:

“Jījimakapi kire ɔñurāte jia imarūkia Tuparāte jieweitika ɸo'imajare iakoribeyuakaka. Supabatirā aɸekurioka naɸuɸajoabeyua, i'supakajaoka na'mitirikoribeyua”, sabojayu Tuparā majaroka o'োকa ɸūñurā.

¹⁰ I'supaka ɸo'imajare ɔrīberika simako'omakaja, maekaka ɸuri sayija ɔñu Espiritu Santore yijare sōrīrūjemaka. I'supaka Espiritu Santore baayu dakoa jariwa'rimarīa ɔñuka imarī. Supa imarī ritaja Tuparāte ɸuɸajoaimiji ɸariji ɔrīɸataiki kime.

11 Po'imaja matiyajaja, “Iki i'supaka p̄upajoaiki mae”, ārīp̄upajoawārūbu'abeyurā maima. I'supaka imarā maimamaka, ĩrīka p̄o'imajire p̄upajoaika, ĩrīkaja kiōrīrūkia sime. I'supakajaoka sime Esp̄iritu Santoro'si ĩrīkaja Tuparāte p̄upajoaika ritaja kiōñua. ¹² Jesúre ā'mitirip̄ēabeyurā naro'siji nap̄upamiji t̄p̄ikapi nabojakopeika ā'mitirip̄ēabeyurā yija ime. Esp̄iritu Santore wārōika takaja yija ā'mitirip̄ēayu. Jia Tuparāte mare ja'ataekakaka morīwārūerā Esp̄iritu Santore maro'si kip̄ūataeka. ¹³ I'supaka simamaka Esp̄iritu Santore yijare wārōikapi yija jaiyu. Kire ā'mitirip̄ēairā imarī, yijare kijeyobaaikapi āperā kire ā'mitirip̄ēairāte yija wārōwapu'atayu. Yija p̄upajoaimiji t̄p̄ikapimarīa wārōrimaja yija ime.

¹⁴ Tuparāte nayi'ribepakā'ā Esp̄iritu Santore nare ña'rījāiberikarā p̄uri, kijeyobaaikapi nare yija bojaika ā'mitiriwārūbeyurā. “Wap̄uju ōrīp̄ūaberi oka sime”, narīp̄upajoayu. ¹⁵ Esp̄iritu Santore nare ña'rījāikarā p̄uri p̄o'imajare imarijaya ūatirā, “Ikūpaka sime jia baarika, ika p̄uri ba'iaja baarika ima”, ārīp̄upajoawārūirā. Jesúre yi'ribeyurā p̄uri Esp̄iritu Santore ña'rījāiberikarā imarī, “I'supaka ba'iaja nabaayu”, ĩrīkaoka ārīberijiki yijareka. ¹⁶ I'supaka mijare yo'op̄ūayu ikūpaka Tuparā oka p̄ūñu o'oeakarā sabojaika simamaka: “Maip̄amakī Tuparāte p̄upajoaika maki ōrībeyuka. I'supakajaoka maki kire wārōberijiki”, ārīwa'ri sabojayu Tuparā oka p̄ūñu.

I'supaka simako'omakaja Cristore p̄upajoaimijikakapi map̄upajoarijaya Esp̄iritu Santore mare ña'rījāikarā imarī.

3

Ikūpaka nime Tuparārika ba'iraberimaja

¹ Mija ā'mitipe yijeyomarā. Mija p̄ō'irā ñimarapaka p̄oto āperō'ōkarā Esp̄iritu Santore ña'rījāitikarāte yiwārōrapaka upakamarīa mijare yiwārōrape. Tuparāte jia yi'riwārūbeyukajirā mija imamaka, mijaro'siji mija p̄upamiji ba'ia t̄p̄ikarā mija imarapaka imarī me'rāka wārōū'muika upaka Cristorika mijare yiwārōrape. ² I'supaka mija imarapaka simamaka jia Jesucristore yi'yurāte ōñuakaka mijare yiwārōberape rūpu. Maekakaoka i'supakaja ka'wisikakaka mijare yiwārōwārūbeyukaji rūpu. ³ I'supaka mijare ñañu Tuparāte ōrībeyurāte baaika upakaja baarika yapairā mija ime rūpu ārīwa'ri. Ā'mitirikōrī je'e. Mija tiyajaja oakip̄araka mija jaiyuyebu'arijaya. I'supaka mija imamaka, ūatirā, “Esp̄iritu Santore ña'rījāiberikarā upaka p̄upajoawa'ri nayapaika upakaja nabaariyapayu”, mijareka ñañu. ⁴ I'supaka imawa'ri, “Pablote ā'mitirip̄ēairā imarā yija p̄uri”, ĩrārimarāre āpakā'ā, “Jēno'o, Apolore yi'yurā yija p̄uri”, āp̄araka mija ārību'arijaya. I'supaka mija imamaka, Tuparāte yi'ribeyurāte baaika upakaja mija baarijaya rūpu.

⁵ Yi'i Pablo, Apolopitiyika Tuparārika ba'iraberimaja yija ime. I'supaka simamaka, yija wārōrapaka yi'riwa'ri Jesúre mija ā'mitirip̄ēarape. “Ikūpaka rakakaja baarimaja mija imarāñu”, ārīwa'ri Maip̄amakire yijare jā'meka upakaja yija ba'irabeyu. ⁶⁻⁷ Yi'i mijare mamarī wārōū'murapaki. Yibe'erō'ō Apolo i'supakajaoka mijare wārōrijarapaki. I'supaka simako'omakaja Tuparā ĩrīkaja imatiyaiki imarī, Jesúre yi'yurā mijare jarirūjetirā, sap̄i jia kirika mija ōrīmirīrīkawa'yaokaro'si jia mijare jeyobaarijayuka. I'supaka kimamaka, mamarī kirika bojariroka āperāte wārōrimaja, sabe'erō'ōpi sabojawapu'atarimajaoka imatiyabeyurā imarā.* ⁸ Tuparārika bojariroka mamarī wārōrimaja, sabe'erō'ōpi bojawapu'atarimajaka ĩrātijiji ba'irabeirā

* **3:6-7** La figura dice que Pablo era como sembrador de semillas y Apolo el que regaba agua al sembrado después. Pero Dios es el que hizo crecer lo sembrado y los creyentes son como su chagra.

nime. Kirika naba'irabekamijikaka kiõñua simamaka sawapa jia Tuparāte nare baarāñu. ⁹ Yi'i, Apolopitiyika ĩ'rĭka upakaja pupajoatirā Tuparārika takaja ba'iraberimaja yija ime. Kirirā mija imamaka, mija pō'irā Tuparāte yijare pūataeka. ¹⁰ Supa imarĭ jia yire jeyobaatirā, mamarĭtaka kirika bojariroka mijare yiwārōū'muerā Tuparāte mija pō'irā yire pūataeka. Sabe'erō'ōpi aḗerā mijare sawārōrimaja imarā mae. Jia wājia pupajoabaraka sanawārōrijarirākareka jia simarāñu.† ¹¹ I'supaka simamaka ikupaka āparaka mamarĭ mijare yiwārōū'mueka: “Jesucristopi Tuparāte mare tāāyu”, āparaka mijare yiwārōrape. Apeupakapi Tuparāte mare tāārūkia maki mijare wārōberijĭki. ¹²⁻¹³ I'supaka simako'omakaja ĩ'rārimarā imarā wājimiji Tuparārika bojariroka wārōruputairā. Aḗerā puri kirika wārōrimaja imariḗotojo i'supakamarĭa baairā. Cristore wā'marāñurĭmi, wāārō'ōrāja “Ika jia ima, ika puri jiamarĭa ima mirākiyu”, āparaka kirika maba'irabeka mirāka jia ĩatiyarĭji sakĭarāñu marākā'ā sime ārĭwa'ri. ĩakōrĭ je'e. Wejejē'rākaja simaokaro'si jiyiakaka wi'ia mabaajĭñu. Jiamarĭakaka samabaajĭka puri, wejejē'rākaja simaberijĭñu. Wāārō'ōrāja “Jiamarĭakaka wi'ia nabaarape”, pō'imajare ārĭrāñu.‡ ¹⁴ Jia pō'imajare nawārōeka mirāka kĭarākareka puri, “Jia sime”, kērĭrāñu. Supa imarĭ sĭatirā jia sawapa Cristore nare baarāñu. ¹⁵ Pō'imajare jia wārōberikarāte ba'irabekoḗeka ĩatirā puri “Jiamarĭa sime”, kērĭrāñu. Supa imarĭ naba'iraberiwapa tōḗoberirḗotojo, Cristoka imarūkirā nimarāñu imarika. Ā'mitirikōrĭ je'e: ikupaka sime: Wi'iba'ipĭ kiwi'ia oomaka, kiru'yu upaka imarā nimarāñu. Ritaja kiwi'iareka ima oopatarḗotojo saba'ipĭ puri ru'riḗorikaki imarĭ, tāñuka. I'supaka simarāñu wājimijipĭ wārōberikarāro'si.

¹⁶ Espĭritu Santore ña'rĭjāikarā imarĭ, mija watoḗekarā Tuparāte imamaka, jiyipupaka kire ōrĭriwi'i upaka torā mija ime. ¿I'siakaka ōrĭbeyurā mija ime bai je'e? ¹⁷ Tuparāka imarā maimamaka, ba'iaja baabekaja maimarika kiyapayu. Supa imarĭ ĩ'rārimarāre rukubaka wārōikapi jiamarĭa Jesúre yi'yurāre nimabu'arūjeika ḗareaja ba'iaja Tuparāte nare jūarūjerāñu.

¹⁸ Mija pupakarāja ḗakirimaja mija jaria'si. Tuparāte yi'riḗe'yobaraka naro'siji napupamiji tĭpĭkapi imarāte õñua ā'mitiripēatirā “Jia õñurā yija ime”, mija ārĭa'si. I'supaka pupakirāre bojaika yi'ribekaja Tuparāte õñutakaja mija ā'mitiripēajĭka jia sime. I'supaka mija baamaka ĩatirā “Ōrĭbeyurā nime”, mijareka narĭko'omakaja, Tuparāte ĩaika wājitāji puri jia õñurā mija ime. ¹⁹ I'supaka Tuparāte mijare ĩaika simamaka kire yi'ribeyurāte “Jia õñurā yija ime”, ārĭkoḗeika dakowapamarĭa sime Tuparāro'si. Ā'mitirikōrĭ je'e. Ikupaka sabojayu kimajaropūñurā: “ ‘Tērĭrika õñurā imarĭ, aḗerāte bo'ibajirā yija ime’, narĭpupajoakoḗeikapi jiamarĭa Tuparāte naro'si sabaarāñu”, ārĭwa'ri sabojayu. ²⁰ Topĭ aḗea ikupaka sabojayu: “ ‘Yire yi'ririḗe'yoirāte pupajoaika ñorĭḗatayu. “Ritaja ōrĭḗatairā yija ime”, narĭko'omakaja, norĭkoḗeika dakoa wapamarĭa sime’, Tuparāte āñu”, ārĭwa'ri sabojayu. ²¹⁻²² Supa imarĭ mijare wārōrimajare ĩatirā “Īĭre yija ā'mitiripēayu, aḗerā wārōrimajare tērĭwa'ribaji õñuka kimamaka”, āparaka jĭjimaka mija puparia'si. Jia jĭjimaka mija imaokaro'si ritaja Tuparāte mijare ja'atayu. Yĭ'i Pablo, Apolo, Pedropitiyika kirika bojariroka mijare yija wārōerā mija pō'irā yijare kĭpūataeka. Jia mija

† **3:10** La figura dice que los creyentes eran como la casa de Dios. Pablo y otros maestros ayudaron construir esa casa por medio de enseñar bien a los creyentes para que sean fuertes en fé. ‡ **3:12-13** La figura dice que las personas que enseñan correctamente son como los que construyen un edificio con materias buenas (oro, plata y piedras preciosas). Los que no enseñan enfocado en lo que hizo Jesucristo, son como los que construyen con materias que no dura (madera, paja y cañas).

imarũkia mijaro'si kibaatika simamaka õñia mija imatiyikuri, reyaekarã mija imarãka potooka jia Tuparãka mija imarãñu. Supabatirãoka maekaka, ñamajĩ mija imarijarirũkia jia mijaro'si simarijarirãñu. ã'mitirikõrĩ je'e, ritaja õ'õrã imakaka, jia oyiaja mijaro'si sime. ²³ I'supaka mijaro'si simarijayu Cristore yi'yurã mija ima simamaka. Supa imarĩ pemawa'ribaji mija wãrõrimaja pupajoabekaja ikupaka sime: Mija rupuko'amaki kime Cristo. I'supakajaoka Cristo rupuko'amaki kime Tuparã.

4

Apóstolrãka ba'iraberika

¹ “Jesúrikaitakaja ba'iraberimaja nime”, yijareka mija ãrĩpupajoabe. I'supaka simamaka yijare kipũataeka Tuparãrika bojariroka po'imajare ã'mitirikoribeyumiji imakopekakaka yija wãrõerã. ² Ikuþaka sime ba'irabeĩjirimaja imarikakaka: Ba'iraberika nare naja'ataekareka jia naba'iraberika ime jĩjimaka ĩparimarãre naka imaokaro'si. ³ Mija ĩabe, ikupaka sime kirika yiba'iraberikakaka. “Jesúre yapaika upakaja jia Pablote ba'irabeyu”, mija ãrĩjĩka, mija ãrĩberijĩkaoka marãkã'ã imabeyua yiro'si. Supabatirãoka ritaja aþerãte i'supaka yire ãrĩberikoþejĩka marãkã'ã imabeyua. “¿Yaje ritaitaka jia Jesúrika yiba'irabeyu jee? Jiamarĩa yiba'irabeyu je'e aþeyari”, ãrĩwãrũbeyuka ñime ñoñu upakaja þuri. ⁴ Yiþupajoaikareka jia Jesúrika yiba'irabeyu. I'supaka simako'omakaja, “Oka imabeyua yire”, ãrĩrũkimarĩa sime. Maiþamaki Jesús ĩrĩkaja õñuka, “Jia Pablote yirika ba'irabeyu”, ãrĩrika. ⁵ Supa imarĩ kipe'rietarãñurĩmi mabaakoþeka po'imajare õrĩbeyua wããrõ'õrãja sakibojarãñu. I'supakajaoka kibaarãñu mapupajoaeka mirãkakaka. I'sia pototo ĩrĩka upakaja kirika maba'irabeka mirãka simamaka ĩatirã mabaakeka upakaja sawapa mare kibaarãñu. Supa simamaka ketarũki rupubajirã, aþerãte baaika ĩatirã “Ba'iaja baairã mija ime”, aþekaja maimaye'e.

⁶ Mija ã'mitiþe yijeyomarã. ĩrĩka ta'iarãja mija imaokaro'si yirikakaka supabatirã Apolorika kakaoka mijare yibojayu. Supa imarĩ simara'aeka upakaja mija pupajoaerã ikupaka sabojayu: “Po'imajareka mija jairã pototo Tuparã majaropũñu ãñu pemawa'ribajirã mija baa'si”, ãrĩwa'ri sãñu. Supa imarĩ “Yijare wãrõrimaji þuri mijariki wãrõrimajire tẽrĩwa'ribaji jia õñuka kime”, mija ãrĩbu'a'si. ⁷ Dakoa aþea aþikate tẽrĩwa'ribaji mijare imarũjeika imabeyua. Ritaja mija baawãrũika Tuparãte mijare ja'ataeka sime. I'supaka mijare kija'ataeka simamaka “Yija õñu upakaja jia kirika yija ba'irabewãrũyu”, mija ãrĩa'si.

⁸ Supabatirã “Maekaka þuri ritaja Tuparãrikakaka õñurã yija ime”, mija ãrĩkoþeyu. I'supakajaoka “Kirika yija ba'irabewãrũerã ritaja Espiritu Santore yijare ja'atapataeka”, mija ãrĩpupajoakoþeyu, yiþupajoaikareka. Cristoka jã'mebeyukajirã yija imako'omakaja ¿mija þuri kika jã'merimaja jaritirã bai je'e? Karemarĩtaka mija pupajoaika upaka simarikareka, yijaro'sioka jia simajããeka mija upaka kika jã'merimaja yija imaokaro'si. ⁹ Aþe upaka sime yiþupakareka yiro'si þuri. “Apóstolrãka yija imako'omakaja jiyiþupaka po'imajare õrĩbeyurã upaka Tuparãte yijare þũataeka”, yija ãrĩwãrũyu. ĩakõrĩ je'e: Surararãkare ñi'aekarã upaka imawa'ri, niþamakite jã'meika pototo, po'imajare ĩaika wãjitãji reyarũkirã upaka yija ime. I'supaka simamaka nimaupatiji po'imaja, supabatirã ángelrãkaoka yijaro'si simarãka upakaja ĩabaraka imarã. ¹⁰ Jesucristore yapaika upakaja yija baamaka “Dako õrĩbeyuratarã nime”, po'imajare yijareka ãrĩpupajoayu. “Yija þuri, Cristorirã yija imamaka, dika jariwa'ririmarĩa yijare kiõrĩrũjeyu”, mija

ārīpupajoakoḡeyu. “Tuparāro'si jia baakoḡeirā nime”, ĩrārīmarāre yijareka āñu. Mija p̄uri “Tērīwa'ribaji kiro'si baairā Tuparāte yijare imarūjeyu”, mija ārīpupajoakoḡeyu. Supabatirā j̄jimaka p̄o'imajare mijaka imako'omakaja yijare jiyipupaka norībeyu. ¹¹⁻¹² Bikija ba'iaja yija jūara'aeka upakaja maekakaoka yija jūarijayu ruḡu. ĩrākurimarā yija kēsirabarijayu, okoa ukurijitokoḡeko'omakaja okoa yijaro'si jia yija t̄ḡowārūbeyu. I'supakajaoka jarirorō'ō, yija o'ajāārūkia imaberirijayua yijaro'si. Ba'iuḡaka yijare baawā'imaparaka p̄o'imajare yijare p̄ajewā'imarīrijayu. Supabatirā wi'imarīrā yija ime. Tuparārika bojariroka yija wārōika simako'omakaja yija imarūkiwapa, yija ba'arūkiwapaoka t̄ḡoerā jimarā ba'irabejīaparījayurā. Ba'iaja p̄o'imajare yijare jaiwā'imarīko'omakaja, ba'irokaḡi nare yija okae'ebeyu. I'supaka baabekaja “Jia nare mijeyobaabe, Tuparā”, āparaka naro'si kire yija jēnerijayu. Ba'iaja yijare nabaata'ako'omakaja nare yija ruḡuwapa'e'ebeyu. ¹³ Ba'iaja yijareka najaiyuyeko'omakaja jiaḡiji naka yija imarijayu. Burua upaka yijare norīrijayu. Bikija niap̄e'yora'aeka upakaja maekakaoka i'supakaja niap̄e'yoirā yija imarijayu ruḡu.

¹⁴ Mijare wap̄ewa'rimarā ikupaka mijaro'si yo'oyu. Mamakarāka mawātaika upaka mijare yiwātayu. Supa imarī mijare okajāāwa'ri ikupaka mijaro'si yo'oyu. ¹⁵ Diez mil rakamarā Jesūrika bojariroka mijare wārōrimajare imakoḡeko'omakaja yi' i'rīkaja p̄uri kirika mijare wārōū'murapaki. Mijare yibojamaka ā'mitiritirā Jesūrīrā mija jarika. I'supaka mijare wārōū'murapaki imarī, mijap̄aki upakaja ñime. ¹⁶ Mijap̄aki upakaja imaki ñimamaka yibaarapaka upakaja mija baarika yiyap̄ayu.

¹⁷ I'supaka mija imarika yap̄awa'ri Timoteore jūbaji mijare wārōerā torā kire yip̄uatayu. Yimaki upakaja wātaka ñoñuki imarī, Maiḡamakire yapaika upakaja baaiki kime Timoteo. Supa imarī mijare yiwārōtirapaka mirākaja mijare kiwārōrāñu je'e ate. Supabatirā “Jesūre yi'yuka imarī, ikupaka Pablote imarijayu”, ārīwa'ri mijare kibojarāñu. I'sirokajaoka aḡerā Jesūre yi'yurāte yiwārōt̄aparījayu. ¹⁸ “Maḡō'irā p̄uri Pablote etabesarāñu je'e mare kīkiwa'ri”, ārīwa'ri ĩrārīmarā mija p̄ō'ikarāre jiiwariarikoḡeyu. ¹⁹ “Tuparāte yire p̄ūatarārīmi, mijare ĩarī ya'rīrāñu”, ñarīpupajoayu. Mija p̄ō'irā yeyarāñurīmi, marākā'ā imawa'ri i'supaka najaiyu ārīwa'ri naka sayikorirāñu. “Wap̄uju jairimirātakaja sanajaiyu je'e aḡeyari”, ārīwa'ri nare ñiaeyarāñu. I'supakajaoka karemarītaka Esp̄iritu Santore nare jeyobaaikaḡi najaika upakaja kika naba'iraberika jia naro'si simamaka ñiaeyarāñu. ²⁰ Nap̄upajoaika upakaja najairijayuap̄i takaja Tuparārika naba'iraberījarīrākareka dako wap̄amarā simarāñu. Tuparāte jā'mekarā p̄uri kijeyobaaikaḡi ārīwa'ri kirika ba'iraberījayurā. ²¹ I'supaka simamaka, ikupaka mijare yijērīayu mae: ¿Marākā'ā mija yap̄ayu? “¿Dako baaerā ba'iaja mija baabu'akū'ñu?”, ārīwa'ri ¿mijare yiwap̄eeyarika mija yap̄ayu bai? Ba'iaja baarika ja'ataekarā mija imamaka, ¿j̄jimakaḡi mija p̄ō'irā yeyarika mija yap̄ayukā'ā?

5

Wap̄uju rōmitika wā'imarīrika imabeyua

¹ Aḡea ikupaka ima. Mijakaki majaroka ikupaka ña'mitiyu. “Kīpaki rūmuka ba'iaja kiwā'imarīrijayu”, ārīwa'ri sime kimajaroka. I'sia ima ba'itakaja kibaaika. Aḡerā p̄uri Tuparāte yi'ribeyurā imariḡotojo i'supakaitaka baabeyurā. ² I'supaka mija watoḡekareka ba'iaja baabaraka imakite imako'omakaja “Aḡerā tērīwa'ribaji jia Jesūre yi'yurā yija ime”, āparaka ¿j̄jimaka mija imarijayu bai je'e? I'supaka imabekaja ba'iaja

kibaamaka i'yoḗ'riwa'ri mijaka kire mija imarūjea'si. ³ Wāārō'ōrā mijaka imaberiripotojo yipupakapi p̄uri mija p̄ō'irā ñimarijaju. Mijaka imaberiripotojo, “Ikuḗaka ba'iaja kibaaika waḗa kiwapaḗoyirū”, āriḗupajoaweitikakiji ñime. ⁴ “Ba'iaja baaiki kimamaka ikuḗaka sawaḗa kijūarāñu”, āñaokaro'si mija rērīrika yiyapayu. I'supaka mija baarāka poto yipupakapi p̄uri mija p̄ō'irā imaki upakaja ñimarāñu. Supabatirā i'supakajaoka maipamaki Jesucristore mijare jeyobaarāñu. ⁵ I'supaka simamaka rērītirā mija jairāka be'erō'ō kire mija ĩapēa'si, kiyapaika upakaja Satanare kire baaokaro'si. I'supaka ba'iaja kijūarāñu kipupape'yaokaro'si. Supa imarī maipamaki Jesucristore pe'rietarārimi kire kitāārāñu.

⁶ I'supaka ba'iaja baaikite mija watoḗekarā imakoḗeko'omakaja, “Aḗerā tērīwa'ribaji jia Jesúre yi'yurā yija ime”, āḗekaja mija imabe. Mija ĩabe. Pan baaokaro'si kūḗajiji levadura marukekoḗeko'omakaja, jia koyirika sarukuka upaka sime ba'iaja baarikakaka. Ba'iaja baaikite mija watoḗekarā imajika ba'iaja baairā upaka oyiaja mija jariḗatajiñu. ¿I'supaka simakaka ōrībeyurā bai je'e mija? ⁷ I'supaka mijaro'si simakoreka mija watoḗekarā kire mija imarūjea'si, Tuparāte yapaika upaka oyiaja baairā mija imaokaro'si. Mija ĩabe, Pascua baya naro'si jērāta'yu poto simaupatiji levadura nawi'iarā ima judiorākare taarijaju. Levadura bikijaka nawi'iarā ima upaka naro'si sime ba'iaja baarika naḗupajoamaka. Supa imarī “Aḗekurioka ba'iaja baarūkimarīrā maimaye'e”, āriwa'ri levadura nawi'iarā ima nataarijaju. I'supakajaoka Pascua baya poto oveja weiwa'yua najāārijaju upaka ba'iaja Jesúre maro'si jūaeka. Ba'iaja mabaaike maro'si wapañiwa'ri kireyaeka ōñurā imarī, ba'iaja baarika maja'ataye'e. ⁸ Supabatirā “Jimarīa ba'iaja Jesucristore jūaeka mare tāāokaro'si”, āriwa'ri ritaja ba'iaja mabaarijajua ja'atatirā jijimakapi, wājimiji takaja ḗupajoabaraka maimarijariye'e, ḗakirimarīaja.

⁹ Bikija mamarī ḗaḗera mijare yipūataū'murapakapi ikuḗaka mijare yibojaraḗe: “Rōmijā ĩmirījaka baariwā'imarīrijayurā, i'supakajaoka ĩmirīja rōmijāka baariwā'imarīrijayurāka mija jeyoaria'si”, āḗaraka o'oeḗapi mijare yibojaraḗe bikija. ¹⁰ I'supaka mijare ñarāḗe, “Jesúre yi'ribeyurāte mija waḗata'ritapabe”, āriwa'rimarīa. Ikuḗaka nime Jesúre yi'ribeyurā: Rōmijā ĩmirīja aḗerāka wā'imarīrijayurā upaka nime, rīkimakaja niñerū rikariḗotojo rīkimabaji yaḗarijajurā. I'supakajaoka karee'erimaja, supabatirā waḗuju imaja jērāka jiyipupayeerijayurā nime Jesúre yi'ribeyurā. I'supaka baarimaja rīkimarāja nima simamaka, naka imarika yaḗaberiwa'ri ḗo'imajamatorā mija a'rijijñu. I'supaka simako'omakaja maki i'supakaitaka baaberijiki. ¹¹ “Ikuḗaka mija baabe”, āriwa'ri i'supaka mijaro'si yo'opūaeka. “Jesucristore yi'yurā yija ime”, āriḗipotojo rōmijā ĩmirīja aḗerāka wā'imarīrijayurāka mija jeyoaria'si. Supabatirāoka rīkimakaja niñerū rikariḗotojo rīkimabaji yaḗarijajurā, i'supakajaoka waḗuju imaja jērāka jiyipupayeerijayurā, aḗerāte jaiyuyeirā, wejabiakaka ukutirā wejabiririjayurā, supabatirā waḗuju ḗakitirā karee'erimajakakaoka mija jeyoaria'si. Supabatirāoka naka mija ba'arijaria'si. ¹²⁻¹³ Jesúre yi'ribeyurāte ba'iaja baamaka “Ikuḗaka nare mabaaye'e”, āñaokaro'simarīa maime. Tuparā ĩrīkaja imaki ba'iaja nabaaikeḗapi āriwa'ri sareka jiamarīa nare baarūkika. I'supaka simako'omakaja mupaka Jesucristore yi'yurā imariḗotojo ba'iaja nabaaike ja'atarika yaḗabeyurāka jeyoaribekaja maimaye'e. Ā'mitirikōrī je'e, ikuḗaka sabojaju Tuparārika bojariroka o'oeḗa ḗñurā: “Mija p̄ō'irā ba'iaja baabaraka imarijajukaka mija jeyoaria'si”, āriwa'ri sabojaju.

Jesucristore yi'ribeyurã p̄õ'irã okajierĩ a'pekaja, mija tiyiaja oka mija jiebe

¹ Apea mijare ñañu mae. Mija bojajããbu'arãka be'erõ'õ, Jesúre yi'yurã p̄õ'irã ïrãtiji sajierĩ a'pekaja, Jesúre yi'ribeyurã ïparimarã* p̄õ'irã sajierĩ mija a'yu. ¿I'supaka nap̄õ'irã mija baaika i'yo'p̄i'ribeyurã bai je'e mija? ² Jesúre yi'yurã imarĩ, ñamajĩ õ'õrã ate kipe'rietarãñurĩmi ritaja p̄o'imajare baaeka mirãka ïabaraka “Ika jiamarĩa ima, ika p̄uri jia ima”, ãrĩrũkirã maimẽ. ¿Yaje sõrĩwãrũirã mija ime je'e? Ika ka'iareka imarãte wã'marũkirã imari'potojo ¿maekaka dakomarĩjĩkaja oka dajaka imakopeika mija jiewãrũbeyu bai je'e? ³ Ángelrãkare baaeka mirãka p̄ariji wã'marũkirã imarĩ, õ'õrã dakomarĩjĩkaja oka mijare imakaka jia ïawãrũrimaja mija ime. ⁴ I'supaka imarũkirã imari'potojo ¿dako baaerã oka mijareka ima mija tiyiaja sajiebekaja Cristore yi'ribeyurã p̄õ'irã sajierĩ mija a'ririjayu je'e? ⁵ Mija i'yo'p̄i'yaokaro'si i'supaka mijare yibojayu. ¿Ni'i ïrĩkaoka mija watopekakaki jũpañaka õrĩpũatirã okajiewãrũiki imaberitiyaikiji bai je'e? Imakopeiki je'e apeyari yipupajoaikareka. ⁶ Supa simako'omakaja ïrãrimarã mijaka imarã okajieriko'pakaja, nokatotorijayu. Jã'rĩbaji sime ïparimaki Jesúre yi'ribeyurã p̄õ'irã a'ritirã, nawãjitãji naboja-jããbu'aika.

⁷ I'supaka mija tiyiaja mija bojajããbu'arijayua, Jesúre yi'yurã baarũkimarĩa sime. I'supaka baarikopakaja ïrãrimarãre ba'iaja mijare baakopeika samija rakajepããbe. “Yire jaita'apakitirã me'maeka i'supaka simaparũ”, ãparaka mija imabu'abe. ⁸ I'supaka baarikopakaja ïrãrimarã mija p̄õ'irã p̄o'imajare jaita'apakitirã karee'erimaja imarijayurã. Najeyomarã Jesúre yi'yurã imari'potojo i'supaka nare ba'iaja nabaarijayu.

⁹⁻¹⁰ “Ba'iaja yija baarijayua marã imabeyua Tuparãro'si”, ãparaka pupajoabekaja mija imabe. “Ba'iaja baarimaja imarĩ, Tuparãte jã'meirõ'õrã eyarũkirãmarĩrã nimarãñu”, ãñua ¿mija õrĩbeyu bai? Mija ã'mitipe, ikupaka nabaayu ba'iaja baairã: Rõmijã ïmirĩjaka wã'imarĩrijayurã upaka nime, supabatirã wapuju imaja jërãka jiyipupayeerijayurã. I'supakajaoka ïmirĩja rõmikirã, rõmijã tĩmiakirãoka jeyoika jaritikarã imari'potojo a'perãka yapabu'arijayurã, supabatirã ïmirĩja natiyiaja yapabu'arijayurã. Supabatirã karee'erimaja, supabatirã rĩkimakaja niñerũ rikairã imari'potojo rĩkimabaji niñerũ yaparijayurãoka imarã. A'perimarã imarã wejabiaikaka ukutirã wejabiririjayurã, a'perãte jaiyuyeirã. Supabatirã a'perã imarã a'perãte rikaika jai'pakitirã nare ã'marijayurã. I'supaka baarimaja Tuparã p̄õ'irã eyabesarãñurã. Supa imarĩ nupaka ba'iaja baari'potojo “Tuparã p̄õ'irã eyarũkirã maimẽ”, mija ãrĩpupajoarijaria'si. ¹¹ Bikija p̄uri nimaupaka baabaraka ïrãrimaki mija imaeka ru'pu. Maekaka p̄uri i'supaka baabeyurã mija imaokaro'si Espĩritu Santore mijare jeyobaayu Jesucristore mijaro'si reyaeka simamaka. Ba'iaja mija baaekareka Tuparãte mijare tããeka, supabatirã kirirã mijare kimarũjeka mae. I'supakajaoka “Ba'iaja nabaekaka wapa yire wapariabeyurã nime”, Tuparãte mijareka ãñurã mija ime mae.

¹² Ikupaka ïrãrimarã mija watopekareka imarãre ãñu: “Maekaka Jesúre yi'yurã imarĩ, ritaja yija yapaika upakaja baajĩrã yija ime”, narĩkopye. I'supaka simako'omakaja “Ritaja mabaariyaparijayuareka ïrãriba'ikaka jiamarĩa imarijayua sime maro'si. Supabatirã ïrãriba'i mabaarijayua, marãkã'ã baatirã maja'atawãrũberijĩka sime maro'si. Supa imarĩ i'supaka mabaaberjĩñu”, ñañu. ¹³ ïrãrimarã ikupaka ãñurã: “Ba'arika maba'aika ña'rĩjãirũkiaro'si sime ñe'mea. I'supakaja mamarĩrãja Tuparãte p̄o'ijiatikarã maimẽ. I'supaka

* **6:1** Jueces que no eran creyentes

imarã imarĩ, imajiparũkimarĩa sime mañe'mea, ba'arikaoka”, narĩkopeyu.† Kësia mare baamaka, ba'arijayurã maimako'omakaja rõmitika ñmirĩjaka ba'iaja wã'imañua baarika mare jitoika naka baarimajamarĩrã maima. Cristore yapaika upakaja baairã maimaokaro'si Tuparãte mare po'ijiaeka. Kirirã imarĩ, maño'iaپی i'supaka baarũkirã maima. ¹⁴ Tuparãte kirikapı maipamaki Jesucristore õñia kijaripe'rirũjeka upakajaoka mare kibaarãñu.

¹⁵ I'supaka imarã imarĩ, Jesũpo'iakakaja sime maño'ia Tuparãte ñamaka. I'supaka ima õñurã mija ime. ¿I'supaka imariþotojo rõmitika ñmirĩjaka wã'imañua niñerũpi wapañitirã, mija yapaika upaka koka mija baaika jia sime bai? ¹⁶ Ikuþaka mijare ãrĩrika ñarĩko'o, ñrĩka upakaja imarã nime Tuparãte ñamaka. Ika ñañua õrĩwãrũekaja mija imabe. Tuparã majaropũñurã o'oeka ikuþaka bojaika: “Rõmiki kirũmupitiyika ñrĩka upakaja imarã”, ãrĩwa'ri sabojayu. ¹⁷ Rõmika imarikakaka sabojaika upakaja, Cristorirã maima simamaka kika ñrĩka upakaja þupairã maima Tuparãte ñamaka.

¹⁸ I'supaka mare kĩaika simamaka, ba'iaja baabekaja maimaye'e. I'supaka baairã þuri, aþerãka ba'iaja wã'imarĩwa'ri ñrĩka po'i upakaja naka imarã. Supa imarĩ naño'ia nabitatayu. Aþea ba'iaja baarika upakamarĩa sime rõmitika ñmirĩjaka ba'iaja wã'imañuaka baarika. ¹⁹ Espĩritu Santore mare ña'ajããiki kime Tuparã. I'supaka mare kiña'rĩjãika þoto maño'iaja kiwi'iuþaka ima kiro'si. ¿Samija õrĩkopeyu bai je'e? I'supaka simamaka Tuparãrika sime maño'ia, maro'sitakajamarĩa. ²⁰ Mija ñabe. Kirirã maimaerã Jesũre reyañjiekapi ãrĩwa'ri kirirã Tuparãte mare imarũjeka. I'supaka simamaka, maimarijayuareka kiyapaika upaka oyiaja baabaraka jiyiþuþaka kire mija õþe.

7

Rõmie'erika

¹ Õrĩrika yapawa'ri þaperapi yire mija jaiþũãika mijare yibojaerã baayu mae. “Tuparãte yapaika upakaja imawa'ri kirũmuka baabekaja kimajĩka ¿yaje jia simajĩñu ruku?”, ãþaraka yire mija jẽrĩþũaika. ² Supa imarĩ ikuþaka mijare yibojaerã baayu mae: Torã rĩkimarãja ba'iaja baabaraka mija ima simamaka, rõmie'ekaki imaki þuri dakoa okamirãmarĩaja kirũmuka imarimaji kime. I'supakajaoka sime rõmoro'si. ³ Rõmika imakiro'si koyapaika upakaja kiyi'ririþarĩrãkareka jia simarãñu. I'supakajaoka koimarãñu kirũmu koro'si. ⁴ I'supaka simamaka “Yiþupajoaika upakaja yibaaye'e”, kotĩmite kõrĩberijĩñu. I'supakajaoka sime ñmirĩjiro'si. ⁵ Supa imarĩ tĩmiaiko tĩmite baarika yapamaka “Jẽno'o, baabekaja imarimajaja maimaye'e”, mija ãrĩrijayua mija ja'atabe. I'supakajaoka sime ñmirĩji rõmika imakiro'si. “Tuparãka jaiokaro'sitakaja mako'apĩribu'arijayua maja'ataerã ruþu”, ãrĩwa'ri ñþarã wã'tarãja sanayi'ribu'ajĩkareka jia sime. Sabe'erõ'õpi þuri nima upakaja nimariþarijĩñu, Satanãre yapaika upaka ba'iaja aþerãka mija baawã'imarĩbu'aa'si ãrĩwa'ri.

⁶ Mija ko'apĩribu'arijayua ja'atarũkimarĩa mijaro'si simako'omakaja, Tuparãka jairã baaeka kũþajĩ ja'atatirã i'supaka mija imatarijarijĩñu mija yapajĩkareka. “I'supaka oyiaja mija baariþape”, ãrĩwa'ri mijare jã'merimajimarĩka ñime. ⁷ Rõmimarĩkaja ñimako'omakaja jo'ribekaja ñima upaka oyiaja ritaja po'imajare imarikareka jia simajããeka yireka þuri. I'supaka simakoþeko'omakaja ñrĩka ta'iarãja imabeyurã maima. I'supaka maima simamaka marakakaja maimarũkia Tuparãte mare ja'ataeka. Supabatirã rõmikirãja, rõmimarĩkajaoka jia maimaokaro'si mare kijeyobaayu.

† **6:13** Había una creencia o pensamiento que a Dios no le importa lo que uno hace con el cuerpo. Por pensar así, tener relaciones sexuales con cualquiera cuando uno tenía el deseo es lo mismo que comer cuando uno tiene hambre.

Rōmijā natīmirāre reyataḗaekamarā, ĩmirĳja narōmia reyataḗaekarāka Pablote jaika

⁸ Mae rōmijā natīmirāre reyataḗaekamarā, ĩmirĳja narōmia reyataḗaekarāre ikupaka ñaṅu: “Rōmimarĳa maekaka ñima upaka, ĩmirĳja rōmimarĳa imarā, i'supakajaoka rōmijā tĳmiamarĳa imarā mĳja imarijariĳka jia sime. ⁹ I'supaka simako'omakaja rakajepāāwārūbeyurā puri ne'ebu'ajĳka marā imabeyua, dako okamirāmarĳaja nimarijayaokaro'si.”

“Tĳmiarĳa, rōmikirākaoka, mĳja ja'atabu'a'si”, Pablote ārĳka

¹⁰ Mae “Ikuḗaka Maiḗamakire jā'meka”, ārĳwa'ri tĳmiakirāre, rōmikirāreoka yibojaerā baayu ate: Tĳmiakirā imarā mĳja ja'atabu'a'si. Ñoṅu upakaja yĳpupajoaikapimarĳa ikupaka mijare yibojayu, i'supakaja Maiḗamakire jā'meka simamaka. ¹¹ ĩ'rāko kotĳmite ja'atirā apĳka ĩmirĳjika tĳmiaririka imabeyua. Apĳkaka tĳmiaribekaja kotĳmi imatikakikaja jia imape'rĳrā kika oka kojiejĳka jia sime. I'supakajaoka sime ĩmirĳjiro'si.

Jesúre yi'yurā kire yi'ribeyurāka e'ebu'arikakaka “Ikuḗaka sime”, Pablote ārĳka

¹² Mae ate Jesúre yi'yuka kire yi'ribeyukoka ne'ebu'aekakaka mijare yibojaerā baayu. Maiḗamakire bojaekamarĳa sime ika. Yĳpupajoaika upakaja ikupaka mijare yibojayu: Ikuḗaka simarijayu ĩ'rārimarāro'si: Jesúre yi'ribeyurā oyĳaja imabu'atirā, be'erō'ōḗi puri ĩ'rĳka kire yi'yuka. I'supaka imariḗotojo mĳja rōmia mijare ja'atarika yaḗabesarāka nare mĳja ja'ata'si. ¹³ I'supakajaoka sime rōmijā Jesúre yi'ribeyurāka tĳmiarĳkarāro'si. Jesúre yi'ribeyurā imariḗotojo mĳjaka nimariyaḗamaka nare mĳja ja'ata'si. ¹⁴ Mĳja tĳmiarā Jesucristore yi'ribeyurā nimako'omakaja, ĩ'ḗarā imariḗotojo ĩ'rĳka upakaja mĳja ime Tuparāte ĳamaka, kirĳrā upaka mijare kĳarĳrĳrijayu. I'supakajaoka ĩmirĳja Jesúre yi'yurāro'si sime. I'supakamarĳa simarĳkareka, kirĳrāmarĳrā mĳja makarāte imajāāeka Tuparāte ĳamaka. Kirĳrā upaka mijare kĳamaka puri ĳapĳi mĳja makarāte kĳarĳrĳrijayu. ¹⁵ Jesúre yi'yuka rūmu Jesúre yi'ribeyuko imarĳ, kire koja'atarĳyaḗajĳka, koyapayu upakaja ko'rĳjĳka marā imabeyua. I'supakajaoka ĩmirĳji Jesúre yi'ribeyuka kirūmu Jesúre yi'yukote kĳja'atarĳyaḗamaka kĳyaḗayu upakaja kibaaĳjĳṅu. I'supaka nayapayu upakaja “Na'rĳḗarū”, ñaṅua simako'omakaja ja'atabu'abekaja mĳja imajĳkareka ĳiibajĳi simajĳṅu. I'supakaja ḗo'imajaka okamirāmarĳaja maimarĳka Tuparāte yaḗayu. ¹⁶ “ĳia natĳmiarāka imawa'ri Jesucristore nayĳ'rĳrāṅu je'e naro'sioka aḗeyarĳ”, ārĳwa'ri i'supaka rōmĳjāro'si ñaṅu. I'supakajaoka sime ĩmirĳjaro'si.

¹⁷ Rakakaja maimaokaro'si Tuparāte mare ja'ataeka. Supa imarĳ mare kiwā'maeka ḗoto maimara'aeka upakaja maimarijariĳkareka jia sime. Jesúre yi'yurāte rēṅurō'ōrā yeyaika rakakaja iroka nare yibojarijayu.

¹⁸ ĩ'rārimarā Jesúre nayĳ'rĳrā baaeka ruḗubajĳrā judĳotatarā imarĳ, circuncisiōn baatĳkarā imarā. “Mae Jesúre yi'yuka imarĳ circuncisiōn kurare yire baakoḗeka yo'arāṅu”, ārĳrika imabeyua. ĩ'rārimarā Jesúre nayĳ'rĳrā baaeka ruḗubajĳrā judĳorākamārĳrā imarĳ, circuncisiōn baaberĳkarā imarā. “Jesúre yi'rĳwa'ri circuncisiōn yibaaerā judĳotatakaki jayaokaro'si”, ārĳrika imabeyua.

¹⁹ Circuncisiōn baaekarā, circuncisiōn baaberĳkarā maimajĳkaoka marā imabeyua. Tuparāte mare jā'meika upakaja baarĳka sime imatiyaika. ²⁰ Supa imarĳ Tuparāte mare wā'maeka ḗoto maimara'aeka upaka maimarijariye'e.

²¹ Mia, Jesúre yi'yurā imariḗotojo aḗerāte ba'irabeĳjibaraka “Ba'itaka naḗoyarā yĳja ime”, mĳja ārĳa'si. I'supaka simako'omakaja mijare naja'atarākareka puri wāĳĳaja mĳja ḗoḗe. ²² Ikuḗaka sime: Aḗerāro'si ba'irabeĳjirimaja*

* 7:22 Esclavos

mija imakoꝑejika marā imabeyua. Jesúre yi'yurā mija jarirūki ruꝑubaji ba'iaja baariroka yi'yurā mija imaeka. Maekaka ꝑuri Jesúrirā mija imamaka, i'suꝑaka mija imakoꝑeka kija'ataekarā mija ime kiyapaika uꝑaka baaokaro'si. I'suꝑakajaoka aꝑerāte ba'irabejirimajamarĩrāoka, kire yi'yaokaro'si mijare kiwāmamaka ꝑuri kiro'si ba'irabejirimaja uꝑaka mija ime mae. ²³ Ba'iaja Jesúre jūaeka waꝑa kirirā maimaerā Tuꝑarāte mare wā'maeka. Suꝑa imarĩ Tuꝑarā ĩ'rĩkaja kime Maiꝑamaki imatiyaiki. I'suꝑaka simamaka, “Jia Tuꝑarāka mija imarijitoye'e yija āñu uꝑakaja mija imabe”, āñurāte mija yi'ria'si. ²⁴ Mija ā'mitiꝑe yijeyomarā. Tuꝑarāte mare wā'maeka ꝑoto maimaeka uꝑakaja maimamirĩrĩkawa'rĩjĩkareka jia sime. I'suꝑaka maimamaka jĩjimaka Tuꝑarāte maka imarijarirāñu.

²⁵ Mae ꝑaꝑerapi yire mija jēĩaꝑūarapakakaka mijare yibojaerā baayu ate. “Ikuꝑaka tĩmiamarĩrāre, rōmimarĩrāteoka Maiꝑamakire nare jā'meyu”, ārĩwārũbeyuka yi'i. I'suꝑaka simako'omakaja Jesúre yire jeyobaarijajuꝑi yiꝑuꝑajoaikakaka wājiroka mijare yibojaerā baayu. Suꝑa imarĩ yire mija ā'mitirĩꝑerika yiyapayu. ²⁶ “Cristore mija yi'yuaꝑi ārĩwa'ri ba'itakaja jiamarĩꝑi mijare nabaata'arijaya simamaka rōmimarĩa mija ima uꝑakaja mija imarijarĩjĩkareka jia sime”, ñarĩꝑuꝑajoayu. ²⁷ “Rōmie'etika imarā, mija rōmia mija ja'ata'si. Rōmimarĩa imarā rōmie'erika ꝑakataꝑekaja mija imabe”, mijare ñañu. ²⁸ I'suꝑaka ñañua simako'omakaja ĩ'rĩka ĩmirĩji rōmie'erika yaꝑajĩkite rōmie'ejĩka marā imabeyua. I'suꝑakajaoka tĩmiaririyapaiko, ba'iaja baawa'rimarĩa kotĩmiarirāñu. Ka'wisika jūarijajurā maima maekaka. I'suꝑaka simamaka rōmika jaritakarā, tĩmiaika jaritakarāro'si ka'wisibaji simarāñu. I'suꝑaka mijaro'si sima'si ārĩwa'ri “Rōmimarĩaja mija imarijarĩjĩkareka jia sime”, ārĩwa'ri i'suꝑaka mijare yibojayu.

²⁹ Mija ā'mitiꝑe yijeyomarā. “No'ojĩrāmarĩaja sajariwa'yu ō'ōrā maima ꝑurirũkia. Suꝑa imarĩ aꝑeakaka ꝑuꝑajoatiyabekaja Cristorika maba'iraberijariye'e”, ārĩwa'ri ikuꝑaka mijare yibojayu: Rōmika imarā rōmimarĩrā uꝑakaja kirika mija ba'iraberijape. ³⁰ Ba'iaja ꝑuꝑayurā, ba'iaja mija ꝑuꝑayu takaja ꝑuꝑajoabekaja mija imabe. Jĩjimaka imarāoka, jĩjimaka imarikatakaja mija ꝑuꝑaribekaja mija imabe. I'suꝑakajaoka waruaka rĩkimaka waꝑaĩjirijayurā, sarekaja ꝑuꝑaribekaja mija imabe, “Ō'ōrā ñoaka ōñia imarũkimarĩrā maima”, ārĩꝑuꝑajoawārũirā imarĩ. ³¹ “Maekaka ritaja mabaarijaya, ritaja ima maikaoka imajĩparũkimarĩa sime”, āñurā imarĩ, sareka ꝑuꝑajoatiyabekaja maimaye'e.

³² Ba'iaja mija ꝑuꝑaririka yiyapabeyu. Maiꝑamakirika ba'irabeiki ꝑuri rōmimarĩka imarĩ, Jesúre yaꝑaikakaka takaja ꝑuꝑayuka. ³³ Rōmika imaki ꝑuri kirũmure jia jĩjimaka kika imaerā jia koka imarikakaka ꝑuꝑajoarijayuka. ³⁴ ĩakōrĩ je'e, ikuꝑaka sime kiro'si: Tuꝑarāte yaꝑaika uꝑaka, suꝑabatirā kirũmure yaꝑaika uꝑakajaoka ꝑuꝑajoarijayuka kime. I'suꝑakajaoka sime rōmijāro'si. Tĩmiamarĩrā maiꝑamaki Jesucristorika ba'iraberika ꝑuꝑajoairā, “Ritaja kiro'si yija baarijaya ĩatirā jĩjimaka Cristore imarũ”, ārĩrika ꝑuꝑajoarijayurā. Tĩmiairā ꝑuri natĩmiarāte jia jĩjimaka imaerā nimarũkiakakaoka ꝑuꝑajoarijayurā.

³⁵ “Mija tĩmiania'si, i'suꝑakajaoka mija rōmie'ea'si”, mijare ārĩbeyuki yi'i. Tuꝑarāte yaꝑaika uꝑakaja jia mija imarika yaꝑawa'ri i'suꝑaka mijare ñañu, aꝑerō'ōrā mija ꝑuꝑajoakoreka.

³⁶ Bikijarāja kirũmuro'si kijaiꝑāātĩkakote ĩ'rĩkate e'ebeyua simamaka, “Kopakaja ꝑakiako kojayu mae, kore ye'eꝑaye'e”, ārĩꝑuꝑajoawa'ri kore ke'ejĩka marā imabeyua. ³⁷ Aꝑika ꝑuri kiꝑuꝑaka kire āñu uꝑakaja rōmimarĩaja kimajĩka marā imabeyua. Maki jājiaꝑi kire jā'meberijĩki imarĩ, kiyapaika

upakaja jo'ribekaja kimarũ āriwa'ri. Supabatirãoka rōmimarĩaja imarika rakajepããwārũtirã i'supaka kimajĩka jia sime. ³⁸ I'supaka simamaka kirũmuro'si imatikakore e'eiki puri jia baaiki. I'supaka simako'omakaja rōmimarĩaja imarika pupajoaiki imaki satērĩwa'ribaji jia pupajoaiki.

³⁹ Tĩmiaika jaritikako kotĩmite õñia imañujukã'āja apikaka imaberijĩko. Kotĩmite reyajĩka be'erõ'õpi puri, apika Jesúre yi'yukakajaoka kotĩmiarijĩkareka jia sime. ⁴⁰ I'supaka simako'omakaja apikate tĩmiaririka pupajoabekaja koimajĩka jibaji koimajĩñu yireka. Yi'ioka Espĩritu Santore yire jeyobaaikapĩ i'supaka ārĩrijiyuka.

8

Aperãte jia imarũkia pupajoabekaja, “Dakoa jãjibaarika imabeyua yijaro'si”, ãparaka ba'iaja aperãte mija baarũjea'si

¹ Wapuju imaja jērãka jiyipupayeewa'ri wa'iro'si ri'ia sawãjitãji ji'aika upaka napããrijayuwakaka pãperapĩ yire mija jērĩapũarapaka mijare yibojaerã baayu mae. “Wapuju napupajoaika upakaja nabaaeaka sime”, ārĩwārũirã maime. I'supaka simako'omakaja “Aperãte tērĩwa'ribaji õñurã yija puri”, ārĩkopeirã mija ime. I'supaka pupajoabekaja, jia wayuĩabu'abaraka majey-obaabu'arijariye'e. ² “Jia dakoa jariwa'ririmarĩaja õrĩpũairã jaritikarã yija ime”, ãparaka wapuju jaiirã jia õrĩpũabeyurã imarã ruðu. ³ Aperã puri, jĩjimakapĩ Tuparãte noñua imarĩ, “Yirirã nime”, kēñurã nime.

⁴ “Wapuju imaja jērãka jiyipupayeekaraka wa'iro'si ri'ia naji'aekakaka maba'ajĩka”, mija añuakaka mijare yibojaerã baayu mae. “Wapuju imaja jiyipupaka noñua õñimarĩa sime. Tuparã ĩrĩkaja imaki imatiyaiki”, ārĩwārũirã maime. ⁵ Wapuju imaja jiyipupayeerimaja puri “Wejepemarã õika, ka'iarã ima oka majiyipupayeerũkia sime”, narĩpupajoakopeyu. Rita nañu, rĩkimakaja sime wapuju imaja najiyipupayeekopeika. ⁶ I'supaka napupajoaika simako'omakaja, “Mapaki Tuparã ĩrĩkaja imaki majiyipupayeetiyarũkika. Ritaja po'ijiaekaki imarĩ, kiyapaika upakaja mabaerã mare kipo'ijiaeka. I'supaka simamaka Jesucristo ĩrĩkaja kime Maipamaki. Ikipĩ ārĩwa'ri ritaja jia wejea Tuparãte baaeka. Supabatirã ikipĩ ārĩwa'ri õñia imajiparika maro'si ima”, ārĩpupajoairã maime.

⁷ I'supaka mapupajoako'omakaja aperimarã Jesúre yi'yurã imariþotojo jia sakaka õrĩwapu'abeyukajirã. Jesúre yi'yurã nimaerã baaeka ruþubajirã wapuju imaja jērãka najiyipupayeeka. “Po'imaja baarirata sime”, ārĩwārũbeyurã nime ruðu. Supa imarĩ tuparãreka je'awa'ri “Ba'arika napããkopeka mirãka yija ba'aika sajiyipupayeewa'ri yija baayu”, narĩpupajoayu. I'supaka pupajoawa'ri sanaba'akopeika “Kire yi'ririja'ataiki upaka yibaayu Tuparãte ĩamaka”, añurã najayu. ⁸ I'supaka simako'omakaja ba'irĩjia maba'aika, maba'abeyuaoka imatiyabeyua sime Tuparãro'si. “Samaba'abesarãkareka Tuparãte mare wayuĩarãñu”, ārĩrika puri imabeyua. I'supakajaoka “Samaba'arãkareka jĩjimaka Tuparãte maka imarãñu je'e”, añakarõ'simarĩaoka sime. ⁹ “Dakoa mare jãjibaabeyua”, añurã mija imako'omakaja mija yapaika upakaja imarika mija rakajebe. I'supaka mija imamaka jia Tuparãte yi'riwapu'abeyukajirãte ĩajĩkareka, mija ima upakaja nabaajĩñu je'e. “Tuparãreka jia sime, jiamarĩa sime je'e”, ārĩwārũbeyurã nimamaka ba'iaja nare mija baaruþutaika. ¹⁰ Ikuþaka sime: Jia õrĩwārũirã imawa'ri “Wapuju imaja jērãkaro'siji ri'ia napããkopeka mirãka samaba'aye'e”, ārĩwa'ri ba'arĩ sajiyipupayeeriwi'iarã mija kãkayu. I'supaka samija ba'amaka ĩawa'ri, “Naba'aika upakaja sayiba'arãñu yiro'sioka”, jia Tuparãte yi'riwapu'abeyukajikate ārĩrãñu kiro'si. ¹¹ I'supaka simamaka

“Wapuju imajaro'si ri'ia napããkopekaka mirãka maba'ajika marã imabeyua”, ãrĩwa'ri, mija ba'amaka ãtirã, jia Tuparãte yi'riwawu'abeyukajikate saba'awa'ri ba'iaja kibaape'ayu ate. “Jia õrĩwãrũirã yija”, ãñurã imariþotojo mija jeyomakiro'si ba'iaja kibaaika wapa Cristore reyañjika simako'omakaja ba'iaja kire mija baaruþatayu. I'supaka baawa'ri Cristore kiyi'rikoþeika ja'atãtirã mamarĩ kimaekaka mijirãja kijayua ba'itakaja sime. ¹² I'supaka baawa'ri ba'iaja Jesucristore yi'yurãte mija baaruþatayu. “I'supaka yija baamaka, ba'iaja yijaro'si simarãñu”, ãrĩwãrũriþotojo, i'supaka mija baaika ãtirã i'supakajaoka aþerãte baayu. I'supaka mija baaika naro'si takajamarĩa ba'iaja ima. “Yirirãte ba'iaja nabaaiika simamaka, i'supakajaoka yire nabaayu”, mijareka Cristore ãrĩþupajoayu. ¹³ Supa imarĩ ikupaka mijare ñañu: “Ritaja yibaajika ãaji'atirã yibaaiika upakaja baawa'ri ba'iaja aþikate jũaa'si ãrĩwa'ri i'supaka yibaaberijĩñu.”

9

“Apóstolmarĩka Pablote ime”, ãrĩkarãte “Ikuþaka sime”, Pablote ãrĩka

¹ Ritaja Tuparãte mare jãjibaabeyua yibaajĩkareka, marã imabeyua. ¿Apóstolmarĩka ñime bai je'e? ¿I'supakajaoka maipamaki Jesúre ãaeka mirãmarĩka ñime bai je'e? I'supakajaoka aþea, “Pablote wãrõmaka ã'mitiritirã Jesúre mayi'riũ'murape”, ¿mija ãrĩbeyu bai? ² “Apóstolmarĩka Pablote ime”, aþerãte ãrĩko'omakaja mijareka þuri i'supaka þupajoarika imabeyua je'e. Yiwãrõrapaka ã'mitiritirã Jesúre mija yi'rapaka simamaka, “Cristo þũatarimaki kime Pablo”, ãñurã mija þuri.

³⁻⁴ Po'imajare yire kërãjaimaka ã'mitiritirã ikupaka nare yiyi'yu: Apóstolrãka yija imakaka mija þupajoabe. Mijare wãrõrimaja yija imamaka, yijare mija ji'aika, okoa yijare mija sãaika e'etoririmaja yija ima mija õñu. ⁵⁻⁶ Mía, apóstolrãka, Pedro, Jesús be'erõ'õkarã narõmiaþitiyika Jesúre yi'yurãte turirijayu þoto nare jeyobaarũkirã. Supa imarĩ ritaja nare mija jeyobaaika upakajaoka mija baarũkirã yija ime. Apóstolrãka imarĩ, mijare yija wãrõko'omakaja ¿yijare ruku mija jeyobaaberijĩñu bai je'e? I'supaka simako'omakaja, Bernabéka ba'irabetirã yija yapaika yija tõþorijayu. ⁷ Mija õþe. Wapa tõþoirã nime surararãka. I'supakajaoka, iyaka õteiki sarikayu þoto ¿kãkaerãmarĩa sakiõteyu bai je'e? Aþea mia: Oveja ãarĩrĩrimaji sũþeokoa kibikerijayu þoto ¿sukuberijĩki bai je'e mijareka? ⁸⁻⁹ I'supakamarĩa sime, maba'irabeikapi ãrĩwa'ri sawapa matõþoyu. Yija takajamarĩa imarã i'supaka ãñurã. Tuparãrika bojariroka o'oeka þũñurãoka i'supakaja sabojayu. Tuparã ikupaka Moisés imaekakite kio'orũjeka: “Trigo yapea wa'ibikirãwẽkoa rĩ'kati'baaurãka ‘Sakaka kũþajĩ kiba'arũ’, ãrĩwa'ri kiõmea mija þi'þea'si”, ãrĩwa'ri sabojayu Tuparã oka þũñurã. “Wa'ibikirãwẽko takaja jia kimarũ”, ãrĩwa'rimarĩa i'supaka Tuparãte bojaeka. ¹⁰ Po'imajaro'si þariji þupajoawa'ri i'supaka Tuparãte bojaeka. ã'mitirikõrĩ je'e: Ríoa ba'iraberimaja, supabatirã trigo yapea ka'rerimajaoka “Sakaka kũþajĩ yitõþoye'e yiro'sioka”, ãrĩþupajoawa'ri sanaba'irabeyu. ¹¹ Supa imarĩ Tuparãrika mijare wãrõũ'muraparã imarĩ, “Mare najeyobaarũ”, mijareka yija ãrĩþupajoaika, ¿jiamarĩa sime bai je'e? ¹² Aþerã Jesucristorika wãrõrimajare “Mare wãrõrimaja nimarũ”, ãrĩwa'ri “Nare majeyobaaerã”, ãrĩþupajoairã mija ime. I'supaka mija þupajoaika simamaka, “Mamarĩtaka mare wãrõũ'muraparã nime Pablora. Supa simamaka nare majeyobaatiyaye'e”,

* **9:1** Pablo está afirmando que él es apóstol. Algunos en Corinto, por alegar que Pablo no era un apóstol, no prestaron atención a sus instrucciones y enseñanzas.

aperāte tērīwa'ribaji yijareka mija ārīpupajoatīyarūkīrā yija ime. I'supaka simamaka “Yijare mija jeyobaabe”, mijare yija ārījīka, jia simakoṣeyu.

I'supaka simako'omakaja, mijare yija jēñeberape. “Niñerū tōṣoerā Pablorākare Jesúrika bojariroka wārōyu”, ṣo'imajare ārīpupajoarikareka yija wārōika na'mitiripēaberijāāeka. Supa imarī rīkimakaja yija yapaika imako'omakaja sarakajeṣāāwa'ri mijare yija jēñeberape. ¹³ Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā wa'iro'sia ṣo'imajare kiro'si tarijaju. Sajāātīrā kiro'si najoejīrijayukakaja torā ba'iraberimajare ba'arijajua jia ōñurā mija ime. Bikījarāja “Yire najoejīrīrākakaka naba'arāñu”, Tuparāte ārītīka. ¹⁴ I'supakaja sime Jesúrika bojariroka wārōrimajaro'si. Maipamaki Jesúre ārīka “Nawārōeka wapa kopakaja nare jeyobaarūkīrā nime naka wārūekarā.” ¹⁵ “Tuparā ṣūatairāre majeyobaaye'e”, ārīka simako'omakaja ī'rākurioka mijare yijēñeberape. Yiwārōriwapa mijare jēñebeyuka imarī, kēsia yijīrīkoṣejīka marā imabeyua yiro'si. Ikuṣaka mijaro'si yo'oika “Yire mija ījibe”, ārīwa'rimarīa sayo'oyu. “Wapamarīaja Jesúrika bojariroka yibojataparījaju”, ārīwa'ri jījimaka nime.

¹⁶ I'supaka ṣupajoaiki imariṣotojo Jesúrika bojariroka ṣo'imajare wārōiki imarī, “Jiitaki nime”, ñarīpupajoabeyu. Kirika yibojatapaerā Jesucristore ṣūatariki imarī, yire kijā'meka upakaja baarijarirūkīka nime. Po'imajare kirika yiwārōberirikareka yire kijā'meka upaka baabeyuka ñimajīñu. ¹⁷ Ñoñu upakaja ṣupajoatīrā yiwārōrikareka ṣuri, “Sawapa yire nijirū”, ñarījāāeka. I'supakamarīa sime. Cristore yire jā'meka upakaja baaiki imarī, aperāte yiwārōrijaju. Supa imarī yire najeyobaamaka, supabatīrā najeyobaaberikoṣemakaoka nare yiwārōrijarirāñu. ¹⁸ Ikuṣaka sime yiro'si: Sawapa tōṣorikoṣakaja, “Kire ā'mitiripēairāre Tuparāte tāārū”, āṣaraka yiwārōyu. Supa imarī mijare yiwārōika wapa yiwapajēñejīka simako'omakaja mijare yiwapajēñeberape. I'supaka baaiki imarī, jījimaka nime.

¹⁹ Supa imarī yire nawapaījibeyua simamaka marākā'ā baatīrā ṣo'imajare yire jā'mewārūbeyu. I'supaka simako'omakaja jia ṣupaiki imarī, “Rīkimabaji ṣo'imaja Jesucristore na'mitiripēarijarirū”, ārīwa'ri i'supaka yibaayu. ²⁰ Mija īabe: Judiotatarāka ñima ṣoto, nima upakaja ñimarijaju. I'supaka ñimamaka “Jesúrika bojariroka nare yibojarāka ṣoto yire ā'mitiripe'yorimarīaja, sanayi'rirū”, ārīwa'ri i'supaka ñimarijaju. I'supakajaoka Moisés imaekakite jā'meka yi'yurāka ñima ṣoto nuṣakaja ñimarijaju. I'siakaka yi'riberirūkīka imariṣotojo Jesúre na'mitiripēarīka yapawa'ri, i'supaka yibaayu. ²¹ Judiotatamarīā imarī Moisére jā'meka ōrībeyurāte Jesúrika bojariroka yibojarijaju. Naka ñima nuṣakaja baariṣotojo, Tuparāte īamaka ba'ia baabekaja, Jesucristore yapaika upakaja yibaarijaju “Jia Jesucristore nayi'rirū”, ārīwa'ri. ²² Jia Tuparārika ōrīwapa'aberiwa'ri “Iroka takapi imawa'ri jia kika maimajīñu je'e”, āñurāka ñima ṣoto, nuṣakaja ñimarijaju. Ritaja najājibaaikakaka niaika wājītāji baabeyuka yi'i. Jia naka ñimamaka, yiwārōika ā'mitiritīrā “Jībaji Jesucristore na'mitiripēarū”, ārīwa'ri i'supaka naka ñimarijaju. Po'imaja aṣetatarāka ñima ṣoto nuṣakaja ñimarijaju. I'supaka yibaarijaju “Kire ā'mitiripēairāte Jesúre tāārāñu”, ārīwa'ri yiwārōika ā'mitiritīrā ī'rārimarāre kire yi'yaokaro'si. ²³ “Kire ā'mitiripēairāte Jesúre tāārāñu”, āñuakaka ṣo'imajare ā'mitiripataokaro'si i'siakaka yiba'irabeyu. “Napitīyika yijare jia Tuparāte baarū”, ārīwa'ri i'supaka yibaarijaju.

²⁴ “Tuparā ṣō'irā jía yija tōṣorāñu”, ārīwa'ri kiyapaika upakaja baabaraka mija imarijape. Ā'mitirikōrī je'e. Rīrīrika ṣo'imajare koyu ṣoto, rīkimarāja nime rīrīrimaja. Nakaki ī'rīkaja imaki tērīrūkīka. Iki imaki jājia rīrītīrā aperāte ruṣubajirā eyaiki imarī, sawapa tōṣoiki. Mamarī eyaū'muiki upaka jia

okajãjiapi Tuparãte yapaika upakaja baabaraka mija imabe. ²⁵ Narĩrĩrã baaika ruþu “Aperãte yitẽrĩye'e”, ãrĩwa'ri ĩrãrĩmi upakaja narĩrĩkoririjayu. Rĩrĩkoparaka ka'wisitaka najũayu sawapa tõpoerã. Supa imarĩ rĩparaka tẽñukate pũñuakaka kĩkeka bu'ya nijiyu kirupuko'arã tuaokaro'si. Pũñuakaka imarĩ, ñoaka imarũkimarĩa sime. I'supakamarĩa sime maro'si þuri. Sawapa imajiparũkia mo'abaraka maimarijayu. ²⁶ “Ikuþaka yibaarika Tuparãte yapayu”, ãrĩþupajoawãrũtirã Tuparãrika yiba'irabeyu. ĩrĩka wapuþu rĩrĩkopeiki upakamarĩa yibaayu. Apea ĩakõrĩ je'e. ĩrĩkaka yitutebu'ajĩka þoto, wapuþu kotorõ'õrãja tuteberijĩki yi'i. “Ikuþaka Tuparãte yapayu”, ãrĩwãrũtirã kirika yiba'irabeyu. ²⁷ I'supaka ñimarijayu nare yiwãrõeka be'erõ'õ i'yoa yiþo'ia yibaakoreka. Supa imarĩ “Jia Tuparãrika yiba'iraberũ”, ãrĩwa'ri ka'wisijũariþotojo yirakajepããrijayu. Jia kirika yiba'irabeika wapa kipõ'irã yitõþoye'e ãrĩwa'ri.

10

Bikija judiotatarãte baaeka majaroka õñurã imarĩ, nuþakamarĩa maimaye'e Tuparãte yi'riwa'ri

¹ Mija ã'mitipe yija jeyomarã. Bikija judiotatarã ñekiarã imaekarã majaroka mija ye'kariria'si. Nimaupatiji oko ũmakakarokapi* Tuparãte nare ruþutawa'rika. Supabatirã Egĩptoka'iaakarãre ru'paraka Okojũaka wãmeika riapakiaka ũ'þuapi natẽrĩwaata'yaokaro'si nare kijeyobaaeka. ² I'supaka Riapakiaka Okojũaka wãmeika tẽrĩwaata'riwa'ri, oko ũmakakarokapi turitapawa'ri Moiséte bojaeka ã'mitiripẽairã najarika. Cristore yi'riwa'ri ruþuko'a majũjerũjeika upakaja naro'si simaeka. ³ Supabatirã ĩmiþi Tuparãte ña'atarijarika maná nimirakamakiji naba'arjarika. ⁴ I'sia be'erõ'õ okoa nare jítomaka, ãta watoþekapi Tuparãte okoa jururũjeka sanukuokaro'si. Sukutirã, natãrĩka. Áta watoþekapi okoa juruika takajamarĩa nare tããeka. Kire jẽrãko'abeyurã nimako'omakaja na'yu upakaja Cristore nare ĩarĩrĩka imarĩ, ikiji i'supaka naro'si baaĩjikaki. ĩakõrĩ je'e: I'sia ãta upaka Cristore imaeka. ⁵ Tuparã ĩrĩkaja kibaawãrũikapi ba'arika, okoa nare kĩjika simako'omakaja rĩkimarãja Tuparãte yapaeka upaka nabaaberika. Ba'iaja nabaarjarika simamaka, jĩjimaka Tuparãte naka imaberika. Supa imarĩ kire nay'riberika þi'iwa'ri þo'imajamatorã nareyarjarika.

⁶ “I'supaka yija ñekiarãre jũaeka”, ãrĩwãrũriþotojo nabaaeka upaka baabekaja maimaye'e. ⁷ Supa imarĩ wapuþu imaja jẽrãka ĩrãrimarã yija ñekiarãte jiyiþupayeeka upaka mija baa'si. Ritaja nimirjarika mirãkakaka Tuparã majaropũñurã ikuþaka sabojayu: “Wapuþu imaja jiyiþupayeabaraka, ukurũkia ukuwejabiparaka, ba'abaraka nimaeka. Supabatirã ba'iaja baawã'imaparaka nabayatããeka”, ãrĩwa'ri sabojayu. ⁸ I'supaka baawa'ri ĩmirĩja rõmijãþitiyika ba'iaja baawã'imaparaka nimaeka. Saþi ãrĩwa'ri 23,000 rakamarã ĩrãrĩmiji nareyapataeka. I'supaka najũaeka õñurã imarĩ nabaaeka upaka baabekaja maimaye'e. ⁹ Ika ruþubajirã, ba'iaja nabaarjarika simako'omakaja “Maiþamakite ba'iaja mare baabesarãñu”, ãrĩwa'ri ĩrãrimarã yija ñekiarãre baaeka upaka mabaaberiyee. I'supaka ba'iaja nabaaeka ĩawa'ri ãñaka napõ'irã kipũataeka saþi ĩrãrimarãre jĩñaokaro'si. ¹⁰ Ikuþaka sime apea ĩakõrĩ je'e: Nipamakiki kimaerã Tuparãte wã'maekakire nakẽrãjaika ĩrãrimarã. “Moisére kiwã'maberiri imakoperape Tuparã”, ãrĩwa'ri ba'iaja nabaaripareaja ĩrĩka ángel Tuparãte þũataeka nare kiriataokaro'si. I'supaka najũaeka simamaka nabaaeka upaka baabekaja mija imabe.

* **10:1** En el desierto Dios guió a los Israelitas durante el día mediante una columna de nube. Véase Éxodo 13.21, 14.19-22

11 Ritaja yija ñekiarãro'si simaeka upakaja o'oeaka sime Tuparã oka pũñurã. Wejetiyya eyaerã baawa'ri i'supakajaoka maro'si sime ika majaroka. I'supaka najũaeka õrĩtirã, nabaaeka upaka ba'iaja mabaakoreka kiripũñurã o'oeaka sime. 12 Supa imarĩ “Tuparãte yi'ririkakaka jia õrĩtirã imarĩ, ba'iaja mabaabeyu”, ãrĩripotojo ba'iaja baarika marakajejĩñu. 13 Supa imarĩ “Ba'iaja baarika yijare jitoika upaka jũabeyurã je'e aþerã”, mija ãrĩpupajoaika, ritamarĩa sime. I'supakajaoka sime aþerãro'sioka. Mijare kẽrĩka upakaja jeyobaarũkika kime Tuparã. Supa imarĩ “Ba'iaja baarika yijare jitoika”, ãrĩpupajoaripotojo, mija pupaka mijare ãñu upaka baabekaja mija imawãrũrijayu. Ba'iaja baarika mijare jitokoperãka poto kirika Tuparãte mijare ja'atarãñu. I'supaka kibaamaka samija rakajepããrãñu.

14 Supa imarĩ ikupaka mijare ñañu yijeyomarã. Ba'iaja wapuju imaja jẽrãka po'imajare jiyipupaka õñua ãpẽabekaja mija imabe. 15 Jia õrĩpupakirã imarĩ, “Rita Pablote mare bojayu”, ãrĩpupajoawãrũirã mija ime. 16 Piyia Jesũre ba'aekekaka pupajoabaraka maba'arãka poto, “Yiriwea sime iyaokoa”, ãparaka maro'si kija'ataeka simamaka iyaokoa mapibaukurijayu. Supa imarĩ sukuerã baaeka, “Jia mibaayu Jesũs. Ba'iaja yija baaika wapaĩjirã yijaro'si mireyaeka”, ãñaokaro'si marẽrĩrijayu. I'supaka mabaaka simamaka “Kirirã maimẽ”, marĩrijayu. Supabatirã “Yipõ'ia sime pan”, ãrĩwa'ri maro'si sakija'ataeka simamaka, sapibaba'aerã baaeka, “Yapua tetaekarã Jesũre maro'si reyaĩjikatarã maimẽ”, mañu. 17 Jesũrirã maima simamaka ãrãtokakaja pan mapibaba'arijayu. I'supaka mabaaka simamaka, rĩkimarã imaripotojo Tuparãka ãrĩka ta'iarãja imarã maimẽ.

18 Israel ka'iakarãre baarijayua pupajoaikõrĩ je'e. Wa'iro'si ri'ia Tuparãte najoeĩjirijayuakakaja kũpajĩ naba'arijayu. I'supaka ba'airã imarĩ ãrĩka upakaja Tuparãte jiyipupayeeirã nime. 19 I'supaka simako'omakaja “Wapuju imaja jẽrãka po'imajare baaeka simamaka, wa'iro'si ri'itakaja sanijirijayu, imatiyabeyua sime”, ãrĩwa'ri i'supaka mijare ñañu. 20 Ikuþaka simatiyayu mijare yibojaika: Tuparãte õrĩbeyurã wapuju imajaro'si ri'ia napããika poto Satanãrika ima jiyipupayeewa'ri supa nabaayu. Supa imarĩ i'supaka baairãka jeyoaparaka mija ba'aika poto Tuparãte jiyipupayeerikopakaja, Satanãrika ima jiyipupaka mija õñu. Supa imarĩ i'supaka mija baaika yiyapabeyu. 21 Maipamaki Cristore reyaekakaka pupajoawa'ri iyaokoa pibaukubaraka, pan pibaba'abaraka imarijayurã maimẽ kirirã imarĩ. I'supaka imarã imarĩ, wapuju imaja jiyipupayeeriwi'irã ba'arika napããikakaka ba'abekaja, ukubekajaoka mija imabe Satanãrika imapitiyika mija jeyoarikoreka.

22 “Yirirã imaripotojo ba'irãka najeyoarijayu”, ãrĩwa'ri Maipamakire boebarirũjebekaja maimaye'e. Kire tẽrĩwa'ribaji baawãrũbeyurã imarĩ ba'iaja mijare kibaarũkiareka tãrĩwãrũbesarãñurã mija ime.

Aþerãoka jia nimaokaro'si maro'si wãjitãji takaja pupajoabekaja maimaye'e

23 Mia je'e, ikupaka imaja yi'yurã mija ime: “Tuparãreka marã imabeyua yijaro'si yija yapaika upakaja baarika”, ãrĩwa'ri mija bojayu. I'supaka mapupaka mare ãñua simako'omakaja ritaja mabaariyapaika mare jeyobaabeyua sime. I'supakajaoka Tuparãte yapaika baairã majayaokaro'si ritaja mabaariyapaika mabaajĩka poto mare jeyobaabeyua sime. 24 Supa imarĩ jia maimarũkitakaja pupajoabekaja aþerãte jia imaokaro'si nare jeyobaarikaoka mapupajoaye'e.

25-26 Mia, ika ka'iareka ima ritaja Tuparãte po'ijiaeka sima imarĩ dika jariwa'ririmarĩaja kirika oyiaja sime. Sapĩ ãrĩwa'ri ritaja maba'aika jia oyiaja ima. I'supaka simamaka wa'iro'si ri'ia aþea ritaja nawapaĩjirõ'õ “¿Wapuju

imaja jiyipupayeeriwi'ikakamarĩ bai sime?”, āriwa'ri jērīabekaja sawapaĩjitiṛā, mija yo'aba'abe.

²⁷ Jesúre yi'ribeyuka, “Yipō'irā mija ba'arape”, āriwa'ri, mijare kibojarāka, mija a'rirāka, kiruṗutaba'arāka upakaja kire yi'ribi'abekaja mija ba'abe. Supabatirā “¿No'okaka sime ika ri'ia?”, āparaka jērīabekaja samija ba'abe. ²⁸ Supa simako'omakaja “Wapuju imaro'si napāāika mirāka simamaka ba'iaja sime je'e aṗeyari”, ĩ'rĩkate mijare ārĩrākareka, kire wayuñawa'ri, mija ba'a'si. I'supaka mija baamaka kiwayuṗi'ribesarāñu. ²⁹⁻³⁰ “Ritaja ba'arika oyiaja sime”, mija añua simako'omakaja, “ ‘Samija ba'a'si’, añukate ba'iaja ṗuparia'si”, āriwa'ri i'supaka mijare ñañu.

Mija ā'mitipe. “Ritaja maba'aika marā imabeyua”, añuka imarĩ, aṗerāte ba'iaja baawa'rimarĩa sayiba'aika imarĩ, ¿dako baaerā ĩ'rārimarā jaijairiṗareaja sayiba'aja'atajĩñu je'e? Supabatirā ba'aerā baaeka “Jia mibaayu Tuparā”, ñarĩrijayua simamaka ba'iaja yireka jairijaririka imabeyua. ³¹ Ikuṗaka simatiyayu mija ĩabe. Ritaja maba'aika rakakaja, maba'abeyu ṗotooka, mukurijayu rakakaja, i'supakajaoka ritaja mabaarijayu rakakaja, Tuparāte yapaika upaka oyiaja mabaarijariye'e ṗo'imajare jiyipupaka kire oñakaro'si. ³² Supa imarĩ “Jia Jesucristore nayi'rirũ”, āriwa'ri judiōtatarā, judiōtatamarĩrāoka, aṗerā Jesúre yi'yurāre ba'iaja mija baaruṗutakoreka, jia mija ṗupajoabe. ³³ Yi'i ṗuri ikuṗaka ṗupajoaiki: Ritaja yibaaika jĩjimakaṗi ṗo'imajare ĩarika yiyapayu. Supa imarĩ ñimarũkia takaja yipuparibeyu. “Jesúre ā'mitiripēawa'ri jia ṗo'imajare imarũ”, āriwa'ri, ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā na'rirũkia imakoṗeikareka Tuparāte nare tãarika yiyapayu.

11

¹ Jesúre wã'maekaki imarĩ kire ā'mitiripēawa'ri kimaeka upakaja yibaayu yiro'si. Supa imarĩ yibaaika upakaja mija baabe mijaro'sioka.

“Marēririjayu ṗoto ikuṗaka rōmijāte baajĩka jia sime”, añua

² Mija ā'mitipe yijeyomarā. Mijare yiwārōrapaka upakaja baarijayurā mija ime. Supa imarĩ samija ye'kariribeyua simamaka jĩjimaka ñime. ³ Apea ikuṗaka ima mija oñrika yiyapayu. ĩmirĩja ruṗuko'amaki kime Jesús. I'supakajaoka rōmijāro'si nime natĩmarā. I'supakajaoka Jesús ruṗuko'amaki kime Tuparā. ⁴ Narēriwi'iarā Tuparāte najaika ṗoto, kirika kiro'si bojaĩjibaraka sayapāiapĩ naruṗuko'arā ja'aṗeabekaja ĩmirĩjare jairijayu. ĩ'rĩka ṗuri kiruṗuko'a kija'aṗearikareka “Yiruṗuko'amakimarĩka kime Cristo”, añu upaka kire jiyipupayeeyuka upaka kibaayu. ⁵ Rōmijā ṗuri, Tuparāte jaiibaraka, kirika bojariroka kiro'si bojaĩjibarakaoka, naruṗuko'arā sayapāiapĩ ja'aṗeaka imarũkirā nime. Rōmo koruṗuko'arā ja'aṗeabeyuko ṗuri kotĩmite jiyipupaka oñribeyuko upaka kobaayu. Koruṗua wi'eṗatekako upaka i'yoa imako. ⁶ I'supaka simamaka koruṗuko'arā ja'aṗearika yapabeyuko ṗuri, sarekaja koruṗua kowi'eṗataṗarũ. Saṗi āriwa'ri “Jiamarĩa yiro'si sime”, añuko imarĩ, koruṗuko'arā koja'aṗearũ. ⁷ I'supaka simako'omakaja narēriwi'iarā Tuparāte najairāka ṗoto ĩmirĩja ṗuri naruṗuko'arā ja'aṗearũkimarĩrā imarā Tuparāte kirika upakaja kiṗo'ijiaeka maimamaka. I'supaka mare kibaaeka simamaka “Ritaja jia baaiki Tuparā”, mañu. I'supakajaoka ĩmirĩjika rũmu imarĩ, koruṗuko'arā ja'aṗeaiko koime “Kore imaruṗutarimaji kotĩmite ime”, mañaokaro'si. ⁸ Ikuṗaka sime: ĩmirĩjire Tuparāte ṗo'ijiaeka ṗoto rōmo yatawi'iũ'aṗimarĩa kire kiṗo'ijiaeka. Rōmore ṗuri ĩmirĩji yatawi'iũ'a e'etatirā kiṗo'ijiaeka. ⁹ Supa imarĩ, ĩmirĩjite jeyomarĩa imamaka, ĩawa'ri rōmore Tuparāte ṗo'ijiaeka. Rōmore, jeyomarĩa imamaka, ĩawa'rimarĩa. ¹⁰ Supa

imarĩ “Yijare imaruputarimaja imarĩ, yija ruþuko'amarã nime yija jey-omarã”, ãrĩwa'ri narupu'arã ja'aþeatirã, narẽrĩwi'iarã najaika þoto jia sime rãmijãro'si. Supabatirã i'supaka nabaamaka ãawa'ri “Jia sime”, ángelãkare ãñaokaro'si, narupu'arã rãmijãre ja'aþearũ. ¹¹ I'supaka simako'omakaja, maipamaki Jesucristore yi'yurã imarĩ, rãmijã naro'siji, ãmirĩja naro'sijioka imaberijãrã. Īrãtiji þuþariwa'ri jeyoaparakã imarũkirã maime. ¹² Ā'mitirikõrĩ. Īmirĩji yatawi'iũ'api rãmõre Tuparãte þo'ijiaeka. I'supaka simako'omakaja rãmijãþi þo'ijiyurã maime. Ī'parãwã'taja Tuparãte þo'ijiaekarã oyiaja maime.

¹³ Jia þuþajoaeka mija imabe. Rẽrĩwi'iarã sayapãia ruþuko'arã ja'aþeabekaja Tuparãte kojaijĩka ¿yaje jia simajĩñu je'e mijareka? Jẽno'o jiamarĩa simajĩñu. ¹⁴ Supabatirãoka, “Rupua jĩ'ĩbeyurã watoþekarã ĩrĩka ĩmirĩjite ruþua jĩ'ĩjĩka i'yoa simajĩñu kiro'si”, ãrĩþuþajoapatairã maime. ¹⁵ Rãmõre þuri ruþua ñoaka kojĩ'ĩmaka jiyuriko kore maiyu. Supã imarĩ ruþua ñoaka jĩ'ĩwa'ri korupu'arã ja'aþeaike koime. ¹⁶ Ika mijare yibojaika ã'mitiririyaþaberiva'ri “I'supakamarĩa sime”, ĩrãrimarãre ãrĩrãkareka ikupaka nare ñarĩrãñu: Yija upaka aþea wejeareka Jesũre ã'mitiripẽabaraka imarã “Nare yija bojarijaya yi'riwa'ri ĩrãtiji oyiaja simaupakaja sabaarijayurã nime”, ãrĩwa'ri yibojaju.

“Jesũre þiyia ba'aeka upaka ba'abaraka ba'iaja mija baabu'arijaju”, Pablote nare ãrĩka

¹⁷ Mae ate ika mijaro'si yo'oyu: Tuparãte jiyiþuþayeeokaro'si rẽrĩtirã jia imarikopakaja ba'iaja mija baabu'arijaya simamaka “Jia oyiaja baairã mija ime”, mijareka ñarĩbeyu. ¹⁸ “Narẽrĩrijayu þoto ĩrãtiji þuþajoaberiva'ri ba'iaja naro'si simarijaju”, nañua mija majaroka ña'mitiyu. “Rita sime je'e aþeyari”, ñarĩþuþajoayu. ¹⁹ Jia ĩrãtiji imabu'aberiva'ri mija þibikoþejĩka marã imabeyua je'e. Mija rakakaja mija ãrĩþuþajoairoka õrĩwãrũtirã, “Īrã nime wãjia þuþajoatirã Tuparãte yapaika upakaja baairã”, marĩwãrũyu. ²⁰ Jesũre þiyia ba'aeka upaka rẽrĩtirã mija ba'aika þoto mija wãjitãji takaja þuþajoairã imarĩ, Maipamakire jiyiþuþayeebeyurã upaka mija baayu. ²¹ Īaikõrĩ je'e. Ba'arika mija ba'aika þoto wayuoka baairãte þibabekaja mija ba'ayu “Yi-jarikaja sime”, ãrĩwa'ri. I'supaka mija baamaka, ba'arimarĩa imarãre kẽsirabarijayu. Aþerã þuri jia rĩkimaka ba'atirã, jĩjimakaþi ukuwejabiririjayurã. ²² ¿Jia sime bai je'e? Mijaro'siji ba'arika mija yaþaye'e mija wi'iarã a'ritirã mija ba'abe. Aþerã jia ba'atõþobeyurãte ãika wãjitãji mija ba'aika ba'iaja i'yoa nare mija jũarũjeyu. Supabatirã Jesũre ã'mitiripẽairã nimako'omakaja nare ĩaripe'yoirã upaka mija baayu. I'supaka mija baaika õrĩwa'ri, “Jia baairã mija ime”, ¿mijare ñarĩrãñu bai je'e? Jẽno'o, jiamarĩa sime.

*Ikupaka sime þiyia Jesũre ba'aekakaka
(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)*

²³ Maipamakire yire wãrõekakaka, kopakaja mijare yiwãrõtirape. I'supaka simako'omakaja mijare sayibojaerã baayu ate. Maipamaki Jesũre nañi'aerã Judare bojajããeka ñami, þan Jesũre e'erikaeka. ²⁴ Se'erikatirã, “Jia mibaayu Tuparã”, kẽrĩka. Sañakatarutirã ikupaka kika wãrũrimajare kẽrĩka: “Āja'a, mija ba'abe. Ika sime yiþo'ia. Mijaro'si yireyarãñu. Yireyarãka be'erõ'õ mijaro'si yibaaeka mirãka mija þuþajoabe. Yire þuþajoarija'ataberiva'ri ikupakaja rẽrĩbaraka samija ba'arijape”, kika wãrũrimajare kẽrĩka. ²⁵ Naba'aeka be'erõ'õ i'supakajaoka iyaokoko'a Jesũre e'erikaeka. Torãjĩrã ikupaka nare kẽrĩka: “Āja'a, mija ukube. Mijaro'si riwejurubaraka yireyarãñu. ‘Kiriweaþi ãrĩwa'ri ikupaka jia þo'imajare yibaarãñu’, Tuparãte ãrĩka upakaja simarijarirãñu mae. Yireyarãka be'erõ'õ mijaro'si yibaaeka mirãka

puṗajoabaraka yire ye'karipekaja ikupaka rērītirā samija ukurijape”, nare kērīka. ²⁶ Pan maba'arāka, iyaokoa mukurāka kopakaja maro'si Jesúre reyaeka. Maiṗamakire etarākarō'ōjirā jērāika, ikupaka baawa'ri maro'si Jesúre reyaekakaka ṗo'imajare mija baabeayu.

Ikupaka baatirā ṗiyia Maiṗamakire ba'aekakaka maba'aye'e

²⁷ Ikupaka simatiyayu: Jesúre ā'mitiripeairāte wayuṗabeyuka imariṗotojo Maiṗamakire ṗiyia ba'aeka upaka kibaajīka, jiamarīa baaiki kime. I'supaka baaiki ṗuri maro'sitaka Maiṗamakire riwejurubaraka reyaeka ōrīwārūberīwa'ri, ba'iaja kibaayu. ²⁸ I'supaka simamaka Maiṗamakire ṗiyia ba'aekakaka ba'aerā baaeka, ukuerā baaekaoka jia maṗuṗajoaye'e. “Cristorirāre wayuṗabekaja ba'itakaja nare yibaayu”, maṗuṗakapi marījīkareka, ba'iaja nare mabaarijayua maja'atajīñu. ²⁹ Jesúrirāre wayuṗabeyurā imariṗotojo pan waṗuju maba'amaka, iyaokoa mukumakaoka ba'iaja Tuparāte mare jūarūjerāñu. ³⁰ I'supaka simamaka waṗuju saba'aekarā rīkimarāja mija rūetaayu. I'supaka imawa'ri ĩrārimarāre reyarījayu. ³¹ Maba'aerā baarāka ruṗu maimakaka puṗajoatirā aṗerāte mawayuṗabeyua maja'ataye'e. I'supaka mabaamaka sawaṗa Tuparāte mare waṗajēñebesarāñu. ³² Maiṗamakite ba'iaja mare jūarūjeyu ate ba'iaja mabaape'akoreka. I'supaka baawa'ri kire yi'ribeyurāte ba'iaja baarūkirīmi seyarāka ṗoto naka ba'iaja mare kijūarūjebesarāñu.

³³ Yijeyomarā, Jesúre ṗiyia ba'aekakaka ba'aerā baaeka mija rērīrāka, ĩrīka jariwa'rīrimarīaja ĩrātiji jajumarīaja mija ba'abe. ³⁴ Mija wi'iaṗi jia ña'ṗirīka ba'atirā rērīriwi'iarā mija a'ṗe kēsia torā mijare baakoreka. Rērīriwi'iarā mija ba'aika ṗuri jia mija ña'ṗiokaro'simarīaja ima. I'supaka ĩrātiji jia jajumarīa mija ba'arākareka ba'iaja Tuparāte mijare baabesarāñu. Mija ṗō'irā eyatirā aṗeakaka mijare yibojarāñu.

12

Jia kirika maba'irabewārūerā Espiritu Santore mare ja'ataika

¹ Mae aṗea aṗerapi yire mija jērīaṗūataeka mijare yibojaerā baayu. Jia puṗajoabaraka Cristorika maba'irabewārūerā Espiritu Santore mare ja'ataekakaka mija ōrīrika yiyapayu yijeyomarā.

² Jesúre mija yi'rīrā baaeka ruṗubajirā, Satanārika ṗakiriroka yi'rira'aekarā imarī, waṗuju imaja jērāka jiyeka maka jaibeyua mija jiyiṗuṗayeeeka. ³ Supa imarī ikupaka mijare yibojaū'muyu: “Ba'iaja Jesúre jūarū”, ārībeyuka kime Espiritu Santore kireka ña'rījāikamaki. Supabatirā Espiritu Santore jey-obaakapi takaja “Maiṗamakitaki kime Jesús”, ĩrīkate ārīwārūrijayu.

⁴ Cristorika ĩrīka upakaja maba'irabewārūokaro'si kirika Espiritu Santore mare ja'atayu. Rakakaja mabaarūkia mare kija'ataika simako'omakaja Espiritu Santo ĩrīkaja imaki mare saja'atarimaji. ⁵ Tuparāte yapaika upakaja Maiṗamakirika maba'irabeyu. Rakakaja kirika maba'irabeika simako'omakaja Maiṗamaki ĩrīkaro'siji maba'iraberījayu. ⁶ Kirika Tuparāte mare ja'atayu, Jesúre yi'yurāte jia majeyobaaokaro'si. Marakakaja aṗeba'ikaka kija'ataika imako'omakaja, Tuparā ĩrīkaja i'supaka baaiki. ⁷⁻⁸ Ikupaka Espiritu Santore rakakaja mare ja'ataeka majeyobaabu'awārūokaro'si: ĩrārimarāre “Jia puṗajoatirā bojawārūrīa nimarū”, ārīwa'ri norīwārūokaro'si Espiritu Santore nare ja'atayu. Aṗerā ṗuri Tuparāte kirika jia nare ōrīwaṗu'atarūjeyu, “ṗo'imajare sanabojawārūrū”, ārīwa'ri. ⁹ Aṗerā imarā “Yija jēñeika upakaja Tuparāte yi'rīrijarirāñu”, āñurā. Jīñurāte natāwārūerā kirika Espiritu Santore ja'ataekarā nime aṗerā.

¹⁰ Espíritu Santo kirikapí aþeráte jeyobaaiki maikoribeyua nabaabeawârüerã. Aþerã “Nare yibojaika ã'mitiritirã yiro'si bojawaþu'atarimaja nimarü”, ãrîwa'ri kirika Espíritu Santore nare ja'atayu. Aþerã imarã, “Íi kime Espíritu Santore já'meikapí jaiki. Íi þuri Satanáríka ima kire já'memaka i'supaka jaiki”, narîwârüokaro'si Espíritu Santore nare jeyobaayu. Na'mitiribeyua aþerã oka imakoþeikaja najaiwârüerã Espíritu Santore jeyobaayu aþeráte. I'supakajaoka na'mitiribeyua simako'omakaja aþeráte jaika upakaja nabojarikatawârüerã kijeyobaayu aþeráte. ¹¹ Írîkaja kime Espíritu Santo kirikapí mabaarijayu rakakaja mare ja'ataiki. Kiyapaika upaka oyiaja mabaawârüerã i'supaka mare kijeyobaayu.

Írãtijimarã imariþotojo írîka upakaja imarã maimẽ añurõõ

¹² Maþo'iarã ritaja imariþotojo írã þo'iji sime. ã'mitirikõrî je'e. Þitaka, ñakoa, ã'mua, ü'þua ritaja ima maþo'iarã. I'supakajaoka maimẽ Jesucristore ã'mitiripëairã. Rîkimarãja imariþotojo Cristore oyiaja ã'mitiripëairã imarî, jeyobaabu'abaraka írîka upaka oyiaja imarã maimẽ. ¹³ Ritaja tatarã maimẽ. Judíotatarã, judíotatamarîrãoka, supabatirã aþeráte ba'irabejirã imarî, nayapaika upaka baawârübeyurã, aþerã imarã nabaariyapaika upaka baawârürijayurã. I'supaka maimako'omakaja rupuko'a majüjerüjeka þoto írîka ta'iarãja Espíritu Santore mare imarüjeka. Jesucristore ã'mitiripëatirã Espíritu Santore ña'rîjãikarã oyiaja majarika.

¹⁴ Írã þo'iji maþo'ia imariþotojo ritaja sime sareka. ¹⁵ Ü'þua jaika imarikareka, “Þitaka upakamarîa ñima simamaka, þo'iarekamarîa ñime”, ãrîkoþeko'omakaja þo'iarekaja ima sime. ¹⁶ I'supakajaoka ã'mua jaika simarikareka, “Ñakomarîa ñima simamaka, þo'iarekamarîa ñime”, ãrîriþotojo þo'iarekajaoka ima sime. ¹⁷ Ñakotaajo maþo'ia imarikareka, dakoapi ma'mitiriberijãæka. ã'mutakaja simarikarekaoka dakoapi mawî'iberijãæka. ¹⁸ Ikuþaka sime. Maþo'ia imarükia kiyapaeka upakaja Tuparãte mare þo'ijiaeka. I'supakajaoka sime Jesucristore yi'yurãro'si. “Rîkimarãja imariþotojo írãtata upaka nimarãñu”, Tuparãte ãrîtika sime. ¹⁹ Írãba'ikakaja* maþo'ia imarikareka þo'imarîa simajãæka. ²⁰ Ikuþaka simatiyayu: Maþo'iareka ritaja mareka simako'omakaja írãþo'iji sime maþo'ia. I'supakajaoka maimẽ Jesúre ã'mitiripëairã. Rîkimarãja imariþotojo írîka upaka oyiaja þupajoawa'ri jeyobaabu'airã maimẽ.

²¹ Ñakoa jaika imarikareka “Yire jeyobaabeyua sime þitaka”, sãrîberijãæka. I'supakajaoka rupuko'a jaika imarikareka “Yire jeyobaabeyua sime ü'þua”, sãrîberijãæka. ²² Ikuþaka sime: Maþo'iakaka ima “Dako wapaamarîa sime yiro'si”, mañurõõ simakoþeko'omakaja imatiyaika sime. ²³ Maþo'iareka ima “Jiyurimarîa sime”, ãrîþupajoawa'ri jibaji aþeráte sayoiokaro'si jia samairîrijayu. I'supakajaoka aþea maþo'iareka ima ritaja þo'imajare íakoreka jarirooka jáãtirã oyiaja maimẽ. ²⁴ I'supaka simako'omakaja írãrikõ'rîmato ima maþo'iareka sîarîrîmarîaja jarirooka rã'rîta'apatabeyurõõ. Kiyapaeka upakaja maþo'ia Tuparãte mare þo'ijiaeka. I'supaka kibaaeka simamaka maþo'iareka ima “Imatiyabeyua sime yiro'si”, mañua simakoþeko'omakaja jibaji mairîñurõõ sime. ²⁵ Maþo'iareka ritaja mareka simako'omakaja írãtiji oyiaja sajeyobaabu'ayu. I'supakajaoka maimẽ maro'si. Rîkimarãja maima simako'omakaja írîka upakaja þupairã imarî, majeyobaabu'arijayu. ²⁶ Írãkõ'rîmato maþo'ia mare yi'arãka þoto mare yi'abeyurõõ þariji sayi'apatayu. Supabatirã írãkõ'rîmato maþo'ia

* **12:19** Por ejemplo, si el cuerpo fuera compuesto solamente de ojos, o de orejas.

jiyurika ɸo'imajare ãaikapi ritaja j̄jimaka maima. I'supakajaoka maima Jesúre ã'mitiripẽairã maro'si. Maka imakite ba'iaja ɸuparirãka, maimaupatiji kika ba'iaja mapuparipatarãnu. Supabatirãoka maka imakite j̄jimaka imarãka, maimaupatiji kika j̄jimaka maimapatarãnu.

²⁷ Ikuɸaka simatiyayu: Jesúrika ba'irabebarakã jeyobaabu'arijayurã imarĩ, ĩ'rĩka ta'iarãja Jesús ɸo'iuɸakaja imarã maima. I'supaka simamaka ĩ'rĩka upakaja imatiyairã oyiaja maimarijayu. Maka imaki ĩ'rĩkate maro'si õ'totoirãka maimaupatiji Jesúrika ba'irabeirãro'si jiamarĩã simarãnu. ²⁸ I'supaka Jesús ɸo'iuɸaka ĩ'rĩka ta'iarãja maimamaka, ĩ'rĩka jariwa'ririmarĩã kirika ba'iraberika Tuparãte mare ja'atayu majeyobaabu'aokaro'si. Mamarĩtaka ĩ'rãrimarãre Tuparãte wã'maeka apóstolrãka nimaokaro'si. I'supaka kibaaeka narokabajirã ĩ'rãrimarãre napuparõ'õpi nare kẽñua kiro'si bojaĩjirimaja nare kimarũjeyu. Narokajĩte aɸerã kirika bojariroka wãrõrimaja, supabatirãoka aɸerã Tuparã ĩ'rĩkaja kibaawãrũika maikoribeyua bearũkirãro'si nare kimarũjeyu. I'supakajaoka aɸerimarã jĩñurãte tããrimaja nare kimarũjeyu. Aɸerã imarã aɸerãte jeyobaarũkirã, supabatirã Tuparãte yĩ'yurã jia natiyiaja ba'iraberuputarimaja nimaerã aɸerimarãre kijeyobaarijayu. I'supakajaoka aɸetomaja oka na'mitiribeyua imakoɸeikaja najaiwãrũerã kijeyobaayu. ²⁹ ĩ'rãba'ikaka takaja kiro'si maba'iraberãmarĩã Tuparãte ritaja ima mare ja'atayu. ã'mitirikõrĩ je'e: ĩ'rĩka ta'iarãja Jesucristorika bojataparimaja oyiaja marĩrã maima. I'supakajaoka ĩ'rĩka ta'iarãja Tuparãte mare õrĩrũjeika kiro'si bojaĩjirimaja oyiaja marĩrã maima. Supabatirã ĩ'rĩka ta'iarãja kirika bojariroka wãrõrimaja oyiajamarĩã maima. I'supakajaoka ĩ'rĩka ta'iarãja Tuparã upaka maikoribeyua baabearũkirãmarĩrã maima. ³⁰ ĩ'rĩka ta'iarãja jĩrĩrimajare tããrimaja oyiaja marĩrã, supabatirã ĩ'rĩka ta'iarãja majaiwãrũbeyua oka imakoɸeika jaiwãrũrimaja oyiaja marĩrã maima. Najaika ã'mitiritirã, "Ikuɸaka ãrĩrika nañu", ãrĩwãrũrimaja oyiaja marĩrã maima. ³¹ "Jia jeyobaabu'aokaro'si Espiritu Santore mare jeyobaaikapi imatiyaika yibaariyapayu", ãrĩwa'ri Tuparãte mija jẽñebe. I'supaka mija baarãkareka jia simarãnu.

I'supaka mija ãrĩrũkia simako'omakaja tẽrĩwa'ribaji imaroka mijare yiwãrõerã baayu mae.

13

Aɸerãte mawayuĩajĩka, ika sime imatiyaika

¹ Ritaja aɸetomaja oka jairã imaripotojo, supabatirã ángelrãkare jaika ɸariji jaiwãrũirã imaripotojo, aɸerãte wayuĩabeyurã maimajĩka, "Dakoa wapamarĩaja najaiyu", ɸo'imajare mareka ãrĩjĩñu. ² Tuparãro'si bojaĩjirimaja maimaokaro'si ritaja mare kiõrĩrũjerikareka, aɸerãte mawayuĩaberijĩka, dakoapi ãrĩwa'ri imatiyairã maimaberijããeka. I'supaka imarã imarĩ karerõ'õpi ritaja imarũkiakaka mare kibojarikareka, supabatirã ritaja Tuparãte mare ja'ataika morĩrikarekaoka, dako wapamarĩã simajããeka. Supabatirãoka jia Tuparãte yĩ'riwa'ri "Ika ɸusia miwiarĩkabe Tuparã", mapakã'ã kire mañu upakaja kiyi'rijĩka simako'omakaja aɸerãte mawayuĩaberijĩka, dakowapamarĩã simajĩñu. ³ Wayuoka baairãte jeyobaawa'ri marikaika ritaja ĩjiripotojo, aɸerãte mawayuĩaberijĩka, dakoa sawapa Tuparã ɸõ'irã matõɸoberijĩñu. Tuparãrika bojariroka wãrõrika maja'atabepakã'ã "Tuparã majamarãre yire joeriataparũ", marĩjĩka simako'omakaja aɸerãte mawayuĩaberijĩka, dakoa sawapa jia matõɸoberijĩñu.

⁴ Mija ĩabe. Ikuɸaka sime wayuĩabu'arikakaka: ɸo'imajare ba'iaja mare baako'omakaja, sarakajepããekaja maimaye'e. Sarakajepããirã imarĩ,

nare boebaririka imabeyua. Supabatirā “Aperā yijare jībaji imarā”, āriwa'ri nare ā'mijābekaja maimaye'e, ritaja imarā rokarā maimaokaro'si. ⁵ Po'imajare i'yoṗi'rikoreka niaika wājītāji ba'iaja nare mabaabeabesarānu. Supabatirā maro'si wājītāji takaja jia ṗupajoabekaja jia ṗo'imajare imarikakaka ṗupajoarika sime. I'supakajaoka ba'ijīkaja mare napakā'ā nare boebaririmarīa sime. Apea i'supakajaoka apikate mare ba'iaja baako'omakaja ṗoaka saṗi boebaka imapañarimarīa sime. ⁶ Po'imajare ba'iaja baaika ĩtirā, “Ba'iaja baairā nime”, āṗaraka jījimaka imarimarīa sime. I'supaka imabekaja Tuṗarāte yapaika upakaja baairā imarāte ĩtirā jījimaka maimarānu. ⁷ Wayuīariṗupakirā imarī, aperāte ba'iaja mare baako'omakaja nareka majai beyu. Jia nare ṗupajoawa'ri “Ōriṗūarūkirā nimamirīrīkawa'rirānu je'e ruṗu”, marīṗupajoayu. Ba'iaja rakajepāābaraka aperāte wayuīarija'atarika imabeyua.

⁸ Wātaka ṗo'imajare ōrīrika ja'atarūkimarīa sime. Tuṗarāte mare āñua kiro'si mabojaījika ṗuri tiyirāka. I'supakajaoka simarānu ṗo'imaja oka majai beyu Tuṗarāte mare jairūjeika, supabatirā morīrā Tuṗarāte mare ja'ataeka. ⁹ Ikuṗaka sime: Maekaka ōriṗūarika Tuṗarāte mare ja'ataika simako'omakaja ritaja ōriṗatabeyurā maima. I'supakajaoka mare kiōrīrūjeika kiro'si mabojaījirūkia morīṗatabeyuaoka. ¹⁰ I'supaka maima simako'omakaja kiṗō'irā maeyarāka ṗoto ṗuri jia ōriwārūtiyairā Tuṗarāte mare jarirūjerānu. Supa imarī i'sirīmi seyarāka ṗoto maekaka morīkopeika waṗamarīa jarirāka.

¹¹ Mija ĩabe: Me'rī nimaeka ṗoto, ritaja jia yijaiwārūberika ruṗu. Supabatirā, yipupaka, supabatirā ōriwāṗu'atarikakakaoka, i'supakaja simaeka ruṗu yiro'si. Pakariwa'ri yime'rārī nimaeka upakamarīa ṗimarijayu mae. ¹² I'supakajaoka maekaka maro'si simaṗuju ruṗu, ritaja Tuṗarārika morīwārūbeyu simamaka. Ūṗeria majakaṗi maṗema mayaakoṗeika upakaja maima Tuṗarārikakaka jia morībesarāka. I'supaka simako'omakaja ṗamajī Tuṗarā ṗō'irā eyatirā, kire mairānu. I'sia ṗoto mare kiōriṗataika upakajaoka kire morīwārūṗatarānu maro'sioka.

¹³ I'supaka simamaka maekarakaba'ikaka ima maekaka mabaarijarirūkia. ĩakōrī je'e: Jia Tuṗarāte ā'mitiripēarijaparaka maimarijariye'e. Supabatirā “Kiṗō'irā maeyarāka ṗoto mare kēnu upakaja jia mare kibaarānu”, āriṗupajoabaraka imarijarirūkia sime. I'supakajaoka ṗo'imajare jia wayuīabaraka maimarijariye'e. Maekarakaba'ikaka mabaarijarirūkia imako'omakaja wayuīabu'arikakaka sime tērīwa'ribaji imatiyaika.

14

Tuṗarāte mare jeyobaamaka ikuṗaka mabaabu'aye'e

¹ Supa imarī ṗo'imajare jia mawayuīarijariye'e. I'supakajaoka “Po'imajare miro'si yija bojaījiwārūerā yijare miōrīrūjeika yijare mija'atabe”, āṗaraka Tuṗarāte mija jēnebe. ² Ikuṗaka sime: Rērītirā nimarō'ōrā oka kiōrībeyuapī jaikite ṗo'imajare ā'mitiriwārūbeyu. Kiṗupaka simamaka Tuṗarā ĩrīkateje saṗi kijaiyu. ³ Apika ṗuri Tuṗarāte kire bojarūjeika ṗo'imajare bojaiki. Kire ā'mitiritirā, jībaji Tuṗarāte nayi'rirānu. I'supakajaoka jia okajājia imatirā Tuṗarāte yapaika upaka nabaakaro'si, supabatirā jiiṗuparā nimaerā i'supaka kibojayu. ⁴ Oka kiōrībeyuapī Tuṗarāte jaiki, i'supaka kibaaika kiro'si takaja jia sime. Tuṗarārika na'mitiyuapī aperāte bojaikite ṗuri sā'mitiritirā jia ṗo'imajare sōriwāṗu'atarijayu. I'supaka kibaaika simamaka jia Jesúre yi'yurāte kiwārōrijayu.

⁵ ĩrīka jariwa'ririmarīa aṗetatarā oka mija ōrībeyu imakoṗeika mija jaiwārūrikareka, jia simajāāeka yiro'si. I'supaka jia simako'omakaja aperā oka

kiõrĩbeyua kijaika tẽrĩwa'ribaji imatiyaika sime Tuparãro'si bojaĩjirika. Aperã oka kijaika p̃o'imajare ã'mitiriwãrũbeyua ĩ'rĩka bojarikatarimajite imajĩka p̃uri jia sime. ⁶ Mija ã'mitipe yijeyomarã. Mija p̃õ'irã eyatirã mija ã'mitiribeyua yijaijĩka, dako wãpamarĩa mijaro'si simajĩũ. Tuparãte yire õrĩrũjeika mijare yibojaĩka p̃uri jia mijaro'si simajĩũ. I'supakajaoka sime Tuparãrika mija ã'mitiyurokapi yiwãrõika.

⁷ ã'mitirikõrĩ je'e. ĩ'rĩkate ma'saka jia p̃upuwãrũbeyua ã'mitiritirã, "T'siroka kipupuyu", ãrĩwãrũbeyurã maime. I'supakajaoka arpa wameikapi bayaoka jia kibirewãrũbepakã'ã, "T'siakaka kibireyu", marĩwãrũberijĩũ. ⁸ Apea ima. Surararãkare akarimajire trompeta wãmeika jia kipupuwãrũberijĩka, nama-jamarãka jĩrĩã imatikaja nimawãrũberijĩũ. ⁹ I'supaka sime, apetatarã oka mija õrĩbeyua mija jaikopeika ã'mitiriwãrũberiwari, "T'supaka ãrĩrika naũ", aperãte ãrĩwãrũberijĩũ. I'supaka simamaka, wãpuju ko'torõ'õrãja jairã upakaja mija baajĩũ. ¹⁰ Rita sime, ika ritatojo wejeareka ritajatata p̃o'imaja rakakaja noka najaiyu. I'supaka simako'omakaja ĩ'rãtataja imarã imarĩ najaika ã'mitiribu'awãrũirã. ¹¹ I'supaka simako'omakaja majeyomarãkaki ña'mitiribeyuapi yika kijaijĩka ĩ'rãtiji yija ã'mitiribu'abepakã'ã, "Apetomaji upaka kime", ñarĩrãũ. I'supakajaoka yireka kipupajoarãũ kiro'sioka. ¹² I'supaka mijaro'si simakoreka, Espĩritu Santore ja'atarijayua yapairã imarĩ, "Jesũre yi'yurãte yija jeyobaarũkia yijare mija'atarika yija yapayu", kire mija ãrĩrijape.

¹³ I'supaka simamaka aperãte jeyobaarika p̃upajoairã imarĩ, "Espĩritu Santo yire jeyobaaikapi aperã oka ñorĩbeyua yijaiko'omakaja aperãte jia sayibojarikataokaro'si mirikakaka yire mija'atabe", ãparaka Tuparãte mija jẽnerijape. ¹⁴ Ikuþaka sime: Tuparãte jiyipupayeebaraka aperã oka ñorĩbeyua yipupakarã yire ña'rĩjãikapi upakaja kire jairipotojo, "T'supaka yijaiyu", ñarĩwãrũbeyu. ¹⁵ I'supaka simamaka ikuþaka mabaaye'e: Aperikuri aperã oka morĩbeyua mapupakarã mare ña'rĩjãikapi upakaja Tuparãte majairijariye'e, i'supakajaoka mabayakoyaye'e. Aperikuri p̃uri morĩwãpu'ataikapi kika majairijariye'e, i'supakajaoka kiro'si mabayakoyarijarirãũ. ¹⁶ Ika mijare yibojaika upakaja mija baabe. I'supaka mija baaberijĩkareka, sã'mitiriberiwarĩ "Jia mibaayu Tuparã", mijare ã'mitiririmajare ãrĩwãrũberijĩũ. ¹⁷ Kire jiyipupayeebaraka, "Jia mibaayu Tuparã", jia maũua simako'omakaja, majaika ã'mitiriberiwarĩ jibaji kire nayi'riwãrũbeyu. ¹⁸ Mijare tẽrĩwa'ribaji ñorĩbeyua oka imakopeika jaiwãrũiki ñime. I'supaka imaki imarĩ, "Jia mibaayu Tuparã", sapi kire ñaũ. ¹⁹ I'supaka simako'omakaja Jesũre yi'yurãka rẽritirã diez mil rakaroka na'mitiribeyuapi nare yijaijĩka dakowãpamarĩaja simajĩũ. Na'mitiriwãrũikapi p̃uri ĩ'rãpitarakarokatakaja nare yibojako'omakaja sanõrĩwãrũjĩka jibaji sime yiro'si.

²⁰ Me'rãka jia õrĩpũabeyukajirã upaka mija p̃upajoa'si yijeyomarã. I'supaka simako'omakaja me'rãrĩjaka ba'iaja baakoribeyurã upaka Tuparãte yapaika p̃upajoabaraka pakiayurã upaka jia mija imabe. ²¹ Mija ĩabe, ikuþaka Tuparã majaropũũurã sabojayu: "Judĩotatarã p̃õ'irã apetomajare yipũatarãũ apea okapi nare najaiokaro'si yire ã'mitiribeyurã nimamaka. I'supaka nare yibaako'omakaja, yire nayi'ribesarãũ ruþu", ãrĩwa'ri sabojayu Tuparã oka pũũurã. ²² Supa imarĩ i'supaka Tuparãte mare jairũjeka "Wẽkomaka yijare baarãki Tuparã", kire ã'mitiriripe'yoirãte ãrĩwãrũokaro'si. Maro'si p̃uri kirika Tuparãte mare õrĩrũjeika mabojamaka "Maka kime", marĩwãrũyu. ²³ Ikuþaka sime: Mija rẽũurõ'õrã aperã oka mija õrĩbeyua ĩ'rĩka upakaja jaibaraka mija imajĩka poto, Jesũre yi'ribeyurãte mija p̃õ'irã eyajĩũ. I'supaka mija jairijayu poto ĩakoribeyurã imarĩ, "Wejabisimajataka ĩ'rãre ime", mijareka

narĩrãñu. ²⁴⁻²⁵ I'supaka baabekaja Tuparãro'si bojaĩjibaraka mija imarõ'õrã ĩ'rĩka Jesúre yi'ribeyuka kãkatirã, Tuparãte mijare õrĩrũjeikarõ'õjĩrãja mija bojarãka jia sakiõrĩwãrũpatarãñu. Supa imarĩ, “Ba'iaja baatiyaiki ñime. Ya'erõ'õrã yipupajoakopeika Tuparãte õñua”, kẽrĩrãñu. Supabatirã Tuparãte jiyipupayeewa'ri ñukurupatirã, “ĩMijaka Tuparãte ime mirãkiyu!”, kẽrĩrãñu.

Jesúre yi'yurãka rẽritirã, ikupaka Tuparãte majiyipupayeeye'e

²⁶ Mija ã'mitipe yijeyomarã. Ikuþaka mija baarijape mija rẽrĩrijarirãka þoto: ĩrãrimarã imarã bayakoyariyapairã. Aþerã imarã wãrõrika yapairã. Supabatirã Tuparãte nare õrĩrũjeika bojariyapairã nime aþerã. Aþerimarã imarã norĩbeyua simako'omakaja aþea okapi jairika yapairã. Supabatirãoka imarã sabojarikatariyapairã. Ritaja mija baarijayuapi Jesúre yi'yurãte jibaji kire nayi'yaokaro'si nare mija jeyobaarijarijĩka jia sime. ²⁷ Aþerã oka mija õrĩbeyua mija jairiyapaye'e, ĩ'þarã, maekarakamaki rõ'õjĩrãja samija jaiþe. ĩ'rĩka mamarĩ, aþika kirokajĩrã mija jairijape. Ma'mitiribeyurokapi jaikite jairãka be'erõ'õ aþika sabojarikatarãñuka, aþerãte sã'mitiyaokaro'si. ²⁸ Bojarikatarimajire imabesarãkareka, mija rẽñurõ'õrã aþerokapi jaibekaja mija imabe. ĩrãrimarãja aþerõ'õrã Tuparãka i'supaka mija jairijape. ²⁹ I'supakajaoka, Tuparãte mijare õrĩrũjeika mija bojariyaparãka, ĩ'þarã, maekarakamaki rõ'õjĩrã mija jaiþe. ĩ'rĩkaja mamarĩ aþika kirokajĩrã mija jairijape. I'supaka mija jaimaka aþerã Jesúre yi'yurã jia sã'mitirirãñurã, “Rita, Espiritu Santore kire õrĩrũjeikapi kijaiyu”, narĩwãrũrãñu. ³⁰ ĩ'rĩkate jaika þoto aþika sã'mitirirupakite kijairũkia Tuparãte kire õrĩrũjejĩkareka, mamarĩji jaiũ'muikite okata'rijĩñu aþikate jaiũ'muokaro'si jia sime. ³¹ ĩ'rĩkaja mamarĩ kirokajĩrã aþika Tuparãro'si bojaĩjirimajare jaimaka ĩ'rĩka jariwa'ririmarĩja mija jaiwãrũrijarirãñu. I'supaka mija baarãka, jibaji Tuparãrika õrĩwa'ri okajãja þupaparaka jia mija imarãñu. ³² Tuparãro'si bojaĩjirimaji þuri, sakibojarũkirõ'õjite ta'awãrũiki kiþupayariji. Aþerãte jairãka þoto okamarĩja kime ruþu. ³³ Rukubaka baarika yapabeyuka kime Tuparã. Supa imarĩ ritaja jiyipupaka õrĩbu'abaraka mija rẽrĩrijarirãka jia simarãñu.

I'supaka oyiaja aþerã Jesúre yi'yurãte baarijayua sime narẽrĩrijayurõ'õ rakakaja. ³⁴ Rẽritirã mija imarãka þoto, jairĩ wiriwa'ribekaja ĩmirĩjate jaikatakaja ã'mitirirũkirã nime rõmijã. Kotĩmite ã'mitirirũkiko koime, i'supakaja Moiséte o'oeaka simamaka. ³⁵ Kojẽrĩariyapajĩka, naw'i'iarã þe'rieyatirã kotĩmite sakojẽrĩarũ. Mia, narẽrĩriwi'iarã ĩ'rãko rõmore jairãka, “¿Dako baaerã i'yopiþekaja kojaiyu?”, aþerãte ãrĩþupajoarãñu.

³⁶ ¿Marãkã'ã mija þupajoayu je'e? Mamarĩ Tuparãrika bojaũ'muekamarĩrã mija ime. I'supakajaoka mija tarãja kirika bojariroka yi'rikamarĩrã mija ime. I'supaka simako'omakaja ¿aþerã Jesúre yi'yurãte baarijayu upaka baarũkimarĩrã mija ime bai je'e? Jẽno'o i'supakamarĩa sime. ³⁷ “Tuparãte yijare kiõrĩrũjeika bojaĩjirimaja yija ime”, ãñurã imarã je'e torã. I'supakajaoka “Kirikapi ba'irabeokaro'si Espiritu Santore yijare ja'atayu”, aþerã ãñurã mijakarã. “I'supaka kijeyobaairã yija ime”, ãñurã nimaye'e, “Maiþamakire jã'meika upakaja Þablote maro'si o'oyu”, naro'sioka narĩrũ. ³⁸ “Maiþamakire jã'meka upakamarĩa Þablote bojayu”, ãñukate, “Kiþupajoaika upakaja kijaiyu”, Tuparãte kireka ãrĩrãñu.

³⁹ Mija ã'mitipe yijeyomarã. Ikuþaka simatiyayu maimarũkia: “Tuparãte yire ãñua bojawãrũiki ñimaerã yire kijeyobaarika yiyapayu”, ãþaraka kire mija jẽñeþe. I'supaka simako'omakaja, aþerã oka na'mitiribeyua jairãte jãjibaarũkimarĩa sime. ⁴⁰ Mija rẽrĩrijayu rakakaja, jia oyiaja mija imabe rukubaka baabekaja.

15

Jesúre reyariḗotojo, òñia kijariḗe'rikakaka jiiḗbaji Pablote nare bojajiika ate

¹ Yijeyomarã, Jesúrikakaka mijare yiwãrõrapaka jia mija õrĩrika yiyapayu. Ika majaroka bikija mija yi'riũ'mutika sime. Sayi'rikarã imarĩ, jia Jesúre yi'ririḗayurã mija imariḗayu. ² Mijare yiwãrõrapaka ã'mitiripẽawa'ri Cristore mija yi'ririḗa'atabesarãkareka ba'iaja mija jũarũkia imakoḗeikareka Tuḗarãte mijare wayuĩarãñũ. I'suḗpaka mija baabesarãkareka, dakowapamarĩa kire mija yi'rikoḗeika jarirãka.

³ Imatiyairoka mijare yiwãrõrape Cristore mamarĩ yire sawãrõrapaka upakaja. Ikupaka sime ãkõrĩ je'e: Ba'iaja mabaaika wapa Cristore reyaekakaka mijare yibojarape. I'suḗpaka Tuḗarã majarõḗũnurã bojatika upakaja sajarika. ⁴ “Ãta wi'iarã kire natako'omakaja, maekarakarĩmi be'erõ'õ Tuḗarãte òñia kire jarirũjeka ate”, ãrĩwa'ri bikija sabojatika Tuḗarãrika o'oeka ḗũnurã. ⁵ I'suḗpaka simamaka òñia kijarika be'erõ'õ Pedrote kire ãaeka. I'sia be'erõ'õ ãḗoũḗpuarãe'earirakamaki kika wãrũeka mirãrã ḗõ'irã kipemakotowirika mae. ⁶ I'sia be'erõ'õ 500 rakamaki bo'ibajirã kire yi'yurã imaekarã ḗõ'irã keyaeka. I'suḗpaka kibaaeka ãaeka mirãrã, rĩkimarãja òñia imarã ruḗu. ãrãrimarã ḗuri reyatikarã. ⁷ I'suḗpaka simaeka be'erõ'õ Santiago ḗõ'irãoka keyaeka. Sabe'erõ'õ nimaupatiji kirika bojariroka nabojatãpaerã kijã'mekarã ḗõ'irãoka keyaeka.

⁸ Nabe'erõ'õḗi yireoka kipemakotowirape. Aḗerã apõstolrãkare kiwã'maeka upakamarĩa apõstol yire kimarũjerape. ⁹ “Yire tẽrĩwa'ribaji imatiyairã aḗerã apõstolrãkare ime”, ñarĩḗupajoayu. Mia, Jesúre yi'yurãte ba'iaja baaiki ñimaeka ruḗu. I'suḗpaka ñimako'omakaja apõstol ñimaokaro'si Tuḗarãte yire wã'maeka. ¹⁰ Yire wayuĩawa'ri, kirika ba'iraberimaji ñimaokaro'si Tuḗarãte yire jã'meka. Jiitaka yire kibaaeka simamaka kirika jia yiba'irabeyu. Saḗi ãrĩwa'ri “Yirika bojatãparimaji kimarũ ãrĩwa'ri kire yiḗũatakoḗeka”, yireka ãrĩbeyuka Tuḗarã. Aḗerã apõstolrãka imarãte ḗemawa'ribaji Tuḗarãrika ba'irabeiki ñimaeka jia Tuḗarãte yire jeyobaaeka takaḗiji. ¹¹ Apõstolrãkare Tuḗarãrika mijare wãrõeka, suḗpatirã mijare yiwãrõrapakaoka, marãkã'ã imabeyua ãrãtiji ima simamaka. Sã'mitiritirã samija yi'rape.

Mareyarãka simako'omakaja òñia Tuḗarãte mare jariḗe'ririḗjerãñũ

¹² Apõstolrãka ãrãtiji oyiaja bojairã yija ime. “Kireyaeka simako'omakaja òñia Cristore jarika ate”, ãrĩwa'ri yija bojarijayu. Mijare sayija bojako'omakaja ḗdako baaerã “Òñia jariḗe'ririḗkimarĩrã maimemareyarãka be'erõ'õ”, ãrãrimarã tokarãre ãñũ je'e? ¹³ ãkõrĩ je'e: Reyariḗotojo òñia jariḗe'ririḗkimarĩrã maimaberirikareka karemarĩa Cristore òñia jariḗe'riberijããeka. ¹⁴ I'suḗpaka simaberirikareka kirika bojariroka yija wãrõika jiamarĩa imajããeka. Suḗpatirãoka dakoa wapamarĩaja Cristore mija yi'rijããeka. ¹⁵ Reyariḗotojo òñia jariḗe'ririka imaberirikareka Tuḗarãreka mijare ḗakirimaja yija imajããeka, “Òñia Cristore kijariḗe'ririḗjeka”, ãḗaraka. ¹⁶ I'suḗpakajaoka reyariḗayurãte òñia jariḗe'ririka imaberirikareka, Cristooka òñia jariḗe'riberijããekaki. ¹⁷ I'suḗpaka Jesúro'si simaberirikareka wapuju kire mija yi'rijããeka. I'suḗpakamarĩa simarikareka ba'iaja mabaaikareka Tuḗarãte mare wayuĩaberijããeka. ¹⁸ I'suḗpakajaoka òñia Cristore jariberirikareka, kire yi'rikarã mirãrã reyaekarã ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã na'rika. ¹⁹ I'suḗpaka simarikareka, ḗakirika yi'rikoḗewa'ri, “Jesucristo upaka, Tuḗarãte òñia mare jariḗe'ririḗjerãñũ”, ãrĩwa'ri òñia maimatiyikuriji jia kire yi'ririkareka jiamarĩtaka simajããeka. Ba'iaja jũariḗotojo kire yi'riḗa'atabeyurã imarĩ,

wapuju kire yi'rikopeirā maimarikareka, ritaja þo'imaja þemawa'ribaji mare nawayuūñjāēka.

²⁰ I'supakamarīa sime. Cristore reyaeka simako'omakaja Tuþarāte õñia kire jarirūjeka. Supa imarī iki imaki mamarī õñia jariþe'riū'muekaki. I'supakajaoka kire yi'yurā uþatiji i'supaka oyiaja jarirāñurā. ²¹ Mamarī imaū'muekakire ba'iaja baaekapi āriwa'ri reyarika imaū'mueka þo'imajaro'si. I'supaka simako'omakaja Jesúre maro'si reyañjekapi āriwa'ri õñia jariþe'rirūkia maro'si þo'ijirika. ²² Adán imaekaki riþarāmerā imarī, reyarūkirāro'si oyiaja maima. I'supaka simako'omakaja Cristore yi'riwa'ri kirirā majarika simamaka Tuþarāte mare õñia jarirūjerāñu. ²³ Supa imarī sõritikaja maimarijaju. Cristo imaki reyaripotojo wāārõ'õrāja mamarī õñia jariþe'riū'muekaki. Namajī ketarāka þoto kire yi'rika mirārāte i'supakajaoka naro'si simarāñu. ²⁴⁻²⁵ Ritaja Tuþarāte ĩariþe'yomijipi jā'meirāte kitērīrāka be'erõ'õ wejetiya seyarāñu. I'supaka nare baatirā “Kopakaja yimajāmarāre yitērītiyu. Mae miyapaika upakaja ritaja mijā'mebe”, Kipaki Tuþarāte kērīrāñu. I'supaka Cristore baarāñu “Nare mitērītiyarāñurīmi rõ'õjīrāja ritajare jā'merimaji mire ñimarūjerāñu”, Tuþarāte kire āþakā'ā. ²⁶ I'supaka simarāka þoto þo'imajare reyaika þariji Cristore tiyetarāñu. Saþi āriwa'ri ritaja majamarāika maimaoka tiyipatarāka. ²⁷ Mia je'e, ikupaka sabojaju Tuþarārika o'oeka þññurā: “Ritaja ĩþamaki imarūkikaro'si Tuþarāte kire þūataeka”, āriwa'ri sabojaju. I'supaka simako'omakaja Tuþarāte þuri jā'mebeyuka kime Cristo, “Ritajate yiro'si mijā'mebe”, kire kērīka simamaka. ²⁸ Supa imarī ritaja kimajamarāre Cristore tērīrāka be'erõ'õþi nimaupatireje jā'merimaji kijarirāñu. Supabatirā “Mae ñiþamaki mime”, Tuþarāte kērīrāñu. I'supaka kire kēþakā'ā ritaja dika jariwa'ririmarīa ĩþamaki Tuþarāte jarirāñu.

²⁹ “Reyaripototaka õñia jariþe'ririka imabeyua”, aþerāte ārikoþeikakaka mijare yibojaerā baayu mae. I'supaka āriþupajoaripotojo ¿dako baaerā aþerāteje reyaekarāro'si ruþuko'a najūjerūjeyu ĩ'rārimarā je'e? Reyaekarā õñia jariþe'ririka imaberirikareka þuri, wapuju dakowapamarīaja ruþuko'a naro'si najūjeñjikoþejāēka. ³⁰ Yijaro'si þuri, Tuþarārika yija wārõika þoto werika sime, rīkimarāja yijare jāārika ri'kairāte imamaka. ¿Marākā'ā āriwa'ri werika yijaro'si simako'omakaja sayija wārõrija'atabeyu ruþu bai je'e? ³¹ Rita mijare ñañu yijeyomarā. ĩ'rārīmi jariwa'ririmarīaja yire jāārika nari'kayu. I'supaka yiro'si simako'omakaja mijare yiwārõikapi jia Jesucristore mija yi'yua simamaka jñjimaka ñimarijayuaoka rita ima. ³² Éfesowejarā yiwārõrapaka þoto, yaiwēkoa boebaitaka ima upaka imawa'ri yire jāārika ri'kakoperaparā yire yi'ririyaþaberaparā. I'supaka yire nabaamaka “Reyaripotojo õñia majariþe'rirūkia imabeyua”, āñuka ñimarikareka dako baaerā ba'iaja jūaripotojo nare wārõka'wisijūaberijāēkaki yi'i. Reyariþotojo õñia majariþe'rirūkia imaberirikareka þuri “Ñoaka õñia imarūkimarīrā maima. Supa imarī õñia maimatiyikuriji mayapaika upakaja ukubaraka, ba'abaraka maimaerā”, āþaraka Jesúre yi'ribeyurāte baaika upakaja baairā maimajāēka maro'si.

³³ I'supaka simamaka wapuju bojapakirimajare mija ā'mitiripēa'si. Ikupaka sime: Ba'iaja baairāka mija jeyoarirāka, jia baarijayurā imariþotojo nupaka ba'iaja baairā mija jarirāñu mijaro'sioka. ³⁴ Jia wājirokapi mija þupajoape'awa'ri ba'iaja baarika mija ja'atabe. Mija þõ'irā ĩ'rārimarā Tuþarāte õrībeyurā imarā je'e. Mija i'yopi'yaokaro'si i'supaka mijare ñañu.

Ikupaka simarāñu maþo'ia õñia majariþe'rirāka be'erõ'õ

³⁵ “Reyaripotojo õñia reyaekarāte jariþe'rirāñu”, ñañua simako'omakaja, ikupaka ĩ'rārimarāre jērīajīñu je'e: “¿Marākā'ā simamaka reyaeka imariþotojo

naḡo'ia ḡñia jariḡe'ritiyarāka ruku? I'supakajaoka ʒmarākā'ā ʒoirā nimarāñu ruku koḡakaja rabaekarā imariḡotojo?”, nañu. ³⁶ I'supaka yire jērīairā jia ḡuḡajoabeyurā imarā. Ikupaka sime ʒakōrī je'e: Ōterikiyapea moteika sajetakaja rabaika. I'supaka simako'omakaja satōsirō'ōrā imapi saḡu'yu. Sajea rababerijīkareka, marākā'ā baatirā saḡu'riberijīñu. ³⁷ ʒakōrī je'e: Trigo wāmeika ōterikia, sayapeapi motemaka saḡu'yu, samoteika upakamarīa. ³⁸ Samoterāka be'erō'ō ḡu'ritirā Tuḡarāte yaḡatika upakaja sajayu. Suḡa imarī ōterikiba'i ima upakaja saḡu'ririjayu saro'si. ³⁹ Suḡabatirā i'supakajaoka sime ika. Ā'mitirikōrī je'e: Wa'ia, wa'iro'sia, wī'ñaka, ḡo'imajaoka ī'rīka ta'iarā oyiajamarīa ḡo'ikirā maima. ⁴⁰ I'supakajaoka mabo'ikakurirā imarūkiaro'siji Tuḡarāte torā ḡo'ijiaeka. Suḡabatirā ō'ōrā imarūkirāteoka kibaeka. Ī'rātijitakamarīaja imariḡotojo ī'ḡaba'iwā'taja jiyurika sime. ⁴¹ Aiyate yaaika upakamarīa kiyaaboayu ñamikaki aiya. I'supakajaoka sime tā'ḡia saro'si. Tā'ḡirāka natiyiaja rakaka oyiaja ya'tairā nime.

⁴² I'supakajaoka maimarāñu maro'si. Reyaekakite mayayerāka be'erō'ō kiḡo'ia rabarāka. I'supaka simako'omakaja Tuḡarāte ḡñia kire jarirūjerāka be'erō'ō ḡuri, imajiparūkikaja imarī, aḡekurioka reyarūkimarīka kimarāñu. ⁴³ Reyaekakite mayayeika, jiamarīa ima kiḡo'ia mayayeyu. I'supaka simako'omakaja ḡñia kijariḡe'rirārō'ōjīrā ḡuri jia jiyurika, rikitubaka kiḡo'ia jarirāka. ⁴⁴ “Jia ika ka'iareka nimarū”, ārīwa'ri Tuḡarāte mare ḡo'ijiaeka. I'supaka simako'omakaja mareyarāka be'erō'ō ḡñia mare kijarirūjerāka ḡoto jiiabaji kika imarūkirā maima. Ō'ōrā ḡñia maima maḡo'iaḡi. I'supaka simamaka Tuḡarā ḡō'irā eyatirāoka aḡeupakakaka ḡo'iaḡi maimarāñu, torā jia imarūkia.

⁴⁵ Ikupaka sabojayu Tuḡarā majaropūñurā: “Mamarītaka Adán wāmeiki ḡo'imajire Tuḡarāte ḡo'ijiaeka. Suḡabatirā ḡñika kire kimarūjeka”, ārīwa'ri sabojayu. Cristo ḡuri, Adán upakamarīa imaki, mareyarāka ḡoto Tuḡarā ḡō'irā ḡñia mare imajiparūjerimaji kime. ⁴⁶ I'supaka simako'omakaja ō'ōrā maḡo'ia ima saḡiji ḡñia mabo'ikakurirā kika maimajiparūkimarīa sime ruḡu. Mareyarāka be'erō'ō mare kija'atarāñu ḡo'i imarāka ḡuri mabo'ikakurirā kika maimajiparūkia. ⁴⁷ Mamarī imaū'muekakite ka'iaḡi Tuḡarāte ḡo'ijiaeka. Saḡi ārīwa'ri ō'ōrā imarūkikaro'siji kimaeka. Kibe'erō'ō Cristo ḡuri mabo'ikakurikaki imaki. ⁴⁸⁻⁴⁹ Ika ka'iareka imarā maimamaka, Adán ḡo'ia imaeka upakaja sime maḡo'ia. Īmirā Tuḡarā ḡō'irā ḡñia majarirāka ḡoto ḡuri, Jesúḡo'ia upakaja maḡo'ia imarāka. I'supaka maro'si simamaka, kiupaka maimarijariye'e mae.

⁵⁰ Ikupaka mijare yibojaerā baayu yijeyomarā: Maekaka ima maḡo'ia wejejē'rākaja imarūkimarīa imarī, Tuḡarāte ritaja jā'merō'ōrā imabesarāka. ⁵¹ Mija ā'mitiḡe. ḡo'imajare ōrīberika mijare yibojaerā baayu. Cristore ḡe'rietaerā baarāka ruḡu ritaja reyaḡataekarāmarīa maimarāñu. I'supaka simako'omakaja ī'rīka upakaja Tuḡarāte maḡo'ia o'aḡatarāñu. ⁵² Ikuparō'ōḡiji maḡī'rūtaika upaka maḡo'ia Tuḡarāte o'arāñu. Tromḡeta wāmeika okaarirāka ḡoto, “Wejetiyia seyayu mirākīyu”, marīwārūrāñu. Sokaarirāka ḡoto reyaḡoḡekarāre mamaka naḡo'iaḡi ḡñia jariḡe'rirāñu. I'sirīmi ḡñia imarāñurāteoka naḡo'ia Tuḡarāte o'arāñu. ⁵³ Maekaka maḡo'ia ima rabarūkia ima simamaka kika ḡñia maimajiparūkiaḡi Tuḡarāte mare so'arāñu. I'supaka kibaarāñurā imarī aḡekurioka reyarūkimarīa maimarāñu. ⁵⁴⁻⁵⁵ I'supaka Tuḡarāte mare baarāñu kimajaropūñurā sabojaeka upakaja simamaka. Mia je'e: “Maḡo'ia mare o'awa'ri ḡo'imajare reyaika Tuḡarāte tiyetamaka, reyarika imabesarāka. Suḡa simamaka ‘Yija reyarāñu’, ārīwa'ri kīkirika imabesarāka maro'si”, sabojayu. ⁵⁶ Ba'iaja baawa'ri mareyarāñu.

Tuṕarāte jā'meika yi'ribeyurāte reyarika simamaka i'suṕaka mare sariatayu. ⁵⁷ I'suṕaka simako'omakaja maiṕamaki Jesucristoṕi ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā ma'rirūkia imakoṕekareka mare kitāāmaka “Jiitaka mibaayu Tuṕarā”, j̄jimakaṕi kire mar̄irijayu.

⁵⁸ I'suṕaka simamaka ṕuṕarukubekaja, jia Jesucristore yi'ṕaraka mija imabe yijeyomarā. Suṕabatirāoka “Waṕuju Tuṕarāro'si yija ba'irabekoṕeyu”, āriṕuṕajoabekaja, jiaṕi kirika mija ba'iraberijape.

16

Aṕerāte jeyobaaokaro'si niñerū rēarika

¹ Aṕerā Jesúre yi'yurāte jeyobaabaraka niñerū mija rēarūkiakaka mijare yijaiērā baayu mae. Jesúre yi'yurā Galacia ka'iakarāre yibojarapaka uṕakaja mija baaj̄kareka jia sime mijaro'sioka. ² Ikuṕaka mija baabe: Domingo rakakaja mija tōporijayu uṕaka kūṕaj̄iritir̄ijaka mija jierijape. I'suṕaka mija baarijayua simamaka, yeyarāñur̄imi imatikaja simarāñu. ³ Mija ṕō'irā ey-atirā, Jerusalénrā niñerū e'ewa'rirūkirāte “Īrā nime se'ewa'rirūkirā”, mija ār̄irāñu. Suṕa imar̄i “Jiirā ṕo'imaja nime. Nare mija e'etope”, āriwa'ri ṕapeṕa nare yo'ōj̄irāñu Jerusalénkarāre nabeaeyaerā. ⁴ “Naka ya'riye'e je'e”, ñar̄iṕuṕajoarākareka, naka ya'rirāñu.

Corintowejarā a'ririka Ṕablote ṕuṕajoaeka

⁵ Ō'ōṕi a'ritirā Macedonia wejarā yeyarāñu. Toṕi turitapabaraka mija wejea Corintorā yeyarāñu. ⁶ Ñoṕañaka mija ṕō'irā ñimarāñu je'e aṕeyari. Ṕu'ejē'rākarō'ōj̄irā torā ñimarāñu je'e aṕeyari. I'sia be'erō'ō aṕea wejea yiyapairō'ōrāja ya'yaokaro'si yire imabeyuakaka yire mija ĩj̄ijeyobaarākareka jia simarāñu yiro'si. ⁷ Jajuap̄i mija ṕō'irā ĩawa'ririka yapabeyuka yi'i. I'suṕaka simamaka, karemar̄itaka Maiṕamakire yaparāka ṕoto ñoaka mija ṕō'irā ñimarāñu je'e. ⁸⁻⁹ I'suṕaka simako'omakaja Éfeso wejarā yituirāñu Pentecostés baya o'rirāñurō'ōj̄irā. Ō'ōrāja ñimariyapayu ruṕu r̄ikimarāja yiwārōika ĩape'yoirāte imako'omakaja, r̄ikimarājaoka Tuṕarārika yiwārōika jia sana'mitiririyap̄aika simamaka.

¹⁰ Timoteore mija ṕō'irā eyarāka ṕoto jia kire mija baabe mijare k̄ikibekaja kimaokaro'si. I'suṕaka kire mija baabe yuṕakajaoka Maiṕamakirika ba'irabeiki kimamaka. ¹¹ Ba'iaja kire baabekaja kire mija e'etope. Suṕabatirā jia kire mija jeyobaabe yiṕō'irā ĩar̄i ketaokaro'si. “I'suṕaka kire mija baabe”, ñañua simamaka ketarika yita'ayu, aṕerā Jesúre yi'yurāṕit̄iyika.

¹² “¿Marāṕate majeyomaki Aṕolore etarāñu ate?”, āṕaraka ṕapeṕap̄i yire mija jēr̄iaeka ñiarape. Suṕa imar̄i aṕerā Jesúre yi'yurāka mija ṕō'irā turir̄i keyaokaro'si kire yiṕakatarikoṕerape. I'suṕaka yibaako'omakaja, “Torā ya'ririka Tuṕarāte yapayu maekaka”, kēr̄iṕuṕajoabeyu ruṕu. Suṕa imar̄i “Mae ya'r̄ij̄ikareka jia sime”, kēr̄iṕuṕajoarāñur̄imi mija ṕō'irā turir̄i ke'rirāñu je'e.

Piyia jia Ṕablote nare bojatiyaeka

¹³ Jia ṕuṕajoatirā rakajetikarāja mija imabe. Suṕabatirā maiṕamaki Jesucristore yi'ririja'atabekaja, okaj̄ij̄iap̄i mija ṕuṕajoabe. ¹⁴ Rakakaja ritaja mija baarijayua aṕerāte wayūiarikaṕit̄iyika oyiaja samija baarijape.

¹⁵ Estéfan̄as imaki, kika imarāṕit̄iyika Acaya ka'iakarā mamar̄itaka Tuṕarārika yibojarapaka yi'riū'murap̄arā. Suṕa imar̄i maekaka aṕerā Jesúre yi'yurāte jeyobaarimaja imar̄i, i'suṕakajaoka nabaarijayu naro'si. I'suṕaka simarap̄aka ōñurā mija ime. ¹⁶ I'suṕaka simamaka jiaṕi nare mija

yi'ririjaririka yiyapayau. I'supakajaoka naka Tuparārika ba'iraberimajaka jia mija imarika yiyapayau.

¹⁷ Mija tā'omaja Estéfanos, Fortunato supabatirā Acaicotatarāre etamaka jia j̄jimaka ñime. Mija p̄uri yoēpi imarā imarī, yire jeyobaawārūbeyurā. I'supaka simamaka mija p̄ō'ikarā yip̄ō'irā etairā tarāja p̄uri yire jeyobaaairā. ¹⁸ Okajājia mija imaerā mijare najeyobaaika upakaja yip̄ō'irā etatirā okajājia ñimaerā yire najeyobaayu. I'supaka baairāte majiyip̄upayeej̄kareka jia sime.

“Jia nimarū p̄o'imaja”, Pablote ār̄ip̄ūaeka

¹⁹ Asia ka'iakarā Jesúre yi'yurā, “Jia nimarū”, mijare ār̄ip̄ūairā. Aquila, kirūmu Prisca, supabatirā nawi'iarā Maiḗmakire yi'riwa'ri reñurāoka, “Jia nimarū”, mijare ār̄ip̄ūairā. ²⁰ Ō'ōkarā muḗpaka Jesúre yi'yurāoka, “Jia nimarū”, mijare ār̄ip̄ūairā naro'si. Tuparāte yi'yurā imarī, jia j̄jimakāpi mija jēñetoribu'abe.

²¹ Yi'i Pablo, ñoñu upakaja “Jia nimarū”, ār̄iwa'ri ikupaka yip̄itakāpi mijaro'si yo'op̄ūayu.*

²² Torā maiḗmaki Jesucristore yapabeyurāte “Ba'iaja Tuparāte nare baarū”, ār̄iwa'ri i'supaka mijare ñañu. “No'oj̄rāmarāja Maiḗmakire p̄e'rietarūkir̄imi seyaparū”, ār̄iwa'ri yapatiyaiki ñime.

²³ “Jia maiḗmaki Jesúre mijare baarijarirū”, mijare ñar̄ip̄ūayu.

²⁴ I'supakajaoka “Jesucristore ā'mitirip̄ēairā mija imamaka, jimarītakaja nare yiwayuñayu”, mijareka ñar̄ip̄ūatayu.

I'toj̄rāja sime ruḗu.

* **16:21** Después de dictar la carta a otra para escribir, Pablo añade su firma para que los lectores sepan que la carta realmente es de él. (Véase 2 Tesalonicenses 3.17)

Segunda carta de San Pablo a los Corintios

Ate Corintowejeakarãro'si Pablote pãpera pũataeka

¹ ¿Yaje mija ime yijeyomarã? Yi'i Pablo, yijeyomaki Timoteopitiyika, “Jia nimarũ”, mijareka yija añu. Tuparãte yire jã'meikapĩ arĩwa'ri Jesucristorika bojariroka bojataparimaji ñime*. Corintowejeareka supabatirã Acayaka'iarãoka imarã Tuparãte jiyipupayeeokaro'si rërĩrijayurãro'si ika pãpera yipũatayu. ² Mapaki Tuparã, supabatirã maipamaki Jesucristopitiyika jia mijare nabaarũ. Supabatirãoka jia pupaparaka mija imaokaro'si mijare najeyobaarũ.

Pablote ba'iaja jũako'omakaja Tuparãte kire jeyobaaeka

³ Maipamaki Jesucristo Pakika jĩjimaka imawa'ri “Jia mibaayu Tuparã”, kire yija arĩrijayu. Mapaki imarĩ, mare kiwayuĩayu. Supabatirã ba'iaja mapuparirijayu poto mare jeyobaaokaro'si maka imaki kime Tuparã. ⁴ Ritaja ka'wisika yijaro'si simako'omakaja ba'iaja yija puparikoreka yijare jeyobaaerã Tuparãte yijaka imajipe. Supa imarĩ yijare kijeyobaaika upakaja aperã ka'wisika jũairãte ba'iaja napuparikoreka nare yija jeyobaawãrũyu. ⁵ Cristore yi'yurã imarĩ, ba'iaja kijũaeka upakaja yija jũayu yijaro'sioka. I'supaka simako'omakaja Cristorirã yija imamaka, ba'iaja yija puparikoreka Tuparãte yijare jeyobaayu. ⁶ Jesucristorika bojariroka bojaripareaja ba'iaja yija jũarijayu. I'supaka simako'omakaja, sayija rakajepããrijayu jia mijare jeyobaaokaro'si. I'supaka mijaro'si yija imamaka Cristore mija yi'yua ja'atabeyurã mija imarijarirãñu. Ba'iaja yija jũarijayu poto Tuparãte yijare jeyobaarijayu. I'supaka yija imarijayua õñurã imarĩ, ba'iaja jũaripotojo okajãjia imawa'ri samija rakajepããyu mijaro'si. ⁷ Yija upakaja Cristore yi'yurã imarĩ, ba'iaja jũarijayurã mija ime. Supa imarĩ “Yijare kijeyobaaika upakaja Tuparãte nare jeyobaarãñu, jia kire nayi'yaokaro'si”, mijareka arĩpupajoairã imarĩ, ba'iaja yija puparibeyu.

⁸ Mija ã'mitipe yija jeyomarã. Asia ka'iarã tuparaka jimarĩa ba'iaja yija jũarapakakaka mija õrĩrika yija yapayu. Jimarĩtaka ba'iaja jũawa'ri, okajãjimarĩa sarakajepããwãrũbeyurã rõ'õjĩrãrãja yija jarape. Supa imarĩ “Reyarũkirãja yija ime je'e mae”, arĩpupajoabaraka ba'iaja yija puparape. ⁹ Supabatirã “Najããrũkirãja yija ime”, yija arĩpupajoarape. Supa imarĩ yija pupayariji marãkã'ã yija po'ia ãarĩrĩwãrũbeyu. I'supaka simako'omakaja “Reyaekarã imakopeirãte pariiji õñia jaripe'rĩrũjeiki imarĩ, Tuparã ãrĩkaja imaki yijare ãarĩrĩwãrũiki”, yija arĩwãrũerã i'supaka yijaro'si simarape. ¹⁰ “Yija reyaerã baayu”, yija arĩtirapakarã werikareka Tuparãte yijare o'atarape. Supa imarĩ, “Ñamajĩoka i'supaka oyiaja Tuparãte werikareka yijare baajiparijarirãñu”, arĩpupajoawa'ri ba'iaja yija puparitiyabeyu. ¹¹ I'supaka yijaro'si simaerã Tuparãte mija jẽñejirijayuapĩ arĩwa'ri yijare kijeyobaarijayu. Jia Tuparãte yijare jeyobaamaka ãawa'ri, “Jia mibaayu Tuparã. Mire yija jẽñeika upakaja mibaarape Pabloraokaro'si”, rĩkimarãja po'imajare kire arĩrãñu.

Ikupaka simamaka Corintowejeearã Pablote a'riberika

¹² Apea ikupaka pupajoawa'ri jĩjimaka yija ime. “Tuparãte yapaika upakaja wããrõ'õrãja po'imajare jia yija baarijayu, nare pakibekaja”, yija puparõ'õpi yija arĩpupajoayu. Ika wejeareka imarã wapuju pupajoatirã nawãrõika

* 1:1 Apóstol

upaka mijaka yija imawārūbeyu. I'supakamarīa sime, Tuparāte yijare jey-obaamaka jia mijaka yija imawārūrijayu. ¹³ Supa imarī rukubaka mija pupajoakaro'simarīa papeera o'otirā mijaro'si sayija pūatarijayu. Yija wārōika jia mija oñaokaro'si mijaro'si sayija o'oyu. ¹⁴ Ika mijare yibojaika, “Pablo kijeyomarāpitiyika wājia bojairā nime”, jia ārīwārūbeyukajīrā ĩrārimarāre ime ruḡu. ĩrārīmi jia yijare o'ritirā “ĩrā pūri jītaka yijare wārōekarā”, yijareka nimaupatiji narīrika yija yapayu. I'supakajaoka maipamaki Jesucristore pe'rietarāñurīmi “Jia yijare ā'mitiriwa'ri mire nayi'rika”, jījimakaḡi kire yija ārīrāñu.

¹⁵ “Jia yika nime je'e. Supa imarī Macedonia ka'iarā ya'rirāka poto napō'ipī yo'rirāñu mamarī”, ñarīpupajoakoperape. I'supaka yibaarikareka ĩ'pakuri mija pō'irā eyawa'ri jībaji mijare yijeyobaajāāeka. ¹⁶ “Macedonia ka'iarā ya'rirāka poto napō'i ñimatawa'rirāñu, supabatirā yipe'rirāka potooka i'supakajaoka yibaarāñu ate”, ñarīpupajoakoperape. “Judeaka'iarā yeyawārūokaro'si Corintowejeakarā yire jeyobaarāñurā”, ñarīpupajoarape. ¹⁷ “Ĵia pupajoarimarīaja i'supaka yijare kērāpe bai je'e”, yireka mija ārīpupajoayu bai? Tuparāte o'ribeyurā pūri nañu upakaja baabeyurā imarī, “Ā'ā, i'supaka yibaarāñu”, ārīripotojo ñamajī ate “Jēno'o, ape upaka yibaarāñu”, āñurā. I'supaka ārībeyuka ñime yī'i pūri. ¹⁸ Kēñu upakaja baaiki kime Tuparā. I'supakajaoka, “Ikupaka yibaarāñu”, ñañua ape upaka baabeyuka ñime. ¹⁹ Kēñua upakaja baarijayuka Tuparā Maki Jesucristo. Supa imarī “Ā'ā ikupaka yibaarāñu”, ārīripotojo, ape upaka baabeyuka kime. Kirika bojariroka mijare yija wārōrijayu, yī'i Pablo, Silvano supabatirā Timoteopitiyika. I'supaka simamaka “Ikupaka yija baarāñu”, ārīripotojo ape upaka yija baabeyu yijaoka. ²⁰ “Ikupaka jia yibaarāñu yirirāte”, kērīka upakaja ritaja Tuparāte baaeka Kimaki Jesucristopi ārīwa'ri. Supa imarī jia Jesucristopi mare kibaarijayua oñurā imarī “Rita, kērīka upakaja baaiki kime”, ārīwa'ri Tuparāte majiyipupayeerijayu. ²¹⁻²² Jesucristore mayi'yua maja'atakoreka Tuparāte mare jeyobaayu. Supa imarī ikijioka kime Jesucristorirā maimaokaro'si mare wā'maekaki. Supabatirā kirirā maima beaokaro'si Espiritu Santore mapupakarā kiña'ajāāeka. I'supaka kibaamaka, “Jia yirirāte yibaarāñu, kērīka upakaja Tuparāte mare baarāñu”, marīpupajoayu.

²³ “Mija pō'irā ya'rirāñu”, ñarāpaka mijare pakiberapaki yī'i. Okajājiapi mijare okajāariyapaberīwa'ri mija pō'irā ya'riberape ruḡu. Tuparāte ĩaika wājītāji ikupaka mijare ñañua rita sime. ²⁴ Mijare okajāātīkarā imarīpotojo, “Ikupaka mija baabe, ikupaka pūri mija baa'si”, ārīwa'ri mijare jā'meriyapabeyurā yija. Cristore yī'ritīkarā mija imamaka, jījimaka mija imaokaro'si wārōbaraka mijare jeyobaarika yija yapayu.

2

¹ Bikija mija pō'irā eyatirā, mija pupape'rirā okajājia mijare yijaimaka ba'iaja mija puparape. I'supaka simako'omakaja, “Tuparāte yapaika upaka baabeyurāte pūri yokajāārāñu je'e ruḡu”, ñarīpupajoarape. I'supaka simamaka “Ba'iaja napuparia'si ate”, ārīwa'ri mija pō'irā turirī ya'ribeyukaji ruḡu. ² Jījimaka yire imarūjerimaja mija ime. Supa imarī okajājiapi mijare yijaijīka ba'iaja pupariwa'ri, marā aperā jījimaka yire imarūjerimaja imaberijīñurā. ³ “I'supaka napuparijīñu”, ārīwārūtīrā ba'iaja mija puparirika yapaberīwa'ri mija pō'irā ya'ribeyu ruḡu. Mija pō'irā yeyarūki ruḡu mijaka okajierika yapawa'ri “Ikupaka mija baabe”, āparaka papeera takaja mija pō'irā yipūatarape. Okajietirā ba'iaja pupapekaja jījimaka yire puparirūjerūkirā mija

imaokaro'si mijare sayipūatarape. Supa imarī “Naḡō'irā yeyarāka ḡoto jia simamaka ĩtirā ĵĵimaka nimarāñu je'e naro'sioka”, ñarīpupajoayu. ⁴ I'sia ḡapera mijaro'si yo'orapaka ḡoto jimarīa ba'iaja yipuparape yoraparō'ōĵirā. Supa simako'omakaja sītirā ba'iaja mija pupayaokaro'simarīa ḡapera mijare yipūatarape. “Jia mare wayuīaiki kime Pablo”, mija ārīwārūokaro'si mijare sayipūatarape.

Ba'iaja mare baakoḡerapakiteoka mija wayuīabe, Pablote ārīka

⁵ Ba'iaja mija watoḡekarā baarapakite jia imarika yapawa'ri jājia kire mija baarapakakaka mijaro'si yo'oerā baayu mae. Ba'iaja kibaarapaka ā'mitiritirā, ba'iaja yipuparapaka simamaka saḡemawa'ribaji mija imarape je'e, mijaro'sioka. I'supaka simako'omakaja “Ba'itakaja mijare puparirūĵetiyaberapaki kimarape je'e”, ñañu ba'itakaja kijūarika yapaberīwa'ri. ⁶ Ba'iaja kibaarapaka simamaka mija rērāpaka ḡoto “Ikupaka kire mabaaye'e kipupape'yaokaro'si”, mija ima upatīpañakaja ārītirā i'supaka kire mija baarape. I'supaka simamaka maekaka ḡuri pupape'yuka kijayua simamaka koḡakaja samija ja'atabe. ⁷ I'supaka kire baabekaja, ba'iaja kibaakoḡekareka ye'kariritirā jia kire mija jeyoape ate. I'supaka kika mija imabe, tērīritakaja ba'iaja pupariwa'ri “Marākā'ā baatirā jia naka imawārūbeyuka yi'i”, kērīpupajoakoreka. ⁸ Kika mija jeyoapakā'ā, “Rita yire nawayuīayu ate”, kēñaokaro'si i'supaka kika mija imarika yiyapayu. ⁹ Kire yibaarūjerapaka upakaja mija yi'rirā ḡapera mijare yipūatarapaka imarī, “Maekakaoka nare ñañu upakaja baairā nime”, mijareka ārīpupajoaiki ñime. ¹⁰ Supa imarī ba'iaja baakoḡekakite ba'iaja baaeka mija ye'karirirākareka i'supakajaoka simarāñu yiro'sioka. Yire ba'iaja kibaaika imakoḡeĵika sareka kire yiwayuīajīñu. Ī'rīka upakaja ĵĵimaka mija imarika yapawa'ri Cristore ĩaika wāĵitāĵi i'supaka ñimarijayu. ¹¹ Kire mawayuīaye'e, ba'iaja pupawa'ri Satanāre yapaika upakaja kibaa'si. I'supakajaoka maro'si sima'si, majeyomakite mawayuīajīñu. Satanāre mare ḡakiriyapaikakaka ōñurā maime.

Corintokarā majaroka Pablote ā'mitiririyapaeaka

¹² Tróadeweĵearā yeyarapaka ḡoto Maipamakire yire jeyobaaikaḡi ārīwa'ri imatikaja ḡo'imajare imarape yire na'mitiyaokaro'si. Supa imarī Jesúrika bojariroka nare yiwārōmaka ĵĵimakapi tokarāre yire ā'mitirape. ¹³ I'supaka simako'omakaja Tróaderā majeyomaki Titore imabepakā'ā ba'iaja yipuparape. Torājīrā mae, tokarāre yimajaroka bojaweatirā Macedoniaka'iarā ya'raḡe Titore mo'arī.

¹⁴ Ba'iaja yipupariko'omakaja Cristorirā yija imamaka dakoa imabeyua yijare tērīrūkia mae. Supa imarī “Ĵiitaka mibaayu Tuparā”, āḡaraka jia yija puparijayu. Supabatirā Cristorika bojariroka boḡapibarimaja yija imaokaro'si Tuparāte yijare ḡūataeka ritaja ḡo'imajare sōñaokaro'si. I'supaka simamaka ĩ'rākō'rīmato jariwa'ririmarīaja sayija bojatapamaka ā'mitiritirā, Cristore nayī'yu. Īakōrī je'e, ikupaka sime: Mapaōmea majoeika ḡoto ritaja saĵisia ḡibika ritaja ḡo'imajare wī'īka upaka simarijayu. ¹⁵ Cristorika bojariroka yija boḡapibamaka ĩawa'ri ĵĵimaka Tuparāte yijaka ime. Kirika yija wārōtapa, Tuparā ḡō'irā a'rirūkirā, supabatirāoka ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā a'rirūkirā ḡariĵi sā'mitiririjayurā. ¹⁶ Cristore yi'riberirika ima, “Ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā a'ririwapakā”, ārīwa'ri nare yija bojamaka nayi'ribeyu Cristorika yija wārōika ā'mitiririyapabeyurā. Tuparā ḡō'irā a'rirūkirāro'si ḡuri nare yija wārōika nayī'yu ōñia nimajīḡarūkiroka naro'si simamaka. I'supaka Cristorika yija wārōrijayua ḡemawa'ribaji imatiyaika simamaka Tuparāte yijare jeyobaaberirikareka, marākā'ā baatirā wājia

sayija bojawārūberijāēka. ¹⁷ I'supaka ñañua simako'omakaja, rīkimarāja nime niñerū tōporiyapawa'ri takaja Cristorika bojariroka wārōtaparimaja. Nuṣaka baarijaribeyurā yija ṣuri. Jesúrírā imarī, kirika bojariroka ṣakirimarīaja ṣo'imajare wārōerā Tuṣarāte ṣūatairā yija ime. I'supaka ṣupajoairā yija ima simamaka kíaika wājítāji wājirokaṣi yija wārōrijayu.

3

“Mamarī imara'aekakukukaka be'erō'ō mamakukukaka majaroka mayi'ririjarirūkia ikuṣaka sime”, Pablote ārīka

¹ I'supaka yo'oko'omakaja “Yija imarā imatiyarimaja”, ārīwa'rimarīa i'supaka mijare yija bojayu. Aṣerā wārōrimaja ṣuri “Imatiyarimaja yija ime”, ārīkoṣerijayurā. Mija ṣō'irā netarijayu ṣoto ṣaṣera naro'si aṣerāte o'oeka mijare nabearijayu. I'supaka mijare nabeaika ṣaṣera ima, “Jia wārōirā nime”, ārīwa'ri nawārōirō'ōkarāre no'orūjerijayu. I'supakajaoka aṣerō'ōrā na'yu ṣoto mijare nawārōikakaka ṣaṣera no'orūjerijayu. Yija ṣuri, i'supaka baabeyurā. ² Mijaja imarā “Jia wārōirā yija ime”, āṣaraka ṣaṣera yija bearūkirā uṣaka yijaro'si imarā. Yija wārōika yi'riwa'ri ba'iaja mija baaika ja'atatirā aṣeupaka mija o'amaka íatirā, “Jia Cristorika bojariroka Pablorākare nare wārōyu”, ritaja ṣo'imajare ārīṣupajoarijayu. I'supaka mija baaika yija ṣupakarā sayija ōñu. ³ Cristo ṣaṣera maika uṣaka imarā mija ime. Kirika bojariroka yija wārōikaṣi ārīwa'ri Cristore mija ṣupaka jia o'aika ritaja ṣo'imajare íawārūpatayu. Aṣerā wārōrimaja ṣaṣera o'oeka narikaika uṣakamarīa mija ime. Tuṣarā, ōñia imajīṣarimaji Espírítu Santore mija ṣupakarā mijare kíña'ajāēka simamaka i'supaka sime. Moisés imaroyikakiro'si ātapāiarā Tuṣarāte o'oeka uṣakamarīa sime mae. I'supakamarīa simamaka maṣupaka Espírítu Santojo mare o'arijayuka.

⁴ Jia mijare yija wārōerā Cristore yijare jeyobaayu. I'supaka simamaka “Nare yija wārōikaṣi ārīwa'ri Cristore yaṣaika uṣaka baairā nime”, Tuṣarāte íaika wājítāji yija ārīwārūyu. ⁵ I'supaka jījimaka yija āñua simako'omakaja yija ṣupayariji yija ōñuṣi ārīwa'rimarīa jia yija wārōyu. Tuṣarāte yijare jeyobaaikaṣi ārīwa'ri takaja ritaja yija baawārūyu. ⁶ Tuṣarājaoka imaki kimajaroka mamakukukaka bojaíjirimaja yija imaokaro'si yijare jeyobaaiki. Suṣa imarī “Yimakire ā'mitiripēairāte yitāāñu”, Tuṣarāte āñua bojaika sime mamakukukaka majaroka. Suṣa imarī bikija Moisés imaroyikakite o'oeka ārīroyika uṣakamarīa yija wārōyu mae. Espírítu Santopi ārīwa'ri maṣupaka o'amaka kire mayi'rirūkiakaka sabojayu mamakukukaka majaroka. Bikija Tuṣarāte já'meka o'oeka yi'rikoṣeirā ṣuri nareyarāka be'erō'ō kika imajīṣabesarāñurā. I'supakamarīa sime mamakukukaka majaroka yi'yurāro'si ṣuri. Espírítu Santore nare ña'rījāimaka Tuṣarāka ōñia nimajīṣarāñu ārīwa'ri sabojayu.

⁷⁻⁸ Kijā'meika āta ṣāiarā o'otirā, Moisés imaroyirekakite mamarī Tuṣarāte kire saja'ataeka. I'sia kire kija'ataekarīmi Tuṣarāte kíaeka be'erō'ō simamaka jimarī jājia Moisés ṣema yaaboaeaka. I'supaka simamaka Israeltarā marākā'ā baatirā sarakajepāāberiwari kíṣema niariyapaberika. Bikija Tuṣarāte já'meka jíitaka simaeka. I'supaka simaeka koṣakaja Moisés ṣema jājia yaaboaeaka. Suṣa imariṣotojo írārīmi uṣakaja sariririjarika. Bikija Tuṣarāte já'meka o'oeka jājia yaaboaikapítiyika ṣo'imajaro'si kire sakija'ataeka simako'omakaja sayi'riwārūberiwari, Tuṣarā ṣō'irā ṣo'imajare a'riberika ārīwa'ri sabojayu. Mamarī kijā'meroyika yaaboaikapítiyika sakija'ataeka simako'omakaja satērīwa'ribaji jia sime ika mamakukukaka majaroka. Suṣa imarī ōñia imajīṣarūkiakaka Espírítu Santore maro'si

e'era'aeka. I'supaka ima imarĩ, ñamajĩ aperiurioka purirũkimarĩa sime. ⁹ Bikija Moisés imaroyikakite kijã'merũkia Tuparãte kire ijikakaka puri sayi'riberiwari "Tuparãte yapaika upaka po'imajare baabepakãã ba'iaja nare kimarũjerãñu", sãñu. I'supaka imaripotojo jãjia yaaboaikapi setaeka. Ika mamakukukaka majaroka puri Tuparãte ãaika wãjitãji wãjia po'imajare imarũjerikakaka mare bojaika. Supa imarĩ bikijakaka jãjia yaaboaikapi setako'omakaja mamakukukaka puri tẽrĩwa'ribaji imatiyaika majaroka sime. ¹⁰ Jia simaroyika mamarĩ Moiséte jã'meroyika. Supa simako'omakaja satẽrĩwa'ribaji imatiyaika sime ika mamakukukaka majaroka. I'supaka mapupajoaika simamaka, "Mamarĩ imara'aeka majaroka imatiyabeyua sime mae", marĩpupajoayu. ¹¹ Ñoaka imarũkimarĩa imaripotojo Moiséte jã'meroyika jãjia yaaboika watopekapi etaeka. I'supaka simamaka, ika mamakukukaka majaroka Tuparãte mare ja'ataeka puri imajiparũkia imarĩ, tẽrĩwa'ribaji imatiyaika sime.

¹² "Imajiparũkia sime", jia õrĩwãrũirã imarĩ, kĩkirimarĩaja po'imajare sayija wãrõrijayu. ¹³ Imajiparũkia simamaka, Moisés imaroyirekaki upaka yija imabeyu. Kipema jãjia yaaboaeke yaririjarika Israelkarãre ãakoreka sayapãiapĩ kipema kirãrĩta'aroyika. Kipema jãjia yaaboaeke yaririjarika ãrĩrikopakaja mamarĩ Moiséte jã'meroyika tiyirijayua. ¹⁴ I'supaka simarijariko'omakaja Israelkarã puri satiyirijayua ã'mitiripẽaberikarã imarĩ, maekakaoka i'supakaja imañujurã ruðu. I'supaka imarã nimamaka, Moiséte jã'meroyirekakaka niaika poto, "Kopakaja Tuparãte satiyetaeka", ãrĩwãrũbeyurã nime. I'supaka imabekaja, Cristore takaja yi'yurã nimajĩkareka puri jia sanorĩwãrũjĩñu. ¹⁵ I'supaka imaripotojo maekaka pariiji Moiséte o'oeka wãrũripotojo sanorĩwãrũbeyukaji ruðu. ¹⁶ I'supaka simakopekoko'omakaja Maipamakire ãrãrimarãre yi'riũ'mumaka ãtirã nare kijeyobaayu "Sanawãrũrũ", ãrĩwa'ri. ¹⁷ Espĩritu Santopi ãrĩwa'ri Maipamakire mare jeyobaayu. I'supaka mare jeyobaabaraka maka kimarijayua simamaka, Moiséte jã'meroyika mayi'rikopeka ja'atirã, Cristore yapaika upakaja baawãrũirã maimae. ¹⁸ Kopakaja jia sõrĩwapu'atairã jariwa'ri, Maipamakire pupajoarijaparaka, tẽrĩwa'ribaji kima morĩwãrũrijayu mae. I'supaka maimapi ãrãrĩmi upakaja jibaji Maipamaki upakaja maimarijarirã Espĩritu Santore mapupaka mare o'arijayu.

4

¹ Yijare wayuĩawa'ri, yijare wã'matirã kimajaroka mamakukukaka po'imajare wãrõrimaja Tuparãte yijare imarũjeka. I'supaka simamaka, ba'iaja aperiuri yijaro'si simarijayua imako'omakaja, sayija wãrõrija'atabeyu. ² Supa imarĩ aperiuri kareaja i'yoa baarijayu upaka baabeyurã yija ime. I'supakajaoka "Jia po'imajare yijare yi'rĩrũ", ãrĩwa'ri wapuju nare pakibeyurã yija ime. I'supaka imarã imarĩ, Tuparãrika bojariroka apemijipi so'atirã yija õñu upakaja yija pupajoaika wãrõbeyurã yija ime. Supa imarĩ Tuparãte ãaika wãjitãji jia wãjiroka norĩwapu'atawãrũirokapi po'imajare Tuparãrika yija wãrõyu. I'supaka yija baamaka "Pakibeyurã nime", po'imajare yijareka ãrĩwãrũyu. ³ I'supaka yija wãrõika simako'omakaja "Pablorãkare wãrõika ãrãrimarãre õrĩwapu'atabeyu", ãñurã mija ime ãrãrimarã. Ikuþaka sime: Maipamakire yi'rĩriyapaberiwari, ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã a'rĩrũkirã imarĩ, yija wãrõika norĩwapu'atawãrũbeyu. ⁴ Cristore nayi'ribeyuapi ãrĩwa'ri po'imajare kipakika upakaja Satanãre nare imarũjerijayu ruðu. Supa imarĩ Jesũrika tẽrĩwa'ribaji imatiyaiki bojariroka õrĩwapu'atabeyaka nare kimarũjerijayu. I'supaka nimarijayua simamaka, "Tuparãte ima

upakaja Jesúre ime”, nariwārūbeyu. ⁵ Jesucristore jiyipupaka oñurā imarī, yija baarijayuakaka takaja pupajoabaraka po'imajare wārōbeyurā yija. “Imatiyairā Pablorākare ime mirākiyu”, mija ārīrika yapaberwa'ri i'supaka yija baabeyu. I'supaka baabekaja “Jesucristo kime Maipamaki”, āparaka yija wārōrijayu. Supa imarī mijare ĩarīparaka yija ba'irabeĳirā Jesúre yijare pūataeka simamaka, kiyapaeka upakaja yija baarijayu. ⁶ Tuparā puri ika wejea rubu'ataeka, neia simakopekareka savorirūjekaki. I'supakajaoka Cristore yija oñberikopekareka, yijare kire kiōrīwārūrūjeka. Supa imarī Jesucristore yija yi'pakā'ā Tuparāja tērīriki kimaoka yija puparō'ōrā yijare oñrūjerapaki.

⁷ Tērītakakaka Tuparārika bojarī kipūataekarā imariṽotojo “Tērīrirā yija ime”, āribeyurā yija. ĩakōrī je'e: Wapajā'rīmarīa jotoka'i jototōsiarā wapajā'rīa jāma upaka imarā yija ime. I'supaka simamaka yija pupakarā Tuparārika yijareka imarā yija ime. Supa imarī “Napupajoaikapimarīa wārōrimaja nime. Tuparā tērīrikaja imakite nare jeyobaaikapī jia nabaayu”, po'imajare yijareka ārīwārūyu mae. ⁸ Po'imajare Jesúrika bojariroka wārōripareaja, ĩrākurimarīa ba'iaja yija jūarijayu. I'supaka simako'omakaja, sarāja sayija ja'atarijaribeyu. I'supakajaoka “¿Marākā'ā yija baarāñu mae?”, āriṽupajoako'omakaja “Tuparāte yijare ja'atayu”, āribeyurā yija ime. ⁹ Rīkimarāja yijare ā'mijīairāte imako'omakaja Tuparā puri yijare ja'atabeyuka. ĩrākurimarīa yijare jāārika ri'kakopeirā imarī, yijare nakāmibaaeka simako'omakaja Tuparāte yijare jeyobaaika simamaka yijare najāāwārūbeyu. ¹⁰ Yija turirijayurō'ō rakakaja nime ĩrārimarā yijare jāārika ri'karijayurā. Jesúre najāāeka upakajaoka yijare najāāriyapayu. I'supakajaoka ba'iaja kijūaeka upakaja jūariṽotojo jia sayija rakajepāāmakā ĩawa'ri, “Napupakareka Jesúre imamaka, kirikapī i'supaka nime”, po'imajare ārīwārūokaro'si supa yija imarijayu. ¹¹ Jesúrika bojariroka yija wārōripareareka, ĩrārīmi upakaja yijare jāārika nari'kaika watopekarekaja yija imarijayu. I'supaka yijaro'si simako'omakaja “Jesúre napupakareka imapī ārīwa'ri kiupaka jia sanarakajepāārijayu”, yijareka po'imajare ārīwārūokaro'si i'supaka yija jūarijayu. ¹² I'supaka ba'iaja yija jūaika simako'omakaja, yija wārōika ā'mitiritirā samija yi'yuaṽi ārīwa'ri Tuparāka oñia mija imajīparāñu.

¹³ I'supaka simamaka ba'iaja yija puparibeyu. Mija ĩabe, ikupaka sāñu Tuparā majaropūñu o'oeakarā: “Tuparāte yi'yuka imarī, kirika bojariroka po'imajare yiwārōyu”, ĩrīkate ārīka. I'supakajaoka yija pupajoayu yijaro'si. Tuparāte ā'mitiripēairā imarī, kirika bojariroka ja'atarimarīaja yija wārōrijayu. ¹⁴ I'supaka pupajoairā imarī, po'imaja yijare jāārika ri'kakopeika yija kīkibeyu. Maipamaki Jesucristo reyaekakite oñia Tuparāte jariṽe'rirūjeka ate. Supa imarī Jesúrirā yija imamaka, “Yija reyakoṽeko'omakaja oñia Tuparāte yijare jariṽe'rirūjerāñu ate”, yija āriṽupajoayu. I'supakajaoka mijare kibaarāñu. Supabatirā kimarō'ōrā Tuparāte mare e'ewa'rirāñu. ¹⁵ Supa simamaka, “Jia mijaro'si simarū”, ārīwa'ri ba'iaja jūariṽotojo Tuparārika bojariroka mijare yija wārōrijayu. I'supaka yija baaika simamaka ĩrārīmi upakaja rīkimabaji Jesucristore yi'yurā po'imajare imarijayu. Kire nayi'yuaṽi ārīwa'ri jia Tuparāte nare baamaka “Mare wayuñaike imarī, jia Tuparāte mare baayu”, narīrijayu. Supa imarī “Tērīrikaja imatiyaiki kime”, ārīwa'ri po'imajare kire jiyipupayeerijayu.

¹⁶ I'supaka simamaka ba'iaja pupapekaja Jesúrika bojariroka ja'atarimarīaja yija wārōrijayu. Yija po'ia ba'iaja jūabaraka rūetaka sajaririjariko'omakaja ĩrārīmi upakaja yija pupaka okajāja imaokaro'si Tuparāte yijare jeyobaarijayu. ¹⁷ Ritaja wejea yija turitaparō'ō ba'iaja yija

jūarijayua p̄uri wejejē'rākaja imarūkimarīa sime. Suḡa yija jūako'omakaja, “Kika ōñia yija imajiparūkia p̄uri tēriwa'ribaji jia imarūkia sime yijaro'si”, āriḡupajoawa'ri, maekaka jimarī ba'iaja yija jūakoḡeika marā imabeyua yijaro'si. ¹⁸ Suḡa imarī ika ka'iareka yija ĩarijayua p̄uri p̄urirūkia sime. I'suḡakamarīa yija ĩabeyua p̄uri imajiparūkia ima. I'suḡaka simamaka, maekaka yija ĩarijayua p̄upajoatiyabekaja yija ime. Mabo'ikakurirā maimarūkiakaka p̄uri sīaberiripotojo sayija p̄upajoatijarijayu.

5

¹ Ika maḡo'ia wejejē'rākaja ōñia imarūkiro'simarīa sime, ñojimarīji reyarūkia. I'suḡaka simako'omakaja “Mareyarāka be'erō'ō ōñia mare jarīḡe'rirūjetirā maḡo'ia Tuḡarāte mare o'arāñu”, marīḡupajoayu. I'suḡaka mare kibaarūki p̄o'ip̄uri maekaka maḡo'ia ima uḡakamarīa imarāka, ōñia imajiparūkia imarī. ² Ika ka'iareka imabaraka ka'wisika majūarijayu ḡoto Tuḡarā p̄ō'irā mamaka p̄o'iaḡi imarika maḡupajoarijayu. ³ Yiaḡupaka takap̄ijimarīa Tuḡarā p̄ō'irā maimarāka simamaka i'suḡaka ñañu. Mamaka p̄o'ia mare kio'arākaḡi k̄ip̄ō'irā maimarāñu. ⁴ Ba'iaja imarikareka rūñurā imaripotojo dakoa okamirāmarīaja aḡekukurā imarika maimariḡupajoayu. I'suḡaka maḡupajoaika, “P̄o'imarīrā maimariyaḡayu”, āriwa'rimarīa samaḡupajoayu. Wāārō'ōrā maima ja'atatirā, reyariba'ikakamarīa p̄o'ikirā maimariyaḡayu. ⁵ Suḡa imarī mareyarāka be'erō'ōḡi, p̄o'ia mare kija'atarākaḡi maimaokaro'si Tuḡarāte mare p̄o'ijiaeka. Suḡa imarī “Tuḡarā imaki i'suḡaka mare baarūkika”, marīwārūokaro'si Esp̄iritu Santore mare kiñā'ajāāeka.

⁶ I'tojīteḡi āriwa'ri maka kima moñua simamaka, Tuḡarāte mayi'yu. Ō'ōrā maima ḡoto p̄uri, maiḡamaki Jesucristo p̄ō'irā maimabeyua simako'omakaja “Mareyarāka be'erō'ōḡi p̄uri kika maimarāñu”, jījimaka marīrijayu. ⁷ Maekaka wāārō'ōrā kire maibeyukajia simamaka i'suḡaka mañu. Jesūre yi'yurā imarī, “Mare kērika uḡakaja maro'si simarāñu”, marīḡupajoayu samaibeyua simako'omakaja. ⁸ Suḡa imarī “Tuḡarāte ārika uḡaka baaiki imarī maḡo'ia mare kio'arāñu”, mañu. I'suḡaka simamaka, reyatirā sarekaja Maiḡamakika maimariyaḡakoḡeyu. ⁹ I'suḡaka p̄upajoaripotojo ika ka'iareka ōñia maimatiyikuriji jījimaka kīajiyuika mabaarijayu. Ō'ōrā maima ḡoto mabaarijayu uḡakajaoka mareyarāka be'erō'ōḡi maimarāñurō'ōrā mabaarāñu. I'suḡaka imarijarirūkirā maima. ¹⁰ I'suḡaka simamaka ritaja ika wejeareka kiro'si mabaañjika ĩ'rārīmi Cristore ĩarāñu. I'suḡaka kibaarāñurīmi jia, ba'iaoka kiro'si mabaañjika ko'aḡitorāja sawaḡa matōḡorañu.

Ikuḡaka sime Tuḡarāka jia imarika

¹¹ I'suḡaka kiro'si yija baañjika “Kīarūkia sime”, āriwa'ri Tuḡarārika bo-jariroka p̄o'imajare yi'yaokaro'si jia oyiaja nare yija wārōrijayu sayija ōriwārūirō'ōjīrāja. I'suḡaka yija baaika, suḡabatirāoka kiyapaika uḡakaja yija imarijayua ōñuka Tuḡarā. I'suḡaka simamaka samija ōñu je'e mijaro'sioka. ¹² Mija ĩabe. “Jiirā nime”, yijareka mija āñāokaro'simarīa i'suḡaka mijare yija bojayu ate. I'suḡaka baabekaja “P̄abloraḡare waḡuju mija jaiyuyeyu”, yijare jaiyuyeirāte mija āñāokaro'si mijare sayija bojarijayu. Ikuḡaka nime yijare jaiyuyeirā: “Jia wārōrimaja nime”, p̄o'imajare nareka āñāokaro'si nawārōrijayu. I'suḡaka baaripotojo “Ķyaje yija p̄uparō'ōḡi p̄uri jia Tuḡarāka yija ime?”, narīri imakoḡeyu. ¹³ Tuḡarāte yijiyip̄upayeetiyariḡareaja “Waḡuju wejabiritikakiji kime P̄ablo”, ĩ'rārimarāre yireka ārikoḡeika, marā imabeyua yiro'si. I'suḡaka narīko'omakaja “Jia ōriḡūairā imarī, Tuḡarārika bojariroka jia yijare nawārōrijayu”, yijareka mija āriḡupajoajika jia sime. Jia mijare jeyobaaokaro'si i'suḡaka yija baayu. ¹⁴ “Cristore mare wayuīatijayu”,

āriḗpupajoairā imarī, jērītarimarīaja kirika bojariroka yija wārōrijayu. Mare wayuḗawa'ri ba'iaja mabaaka wapa maro'si kireyaḗjika simamaka, kika reyaekarā upakaja maime maro'sioka. ¹⁵ Ritaja ḗo'imajare wayuḗawa'ri ba'iaja nabaaka wapa Jesúre naro'si reyaḗjika. Ikijioka imaki reyaripotojo ōñia jariḗ'rikaki. Supa imarī “Jijimaka maimarūkia takaja pupajoabekaja maimaye'e mae”, āriḗpupajoawa'ri kīarijiyuika takaja mabaarijariye'e.

¹⁶ Supa imarī ḗo'imajare ĩatirā “I'supaka nime”, Tuparāte ōribeyurāte ārika upaka yija āribeyu mae. Cristore yi'ribeyukajirā yija imaroyirapaka poto puri “Mupakaja imaki kime”, kireka āriḗpupajoairā yija imaroyirape. Maekaka puri jia Cristore yi'yurā imarī, ape upaka kireka yija pupajoayu. ¹⁷ Supabatirā Jesucristoriki puri Tuparāte kipupaka o'aekaki imaki. Bikija kimaroyika mirākareka aḗupaka kipupaka o'aekaki imarī, mamarokaḗi oyiaja pupajoaiki kime mae. ¹⁸ Tuparā ĩrīkaja imaki mapupaka o'aiki. Bikija puri kire jo'ata'arimaja maimaeka simako'omakaja Jesucristore reyaekaḗi āriwa'ri “Jia yika mija imabe”, Tuparāte mare ārika. Supa imarī i'sia majaroka ḗo'imajare yija wārōikaḗi jia kika nimaerā, nare bojarimajaro'si yijare kipūataeka.

¹⁹ Mija ĩabe, ikupaka sime ḗo'imajare yija wārōika: Ritaja ḗo'imaja Tuparāte jo'ata'arimaja upaka nimako'omakaja jia kika nimarika kiyapaeka. Supa imarī ritaja ba'iaja nabaaka wapa Jesucristore naro'si reyaḗjiokaro'si kire kipūataeka. Supabatirā kire nayi'yuape āriwa'ri dakoa oka nare imabeyua Tuparāte ĩaika wājitāji. Supa imarī jijimakape kirirā nare kimarūjeyu. Ika majaroka ritaja ḗo'imajare yija wārōtapaokaro'si Tuparāte yijare pūataeka.

²⁰ I'supaka simamaka Cristoro'si kirika bojariroka bojaḗjirimaja yija ime. Po'imajare yija bojaika Tuparāja etatirā kibojari kopakaja nare sayija bojayu. I'supaka yija ima simamaka, “Kirika bojariroka yi'riwa'ri jia kika mija imabe”, ḗo'imajare yija āñuape āriwa'ri Tuparāte nare okajāārijayu.

²¹ Mija ĩabe. ĩrākurioka ba'iaja baakoribeyuka Jesúre imako'omakaja, ba'iaja baarimaji upaka reyarūkika Tuparāte kire imarūjeka. I'supaka kibaaekape ba'iaja mabaaka wapa kiwapakoyika simamaka “Ba'iaja nabaakaḗitiyika nimabesarāñu mae Yimakirirā imarī”, mareka Tuparāte āñu.

6

¹ Tuparāte yijare jeyobaamaka kimajaroka wārōrimaja imarī, ikupaka mijare yija āñu: “Mijare wayuḗabaraka, jia Tuparāte mijare baaika simamaka jia kire ā'mitiripēarijaparaka mija imabe. Kire mija yi'ripakiwā'imarīa'si.” ² Mija ĩabe, kimajaroka o'oeka imape ikupaka kērīka:

“Mijare yijeyobaarūkirīmi seyaeka poto, mija jēñerijayua ā'mitiritirā jia mijare yijeyobaaeka ba'iaja mija jūaekareka mija wapu'yaokaro'si”, āriwa'ri sabojayu.

Mija ā'mitiḗe yija jeyomarā. Maekaka puri ḗo'imajare ā'mitiritikaja, supabatirā ba'iaja nabaaikareka nare tāāerā imatikakiji Tuparāte imarijayu. Supa imarī maekaka puri, kire najēñerāka upakaja kibaarāñu.

³ Kirika bojariroka wārōtapabaraka ba'iaja yija baabeyu, “Pakirimajaroka nawārōyu je'e”, ḗo'imajare yijareka āri'a'si āriwa'ri. ⁴ Supa imarī “Rita sime, wājia Tuparāro'si ba'irabeḗjirimaja nime”, ḗo'imajare āñaokaro'si Tuparāte yapaika upakaja baabaraka yija imarijayu. Supa imarī ĩrākurimarīa ba'iaja aḗerāte yijare baako'omakaja nare yija ruḗuwapae'ebeyu. I'supakajaoka ba'iaja yija jūarijayu poto, sarekaja pupapekaja Tuparāte yapaika upakaja baabaraka yija ime. Mija ĩabe, ikupaka sime ba'iaja yija jūarijayua: ⁵ Yijare napajerijayua, wēkomaka imariwi'iarāoka ĩrākurimarīa yijare natatikopeyu. Aḗerikuri boebarā oyiaja rērītirā, ḗiperikaḗi “Nare majāāerā”, āparaka nakasererijayu. Supabatirā rīkimakaja ba'iraberika yijaro'si imamaka,

jimarĩa aþerikuri yija rŭrĩrijayu. I'supakajaoka ñamiareka kãpekaja yija imarijayua, aþerikuri ba'arika imabeyu þotooka yija kësirabarijayu. ⁶ Ritaja i'supaka ima yija rakajepããrijayua ñawa'ri, “Rita sime Tuþarãte yapaika upakaja Pablorãkare baarijayu”, þo'imajare yijareka ãñu. I'supaka simamaka, jiiþuþarã imarĩ, jiirokaþi yija imarijayu. I'supakajaoka jia Tuþarãrika bojariroka õñurã yija ime. Suþabatirã yija yapabeyua þo'imajare yijare baako'omakaja sayija rakajepããrijayu. Tuþarãte yapaika upakaja baairã imarĩ, jia þo'imajare wayuñawa'ri, nare yija jeyobaayu. Espĩritu Santore yijareka ña'rĩjãika imarĩ, kirikaþi jia yijare kijeyobaarijayu. I'supakajaoka þakirimarĩa, þo'imajare wayuñairã imarĩ, jia nare yija baarijayu. ⁷ Tuþarãte yijare jeyobaakãþi kimajaroka bojaika upakaja sayija wãrõrijayu kiyapaika upakaja simaokaro'si. I'supaka kirika bojariroka yija wãrõrijayu þoto, jia yija imamaka ñawa'ri “Jiþuþairã imarĩ, rita yijare nabojoyu”, narĩrãñu. ⁸ Ìrãrimarã imarã yijare jiyiþuþayeeirã, aþerimarã þuri jëno'o. I'supakajaoka Ìrãrimarã “Jia baarijayurã nime”, ãñurã imariþotojo, aþerã þuri i'supaka ãrĩbeyurã. Tuþarãte þũataekarã yija imako'omakaja “Wapuju þakirimaja nime”, Ìrãrimarãre yijareka ãrĩkoþeyu. ⁹ Rĩkimarãjaoka nime yijare õrĩriþotojo, “Ba'iratarã nime”, yijareka ãñurã. “Reyarũkirãja nime”, yijareka narĩko'omakaja, õñia yija ime ruþu. I'supakajaoka jimarĩa ba'iaja yijare nabaaika simako'omakaja reyabeyukajirã yija ime ruþu. ¹⁰ I'supaka simamaka aþerikuri jimarĩa ba'iaja þuþariþotojo Maiþamakire jia yijare baarijayua þuþajoawa'ri jĩjimaka yija imarijayu. I'supakajaoka wayuoka baairã imariþotojo Tuþarãrika bojariroka yija wãrõikaþi ãrĩwa'ri rĩkimarã jia Tuþarãte nare baarũkiakaka natõþoyu. Maekaka dakomarĩrã yija imako'omakaja Jesũrirã yija imamaka, ritaja jia oyiaja kirika Tuþarãte yijare ja'atayu.

¹¹ Mija ã'mitiþe yija jeyomarã, Corintowejeekarã. Ritaja yija þuþajoaika ya'erimarĩaja mijare yija bojayu, mijare wayuñatiyairã imarĩ. ¹² I'supaka mijaka yija imako'omakaja mija þuri rakajerimakiji yijaka imarã. ¹³ Ìrĩka kimakarãte wãtawa'ri naka kijaika upaka mijare yija bojarijayu. Suþa imarĩ ba'iaja imabekaja mijare yija wayuñaiika upakaja yijare mija wayuñabe mijaro'sioka.

¹⁴ Cristore yi'ribeyurãka rĩrãkibiritiirã mija ima'si. Tuþarãte yapaika upaka baairã, ba'iaja baarijayurãþitiyika Ìrãtiji þuþajoabaraka imawãrũberijĩrã. Mia je'e i'siroka morĩwãrũokaro'si sime neirõ'õ boirõ'õka rukubaka imaberijĩka ãñua. ¹⁵ I'supakajaoka, Cristo majamaki imarĩ, kika Ìrãtiji þuþajoawãrũbeyuka kime Satanás. I'supakajaoka Cristore yi'yurã kire yi'ribeyurãka Ìrãtiji þuþajoabaraka imawãrũbeyurã. ¹⁶ Naþuþaka nare ãñu upakaja þuþajoatirã wapuju imaja jërãka nabaaeka jiyiþuþaka noñua Tuþarãte jiyiþuþaka õrĩriwi'iarã imaberiri imakoþeika. I'supakajaoka sime maro'si. Tuþarã õñia imajipaki maþuþakarã ña'rĩjãitakarã imarĩ, i'supaka wapuju ima jiyiþuþayeerãka jeyoaritiyabekaja maimaye'e. Mia, Tuþarãja ikupaka bojaekaki kimajarõþũñurã:

“Yire yi'yurã þuþakareka ñimajiparãñu. Nimarõ'õþiji naka ñimarijarirãñu. Suþa imarĩ najiyiþuþayeerũkika ñimarãñu. I'supakajaoka yirirã nimarãñu naro'si”, ãrĩwa'ri sabojayu kimajarõþũñurã.

¹⁷ Ikuþaka kēñu aþea:

“Yirika yi'ribeyurãka Ìrãtiji þuþakirã mija ima'si. Suþabatirã nare mija jeyoaritiya'si, yiyapabeyu upaka naka mija baakoreka. Ñañu upakaja mija baarãkareka, yirirã mija imamaka, jĩjimaka mijaka ñimarãñu”, mare kēñu.

18 “I'supaka mijare yibaarãñu Mijapaki upaka imawa'ri. I'supaka mijare yibaamaka yimakarã mija imarãñu”, ãrĩwa'ri kibojayu Maiþamaki ritaja tẽrĩwa'ribaji imatiyaiki.

7

1 Mija ã'mitipe yija jeyomarã. I'supaka Tuparãte mare bojaeka maro'siji ima. Supa imarĩ Tuparãte ãika wãjitãji ba'iaja baariyapaberiwari kiyapabeyua, supabatirã mapupajoaika upakaja baabekaja maimaye'e. Ritaja i'supaka imarijayua ja'atagirã, Tuparãte oyiaja jiyipupayeewa'ri, kiyapaika upakaja baabaraka maimaye'e.

Kire nayi'pakãã, jjimaka Corintowejeakarãka Pablote imaeka

2 Yija jeyomarã, yijare mija wayuñabe. “Ba'iaja baairã nime”, ãrĩrimarãre yijareka ãrĩko'omakaja, nirãreoka yija yapaika upaka ba'iaja baaberaparã yija. I'supakajaoka aþerãte ba'iaja baarũjekoribeyurã yija ime. Supabatirãoka yijaro'si niñerũ tõporika yapawa'riji þo'imajare wapuju þakiberaparã yija. 3 “I'supaka yijareka jairã mija ime”, ãrĩwa'rimarã mijare sayibojayu. Kopakaja jimarã mijare yija wãtatiyayu bikija mijare ñarĩtirape. I'supaka simamaka, mijaka yija imarijayua, yija reyarãñu rõ'õjĩrãrãja mijare yija wayuñarija'atabesarãñu. 4 I'supaka simamaka, “Nare yibojaika upakaja yire nayi'rirãñu”, mijareka ñarĩpupajoayu. “Jia Tuparãte yapaika upakaja baairã nime Corintowejeakarã”, ãrĩpupajoawa'ri jjimaka mijaka ñime. Supa imarĩ ba'iaja yija jũarijayua simako'omakaja jĩtakaja yipupayu.

5 Tróaderõ'õþi Macedonia ka'iarã yija etarapaka be'erõ'õ ãrĩkurioka jĩpañaka jẽrĩtakoribeyukajirã yija imarape. I'supakajaoka yija eyairõ'õ rakakaja ba'iaja oka yijare imarijariroyirapaka. I'supaka simamaka, jimarã tokarãre yijaka okabojiroyirape. Ba'iaja þuparirika yijaro'si simarijariroyirape aþea. 6 I'supaka yijaro'si simarijariroyirapaka simako'omakaja Titore yija þõ'irã etamaka jia yija þuparape. Ba'iaja þuparijayurãte okajãjia imarũjeiki imarĩ, Tuparãte yijare jeyobaarape. 7 Titore õ'õrã etarapakapi takaja ãrĩwa'rimarã jjimaka yija ime. Mija þõ'irã kimarapaka þoto, jia mija imamaka kĩarapaka imarĩ jjimakapi õ'õrã ketarape. Saþi ãrĩwa'ri jjimaka yija ime yijaro'sioka. Ikuþaka Titore yijare bojaetarape: “Ba'iaja yija ima ã'mitiritirã Pablote ba'iaja þupayu”, ãrĩwa'ri i'supakajaoka Corintokarãre ime naro'si. Supa imarĩ jimarã mire niariyapayu. Supabatirãoka mire wãtawari miyapaika upakaja nabaarijayu”, ãrĩwa'ri kibojetarape. Sã'mitiritirã, tẽrĩwa'ribaji jjimaka ñime mae.

8 Supabatirã bikija þapera mijare yipũatarapaka ãtirã ba'iaja mija þuparapakakaka ña'mitirape. I'supaka simako'omakaja “I'sia þapera yipũataberiri imakoperape”, ãrĩpupajoabeyuka yi'i. Þapera mijare yipũatarapaka þoto “Sĩtirã ba'iaja napuparirãñu je'e”, ñarĩpupajoakoperape. I'supaka simako'omakaja, ba'iaja mija þuparapaka ñojimarĩji mijareka so'rape. 9 Supa imarĩ sĩtirã ba'iaja mija þupayuapi ãrĩwa'rimarã jjimaka ñime. Ikuþaka sime ã'mitirikõrĩ je'e: “Ba'iaja baarika ja'atagirã Tuparãte yapaika upaka oyiaja nabaarijayu mae”, kẽrĩetarapaka ã'mitiriwa'ri jjimaka ñime. I'supaka simarika Tuparãte yapamaka i'supaka mijaro'si simarape. Supa imarĩ jiaro'si imarapakaja ba'iaja mija þuparika simamaka, “Yija þaperaþi ba'iaja nare yija baaberape”, yija ãrĩpupajoayu. 10 Ba'iaja mabaika ãtirã ba'iaja Tuparãte mare þuparirũjeyu. I'supaka kibaamaka, saja'atagirã kiyapaika upaka oyiaja mabaakarõ'si i'supaka mare kibaayu. I'supaka simamaka ba'iaja mabaika ye'kariatirã, tĩmarĩji mare kibaarũkia imareka mare sakitãayu. Saþi ãrĩwa'ri ba'iaja þuparijaribeyurã maima. Topi Tuparãte

yi'ribeyurã puri, ba'iaja nabaaikareka ba'iaja pupariþotojo “Sayija ja'ataerã yijare miwayuñabe”, Tuparãte ãrĩbeyurã. Supa imarĩ kipõ'irã a'rirũkimarĩrã nime. ¹¹ Ñ'mitirikõrĩ je'e. Tuparãte yapaika upaka mijaro'si yo'orapaka ãtirã, ba'iaja mija puparape. I'supaka imariþotojo jia yijaka imariyapawa'ri ñojimarĩji ikupaka mija jarape: “I'tojĩrãja, ba'iaja mibaarijayua mija'atabe”, mija watopekareka imakite mija ãrãpe. Supabatirã “¿Dako baaerã ñoaitakaja ‘Sareka kimaparũ’, ãrĩrũjeirã upaka mabaarape jee?”, ãparaka i'yopiuyurã mija jarape. “Ñojimarĩji oka yija jieberiripareaja, tĩmarĩji Tuparãte yijare baarãñu je'e”, mija ãrĩpupajoarape. I'supaka imarã imarĩ yire jiyipupaka õrĩwa'ri jimarĩa yire mija ãariyapayu. Supa imarĩ mija watopekarã ba'iaja baarapakite tĩmarĩji mija baarape ki'yopiyaokaro'si. Supa jia baaraparã mija imamaka dakoa oka imabeyua mijaro'si mae. ¹² I'supaka mija baarũkiakaka mijaro'si yo'orapaka simako'omakaja ba'iaja baarapakite, supabatirãoka sajũarimajire takaja pupajoawa'rimarĩa sayo'orape. Tuparãte ãaika wãjitãji “Rita, jia Pablote majiyipupayeeyu”, ãñurã mija jayaokaro'si mijaro'si sayo'oĩjirape.

¹³ Supa imarĩ yipapera ãtirã jia yire mija yi'yua ã'mitiritirã okajãjia yija jayu. Supabatirã, jaibaraka mijaka Titore imarapaka simamaka, jia pupayuka kime mae. Jijimaka kimamaka ãawa'ri, tẽrĩwa'ribaji jijimaka yija jayu mae. ¹⁴ Mija põ'irã ke'rirã baarapaka þoto “Jia mire e'etoritirã, Corintokarãre mire yi'rirãñu”, Titore ñarĩtirape. Kire ñarãpaka upakaja mija baarape. Supa imarĩ dikapi ãrĩwa'ri kirokapi i'yopi'ribeyuka yi'i mae. “Jia mire nabaarãñu”, ãrĩwa'ri Titore yija bojarapaka rita kire yija ãrãpe mirãkiyu. I'supakajaoka ãrãkuri upakaja mijare yija bojarapaka rita simarape. ¹⁵ Jia kika imarika yapawa'ri jiyipupakapi kire mija e'etorape. Supabatirã jiajaoka kire mija yi'rape. Ritaja i'supaka kire mija baaeka mirãka pupajoabaraka jibaji mijare kiwayuñarijayu mae. ¹⁶ Supa imarĩ “Tuparãte yapaika upaka oyiaja baabaraka nimarãñu”, ãparaka jijimaka mijaka ñime mae.

8

Wayuoka baairãte jijimakapi majeyobaaye'e

¹ Mija ã'mitipe yija jeyomarã. Ritaja Macedoniakarã* Jesũre yi'yurã majaroka mijare yija bojaerã baayu. Nare wayuñawa'ri jia Tuparãte nare jeyobaaika upakajaoka aþerãte jia oyiaja nabaarijayu naro'si. ² Rĩkimakaja ba'iaja aþerãte nare ka'wisijũarũjeko'omakaja jijimaka nime. Supabatirã wayuokatakaja baairã imariþotojo aþerãte jeyobaarika pupajoawa'ri rĩkimarãja niñerũ narẽarape. ³ I'supaka jijimakapi narẽarapaka yiñakoapi ñiarapaka simamaka, “Rita sime”, ñañu. Nijirũkia imarõ'õjĩrãja ãjiripotojo wayuoka baairãte wayuñawa'ri, narikataka tuikoþeikakaka þariji nare nijirape. Nare sayijẽñeberiko'omakaja wayuoka baairãte jeyobaawa'ri niñerũ yire nijirape napõ'irã saye'ewa'yaokaro'si. ⁴ “Jesũre yi'yurã wayuoka baairã Jerusalẽnreka imarãte yija jeyobaayu. Supa imarĩ ika niñerũ naro'si mija e'ewa'pe”, ãparaka yijare sanaja'atarape, nare jeyobaatiyawa'ri. “I'supaka nare jeyobaatirã jijimaka yija imarãñu”, ãrĩwa'ri i'supaka nabaarape. ⁵ “Õ'õjĩrãja najeyobaakoþejĩka marã imabeyua”, yija ãrĩpupajoarape sanarẽaerã baarapaka ruþu. I'supaka yija pupajoarapaka simako'omakaja satẽrĩwa'ribaji jia nabaarape. Sanarẽaerã baaeka ikupaka narãpe mamari: “Jesũs, yija ãpamaki, miyapaika upakaja yija baarãñu.” Supabatirãoka Tuparãte yapaika upakaja baairã imarĩ, “Yijare mija bojarãka upakaja yija yi'rirãñu”, narãpe yijareoka. ⁶ Supa imarĩ mijaro'sioka jijimakapi niñerũ

* **8:1** Corinto se encontró en la provincia de Acaya. Macedonia era una provincia al norte de Acaya. Véase el mapa.

rēabaraka mija ima e'ebaraka Titore imaerā torā kire yija pūatarape. Ikijioka imaki mamarītaka niñerū rēarikakaka mijare jaiū'murapakaki. I'supakajaoka j̄jimakaḡi samija rēaweaeerā “Nare kijeyobaarū”, āriwa'ri mija pō'irā kire yija pūatarape. ⁷ Supa imarī tērīwa'ribaji Tuparārikakaka jia oñurā imarī, i'supaka jia tokarāre mija jeyobaabe. I'supakajaoka “Rita āñuka kime”, āriwa'ri, Jesucristore oyiaja jia mija yi'ririjayu. Supabatirā kirika bojariroka oñurā imarī, jia samija bojawārūyu. I'supaka baabaraka jimarīa pō'imajare jeyobaairā mija ime. Supabatirāoka yijare jia wātatiyairā mija ime. Supa imarī wayuoka baairāte tērīrikaja wayuīawa'ri jia nare mija jeyobaabe.

⁸ Mijare jā'merimarīa sime, bojarika simamaka i'supaka ñañu. “Jerusalénreka imarāte yija jeyobaarāñu”, āriwa'ri Macedoniakarāre yijare ārāpaka mija ōrīrika yaḡawa'ri mijare sayibojayu. Sā'mitiritirā “Maro'sioka nare majeyobaaerā”, mija ārīrika yaḡawa'ri i'supaka mijare yibojayu. I'supaka nare mija jeyobaamaka ĩatirā, “Ritaoka aḡerāte wayuīairā nime”, mijareka ñarīwārūrāñu. ⁹ “Jia mare baaiki kime maiḡamaki Jesucristo”, āriwārūirā imarī, wayuoka baairāte jeyobaarika pūḡajoairā mija imabe. Tuparāte imarō'ōrā tērīwa'ribaji imatiyaiki imariḡotojo mijare wayuīawa'ri saja'ataturā pō'imaji kiḡo'ijirika. Ika ka'iarā kimariḡareaja wayuoka baaiki upaka kimaeka. I'supaka kimaeka, jia Tuparāka dakoa jariwa'ririmarīaja mija imaokaro'si.

¹⁰ Jia mija imarika yaḡawa'ri mijare yokajāāerā baayu. Bikija o'raḡajē'rārā mija baaū'murapakarā ate mija pūḡajoarika yiyayayu. “Wayuoka baairāte majeyobaaerā”, āriwa'ri aḡerā ruḡubajirā j̄jimakaḡi niñerū mija rēau'murape. ¹¹ Mamarī j̄jimakaḡi samija baaū'mutirapaka upakajaoka mija rikaikarō'ōjīrāja ĩjibaraka j̄jimakaḡiji samija rēawearika yiyayayu. ¹² Marikaika ko'aḡitorāja maijījīka jia sime. Jeyobaarika yaḡawa'ri sakījika simamaka ĩrātiji oyiaja sime Tuparāro'si. Marikaika tērīwa'ribaji mare jēñebeyuka kime Tuparā.

¹³ Mija rikaika pēmawa'ribajirā aḡerāte jeyobaatirā wayuoka mija baaerāmarīa i'supaka mijare ñañu. ĩrātijiji mija imaokaro'si i'supaka mijare ñañu. ¹⁴ Mija pūri maekaka wayuoka nabaaika ḡoto rīkimakaja mija rikayu. I'supaka simamaka nare mija jeyobaabe. Ñamajī wayuoka mija baarāka ḡoto ĩ'rā ate rīkimakaja rikarāñurā je'e aḡeyari. I'supaka simajīkareka mijare najeyobaarāñu. Supa baawa'ri ĩ'rātiji rikaokaro'si jia mija jeyobaabu'arāñu. ¹⁵ I'supakajaoka Tuparā majaropūñurā Moisés imaroyikakite bojaeka ikupaka āñua: “Rīkimakaja manā ayeekarā, kūḡajī ayeekarāte sanapibaeka. Supa imarī kūḡajī ayekoḡekarāro'si nayaḡaeka upakaja simaeka, supabatirā rīkimaka ayeekarāro'sioka saḡiyia tuiberika”, āriwa'ri sabojayu.

“Titorākare jia mija e'etope”, Pablote ārika

¹⁶ Mijare yijeyobaariyaḡaika upakajaoka Titore mijare jeyobaariyaḡayu kiro'si. Tuparāte i'supaka kire pūḡajoarūjeka simamaka “Jia mibaayu Tuparā”, kire ñañu. ¹⁷ “Nare jeyobaaokaro'si naḡō'irā me'ḡe ate”, kire ñapakā'ā, jia j̄jimakaḡi Titore yire yi'raḡe. I'supaka kire ñarībeyukajikā'āja, jimarīa mija pō'irā a'ririyaḡatikiji kimaraḡe. Supa imarī kiyayayika upakaja mijare ĩarī ke'rirā baayu mae.

¹⁸ Titoka ĩ'rīka majeyomakite mija pō'irā yija pūatayu. Mija oñuka imarī, Jesucristorika bojariroka jia bojawaḡu'atawārūiki kimamaka ritaja Jesucristore ā'mitiriḡeairā jia jiyiḡupaka kire noñuka kime. ¹⁹ Ñamajī Corintopi niñerū yija e'ewa'rirāka ḡoto, Jerusalénrā yijaka ke'rirā kire naḡūatarape. Torā eyatirā wayuoka baairāte jeyobaawa'ri niñerū yija ĩjirāñu. I'supaka yija baamaka ĩatirā, “Ritaoka wayuoka baairāte jeyobaairā nime Jesúre

yi'yurā”, yijareka ꝑo'imagare āriꝑupajoarāñu. I'suꝑaka imawa'ri maiꝑamaki Jesucristore najiyiꝑupayeerāñu. ²⁰ “Rīkimakaja niñerū narēarapaka jia naba'iaribeyu”, āriwa'ri yijareka nakērājairika yaꝑabeyurā yija. I'suꝑaka simakoreka i'rika yijaka a'rirūkika imatiiki. ²¹ Ba'iaja yijare nakērājairika yaꝑaberiwa'ri jia oyiaja Tuparāte ĩaika wājitāji yija baarāñu. Suꝑabatirā ꝑo'imagare ĩaika wājitāji i'suꝑakajaoka yija baarāñu.

²² Suꝑabatirā imaki aꝑika majeyomaki mija ꝑō'irā naka yiꝑūataerā baaiki ate. Kire oñurā imarī, “Jia ba'irabeiki kime”, yija āñu. I'rākurimarīa jia jeyobaatiki kimamaka i'suꝑaka yija āñu. “Jia yi'yurā nime Corintowejeakarā”, Titore āpakā'ā ā'mitiritirā mijare jeyobaarī ke'ririyaꝑatiyayu mae. ²³ Suꝑa imarī Titore, aꝑerā i'ꝑarā majeyomarāꝑitiyika mija ꝑō'irā yiꝑūatarāñu. Jia Titore oñurā mija ime. Yijeyomaki imarī, yuꝑakaja mijare kiwārōrijayu. Kika i'ꝑarā nime aꝑerā majeyomarā jia Jesúre yi'yurā. “Jia Jesucristore nayi'yu”, āriwa'ri Macedoniakarāre kika ꝑūataekarā nime. I'suꝑaka nima-maka ĩatirā jia Cristore jiyiꝑupaka noñu nimaꝑatiji. ²⁴ Mija ꝑō'irā neyarāka ꝑoto jia nare mija e'etorika yiyapayu. I'suꝑaka mija baamaka, “Ritaoka nare yaꝑairā nime”, Macedoniakarāre āriꝑupajoarāñu. I'suꝑaka simamaka “ ‘Corintokarāre jia nare e'etorirāñu’, ꝑablote yijare ārāꝑaka rita sime”, narīꝑupajoarāñu.

9

¹⁻² “Jesucristore yi'yurā wayuoka baairāte jeyobaaokaro'si jiaꝑi niñerū narēayu”, mijareka āñuka imariꝑotojo mijaro'si sakaka yo'oerā baayu ruꝑu. Acayaka'iareka Corintorā imarāte bikija o'rapajē'rā wayuoka baairāte mija jeyobaarika ꝑupajoaũ'murapakakaka jījimakaꝑi o'ōrā Macedoniaka'iaakarāre yibojarijayu. I'suꝑaka yibojaika ā'mitiritirā jījimaka jariwa'ri “Maro'sioka i'suꝑakaja wayuoka baairāte majeyobaaye'e”, āꝑaraka rīkimarāja Macedoniaka'iaakarāoka jījimakaꝑi niñerū ĩjiriyapairā. ³⁻⁴ I'suꝑaka mijare āriꝑotojo yiruꝑurō'ō Titorākare mija ꝑō'irā yiꝑūataweiyu niñerū rēaweirika mijare najeyobaaokaro'si. I'rārimarā Macedoniakarāre yika jeyoariwa'rirāñu je'e aꝑeyari. I'suꝑaka simamaka Titorākare mijare jeyobaarāñu “ ‘Rita sime wayuoka baairāte jeyobaaokaro'si niñerū rēaweatikarā nimatiyu’, yijare merāꝑaka simako'omakaja, niñerū narēaweabeyu ruꝑu”, Macedoniakarāre yija eyarāka ꝑoto yijare ārikkoreka. “Jia wayuoka baairāte jeyobaarika yaꝑairā nime”, aꝑerāte yija āñua simako'omakaja i'suꝑaka mija baabesarākareka nawājitāji i'yoa yija jūarāñu. Suꝑabatirā i'suꝑakajaoka mija jūarāñu je'e mijaro'sioka. ⁵ I'suꝑaka simakoreka “Yiruꝑu a'riweitirā nare mija jeyobaaweiaꝑe”, āriwa'ri majeyomarā Titorākare mija ꝑō'irā yiꝑūataweiyu. Niñerū mija rēau'murapaka mija rēaweakaro'si mijare najeyobaarāñu. Suꝑa imarī torā yeyarāka ꝑoto, sarēaweatika mija imarāñu. Suꝑabatirāoka “Ñojimarīji samaĩjirika ꝑablote ꝑakatayu”, āririka imabesarāka. Jia wayuoka baairāte jeyobaariyaꝑawa'ri jījimakaꝑi mija ĩjirijarirākareka jia simarāñu.

⁶ Nare ĩjirā baaeka ikuꝑaka mija ꝑupajoabe: Rīkimaka ba'arika otebeyuka kūꝑajī ba'arika rikaiki. Rīkimaka ba'arika oteripupaiki ꝑuri rīkimakaja ba'arika rikaiki. Ikuꝑaka āririka sime samarījīkareka: Rita jia wayuoka baairāte jeyobaarika yaꝑawa'ri ĩjirijayukate jia Tuparāte jeyobaarāñu. Kirikaika wātariꝑotojo kūꝑajī ĩjīkate ꝑuri kūꝑajī sawaꝑa Tuparāte ĩjirāñu.

⁷ Suꝑa imarī “Ō'ōjirāja yija ĩjirāñu”, mija āriꝑupajoairō'ōjirāja mija ĩjirijape. Wātariꝑotojo mija ĩjījīkareka ꝑuri jiamarīa simajīñu. Suꝑabatirā mija ĩjiriyapaberiko'omakaja aꝑikate mijare ꝑakatapakā'ā ā'mitiritirā, mija ĩjījīkaoka jiamarīa sime. Mija ꝑupakarāja ĩjirika yaꝑawa'ri mija ĩjījīka ꝑuri jia sime.

Jijimakapi aƣerāte jeyobaarijajayurāka jijimaka Tuƣarāte ime. ⁸ I'suƣaka simamaka mija yaƣaika ƣemawa'ribaji mijare kija'atarānu jia aƣerāte mija jeyobaarijayaokaro'si. Jia nare mija baamaka itirā mijare kija'ataika itirākuri uƣakaja dakoa jariwa'ribesarāka mijaro'si. ⁹ Mija itabe. Ikuƣaka sānu Tuƣarā majaropūnurā o'oeaka:

“Tuƣarāte jiyipupayeeiki imaki kirikaika wātarimarāja wayuoka baairāte jeyobaarijajayuka. Suƣa imarī jia kibaaeka mirāka ye'karimarāja jia Tuƣarāte kire baajiparānu”, āriwa'ri sabojayu.

¹⁰ Tuƣarā imaki ōterikiyaƣea moterūkia maro'si imarūjerijayuka. Ikijioka imaki ōterikiyaƣeapi ba'arika ƣo'imajare imaokaro'si baarijajayuka. I'suƣaka baaike imarī, ritaja jia mijare kija'atarijayu, saƣi aƣerāte jia mija jeyobaarijayaokaro'si. I'suƣaka mija jeyobaarijajayuaƣi āriwa'ri rikimarāja aƣerāte jia imarūjeiki kime Tuƣarā. ¹¹ Suƣabatirā dakoa jariwa'ririmarāja rikatirā jia aƣerāte itirākuri uƣakaja mija jeyobaarūkia mijare kija'atarānu. Suƣa imarī torā eyatirā mija jeyobaaika nare yija ja'atarāka ƣoto, “Jia mibaayu Tuƣarā”, āƣaraka kire najiyipupayeerānu.

¹² Ika mija itjikapi jia majeyomarā Jerusalēnrā wayuoka baairāte mija imarūjerūkitakajamarā simarānu. Suƣabatirāoka i'suƣaka mija baaikeapi āriwa'ri, “Jia mibaayu Tuƣarā”, āƣaraka jūbaji kire najiyipupayeerānu.

¹³ I'suƣaka mija baamaka, “Waƣuju ƣakibekaja ritaitaka Jesurika bojariroka yiyurā nime”, mijareka naripupajoarānu. Suƣabatirā nare jeyobaatirā, i'suƣakajaoka aƣerāte mija jeyobaarāka simamaka, jia Tuƣarāte najiyipupayeerānu. ¹⁴ Suƣabatirāoka “Mare najeyobaaerā Tuƣarāte nare jeyobaarapakapi, āriwa'ri jia mare nabaayu”, narirānu. I'suƣaka simamaka “Jia yijare nabaayu”, āriwa'ri jia jijimaitakapiji Tuƣarāte mijaro'si najēneitiririrānu.

¹⁵ Jia nare baarūkirā mija ima ƣupajoatirā jijimaka nime. I'sia tēriwa'ribaji jia mare baawa'ri Kimakire Tuƣarāte maro'si ƣūataeka. Sōnurā imarī, dika aƣea marākā'ā āririka imabeyua maro'si. Suƣa imarī maimaupatiji “Jitaka mibaayu Tuƣarā”, kire maritirijaye'e.

10

“Tuƣarāte yire jā'meka uƣakaja kirika bojariroka yiwārōrijayu”, ƣablote ārika

¹ Yi'i Pablo, oka mijaka jierika yaƣaiki imarī, ika mijare yibojaerā baaike mija ā'mitiririka yiyapayu. Po'imajare wayuŋarimaji imarī, jiaƣiji Jesure nare jairoyika uƣakaja mijaka yijairiyapayu yiro'si. Tokarā itirārimarā ikuƣaka yireka ānurā: “Maka kima ƣoto kikirimakiji maka ƣablote jairijayu. Aƣerō'ōrā imatirā ƣaƣerapi maro'si kio'oika ƣoto ƣuri okajājiapi maro'si sakio'oyu”, āƣaraka yireka najaiyuyerijayu. ² I'suƣaka simamaka waƣuju ba'iaja yireka jairāte mija ā'mitiritiya'si. Yire mija yiriritiyabe, saƣi āriwa'ri mija ƣō'irā eyatirā okajāja mijare yijaikoreka. I'suƣaka mijare yijaiberikoperākaoka, “Jesucristore yiribeyurā uƣaka ƣablote ime”, ānurāte ƣuri okajājiapi jairika yipupajoayu. ³ Rita sime, mija uƣakajaoka ƣo'imaja yija ime yijaro'sioka. Jesucristore yiribeyurāka yija imarijajayua simako'omakaja nimarijajayu uƣakataka baarijaribeyurā yija ime. I'suƣaka simamaka, noŋu uƣakaja ƣupajoatirā ƣo'imajare okabojirijayu uƣakamarā ƣakirimiji majaroka yija jaita'rurijayu. ⁴ Tuƣarāte yiribeyurāte jia jaikopeika uƣakamarāja tēriwa'ribaji Tuƣarārikapi ƣo'imajare yija wārōrijayu. I'suƣaka nare yija wārōmaka, “Waƣuju ƣakirimiji majaroka yija yirikopeyu rukuya”, ƣo'imajare āriwārurijayu. I'suƣakajaoka ritaja ƣakirimiji majaroka yiyurāte yijare okae'emakaoka nare yija okatērijayu sanaja'ataokaro'si. ⁵ “Tuƣarārika jia wāja imamiji ā'mitiritirā jia kire norirū”, ānurā imarī, jia naƣupajoakopeikapi

wārōrimajare yija okatērīwārūyu Tuparāte jeyobaaikaḗ. Supabatirā “Aḗrā jībaji ḗupajoairā yija ime”, āriḗupajoawa'ri, naḗupajoaimiji Tuparāte nare ōrīrūjebeyua sime. Supa imarī yija wārōika yi'riwa'ri, naḗupape'yu. Supabatirā Tuparāte yijare jeyobaamaka, Cristore yaḗaika upaka oyiaja ḗo'imajare yija ḗupajoarūjerijayu. ⁶ Mija ḗō'irā yija eyarāka ḗoto Jesucristore yaḗaika upakaja mija yi'rirāka jia simarāñu. Kire yi'ribesarāñurāte ḗuri sawaḗa yija yaḗarāka upakaja yija baarāñu.

⁷ Mija ḗō'irā ima mija ĩawārūbe: ĩrārimarā mija watoḗekarā “Jesucristore ḗūataekarā yija ime”, āñurā. I'supaka āñurā imarī, “ḗablorāka Jesucristore ḗūataekarājaoka imarā naro'si”, narīrū. ⁸ “Maiḗamaki Jesucristore ḗūataekarā imarī, mijare okajāābaraka yija wārōyu”, ñañu. I'supaka mijare ñaḗakāā “ ‘Yire na'mitiripēarū’, āriwa'ri i'supaka mare kēñu”, yireka mija āriḗupajoayu je'e. “Cristore mija yi'yua bitatarikoḗakaja jībaji Cristore mija yi'ririjayaokaro'si mijare yija jeyobaaerā, maiḗamaki Jesucristore yijare ḗūatarape”, ñañu. I'supaka simamaka “Cristore ḗūataekakimarīka ḗablote ime”, waḗuju yireka āñuapī maki yire i'yoḗi'rirūjewārūbesarāki. ⁹ “Makīkirika yaḗawa'ri ḗaperapī okajājia mare kijaiḗūarijayu”, mija āriḗupajoajīkareka i'supakamarīa sime. ¹⁰ Mija ĩabe. ĩrārimarā mija watoḗekareka imarā yire jaiyuyebaraka, ikupaka āñurā: “ḗaḗera mare kio'oikaḗi okajājia jairiḗotojo maka kima ḗoto ḗuri wayuoka ḗablote baaroyi”, nañu. “Supabatirāoka yijare kiwārōroyika ḗoto, ā'mitirijiyubeyua upaka kijaikoḗeroyi”, āḗaraka yire najaiyuyerijayu. ¹¹ I'supaka yireka jairijayurā: “Maka kimabeyu ḗoto ḗaperapī okajājia mare kijaika upakajaoka maka kimarāka ḗoto mare kibaarāñu je'e”, narīrū.

¹² I'supaka simako'omakaja mija ḗō'irā ĩrārimarā “Tērīrirā marākāā mabaaberijīka yija ime”, naḗuparō'ōḗi āñurā. Supabatirā “Aḗrāte tērīwa'ribaji Tuparāro'si jairimaja yija ime”, āñurā nime, i'supakataka āririka ḗe'yoiki yi'i ḗuri. Natiyiaja nima ĩajiyutirā, i'supaka narīrijayu. I'supaka naḗupaka imarā imarī, rukubaka naḗupajoayu. ¹³ I'supakajaoka “Ritaja ĩrāweje jariwa'ririmarīaja ḗo'imajare yija wārōerā Tuparāte yijare ḗūataeka”, āribeyurā yija. Ikuḗaka sime: Jesucristorika wārōrimajamatorā Tuparāte yijare ḗūataeka imarō'ō watoḗekareka sime Corintowejea. Supa imarī “Kijā'meikaḗi mijare yija wārōyu”, mijare yija āririjayua rita ima. ¹⁴ Mijare yija wārōmaka, “¿Dako baaerā ḗablorākare mija ā'mitiyu?”, mijare narīko'omakaja, nare ruḗubajirā Jesúrika bojariroka mijare yija wārōū'murape. Mija ḗō'irā Tuparāte yijare ḗūataberirikareka ḗuri, “Mijare wārōirā yija ime”, mijare yija āriberijāāeka. I'supakamarīa sime. Mijare wārōrimaja yija imaerā Tuparāte mija ḗō'irā yijare ḗūataeka. ¹⁵ Supabatirāoka ĩrārimarāre jaikoḗeika upakamarīa yija jaiyu. Aḗrāte nare wārōmaka Jesucristore ḗo'imajare yi'yua ĩatirā “Nare yija wārōmaka i'supaka nime”, āriḗakirijaribeyurā yija. Ikuḗaka yija yaḗayu: Jia Jesucristore yi'yurā mija jarirāka rīkimabaji ḗo'imajare Jesúrika bojariroka yija bojarāñu. ¹⁶ Supa imarī i'supaka simarāka ḗoto mija a'riwa'ribajirā imarāte Jesucristorika bojariroka bojarī a'ririka yija yaḗayu. Wārōrimajamatorā yija eyarāka, Jesúrika bojariroka ā'mitirikoribeyurāte sayija wārōrāka ḗoto “Ikuḗaka jia nare yija wārōrape”, yija ārijīka jia sime. ¹⁷ I'supaka jījimakaḗi nabaarijayuakaka ĩrārimarāre jaikoḗeko'omakaja, ikupaka sabojayu Tuparā majarōḗūñurā o'oeka: “Maḗupayariji mabaaiakakaka jījimaka bojabekaja Tuparāte maro'si baarijayuakaka takaja jījimakaḗi mabojarijariye'e”, āriwa'ri sabojayu. ¹⁸ Supa imarī ĩrīka “Jia wārōiki ñime”, kērīkoḗeijīka, dakowaḗamarīa sime. “ĩĩ kime jia wārōiki”, Tuparāte āririjayukate ḗuri, “Jiitaki kime”, marīwārūyu maro'sioka.

11

“Pakirimiji majaroka wārōrimaja Tuṣarāte ṣūataekamarīrā nime”, Pablote ārīka

¹ “Imatiyaiki nime”, āṣaraka aṣerāte bojabaraka ōrīṣūabeyurāte āñu ṣṣaka yijaiko'omakaja yire mija ā'mitiripēarika yiyapayu ruṣu. I'suṣaka mija ṣṣō'irā ṣṣakirimiji majaroka wārōirāte ā'mitiparaka mija rakajepāāika ṣṣakaja yireoka mija rakajepāābe ruṣu. ² Jesucristore takaja mija ā'mitiripēarijaririka yiyapayu. Ā'mitirikōrī je'e: Ī'rāko rōmo aṣikaka baakoribeyuko kotīmi imarukikaka takaja koṣṣajoayu. I'suṣaka koima ṣṣakajaoka Cristore oyi-aja ā'mitiripēairā mija ime. Yi'i imaki i'suṣaka mija imaerā mamarī mijare wārōūmurapakī. Suṣa imarī Tuṣarāte ṣṣajoaika ṣṣakajaoka mijare yipṣajoayu yiro'si. “Jesúre na'mitiripēarija'ata'si”, ārīwa'ri i'suṣaka nīmarijayu. ³ Mia. Bikija Satanāre āñakarā nā'rījāitirā Eva imaroyikakote jia kijaiṣakika. “I'suṣakajaoka nare kibaarāñu je'e aṣeyari”, mijareka nārīṣajoayu. “Jia Jesucristore ōñurā imariṣotojo ṣṣakirimiji majaroka ā'mitiritirā Cristore jia nayi'ribesarāñu je'e”, āṣaraka ba'iaja mijareka yipṣayu. ⁴ Ikuṣaka sime: Aṣerā waṣuju kotorō'ōṣiji wārōrī netamaka, “Ikuṣaka Jesúre ime”, nārīka ṣṣakamarīa nawārōko'omakaja jījimakaṣi nare mija ā'mitiyu. I'suṣakajaoka yija wārōika ā'mitiripēawa'ri Espiritu Santore mijare nā'rījāikarā imariṣotojo, kima ṣṣakamarīakaka mijare nabojapakā'ā “Rita, i'suṣaka kimekā'ā”, mija āñu. Suṣabatirāoka “Ikuṣaka ba'iaja mabaaike waṣa Jesucristore maro'si waṣaijika”, nārīka ṣṣakamarīa nawārōko'omakaja nare mija ā'mitiririjayu. ¿Dako baaerā jījimakaṣi naṣakimajaroka mija ā'mitiyu je'e? ⁵ “Tuṣarāte ṣṣūataekarā aṣerāte tērīwa'ribaji ōñurā yija ime”, āṣaraka nawārōrijarikopeyu. I'suṣakaja āñurā imariṣotojo “Yibo'ibajirā imabeyurā nime”, nārīṣajoayu. ⁶ Jia jaiwārūtiyairāte jaika ṣṣaka jaiṣeriripotojo Tuṣarārika bojariroka jia wājia ōñuka nime. I'suṣaka simamaka kimajaroka jia mijare yibojawapu'atawārūrape. Ī'rākurimarā yire ā'mitirika mirārā imarī, “Jia Tuṣarārika ōñuka Pablote ime”, yireka ārīwārūirā mija ime.

⁷ Tuṣarārika bojariroka mijare yiwārōrapaka ṣṣoto sawaṣa mijare jēñeberapakī yi'i. I'suṣaka yibaamaka, “Imatiyairāte baaika ṣṣakamarīa baaiki kime”, āṣaraka yireka mija jaiyuyeyu je'e. “Tuṣarāka jia nimarū”, ārīwa'ri waṣamarīaja jia mijare yijeyobaarape. ¿Yaje jiamarītakaja sime je'e i'suṣaka mijare yibaarapaka? Jēno'o, jia baawa'ri i'suṣaka mijare yibaarape. ⁸ Aṣerā Jesúre ā'mitiripēairāte niñerū yire ṣṣūatarapaka e'etoritirā mijare wārōbaraka nīmarape. Mijare jēñebeyuka nīmako'omakaja, aṣetata Cristore yi'yurā yire ṣṣūataraparā. ⁹ Mija ṣṣō'irā nīmarapaka ṣṣoto wayuoka yibaarape. I'suṣaka imariṣotojo mija ṣṣō'irā jia nīmaerā, “Yire mija jeyobaabe”, mijare ārīberapakī yi'i. Macedonia ka'iaakarā Cristore yi'yurā mija ṣṣō'irā eyatirā jia nīmawārūerā wayuoka yibaaika yire nijirape. Ī'rākurioka niñerū mijare jēñekoriberapakī yi'i. Maekakaoka i'suṣakaja nime ruṣu. ¹⁰ Jesúre wājia yipṣaka jarirūjekaki imarī, wājia kibojaka ṣṣakaja mijare yibojayu yiro'sioka. “Mijare sawaṣa jēñebekaja yiwārōrijayu”, nāñu. I'suṣaka nāñuapī jījimaka nime. I'suṣaka nīmamaka Ī'rārimarā Acayaka'iaakarā Corintorā imarāte yire jaiyuyekopeika marā imabeyua. ¹¹ Mijare jēñebeyuka imarī, ¿mijare wayuūabeyuka nime bai je'e? Jēno'o i'suṣakamarīa sime. Jimarīa mijare wayuūaiki imarī, i'suṣaka yibaayu. Tuṣarāoka jia sōñuka i'suṣaka mijaka nīma.

¹² Suṣa imarī mijare waṣa jēñerimarīaja yiwārōrijarirāñu. Waṣuju ṣṣakirika wārōrimaja ṣṣuri sawaṣa mijare jēñerijayurā. “Tuṣarāro'si Pablōrākare ba'irabeijika ṣṣakaja yija ba'iraberijayu”, narīṣakika mija ārīwārūokaro'si, waṣamarīaja mijare yija wārōrijayu. ¹³ Tuṣarāte aṣóstolrākamarīrā nime

i'supaka baairã. Pakirimaja imarĩ, “Jesúrika bojariroka yija wãrõerã kipũataekarãoka yija ime yijaro'si”, narĩpakirijayu. ¹⁴ I'supaka narĩrũkia õrĩtikaja ñimarape. Satanásoka ángelrãka jia baairã upaka pemakotowiyuka aþerikuri, po'imajare þakiokaro'si. ¹⁵ I'supaka kimarijayua simamaka, “Kire yi'yurã þuri kopakaja kiupaka jayurã”, mijare ñañu. Supa imarĩ “Tuparãro'si yija jã'meika simamaka ikupaka mija baabe jia kika mija imaokaro'si”, nañu Satanáro'si ba'irabeñjirimaja po'imajare þakibaraka. I'supaka nabaaiþapi “Jia Tuparãro'si ba'irabeñjirã nime”, po'imajare añipupajoarika nayapayu. Ba'iaja nabaaiþa wapa tẽrĩrikaja ï'rãrĩmi ba'iaja jũarũkirã nime.

“Jesúro'si ba'irabeñjirimaji imarĩ, ba'iaja yijũarape”, Pablote ãrĩka

¹⁶ Ikuþaka jairimaji marĩka imariþotojo ï'rĩka “Ikuþaka jia baaiþi ñime”, añiwa'ri bojatarimaji upaka yijairã baayu. I'supaka yijaikoþeko'omakaja, “Jia õrĩþũabeyuka kime Pablo”, yireka mija añipupajoa'si. I'supaka simaberikoþerãkaoka “Jia õrĩþũabeyuka upaka Pablote jaiyu”, yireka mija ãrĩkoþeko'omakaja, i'supaka yijairãñu. Kopakaja þakirimajaroka wãrõrimajare ã'mitiyurã mija ime. Supa imarĩ nare mija ã'mitiririjayu upakaja yire mija ã'mitiþe ruþu. ¹⁷ Ika mijare yijaika upakamarĩa mijare jaiþiki maiþamaki Jesucristo þuri. Kiupaka jaiþekaja õrĩþũabeyurãte jairijayu upaka yijaiyu. ¹⁸ Ritaja wejeareka imarã upaka “Ikuþaka jia baairã yija ime”, añurã mija watoþekarã ima simamaka nuþakaja mijare yijairã baayu yiro'sioka. ¹⁹ “Jia õñurã yija ime”, añurã imakoþeripotojo “Tuparãte þũataekarã yija ime”, aþaraka õrĩþũabeyurãte jaikaja mija ã'mitiripþarijayu. Supa imarĩ yireoka mija ã'mitirirãñu je'e. ²⁰ Napoyarã upaka mijare naba'iariko'omakaja nare mija e'etoririjayu. “Mijare yija wãrõika wapa yijare mija wapañjibe”, mijare narĩrijayua akata'abekaja nañu upakaja nare samija ïjirijayu. Supabatirã jia nimarijarirũkitakaja þupajoatirã nayapaika upakaja mijare nabaarũjerijayu. Supabatirãoka mija ïparimarãtarã upaka mijare naba'iaririjayu. I'supakajaoka jia nare mija yi'ribeyu þareareka mijare napemaþarijayu. Ritaja i'supaka mijare nabaako'omakaja sarũþekaja nawãrõika mija ã'mitiripþarijayu. ²¹ “Okajãjimarĩrã nime”, yijareka mija añurã imarĩ, mijare nabaarijayu upakaja yija baawãrũbeyu. ¿I'supaka mijare yija baabeyua, jiamarĩa ruku sime je'e mijaro'si? Mae ate ï'rãrimarã “Ikuþaka jia baairã yija ime”, aþaraka bojatarimaja upaka mijare yijairã baayu. I'yorimarĩaja i'supaka nañua simamaka, i'supakajaoka yijaiye'e yiro'sioka.

²² Hebreotatarã imarĩ, “Aþerãte tẽrĩwa'ribaji imatiyairã yija ime”, nañu. I'supaka narĩkoþeika marã imabeyua, hebreotatakijioka ñime yiro'si. Aþea “Israelka'iakarã imarĩ, Tuparãrirã yija ime”, nañu. Yi'ioka Israel ka'iakakiji ñime yiro'si. Supabatirã “Abraham riþarãmerã yija ime”, nañu. Abraham riþarãmijioka ñime yiro'sioka. ²³ Supabatirãoka “Jia Jesúro'si ba'irabeñjirã yija ime”, nañu. (I'supakaja õrĩþũabeyuka upaka yijairijayu yiro'si). Nare þemawa'ribaji Jesúro'si ba'irabeñjirimaji ñime. Mija ïabe. “Cristoro'si yija ba'irabeñjiyu”, wapuþu nañua simako'omakaja yi'i þuri jimarĩtakaja kiro'si ba'irabeñjirijayuka. Supabatirã nare þemawa'ribaji wẽkomaka imariwi'iarã po'imajare yire tarijayu, Tuparãrika yiwãrõriþarea. I'supakajaoka nare tẽrĩwa'ribaji yire napajeroyirape. Supabatirãoka ï'rãkurimarĩa yire jããrika nari'kakoperape. ²⁴ ï'rãþitarakakuri yire nañi'arape. Yire nañi'aroyirapaka rakakaja treinta y nueve rakakuri aþeapi yire napajeroyirape. ²⁵ Supabatirã maekarakakuri ïmarĩtakaja yapuþi yire napajerape. Supabatirã yire jããerã ï'rãkuri ãþapi yire najããbarekoperape. Saþi ya'rapaka wapuru maekarakakuri ña'mirapaka. ï'rãkuri yiña'mirapaka þoto ï'rãrĩmi supabatirã

Ī'rā ñami riapakakareka yapuarā ñi'ajĩĩkaki ñimarape. ²⁶ I'supakajaoka jimarĩtakaja Tuparārika bojariroka wārōtapabaraka yituriroyirape. I'supaka turitapabaraka tērĩrikaja werika yijūarijaju. Ā'mitirikōrĩ je'e. Riaka werikirō'ō, kareba'arimajare werika imarō'ō yituritaparoyirape. Supabatirā yitā'omaja imariṗotojo werika imarā ṗō'irā, supabatirāoka aṗetatarāte werika imarō'ōrā yituritaparoyirape. I'supakajaoka wejea jo'baka werika imarō'ōrā, wejemato, riapakiaa werika imarō'ōrāoka yituritaparape. Supabatirā wapuju “Jesúre ā'mitiripēairā yija ime”, āriṗotojo werika imarā watoṗekarā yituritaparape. ²⁷ Niñerū yiba'ariwapa tōṗoerā ka'wisika ba'irabebaraka ĩ'rākurimarā kārĩrimarāja yiwārĩroyirape. I'supakajaoka ĩ'rākurimarā ba'arika, okoa jia yiro'si imaberiroyirapaka imamaka, aṗerikuri ṗuri kē'sitakaja ñimaroyirape. I'supakajaoka rĩkimaka jariromarĩka ñimarapaka simamaka jimarā jija yijūaroyirape.

²⁸ I'supaka ñimakaka takajamarā ba'iaja yipuparape. “¿Marākā'ā nime ruku aṗewejeekarā Jesúre ā'mitiripēairā? ¿Yaje rita jia kire nayi'ririjaju ruku?”, āriṗupajoabaraka jimarā ba'iaja yipuparijaju. ²⁹ Jesucristore jia ā'mitiripēatiyabeyurā imarĩ, ba'iaja baabaraka, ba'iaja napupayua ñiaika ṗoto, nupakaja ba'iaja ṗupayuka ñime yiro'sioka. Supabatirā Jesúre ā'mitiripēaikite ba'iaja baarūjeirāka ṗuri boebaka ñime. ³⁰ Yibaaikakaka jairika yiro'si simajĩkareka ritaja ka'wisika yire so'rapakakaka ā'mitiritirā “Okajājimarĩki kime”, ĩ'rārimarāre āñuakaka yijairā baayu. ³¹ Ika mijare yibojaiika, “Rita ṗablote āñu”, Tuparāte yireka āriwārūyu. Maiṗamaki Jesús ṗaki majiyipupayeejiparūkika kimamaka, kĩaika wājitāji ritaitaka mijare yibojayu. ³² Ikuṗaka yijūarape: Damasco wāmeika wejearā ñimarapaka ṗoto, “ṗablote ñi'atirā wēkomaka nabaarū”, āriwa'ri, wejeta'irō'ōrā ima koṗerekarā surararākare kipūatarape, tokaki ĩṗi Aretas rokajĩte jā'merimaji. ³³ Yire wēkomaka nabaarika yapariṗotojo yire nare kiñi'arūjewārūberape. I'sia wejea ta'tekarā kūṗajĩka koṗereka imaraparō'ō ṗi'iuṗakapi yire jāātatirā aṗepē'rōtorā yijeyomarāre yire ruetarape. Okajājimarĩka imariṗotojo i'supaka Tuparāte yire jeyobaarapaka simamaka toṗi yiru'rape.

12

Makārārūñuroka upakapi Tuparāte imarō'ō ṗablote kīarūjerape

¹ Napupayariji ṗupajoatirā ṗakirimajaroka wārōrimajare mijare bojarika yiyapabeyu. I'supaka simako'omakaja “Tuparāte ṗūataekaki ṗablote ime”, yireka āñurā mija jariberiko'omakaja makārārūñuroka upakapi Maiṗamakire yire beaeka mirākakaka mijare yibojærā baayu mae. ²⁻³ Bikija mabo'ikakuri ṗiyikuku kimarō'ōrā Tuparāte yire e'eeyarapaka be'erō'ō botarakaoũ'puarāe'earirakakuri wejejē'rāka seyawa'yu mae. Torā yire ke'eeyaeka, “I'supaka baatirā yire ke'eeyaeka”, āriwārūbeyuka yi'i. ¿Yaje rita ritikataka yire ke'ewa'rape jee, yipupakatakaja ke'ewa'rape je'e aṗeyari? Tuparā ĩ'rĩkaja sōñuka. Rita sime, “I'supaka baatirā yire ke'eeyaeka”, āriwārūberiripotojo “Jiirō'ōrā Tuparāte yire e'eeyaeka”, ñañu ate. ⁴ Torā yeyarapaka ṗoto ṗo'imaja okaṗi mabojawārūbeyua ña'mitirape. Torā ña'mitirika mirāka yire bojarūjebeyuka Tuparā. ⁵ I'supaka yiro'si simarapakapi “Ōriṗūatiyaiki ñime”, āriĩka upaki imakoṗeripotojo supa ñarĩbeyu. Yipupayariji ṗo'imajare yijaika ṗoto tērĩrimarĩka ñima nare yijairijaju. ⁶ “Ikuṗaka yiro'si simarape”, āṗaraka jĩjimakapi ṗo'imajare yibojataparikareka, ṗakirimaji upakamarā ñimajāñeka ṗakirimajaromarā bojaiki imawa'ri. I'supaka simako'omakaja, “Ikuṗaka yiro'si simarape”, āriwa'ri tērĩritaki upaka jĩjimakapi ṗo'imajare sabojatapabeyuka yi'i, “Aṗerā ṗemawa'ribaji ōriṗūatiyaiki

Pablote ime”, yireka narĩrika yapaberwa'ri. I'supaka ñimaberiko'omakaja jia yibaarijayua ãtirã, i'supakajaoka yiwãrõrijayua ã'mitiritirã, yire norĩrika puri yiyapayuu. ⁷ Makãrãrũñuroka upakapi Tuparãte yire bearapaka tẽrĩrikaja imatiyaikakaka imarapaka. I'supaka bearipotojo, “Aperãte tẽrĩwa'ribaji imatiyaiki ñime”, ñarĩrika yapaberwa'ri Satanarikakaka ya'rarika yire rĩkarapakareka Tuparãte yire ãrĩrĩberape. Supa imarĩ pota mare paaika be'erõ'õ maka'wisijũarijayu upaka yire simarijayu. ⁸ “Yiya'raika yire mibayabe”, ãrĩwa'ri maekarakakuri Maiþamakire yijẽnekoperape. ⁹ I'supaka kire ñapakã'ã, ikupaka yire kiyi'rape: “Jẽno'o, mire yibayaberiko'omakaja, mire yiwayuũaikapi ãrĩwa'ri yijeyobaaika takaja miyapayuu. Mia, marãkã'ã baaberijĩka mima pota jibaji mika imawa'ri mire jeyobaarimajiro'siji ñime”, kẽrãpe. Supa imarĩ i'supaka ñimakaka jĩjimakapi yijairijayuu. I'supaka simako'omakaja, “Cistorika kire ja'ataikapi jia kiro'si Pablote ba'iraberijayuu”, po'imajare yireka ãrĩwãrũyu mae. ¹⁰ I'supaka simamaka Cistoriki imarĩ, marãkã'ã baaberijĩki imaripotojo yipupaka puri jia ima. Īrãkurimarĩa ba'iaja po'imajare yire jaiwã'imarãpe “Ki'yopi'rirũ”, ãparaka. Supabatirãoka yiyapaika imaberiroyirapaka yiro'si. I'supakajaoka ĩrãkurimarĩa jajua po'imajare yire baata'arape. Supabatirã Jesurika bojariroka yiwãrõmaka, ĩrãkurimarĩa ka'wisika yijũarape. I'supaka simako'omakaja jĩjimaka ñime ãrĩpupajoabaraka, “Marãkã'ã baawãrũberwa'ri iamarĩa imarãka Cristore jeyoariyapatiyayuu.” I'supaka simamaka rikitubamarĩa ñimakopeikareka jia Cristore yire jeyobaayuu.

Corintowejeakarãre pupajoabaraka, ba'iaja Pablote puparika

¹¹ Kopakaja õrĩpũabeyuka upaka yimajãrobojaweyuu. “Yija põ'irã Tuparãte pũataekaki imarĩ, mare wãrõrimaji Pablote ime”, mija ãrĩbeyua simamaka ñoñu upakaja i'supaka mijare ñañu. “Wapamarĩki Pablote ime”, Tuparãrika wãrõkoperãte yireka ãñu upakaja ñimajããeka Tuparãte yire jeyobaaberirikareka. I'supaka simako'omakaja “Jiitaka wãrõrimaja nime”, mija ãrĩkoperã yire pemawa'ribajimarĩrã nime. Supa imarĩ “Tuparãte kire jeyobaamaka jia Pablote mare wãrõyu”, mija ãrĩri imakoperape. ¹² Mia, mija põ'irã ñimarapaka pota apõstol imarĩ maikoribeyuu upaka ima mijare yibearijarape. Īrãkurimarĩa samija ãaeka simamaka “Rita oka, Tuparãte pũataekaki Pablote ime”, yireka mija ãrĩri imakoperape. ¹³ “Aperã Jesucristore ã'mitiripẽairãte jiyipupayeeripotojo, mare puri Pablote jiyipupayeebeyuu”, mija ãñua ¿rita sime bai je'e? “Yire mija jeyobaabe jia ñimaerã”, aperãte ñarãpaka upaka mijare ãrĩberapaki imaripotojo ĩrãtiji oyiaja jiyipupaka mijare ñoñu. I'supaka simako'omakaja “Aperãte kijẽnerapaka upakaja, yijare kijẽneri imakoperape”, ãrĩwa'ri yireka mija jairijayuu. ¿Yaje rita ba'iaja mijare yibaarape je'e? Ba'iaja mijare baaberapaki imarĩ, marãkã'ã baatirã “Jiamarĩa yibaarapakareka yire mija wayuũabe”, mijare ñarĩwãrũbeyuu.

¹⁴ Īpakuri mija põ'irã yituritika. Supa imarĩ maekarakakurireka mija põ'irã turirĩ a'yaokaro'si mae puritaka yipupajoaũ'muyuu ate. ã'mitirikõrĩ je'e: Makarãrã puri namakarãte yapaika tõpoerã niñerũ jierijayurã. Me'rãrĩjaka puri napakiarãro'si i'supaka baabeyurã. Topi ãrĩwa'ri yimakarã upaka yireka mija imamaka, mija põ'irã ñimarãka pota niñerũ mijare jẽñebesarãki yi'i. Mijare puri jia yika mija imarika yiyaparãñu, jia mijare yiwãrõrimirĩrĩkawa'yaokaro'si. ¹⁵ Mijare wayuũawa'ri mijare yijeyobaariyapayuu. “Jesúre na'mitiripẽarũ”, ãrĩwa'ri ritaja yibaawãrũika upakaja rũrĩtiyaika rõ'õjĩrã mijare yijeyobaarijarirãñu. Jia mijare wayuũaike ñimamaka yire mija wayuũabesarãkareka, ba'iaja yipuparirãñu.

16 Mijaka ñimarapaka poto dakoa mijare yijēñeberapaka oñurā mija ime. I'supaka simako'omakaja, “Ritaja pakirika jia oñuka imarī, Pablote mijare pakiyu niñerū mijare karee'eokaro'si”, ĩrārimarāre yireka āñu je'e. 17 “Maṗō'irā kipūataraparāpioka Pablote mare pakika”, ħmija ārīpupajoayu bai je'e? Jēno'o mijare pakiberapaki yi'i. 18 Titore apika Jesúre ā'mitiripēaikipitiyika mija ṗō'irā yipūatarape niñerū mija rēawearika najeyobaaokaro'si. ħYaje Titore mijare pakirape je'e? Jēno'o mijare pakikoriberapaki kime. Yupakaja jia pupajoaiki imarī, mijare jeyobaariyapawa'ri jia Tuparārika bojariroka mijare kiwārōeka, niñerū mijare jēñebekaja.

19 “Ba'iaja baabeyurā nime”, yijareka ārīwa'ri jījimaka yijaka mija imaokaro'si takajamarīa, i'supaka mijare ñañu. Ikuṗaka simatiyayu, ĩakōrī je'e: Jesúrirā imarī, kiyapaika upakaja mijare yija jairijayu Tuparāte ĩaika wājītāji. Mija ā'mitipe yija jeyomarā. Ritaja mijare yija bojarijayu, “Jiibaji Jesúre na'mitiripēarijarirū”, ārīwa'ri mijare sayija bojayu. 20 Mijareka pupajoabaraka ba'iaja yipuparijayu. “Mija ṗō'irā yeyarāka poto ba'iaja baabaraka mija imarāka ñiaeyarāñu je'e aṗeyari”, mijareka ñarīpupajoarijayu. Waṗabu'abaraka, supabatirā aṗerāte oakiparaka mija imarāka ñiaeyarāñu je'e. I'supakajaoka boebaparaka, supabatirā rakakaja naṗupajoaika upakaja baawa'ri jia jeyoaribekaja mija imarijayaoka ñiarāñu je'e. I'supakajaoka okabaapakibu'abaraka, supabatirā waṗuju jaijairika baabaraka mija imarāka ñiarāñu je'e. Aṗerāte tērīwa'ribaji pupajoairā upaka baabaraka, supabatirā rakakaja pupajoawa'ri rukubaka mija rēñua ñiaeyarāñu je'e aṗeyari. Supabatirā, “Jesúre yapaika upakaja baabekaja nimañuju je'e”, ñarīpupajoaika upaka mija imamaka ĩtirā mijaka yiboearirāñu. I'supakajaoka jījimaka yika mija imabesarāñu mijaro'sioka. 21 Ate mija ṗō'irā yeyarāka poto ba'iaja baabaraka mija ima ñiaeyarākareka “Nare yiwārōrapaka upakaja yi'ribeyurā nime”, ārīwa'ri Tuparā wājītāji yi'yopirirāñu. Supabatirā “Bikija rikimarāja ba'iaja nabaaka saja'atabekaja dajaka nabaarijayu je'e aṗeyari. Supabatirāoka ba'iaja rōmijāte nabaariwā'imarīrijayu. I'supakajaoka naṗupajoarijayu upakaja wāārō'ō ba'iaja nabaarijayu ruṗu”, āṗaraka ñiaeyarāka, ba'itakaja yipuparirāñu.

13

Ika ṗaṗerapi piyia jia Pablote nare okajāāeka

1 Ika ya'rirā baaikapī maekarakakuri mija ṗō'irā yeyarāñu. Torā ey-atirā Tuparā majaropūñu o'oekarā āñu upakaja yibaarāñu. Mia je'e: “Īrīkate ba'iaja baamaka ĩaekarā jaijeyobaabaraka ĩṗarā, maekarakamarā ‘Rita sime. I'supakatakaoka kibaarape’, āñurāte imajīkareka, okajierika sime kika”, ārīwa'ri sabojayu. 2 Bikija ĩṗakuri mija ṗō'irā yiturapakareka, ba'iaja baairāte jia yokajāārape “Ba'iaja nabaaka naja'atarū”, ārīwa'ri. Mae mija ṗō'irā imaberiripotojo ṗaṗerapi, “Ba'iaja mija baaika mija ja'atabe”, ñañu ba'iaja baarijaurāte. Aṗerāṗitiyika ba'iaja baabaraka nimamaka ñiaeyarākareka, ba'iaja nabaaka waṗa tīmarīji nare yibaarāñu. 3 “ ‘Rita Cristore oñuapī mibojarijayu’, yija ārīwārūokaro'si, kirika yijare mibeabe”, mija āñua sime. I'supaka simamaka, kirikapī tīmarīji nare yibaamaka ĩawa'ri “Cristore jā'meika upakaja kirikapī jairijayuka Pablote ime”, yireka mija ārīwārūrāñu je'e. Okajājimarīa imabeyuka Cristo mijaka. Ba'iaja baairāte jiamarīa jūaokaro'si kirika baabearimaji kime. 4 Muṗaka ṗo'iki imariṗotojo, yaṗua tetaekarā kire naṗatakāeka simamaka, okajājimarīki upaka Cristore

reyaeka mija õñu. I'supaka kire nabaako'omakaja, Tuparārikapī āriwa'ri õña kime mae. Cristorirā imarī, kiupakaja okajājimarīrā yija ime pō'imajare yijare ĩamaka. I'supaka simako'omakaja kirirā imarī, Tuparārikapī āriwa'ri kiyapaika upakaja yija baarijayu. I'supaka imarā imarī, saḡi āriwa'ri mija pō'irā ba'iaja baairāte tīmarīji yija baarāñu, jia nayi'rirū āriwa'ri.

⁵⁻⁶ Mija ĩabe. Cristore mija yi'yua pūpajoatirā “¿Yaje rita Jesucristore yi'yurā maimē?”, mija āriḡpūpajoabe. “¿Mija pūpakareka Cristore ña'rījāikarā mija ima õribeyurā mija bai je'e?” Topi pūri “Jesūre maḡupakarā ña'rījāiberikarā maimē”, āñurā pūri kire yi'ribeyurā nime. I'supaka simakoḡeko'omakaja “Jia kire yi'yurā yija ime”, āñurā mija ime”, mijareka ñariḡpūpajoayu. Supa imarī mamarītaka kirika bojariroka mijare yija bojarapaka ā'mitiritirā jia kire mija yi'rapaka simamaka, “Rita, Cristore nare õrīrūjeikapī Pablorākare yijare bojarijayu”, āriwārūrā mija ime. ⁷ Ba'iaja baabaraka mija ima yija ĩaeyarākareka, Cristore yijare sajā'metika simamaka, jiamarīa mijare yija jūarūjerāñu. I'supaka mijare yija baarākareka “Cristore nare jā'meikapī i'supaka Pablorākare mare baayu”, mija āriwārūrāñu. I'supaka mijare baariyapaberīwa'ri ba'ia mija baakoreka Tuparāte mijaro'si yija jēñeĳirijayu. Supa imarī Tuparāte yapaika upakaja mija baarākareka pūri, ba'iaja mijare yija baabesarāñu. Supa mijare yija baabepakā'ā ĩatirā “Yaje rukuya Cristore jā'meikapī tīmarīji yijare nabaatijāñu”, yijareka mija ārikoḡeĳikaoka, marā imabeyua yijaro'si. I'supaka simako'omakaja kiyapaika upaka oyiaja mija baaritakaja yija yapayu. ⁸ Supa imarī mija pō'irā yija eyarūki ruḡu kiyapaika upakaja baatīkarā mija imarākareka pūri kijā'meikapī ba'iaja mijare yija jūarūjebesarāñu. Kiyapaika upakaja Cristore yijare jā'metikarā imarī, mijare jeyobaarimaja yija ime, ba'ia upakaja mijare baabekaja. ⁹ Supa imarī mija pō'irā eyatirā, jia Cristore yi'yurā mija ima ĩawārūtīrā okajājiapī mijare yijaibesarāñu. “Okajājimarīrā imarī, Cristorīkapī Pablorākare beabeyu”, yijareka mija ārikoḡeĳika, marā imabeyua yijaro'si. Jia mija yi'pakā'ā ĩawa'riji, jia jĳimaka imarūkirāja yija ime. Supabatirā “Mire ā'mitiripēawa'ri miyapaika upaka oyiaja nabaarū”, āriwa'ri, Tuparāte mijaro'si yija jēñerijayu. ¹⁰ I'supaka simamaka mija pō'irā eyatirā, okajājiapī mijare yijairiyapabeyu. Supa imarī ya'rīrā baaika ruḡu, ika paḡera mijare yiḡūatayu jūibaji Jesūre yi'ḡaraka mija imaokaro'si. I'supaka mijare baarimaji ñimaokaro'si Maiḡamakite yijare jā'meka. Supa imarī kire mija yi'yua bitatarikoḡakaja jūibaji kire mija yi'rīrijayaokaro'si mijare yija jeyobaarijayu.

¹¹ Ō'õjīrāja mijaro'si yo'oyu yijeyomarā. Jia mija imabe, Jesūre yapaika upaka oyiaja baabaraka. Ritaja ika paḡerapī mijare yibojaika jia ā'mitiripēabaraka mija imabe. ĩrīka upakaja pūpajoabaraka, oka imarijarirākaoka jiapī sajiebaraka mija imabe. I'supaka mija baamaka, Tuparā, mare wayuīarimajire, mijaka imajīḡarāñu. Supabatirā jĳimaka mare imarūjeiki kime. ¹² Jesūre ā'mitiripēairā imarī, mija rērīrijayu ḡoto jia jĳimakapī jēñebu'abaraka mija imarijape.

¹³ Ō'õkarā Jesūre ā'mitiripēairā, “Jia nimarū”, āriwa'ri oka mijaro'si naḡūatayu. ¹⁴ “Jia nare mibaabe”, āriwa'ri maiḡamaki Jesucristore mijaro'si yijēñeyu. “Supabatirā Tuparāte mijare wayuīaika jia õñurā mija imaokaro'si, supabatirāoka Espīritu Santo jia mijaka imajīḡarijajayuka kimarū”, āriwa'ri ritaja mijaro'si yijēñeĳirijayu yijeyomarā.

I'tojīrāja sime ruḡu.

Carta de San Pablo a los Filipenses

Pablo, kijeyomaki Timoteopitiyika Filiposwejeakarãro'si pãpera naþũataeka

¹ Yijeyomarã Filiposkarã, Jesucristore jia baaikaþi kirirã imarijayurã, suþabatirã kire yi'yurãte imaruþutarimaja, i'suþakajaoka nare jeyobaarimaja “Jia mija imabe”, ãrĩwa'ri oka mijaro'si yija þũatayu. Yi'i Pablo, yijeyomaki Timoteopitiyika mijaro'si sayija þũatayu Jesucristoro'si ba'irabeñjirimaja imarĩ. ² Suþa imarĩ, Maþaki Tuþarã, suþabatirã maiþamaki Jesucristoreoka “ ‘Jia dako okamirãmarĩaja nimarũ’, ãrĩwa'ri jia nare mija jeyobaabe”, ãþaraka mijaro'si nare yija jẽñerijayu.

“Filiposwejeakarã Jesucristore ã'mitiripẽairãte jia mibaayu Tuþarã”, Pablote ãrĩka

³ Mijareka yipupajoarijayu rakakaja “Jia mibaayu”, Tuþarãte narĩrijayu. ⁴⁻⁵ Suþabatirã Tuþarãte mijaro'si yijẽñeika rakakaja jĩjimakaþi kire yijairijayu. Tuþarãte mija yi'riũ'muekarõ'õjĩteþi, maekakaoka aþerãte Jesúrika bojariroka bojataþabaraka yire mija jeyobaarijayua simamaka i'suþaka yibaarijayu. ⁶ Rita sime, jia Tuþarãte mija pupaka baaũ'mutika simamaka, kiyapaika upakaja mija imamirĩrkawa'yaokaro'si mijare kijeyobaarijarirãñu, Jesucristore etarãñurĩmi rõ'õjĩrãrãja. ⁷ Mijare wãtaiki imarĩ, i'suþaka mijareka yipupajoayu. Yire jeyobaariþupakirã imarĩ, i'rãkurimarĩa yiyapaika yire mija þũatarijayu. Mia je'e, wẽkomaka imariwi'iarã imariþotojo Jesúrika bojarirokakaka yaþabeyurã wãjitãji “Ikupaka sime”, ãrĩwa'ri nare okae'ebaaraka, yibojajiirijayu. I'suþaka yibaayu þo'imajare yibojawãrõrũkia Tuþarãte yire ja'ataeka simamaka. I'suþaka ñimarijayua simamaka jia ñimaokaro'si yire mija þũatarijayua jia sime. ⁸ Jesucristore wãtaka mijare õñuapa ãrĩwa'ri i'suþakajaoka mijaka ñima Tuþarãte õñua. I'suþaka imaki imarĩ jimarĩa mijare ñiaripakatayu ate. ⁹⁻¹¹ I'suþaka imawa'ri, ikupaka Tuþarãte mijaro'si yijaiñjirijayu. “Jia mire õrĩrijaparakã miyapaika upakaja imamirĩrkawa'yurã imarĩ jiiþaji wayuĩabu'airã nimarũ. I'suþaka imawa'ri miyapaika upaka imarika najẽrãko'arũ”, ãrĩwa'ri Tuþarãte mijaro'si yijaiñjirijayu. I'suþaka yiyapayu “Jia baarijaririka ja'atabekaja nimarũ”, ãrĩwa'ri. Suþa mija imamaka ãtirã “Dakoa okamirãmarĩaja jia yika nima nareka ñõñu”, Cristore þe'rietarãñurĩmi mijareka kẽrĩrika yiyapayu. Suþabatirãoka Jesucristore mijare jeyobaaikaþi “Tuþarãte yapaika upakaja baarijayurã nimarũ mae”, mijareka ñañu. Suþa imarĩ mijare kijeyobaamaka ãtirã, “Tẽrĩwa'ribaji jia baaiki Tuþarãte ime”, ãþaraka aþerãte kire jiyipupayeeokaro'si naro'sioka kire yijaiñjirijayu.

“Rĩkimarãja Jesucristorika bojariroka ã'mitiripẽairãte ime”, Pablote ãrĩka

¹² Yijeyomarã, Jesúrika bojariroka yiwãrõriþareareka ba'iaja yijũaika simako'omakaja, þo'imajare yibojarija'atabeyua sime. I'suþaka yiro'si simako'omakaja rĩkimarãja aþerã yibojaika ã'mitiriwãrũtirã kire nay'ririirijayuakaka jia mija õrĩwãrũbe. ¹³ Mia je'e, “Cristore kiyi'yu þi'iwã'ri wẽkomaka imariwi'iarã kime”, ika wejea iþamaki wi'ia ãarĩrĩrimaja surararãkare yireka ãrĩrijayu. Suþabatirã þo'imaja ritaja ika wejeareka imarãoka i'suþaka yireka pupajoarijayurã. ¹⁴ Suþa imarĩ, Cristore yi'ririija'ataberiwa'ri wẽkomaka imariwi'iarã ñima õrĩwa'ri, rĩkimarãja ika

wejearā Maiṗamakire yi'yurā jībaji kirika bojarijayurā ba'iaja jūarika kīkibekaja.

¹⁵ I'suṗaka simako'omakaja, ĩ'rārimarā ṗuri, “Wēkomaka imariwi'iarā Ṕablote ima marā imabeyua”, āñurā. I'suṗaka āñurā imarī, “Ṕablote bojaikakaka ā'mitiriberiwa'ri rīkimabaji yijare ā'mitiripēairāte imarāñu je'e”, nañu yibaarijayuakaka oakiyurā. Aṗerā ṗuri jia yika imawa'ri jiaṗi Cristorika bojariroka bojarijayurā. ¹⁶ I'suṗaka yire wayuñairā imarī, “Tuṗarāṗi āriwa'ri wēkomaka imariwi'iarā Ṕablote ime. Suṗa imarī Romawejeekarā ĩṗarimarā Cristorika bojariroka bojarika nayapabeyua simako'omakaja Ṕablote sanajērīamaka, nawājitāji jia yi'riwārūiki kime”, āñurā nime. ¹⁷ Aṗerā imarā yire ṗemawa'ribaji imarika yaṗakoṗewa'ri “Cristorika bojariroka yija wārōmaka yijare takaja ā'mitiripēairāte imarāñu je'e. I'suṗaka simamaka sā'mitiritirā yijare oakiriwa'ri, wēkomaka imariwi'iarā kimarō'ōṗi ba'iaja Ṕablote ṗuṗarirāñu”, narīkoṗeyu.

¹⁸⁻¹⁹ I'suṗaka nabaarijayua marā imabeyua yiro'si. Ritaja Cristorika bojariroka nawārōrijayuṗi āriwa'ri jījimaka ñime. I'suṗaka imarijayuka imarī, “Tuṗarāte yiro'si mija jēñeñjimaka, suṗabatirā Espiritu Santore yire jeyobaa-maka ṗariji ritaja yijūaika jia oyiaja yiro'si sawaṗu'rirāñu”, ñarīṗuṗajoayu. ²⁰ I'suṗaka ṗuṗajoaiki imarī, ĩṗarimarā wājitāji naka yijairāka ṗoto, “Dakoa i'yomarīaja jaiki ñimarijarirāñu”, āñuka ñime. Suṗa imawa'ri Cristorika bojariroka jia wājia yibojarijariroyika upakaja nare sayibojaripayu. Suṗa imarī yire najērīawearāka ṗoto, yire najāākopejīka, yire naṗoatajīkaoka, marā imabeyua yiro'si. Ritaja yibaarijayua Cristore jiyiṗuṗayeerūkiakaka simarika yiyapayu. ²¹⁻²² Suṗa imarī, yire najāābesarākareka ritaja yibaarijayuṗi jia Cristore jiyiṗuṗayeabaraka ṗo'imajare imarika yiyapayu. Yire najāākoperākaoka jībaji yiro'si simarāñu Cristoka jia imarūkika ñima simamaka. I'suṗaka simako'omakaja yire naṗoatarākarekaoka, Cristorika bojariroka yibojamaka rīkimarāja sā'mitiripēarāñurā. Suṗa imarī, “¿Dika jītaka imatiyaika je'e?”, āriwārūbeyuka ñime. ²³ I'suṗaka simamaka “Ika ĩ'ṗaba'iwā'taja jia yiro'si ima”, ñarīwārūbeyu. I'suṗaka simako'omakaja reyatirā mabo'ikakurirā jībaji kika imarika simarāñu je'e yiro'si ñarīṗuṗajoarijayu. ²⁴ I'suṗaka yipupaka imako'omakaja mijare jeyobaabaraka oñia imarika yiyapayu jībaji mijaro'si simaerā. ²⁵ Suṗa imarī “Jībaji Tuṗarāte yi'ṗaraka jījimaka kika nimaokaro'si nare wārōbaraka, naka ñimarāñu ate”, āriṗuṗajoaiki ñime. ²⁶ Toṗi wēkomaka imariwi'iarā ñima be'erō'ō mija ṗō'irā yeyarāka ṗoto, “Wēkomaka imariwi'iarā kimaraparō'ōṗi Ṕablote miṗoaeka jītaka kire mibaayu”, Jesucristore āṗaraka jia jījimaka mija imarāñu.

²⁷⁻²⁸ I'suṗaka simako'omakaja, wēkomaka imariwi'iarā yiro'si simarāka upakaja simakoṗerāka marā imabeyua. Jia Cristorika bojariroka yi'yurā imarī, sabojaika upakaja jia baabaraka mija imarijape. I'suṗaka mija baabe mija ṗō'irā yeyarāka uparāka, yeyabesarākarekaoka jia ĩ'rātiji ṗuṗajoairā imawa'ri, Cristore yi'ririya'atabeyurā mija ima ñoñaokaro'si. I'siṗi āriwa'ri, aṗerāte mijare okabaako'omakaja ĩ'rīka ta'iarāja imarā imarī, Jesurika bojariroka mijare yiwārōraṗaka upakaja mija imarijayua ñorīrāñu. I'suṗaka imarā imawa'ri ba'iaja mijare baarijayurā ruṗu wayuṗi'ribekaja mija imabe. I'siareka mija ima ĩatirā “Rita, Tuṗarāka oñia imajiparūkirā nime. Yija ṗuri ba'iaja nare jaiwā'imañurā yija imariṗareareka, ba'iaja imarika tiy-ibeyurō'ōrā a'rirūkirā imarā”, narīṗuṗajoarāñu. Mijare yibojaika upatiji Tuṗarātakiji imaki ritaja sabaarimaji. ²⁹ I'suṗaka imaki imarī, jia mijare baawa'ri kirirāro'si Tuṗarāte mijare wā'maeka, “Yimakire yi'ṗaraka nimarū, suṗabatirāoka jia kire yi'riwa'ri ba'iaja jūabaraka nimarū”, āriwa'ri.

Supa imarĩ kire mija yi'yua ja'atabekaja mija imamaka ĩatirã aþerãoka Cristore yi'rirãñurã. ³⁰ Supa imarĩ mija þõ'irã ñimarapaka þoto ba'iaja yire nabaarapaka mija ĩarapaka upakaja jũairã mija ime mijaro'sioka mae. I'supakajaoka õ'õ Romawejearã aþerãte ba'iaja yire baaika majaroka mija ã'mitiyu ate.

2

“Tērĩriki imariþotojo ‘Imatiyaiki ñime’, ārĩberikaki Cristo”, Pablote ārĩka

¹⁻² Kirirã mija imamaka, jia þupaparaka mija imaokaro'si Cristore mijare jeyobaayu. I'supakajaoka mijare kiwãtayū iamarĩaja mija imakoreka. Supabatirãoka rĩrãkibiparaka Espĩritu Santore mijaka imarijayu. Topi jia Cristore mare wayuũaika simamaka jĩjimaka ñimaokaro'si ikupaka mija imarika yiyapayu: Mija jeyomarãka ĩ'rãtiji þupakirã mija imabe. I'supakajaoka ritaja mija imaupatiji, jia wayuũabu'abaraka ĩ'rĩka ta'iarãja imawa'ri, Cristore yapaika upakaja ĩ'rãrokarekaja ña'rĩyaarĩji þupajoairã mija imabe. ³ Aþerãte þemawa'ribaji imarika yapabekaja mija imarijape. I'supakajaoka “Po'imajare yijare jiyiþupayeerũ”, ārĩwa'ri mija baaikakaka mija jaiasi. I'siroka þupajoaberiwa'ri “Yijare tērĩwa'ribaji imatiyairã nime je'e aþeyari aþerã”, ārĩwa'ri jiyiþupaka nare mija õrĩrijape. ⁴ Mijaro'si takaja jia mija imarũkia þupajoabekaja aþerãte jia imarũkiakakaoka mija þupajoarijape.

⁵ I'supaka mijare ñaũu Jesucristore imaekarokaþiji õrĩtirã kiupaka mija imarijayaokaro'si. ĩakõrĩ je'e, ikupaka sime:

⁶ Tuparãka ĩ'rãtiji imariþotojo, “Tērĩriki Tuparãte ima upakaja ñima yija'atabesarãũu”, ārĩbeyuka Cristore imaeka.

⁷ I'supaka ārĩbekaja, tērĩwa'ribaji kima ja'atatirã, þo'imaji kiþo'ijirika. Supabatirã ba'irabeĩjirimaji imatiyabeyuka upaka kijarika.

⁸ Supa imarĩ ika ka'iarã kimaeka þoto, “Yire þemawa'ribajika mime”, ãũuka upaka Kipakire kiyi'ririjarika. I'supaka imaekaki imarĩ, ba'iaja baari-majare najããroyika upaka yapua tetaekarã kire naþatakãaeka, sarã kireyaokaro'si þariji Tuparãte kiyi'rika.

⁹ Supabatirã kireyaeka be'erõ'õ õñia kire jariþe'rirũjetirã, ikupaka Tuparãte kire ārĩka: “Ritaja ima þemawa'ribajirã jiyiþupaka õrĩrũkika mimabe. Supa imarĩ ritaja imarã þemawa'ribaji ĩpi mimarãũu”, kire kērĩka.

¹⁰ I'supaka Tuparãte kire ārĩka seyarãka þoto nimaupatiji kiþoiji'aekarã: Mabo'ikakurirã imarã, õ'õrã imarãoka, ka'irokareka imarã þariji Jesũre najiyiþupayeerãũu.

¹¹ Nawãjitãji kimarãka þoto “Ritaja imarã ĩþamaki Jesucristore ime”, wããrõ'õrãja ritaja imarãte kire ārĩrãũu. I'supaka baawa'ri Kipaki Tuparãteoka jiyiþupaka norĩrãũu.

Jesucristore imaekarokaþi õrĩtirã saþiji mija imarijape kire yi'ribeyurã wãjitãji

¹² Yijeyomarã, i'supaka Cristore baaeka þupajoawa'ri i'supakajaoka Tuparãte mija yi'rĩjĩũu. Mija þõ'irã ñimarapaka þoto jia kire yi'yurã mija imamaka ñiarape. Maekaka þuri mija þõ'irã ñimabeyua simamaka torã ñimarapaka þoto jia kire mija yi'rapaka upakaja jiiþaji kire yi'þaraka mija imarika yiyapayu. Supa imarĩ ba'iaja mija jũarũkiareka Tuparãte mijare satããeka simamaka kire kĩkibaraka, kiyapaika upakaja mija baarijape.

¹³ I'supaka mijare ñaũu “Yiyapaika takaja baariþupakirã nimarũ”, ārĩwa'ri Tuparãte mijare jeyobaarijayua simamaka.

¹⁴ Ā'mitirikōrī je'e: Mija baaika upakaja, ba'iaja jaibu'abekaja, j̄jimakaḗ mija imarijape. ¹⁵⁻¹⁶ I'supaka mijare ñañu, oka baabekaja, jia w̄jiroka oyiaja baarijayurā mija imaokaro'si. Supa imarī ika wejeareka ba'iaja baarimaja watopekarā imariḗotojo, “Tuparāte yapaika upaka baairā nime. Dakoa oka imabeyua nareka”, mijareka narīrāñu. I'supaka jia baairā mija imarākareka, Tuparāte yapairoka nare mija bearāñu. Supa imarī Cristore pe'rietarāñurīmi “Nare yibojaeka upakaja baarijayurā nime”, āparaka j̄jimakaḗ kire sayibojarāñu. ¹⁷⁻¹⁸ Tuparāte yapaika upakaja Jesúrika bojariroka yibojariḗareaja, yire najāārūjerāñu je'e aḗyari.* I'supakajaoka sayi'yurā imawa'ri, ba'iaja mija j̄uarijayua simako'omakaja mijaka j̄jimaka ñime. I'supaka imaki imarī i'supakajaoka yika mija imarika yiyapayu yiro'si.

Timoteo, Epafroditoḗitika ĩparāte Filīposwejeārā Pablote nare p̄ūatarīp̄upajoaeka

¹⁹ Maipamaki Jesúre yaparāka upakaja, ñojimarīji mija p̄ō'irā Timoteore yip̄ūatarāñu je'e, yimajaroka mijare kibojamaka jia mija p̄upayaokaro'si. I'supaka simarākareka ō'ōrā ate kipe'rietarāka ḗoto mija majaroka yire kibojamaka ā'mitiritirā jia yip̄uparirāñu yiro'sioka. ²⁰ Jia mija imarika p̄upajoatiyaiki kimamaka, mija p̄ō'irā kire yip̄ūatariyapayu. Maki apika kiupaka p̄upajoaiki imabeyuka ō'ōrā. ²¹ Aḗerā p̄uri narīmijitakaja nimarūkiakaka p̄upajoabaraka imarā. I'supaka imawa'ri Jesucristore yapaika upaka baarijaririka p̄upajoabeyurā nime. ²² I'supaka p̄upajoairāte ima simako'omakaja, “Timoteo p̄uri Jesucristore yapaika upakaja baarijayuka”, ārīwa'ri mija ōñuka kime. I'supaka kireka mija ōñua imarī, “Kimaki upakaja jia Pablote kijeyobaarijayu, rīkimabaji Cristorika bojariroka yi'yurāte imarika yapawa'ri”, kireka āñurā mija ime. ²³ Supa imarī, “Ikuḗpaka ĩparimarāre yire baarāñu”, ñarīwārūrāka ḗoto, Timoteore mija p̄ō'irā yip̄ūatarāñu yimajaroka mijare kibojaerā. ²⁴ Supabatarā “Yi'ioka ñamajī nap̄ō'irā ya'rirāñu je'e aḗyari”, ñarīp̄upajoayu. I'supaka yibaajīka, ñip̄amakire yire jeyobaarākapi ārīwa'ri supa simarāñu.

²⁵ Majeyomaki Epafroditore yire jeyobaaerā mija p̄ūatarapaka jia sime. Yijūaika upakaja ba'iaja j̄ūaiki kime kiro'si Cristorika bojariroka wārōrimaji imarī. Supabatarā “Cristorika bojariroka mija boja'si”, s̄ā'mitiripe'yoirāte āñua imako'omakaja, yire jeyobaarimaji kime Epafrodito. Jia yire jeyobaarimaji kimako'omakaja mija p̄ō'irā kire yipe'ataerā baayu.

²⁶ Ikuḗpaka sime: “Wāmarā yijarapaka majaroka ā'mitiritirā, ba'iaja Filīposkarāre p̄upayu je'e”, ārīwa'ri ba'iaja p̄upayuka imarī, mijare ĩarika kiyapayu. ²⁷ Rita simarape, k̄upajīkaro'siji kireyarūkia jariwa'rikoḗeko'omakaja Tuparāte kire wayuīamaka kitārāpe. Yire p̄ariji wayuīawa'ri, “Wēkomaka imariwi'iarā kima ḗoto ba'iaja kip̄upayua pemawa'ribaji Epafroditore reyamaka ba'iaja Pablote p̄uparia'si”, ārīwa'ri, Tuparāte kire tāārape. ²⁸ I'supaka simamaka ñojimarīji mija p̄ō'irā kire yipe'ataerā baayu. Supa imarī jia dakoa risirika ba'ij̄ūaberikaki upakaja mija p̄ō'irā keyamaka ĩatirā j̄jimaka mija imarāñu. I'supaka kire yipe'atarāka be'erō'ōpi p̄uri, ba'iaja p̄uparitiyabekaja ñimarāñu yi'ioka. ²⁹⁻³⁰ Ñoakurirā mija ima simamaka marākā'ā baatarā Cristorika bojariroka yiwārōika yire mija jeyobaawārūbeyu. “Kire kijeyobaarū”, ārīwa'ri mija p̄ūatarapaki p̄uri jia yire jeyobaaike. I'supaka imaki imariḗotojo koiteje kireyakoperapaka simamaka jia jiyip̄upaka kire mija ōḗe. Jia jājika mija p̄ō'irā keyamaka j̄jimakaḗ kire

* **2:17-18** Pablo compara su posible muerte con una ofrenda a Dios. También considera la fe de los filipenses como un ofrenda a Dios.

mija e'etope mija upakaja Maiɸamakiriki kima simamaka. Suɸabatirã, i'suɸakajaoka jia jiyiɸupaka mija õpe kiupaka imarãte.

3

Maiɸamaki Jesucristore õrrika sime ritaja ima ɸemawa'ribaji imatiyaika

¹ Yijeyomarã, jia jjimaka mija imabe “Jesucristorirã yija ime”, ãrwa'ri. Bikija mijaro'si yo'orapakakaka, maekakaoka jiaɸi so'otirã mijare yiɸuatayu ate, sãtirã waɸuju ɸakirimajaroکا bojarimajare mija yi'rikoreka. ² Werika yaiwẽkoa* upaka ba'iaja baairã nime. Suɸa imarĩ ɸakirikapi sawãrõrimajare rakajekaja mija imabe. Suɸabatirã “Tuɸarãrirã imaokaro'si circuncisión baarika sime”, narĩɸakirijayu. ³ “Circuncisión baaekarã imarĩ Tuɸarãrirã yija ime”, narĩkoɸeika. Maa ɸuri Tuɸarãrirã maime. Cristore yi'yurã ɸuri Espiritu Santore mare jeyobaamaka Tuɸarãte jia jiyiɸupaka morĩrijayu. Suɸabatirã Jesucristore majiyiɸupayeeyu “Maro'si kireyaekapi Tuɸarãte mare wayuãrijayu”, ãrwa'ri jjimaka maimarijayu. “Maɸo'ia mabaaikapi ãrwa'ri Tuɸarãrirã majarirãñu”, ãrĩbeyurã maime. ⁴⁻⁵ Karemarĩa yiñekiarãte ɸupajoaekaroka yiɸupajoarikareka “Moisére jã'mekakaka aɸerãte yi'yua ɸemawa'ribajirã jia sayi'yuka ñime”, ãñuka ñimajĩñu. Īakõrĩ je'e, ikuɸaka ñimaeka bikija: “Tuɸarãriki kimarũ”, ãrwa'ri ĩ'ɸotẽnarirakarĩmi yiɸo'ijirika be'erõ'õ circuncisión yire nabaaeka. Benjamín imaekakaki riɸarãmi ñime judiotataki imarĩ. Suɸabatirã aɸika yiñekijioka kimaeka Abraham. Īrãtomajaja nimaeka yiñekiarã. I'suɸaka imaekarã imarĩ, judiotatarã tiyiaja tĩmiaribu'atirã namakarãrikaki imarĩ, judiotataki takiji ñime. Suɸa imarĩ fariseokaka ɸupajoaiki ñimaeka. I'suɸakajaoka Moisés imaroyikakite Tuɸarãte jã'mekakaka jia jiyiɸupaka sõɸaraka sayi'yuka ñimakõpeka ruɸu. ⁶ I'suɸaka sayi'ritiyawa'ri, “Cristore yi'yurã ɸuri Moiséte jã'mekakaka riatarika ɸakatayurã imarã”, ãriɸupajoakoɸebaraka jimarĩa ba'iaja nare baawã'imañuka ñimaroyika. I'suɸaka ñimamaka, “Moiséte jã'meka yi'ribeyuka ɸablote ime”, marã yireka ãrĩberioyirekarã. ⁷⁻⁸ I'suɸaka ñimaeka simako'omakaja “Sapi ãrwa'ri, jjimaka Tuɸarãte yika ime”, ãrĩbeyuka ñime mae. Maekaka ɸuri Cristore yi'yuka ñimamaka bikija ñimakõperoyirapaka waɸamarĩa ima. Suɸabatirãoka maiɸamaki Jesucristore õrrika ritaja tẽrwa'ribaji ima simamaka ritaja imakoɸeika waɸamarĩa ima yiro'si. Jiibaji kire õrriyapawa'ri, “Ritaja yibaaroyirapaka mirãka jia Tuɸarãka ñimarũkiro'simarĩaja sime mirãkiyu”, ãrĩwãrũiki ñime mae. Suɸa imarĩ ritaja yiro'si jĩitaka imaeka mirãka ja'ataekaki ñime, Cristorikitakaja jayaokaro'si. ⁹ Kiriki imarĩ, “Moiséte jã'meka yi'riwa'ri Tuɸarãka jia ñime”, ñarĩbeyu. Cristore yi'riwa'ri takaja ɸuri jia Tuɸarãka ñime. Sapi ãrwa'ri Tuɸarã ñakoreka ba'iaja baabeyuka ñime mae. ¹⁰ Suɸa imarĩ, ikuɸaka simamaka jiibaji Cristore ñorĩriyapayu: Reyariɸotojo Tuɸarãte õñia kire jarirũjekapi ãrwa'ri kiyapauka upakaja ñimariyapayu. Suɸabatirãoka kika rĩrãkibiyuka imarĩ, ba'iaja Cristore jũaeka upakaja Tuɸarãte yi'riwa'ri ba'iaja yijũarãkareka, marã imabeyua. I'suɸaka imawa'ri Cristore reyaeka upakaja jia Tuɸarãte yiyi'ririyaɸayu yireyarãka rõ'õjĩrã. ¹¹ I'suɸaka ñime, “Yireyarãka be'erõ'õpi õñia Tuɸarãte yire jarirũjerãñu”, ãrwa'ri.

“Tuɸarãte yapaika upaka oyiaja baabaraka maimaye'e”, ɸablote ãrĩka

¹² Ritaja mijaro'si yo'oika “Yi'i ɸuri koɸakaja sayi'riɸatitirã Tuɸarãte yapaika upakaja jaritiki mae”, ãrwa'rimarĩa ñañu. I'suɸaka simamaka,

* **3:2** Los judíos llamaban a los no judíos perros. Pero Pablo dice que estos maestros judíos realmente son los perros por tratar de imponer la circuncisión y otros ritos a los cristianos.

Cristore ima upakaja imarika yapawa'ri kiyapairokapi ñimarijaju, saja'atabekaja. I'supaka yibaarijaju kiupakaja jia baaiki ñimaerã yire kiwã'maeka simamaka. ¹³ Mija ã'mitipe yijeyomarã. “Cristore ima upaka takaja jaritiki ñime”, ãrĩbeyuka yi'i. Ikuþaka sime: Jia sareka baabaraka ñimaroyirapaka puri þupajoarija'atarijajuka ñime. Sapupajoabekaja yirupurõ'õ Cristore yapaika upaka oyiaja yipupajoarijaju. Kiyapaika upakaja yibaaokarãka rõ'õjĩrãja yibaarãnu. ¹⁴ Cristore imarokapi imaki jaririka yapawa'ri, õña ñimatiyikuriji i'supaka baarika ja'atabeyuka ñime. I'supaka baawa'ri, sawapa yitõþorãnu Tuþarã þõ'irã yeyarãka þoto. Supa imarĩ Jesucristore yiro'si reyaeka simamaka mabo'ikakurirã Tuþarãte yire imarũjerãnu õña Jesũka ñimajipaoakaro'si.

¹⁵ Supa imarĩ, yipupajoaika upaka oyiaja mija þupajoabe ritaja jia Cristore yi'yurã upatiji. I'supaka imariþotojo aþerõ'õþañakarã mija þupajoaika waarĩkajĩkareka jia samija õñaokaro'si Tuþarãte mijare jeyobaarãnu. ¹⁶ Mia je'e: Tuþarãte yapaika morĩwapu'atatika rõ'õjĩrãja kiyapaika upakaja maimaye'e.

¹⁷ Yijeyomarã, supa imarĩ, Tuþarãte yapaika upaka ñimara'aeka upakaja mija imarijape mijaro'si. Mija wãjitãji yija baarapaka upakaja torã imarãte baarijapakã'ã nareka ãji'abaraka mija imabe. ¹⁸⁻¹⁹ Ī'rãrimarã puri “Cristore yi'yurã yija ime”, ãrĩriþotojo, ba'iaja imarijajurã. Supabatirãoka ba'iaja baarika maja'ataokaro'si yapua tetaekarã Cristore reyaekakaka wapamarãa upakaja naro'si sime. Tuþarãte yapaika upaka baabekaja, napupakapi nabaarijitoika upakaja baarijajurã nime. Supabatirãoka, i'yorimarãja jĩjimakapi najeyomarãre sanabojarijaju. I'supaka nabaarijaju Cristore yi'ribeyurãte baaika takaja þupajoairã imarĩ. I'simijipi ãrĩwa'ri ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã a'rĩrũkirã nime. I'supaka nimarijajuakaka ĩ'rãkurimarãa mijare yibojatika upakaja, mijare sayibojape'ayu ate ba'iaja nareka þupariwa'ri. ²⁰ Jesucristore yi'yurã maimamaka, maro'si puri i'supakamarãa sime, mabo'ikakuri maimajiparũkirõ'õ maro'si ima simamaka. Supabatirãoka “Mabo'ikakurirõ'õþioka maipamakĩ Jesucristore i'tarãnu ba'iaja majũarũkia imaekareka mare tããrĩ”, ãrĩþupajoawa'ri jĩjimaka maime. ²¹ Supa imarĩ maþo'ia reyarũkia imakoþeika kio'arãnu jiika kima upaka simaokaro'si. I'supaka mare kibaarãnu ritaja baawãrũþataiki imarĩ.

4

¹ Supa imarĩ, yijeyomarã, jia mija ã'mitipe. Mijare wãtaka õñuka imarĩ, jimarãa mijare ñiariyapayu. Jĩjimakapi mijareka ñarĩþupajoarijaju. I'supaka mijare yo'oika upakaja jia maipamakire Jesucristore jia yi'þaraka mija imarijape.

“Mijare yiwãrõrapaka upakaja jia Cristore yi'þaraka mija imarijape”, Pablote ãrĩka

² Jiama mijare ñãnu Evodia, Síntiqueþitijika ĩ'þakorãwã'taja ĩ'rãko upakaja mija þupajoabe, Maipamakire yi'riwa'ri kirirã mija ima simamaka. ³ Supa imarĩ tokaki, jia yire jeyobaarapaki, jia Evodia, Síntiqueþitijika ĩ'þakorãre mijeyobaabe oka najiebu'arũ ãrĩwa'ri. I'supaka ñãnu Cristorika bojariroka bojabaraka torã ñimarapaka þoto jia yire jeyobaaraparã nimamaka. I'supaka yika nimarapaka þoto imarapakioka Clemente, supabatirã ritaja aþerã yire jeyobaarimaja. Yire jeyobaaraparã, “Ikarakamarã nime yika imajiparũkirã”, ãrĩwa'ri nawãmea kiþõ'irã Tuþarãte o'ojĩ'aekarã.

⁴ Mija ĩabe. Maipamakirirã mija ima þupajoawa'ri mija jĩjimaape. Supabatirã i'sirokaoka ate mijare ñarĩþe'ayu jĩjimaitakaja mija imarijape

ārīwa'ri. ⁵⁻⁶ Supabatirāoka jia oyiaja aḗerāte mija baarijape “Jiipuparā nime”, ritaja mijareka nañaokaro'si. Ikuḗaka mija õḗe: No'ojrāmarīaja sajariwa'yu õ'õrā Maiḗamakire etarūkia.

Saḗi ārīwa'ri wayupiribekaja mija imabe. Ba'iaja puparikopakaja mija yapaikareka Tuparāte jēñebaraka mija imarijape. Mañu upakaja ā'mitiyuka kimamaka, “Jiitaka oyiaja yire mibaayu Tuparā”, kire āḗaraka mija imarijape. ⁷ Ka'wisika jūariḗotojo ba'iaja pupapekaja mija imaerā, Tuparāte mijare jeyobaarijarirāñu Jesucristorirā mija imamaka. Supa imarī ka'wisika jūariḗotojo “¿Marākā'ā simamaka ba'iaja pupapekaja sareka maima?”, āñurā mija imarāñu.

⁸ Yijeyomarā, ikuḗaka sime: Wājimijikaka oyiaja pupajoabaraka mija imarijape. I'supakajaoka ḗo'imajare jiyipupaka õrīrikakaka, jiiroka takapi oyiaja imarikakakaoka mija pupajoabe. Supabatirā jiitakaja ima simamaka jījimaka ḗo'imajare ā'mitiyu oyiaja pupajoabaraka mija imabe.

⁹ Supabatirāoka, mijare yiwārōrapaka upakaja baabaraka mija imabe. Ritaja yibaarapaka, mijare yijairapakaoka kopakaja õñurā mija ime. I'supaka baabaraka mija imarākareka okamirāmarīaja mijare imarūjebarakā Tuparāte mijakaja imajiparijarirāñu.

Filiposkarāre kire jeyobaamaka jījimaka Pablote imaeka

¹⁰ Jia yire mija baayu, yire wayuñawa'ri yiyapaika yire mija ḗūataika. Supa imarī, jījimakapi “Jiitaka yire mibaayu”, Tuparāte ñañu. Ñoaka yire saḗūataerā mija ba'erapaka simako'omakaja “Marākā'ā saḗūataberiwa'ri supa nabaarape je'e”, mijareka ñariḗupajoayu. ¹¹ “Jimarītakaja sayiyapakoperape”, ārīwa'rimarīa i'supaka ñañu, rīkimaka yirikajīka, dakomarīa ñimakopeikaoka yiyapaika upakaja jījimakapi oyiaja imawārūtikaki ñime. ¹² I'supaka simamaka yiba'arūkia ima ḗoto, simabeyu ḗotooka Cristore yire jeyobaaika simamaka okamirāmarīaja ñimarijayu. Supabatirāoka wayuoka baaiki ñima ḗoto, yiyapaika yireka ima ḗotooka jījimaka oyiaja ñime. ¹³ Cristore yire jeyobaamaka, ritaja ka'wisika, ka'wisimarīaoka i'supaka imawārūtikaki ñime. ¹⁴ I'supaka ñimako'omakaja yire jeyobaawa'ri niñerū yire mija ḗūatarapaka jiitakaja yire mija baarape.

¹⁵⁻¹⁶ Filiposkarā, yire mija jeyobaarapakapi ārīwa'ri mija ka'ia Macedoniapi ya'rape aḗerõ'õrā wārõtapaokaro'si. Mamarītaka Cristorika bojariroka yi'yurā mija jarapaka be'erõ'õ i'supaka yire mija jeyobaarape. Aḗerõ'õkarā puri nare yiwārōmaka Cristore ā'mitiripēaraparā imariḗotojo, i'supaka yire jeyobaaberaparā. Mija puri, Tesalónicawejearā ñimarapaka ḗoto i'rākurimarīa niñerū yire ḗūataraparā. ¹⁷ “Ate i'supakajaoka niñerū yire mija ḗūatajiparika yiyapayu”, ārīwa'rimarīa i'supaka mijare ñañu. Jia yire mija baamaka sawapa jia Tuparāte mijare ja'atarika puri yiyapayu. ¹⁸ Yire mija ḗūatarapaka puri simaja Eḗafroditore yire ijirape. Yire sakījirapaka ḗoto sañiamaka yipupajoarapaka ḗemawa'ribajirā yiro'si mija ḗūataeka mirākirape. I'supaka mija baarapakapi ārīwa'ri jia jījimaka Tuparāte mijaka ime. ¹⁹ Supabatirā ritaja jia oyiaja ima ipamaki kime Tuparā. I'supaka imaki imarī Jesucristorirā mija imamaka ritaja mija yapaika upakaja mijare ijirimaji kime. ²⁰ I'supaka simamaka Mapaki Tuparāte jījimakapi majiyipupayeejipaye'e. I'supaka oyiaja simarijarirū.

“Jia ḗo'imajare imarū”, Pablote ārīka

²¹ Mae torā imarā, Cristore ā'mitiripēairāro'si “Jia mija imabe”, ārīwa'ri oka yipūatayu. Supabatirā yika Jesúre yi'paraka imarāoka i'supakajaoka mijaro'si ḗūatairā. ²² I'supakajaoka ritaja Cristore yi'yurā õ'õrā imarāte mijareka añu.

Suꝑabatirã Romakaki ãꝑiro'si ba'iraberimaja Cristore yi'yurã i'suꝑakajaoka ãñurã.

²³ Jia maipamaki Jesucristore mijare baarijarirũkirãro'siji mija imarũ mijareka ñaũu.

I'tojĩrãja sime ruꝑu.

Primera carta de San Pablo a los Tesalonicenses

Tesalónicawejeakarãro'si Pablote paþera þũataeka

¹ ¿Yaje mija ime Tesalónicawejeakarã? Yi'i Pablo, supabatirã majeyomarã Silvano, Timoteopitiyika ika paþera mijaro'si yija þũatayu. I'supaka mijaro'si sayija þũatayu Maþaki Tuþarãrirã, supabatirã maiþamaki Jesucristorirãoka mija imamaka. I'supaka simamaka Maþaki Tuþarãte jia mijare baarũ, jia mija imaokaro'si.

Tesalónicakarã Jesúrika bojariroka jia ã'mitiripẽaekarã

²⁻³ I'supakajaoka mijaka jĩjimaka imawa'ri, “Jia mibaayu Tuþarã”, mijaro'si kire yija ãrĩrijayu. I'supaka mijaro'si yija baarijayu, mijaka yija imaroyirapaka þoto, Jesucristore yi'yurã imarĩ, jia kiro'si mija baaroyirapaka yija õñua simamaka. ã'mitirikõrĩ je'e: Wayuĩabu'airã imarĩ, jia mija jeyobaabu'aroyirape. I'supakajaoka “Rita sime maiþamaki Jesucristore ate pe'rietarũkia”, ãñurã imarĩ, ba'iaja jũarika mija rakajepããrijariroyirape. I'supaka mija imamaka, ĩ'rãkurimarĩa Maþaki Tuþarãte mijaro'si yija jẽñeĩrijayu. ⁴ Mija ã'mitipe yijeyomarã, Tuþarãte mijare wayuĩarijayu. I'supakajaoka “Tuþarãte nare wã'maeka”, yija ãrĩþupajoayu mijareka. ⁵ Jesucristorika bojariroka mijare yija wãrõu'murapaka þoto okatakãþimarĩa mijare sayija wãrõrape. Espĩritu Santore yijare jeyobaarapakãþi ãrĩwa'ri jia mijare sayija wãrõrape. I'supaka yija baarapaka simamaka “Rita sime ika majaroka”, ãrĩþupajoawãrũraparã imarĩ, samija ã'mitiripẽatirape. Supabatirãoka mija þõ'irã yija imarapaka þoto jia yija baaroyirapaka ĩaraparã imarĩ, “Jia maimaokaro'si maþõ'irã netarape. Ritaitaka oka namajaroka ma'mitiriroyi mirãkiyu”, ãrĩwãrũraparã mija ime. I'supaka þupajoaraparã mija imamaka, “Tuþarãte wã'maekarã nime”, mijareka yija ãrĩþupajoayu.

⁶ Tuþarãrika bojariroka mija yi'þakãã ĩawa'ri, aþerãte ba'iaja mijare baako'omakaja, Espĩritu Santore jeyobaarapakãþi ãrĩwa'ri jĩjimakãþi samija ã'mitirape. “Pabloraþaro'si, Jesúro'sioka i'supakaja simaeka”, ãrĩwãrũwa'ri, jĩjimakãþi sã'mitiritirã samija yi'rape mijaro'sioka. ⁷ I'supaka mijaro'si simarapaka simamaka Macedonia* ka'iareka imarã supabatirã Acaya ka'iarãoka jia mija imaroyirapaka ĩaji'araparã imarĩ, mija upakajaoka tokarã Jesucristore ã'mitiripẽarijaurãte baaroyirape naro'si. ⁸ Supã imarĩ Maiþamakirika bojariroka Macedonia ka'iakarã, Acaya ka'iakarã takajamarĩa imaraparã sã'mitiraparã. Supabatirã “Jesúrika bojariroka jia yi'yurã nime”, mijareka narĩþupajoarijayu. I'supaka simamaka, aþerãte dirokãþi ãrĩwa'ri rĩkimaitakaja yija bojaberijĩka sime, kopakaja ritaja sana'mitiriwãrũtiika simamaka. ⁹⁻¹⁰ I'supaka simamaka, “Jesucristorika bojariroka nare mija wãrõeka jia Tesalónicakarãre yi'yu”, ãrĩwa'ri yijare nabojayu. “Wapuju imaja jẽrãka jiyiþupaka norĩkoperoiyirapaka ja'ataraparã nime, Tuþarã õñia imakite takaja jiyiþupayeewa'ri. Supabatirãoka Tuþarã Maki, Jesús mabo'ikakurirã maekaka imaki õ'õrã etarũkika kime. Ikiji imaki þo'imajare kire jããeka simakopoko'omakaja õñia Tuþarãte kire jarirũjeka. Supã imarĩ ba'iaja wẽkomakareka maimarũkia imakopẽikareka Jesúre mare tããeka. I'supaka simamaka jia Tuþarãka imarã imarĩ, Jesúre etarũkia jĩjimakãþi

* **1:7** Provincia (o departamento) romana en Grecia. Tesalónica se encontró en Macedonia en el norte de Grecia. Acaya fue el departamento al sur de Macedonia.

ta'abaraka maimaerã', ãparaka þo'imajare bojabaraka nimarijaju", ãrĩwa'ri yijare naboju.

2

Tesalónicawejearã Pablote ba'irabeka

¹⁻² Mija ã'mitipe yija jeyomarã. Mija þõ'irã eyarĩ yija a'rapaka þoto Filiposwejarã mamarĩ yija eyaũ'murape. Torã yija imarapaka þoto yijare jiyipupayeebekaja jimarĩa ba'iaja yijare nabaarape. Mija wejarã yija eyarapaka þoto rĩkimarãja yijare jo'ata'airãte imako'omakaja okajãja yija imaokaro'si Tuparãte yijare jeyobaarape. Supa imarĩ, "Ika majaroka mija bojaribarika yija yapabeyu", mija wejeakarãre yijare ãrĩkoþeko'omakaja, kirika bojarirokakakapi kĩkirimarĩaja mijare yija bojarape. Supa yija baarapaka õrĩtiirã imarĩ, "Jia maimaerã Pabloraãkare mare wãrõrape. Maþõ'irã nimarapaka þoto rĩkimarãja þo'imaja Jesucristorika bojariroka yi'raparã", yijareka ãñurã mija ime. ³ I'supaka simamaka waþuju jairimirãkamarĩa mijare yija majarobojaroyirape. Rita imaroka mijare yija wãrõrape. Supabatirã mijare yija þakiberape. Jia yija tõþookaro'si ba'iaja þuparirokapiimarĩa mijare yija bojarape. ⁴ Yijare õrĩwãrũiki imarĩ, "Yiyapaika upakaja baairã nime", yijareka ãrĩþupajoækaki Tuparã. Supa imarĩ yijare kiþũataeka kirika bojariroka yija wãrõokaro'si. I'supaka simamaka kiyapaika upakaja yija baarijaju. ã'mitirikõrĩ je'e: ikupaka sime: Tuparãte jĩjimaka yijaka imarika takaja yaparijajurã yija ime. Jĩjimaka þo'imaja yijaka imarũ ãrĩwa'rimarĩa nare yija wãrõyu. ⁵ Yija wãrõrapaka mija ã'mitirijiyuokaro'si waþuju jia mijaka jaiberaparã yija. I'supakajaoka niñerũ sawapa tõþokaro'simarĩa mijare sayija wãrõrape. Tuparãte yijare ãika wãjitãji rita mijare ãñurã yija ime. ⁶ Supa imarĩ "Jiitarã mija ime", þo'imajare yijareka ãñaokaro'simarĩa mijare sayija wãrõrape. ⁷ Apõstolrãka yija imako'omakaja, mijare jã'merũkirã uparã yija imakoþerape. I'supaka baarimarĩaja rõmo komakarãte wayuãaiko imarĩ nare kowãtaika upakaja mijare yija baarape. ⁸ Mijare wayuãawa'ri jĩjimakapi Tuparãrika bojariroka mijare yija wãrõriyapatiyarape. I'siatakajaro'simarĩa, ritaja yija baawãrũkarõ'õjĩrãja mijare yija jeyobaariyaparape, mijare wayuãairã imarĩ. ⁹ Mija ã'mitipe yijeyomarã. Mija þõ'irã yija imarapaka þoto jãja yija ba'iraberapaka mija õñu. Yija ba'iraberiwatoþekarekaja Tuparãrika bojariroka mijare yija wãrõrape wapamarĩaja. Ñami, ãmi þariji i'supaka yija baarape yija yaparapaka mijare jẽñekoreka.

¹⁰ Mija þõ'irã yija imarapaka þoto jia oyiaja mijaka yija imaroyirape. I'supaka imaroyiraparã imarĩ, Tuparãte yapaika upakatakaja yija baarijariroyirape. I'supaka yija imamaka ãawa'ri, "Jia oyiaja baarijajurã nime", yijareka ãñurã mija ime. I'supaka simamaka yijare mija ãika upakajaoka Tuparãte yijare ãayu kiro'si. ¹¹ Supa simamaka "Jiitakaja yijare nawãrõrape", yijareka ãñurã mija ime. Supa simamaka ãrĩka kimakire wayuãaika upakaja jia mijare yija baamaka mija õñu. ¹² I'supaka baaraparã imarĩ, jia þupaparaka okajãja mija imaerã "Tuparãte yapaika upaka oyiaja mija baarijape jĩjimaka mijaka kimaokaro'si", ãparaka mijare yija bojaroyirape. I'supaka mijare yija bojaroyirape jiitakapi mijare kiwã'mayu kijã'merũkirã mija imaokaro'si. Supabatirã mijare kiakayu tẽrĩwa'ribaji kima mija õñaokaro'si.

¹³ Supa imarĩ, Tuparãrika bojariroka mijare yija bojarapaka þoto, "Naþupaka nare ãñua þupajoapakitirãmarĩa yijare nawãrõrape. Rita Tuparãrika bojariroka sime", ãrĩþupajoairã mija imarape. Rita mija þupajoayu, Tuparãrika bojariroka sime. Sayi'yurã mija imamaka, kiyapaika

uṗaka oyiaja mija baawārũerã mijare kijeyobaarijaju. I'suṗaka simamaka, mijare ṗuṗajoawa'ri, “Jia mibaayu Tuṗarã”, kire yija ārĩrijaju. ¹⁴ Yijeyomarã, Judeaka'iaakarã, Jesucristore jiyiṗuṗaka õñaokaro'si rērĩrijayurã uṗaka mija jaju mae. Mija wejeakarãre ba'iaja mijare baata'amaka ba'iaja mija jũarijaju uṗakajaoka najũarijaju Judeaka'iarã Jesucristorirã naro'si. ¹⁵ ã'mitirikõrĩ je'e: Judiorãka kire yi'riberikatata nimaeka maipamaki Jesucristore jããekarã. Nañekiarãoka i'suṗakaja baarijarikarã Tuṗarãro'si bojaĩjirimaja imaroyirekarãte. I'suṗaka baara'ekarã uṗaka imarã maekakaoka ĩ'rãkurimarĩa nawejeaṗi yijare ṗoatarijayurã. I'suṗaka imarã imarĩ, ritaja ṗo'imajare majamarã nime. Suṗa imarĩ ba'iaja Tuṗarãte naka ime. ¹⁶ Ritaja ṗo'imaja majamarã imarĩ, “Judiotatamarĩrãteoka Jesúre tããriyapayu”, ārĩwa'ri nare yija bojamaka judiotatarãre yijare sabojarũjebeyu. Rĩkimakaja ba'iaja nabaarijajua imatika imako'omakaja ĩ'rãrĩmi uṗakaja ba'iaja nabaarijaju. Bikijarãja i'suṗaka nabaarijarika ĩara'aekaki imarĩ, “Ba'iaja nabaarijaju wapa ba'iaja nare yijũarũjerũkirĩmi no'ojĩrãmarĩa sajariwa'yu sarã seyarũkia”, Tuṗarãte ārĩṗuṗajoayu.

Tesalónicawejeakarã ṗõ'irã turiṗe'arĩ Ṗablote a'ririyaṗaeka

¹⁷ Mija ã'mitipe yijeyomarã. Mijare yija ṗe'ritapaparapaka be'erõ'õṗi no'ojĩrãmarĩaja mijareka yija ṗuṗajoarape ate. Mija ṗõ'irã imaberiripotojo yija ṗuṗakapĩ ṗuri mija ṗõ'irã imarã uṗakaja yija imarape. Suṗa imarĩ, ate jimarĩa mija ṗõ'irã a'ririã yija rutukoṗerape. ¹⁸ Yi'ĩ Ṗablo ĩ'rãkurimarĩa mija ṗõ'irã a'ririka yirutukoṗerape. I'suṗaka ñimako'omakaja, Satanãre yiro'si satã'teroyirape. ¹⁹ I'suṗaka mijareka ṗuṗajoairã imarĩ, maipamaki Jesúre etarãka ṗoto, ikuṗaka kire yija ārĩrãñu: “Tesalónicakarã mirika bojariroka nare yija wãrõrapaka ṗoto, jia sayi'raparã. Suṗa imarĩ, ja'atarimarĩaja jia sayi'rimirĩrkawa'yurã nime”, ārĩwa'ri jĩjimakaṗi kire yija bojarãñu. I'suṗaka kire bojarũkirã imarĩ, mijaka yija imariyapayu ate. Aṗerã tẽrĩwa'ribaji mijareka ṗuṗajoawa'ri, jĩjimaka yija ime. ²⁰ Rita sime, jia mijareka ṗuṗariritã jĩjimaka yija õñurã mija ime.

3

¹⁻² I'suṗaka simamaka mija majaroka ã'mitiririka yaṗairã imarĩ, sarakajepããwãrũberiwari yija jeyomaki Timoteore mija ṗõ'irã yija ṗũatarape. Yuṗakajaoka Tuṗarãte ba'irabeĩjirimaji imarĩ, Jesucristorika bojariroka bojataparimaji kima õñurã mija ime. I'suṗaka imaki kimamaka, jiiṗaji Jesucristore mija yi'yaokaro'si, suṗabatirã ba'iaja jũariṗotojo, sarakajepããekaja mija imaokaro'si mija ṗõ'irã kire yija ṗũatarape. Yija ĩ'parã ṗuri Atenas wãmeika wejearã tuiraparã. ³ Ba'iaja jũawa'ri, ba'iaja naṗuṗaria'si ārĩwa'ri Jesucristorika bojariroka mija ja'atakoreka mija ṗõ'irã kire yija ṗũatarape. ã'mitirikõrĩ je'e: Jesúre yi'yurã maimamaka, aṗerãte ba'iaja mare baayu. “I'suṗakaja yire yi'yurãro'si simarãñu”, Tuṗarãte ārĩtika simamaka, kire yi'paraka sarakajepããrũkirã maima. ⁴ I'suṗakajaoka mijaka yija imarapaka ṗoto “Jesúre yi'yurã mija imamaka, ba'iaja aṗerãte mijare baarãñu”, ārĩwa'ri mijare yija bojatirape. Mijare yija bojarapaka uṗakaja mijaro'si simarapaka simamaka, jia sõrĩwãrũtikarã mija ime mae. ⁵ I'suṗaka simamaka “Jesucristore naja'ataokaro'si Satanãre koṗakaja nare ṗakitirape je'e aṗeyari”, ārĩwa'ri ba'iaja mijareka yiṗuṗarape. I'suṗakajaoka “Nare kitẽrĩrãkareka wapuju wapamarĩa nare yija wãrõkoṗerapaka jarirãka je'e aṗeyari”, mijareka ñarĩṗuṗajoarape. I'suṗaka jũairã mija imamaka, mija majaroka õrĩrika rakajepããwãrũberiwari Timoteore mija ṗõ'irã yiṗũatarape.

⁶ Mae mija p̄ō'irā turapaki Timoteore ò'òrā p̄e'rietayu. Supa imarī ò'òrā etatirā mijamajaroka yijare kibojayu. Ikuḗpaka kēñu: “Jesucristore jia yi'ririjayurā nime ruḗu, āriwa'ri. Supabatirā i'supakajaoka wayuūabu'airā nime. ‘Mijareka jia yija p̄upajoayu’, nañu”, āriwa'ri yijare kibojaetayu. Supabatirāoka “ ‘Yijare mija ĩariyaparijayu upakajaoka mijare ĩarika yija yapakoperoyi’, nañu”, āriwa'ri kibojayu. ⁷ I'supaka mijareka kēñua ā'mitiritirā “Jesúre nayi'riri'atabeyu mirākiyu”, āriwa'ri ba'iaja jūarijayurā imariḗotojo j̄jimaka yija ime. ⁸ “Cristore jiaḗi yi'riñujurā nime ruḗu”, kēḗpaka ā'ā'mitiritirā jia yija p̄upayu mae. ⁹ I'supaka mija imamaka, mijareka p̄upajoabaraka, “Jia mibaayu Tuparā”, yija āri'rija'atabeyu. I'supakajaoka Tuparāka yija jaika poto, “Jesucristore jia yi'yurā nimamaka jia mibaayu”, āriḗupajoawārūtirā jia j̄jimaka mijare yija òñu. ¹⁰ ĩmiareka, ñamiareka pari'iji Tuparāte yija jēñerijayu, mija p̄ō'irā yija eyaokaro'si yijare kijeyobaaerā. Mija p̄ō'irā yija a'ririyaḗayu, j̄ibaji Jesucristore mija ā'mitiriḗe'okaro'si mija òribeyua mijare yija wārōerā.

¹¹ Mija p̄ō'irā ĩarī yija a'rirā Maḗaki Tuparā, supabatirā maiḗamaki Jesucristore jia yijare jeyobaarū. ¹² J̄ibaji wayuūabu'abaraka mija imarijarirā Maiḗamakire mijare jeyobaarū, i'supakaja mijaro'sioka aḗerāte mija wayuūaerā kijeyobaarū. I'supaka mijare kibaarū, mijare yija wayuūamirīrikawa'yu upakaja mija imaokaro'si. ¹³ I'supaka maiḗamaki Jesúre yija jēñeyu, jia oyiaja mija baaerā kijeyobaaokaro'si. I'supaka mijare kijeyobaamaka, wājia p̄upajoairā mija imarāñu. Supa imarī, maiḗamaki Jesúre, kirirāka p̄e'rietarāñurīmi, Maḗaki Tuparāte ĩarāka wājitāji, dakoa okamirāmarīaja mija imarāñu. Ikuḗpaka oyiaja simarijarirū.

4

Tuparāte jia ĩajiyuikakaka

¹ Mae ate yija jeyomarā, aḗea mijaro'si yo'oerā baayu. “Ikuḗpaka mija imarākareka, j̄jimaka Tuparāte mijaka imarāñu”, āriwa'ri mijare yija wārōraḗe. “I'supakaja imarijayurā nime ruḗu”, mijareka yija āñu. Kiyapaika upaka oyiaja j̄ibaji mija baarijaririka yija yapayu. I'supaka mijare yija okajāārijayu mijare yija wārōokaro'si Maiḗamakire yijare jā'meka simamaka.

² Maiḗamaki Jesúre yijare jā'meka upakaja yija wārōrapaka òritikarā mija ime. ³ Supa imarī rōmimarīka, t̄miamarīko, supabatirā rōmiki, t̄miaiko, ba'iaja baabu'arika imabeyua. Kirirā mija ima simamaka, kiyapaika upaka oyiaja mija baarika Tuparāte yapayu. ⁴⁻⁵ Mija rōmimarīrā, t̄miamarīrāka wapuju baabekaja mija imabe. Tuparāte yi'ribeyurā p̄uri, ba'iuḗakaja baariwā'imarīrijayurā. Nabaai'ka upaka baabekaja mija imabe mija p̄uri. I'supaka baabekaja, rakajepāārikakaka òriwārūirā mija imabe. I'supaka imarā imarī Tuparāte yapaika upakaja baabaraka p̄o'imajare jiyiḗupaka òñurā mija imarāñu. ⁶ Supa imarī, i'supaka ba'iaja mija baawā'imarīa'si, rīrākibiḗaraka mijaka imarāte ba'iaja mija baakoreka. “I'supaka baairāte ba'iaja Tuparāte baarāñu”, āriwa'ri mijare yija bojatirape. ⁷ Ba'iaja mabaaerāmarīa Tuparāte mare wā'maeka. Kirirā imarī, kiyapaika upaka oyiaja baabaraka maimarika kiyapayu. ⁸ Tuparāte yi'yurā imariḗotojo, ika yija wārōika yapabeyurā, yijare takajamarīa ĩariḗe'yoirā. I'supaka imawa'ri Tuparāteoka yi'ribeyurā nime. Espiritu Santore Tuparāte mijareka ña'ajāāeka, ba'iaja nabaai'ka naja'atarū āriwa'ri.

⁹ Mija ā'mitipe, wayuūabu'arikakaka mijare yibojaerā baayu. Mija wayuūabu'aokaro'si Tuparāte mijare wārōtika simamaka yija p̄uri, dakoa āriwa'ri sakaka mijaro'si o'obeyurā. ¹⁰ Rita, jia wayuūabu'airā mija ime. I'supaka imarā imarī, ritaja Macedonia ka'iareka Jesúre yi'yurāte jia mija

wayuñayu. I'supaka simamaka, jibaji nare mija wayuñamirĩrkawa'ririka yija yapayu. ¹¹ I'supaka oyiaja dakoa okamirãmarĩaja, mija p̄upayariji jia mija imabe. Supabatirãoka ba'irabebarakã imarãte ba'iaja baata'abekaja mija imabe. I'supaka baabekaja jia imaerã mija p̄upayarijikaja ba'irabebarakã mija imabe mijare yija bojaeka upakaja. ¹² I'supaka mija baarãka dakoa wayuoka baaberiwa'ri āperãte ba'iaja baata'abekaja mija imarãñu. I'supaka mija baamaka ãtirã Jesúre yi'ribeyurã p̄ariji jia jiyip̄upaka mijare norĩrãñu.

Ikūpaka sime Maīpamakire p̄e'rietarũkia

¹³ Mija ã'mitip̄e yija jeyomarã. Jesucristore yi'rika mirãrãte reyaekakaka mijare yija bojaerã baayu, ba'iaja mija p̄uparikoreka. “Reyakop̄erip̄otojo õña najaribesarãñu ate”, ãrĩwa'ri narup̄urõ'õ j̄jimakap̄i p̄upajoabekaja nime Tuparãte yi'ribeyurã p̄uri. Supã imarĩ wayup̄i'ritiyairãja nime. Nimaup̄aka mija imarika yija yapabeyu. Mija p̄uri “Jesúre yi'rika mirãrã imarĩ reyaekarã õña jaritirã Tuparã p̄õ'irã a'rirãñurã”, ãrĩp̄upajoairã. ¹⁴ “Jesúre reyarip̄otojo õña Tuparãte kire jaripe'rirũjeka”, ãrĩp̄upajoawãrũirã imarĩ, “Jesúre ã'mitirip̄eaka mirãrãteoka õña Tuparãte jaripe'rirũjerãñu. Supabatirã mabo'ikakurip̄i Jesúre p̄e'rietarãka p̄oto, kika nare ke'ewa'rirãñu”, ãrĩwãrũirã maimẽ.

¹⁵ Maīpamakite yire õrĩrũjekakaka sime ika mijare yibojaika. Maīpamakire p̄e'rietarãrĩmi kire yi'rika mirãrã reyarip̄otojo õña jaripe'ritirã, kip̄õ'irã a'rirãñurã. Õ'õrã õña imañujurãoka naka ãrãtiji oyiaja kip̄õ'irã a'rirãñurã.

¹⁶ Ikūpaka simarãñu: Maīpamakire jã'memaka mabo'ikakuri jãjia okaarirãka. Supabatirã ángelrãka ip̄amakite jãjirokap̄i jairãñu, i'supakajaoka Tuparã tromp̄eta okaarirãka. I'supaka sokaarirãka watopek̄ap̄i maīpamak̄i Jesucristojo ruira'arãki mabo'ikakurip̄i. Oko ãmakakarã kimarãka p̄oto kire ã'mitirip̄eaka mirãrã reyaekarãte õña jaripe'rirãñu. ¹⁷ Supabatirã Jesúre ã'mitirip̄eairã õña imarãteoka õña kijarirũjeirãp̄itiyika oko ãmakaka imarõ'õrã Tuparãte mare akamiarãñu. Torã a'ritirã Maīpamakika mako'ap̄irirãñu, kika imajip̄aokaro'si. ¹⁸ I'supaka imarũkia õñurã imarĩ, jia rikitubakap̄i sakaka jaibu'abaraka mija imabe. “I'sia p̄oto reyaeka mirãrã maka õñaaja nimarãñu ate mirãkiyu”, ãñurã imarĩ ba'iaja p̄uparĩtiyabekaja mija imabe.

5

Jesúre p̄e'rietarũkia ta'atikaja maimarijariye'e

¹ Yijeyomarã, “I'sirĩmi ketarãñu Maīpamak̄i. I'sijẽ'rã rõ'õjĩte simarãñu”, ãrĩwa'ri mijaro'si ãrĩõ'obeyuka yi'i. ² I'supaka ñañu “ I'sirĩmi Jesucristore etarãñu je'e”, ãrĩwãrũberirika sime”, ãrĩrika õñurã mija imamaka. “I'tojĩte mawi'iarã kareba'arimajire etarãñu”, marĩwãrũbeyu up̄aka sime Maīpamakire etarũkia. ³ I'sia p̄oto, “Kop̄akaja dakoa jũarũkimarĩrã maimẽ”, ãrĩwa'ri p̄upajoabaraka p̄o'imajare imatirãka p̄oto, ikūparõ'õp̄iji ba'itakaja naro'si simarãñu. I'supaka najũarãka p̄oto, marãkã'ã baatirã ãrĩrãkaoka nakaki ru'riwãrũbesarãki. ã'mitirikõrĩ je'e: Ikūparõ'õp̄iji rõmore makarãrirã pakatayu up̄aka simarãñu. Makioka satã'tebesarãki. ⁴⁻⁵ Yijeyomarã mija p̄uri, ketarũkia õrĩtikarã imarĩ, ikūparõ'õp̄iji ketarãka p̄oto p̄upatabesarãñurã. Jesúre yi'ribeyurãro'si p̄uri morĩbeyu p̄oto, ñami kareba'arimajire etaika up̄akaja simarãñu. Nima up̄akamarã imarã imarĩ, ketarũkia ta'airã mija. ⁶ I'supaka simamaka, kãrĩtikarã up̄akamarã, Maīpamakire etarũkia ta'atikaja maimaye'e. Supabatirãoka Tuparãte yapabeyuakaka rakajekaja maimaye'e. Tuparãte õrĩbeyurã p̄uri kãrĩtikarã up̄akaja imarã ketarũkia õrĩbeyurã imarĩ. ⁷ ã'mitirikõrĩ je'e: Tuparãte yi'ribeyurã, ñami makãñu p̄oto morĩbeyu up̄aka, Jesúre p̄e'rietarũkia õrĩbeyurã nime. I'supakajaoka ñami

ukuwejabiyurāte rakajebekaja ima upakaja nime. ⁸ Tuparāte yi'yurā puri, boirō'ō simamaka jia ritaja ĩairā upaka imarā maima. I'supaka maima simamaka, kiyapabeyua rakajekaja, jia oyiaja baabaraka maimaye'e. “Kēñu upakaja baaiki kime Jesús”, ārīwa'ri jia kire mayi'riye'e. Supabatirāoka jia mawayuĩabu'aye'e. “Jesúre yi'yurā maimamaka ba'iaja mabaaika wapa Tuparāte ba'iaja mare baabesarāñu”, ārīwa'ri pupajoaweitikaja maimarāñu. I'supaka oyiaja pupajoabaraka maimarijariye'e Satanāre ba'iaja mare baata'akopeka mayi'rikoreka. ⁹ “Ba'iaja nabaaike wapa ba'iaja nare yibaarāñu”, ārīwa'rimarīa Tuparāte mare wā'maeka. Maipamaki Jesucristore reyaekapi ārīwa'ri mare sawapa kijēñebesarāñu. ¹⁰ Jia mare baawa'ri maro'si kireyaeka kika maimajipaokaro'si. Supa imarī, kipe'rietarāñurīmi ōñia imarāte, reyaekarāteoka mare ke'ewa'rirāñu kika maimajipaokaro'si. ¹¹ I'siakaka ōrītirā imarī, jaibu'abaraka, jeyobaabu'abaraka, jījimakapi rikitubaka mija imarijape.

Piyiroka Pablote nare okajāāeka

¹²⁻¹³ Mija ā'mitipe yijeyomarā. Mija pō'irā imarā imaruputarimaja, “Jesucristore yapaika upaka mabaarijariye'e”, ārīwa'ri mijare okajāārijayurā. I'supaka jia mijare nimaruputaika simamaka jiyipupaka nare mija ōrīrika yiyapayu. Nare mija wayuĩarijape. I'supakajaoka ritajaka jia mija imabe.

¹⁴ Yijeyomarā, mija pō'irā ba'irabebekaja imarāte, “Pupape'ritirā, mija ba'irabebe”, ārīwa'ri okajājiapi mija bojabe. Mija pō'irā imarā ba'iaja puparibaraka imarāte, jia okajājia napupajoaokaro'si nare mija jeyobaabe. I'supakajaoka Tuparāte yapabeyuakaka rakajebeyurā, supabatirā jia Tuparāte yi'ribeyukajirāteoka mija jeyobaabe. Jajumarīaja jia jījimakapi ritajaka mija imabe. I'supaka mija imarijaririka yija yapayu.

¹⁵ Jia mija pupajoabe. Aperāte ba'iaja mijare baakopeko'omakaja nare mija ruwupape'ea'si. I'supaka baabekaja jia oyiaja mija imabu'abe. Supabatirā ritaja wejeareka imabayurākaoka i'supakaja mija imarijape.

¹⁶⁻¹⁸ Tuparāte pupajoabaraka jījimaka mija imarijape. I'supakajaoka kika mija jairijayua mija ja'ata'asi. I'supakajaoka jia, jiamarīaoka mijaro'si simarāka, “Jia mibaayu Tuparā”, kire mija ārīrijape. Jesucristorirā mija imamaka, i'supaka mija baarika Tuparāte yapayu.

¹⁹ Mija watopekareka Espiritu Santore mijare jeyobaarāka poto kire mija ā'mitiripe'yoa'si. ĩakōrī je'e: i'supaka mija baajīka okoapi pekaō'toa yataika upaka mija baajīñu. ²⁰ I'supakajaoka, “Ikupaka Espiritu Santore yire ōrīrūjeika”, ārīwa'ri Tuparāro'si bojaĩjirimajare bojaikakaka ā'mitiripe'yobekaja mija imabe. ²¹ Sā'mitiripe'yobekaja “¿Yaje rita Tuparārikataka najaiyu? Noñu upakaja pupajoatirā najaiyu je'e apeyari”, ārīwa'ri jia mija ā'mitipe ruwu. “Rita Tuparārika najaiyu”, mija ārīwārūrārō'ōjīrā puri nare mija yi'pe. ²² Ritaja Tuparāte yapabeyua mija ā'mitiripe'a'si.

²³ Tuparā imaki jia ña'rīyaarīji maimaokaro'si mare jeyobaarimaji. I'supaka simamaka ikupaka mijaro'si kire yija jēñerijayu: “Ba'iaja baabekaja jia oyiaja baabaraka nimarū', ārīwa'ri nare mijeyobaabe. Supa imarī, mire takaja ā'mitiripeābaraka nare mimarūjebe”, ārīwa'ri kire yija ārīrijayu. I'supakajaoka, “Jia oyiaja baabaraka Jesúre na'mitiripeāarū, kiyapaika upakaja pupajoabaraka nimarū”, ārīwa'ri Tuparāte yija jēñeĩjirijayu. Supa imarī, maipamaki Jesucristore pe'rietarāñurīmi dikaoka ba'iaja baabeyurā mija imarika yija yapayu. ²⁴ I'supaka maimaokaro'si, “Yire takaja mija ā'mitiripeāabe”, Tuparāte ārīka. I'supaka mare jā'meiki imarī, kiyapaika upakaja mabaawārūrē jia mare jeyobaarijarirūkika kime.

“Ō'ōjīrāja sime, jia nimarũ”, Pablote ārīka

²⁵ Yijeyomarã, yijaro'sioka Tuḡarãte mija jēñeījibe.

²⁶ Mija rērīrãka ḡoto jījimakaḡi mija jēñabu'abe, Jesúrirã imarī.

²⁷ Tokarã Jesúre ã'mitiripēairã imarã uḡatikaja rērītirã, ika ḡaḡera nare mija jaibojabe. Ritaja sã'mitirika Maiḡamakire yaḡamaka i'suḡaka mijare yijã'meyu.

²⁸ “Maiḡamaki Jesucristore jia mijare baarũ”, ārīwa'ri kire yijēñerijayu. I'tojīrāja sime ruḡu.

Segunda carta de San Pablo a los Tesalonicenses

Jesucristore yi'yurã Tesalónicakarãro'si Pablote pãpera pũataeka ate

¹ Jesucristore yi'yurã Tesalónicawejeakarã, ¿yaje mija ime? Yi'i Pablu, supabatirã majeyomarã Silvano, Timoteopitiyika ika pãpera mijaro'si yija pũatayu, Maþaki Tuþarãrirã, maipamaki Jesucristorirãoka mija imamaka.

² “Jia Tesalónicakarãre mija baabe”, ãrĩwa'ri Maþaki Tuþarãte, supabatirã maipamaki Jesucristoreoka mijaro'si yija jẽnerijayu. I'supakajaoka yija baayu jia dako okamirãmarĩaja mijare nimarũjeokaro'si.

³ Mija ã'mitipe yijeyomarã, jibaji Jesucristore yi'riwa'ri, ĩ'rãrĩmi upakaja jibaji mija wayuĩabu'arijayua simamaka “Jia mibaayu Tuþarã”, kire yija ãrĩrijayu mijareka yija pũpajoaika rakakaja. Supa imarĩ, i'supaka Tuþarãte yija ãrĩrijayua jia sime. ⁴ I'supakajaoka, yija eyarijayurõ'õrã, aþerã Jesure yi'yurãte i'supaka mija imakaka jĩimakapi yija bojarijayu. “Tesalónicawejeakarã jia Tuþarãte yi'yurã imarĩ, kire yi'ririya'atabeyurã. I'supakajaoka wayupi'ribekaja, okajãjia pũpajoairã nime, aþerãte ba'iaja nare baako'omakaja, sanarakajepããrijayu”, ãrĩwa'ri nare yija bojayu.

⁵ Tuþarãte yi'yurã mija imamaka, aþerãte ba'iaja mijare baayu. I'supaka simako'omakaja “Tuþarãte ãnu upakaja kibaarãnu”, ãnurã imarĩ kire mija yi'ririya'atabeyu. Supa imarĩ “Ba'iaja nare imabeyua”, mijareka ãrĩwa'ri ritajare kijã'merãka þoto kika mijare kimarũjerãnu. I'supaka Tuþarãte baarũkia õrĩwa'ri, “Rita, jia oyiaja baaiki kime”, ãrĩwãrũirã maime.

⁶ Jia wãjioyiaja baaiki imarĩ, ba'iaja mijare baairãte ba'iaja kibaarãnu.

⁷ Maekaka ba'iaja jũairã imariþotojo i'supaka oyiaja imajiparũkimarĩrã mija ime, ĩ'rãrĩmi sakitiyetarãka simamaka. I'supakajaoka yijaro'si ba'iaja yija jũakoþeika kitiyetarãnu. Maipamaki Jesús, kiãngelrãka tẽritaka baawãrũirãpitiyika ki'tarãka þoto i'supaka kibaarãnu. Mabo'ikakuriþi ki'tarãnu, þeka jũ'rẽika upaka jãjia yaaboika watoþekapi. ⁸ Torãjite Tuþarãte õrĩriyaþabeyurã imarĩ, Jesurika bojarirokaoka ã'mitiripe'yoirãte ba'iaja kibaarãnu. ⁹ Ba'iaja jũajiparũkirã nimamaka, Maipamakire imarõ'õ tá'teka oyiaja naro'si imajiparãka. Tẽrĩwa'ribaji kirikapi jĩitaka kiyaaboika ĩarũkimarĩrãro'si nimarãnu. ¹⁰ I'supaka kibaarãnu Jesure ate etarãnurĩmi. Supa imarĩ jĩimakapi kirirãte kire e'etorirãnu. Kire ĩtirã “Jĩitaki kime. Tẽrĩwa'ribaji jia mare baaiki kime”, ãrĩwa'ri kire najiyipũpayeerãnu. Mijare yija wãrõrapaka yi'yurã imarĩ, naka mija imarãnu mijaoka.

¹¹ Ika pũpajoawa'ri Tuþarãte mijaro'si yija jẽnejiparijayu. Kiyapaika upakaja baairã mija imaokaro'si mijare kiakaeka. Supa imarĩ, kiyapaika upaka mija baamaka ĩawa'ri “Nare yakaikapi ãrĩwa'ri yirirã najayua jia sime mae”, kẽñaokaro'si, kire yija jẽnerijayu. Supabatirã “Simauþatiji jia baarika nayapaika nabaawãrũokaro'si nare mijeyobaabe. Supabatirã mire yi'riwa'ri nabaarijayua jia saweiookaro'si mirikapi nare mijeyobaabe”, aþaraka kire yija jẽnerijayu. ¹² I'supaka þo'imajare ĩarãka wãjitãji jia mija baamaka ĩawa'ri maipamaki Jesucristore najiyipũpayeerãnu. Kirirã mija ima simamaka, i'supakajaoka mijare kibaarãnu. Tuþarã, maipamaki Jesucristopitiyika jia mijare nabaamaka i'supaka mijaro'si simarãnu.

2

Ikuþaka simarãnu Jesucristore etaerã baarãka ruþu

¹ Mija ã'mitipe yija jeyomarã. Maiþamaki Jesucristore etarãnu ate kika maimaokaro'si mare rêarĩ. I'supaka simarãka simamaka ketarũkirĩmikaka mijare yiwãrõerã baayu mae. ² Ikuþarõ'õþiji, “Kopakaja Jesúre etar-ijẽ'raka seyatiyu”, ãrĩwa'ri ĩrãrimarãre mijare bojapakimaka ã'mitiritirã, õrĩþũabeyurã upakataka rukubaka mija þupajoa'si. Supabatirã “Rita mijare ñãnu. Espĩritu Santo yijare sõrĩrũjerapaki”, narĩþakikopemakaoka nare mija yi'ria'si. I'supakajaoka “Pãperãpi Pablote yijare sabojayu”, napakã'ã nare mija ã'mitirĩþẽa'si. ³ I'supaka mijare ãrĩkõpeirãte mija bojapakirũjea'si. Ketaerã baarũki ruþu ikupaka simarãnu: Tuþarãte ja'ataturã “Kimajamarã yija ime”, ãrĩwa'ri þo'imajare kire yi'ribesarãnu. I'tojĩte Ba'iaja baarimijikaka jã'meikite etarãnu. Ikiji kime “Ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã yĩþũatarũkika”, bikijarãja Tuþarãte ãrĩkaki. ⁴ Ikuþaka Ba'iaja baarimijikaka jã'meikite baarãnu: Ritaja jiyĩþupaka þo'imajare õrĩrijayua imakõpeika nareka kijãjibaarãnu. Tuþarã ma-jamaki kima imarĩ, “Tẽrĩrikiji ñime, yire takaja mija ã'mitirĩþẽabe”, þo'imajare kẽrĩrãnu. I'supaka kipupaka ima simamaka Tuþarãte jiyĩþupaka õrĩriwi'iarã kãkatirã imatĩyairõ'õrã eyaruparĩtirã, “Tuþarãja yi'i”, kẽrĩþakirãnu.

⁵ Mijaka ñimarapaka þoto i'supaka imarũkiakaka mijare yibojawãrõtirape. “Ye'kariribeyurã nimarijiyu”, mijareka ñarĩþupajoayu. ⁶ Ba'iaja baarimijikaka jã'meiki i'tawãrũbeyukajika maekaka. “Ikuþaka simamaka ki'tawãrũbeyu ruþu. Ketarũkirĩmi ruþubajirãja ketakoreka kire satã'teyu ruþu”, ãrĩwa'ri mijare yibojarapaka õñurã mija ime. ⁷⁻⁸ Supa simako'omakaja, þo'imajare õrĩwãrũbeyuapi, ba'iaja wejeareka Satanãre baaũ'mutiyyu. I'supaka baariþotojo, wããrõ'õrãja etarũkikate etawãrũbeyu ruþu. Kire tá'teikite kire ĩapẽabesarãka þoto þuri ritaja þo'imaja wãjitãji Ba'iaja baarimijikaka jã'meikite etarãnu. I'supaka kima imako'omakaja maiþamaki Jesúre kire tẽrĩrãnu. Ketarãñurĩmi tẽrĩwa'ribaji kibaawãrũika beawa'ri, kipuritarãkapiji kire kiriatarãnu. ⁹ Ika yibojaike ruþubajirã, ikupaka simarãnu: Satanãrikapi ãrĩwa'ri Ba'iaja baarimijikaka jã'meiki ritaja maikoribeyua þo'imajare beapakirĩ etarãki. ¹⁰ Ritaja ba'iaja baawãrũiki imarĩ, ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã a'rĩrũkirãte sapĩ kipakirãnu. Tuþarãrika bojariroka yi'rĩriyapaberĩwa'ri, ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã na'rĩrãnu. Kirika bojariroka nayi'rĩrikareka þuri sapĩ natãrĩrũkia simajããeka. ¹¹ Sanayi'riberika simamaka, Tuþarãte rukubaka nare þupajoarũjerãnu Ba'iaja baarimijikaka jã'meiki þakirimajaroka nayi'yaokaro'si. ¹² Tuþarãrika bojariroka ã'mitirĩþẽabekaja, jĩjimakapi ba'iaja baarijaturãte ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã a'yaokaro'si i'supaka kibaarãnu.

Ikuþaka Jesucristore yi'yurãte ime

¹³ Mija ã'mitipe yija jeyomarã, jia Maiþamakire wayuĩairã. Wejea kiþo'ijiaeka þotorãja kitããrũkirã mija imaokaro'si Tuþarãte wã'matikarã mija ime. Supa imarĩ, Espĩritu Santore mijare jeyobaaikapĩ ba'iaja baarika ja'ataturã, kirika bojariroka yi'riwa'ri õñia mija imajĩþaokaro'si i'supaka Tuþarãte baaeka. I'supaka mijaro'si simaeka þupajoawa'ri “Jia mibaayu Tuþarã”, mijaro'si yija ãrĩja'atabesarãnu. ¹⁴ Jesucristorika bojariroka mijare yija wãrõekapĩ ãrĩwa'ri Tuþarãte mijare wã'maeka. I'supaka simamaka, mabo'ikakurĩrã maeyarãka þoto ritaja ima tẽrĩwa'ribaji kirika maiþamaki Jesucristore bearãnu. I'supakajaoka simarãnu mijaro'sioka kika.

¹⁵ Yijeyomarã, i'supaka imarũkirã imarĩ, Jesucristore mija yi'yua ja'atarimarãja mija imabe. Ritaja wãjĩrokakaka mijare yija wãrõrapaka, supabatirã pãperãpi mijare yija o'orapãkaoka mija ã'mitirĩþẽarijape. ¹⁶⁻¹⁷ Jia Mapaki Tuþarã mare baaiki, supabatirã mare wayuĩaiki imarĩ, jĩjimaka þupajoabaraka maimaerã mare kijeyobaaeka. “Kika õñia maimajĩþarãnu”,

ārīwa'ri sata'abaraka jia jījimaka mare pūparirūjeiki kime. Supa imarī, jia oyiaja baabaraka, ba'iaja jairimarīaja mija imaokaro'si mijare kijeyobaarū maiḡamaki Jesucristoḡitiyika.

3

“Yijaro'si Tuḡarāte mija jēñējirijape mijaro'sioka”, Pablote ārīka

¹ Mae piyia mijare yibojaerā baayu yijeyomarā. Ņojimarīji Maiḡamakirika bojariroka aḡerō'ōrā yija bojaḡibaokaro'si Tuḡarāte mija jēñebe. Supabatirāoka kirika bojariroka ā'mitiriwa'ri jia jījimaka samija yi'rapaka upakaja aḡerāte sayi'yaokaro'si. ² I'supakajaoka, ba'iaja baairāte ba'iaja yijare baakoreka, Tuḡarāte nare tá'terā yijaro'si kire mija jēñebe. I'supaka mija baabe rīkimarāja aḡerā Jesucristore ā'mitiripēariyapabeyurāte ima simamaka. ³ I'supaka imarijaturāte ima simako'omakaja mare ja'atabeyuka kime Maiḡamaki. I'supaka imaki imarī kire mija yi'riri'atakoreka mijare kijeyobaarāñu. Supabatirā Satanāre ba'iaja mijare baakoreka, mijaro'si kire kitá'terāñu. ⁴ “Kēñu upakaja baaiki kime Maiḡamaki. Supa imarī, kire yi'yurā nimamaka, jia oyiaja Tesalónicakarāre baawārūokaro'si nare kijeyobaarāñu. I'supaka simamaka nare yija ārīka upakaja nayi'ririjarirāñu”, mijareka yija ārīrijayu. ⁵ Supabatirā “Tuḡarāte nare wayuūaika norīwārūrū. Supabatirāoka ba'iaja jūariḡotojo mirakajepāāeka upakaja sanarakajepāāwārūokaro'si nare mijeyobaabe”, ārīwa'ri maiḡamaki Jesúre mijaro'si yija jēñējirijayu.

Maimauḡatiji ba'irabebarako oyiaja maimajīkareka jia sime

⁶ Mija ā'mitiḡe yijeyomarā. Maiḡamaki Jesucristore mare jā'memaka, ikupaka mijare yija jā'meyu: Īrīka Jesúre yi'yuka imariḡotojo ba'iraberiyapabeyukaka mija jeyoaria'si. Yija wārōeka upaka baabeyuki kime. ⁷ Mija ḡō'irā yija imarapaka ḡoto ba'irabebekaja imaberapārā yija. I'supaka yija baarapaka mija ĩarapaka simamaka, i'supakajaoka mija baabe mijaro'si. ⁸ Supabatirā mijaba'arika waḡamarīaja yija ba'aberape. Mijare takaja jēñebekaja, ĩmiareka, űamiarekaoka, jājia yija ba'iraberape yija yaḡarapaka yijare mija ĩjikoreka. ⁹ Mijare wārōrimaja yija imamaka, yijare mija jeyobaarūkirā imariḡotojo mijare sayija jēñeberape. Yijare ĩtirā “Nupakaja mabaaye'e maro'sioka”, mija āñao'okaro'si supa yija baarape. ¹⁰ Mijaka yija imarapaka ḡoto, “Ba'iraberiyapabeyuka ḡuri ba'abekaja kimarū”, mijare yija ārāpe. ¹¹ I'supaka yija ārāḡaka simako'omakaja “Maekaka ĩrārimarā nawatoḡekarā ba'irabebekaja imarā. Supabatirāoka aḡerā jia ba'iraberijaturāte najo'ayu're”, ārīwa'ri yijare nabojayu. ¹² “Jia imaokaro'si, aḡerāte jo'arimarīaja mija ba'irabebe mijaro'siji, mija ba'iraberiwapapiji mija yaḡaika mija wapaĳiokaro'si”, ārīwa'ri nare yija jā'mepūayu, maiḡamaki Jesucristore jā'meka upakaja.

¹³ Mija ā'mitiḡe yijeyomarā. Jia mija baarijaya mija rūrīa'si. ¹⁴ Īrārimarā ika ḡapera yo'oeka yi'ribeyurā imarā je'e aḡeyari. I'supaka nimamaka “Īrā imarā Pablote jā'meika yi'ririyaḡabeyurā”, ārīwārūtirā naka mija jeyoaria'si. I'supaka nare mija baarākareka ni'yoḡi'rirāñu. I'supaka mija baabe napupape'rirū ārīwa'ri. ¹⁵ I'supaka nare baariḡotojo nare mija majamarāria'si. Jesúre yi'yurā nimamaka, nare mija okajāābe ba'iaja nabaarijarikoreka.

“Jia mija imabe”, āḡaraka Pablote naro'si o'otiyika

¹⁶ Jia maimaokaro'si mare jeyobaaiki kime Maiḡamaki. I'supaka simamaka, ĩrākuri upakaja jījimakaḡi jia mija imaokaro'si mijare kijeyobaarū. Supabatirā ritaja mijaka kimajīḡarū.

¹⁷ “Jia nimarũ”, ãparaka yi'i Pablu yipitakaŋi ika mijaro'si yo'oyu. I'supakaja satiyiyu paŋera yo'oika. I'supaka o'oiki ñime. Sãawa'ri “Rita oka Pablote pũataeka sime”, mija ãrĩwãrũokaro'si. ¹⁸ Ritaja mija imauŋatireje jia maiŋamaki Jesucristore baajiparũ.
I'tojĩrãja sime ruŋu.

Carta de Santiago

Judíorāka Jesucristore yi'yurāro'si pāpera o'otirā Santiagore pūataeka

¹ Yaje mija ime yijeyomarā. Tuparā, supabatirā maiḡamaki Jesucristore yapaika upakaja baarijayuka Santiago nime ika pāpera mijaro'si pūataiki. Ba'iaja jūawa'ri pibikarā, aḡetomaja watoḡekarā i'pou'puarāe'earirakatata judíorāka imarāro'si ika yo'oyu.

Kire majēñemaka ōrīwārūrika Tuparāte mare ja'atayu

² Mija ā'mitiḡe yijeyomarā. Ba'iaja jūarijayurā imariḡotojo “Jia oyiaja yi-jaro'si simarāñu”, jījimaka āriḡupajoairā mija imabe. ³⁻⁴ Supa imarī ba'iaja mijaro'si simarijariko'omakaja jībaji Tuparāte ā'mitiriḡairā mija jaririjayu. I'supakajaoka “Kire mayi'rija'ataberiye'e”, ārīwārūirā mija ime. Supa imarī ba'iaja mijaro'si simarijariko'omakaja, wayuḡi'ribekaja kire yi'riwa'ri samija rakajepāārāñu. I'supaka imawa'ri jībaji Tuparāte yapaika upakaja imarā mija japakā'ā dakoa mijaro'si jariwa'ribesarāka.

⁵ Supa imarī “Ba'iaja yijūaika ḡoto, ikupaka nīmarika Tuparāte yapayu”, mija ārīwārūberiyē'e, kire samija jēñebe. I'supaka mija baamaka jiaḡi mijare sakiōrīrūjerāñu, ritaja nayapaika upaka ḡo'imajare jeyobaarimaji imarī. ⁶⁻⁸ Toḡi ḡuri kire jēñebaraka, “Yijare sakiōrīrūjebesarāñu je'e aḡeyari”, mija āriḡupajoa'si. Ōrīkōrī je'e: Rukubaka ḡupajoabaraka imarijayurā i'rārokaḡiji nā'rīyaarīji imawārūbeyurā. Saḡi ārīwa'ri, “Tuparāte yija jēñeika upakaja yijare sakija'atabesarāñu je'e”, āñurā nimamaka, dakoa nare kiōrīrūjebesarāñu.

⁹ Mija ā'mitiḡe aḡeroka: “Wayuoka baairā imariḡotojo, Jesucristore yija ā'mitiriḡeika simamaka, Tuparā nākoareka imatiyairā yija ime”, āñurā ḡuri jījimaka imarijayurā. ¹⁰ Mia, ba'irījia rīkimakaja rikairāoka, nōaka nare imarūjerūkimarā simamaka, Jesucristore yi'yurā jariwa'ri “Imatiyarimajamarīrā yija imaroyikā'ā”, āñurā ḡuri jījimaka imarijayurā. ¹¹ Ōrīkōrī je'e: Nōaka ijia yaamaka taya jīñua. I'supakajaoka sō'ōrika jīrīwa'ri jūjika saro'si. Supa imarī jiyurika sōibeyu. Maeje mijare yibojaweaike upaka nime rīkimaka ba'irījia rikairā. “Rīkimabaji mayaparijayua matōḡoerā”, āḡaraka sawaḡa niñerū mo'arīji reyarūkirā nime.

“Ka'wisika jūariḡotojo yire yi'riwa'ri sarakajepāārijayurāte jia yibaarāñu”, Tuparāte āñu

¹² Ka'wisika jūarijayurā imariḡotojo okajājirā imarī, samarakajepāārijayua iatirā “Jia yire nayi'yu”, Tuparāte mareka ārīrāñu. Supa imarī “Yika rīrākibiriwa'ri yire yi'ririjayurāte ōñia imajiparika yija'atarāñu”, Tuparāte ārīka simamaka jia mare kibaarāñu. ¹³ Supa imarī ba'iaja mija baarijitoika, “Tuparā yire sajā'meiki”, āḡekaja mija imabe. Tuparā imaki, ba'iaja baarijitobeyuka, supabatirā, ba'iaja mare baarūjebeyuka. ¹⁴⁻¹⁵ I'supaka simako'omakaja, maḡupakarāja ba'iaja baarika ḡupajoatirā, “Jia simapajīñu je'e yiro'si”, marīrijayu. I'supaka maḡupajoaikapi ārīwa'ri ba'iaja mabaarijayu. Supabatirāoka ba'ioyiaja baarijayurā maimarijarirāka, ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā a'rirūkirā maimarāñu.

Tuparātaki ḡuri ba'iaja mare baarūjebeyuka

¹⁶ I'supaka simamaka, “Tuparāja yijare sajā'meiki ba'iaja yija baaokaro'si”, ārīwa'ri ḡakirika mija ḡupajoa'si yijeyomarā. ¹⁷ I'supaka mare

imarũjebeyuka imarĩ, jia Maḗaki Tuḗarāte mare baayu, kiyapaika uḗakaja maimamirĩrĩkawa'yaokaro'si. I'suḗaka baarimaji Tuḗarājaoka kime, aiyaka, tã'pia ritaja ḗo'ijiaekaki. Kipõ'ijiaeka ḗuri sarã'rãrika, sayaaboaiakaoka o'arijayua simako'omakaja Tuḗarã ḗuri kimarijayuareka o'abeyuka imarĩ, jia ima oyiaja mare ja'atajiparimaji kime. ¹⁸ Suḗa imarĩ kiyapairokapi kirika rita bojariroka mayi'ḗakã'ã õñia kika maimajiparũkia Tuḗarāte mare ja'atatika. Suḗa imarĩ “Yirirã nimarũ”, mareka kēritika simamaka ritaja kipõ'ijiaekareka mamarĩjiji kire yi'riũ'muekarã maima.

Tuḗarãrika bojariroka ã'mitiritirã sima uḗakaja mayi'ririjariye'e

¹⁹ Yijeyomarã, ika mijare yibojaerã baaika mija ye'kariritiya'si. Tuḗarãrika rita bojariroka mijare jaiḗbojarãñurãte jiaḗi mija ã'mitiripēabe. I'suḗakajaoka mija ḗuḗakareka ima ñojimarĩtaka nare bojabekaja mija imabe. Suḗabatirã ñojimarĩji nare mija boebaria'si. ²⁰ Toḗi ḗuri waḗuju boebayurã maimarãkareka, jiirokapi maimarika Tuḗarāte yaḗaika uḗaka majaribesarãñu. ²¹ I'suḗakajaoka ritaja ba'iaja baarika imakaka mija ja'atabe. Suḗabatirãoka “Tēririki ñime”, ãrĩkoḗeikite ḗuḗajoaika uḗaka ḗuḗajoabekaja mija imabe. I'suḗaka imawa'ri, Tuḗarãrika bojariroka mijare kiõrĩrũjeikakaka takaja jiaḗi mija yi'ririjape. I'suḗaka mija imarãkareka ḗuri ba'iaja imarika tiyibeyurõ'õrã mija a'rirũkia imakoḗeikareka Tuḗarāte mijare tããrãñu.

²²⁻²⁴ Õrĩwãrũikõrĩ je'e: Ũḗeriaḗi ĩ'rĩkate kipema yaeripotojo jiamarĩa ima rũ'rēbekaja ke'rirãka i'suḗakaja satuirãñu. Ñojimarĩ i'suḗakaja ima kiye'karirirãñu. I'suḗaka mija imajĩñu Tuḗarãrika bojariroka ã'mitiriripotojo samija yi'riberijĩkareka. Tuḗarãrika bojariroka ã'mitiritirã sãñu uḗakaja yi'rirũkia sime. Suḗa mabaabesarãkareka ḗuri, “Tuḗarāte yi'yurã yija ime”, mañua, moñu uḗakaja maḗakiyu. ²⁵ Tuḗarãrika bojariroka jia wãrũbaraka sayi'ririjayukate ḗuri, ba'iaja baarika kire saja'atarũjerijayu. Rita sime Tuḗarãrika bojariroka. Suḗa imarĩ saye'kariribekaja, sajã'meika uḗakaja baarijayukate, ritajareka jia kire sakijeyobaarijarirãñu.

²⁶ Aḗerimarã ḗuri “Tuḗarã ñakoareka, kire jiyiḗuḗaka õñurã imarĩ, kiyapaika uḗakaja baarijayurã yija ime”, ãñurã. I'suḗaka ãñurã imaripotojo ba'iaja najairijayua ja'atabeyurã imarĩ, noñu uḗakaja ḗakirimaja nime. I'suḗaka imarã nimamaka “Tuḗarāte jiyiḗuḗaka õñurã yija ime”, narĩkoḗeika waḗamarĩa sajayu. ²⁷ Maḗaki Tuḗarãreka ikuḗaka nime kire jiyiḗuḗaka õñurã: Pakiamarĩrã jarikarã wayuoka baairãte, suḗabatirã natĩmiaka reyataḗaekarãteoka jia jeyobaairã, i'suḗakajaoka ba'iaja baarimajare ima uḗaka jaribeyurã nime.

2

Ĩrãtiji oyiaja jia jiyiḗuḗaka morĩbu'aye'e

¹ Mija ã'mitipe yijeyomarã. Ritaja ima ḗemawa'ribajirã imatiyaiki maiḗamaki Jesucristore ima simamaka, jiyiḗuḗaka kire morĩrijayu. “Jia kire yi'yurã yija ime”, ãñurã imaripotojo, wayuoka baairãte wayuĩabekaja, ba'irĩjia rĩkimaka rikairãte takaja jia jiyiḗuḗaka õrĩrijayurã mija ime. ² Mia je'e: Karemarĩa mija rēririjayurõ'õrã ĩ'rĩka waḗajã'rĩakaka jarirooka jããtirã, sajeyoa* i'suḗakajaoka kipitawãjoarã taka'ratatirã etaiki. Aḗika imaki wayuoka baaike imarĩ, jariromajaka jããtirã etaiki. ³⁻⁴ Jia jarirooka jããtirã etaikite jiyiḗuḗaka õrĩwa'ri, “Ikarã miruḗabe”, mija ãñu. Wayuoka baaikite ḗuri, “Torãja mirĩkamape, merĩberiyee torãja miruḗapabe”, mija ãrĩrijayu. I'suḗaka wayuoka baairãte ãñurã imaripotojo, “Imatiyairã nime”, ãrĩwa'ri jia rĩkimakaja

* 2:2 Anillo

ba'irĩjia rikairāte mija baairokapi p̄uri ba'iaja mija baayu. I'supaka simamaka ĩ'rātiji jiyipupaka ōrĩbu'aberiwa'ri, ĩ'rĩka ta'iarāja imarijaribeyurā mija ime.

⁵ Ate jia mija ā'mitiṗe yijeyomarā. “Yire mija ā'mitiripēabe”, Tuparāte ārĩkaroka yi'yurā rĩkimarāja nime wayuoka baariṗotojo sayi'yurā. “Wayuoka baairā ba'iratarā nime”, Tuparāte yi'ribeyurāte nareka ārĩrijayua imariṗotojo, Jesucristore yi'yurā nimamaka, “Jiibaji kire yi'yurā najarirū”, ārĩwa'ri jia Tuparāte nare jeyobaarijarirāñu. Supa imarĩ kērika upakaja kika rĩrĩkibiriwa'ri kire yi'ririjayurā kijā'merũkirō'ōrā eyarũkirā imarā. ⁶⁻⁷ I'supaka kērika simako'omakaja wayuoka baairāte jiyipupaka ōrĩbeyurā mija ime. Wayuoka baairāreka i'supaka ōrĩriṗotojo, rĩkimaka ba'irĩjia rikairāte takaja jiyipupaka ōrĩrijayurā mija ime. “¿Nāpareareka ba'iaja majũarijayu”, mija ārĩwārũbeyu bai je'e? Mia: Ba'iaja mijare baawa'ri ĩparimarā ṗō'irā mijare okabaarĩ ne'ewa'ririjayu. Supabatirā jĩtakiji Jesũre imako'omakaja kirika bojariroka ā'mitiriripē'yowa'ri ba'iaja kireka jaiyuyeirā nime. Jesũrirā imariṗotojo ¿dikapi ārĩwa'ri jia nareka mija ṗupajoayu je'e?

⁸ Ikupaka maĩṗamaki Jesũre mare jā'meka: “Miṗo'ia miwātaika upakaja aṗerāteoka miwayuĩabe”, ārĩwa'ri sabojayu Tuparā majaropũñureka. I'supaka sareka añua mija yi'rĩrĩkareka jia baairā mija imarijarirāñu. ⁹ Ika mijare ñañua ōñurā imariṗotojo, jia mijare eyairāte takaja mija wayuĩamaka, “Mija ōñu upakaja ba'iaja baairā mija jayu, yijā'meika yi'ribeyurā imarĩ”, Tuparāte mijare añu. ¹⁰ Mare kijā'meika simaja yi'yurā imariṗotojo, ĩ'rāba'i mayi'ribeyua imarākareka, “Ba'iaja baairā nime yijā'meika yi'ribeyurā imarĩ”, mareka kērĩrāñu. ¹¹ Ikupaka sime aṗeba'i Tuparāte bojaeka: “Rōmikirā, i'supakajaoka tĩmiakirā, aṗerāka ba'iaja baawā'imapekaja mija imabe. Supabatirāoka ṗo'imajare jāābekaja mija imabe”, mare kērika. Rōmikirā p̄uri i'supaka kērika yi'ṗaraka imarā, aṗerāka ba'iaja baawā'imarĩbeyurā imariṗotojo ṗo'imajare mija jāārākareka kijā'meika yi'ribeyurā mija imarāñu. ¹²⁻¹³ Ba'iaja baarika maja'ataokaro'si kirika bojariroka Tuparāte mare ōrĩrũjeyu. I'supaka simamaka samayi'rika, mayi'riberikaoka ĩtirā simaupakaja sawaṗa mare kibaarāñu. Supa imarĩ mokapi, maimabaayu upakaja aṗerāte mija wayuĩabe. ĩakōrĩ je'e: Aṗerimarāre wayuĩabekaja imarā, nare wayuĩabekaja sawaṗa Tuparāte nare jēñerāñu. Aṗerāte wayuĩabaraka imarā p̄uri “Wayuĩarikapi Tuparāte yijare ĩarāñu”, ārĩwa'ri jĩjimaka imarā.

Jia baarijayurā maima ĩtirā, “Rita jia yire yi'yurā nime”, Tuparāte mareka ārĩrāñu

¹⁴ Mija ā'mitiṗe yijeyomarā. ĩ'rĩka “Cristore yi'yuka ñime”, ārĩriṗotojo, Tuparāte yapaika upaka aṗerāte kijeyobaabesarāka, dakowaṗamarĩa ki-jaikopeika jarirāka. I'supaka simamaka “Cristore yi'yuka ñime”, kēñutakapiji Tuparāte tāārũkimarĩka kime. ¹⁵⁻¹⁶ Ā'mitirikōrĩ je'e: ĩrārimarā muṗaka Tuparāte yi'yurāte kēsia baajĩka, supabatirā jariroakaoka wayuoka nabaajĩka ĩariṗotojo, “Ba'arika, jariroakaoka jia mija tōṗoerā Tuparāte jia mijare baarū”, ārĩrimĩrākaja mija añua jiamarĩa sime. I'supaka ārĩriṗotojo nare jeyobaariṗupamarĩrā mija imajĩka waṗamarĩaja simajĩñu nare mija jaikopeika. ¹⁷ I'supakajaoka sime Tuparāte yi'rĩrikakaka. “Tuparāte yi'yurā yija ime”, añurā imariṗotojo aṗerāte jeyobaariṗupamarĩrā nimajĩka, kire yi'ribeririwa'ri supa nabaajĩñu.

¹⁸ Yijaika yi'ribeririwa'ri ikupaka ĩrārimarāre yire ārĩjĩñu je'e aṗeyari: “¿Yaje Tuparāte miyi'ritiyayu je'e mi'ioka?”, yire narĩjĩñu. I'supaka napakā'ā, “Ā'ā, Tuparāro'si jia yibaarijayuapi kire yi'yuka ñima mijare yibeayu”, nare ñarĩrāñu. I'supaka imaki imarĩ, jia nabaarijayua yire nabeabepakā'ā, “Jia Tuparāte yi'yurā nime”, nareka ārĩwārũbeyuka yi'i. Yire p̄uri ritaja

jia yibaarijayua ĩatirā, “Rita, jia Tuparāte yi'yuka kime”, narīwārūrāñu. ¹⁹ Napupajoaikapi puri “Īrīkaja kime Tuparā”, āriḥupajoairā nime. Rita sime. I'supaka rita ima najaika simako'omakaja aḥerāte wayuābeyurā nimamaka, “Tuparāte yi'yurā nime”, nareka marīwārūbeyu. Īakōrī je'e: “Īrīkaja kime Tuparā”, āriḥupajoairā nime Satanārika ima naro'si. Sōñurā imariḥotojo tararikapi kire nakīkirijayu nare kiwēkomabaarūkirā imarī. ²⁰⁻²¹ Jia mija ā'mitipe ōriḥupariḥupamarīrā. Aḥerāte jeyobaabeyurā mija imamaka, dako wapamarīa sime Tuparāte yi'yu upaka mija imakoḥeika. Sōñurā mija imaerā mañeki Abraham imaroyikaki majarokakaka mijare yibojaerā baayu mae. Jia Tuparāte yi'yuka imawa'ri kimakireje kiro'si kijoejirā baakoḥeka. I'supaka kibaamaka ĩawa'ri, “Jiitakaja yi'yuka kime Abraham”, Tuparāte kireka ārika. ²²⁻²³ Tuparāte jiitakarāja yi'ritiyaiki imarī kiyapaeka upakaja Abrahamre baaeka. I'supaka kibaekapi “Jiitakaja Tuparāte yi'rimirīrkawa'yuki kijarika”, kireka āriwārūrā mija ime. Bikijarā ikupaka Tuparā majaroka bojañjirimajire o'oea: “Jia Tuparāte yi'yuka Abrahamre imaeka. Supa imarī ‘Dako okamirāmarīaja jia yika kima ñoñu’, Tuparāte ārika”, sāñu. I'supaka kireka kērīka be'erō'ō Tuparāte yi'ritiyawa'ri kimakireje kiro'si kijāāerā baakoḥeka simamaka Tuparā majaropññurā o'oea rita ima.† Supabatirāoka “‘Yijeyomaki mime’, Abrahamre kērīka”, sāñu.

²⁴ I'supaka Abrahamre baaeka ōñurā imarī, “‘Tuparāte yija yi'yu’, mañujīkatakapiimarīa jia kika majayu”, āriwārūrā maima. Kire yi'riwa'ri, kiyapaika upakaja baabaraka maimarākareka “Dakoa okamirāmarīrāja jia yika nima ñoñu”, Tuparāte mareka āriññu. ²⁵ Ikupaka sime aḥe: Niñerū e'eokaro'si ĩmirījaka ba'iaja wā'imarīrirōmo imariḥotojo ikupaka Rahab imaroyikakote baaeka Tuparāte yi'riwa'ri. Judiorāka ĩpamarāre pūataekarāre etamaka ĩatirā, “Mija majamarāre mijare jāā'si, yiwi'iarā mija ru'rikākabe. Supabatirā ma'a mija ru'riwa'rirūkirō'ō mijare yibojarāñu”, nare kōrīka jia nare baawa'ri.‡ I'supaka kobaamaka ĩatirā, “Jiitaka baaiko koime”, Tuparāte koreka ārika. ²⁶ Ōrīkōrī je'e: Maḥo'ia ōñimakimarīa simajīka dakoapi āriwa'ri ōñia imaberijīka. I'supaka imarika upakajaoka sime, Tuparāte yapaika upakaja baaberikoperiḥotojo, “Kire yi'yurā yija ime”, marīkoḥejīka.

3

Ba'iaja jairikapi āriwa'ri rīkimakaja ba'iaja mabaarijaju

¹ Yijeyomarā, ĩrīka upakaja Tuparārika bojariroka wārōrimaja oyiaja imarika mija ḥupajoa'si. Īrārimarāja sawārōrimaja mija imajīkareka jia simajīñu. Ikupaka mija ōñu: Tuparārika nare nawārōika upakaja nayi'riberijīkareka, aḥerā ḥemawa'ribaji sawapa nare Tuparāte jēñerāñu.

² Rīkimakaja sime ba'iaja mabaaika. I'supaka simako'omakaja, sarakajepāātirā jia jaibaraka imarā tarāja nime ritaja Tuparāte yapaika upakaja baawārūrījayurā. ³ Kūḥajīka marērōkaka imako'omakaja, saḥi jaibaraka rīkimaka ba'iaja maḥoajiyeyu. Ā'mitirikōrī je'e: ikupaka sime ba'iaja majaika: Jo'baki kawarute imakoḥeko'omakaja kūḥajīka ḥerumijia kirijokoḥearā maḥi'ḥeikapi āriwa'ri kire mabaarūjeika upakaja yi'yuka kime.

⁴ I'supakajaoka sime jo'baka kūmua saro'si. Wīrōa jājia baeko'omakaja kūḥajīka wērūḥaiapi samatamarīkawārūyu, ma'ririyaḥairō'ōrā sa'ririka yaḥawa'ri. ⁵ I'supakajaoka sime marērōkaka. Kūḥajīka simako'omakaja saḥi āriwa'ri aḥerāreka ba'iaja majaiyu, “Imatiyairā imarī, aḥerāte ḥemawa'ribajirā yija ime”, āriḥupajoawa'ri. Mia, i'supakajaoka sime

† 2:22-23 Véase Génesis 15.1-6; 22.10-12. ‡ 2:25 Véase Josué 2.1-21.

peka saro'si. Kūpajitakajĩkapi mawāāika imariṗotojo jo'baka riopakiaka sajoeyu. ⁶ I'supaka sime marērōkaka. Saṗi ba'iaja jaibaraka rĩkimarā aṗerāte ba'iaja majūarūjeyu. Majaika ā'mitiritirā “Ritaoka ba'iaja baairā nime”, aṗerāte mareka ārĩwārūrijayu. Ba'iaja jaiwa'ri maimarika mabitatarijayu. Supabatirā aṗerāte ba'iaja baairā majarirūjeyu. Satanāre ba'iaja mare jairūjemaka, i'supaka maro'si simarijayu. ⁷ Mia. Ritaja ba'irĩjia ima, wĩ'ñaka, āñaka, supabatirā riakakakaoka ṗo'imajarūjewārūirā maima. ⁸ I'supaka simako'omakaja ba'iaja majaika ṗoto, “I'supaka jaibekaja maimaye'e”, ārĩwārūbeyurā maima, sarakajepāāwārūberiwari. I'supakajaoka āñaka mare kukuika ṗoto sayi'aika upaka majaikapi ba'iaja aṗerāte maimarūjeyu. ⁹⁻¹⁰ I'supaka simamaka “Jia yijare mibaayu”, Maṗaki Tuṗarāte āñurā imariṗotojo, “Ba'iaja najūrū”, ārĩwa'ri aṗerāreka majairijayu. Yijeyomarā, i'supaka jaiyuebu'abekaja maimaye'e, “Ñima upakaja nimarū”, ārĩwa'ri Tuṗarāte ṗo'ijiaekarā maimamaka. ¹¹ Ōrĩkōrĩ je'e: ¿Okokopea jia waria okoa ṗoataika, jū'akapitiyika rukubaka ṗorijĩka rukuya mijareka? ¹² I'supakajaoka higuerajūki imariṗotojo olivo wāmeika ōterikirika upaka ruiberijĩka. I'supakajaoka iyaka, higueraika upaka rikariberijĩka. Supa imarĩ okoa rukubaka imabeyu upaka aṗerāreka ba'iaja jaibekaja maimaye'e yijeyomarā.

Tuṗarāte mare jeyobaamaka ōrĩṗupairā maimarāñu

¹³ Īrĩka mija ṗō'irā “Tuṗarāte yaṗaikakaka ōrĩṗupaike nime”, āñukate imajĩkareka jia oyiaja kibaajĩñu. I'supakajaoka aṗerāte ṗemawa'ribaji imabekaja, jia nare kijeyobaarijarijĩñu. I'supaka kibaamaka ĩatirā, “Jia ōrĩṗupaike imawa'ri, jia baawārūiki kime”, aṗerāte kireka ārĩrāñu. ¹⁴ Aṗerāte oakiriwa'ri nare mija ā'mijārāka, supabatirā aṗerāte ṗemawa'ribaji imarika mijaro'si takajĩkaja ṗupajoariṗotojo, “Jia ōrĩṗupairā yija ime”, āṗaraka jĩjimakapi aṗerāte mija jaikopeyu. I'supaka imawa'ri jia wājia imakopeikakaka mija ā'mitiripe'yorijayu. ¹⁵ I'supaka imarā Tuṗarāte yaṗaika upakamarĩa ṗupajoawa'ri, ōrĩṗupakirāmarĩrā nime. Wejeareka imarāte ṗupajoairokapi nimarijayu. Supabatirāoka Espĩritu Santore ā'mitiripe'abekaja, ba'iaja naṗupaka nare āñua Satanārikapi i'taika sime. ¹⁶ I'supakajaoka nare oakiparaka aṗerāte na'mijārāka, supabatirā “Nare ṗemawa'ribaji ōñurā yija ime”, narĩrāka rukubaka ṗupajoairā jariwa'ri, i'supakajaoka ritaja nayapaika upakaja ba'iaja baairā najarirāñu. ¹⁷ I'supaka mare simakoreka, ikupaka sime Tuṗarāte yaṗaika upaka imarikakaka: Jia oyiaja baabaraka, supabatirāoka jia aṗerāka imariyaṗawa'ri oka naka jiebaraka maimarijarirāñu. I'supaka simamaka aṗerāte āñua ā'mitiritirā, mayapaikatakaja ṗupajoabekaja, jia nare mawayuĩarāñu. Supabatirāoka wayuĩabu'awa'ri jia ĩ'rātiji jeyobaabu'abaraka maimarijariye'e. I'supakajaoka waṗuju ṗakibu'abekaja, mañu upakaja baabaraka maimaye'e. ¹⁸ Supabatirā aṗerāka jia imarijariwa'ri, oka jiebaraka jia natiyiaja nimaerā aṗerāte jeyobaarimaja ṗuri jĩitakaja baairā imarā. I'supaka imarā nimamaka, najeyobaairāoka jia imarā jarirāñurā naro'si.

4

Ba'iaṗupakirāre ima upaka imarika yaṗaberiwari Tuṗarāte yaṗaika upaka maimaye'e

¹ I'supaka yi'ribu'abeyurā imarĩ mija tiyiaja jājirokapi ba'iaja jaibu'arika imarijayua mijaro'si. Īakōrĩ je'e: Mija ṗupaka mijare āñu upakaja baariyaṗawa'ri Tuṗarāte yaṗaika upaka mija baabeyu. ² I'supaka imarā imarĩ mija yaṗaika upaka mijare imarūjebeyurāte mija ri'kakopeyu.

Nayapaika upaka ima tōpowārūrāte ĩtirā nare mija oakiririjayu nupaka satōpowārūbeyurā imarī. Marākā'ā baatirā satōpowārūbeyurā imarī, boebariwa'ri okajājiapi mija pīpebu'arijaju. I'supaka mijaro'si sime mija yapaika Tuparāte mija jēnerijaribeyua simamaka. ³ Kire mija jēnekopeika poto ba'iaji kire mija jēneika simamaka mijare sakija'atabeyu. Mia je'e: Mijaro'sitakaja pupajoabaraka Tuparāte mija jēnekopeyu, jījimaka mija imarūkitakaja pupajoarijaturā imarī. ⁴ I'supaka imawa'ri Tuparāte yapabeyurāte ima upaka mija ime mijaro'si. Tuparāte yi'ribeyurā puri, ōñia nimatiyikuriji nayapaika takaja pupajoawa'ri ba'iaja baarijaturā nime. Nupaka pupajoawa'ri ba'upakaja Tuparāte baawā'imarīrimaja upaka mija jaju. ⁵ Rita sime, ĩakōrī je'e. Iku'upaka sabojayu Tuparā majaropūñurā kire bojañirimajire o'oeke: Mare kipo'ijieka simamaka, "Yire oyiaja ā'mitiripēatīyairā nimarū", āriwa'ri Tuparāte mare wayuñayu. ⁶ I'supaka simamaka "Jia po'imajare yire ā'mitiripēarū", āriwa'ri nare jeyobaarika pupajoarijajuka kime Tuparā. Rita ñañu ĩakōrī je'e: "Nupupaka nare pakimakaja 'Ōritiyairā yija ime', āñurāte jeyobaabeyuka kime Tuparā. 'Aperāte pemawa'ribaji imabeyurā yija ime', āñurāte puri jia kijeyobaayu", āriwa'ri sabojayu kimajaropūñurā. ⁷ I'supaka ima pupajoawa'ri "Tuparā, ñipamaki mime", āriwa'ri kiyapaika upaka oyiaja baabaraka mija imabe. Sa'pi mija imarākareka Satanāre mija pe'yomaka mijare ba'iaja baarūjewārūberīwa'ri mijareka kiru'rirāñu. ⁸ Tuparāka jībaji rīrākibiparaka mija imarākareka jībaji mijare kiwayuñarāñu. Mija ā'mitipe ba'iaja baairā. I'supaka mijare baaiki kimamaka ba'iaja mija baaika ja'atatirā, jia oyiaja mija imarijape. I'supakajaoka ba'iaja pupajoabekaja "Tuparāte yapaika takaja yija baarāñu", āriwa'ri ĩrārōkapiji ña'rīyaarīji mija imabe. ⁹ Mia je'e: Ba'iaja baaripotojo jījimaka mija imarijaju. I'supaka imabekaja, "Ba'itakaja baairā yija ime", āparaka rīomarītirā mija pupape'pe. ¹⁰ Topi mae kireka pemawa'ribaji mija pupaka baabeyurā mija ima ĩtirā "Imatiyairā nimajiparū", Tuparāte mijareka āriñāñu.

Majeyomarāre ba'iaja jaiwā'imarībekaja maimaye'e

¹¹ Mija ā'mitipe yijeyomarā. Ba'iaja jaiwā'imarību'abekaja mija imabe. Supabatirā "Ba'iaja imawa'ri ba'iaja jūarūkirā nime", nareka mija āriñaria'si. Ika mijare ñañua yi'pekaja ba'iaja mija jeyomarāreka jaiwā'imañurā mija imarākareka puri, "Mija po'ia mija wātaika upakaja aperāte mija wātabe", āriwa'ri Tuparāte jā'meika yi'ribeyurā mija imarāñu. "Tuparāte jā'meika yi'rirūkimarīa sime", āñurā upaka "Ba'iaja jūarūkirā nime", mija ārikopeyu. ¹² I'supaka simako'omakaja Tuparā ĩrīkaja imaki "Iku'upaka jia mija baabe", āriwa'ri mare jā'mewārūiki. Supa imarī Tuparājaoka imaki ritaja po'imajare baaika ĩawārūtirā, ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā na'rirūkia imaekareka nare jeyobaiki. I'supakajaoka, ikijioka imaki ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā po'imajare pūatarimaji. ¿Tuparā ĩrīkaja i'supaka baarimajire imako'omakaja mija jeyomarāreka "Ba'iaja baarimaja nime", āriwārūrā mija ime bai je'e?

Tuparāte jērīabekaja kibo'ibajirā upaka mapupayariji majē'rāko'aberijīñu

¹³ Mia je'e. "Ireje ma'riberīye'e, waeroka apea wejearā a'ritirā ĩrākuri wejeje'rākareka mawaruaka ĩjipatatirā rīkimakaja niñerū matōpoari", āparaka jījimaka mija imarijaju ĩrārimarā. I'supaka āñurāte yokajāāerā baayu mae. ¹⁴ "Waeroka i'supaka yijaro'si simarāñu", mija āriwārūbeyua sime. Ñoaka ōñia imarūkimarīrā maimē. ĩakōrī je'e: Bikitojo namasika ruika ñojimarīji riripataika upaka maimē. ¹⁵ "Tuparāte yapajīkareka, ōñia yija imatiyikuri

ikupaka yija baarãñu, isiaoka yija baajĩñu”, mija ãrĩrãka jia simarãñu mijaro'si. ¹⁶ I'supaka simako'omakaja Tuparãte yapaike pupajoabekaja mija pupayariji mija baarũkitakaja bojarijaparaka jĩjimaka mija ime. I'supaka mija bojakopeika yapabeyuka Tuparã. ¹⁷ Supa imarĩ ika mijaro'si yo'orijayua ĩtirã, “Ikupaka maimarika Tuparãte yapayu're”, ãrĩwãrĩpotojo samija baabesarãkareka, ba'iaja baairã mija imarãñu.

5

“Aperãte ba'iaja baawa'ri, wayuoka baabeyurã ba'iaja jũarãñurã”, Santiagore ãrĩka

¹ Dakoa wayuoka baabeyurã imariþotojo Tuparãte yi'ribeyurã, yire mija ã'mitiritiyabe. Namajĩ ba'iaja jũarũkirã imarĩ ba'itakaja puparibaraka mija imabe. ² Mia je'e, ritaja mija rikaika rabaika upaka sime. Supabatirã, jĩa jariroaka mija rikakopeikaoka butu ba'arikaro'siji sime. ³ Supabatirã mija oro, i'supakajaoka mija niñerũ rikimakaja tōþotirã samija jietarupamaka bitamarĩka upaka sajayu. I'supaka simamaka ĩawa'ri “Wayuoka baairãte saþi najeyobaari imakopeyu”, aperãte mijareka ãrĩrãñu. No'ojĩrãmarĩaja wejetiyia seyarũkia jariwa'riko'omakaja rikimabaji niñerũ mija mo'arijayu. Saþi ãrĩwa'ri ba'iaja baarika tiyibeyurõ'õrã a'rĩrũkirãja mija ime. ⁴ Aþea, mija õteriki rioa ba'iraberimajare wapaĩjibeyurã mija ime. I'supaka mija baaika ĩaiki kime Tuparã. Supabatirã “Jĩa naro'si yija ba'irabeko'omakaja, yijare nawapaĩjibeyu”, mijareka nañua ã'mitiyuka kime. ⁵⁻⁶ Supabatirã ba'iaja baabeyurãteje mija okabaarijayu ĩparimarã wãjitãji. I'supaka nare mija baariþareareka ĩ'rãrimarã wayuoka baairãteje najããroyika. I'supaka ba'iaja nare mija baamaka, marãkã'ã mabaaberijĩka naro'si simamaka ba'iaja nare mija baaeka narakajepããeka. Dika jariwa'rĩrimarĩaja rikairã imarĩ õñia mija imatikurijĩkaja mija baariyapaika upakaja baarijayurã mija ime. Ikupaka sime ã'mitirikõrĩ je'e: Wa'ĩbikirãwẽkoa najããerã baaika ruþu rikimakaja sanaji'ayu jia ũkirika sajarirãka þoto sajããokaro'si. I'suparã mija imamaka “Õñia nimarõ'õjĩtejĩka takaja jia nimakopeyu, ba'iaja jũarũkirã imariþotojo”, Tuparãte mijareka ãñu.

Ba'iaja jũariþotojo Tuparãte yi'riwa'ri samarakajepããye'e

⁷ Yijeyomarã wãtaka ñoñurã, mae aþea ate mijare yibojaerã baayu. ã'mitirikõrĩ je'e: Aperãte ba'iaja mijare baariwã'imarĩko'omakaja Maipamakire i'tarũkia pupajoabaraka kiyapaika upakaja baabaraka mija imarijape. Mia aþea, ikupaka õterikia õterimajire ime: Sakiõterãka be'erõ'õ þu'erõ'õ seyarãka þoto “Jãjia yiro'si jariwa'ri jia saruirãñu je'e”, ãrĩwa'ri jajumarĩaja sakita'ayu. ⁸ I'supakajaoka mija imarijape mijaoka, Maipamakire þe'rietarũkia ta'abaraka kiyapaika upaka baarija'atabekaja. “No'ojĩrãmarĩaja sajariwa'yu þo'imajare baaika mirãka ĩarĩ ketarũkia”, ãrĩwa'ri i'supaka mija imabe.

⁹ Yijeyomarã, “Ba'iaja baarimajarata nime”, ãþaraka Tuparãte yi'yurãreka jaibu'abekaja mija imabe, sawapa Maipamakite ba'iaja mijare jũarũjekoreka. “No'ojĩrãmarĩaja sajariwa'yu kipe'rietarũkia”, ãrĩwa'ri i'supaka mijare ñañu. ¹⁰ Yijeyomarã, ã'mitirikõrĩ je'e. Ikupaka nimaeka Tuparãro'si bojaĩjirimaja: Ba'iaja þo'imajare nare baako'omakaja, sarakajepããbaraka Tuparãro'si bojaĩjirijaparaka nimaeka. I'supaka nimaeka simamaka nimaeka upakaja mija imabe mijaro'si. ¹¹ Őrĩkõrĩ je'e: Ba'iaja jũariþotojo Tuparãte yi'riwa'ri sarakajepããrijayurãreka “Jiirã nime Tuparã ñakoareka”, ãñurã maima. I'supaka kimaeka Job imaroyikaki kiro'si. ĩ'rãba'imarĩa ba'iaja jũariþotojo Tuparãte yi'rĩrija'atabeyuka kimaeka. Supa imarĩ ba'iaja kijũaeka be'erõ'õþi þuri jia

imarika kitōpoeaka òñurã mija ime. Supa simamaka “Mare wayuĩatiyaiki imarĩ, jia Tuparãte mare baarũkirã maimẽ”, ãñurã mija ime.

¹² Yijeyomarã ikuþaka sime aþea imatiyaikakaka: “Ikuþaka yija baarãñu”, mija ãñu be'erõ'õ simaupakaja mija baarijape. Rita mija ãñua, “Tuparã þariji õñuka yija ãñua”, mija ãrĩa'si. Supa imarĩ rita ãrĩrijayurã mija imamaka, “Jee”, mija ãrĩrãka, “Jẽno'o”, mija ãrĩrãkaoka, mijare nayi'rirãñu. I'supaka imarã mija imamaka, sawapa Tuparãte mijare jẽñebesarãñu.

Ikuþaka sime Tuparãte yi'riwa'ri kire jẽñerika

¹³ Aþea mia. Ka'wisika mija jũaika þoto, “Tuparã, yire mijeyobaabe”, kire mija ãrĩrijape. I'supakajaoka jijimaka mija imarãka þoto Tuparãte jiyipupayeebaraka mija bayakoyabe. ¹⁴⁻¹⁵ I'supakajaoka ĩrĩkate wãmarĩa jarĩrãka þoto Cristorika yi'yurãte imaruþutarimajare mija akabe. Nare mija akamaka wãmarĩa imaki þõ'irã etatirã kũþajĩ iyebaka kiþo'iarã nabu'arãñu. Supabatirã “Marãkã'ã baawãrũberĩwa'ri Tuparã þuri kire tããrãki”, ãrĩwa'ri kire najẽñemaka, wãmarĩa imakite jãjirãñu. Supabatirã ba'iaja kibaaeka kireka imajikarekaoka sareka kire kiwayuĩarãñu. ¹⁶ I'supaka wayuĩaiki Tuparãte imamaka ba'iaja mija baaika mija bojabu'abe. Samija bojabu'arãka be'erõ'õþi mija tiyiaja Tuparãte mija jẽñebe sareka mijare kijieokaro'si. Tuparãte yapaika upakaja jiiþuparã maimarãkareka, kire majẽñeika upakaja jiaþi mare ã'mitiritirã tẽrĩwa'ribaji mare jeyobaarũkika kime. ¹⁷ Tuparãro'si bojaĩjirimaji, Elías imaroyirekaki, muþaka þo'imajiji imaekaki kiro'si. I'supaka imariþotojo, Israel ka'iarã okoa jaririka yapaberĩwa'ri Tuparãte kijẽñeka upakaja, maekarakakuri wejejẽ'rã aþejẽ'rã ñe'metãjirõ'õjĩrã okoa jariberika. ¹⁸ I'supaka simaeka be'erõ'õ, torã okoa jaririka yapawa'ri Tuparãte kijẽñemaka okoa jarika ate. I'supaka sabaaka be'erõ'õþi jia õterikia ruika mae.

¹⁹⁻²⁰ Mija ã'mitiþe yijeyomarã. Mija watoþekarã ĩrĩka Tuparãte yapaika upaka imarika õrĩriþotojo saja'atawa'ri ba'iaja baarimaji jarijikite, mija jeyobaabe. Jia Jesucristore yi'yuka kijariþe'aokaro'si kire jeyobaaiki þuri jia kire baarãki. Ika jia mija õþe: I'supaka jia kire kijeyobaamaka, rĩkimaka ba'iaja kibaaikareka Tuparãte kire saye'kariarãñu. I'supaka simamaka kireyarãka þoto ba'iaja jũarika tiyibeyurõ'õrã ke'rirũkia imakoþeikareka kire kitããrãñu.

I'tojĩrãja sime ruþu.

Primera carta de San Juan

Jesucristore yi'yurãro'si Juanre o'oeka

¹ Yijeyomarã, “Ikuþaka Jesucristore ime”, ãrĩwa'ri mijaro'si yo'oerã baayu mae. Æ'mitirikõrĩ je'e: Tuparãte ãñu upakaja mare baabeaiki imarĩ, imajiparũkirã mare imarũjerimaji kime. Supabatirãoka wejea þo'ijirirã baaeka ruþubajirã imatikaki kime. Yija õñu upakaja kire yija ã'mitirika, kire yija ãaeka, supabatirã kire raberoyikarã imarĩ, i'supaka mijare sayibojayu. ² Kika yija imaroyika þoto kire yija ãaeka simamaka, “Rita sime”, ãrĩwa'ri mijare sayibojajerã baayu. Æ'mitirikõrĩ je'e: Iki Jesucristojo imaki mareyarãka þoto õña kika mare imajiparũjerũkika. Supabatirãoka, Kipaki Tuparãka imajiparoyikaki kimaeka. I'supaka simamaka, Tuparãte yija þo'irã kire þũataeka kire yija ãaokaro'si. ³ I'supaka simamaka yija ãaeka, yija ã'mitirika mirãkaoka mijare yibojayu yijaka ã'rĩka upakaja mija þupajoaokaro'si. Mapaki Tuparãte, Kimaki Jesucristoþitiyika ã'rĩka upakaja napupaka ima upakaja þupajoairã yija ime yijaro'si. Supa imarĩ, i'supakajaoka mija imarika yapawa'ri ikuþaka mijaro'si yo'oyu. ⁴ Ikuþaka mijare sayibojayu ã'rĩka upaka oyiaja þupajoatirã jĩjimaka maimaerã.

Jia Tuparãka maimarjarirã, ba'iaja baabekaja maimaye'e

⁵⁻⁶ Mija ã'mitipe. “Ba'iaja baariroka imabeyua Tuparãreka”, ãparaka Jesúre yijare bojarape. Ikuþaka sime: Ba'iaja baarjayurã imariþotojo “Tuparãte þupajoaika upakajaoka þupakirã yija ime yijaro'si”, ãñurã þuri jairimirãkatakaja sajairiwã'imañurã. I'supaka imawa'ri, wãjiroka ima yi'ribeyurã nime. ⁷ I'supaka baabekaja Tuparãte þupajoaika upaka jia oyiaja baabaraka maimarãka þuri, ã'rĩka upakaja maimarjarirãñu. I'supaka simamaka Kimaki Jesucristore maro'si riwejurubaraka reyaĩjikapi ãrĩwa'ri ritaja ba'iaja mabaarjayua mareka kiye'kariarjayu.

⁸ “Ba'iaja baabeyurã yija ime”, ãñurã þuri, wapuþu imaja yi'yurã imariþotojo noñu upakaja napo'iaja parebaarjayurã. ã'rãjaoka imarã wãjiroka þupajoarika yapaberirjayurã. ⁹ I'supaka baabekaja “Ikuþaka ba'iaja yibaayu”, ãparaka wããrõ'õrãja Tuparãte samabojarãkareka, sakiye'kariarjarirãñu. I'supaka mare baatirã “Oka nare imabeyua mae”, mare kërĩrãñu. I'supaka jia mare kibaarãñu wãjirokapi kēñu upaka oyiaja baaiki imarĩ. ¹⁰ “Ba'iaja baairã oyiaja þo'imajare ime”, Tuparãte ãrĩtika sime. I'supaka simako'omakaja “Ba'iaja baakoribeyurã yija ime”, ãñurã þuri “Tuparãte ãñua þakirika sime”, ãñurã upaka nime.

2

Tuparãka maro'si maimakaka jaiĩjirimaji kime Jesucristo

¹ Æ'mitirikõrĩ je'e. Yimakarã upakaja wãtaka ñoñurã mija ime. Supa imarĩ, ba'iaja mija baakoreka, ikuþaka mijaro'si yo'oyu. Aþerikuri ba'iaja mabaarjayua simako'omakaja, Jesucristore maro'si Mapaki Tuparãka jaiĩjirjayu. Tuparãte ãrijiyuika oyiaja baaiki imarĩ, i'supaka maro'si baawãrũiki kime. ² I'supaka baaiki imarĩ, ba'iaja mabaatika wapa maro'si kireyaeka, saþi ãrĩwa'ri ba'iaja mabaatika Tuparãte mare ye'kariarũkia simamaka. Maro'si takajamarã, ritaja þo'imajaro'si þariji i'supaka simaokaro'si supa kibaeka.

³ Ikuṗaka sime: Tuṗarāte jā'meika uṗakaja yi'riwa'ri, “Kire õñurã maimẽ”, marĩwãrũyu. ⁴ “Tuṗarāte õñurã yija ime”, ãrĩripotojo, kijã'meika yi'ribeyurã ṗuri, waṗuju ṗakirimaja nime. I'suṗaka nabaarijaju Tuṗarãrikakaka wãjia ima uṗaka imarijaribeyurã. ⁵ Tuṗarāte jā'meika uṗakaja baarijajuka ṗuri, kire yaṗatijarĩji yaṗaiki. I'suṗaka imawa'ri, “Tuṗarãka ĩ'rãtiji ṗuṗaika maimẽ”, marĩwãrũrãñu. ⁶ Suṗa imarĩ, “Tuṗarãka ĩ'rãtiji ṗuṗakirã maimẽ”, mañaokaro'si Jesucristore imaroyika uṗakaja imarijaririka sime.

Bikijakaka jā'merika simako'omakaja mamaka uṗakaja jā'meika

⁷ Yijeyomarã, ika ṗaṗeraṗi maekaka jā'merikakaka ṗo'ijiyumarĩa mijare yibojayu. Bikijarãja mawayuĩabu'arũkia mija ã'mitiriũ'mura'atikaja sime.

⁸ Maejekakamarĩa simako'omakaja, ṗo'imajare wayuĩabaraka Jesucristore imaroyika ṗuṗajoatirã “Mamamiji yi'rimirĩrkawa'rĩrũkiaro'si sime”, marĩwãrũyu mae. Mijaoka sã'mitirĩṗẽairã imawa'ri aṗerãte wayuĩairã mija imarijaju mae. Suṗa imarĩ, “Ba'iaja baarika ja'atatirã, mamaka jia imarũkia yijare beairã nime”, ṗo'imajare mijareka ãñu.

⁹ ĩ'rĩka, “Ba'iaja baabekaja Tuṗarãka ĩ'rãtiji ṗuṗajoabaraka ñime”, ãrĩripotojo, Cristore yi'yukate ĩariṗe'yoiki Tuṗarãka jia imabeyuka ruṗu.

¹⁰ Cristore yi'ririijayurãte wayuĩaike ṗuri, Tuṗarãte ṗuṗajoaika uṗaka jia oyiaja baarijajuka kime. I'suṗaka imaki imarĩ, ba'ia ṗuṗajoaberĩwa'ri jia oyiaja Tuṗarãka kimarijaju. ¹¹ Suṗabatirã Cristore yi'yurãte ĩariṗe'yoiki ṗuri Tuṗarãka ĩ'rãtiji ṗuṗajoabeyuka kime. I'suṗaka baarijari, Tuṗarãrikakaka yi'ririyaṗabeyuka imarĩ, ba'iaja kibaarijarirãñu. Őrĩkõrĩ je'e: Neirõ'õrã mawejaṗayu uṗaka imaki kime.

¹² Yimakarã uṗakaja wãtaka ñoñurã, “Jesucristore reyaekapĩ ãrĩwa'rĩji ba'iaja mabaaike Tuṗarãte mare saye'kariaeka”, ãñurã mija imamaka, ika ṗaṗera mijaro'si yo'oyu.

¹³ ṗakiarimarã, jia Cristore yi'yurã imarĩ, mija ã'mitĩṗe mijaro'sioka. Wejea ṗo'ijirirã baaeka ruṗubajirã imaũ'muekakite õñurã mija imamaka, ika ṗaṗera mijaro'si yo'õṗũayu. Mija ã'mitĩṗe bikirimaja, kire yi'rimirĩrkawa'yurã. Satanás, ba'iaja baarimajite ĩ'rãṗẽ'rõtorãja taairã mija ime. I'suṗaka imarã mija imamaka, ika ṗaṗera mijaro'si yo'oyu.

¹⁴ Yimakarã uṗaka wãtaka ñoñurãro'si sayo'oyu ika, Maṗaki Tuṗarãte õñurã mija imamaka. Mija ṗakiarimarã, wejea ṗo'ijirirã baaeka ruṗubajirã imaũ'muekakite õñurã mija imamaka, ika ṗaṗera mijaro'si yo'õṗũayu. Mija bikirimaja, okajãjirã imawa'ri, Tuṗarãrika bojariroka jia yi'ririijayurã mija ime. Suṗa imarĩ, Satanás, ba'iaja baarimajite ĩ'rãṗẽ'rõtorãja taairã mija ime. I'suṗaka mija imamaka, ika ṗaṗera mijare yĩṗũatayu.

¹⁵ Ika wejeareka ba'iaja baarimajare baarijajuakaka baarika ṗuṗaṗekaja mija imabe. Suṗabatirãoka ba'irĩjia mija yaṗaikareka takaja mija ṗuṗaria'si. Wejeareka ba'iaja imakopeika yaṗatijaiki ṗuri, Maṗaki Tuṗarãte yaṗabeyuka kime. ¹⁶ Ika wejeareka ba'iaja baarimajare ṗuṗajoairokapĩ mija ṗuṗajoa'si. ã'mitirikõrĩ, ikuṗaka ṗuṗajoairã nime: Ba'iaja baaritakaja yaṗawa'ri, naṗuṗaka nare ãñu uṗaka ba'iaja nabaarijaju. Suṗabatirã ritaja ima jiyurika ĩawa'ri, ritaja rikarika nayapayu. I'suṗakajaoka “Mia. Dakoareka wayuoka baabeyuka ñime”, ãrĩwa'ri jĩjimaka nare simaṗakirũjeyu. I'suṗaka ba'iaja nabaarijajua ika wejeakarã ṗo'imajajiji ṗo'ijiyua imarĩ, Maṗakirikamarĩa sime. ¹⁷ Ika wejeareka Tuṗarãte yi'ribeyurã, suṗabatirã ba'iaja nabaarijitoikaoka ṗurirãka. Tuṗarãte yaṗaika uṗaka oyiaja baairã ṗuri õñia imajĩṗarãñurã.

Rīkimarāja Cristore yaḡabeyurā imarā

¹⁸ Mija ā'mitipe yijeyomarā. Kūḡajīji sajariwa'yu wejetiyarā seyarūkia. I'suḡaka simaerā baarāka ruḡu “Cristore Jo'ata'aikite* i'tarāñu”, āriwārūtikarā mija ime. I'suḡaka simarāka simako'omakaja, aḡerā rīkimarāja Cristore jo'ata'airā imatirijayurā maekakaoka. I'suḡaka simamaka, “Koyiaja sa-jariwa'yu wejetiyarā maeyarūkia”, marīḡuḡajoawārūrijayu. ¹⁹ Ikuḡaka nime, ā'mitirikōrī je'e: “Maka imakoḡeraparā Jesucristore mayi'yurokamarīa yi'rikōḡeirā nimarape”, nareka āriwārūrā maima. I'suḡaka imawa'ri mare nakōrōḡaparape. I'suḡaka Jesucristore mayi'yu uḡakaja nimarikareka ḡuri mare nakōrōḡapaberijāāeka. Suḡa nabaamaka, “Jesucristorirāmarirā nime”, marīwārūrijayu.

²⁰ Mija ḡuri jia rita wājimijikaka Tuḡarārika ōñurā imarā. I'suḡaka mija ime Espīritu Santore mijareka Jesúre ña'ajāāeka simamaka. I'suḡaka mijare kibaaeka simamaka, “Ika nawārōika rita sime, ika ḡuri ḡakirika ima”, āriwārūrā mija ime. ²¹ Rita ima ōrībeyurā mija imamakamarīa ikuḡaka mijaro'si yo'oyu. Rita ima mija ōriwārūyu. I'suḡakajaoka rita wājimijikakamarīa ĩ'rārimarāre wārōḡapaka ā'mitiritirā, “ḡakirimaja nime”, āriwārūrā mija imamaka, ika ḡaperapi mijare sayibojayu. ²² Ikuḡaka nañu ḡakirimaja: “Jā'merūkika Tuḡarāte wā'maekakimarīka kime Jesús.” I'suḡaka ḡakirimaja Cristore jo'ata'airā nime. Suḡa imawa'ri “Jesús ḡakimarīka Tuḡarāte ime, suḡabatirā Kimakimarīka kime Jesús”, āñurā nime ḡakirimaja. ²³ “Tuḡarāmakimarīka kime Jesús”, āñuka ḡuri, Tuḡarārikimarīka kime. “Tuḡarā Makitaki Jesúre ime”, āñuka ḡuri Jesús ḡakika ĩ'rātijiji ḡuḡaiki kime.

²⁴ Cristorika bojariroka ā'mitiparaka mija imara'aeka ā'mitiripeabaraka mija imabe. I'suḡaka mija baarijarirākareka Jesús, Kīḡakika ĩ'rātiji ḡuḡaparaka rīrākibiritiirā mija imarijarirāñu. ²⁵ I'suḡaka simarāñu, “Yire ā'mitiripeairā ōñia imajiparāñurā”, Jesucristore mare āritika simamaka.

²⁶ Ā'mitirikōrī je'e: ĩ'rārimarā naḡuḡajoaika uḡakaja waḡuju ḡakirika mijare wārōriyapairā. I'suḡaka ōñurā imarī, rakajekaja mija imaokaro'si ika ḡapera mijaro'si yo'opūayu. ²⁷ Jesucristore mijareka Espīritu Santo ña'ajāāekarā imarā mija ḡuri. Mijaka imaki imarī, mijare wārōrimaji Espīritu Santore imari-jayu. I'suḡaka imarā imarī, aḡerāte mijare wārōrika yaḡabeyurā mija ime. Dika jariwa'ririmarīa, ḡakirimarīaja Espīritu Santore mijare wārōrijayurā imarī, rita imatiyaika mijare kiwārōrijayu uḡakaja mija imarijape. I'suḡaka imawa'ri Jesucristoka ĩ'rātiji ḡuḡaparaka jia mija imarijape.

²⁸ Yimakarā uḡakaja wātaka ñoñurā, ika jia mija ā'mitipe. Jesúka ĩ'rātijiji ḡuḡaparaka, kiyapaika uḡakaja jia mija imarijape. I'suḡaka mija baari-jarirākareka, ate ketarāñurīmi kiñakoareka i'yoḡi'ribekaja mija imarāñu.

²⁹ “Tuḡarāte ĩarijiyuika oyiaja baaiki kime Jesús”, mija āriwārūika simamaka, “Jia oyiaja baarijayurā nime Tuḡarā makarā”, āriwārūrā mija ime.

3

Tuḡarārirā maimakaka

¹ Mija ā'mitipe. Maḡaki Tuḡarā imaki mare wayuīatiyaiki. I'suḡaka maka imawa'ri, “Yimakarā mija ime”, mare kēñu. Rita sime i'suḡaka mare kēñua, kimakarā tarājaoka maima. I'suḡaka simako'omakaja, rīkimarāja nime ḡo'imaja i'suḡaka maima ĩawārūbeyurā. Tuḡarāte ōrībeyurā imarī, kimakarā maima niawārūbeyu. ² Mija ā'mitipe yijeyomarā. Tuḡarā makarā maima mae. I'suḡaka simako'omakaja kimakarā maimamaka, ñamajī aḡeuḡaka mare ki-marūjerūkia ḡuri, mare kiōrīrūjebeyua sime. Maekaka sōrībeyurā imariḡotojo

* 2:18 El Anticristo

“Jesúre etarãñurĩmi þuri, kire ĩawa'ri kima upakaja maimarãñu”, ãrĩwãrũirã maime. ³ “Rita, kima yija ĩarãñu”, ãñurã ba'iaja baabekaja nimarijaju, “Cristore ba'iaja baakoribeyu upaka yija imariyapayú”, ãrĩwa'ri.

⁴ Ba'iaja baarijayurã þuri Tuparãte jã'meika yi'ribeyurã imarã. Mia, kijã'meika yi'riberirika sime ba'iaja baarika. ⁵ I'supaka simamaka, ba'iaja baakoribeyuka Jesucristore ima õñurã mija ime. I'supaka imaki imawa'ri, “Ba'iaja nabaaike yiwapakoyimaka, ba'iaja baape'abekaja nimarũ”, ãrĩwa'ri, ika ka'iarã ketaeka”, ãrĩwãrũirã mija ime. ⁶ Jesúka rĩrãkibiritiirã imarã, ba'iaja baarijaribekaja nime. Ba'iaja baarijayurã þuri Jesucristore jẽrãkoaberiwa'ri kika ĩrãtiji þuparibeyurã imarã. ⁷ Yimakarã upakaja wãtaka ñoñurã, “Ba'iaja mabaajika marã imabeyua”, mijare bojayurãte mija ã'mitiripẽa'si. Tuparãte yapaika upakaja baarijayurã mija imajĩkareka, Cristo jia oyiaja baaiki upaka mija ime. ⁸ Ba'ioyiaja baarijayuka þuri Satanãre kire jã'meika upakaja baarijayuka imaki. I'supaka ñañu, wejea þo'ijirirã baaeka ruþubajirã ba'iaja baarimajiji imara'aekaki Satanãre imatika simamaka. I'supaka imara'aekaki imarĩ ba'iaja þo'imajare kibaarũjerijayua riataokaro'si õ'õrã Tuparã Makire etaeka.

⁹ Ba'iaja baabeyuka Tuparãte imamaka, i'supakajaoka nime kimakarã naro'si. Jia oyiaja imarũkirã Tuparãte nare jarirũjeika simamaka ba'iaja baarũkimarĩrã nime. ¹⁰ Ikuþaka nime Tuparãrirã, supabatirã Satanãrirã. Mia je'e: “Jesucristore yi'yurã yija ime”, ãrĩripotojo, Tuparãte ĩajiyubeyua baairã kirirãmarĩrã nime. Supabatirã Tuparãte yi'yurãte ba'iuþakaja õñurãoka kirirãmarĩrãoka imarã.

ĩrãtiji wayuĩabu'abaraka maimarijariye'e

¹¹ Bikjarãja Cristore mija yi'riũ'muekarõ'õjĩtepi “Matiyiaja jia mawayuĩabu'arijariye'e”, ãñua õrĩtirã mija ime. ¹² Caĩn imaekakite baaeka upaka mabaaberijĩñu. Satanãre yi'riwa'ri jiiþupaki kibe'erõ'õkaki imaekakite kijããeka. Ikuþaka ãrĩwa'ri kire kijããeka. ã'mitirikõrĩ je'e: Ba'ika imarĩ, “Jiika kime yirĩĩ”, ãparaka kire ã'mijĩawa'ri i'supaka kire kibaaeka.

¹³ Mija ã'mitipe yijeyomarã. Ika wejeareka ba'iaja baarimaja imarãte mijare ã'mijĩamaka, “Aya, ¿dako baaerã yijare na'mijĩayu?”, ãrĩþupajoabekaja mija imabe. ¹⁴ Cristore yi'ribeyukajirã maimaroyika þoto reyatarã upakaja maimaeka ruþu Tuparãte ñakoareka. Maekaka þuri õñia imajiparũkirã imarĩ, aþeupaka maþupaka mare o'aekarã maime. I'supaka maima õñurã maime aþerã kire yi'yurãte mawayuĩarijajua simamaka. Nare wayuĩabeyurã þuri reyatika upakaja imarã. ¹⁵ I'supaka simamaka Cristore yi'yukate ã'mijĩaiki þuri kire jããrimaji upakaja kime, Tuparãte ĩamaka. Supabatirã “Þo'imajare jããrimaji õñia imajiparũkimarĩkaja kime”, ãrĩwãrũirã mija ime. ¹⁶ Ikuþaka sime: Jesucristore maro'si reyaekakaka õñurã imarĩ, “Mare wayuĩaiki kime”, ãrĩwãrũirã maime. Sõñurã imarĩ, i'supakajaoka aþerã kire yi'yurãte wayuĩawa'ri mareyarãka rõ'õjĩrã jẽrãika nare jeyobaabaraka maimarijariye'e. ¹⁷ Aþeroka, kikoyiaja ba'irĩjia rikaiki, “Tuparãka rĩrãkibiritiiki ñime”, ãrĩripotojo Jesúre yi'yurã wayuoka baairãte jeyobaabeyuka kima simamaka i'supaka kẽrĩkoþeika þakirika oyiaja kiro'si jayua. ¹⁸ Wãtaka ñoñurã, rita jia aþerãte wayuĩariþupakirã imawa'ri nare majeyobaarijariye'e. Moka mirãkapi takaja nare mawayuĩakoþeþika þuri jiamarĩa sime.

Jesúre yi'yurã imarĩ Tuparãte kĩkibekaja imarika

¹⁹ I'supaka nare wayuĩariþupakirã imarĩ, nare jeyobaarijayurã nime. Supa imarĩ “Tuparãte rita wãjia bojaika yi'ririþayurã maime”, marĩwãrũrijaju. I'supaka simamaka Tuparãte ĩaika wãjitãji kĩkirimarĩaja maimarijaju. ²⁰ “Tuparãrika bojariroka jia yi'ribeyurã yija ime je'e”, maþupaka

ãñuaja ba'iaja maṣuṣarirākareka, “Jia Tuṣarāka maimabesarāñu je'e”, marīṣuṣajoarijayu. Ba'iaja maṣuṣayua simako'omakaja, saṣemawa'ribaji mare wayuñiaki Tuṣarāte ime. Suṣabatirāoka maimarijayuakaka ritaja õñuka kime. I'suṣaka imaki imarī, ba'iaja maṣuṣayuareka mare jeyobaawārūiki kime. ²¹ Yijeyomarā, mija ā'mitipe. Moñu uṣakaja ba'iaja maṣuṣaribesarākareka, kīkibekaja maimarijarirāñu Tuṣarāte ñaika wājitāji. ²² Suṣabatirāoka Tuṣarāte ãñua yi'riwa'ri kiyapaika uṣakaja baairā maimamaka, kire majēñeika ṣoto mayapaika uṣakaja mare kiyi'rirāñu. ²³ Mija ā'mitipe, ikuṣaka Tuṣarāte mare jā'meka: “Yimaki Jesucristore yi'ṣaraka mija imarijape. Suṣabatirā mijare kijā'meka uṣakaja wayuñabu'abaraka mija imabe.” ²⁴ I'suṣaka kērīka jiyiṣuṣaka õrīrijayurā ṣuri Tuṣarāte yapaika uṣakaja kika ĩ'rātiji ṣuṣajoairā imarī rīrākibiritiirā imarā. Espiritu Santore mare kiña'ajāñeika simamaka, i'suṣaka maima moñu.

4

“¿Yaje rita Espiritu Santore jeyobaaikaṣitaka nawārōtiyayu je'e?”, ãrīwa'ri jia mija ā'mitiririjape

¹ Mija ā'mitipe yijeyomarā. “Tuṣarā oka bojañirimaja yija ime Espiritu Santore yijare jeyobaamaka”, ãñurāte mija ṣō'irā etarāñu. I'suṣaka naṣakā'ā “¿Yaje rita oka Espiritu Santore nare jeyobaaikaṣi nawārōtiyayu je'e?”, ãrīwa'ri jia nare mija ā'mitipe. “Ṕakirimaja nimarākareka nare mayi'riberiyee”, ãrīwa'ri i'suṣaka mijare ñañu. Ika wejea sareka maima ritatojoreka rīkimarāja ṣakiriwārōrimajare ime. ² “Maṣo'ia uṣaka kiṣo'ijirirā ika wejeareka Tuṣarāte ṣūataekaki kime Jesucristo”, ãñua wārōrāñurāte ṣuri “Rita oka, Espiritu Santore jeyobaaikaṣitaka jairā nime”, nareka mija ãrīwārūrāñu. ³ Aṣerimarā ṣuri i'sirokaṣi wārōbeyurā imarī, Espiritu Santore jeyobaaikaṣimarā wārōirā nime. I'suṣaka nabaayu, Cristore Jo'ata'aikirikakaka wārōrimaja imarī. I'suṣaka simamaka “I'suṣaka ima wārōrimajare imarāñu”, ãñua õrītīkarā mija ime. Maekakaoka “Ika wejea ritatorekaja nimatiyu i'suṣaka ima wārōrimaja”, ãrīwa'ri mijare yibojayu.

⁴ Mija ā'mitipe wātaka ñoñurā. Tuṣarārirā mija ime. Suṣabatirā ṣakimajaroka nawārōika mija ā'mitiripe'yoyu. Satanāre ṣakirika wārōrimajare jeyobaako'omakaja ĩ'rāṣē'rōtorāja nare mija baayu Satanāre tērīwa'ribaji õñuka kimamaka Tuṣarā. ⁵ Tuṣarāte yaṣabeyumiji wārōrimaja ṣuri ṣo'imajare waṣuju ṣuṣajoairokaṣiji wārōirā. I'suṣaka nawārōmaka, ika ritatojo wejeareka imarāte nare ā'mitiripeyayu Tuṣarāte õrīberīwa'ri. ⁶ Maa ṣuri, Tuṣarārirā maima. I'suṣaka simamaka mawārōrijayua ā'mitiripeairā nime Tuṣarāte yi'yurā ṣuri. Tuṣarāte yi'ribeyurā ṣuri, mawārōrijayua ā'mitiripe'yoirā. Suṣa imarī nawārōika ā'mitiritirā, “Ika rita bojariroka sime. I'sia ṣuri waṣuju ṣakirimajaroka sime”, ãrīwārūrā maima.

Mare wayuñarimaji Tuṣarāte ime

⁷ Mija ā'mitipe yijeyomarā, mawayuñabu'arijariye'e, aṣerāte mare wayuñarūjerijayuki Tuṣarāte ima simamaka. Suṣa imarī wayuñabu'arijayurā nime Tuṣarā makarā, suṣabatirā jia kire õñurā nime. ⁸ Ṕo'imajare wayuñarimaji Tuṣarāte imamaka, wayuñabu'abeyurā ṣuri kire õrībeyurā nime. ⁹ Ikuṣaka Tuṣarāte maro'si baaeka mare wayuñawa'ri: Kimaki ĩ'rīkaja imakiteje maro'si kiṣūataeka õñia maimajīṣarū ãrīwa'ri. ¹⁰ Ikuṣaka sime aṣerāte wayuñarika: Tuṣarāte mayapaika uṣakamarā sime. Ikuṣaka sime, ĩakōrī je'e: Tērīrikaja mare wayuñawa'ri Kimakire maro'si Tuṣarāte ṣūataeka kireyaekaṣi ãrīwa'ri ba'iaja mabaaika ye'kariaokaro'si.

¹¹ Mija ã'mitipe yijeyomarã, i'supaka Tuparãte jimarãa mare wayuãtiyaeka simamaka, mawayuãabu'ajĩñu maaoka. ¹² Maki imabeyuka Tuparãte ãaiki. I'supaka simako'omakaja mawayuãabu'ajĩkareka kika ã'rãtiji pupakirã maima. Supabatirã kiupakaja mare kijarirũjeyu. Supa imarã kire yapatiyarãji yapairã majayu. ¹³ Tuparãte Espiritu Santore mare ña'ajããeka simamaka, “Kika ã'rãtiji pupakirã maima, supabatirã kiupakaja mare kijarirũjeyu”, ãrĩwãrũirã maima. ¹⁴ Supabatirã yija ãaeka mirãka mijare yija bojaerã baayu. Ritatojo wejeareka imarãte tããrimaji imarũkikaro'si Kimakire maro'si pũataekaki Mapaki. ¹⁵ “Tuparã Maki kime Jesús”, ãñurã puri, Tuparãka ã'rãtiji pupakirã nime. I'supakajaoka naka kime kiro'si.

¹⁶ Tuparãte mare wãtaika koritiirã imarã, mare kiwayuãaikakaka yi'ririjayurã maima.

Mija ãabe: Po'imajare wayuãarijayuka kime Tuparã. Supa imarã, kiupakaja aperedate wayuãarijayurã puri, Tuparãka ã'rãtiji pupakirã nime, supabatirã kiupakaja nare kijarirũjeyu. ¹⁷ I'supaka imarã imarã, Tuparãte yapaika upakaja po'imajare wayuãairã majayu. Supa simamaka po'imajare kiwã'marãñurĩmi seyarãka poto “Ba'iaja mare kibaarãñu je'e”, ãrĩwa'ri kĩkibekaja maimarãñu, Jesucristore imarijarika upakaja õ'õrã maimarijayua simamaka. ¹⁸ Tuparãte yapatiyarãji yapairã imarã kire makĩkibesarãñu. I'supaka imawa'ri kire makĩkirũkia imakoþeika ã'rãpẽ'rõtorãja mataayu. “Ba'iaja yibaaika wapa ba'iaja Tuparãte yire baarãñu je'e”, ãrĩpupajoirã puri sarupu kĩkibaraka ba'iaja pupayurã. “I'supaka nimamaka jia kire yapatiyarãji yapabeyukajirã nime ruþu”, nareka marĩwãrũyu.

¹⁹ Mamarãji Tuparãte mare wayuãaũ'mutika simamaka, kire, supabatirã po'imajareoka yapatiyarãji yaparijayurã maima maaoka. ²⁰ “Tuparãka rĩrãkibiritiiki ñime”, ãrĩripotojo, apika kire yi'yukate ãaripe'yoiki puri pakirimaji kime. Wããrõ'õrã imarãte wayuãabeyuka puri, wããrõ'õrãja imabeyuka Tuparãteoka yapawãrũbeyuka kime. ²¹ Ikuþaka Tuparãte mare jã'meka: “Yire mija yaparãkareka Jesũre yi'yurãteoka mija wayuãabe.”

5

Tuparã makarã imarã, kiyaþaika upakaja baarijarirũkirã maima

¹ “Mare kitããerã Tuparãte wã'maekaki kime Jesús”, ãrĩwa'ri sayi'yurã puri Tuparã makarã nime. Supabatirã Mapaki Tuparãte yapatiyarãji yapairã imarã, kire yi'yurãteoka nawayuãayu. ² I'supaka simamaka Tuparãte yapawa'ri i'supakajaoka kijã'meika ãñu upakaja yi'riwa'ri “Kire yi'yurãte wayuãarũkirã maima”, marĩwãrũrijayu. ³ Tuparãte jã'meika yi'yurã imarã, “Tuparãte yapatiyarãji yaparijayurã maima”, marĩwãrũyu. Supabatirãoka “Kijã'meika ka'wisitakamarãja sime”, marĩwãrũyu. ⁴ I'supaka mañu Tuparã makarã imawa'ri, wejearitatorãja ima ba'iaja baarimijikaka ã'rãpẽ'rõtorãja mataarijayu. I'supaka ba'iaja baarimijikaka nabaaika upakaja mabaabeyu Jesucristore yi'riwa'ri. ⁵ Supabatirã “Tuparã Maki kime Jesús”, ãrĩrijayurã imarã, wejeareka ima ba'iaja baabeyurã.

“Yimaki Jesũre ime”, Tuparãte ãrĩka

⁶⁻⁸ Õ'õrã kimaeka poto maekarakaba'ikaka kireka õrĩwa'ri “Tuparãte pũataekaki kime Jesucristo”, mañu. Mamarã, okoapi Jesucristore kiruþuko'a jũjerũjeka. Supabatirãoka sabe'erõ'õþi yapa tetaekareka riwejurubaraka kireyaeka. I'supakajaoka rita ãñuka imarã, “Tuparã Maki kime Jesucristo”, Espiritu Santore mare ãrĩrijayu. Ika maekarakaba'i õñurã imawa'ri, “Tuparã Maki kime Jesucristo”, marĩwãrũyu. Jesũre kiruþuko'a jũjerũjeka,

supabatirā yapua tetaekareka kiriwejurueka, Espiritu Santore mare bojari-jayua maekarakawāme imariṗotojo ĩ'rātiji oyiaja sabojayu. ⁹ Po'imajare mare añua yi'rirūkia oyiaja sime. I'supaka simako'omakaja “Yimaki kime ĩ'ĩ”, Tuṗarāte ārīkaroka takaja ima saṗemawa'ribajirā mayi'rirūkia. ¹⁰ Tuṗarā Makire yi'yurā ṗuri, “Kimakireka Tuṗarāte bojaeka rita sime”, ārīwa'ri naṗupakarā sōñurā nime. “Tuṗarā Makimarīka Jesúre ime”, añurā ṗuri Tuṗarāte kireka bojaeka yi'ribeyurā nime. I'supaka añurā imarī, “Waṗuju ṗakirika sime ‘Yimaki Jesúre ime’, Tuṗarāte añua”, narīrijayu. ¹¹ Mija ā'mitipe, ikupaka sime Tuṗarāte kireka bojaekakaka: Kimakipi ārīwa'ri oñia mare kimajiparūjeka. ¹² Tuṗarā Makika ĩ'rātiji ṗupakirā, oñia kika imajipatiirā imarā. Kika ĩ'rātiji ṗupamarīrā ṗuri kika oñia imajipabeyurā.

Bojajubaraka piyia Juanre naro'si o'oea

¹³ Tuṗarā Makire yi'yurā imarī, kika oñia imajiparā mija ime. I'sia jia mija oñiaokaro'si ika ṗaṗera o'otirā mijaro'si yiṗūatayu.

¹⁴ I'supaka simamaka jia kika ĩ'rātiji ṗupakirā imarī “Tuṗarāte yapairokapi kire majēñerākareka, mare kiā'mitiripēarāñu”, añurā maima. ¹⁵ “Mare ā'mitiripēaiki kime Tuṗarā”, añurā imarī, “Kire majēñeika upakaja mare ja'ataiki kime”, ārīṗupajoirāoka maima.

¹⁶ Ikupaka sime aṗea: ĩ'rīka Jesúre yi'yuka, mija watoṗekakaki imariṗotojo ba'iaja kibaaika mija ĩarākareka, Tuṗarāte kiro'si mija jēñeijibe. Ba'iaja jūarūkiwapa imakopeikareka Tuṗarāte ye'kariariba'ikaka simaye'e i'supaka kiro'si mija baarāka. I'supaka kiro'si mija baamaka ba'iaja kibaaikareka Tuṗarāte kire wayuñarāñu ate jia kika kimaokaro'si. Aṗeba'í ba'iaja baarika ima, sawaṗa ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā a'rirūkia. I'supaka ĩ'rīkate baarākareka, “Kiro'si Tuṗarāte mija jēñebe”, mijare ārībeyuka yi'í. ¹⁷ Ritaja ba'iaja mabaaika jiamarīa oyiaja ima Tuṗarāte ĩaika wājitāji. I'supaka simako'omakaja, ba'iaja mabaaika simaupatimarīa sime Maiṗamakire imarō'ō mare tá'terūkia.

¹⁸ Ikupaka moñu: Tuṗarāmakarā imarī ba'iaja baarijaribeyurā maima, Tuṗarā Makire mare ĩarīñua simamaka. Supa imarī Satanáre ba'iaja mare baarūjewārūbeyu. ¹⁹ “Tuṗarā makarā maima”, ārīwārūirā maima. Kire yi'ribeyurā ika wejearitatojoreka imarāte ṗuri ba'iaja Satanáre baarūjerijayu.

²⁰ Mia je'e, ikupakaoka moñua sime: Ika maima ka'iarā Tuṗarā Makire ṗo'ijirika. Supabatirā Tuṗarā imatiyaikite moñiaokaro'si mare kiōrīwārūrūjeka. Supabatirā Kimaki Jesucristoka ĩ'rātiji upakaja ṗupakirā imarijayurā imarī, Tuṗarārīrāoka maima. Ikiji Tuṗarā kime, supabatirā ikijioka kime mare oñia imajiparūjeiki. ²¹ Yijeyomarā, i'supaka kima oñurā imarī, waṗuju ṗo'imajare baapo'ijiaeka mija yi'ririjaria'si.*

I'tojīrāja sime ruṗu.

* **5:21** Juan quería que los creyentes rechazen las enseñanzas falsas que no dicen la verdad de como es Jesucristo. Lo mismo como los ídolos de dioses falsos no muestran la verdad de como es Dios.

Apocalipsis

Makārārũñuroka upakapi Jesucristore Juanre bojaeka

¹ Ika papeareka o'oeke bojaika ikuparō'ōpiji imarũkiakaka. I'supaka imarũkia kiyapaika upaka baarijayurāte sōñaokaro'si Kimaki Jesucristore sakija'ataeka Tuparā, nare sakibojaokaro'si. Supa imarĩ ángelte yipō'irā kipũataeka yire sakiōrĩwārũrũjeokaro'si. Juan, kiyapaika upaka baarijayuka ñime. ² Yi'i Juan, yire pemakotowiritirā ángelte ritaja yire bearapakarō'ōjĩrāja yibojayu, sapemawa'ribaji pañakarāja peawa'ri pakibekaja. I'supaka yiro'si simarape Tuparārika bojariroka Jesucristore yire ōrĩrũjemaka.

³ I'supaka ima ikuparō'ōpiji etararirāka simamaka ikupaka mijare ñañu mae. Supa imarĩ ika ñañua bojarimaja, supabatirā sayi'rirāñurāoka jia jĩjimaka imarijarirāñurā.

Īpotēñarirakaweje Jesúre yi'yurā imaekarāro'si Juanre o'oeke

⁴⁻⁵ Mae, Asia ka'iarā ĩ'potēñarirakawejeareka Jesúre yi'ririjaparaka imarāro'si ika yo'oyu yi'i Juan. Supa imarĩ Tuparā, Jesucristo, Espiritu Santo pitiyika maekarakamarā jia mijare najeyobaarũ, jia naka mijare imarũjewa'ri. Bikija imara'aekaki imarihotojo maekakaoka imarijayuka Tuparāte ime. I'supakajaoka ñamajĩ imajiparāki kime. I'supakajaoka Tuparāte jā'merupa wājītāji imarijayurā ĩ'potēñarirakamarā imarā*. Espiritu Santo ritaja ōrĩpataiki kime ārĩrikopakaja i'supaka kiwājītāji nimarijayu. Supabatirā Jesucristo imaki Kipakire añua upakatakaja bojarimaji. I'supaka imaki imarĩ, reyarihotojo ōñia kijaripe'rika ate. I'supaka kibaaũ'muekapi ārĩwa'ri rĩkimarāja reyarihotojo sabe'erō'ō ōñia jaripearāñurā ate. Supa imarĩ ritatojo wejeareka ĩpamarāre jā'meiki kime. I'supakajaoka mare wātawa'ri maro'si riwejurubaraka kireyaekapi ba'iaja mabaaika kiwapakoyika. ⁶ I'supaka mare kibaaeka simamaka, kijā'merũkirāro'siji maimarāñu. Supabatirā kurarāka upakajaoka Kipaki Tuparāte yapaika upakaja baarimaja maima. Supa imarĩ, “Ritaja ĩpamaki imarĩ dika jariwa'ririmarāja jā'mewārũpataiki kime. I'supaka kimamaka apea ima pemawa'ribaji jĩitakaja jiyipupaka morĩrũkika kime”, āparaka jĩjimaka kika maimarijarirāñu. I'supaka oyiaja imarijarirũkikaro'si simarũ.

⁷ Ikupaka imarũkiaoka jia mija ōrĩrijape, ĩakōrĩ je'e: Oko ūmaka watopekapi Cristore ĩtarāñu. Ritatojo wejeareka imarā, supabatirā kire jāāekarā parihioka ĩpatarāñurā i'supaka imarāka. “Ba'iaja yijare kijũarũjerāñu”, ārĩwa'ri orirāñurā. I'supaka simarũ.

⁸ Ikupaka kibojayu: “Alfa,† Omega upaka imaki ñime. Alfa ñime ñañu ritaja po'ijiaekaki imarĩ. Supabatirā Omega ñañua ‘Ñamajĩ wejea tiyirũjerũkika ñime’, ārĩrika sime. Ritaja ima tērĩwa'ribaji imaki ñime. Bikija imara'aekaki imarihotojo maekakaoka imarijayuka ñime. Supabatirā yi'ijioka imaki imajiparijarirũkika”, ārĩwa'ri Tuparāte bojayu.

Juan, makārārũñuroka upakapi Cristore kĩaeka

⁹ Yi'i Juan, Jesucristore yi'yuka ñime mija jeyomaki imarĩ. Mija upakaja Tuparāte yire jā'merũkikaoka ñime yiro'si. I'supaka imaki imarĩ, mija upakajaoka po'imajare yire ba'iaja jũarũjerijayu, Mai pamakirirā upatiji i'supaka oyiaja jũarũkirā maima simamaka. I'supaka jũarihotojo Jesucristore

* **1:4-5** Siete espíritus † **1:8** En el alfabeto griego, alfa es la primera letra y omega es la última.

ã'mitiripëaiki imarĩ, sayirakajepããyu. Supa imarĩ Patmos wãmeirõ'õ jũmurikarã yire nataarape Tuparãrika bojariroka yibojarapaka pareaja wëkomakareka ñimaokaro'si. ¹⁰ Domingorĩmi Tuparãte jiyipupayeebaraka ñimaraþaka þoto, Espiritu Santorikapĩ yire ña'ajããekaki. Ikuþarõ'õþiji makãrãrũñuroka upakapĩ yire kĩarũjerape. I'supaka ñimaraþaka þoto yipëterõ'õþi tromþeta napupuika jãjia okaayurõ'õjĩrã jãjirokapĩ ĩ'rĩkate jaimaka ña'mitirape. ¹¹ Topi mae ikupaka yire kërĩkorape:

—Maekaka mire yibeaike þaperarã samio'obe. Supabatirã Asiaka'iarã Jesũre yiyurã ĩ'þotëñarirakawejeareka imarãro'si samipũatabe. Ikuþaka wãmeika sime wejea samipũatarũkirõ'õ: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardes, Filadelfia, supabatirã Laodiceakarã nime,— kërĩkorape.

¹² Torãjĩrã mae “¿Maki torã yire jaiki?”, ãþaraka jorowa'ri yiyoirape kire ĩarika yapawa'ri. Yoirã baakõrĩ ĩ'þotëñarirakabi þeritërĩa yaaboaike orokaka baaeka imamaka ñiarape. ¹³ Supabatirã sawatopekarã ĩ'rĩka þo'imaji upaka ĩoikite imarape. Kijariroaka saya upaka ima kiũþusikarõ'õjĩrã ñoaka jããiki kimarape. I'supakajaoka orokaka baaeka kikãrĩmaki wãjitãji jããþiaekaki kimarape. ¹⁴ Supabatirã kirupuko'a kirupua boitaka sõirape. Kiñakoa þuri þeka jũ'rëika upaka õirapaka. ¹⁵ I'supakajaoka kiũ'þua bronze najoeika þoto ya'taika upaka sõirape. Kijaika ãta jãjia we'rĩrĩkaika upaka okaarapaka. ¹⁶ Supabatirã kipitaka ritapë'rõtopi ĩ'þotëñarirakamaki tã'þia kirikarape. Kiri-jokopeapi ĩ'þapë'rõtowã'taja opijieka sara wararapaka. Kipema jĩitakaja aiyate yaaika upaka õirapaka.

¹⁷ Torãjĩrã mae kire ĩakoþekaja kiwãjitãji ña'rĩtirã, jaiberijĩka, rĩ'meberijĩka yijarape. I'supaka yibaamaka kipitaka ritapë'rõtopi yire rabetirã, ikupaka yire kërãþe:

—Mikĩkia'si. Ritaja þo'ijiaekaki imarĩ, supabatirã ñamajĩ wejea tiyirũjerũkika ñime.† ¹⁸ Õñia imajiparũkika ñime, reyaripotojo õñia yijariþe'rika be'erõ'õ aþekurioka reyarũkimarĩka ñima simamaka. I'supaka imaki imarĩ, nareyaikareka þo'imajare e'etorirũkika ñime õñia nimajipaoþaro'si. Supabatirãoka topi nare ja'ajiyerũkimarĩka ñime. Supa imarĩ reyaeka mirãrãte imarõ'õ koþereka wierimajiji ñime,— yire kërãþe makãrãrũñuroka upakapĩ yipõ'irã þemakotowiritirã.

¹⁹ I'supaka yire ãrĩweatirã ikupaka yire kërãþe ate:

—Maekaka, ñamajĩ imarũkiaro'si samiaika simamaka ika miaika upakaja samio'obe. ²⁰ Mia, ritapë'rõto ĩ'þotëñarirakamaki tã'þia yirikaika ĩaripotojo, “I'supakaro'si simekãã”, ãrĩwãrũbeyuka mime. Ikuþaka imarũkiaro'si i'supaka sime: ĩ'þotëñarirakamarã tã'þia miaika ima ĩ'þotëñarirakawejeakarã yire ã'mitiripëarimajare imaruputarimaja ãrĩrikopakaja. I'supakajaoka sime þeritërĩa yaaboaike miaika. ĩ'þotëñarirakawejerã yire yiyurãte ime ãrĩrikopakaja sime,— yire kërãþe.

2

Éfeso wãmeika wejeareka imaekarãro'si þapera o'otirã Juanre þũataeka

¹ I'tojĩrã, yire þemakotowirapakire ikupaka yire ãrãþe ate:

—Éfesoreka imaki yire ã'mitiripëarimajare imaruputarimajiro'si ikupaka mio'obe: “ĩ'þotëñarirakamarã tã'þia rikaiki, i'siarakatërĩoka þeritërĩ watoþekarã turitapaki imarĩ ikupaka yibojayu: ² ã'mitirikõrĩ je'e. Ritaja mija baarijayua õñuka ñime. I'supaka simamaka, þo'imajare yire yirĩrika

† **1:17** La traducción en español dice: “Yo soy el primero y el último.” También en Apocalipsis 2.8 y 22.13, y Isaías 41.4; 44.6; 48.12

yapawa'ri mija ka'wisijūayu. I'supakajaoka aɸerāte ba'iaja mijare baako'omakaja yire mija yi'ririya'atabeyua jia ñoñua sime. I'supakajaoka 'Cristorika bojariroka bojarimaja yija ime', ĩrārimarāre āriɸpakiko'omakaja, '¿Yaje rita nañu?', āñurā mija ime. Supa imarī nabaarijayua jia ĩawārūtirā, i'supakajaoka nawārōika ā'mitiritirā, 'Waɸuju ɸakibaraka ba'iaja baairā nime', mija āñua ñorīɸataika sime. ³ I'supaka imarijayurā imarī, aɸerāte ba'iaja mijare baako'omakaja yire ā'mitiripēariya'atabeyurā mija ime. Ka'wisika imarijayuareka wayuɸi'pekaja sarakajepāārijayurā imarī, yire mija yi'yua ja'atabeyurā mija ime. ⁴ I'supaka simako'omakaja mamarītaka yire yi'riū'mubaraka yika mija rīrākibirapaka upakamarīa imarā mija jayu mae. I'supaka simamaka mijaka jia jījimaka imabeyukajika ruɸu yi'i. ⁵ Supa imarī, yika rīrākibiriwa'ri jia yire mija yi'riū'murapārō'ō ɸuɸape'ritirā, 'Jia mika yija imarapaka upakamarīa yija jayua ba'itaka sime', āñurā mija jape. Supa āɸaraka mamarī yika jia imatiyawa'ri jia mija baarapaka upakaja mija baabe ate. I'supaka mija baabesarāka no'ojīrāmarīaja mija ɸeritērīa yaaboabaraka imakoɸeika mijareka se'marī yetarāñu. I'supaka yibaarākareka yire jiyiɸupayeerimajare rērīrijaribesarāñu torā mae. ⁶ Mae mijare ñañu, jia yika mija imarapaka upakamarīa jayurā imariɸotojo ĩ'rāba'i jia mija baayu ñiamaka. Nicolaítas tatarāte ba'iaja baaika mija ĩariɸe'yoika jia sime. I'supakajaoka sime yiro'si. ⁷ Mija ā'mitipe ritaja wejeareka yire yi'ɸaraka imarijayurā. Jia samija ōriɸūariyapaye'e, Espiritu Santore yire jeyobaaikaɸi yibojaika jia mija ā'mitipe. Ba'iaja nabaakoɸeka naja'atayu Satanāre ĩ'rāɸē'rōtorāja baairā. I'supaka baarāñurāte Tuparā rioñe'metāji ōñioyapurika nare yiji'arāñu", āriwa'ri mio'obe,— yire kērāpe makārārūñuroka upakapi yire ɸemakotowirapaki.

Esmirna wāmeika wejeareka imaekarāro'si ɸaɸera o'otirā Juanre ɸūataeka

⁸ Saɸemajirā ikupaka yire kērāpe ate:

—Esmirna wejearā yire ā'mitiripēarimajare imaruɸutarimajiro'si ikupaka mio'obe: "Ritaja ɸo'ijiaekaki imarī, supabatirā ñamajī wejea tiyirūjerūkika ñime. Yi'ijioka imaki reyariɸotojo ōñia jariɸe'rikaki. I'supaka jarikaki imarī ikupaka mire ñañu: ⁹ Mia je'e. Ba'iaja mijare nabaamaka, jiamarīa mija jūarijayua ōñuka ñime. Supabatirā wayuoka baairā mija imaoka ñorīɸataika sime. I'supaka mija ima simako'omakaja Tuparāte mijare saja'ataekapi āriwa'ri, imatiyaika rikairā mija ime. I'supakajaoka 'Judiorāka imarī, Tuparārirātakaja yija ime', āɸaraka, 'Ba'iaja baarimaja nime', āɸaraka mijareka kērājairimajareoka ōñuka ñime. I'supaka nabaayu Tuparāte yi'riberiwari Satanāre yapaika upaka baarijayurā imarī. ¹⁰ Wēkomaka imariwi'iarā ba'iaja mija jūarijarirāka kīkibekaja mija imabe. I'supaka Satanāre nare ɸupajoarūjemaka ĩrārimarāre torā natarāñu. Yire mija ā'mitiripēaika mija ja'atarika yapakoɸewa'ri i'supaka mijare kibaata'arāñu ĩ'ɸapitarakarīmirō'ōjirā. I'supaka jūariɸotojo mijare najāārākarō'ōjirāoka, yire mija ā'mitiripēariya'ata'si. I'supaka samija rakajepāārākareka, 'Ōñia imajiparūkirā nimarū', mijareka ñarīrāñu. ¹¹ Mija ā'mitipe ritaja wejeareka yire yi'ɸaraka imarijayurā. Jia samija ōriɸūariyapaye'e, Espiritu Santore yire jeyobaaikaɸi yibojaika jia mija ā'mitipe. Ba'iaja jūariɸotojo yire ā'mitiripēabaraka imarijayurā ɸuri, ba'iaja jūarika tiyibeyurō'ōrā yiɸūatarāñurāka a'rirūkimarīrā nime", āriwa'ri mio'obe,— yire ɸemakotowirapakire mijare bojayu.

Pérgamo wāmeika wejeareka imaekarāro'si ɸaɸera o'otirā Juanre ɸūataeka

¹² Torājirā ate yire ɸemakotowirapakire ikupaka yire ārāpe:

—Pérgamo wejearā yire ā'mitiripēarimajare imaruṗutarimajiro'si ikupaka mio'obe: “Mia je'e ikupaka ñaṅu ĩ'papē'rōto oṗika sara rikaiki imarī. ¹³ Ritaja mija imarijayua ñiaika simamaka, Satanāre jā'meirō'ōrā mija imaoka ñorīpatayu. Torā imariṗotojo yire yi'riwa'ri Satanāre ā'mitiripēabeyurā mija ime. Mia je'e, torā jia yire yi'riwa'ri Antīpas wāmeikite yirika bojariroka bojaja'atabeyuka kimamaka, kire najāāeka. I'supaka tokarāre kire baako'omakaja yire mija yi'yua ja'atabeyurā mija imarape. ¹⁴⁻¹⁵ I'supaka simako'omakaja Balaam imaroyirekaki, Balac imaroyikate kiwārōekamijikaka yi'yurāte ā'mitiripēarijayurā nime ĩ'rārimarā mija ṗō'irā. Supa imarī jījimaka mijaka imabeyukajika yi'i. Mia je'e, ikupaka sime Balaamre wārōekamijikaka: ‘Israelkarāre ikupaka mibojabe ba'iaja nabaakaro'si: “Jērāka jiyeka jiyipupaka ōrīwa'ri, wa'iro'si ri'ia yija ṗāārijayua mija ba'arāka marā imabeyua. I'supakajaoka yija tā'omaja rōmitikaka mija yapaika upakaja mija wā'imarīkōpebe”’, āriwa'ri Balaamre kire wārōeka. Bikija Israelkarāre Balaamre wārōeka yi'riwa'ri ba'iaja nabaakeka. I'supakajaoka ĩ'rārimarāre mija watopekarā ba'iaja baarijayu Nicolaítas tatarāte wārōika yi'riwa'ri. ¹⁶ I'supaka simamaka ‘Pakirimajaroka ā'mitiripēawa'ri ba'iaja mija baa'si’, nare āribeyurā mija imarākareka no'ojīrāmarīaja mija ṗō'irā yeyarāka ṗoto yirijokōpearā sara imapi ba'iaja nare yibaarāṅu sana'mitiripēarija'atabepakā'ā. ¹⁷ Mija ā'mitipe ritaja wejeareka yire yi'paraka imarijayurā. Jia samija ōrīṗūariyapaye'e, Espiritu Santore yire jeyobaakapi yibojaika jia mija ā'mitipe. Ba'iaja nabaika ja'ataeka imarāte ṗuri ba'arika maikoribeyua maná wāmeika yiji'arāṅu. Supabatirā āta boia mamaka wāmea sarā o'oeka ima nare ñijirāṅu, so'oeka marāoka ĩawārūbeyua simarāṅu. I'supaka simako'omakaja se'etorirāki ĩ'rīkaja sīawārūrāki”, āriwa'ri mio'obe,— makārārūñuroka upakapi yire ṗemakotowirapakire bojarape.

Tiatira wāmeika wejeareka imaekarāro'si ṗapera o'otirā Juanre ṗūataeka

¹⁸ Topi ikupaka makārārūñuroka upakapi ṗemakotowirapakire yire ārāpe ate:

—Tiatirarā yire ā'mitiripēarimajare imaruṗutarimajiro'si ikupaka o'otirā mipūatabe: “ Peka jūrēika upaka yiñakoa ya'taiki ñime. I'supakajaoka, bronce najoemaka saya'taika upaka saya'tayu ṅu'pua', yi'i Tuṗarā Makiji mijare yibojayu. ¹⁹ Ritaja mija baaika ōrīṗataiki ñime. Supa imarī ‘Po'imajare wayuñarimaja, supabatirā yire ā'mitiripēairā nime’, mijareka ñarīrijayu. I'supakajaoka ritaja aṗerāte mija jeyobaika ōrīṗataiki ñime. Yire ā'mitiripēairā mija imamaka, ba'iaja aṗerāte mijare baarijayu. I'supaka mijare nabaako'omakaja yire mija ā'mitiripēaika ja'atabeyurā mija ime. I'supaka simamaka ‘Mamarī yire nayi'riū'murapaka ṗemawa'ribaji jia baairā nime’, mijareka ñaṅu. ²⁰ I'supaka simako'omakaja ikupaka mija baarijayu: ĩ'rāko rōmo Jezabel wāmeikote ba'iaja jaiko'omakaja ‘Kopakaja, mijaitiyibe mae’, kore āpekaja wiriwirikā'āja kore mija ā'mitirikōpeyu. Supa imarī mijaka jītakaja jījimaka ñimabeyukaji ruṗu. Mia je'e ikupaka kōrīrijayu: ‘Tuṗarāro'si jāiījirirōmojo ñime.’ I'supaka imako imarī ‘Aṗerāka mija yapaika upakaja mija wā'imarīkōpebe. I'supakajaoka jērāka jiyipupayeewa'ri saṗō'irā wa'iro'si ri'ia naṗāāika mija ba'akōpejīka', āṗaraka kobojaṗakirijayu. I'supaka kōṗakā'ā ā'mitiritirā, rukubaka ṗupajoairā jariwa'ri, yire yi'yurāte ba'iaja baayu. ²¹ I'supaka simamaka ba'iaja kobaaika ja'atarika yapawa'ri, yita'akōṗerape ruṗu. I'supaka simako'omakaja, ba'iaja kowā'imarīrijayua ja'atariyapabeyuko koime. ²² Mia, i'supaka koima simamaka, ‘Jimarīa wāmarīa jaritirā, kokārīṗeyurūkiareka ba'iaja kojūapeyurāṅu’, koreka ñaṅu. Supabatirā koka wā'imarīrijayurā upatireje i'supakajaoka yibaarāṅu i'supaka

ima ja'atabekaja nimarākareka. ²³ Supabatirā kowārōika ā'mitiripēawa'ri i'sirokaḗ imarijayurāteoka yiriataḗatarāñu. I'supaka yibaarāka ĩtirā, 'Ritaja maḗuḗajoaika ōrīḗataiki kime', yireka narīwārūrāñu ika wejeareka yire yi'yurā uḗatiji. Supabatirāoka 'Maimarijayu uḗakaja, tērīrika ima, ḗemakapañakaja imaoka mare sakiwaḗajaiyu', mija ārīwārūrāñu. ²⁴⁻²⁵ Tiatirareka imarā ĩ'rārimarā ḗuri kowārōika ā'mitiripēabeyurā. 'Ikuḗaka sime imatiyaika bojariroka makioka ōrībeyua', ārīwa'ri ḗakirirōmore wārōika ā'mitiripēarimajare mijare bojako'omakaja samija ā'mitiriripe'yoyu. 'Imatiyaika bojariroka sime', narīḗakiyu Satanārika simako'omakaja. I'supaka ima ā'mitiriripe'yoirā mija imamaka aḗea mijare jā'mebesarāki yi'i. Mae mijare nārīrā baaika uḗakatakaja mija imarijape. Mia je'e: Yipe'rietarūkia ta'abaraka jia yire ā'mitiripēarija'atabekaja mija imarijape. ²⁶⁻²⁸ Yire ā'mitiripēarija'atabekaja, supabatirā ōñia nimatiyikuri yiyapaika uḗaka baarija'atabeyurāte ikuḗaka nārīrāñu: 'Ritaja wejeakarāre mijā'mebe', Yīpakire yire ārīka uḗakaja, 'Ritaja wejeakarāre jā'meirā mija imarāñu', nare nārīrāñu. I'supaka simamaka Tuḗarāte yi'ririyaḗabeyurā ritatojo ika wejeareka imarāte wā'imakaja mija riatarāñu. Supabatirā yire ā'mitiripēarija'atabeyurā mija imamaka, wārīrika ru'ara'aerā baaika ḗoto tā'ḗia ōaika mijare yija'atarāñu 'Ba'iaja baarika tēñurā nime', ārīwa'ri. ²⁹ Mija ā'mitipe ritaja wejeareka yire yi'ḗaraka imarijayurā. Jia samija ōrīḗūariyaḗaye'e, Espiritu Santore yire jeyobaaikaḗi yibojaika jia mija ā'mitipe", ārīwa'ri mio'obe,— yire kibojaraḗe.

3

Sardes wāmeika wejeareka imaekarāro'si ḗapera o'otirā Juanre ḗūataeka

¹ I'sia ḗemajīrā ikuḗaka yire kērāḗe ate:

—Sardes wejeareka yire ā'mitiripēairāte imaruḗutarimajiro'si ikuḗaka mio'ōjibe: "Īḗotēñarirakamarā uḗaka tērīwa'ribaji imatiyaiki Espiritu Santo ḗupakapī baarijayuka nime. Supabatirā ĩḗotēñarirakamarā tā'ḗia* rikaiki nime. Mia je'e: Ritaja mija baaika ōrīḗataiki nime. Mijare ĩtirā 'Cristore jia yi'yurā nime', ḗo'imajare mijareka ārīko'omakaja yireka ḗuri yiyapaika uḗaka baabeyurā imarī, yire ā'mitiripēabeyurā uḗakaja mija ime. ² Jia mija ḗuḗajoabe! Yire yi'ribeyurā uḗakaja mija jayua simamaka, jia ḗuḗape'ritirā yire mija ā'mitiripēabe ate, yire mija yi'yua mija ja'atakoreka. Tuḗarā nakoarekaoka kiyapaika uḗakataka baabeyurā mija ime ruḗu. ³ Supabatirā mamarī yirika bojariroka mija wārūū'murapakakaka jia mija ḗuḗajoape'abe. I'supaka jia sōrīwaḗu'aḗe'atirā, ba'iaja mija baaika mija ja'atabe. I'supaka mija baabesarākareka, ikuḗarō'ōḗiji karee'erimajire etaika uḗakaja mija ōrībeyurō'ōḗiji mija ḗō'irā etatirā mijare sayiwaḗajairāñu. ⁴ I'supaka simako'omakaja, ĩ'rārimarā takaja imarā Sardereka ba'iaja baabeyurā. I'supaka imarā ḗuri jarirooka ka'imarā jāāirā uḗaka imarā. Suḗa imarī 'Ba'iaja baariḗe'yoirā imarī, jia boia jarirooka jāātirā yika nimarāñu', nāñua jia sime. ⁵ I'supaka simamaka imarāreje Satanāre ĩ'rāḗē'rōtorāja baairāte jarirooka jia boia yijāārūjerāñu. Suḗa imarī 'Ikarakamarā nime yika imajīḗarūkirā', ḗapera ḗūñurā āñua yirū'rēbesarāñu. I'supakajaoka, Yīpakire ĩarāka wājītāji, supabatirāoka kiāngelrākare ĩarāka wājītāji 'Yire yi'yurā nime', nareka nārīrāñu. ⁶ Mija ā'mitipe ritaja wejeareka yire yi'ḗaraka imarijayurā. Jia samija ōrīḗūariyaḗaye'e, Espiritu Santore yire jeyobaaikaḗi yibojaika jia mija ā'mitipe", ārīwa'ri mio'obe,— yire kibojaraḗe.

* **3:1** Véase versículo 1.20. Los siete líderes de las siete iglesias

Filadelfia wāmeika wejeareka imaekarāro'si p̄ap̄era o'otirā Juanre p̄ūataeka

7 —Topi ate Filadelfia wejeareka yire ā'mitirip̄ēairāte imarup̄utarimajiro'si ikupaka mio'oījibe: “Tuparāpi imarijayuka imarī ñaṅu upakaja baarijayuka ñime. Supabatirā īpi David imaroyikaki riparāmi imarī, kiupakajaoka Tuparārirāre jā'merimaji ñime. I'supaka simamaka īrīkate yijā'merūkirō'ōrā kākaokaro'si koḗereka yiwierāka, maki satātewārūberijīki. Supabatirāoka īrīkate sarā kākakoreka koḗereka yitāterāka maki wieberijīki. 8 Ritaja mija baarijayua oñuka ñime. Po'imajare mijare ĩaikareka p̄uri 'Imatiyarimaja nime', mijareka ārībeyurā. I'supaka mijareka naṅua simako'omakaja yiwārōeka jia yi'ririjayurā mija ime. Supabatirāoka aḗerāte kīkiwa'ri 'Jesucristore yi'ribeyurā yija', ārībeyurā mija ime. Mija ĩabe, maki mijare jājibaakoreka, koḗereka mijaro'si yiwieyu, yibojariroka mija wārōrijayaokaro'si. 9 Mija ā'mitipe. Torā imarā pakirika jaibaraka 'Tuparārirā yija ime', ārīripotojo Satanare yapaika upaka baarijayurā. I'supaka imarā nimamaka ñamajī mija wājītāji nare yiṅukuruparūjerāṅu mijare najiyip̄upayeeokaro'si. I'supaka nare yibaarāṅu 'Jesucristore wātairā nime', mijareka naṅaokaro'si. 10 'Ba'iaja aḗerāte mijare baako'omakaja, yire ā'mitirip̄ēabaraka mija imabe', mijare ñarāpaka upakaja yi'yurā mija ime. Supa imarī ritaja p̄o'imajare ba'iaja jūarijē'rāka seyarāka poto mijare ĩarīparaka ñimarijarirāṅu. I'tojīte ritatojo wejeareka imarāte ĩatirā 'Īrā imarā ba'iaja jūawa'ri p̄upap̄e'ritirā yire ā'mitirip̄ēairā, aḗerimarā p̄uri jēno'o bajijayurā', ñarīwārūrāṅu. 11 Mia, no'oīrāmarīa ikuparō'ōp̄iji eyarūkika ñime. I'supaka simamaka yire mija ā'mitirip̄ēarijayua ja'atabekaja mija imabe. I'supaka mija imamaka, ñamajī jiibaji Tuparāte mijare baarāṅu. Supa imarī ba'iaja baairāte mija ā'mitirip̄ēa'si. 12 Yire ā'mitirip̄ēarija'atabesarāṅurāte, Yipaki p̄ō'irā yeyarūjerāṅu. Supa imarī Yipaki Tuparāte jiyip̄upaka ōrīriwi'iarā bota ima upaka torā imajiparūkirāro'si nimarāṅu, topi p̄orirūkimarīrā. I'supaka nimamaka, maekarakawāme nare yiwāmejī'arāṅu. Ikuḗepaka sime i'sia: Yipaki Tuparā wāmea, mamaka Jerusalén wāmea, supabatirā mamaka yiwāmea nareka yo'oekarā nimarāṅu. Ikuḗepaka sime: Īmipi Yipakire wejea mamaka ruetarāṅu. 13 Mija ā'mitipe ritaja wejeareka yire yi'paraka imarijayurā. Jia samija ōrīp̄ūariyapaye'e, Espiritu Santore yire jeyobaakapi yibojaika jia mija ā'mitipe”, ārīwa'ri mio'obe.—

Laodicea wāmeika wejeareka imaekarāro'si p̄ap̄era o'otirā Juanre p̄ūataeka

14 Torājīrā yire p̄emakotowirapakire ikupaka yire jairape ate:

—Laodiceawejeareka yire ā'mitirip̄ēairāte imarup̄utarimajiro'si ikupaka mio'oījibe: “ 'Yi'ipi ārīwa'ri Tuparāte p̄upajoaika upakaja simaokaro'si baari-maji ñime. Ritaja ñarīka upakaja baawa'ri, wājiroka Tuparāte ima bojar-ijayuka ñime. Supabatirā yi'ipi ārīwa'rījioka ritatojo ika wejeareka ima Tuparāte p̄o'ijiaeka. I'supaka imaki kime, ika mijare bojaiki', ārīwa'ri naro'si mio'obe. 15 Ritaja mija baaika ōrīpataiki ñime. Yire yi'ririja'atabeyurā mija imako'omakaja, 'Jiibaji kika marīrākibipakā'ā jia sime', yireka ārībeyurā mija ime. I'supaka imarā imarī, ukurūkia ijitakamaria, supabatirā jijitaka-marīa upaka mija ime. I'supaka mija imarika yapabeyuka yi'i. 16 I'supaka yika imarā mija imamaka, jiamarīa imawa'ri, koḗakaja mijare yija'ataerā baayu mae. 17 Mia, 'Ritaja Tuparārikakaka ōrīwārūirā maime. Supa imarī rīkimakaja ba'irījia rikairā upaka imawa'ri, dakoā mare jariwa'ribeyua', mija āṅu. I'supaka mija ārīko'omakaja, yiṅakoareka imatiyaika ōrīp̄ūabeyurā mija ime jia yire ā'mitirip̄ēabeyurā imarī. Ba'irījimarirā, supabatirā jariromarīrā, yoibeyurā upaka mija ime mijare ñiaikareka. 18 I'supaka mija imamaka, ikupaka mijare yibojaerā baayu mae. Mija ā'mitipe, yire yi'rip̄ēawa'ri jia okajājia mija imariyapaye'e, ba'iaja mija p̄upaka ima ja'atatirā, yire mija

jěnebe. I'supaka mija baamaka 'Tuparāte yapaika upakaja maimaye'e', āñurā mijare ñimarūjerāñu. Īakōrī je'e: I'supaka mija imamaka, oro rukuberika yireka waruayurā upaka yirika imatiyaikakaka mija ōrīwapu'arāñu. Jarimārī imarī i'yoa jūarikopakaja jariroaka boia yire jěñetirā sajāairā upaka mija imabe yīñakoareka ba'iaja baabeyurā mija imaokaro'si. I'supakajaoka jia ĩaokaro'si ñakoĩkoa yapairā upaka kīkirimarīa yire mija jěnebe yipupajoaika ōñurā mija imaokaro'si. ¹⁹ Mija ā'mitipe. Wātaka ñoñurā upatata yokajāāmaka, ba'iaja mija baaika mija ja'atabe. Saja'atatirā yire takaja ā'mitiripēairā mija imabe. ²⁰ Mija ĩabe, 'Naka rīrākibiparaka ñimarū', ārīwa'ri mijare yakayu. I'supaka simamaka yoka ā'mitiripēatirā, 'Ā'ā, i'supakaja mika yija imarū', yire āñurāka jia ñimarāñu. ²¹ Supa imarī ba'iaja jūaripotojo yire ā'mitiripēarija'atabekaja imarijayurāte, mabo'ikakurirō'ōrā yire jā'mejeyobaarimaja ñimarūjerāñu. Yipakire yi'ririya'atabeyuka imarī, kire jā'mejeyobaarimaji ñima upakaja ñimarāñu yika naro'si. ²² Mija ā'mitipe ritaja wejeareka yire yi'paraka imarijayurā. Jia samija ōrīpūariyapaye'e, Espiritu Santore yire jeyobaaikaipi yibojaika jia mija ā'mitipe", ārīwa'ri mio'obe,— yire kibojarape.

4

Ikupaka mabo'ikakurirā Tuparāte jiyipupayeebaraka nimamaka Juanre ĩaeka

¹ I'supaka simarapaka be'erō'ō ikupaka simarape ate: Mabo'ikakurirā kopereka wieka imamaka ñiarape. Sañiarapaka poto trompeta jājia okaayu upakapi yire jaiū'murapakite ikupaka yire ārāpe ate:

—Ō'ōrā mi'tabe, ñamajī imarūkiakaka mire yibeakaro'si,— yire kērīkorape.

² Topi mae makārārūñuroka upakapi ñimarapaka poto mabo'ikakurirā Espiritu Santore yire eyarūjerape. Torā eyatirā ĩpi ruṣarikūmuareka* ĩrīkate ruṣamaka ñiarape. ³ Āta jaspe, supabatirā cornalina ya'tarika ima upaka ya'taiki kimarape torā ruṣarapaki. Torā ruṣarapaki wā'tarā ne'epurea, esmeralda wāmeika āta upaka ya'taika imarapaka. ⁴ Supabatirā kiruṣaraparō'ōrā ĩrīka pō'imaji baatirā botarakamaki pakiarimarā saya boia jāātiirā kiwā'tarā narākuruṣarape ruṣarikūmuapitiyika. Īparimarāro'si simarape ruṣarikūmua. Supabatirā orokaka baaeka bu'ya tuaekarā ñimarape. ⁵ Supabatirā nañe'metāji nipamakire ruṣarapakūmuṣi wīṣoa yaajiyeika upaka sabaarape. I'supaka baawa'ri jājitaka wīṣoa jaika upaka sokaarape. Kiruṣarapaka wājitāji ĩ'potēñarirakabi peka jū'rēika imarapaka. I'supaka peka jū'rērapaka Espiritu Santo kopakaja ima simarape. ⁶ I'supakajaoka Tuparā ruṣarikūmwājitāji riapakiaka jia waria okoika imarapaka.

Supabatirā, botarakamarā maikoribeyu upaka ĩoirā watopekarā kiruṣarape. Napemape'rōtopi, napēterō'ōpioka rīkimakaja ñakokirā ñimarape.

⁷ Mamarī ōiū'murapaki yaia león upaka ĩoika imarapaki. Apika imarapaki wa'ibikirāwēko upaka ĩoiki. Kibe'erō'ōjite kimarape pō'imaja pema upakaja pemaiki. Piyika imarapaki awapakiaka wiyu upaka imaki.

⁸ Maikoribeyurā upaka ĩoirā ñimarapaka imarī, ĩrōtēñarirakato kajekirā ñimarape. Napo'iareka rīkimakaja ñakoirā ñimarape, nakajerokarō'ōpioka.

Īmi, ñami pariiji Tuparāte jiyipupayeebaraka ikupaka nabayakoyarijau:

—Ba'iaja baakoribeyuka mime. Ba'iaja baakoribeyuka mime. Ba'iaja baakoribeyuka mime. I'supakajaoka ritaja ima tērīwa'ribaji imaki

* 4:2 En la Biblia el trono de un rey es un símbolo de autoridad y poder.

mime. I'supakajaoka bikija imara'aekaki imariꝑotojo, maekakaoka imarijayuka mime. Supabatirã mi'ijioka imaki imajiparijarirũkika,— ãparaka nabayakoyarape.

⁹ Ìꝑire kiruparikũmuarã ruꝑamaka ïatirã kire jiyiꝑuꝑayeebaraka ikuꝑaka narĩrijayu:

—Ritaja ima ꝑemawa'ribajirã jiiatakiji mime. Supa imarĩ mi'i ï'rĩkaja tẽrĩrikaja jiyiꝑuꝑaka õrĩrũkika mimarijayu. Jiiataka mibaayu,— ãparaka reyariba'imarĩka imakite najiyiꝑuꝑayeeyu.

¹⁰ Ì'rãkurimarĩa i'supaka baabaraka nima ꝑoto veinticuatro rakamarã ꝑakiarimarã kiwãjitãji mo'ipãñawa'yurã reyariba'imarĩka imakite jiyiꝑuꝑayeebaraka. Supabatirã nabu'ya orokaka baaeka e'etatirã kiwã'tarã ꝑããjijetirã ikuꝑaka kire narĩrijayu ate:

¹¹ —Yija ïꝑamaki Tuꝑarã, mi'i ï'rĩkaja imaki jiyiꝑuꝑaka yija õrĩrũkika. Supabatirã mi'ijioka imaki ritaja ꝑo'ijiaekaki, miyapaeka uꝑakaja miꝑo'ijiaeka ritaja imañujua ruꝑu. I'supaka simamaka ikuꝑaka ꝑo'imajare mire ãrĩrijarirũkika mime: “Ritaja ima ꝑemawa'ribajirã jiiatakiji imarĩ, mi'i ï'rĩkaja tẽrĩrikaja jiyiꝑuꝑaka õrĩrũkika mime. I'supakajaoka ritaja jã'merimaji mime”,— kire narãpe.

5

Paꝑera buꝑeka wierimaji

¹ I'supaka simarapaka be'erõ'õ ïꝑire kiruparikũmuarã ruꝑarapaki ꝑitaka ritapẽ'rõtopi ꝑaꝑera buꝑeka kirikamaka ñiarape. Saꝑemarã, sarokapioka o'oeka, supabatirã ï'ꝑotẽñarirakaba'i ꝑaꝑatãteka simarape sareka. ² Topi mae ángel tẽrĩwa'ribaji imatiyaiki ꝑemakotowiritirã ikuꝑaka ãrãꝑaki:

—¿Maki imaki Tuꝑarã ñakoareka, ika ꝑaꝑera buꝑeka ꝑaꝑatãteka bebetirã sawierũkika?— ãrĩwa'ri jãjirokaꝑi kijẽrĩakoperape.

³⁻⁴ I'supaka kẽrĩko'omakaja ni'iooka, ïmirã imaki, ika wejeareka imakioka, supabatirã marokakakurikakioka sawierũkika Tuꝑarã ñakoareka imaberapaki. Ì'rĩka sãtatirã jairimajire imabepakã'ã ïawa'ri jimarĩa yorape.

⁵ I'supaka ñimamaka ïatirã, ï'rĩka ꝑakiaki ikuꝑaka yire bojarapaki:

—I'tojĩrãja mioritiyibe. Õ'õrã miyoibe mae. Õ'õrã ï'rĩkate ime Satanãre tẽrĩkaki. León jãjika uꝑaka ïꝑi marãkã'ã mabaaberijiki Judátatarãkaki, supabatirã David ïꝑi imaroyirekaki riꝑarãmi imarĩ, ï'ꝑotẽñarirakakuku ꝑaꝑera ꝑaꝑatãteka wierũkika kime,— ãrĩwa'ri yire kibojarape.

⁶ I'supaka simarapaka ꝑoto, ꝑakiarimarã watoꝑeka, supabatirã botarakamarã maikoribeyu uꝑaka imaraparã watoꝑekarã, ïꝑi ruꝑarikũmua imaraparõ'õrã ï'rĩka Oveja weiwa'yua uꝑaka ïoikite* imarape. Po'imajare kire jããeka kãmia kire imako'omakaja õña imakite ñiarape. Supabatirã ï'ꝑotẽñarirakabi wakaiki kimarape okajãjiki imarĩ. Topi i'sirakaojoka ñakoika kimarape. Espĩritu Santo, tẽrĩritakire ika ka'ia ï'rãkõ'rĩmatomarĩa Tuꝑarãte ꝑũatayu ãrĩrikopakaja simarape kiñakoa. ⁷ Topi mae Tuꝑarã ruꝑarikũmurõ'õrã ke'rape ꝑaꝑera buꝑeka e'erĩ. Sarã keyarapaka ꝑoto kiꝑitaka ritapẽ'rõtopi Tuꝑarãte kire sãjirape. ⁸ I'supakajaoka botarakamarã maikoribeyu uꝑaka imaraparã, supabatirã veinticuatro rakamarã ꝑakiarimarã, kiwãjitãji namo'ipãñawa'rape kire jiyiꝑuꝑayeewa'ri. Nimarakamarãja baya koyabaraka nabirerijayua arꝑa rikatirã, i'supakajaoka orokaka seroa narikarape. Sareka sajãitarape samajoemaka jia jijĩsia ooika. Sanajoeika ùmakaka mirĩwa'yua, Tuꝑarãte yi'yurã kire najẽnerijayu uꝑakaja imarapaka. ⁹⁻¹⁰ Supabatirã

* **5:6** El cordero representa a Jesucristo.

kiwājītāji mo'ipāñawa'raparā ikupaka mamaroka ma'mitirikoribeyua bayakoyaraparā:

—Po'imajare mire jāēka. I'supaka mire nabaako'omakaja ritaja wejeareka imarā po'imajaro'si, i'supakajaoka ritaja po'imajatatarāte imabayu upakaja, supabatirā noka ima upakaja jaibaraka imarāte mireyaeka riweapi āriwa'ri ba'iaja nabaaiika miwapakoyika, Tuparārirā nimaokaro'si. I'supaka mibaaeka simamaka kurarāka upakaja, Miṗaki Tuparāte yapaika upakaja baairā nime naro'si. Supabatirāoka mi'ipi āriwa'ri ritatojo wejeareka imarāte jā'mewārūrūkirā nime. I'supaka simamaka mi'ijioka imaki ṗapera bupeka wierūkika,— āparaka nabayakoyarape.

¹¹ Torājirā ate, Tuparā ruṗarikūmu wā'tarā botarakamarā maikoribeyu upaka imaraparā, supabatirā veinticuatro rakamarā ṗakiarimarāre ima ṗēterō'ōpi, narupurō'ōpiooka rīkimarāja ángelrāka imaraparāre bayakoyarape. Rīkimarāja majoṗataberijīñurā nimamaka ñiarape. ¹² Topi mae jājirokapi ikupaka nabayakoyarape:

—Po'imajare ba'iaja baaikareka nare tāāwa'ri, Oveja weiwa'yua upaka imakite reyaeka. I'supaka baaekaki imarī tērīriki, supabatirāoka jia wājia ōñuka kime. I'supakajaoka dika jariwa'ririmarā jā'mewārūiki kima-maka, ritaja kirika oyiaja sime. I'supakaja imaki imarī kire oyiaja jiyiṗupayeerūkika kime. Supabatirā “Ritaja ima tērīwa'ribaji jīitakiji kime”, po'imajare ārīrūkika Oveja weiwa'yua upaka imakite ime,— āparaka jiyiṗupakapi ángelrākare kireka bayakoyarape.

¹³ Supabatirā ritaja ōñirā Tuparāte po'ijiaekarā mabo'ikakurirā imarā, ō'ōrā imarāoka jaimaka ña'mitirape. I'supakajaoka ka'ia watoṗekarā imarā, okowatoṗekareka ima ṗariji jaimaka ña'mitirape. Supabatirāoka Tuparā, Oveja weiwa'yua upaka imakite ṗariji jiyiṗupayeabaraka ikupakā'ā nabayakoyarape:

—Īpi kiruṗarikūmuareka ruṗakite, kiwā'tarā Oveja weiwa'yua upaka imakiteoka majiyiṗupayeerūkikā nime. Jiyiṗupaka mijare ōrīrijariwa'ri, “Ji-itarā mija ime”, ritaja mijare narīrijarirū. Ritaja ima ṗemawa'ribajirā jīitarāja, supabatirā ritaja jā'merimaja imarijayurā mija ime. I'supaka oyiaja simarijarirū,— nareka najaikoṗakā'ā ña'mitirape.

¹⁴ Topi mae,

—I'supaka oyiaja baarijarirūkia simarū,— botarakamarā maikoribeyu upaka imaraparāte ārīkorape.

Supa imarī i'tojīteje, Īpiruṗarikūmuarā ruṗarāpakite, supabatirā Oveja weiwa'yua upaka imakite jiyiṗupayeewa'ri veinticuatro rakamarā ṗakiarimarāre nawājītāji mo'ipāñawa'rapape.

6

Īrōtēñarirakaba'i saṗapatāteka ima ṗapera bupeka

¹ I'supaka simarapaka be'erō'ō Oveja weiwa'yua upaka imakite, marīkakuku ṗapera bupeka ṗapatāteka kiwiemaka ñiarape. Torājirā mae, botarakamarā maikoribeyu upaka imaraparākaki wīṗoa jājitaka jā'mitaika upaka jaibaraka ikupaka ārāṗaki:

—Mi'tabe.—

² I'supaka kēpakā'ā ĩṗūataerā baakōrī, ĩ'rīka kawaru boikate i'tarijapakā'ā ñiarape. Kīṗemarā tuyurapaki tēmupāia rikatirā, kiruṗuko'arā bu'ya Tuparāte kire tuaekaki kimamaka ñiarape. Saṗi āriwa'ri tērīrimaji imarī, aṗeka'iarā imarāte tērīrijari ke'rapape mae.

³ Supabatirā Oveja weiwa'yua upaka imaki ate apekuku papeera bupeka papatāteka kiwierapaka poto ikupaka apika maikoribeyu upaka imarapakite ārīkorape:

—Mi'tabe.—

⁴ I'supaka kēpakā'ā kawaru jū'akite i'tarijapakā'ā ñiarape. Kipemarā tuyurapakite sara po'imajare jāārūkia Tuparāte ijikakite imamaka ñiarape. Po'imajare jāābu'abaraka imaokaro'si Tuparāte jā'mekaki kimarape.

⁵ I'kire a'ritaparapaka be'erō'ō Oveja weiwa'yua upaka imaki apekuku papeera bupeka papatāteka kiwierape. I'tojite ate apika maikoribeyu upaka imarapakite ārīkorape,

—Mi'tabe.—

Torājirā yoirā baakōrī kawaru neikate ñiarape. Kipemarā tuyurapaki no'ojirā rīkia jērābaarūkia rikaiki kimarape. ⁶ Supabatirā maikoribeyurā upaka imaraparā watopekapi ikupaka sārīkorape kawaru pamarā tuyurapakite:

—Trigo, supabatirā cebada ijitirā kūpajirīti niñerū sawapa e'erūkia samijarirūjebe. I'supaka simamaka i'rārīmi ba'iraberiwapa i'rāwajojīkaja trigo tōporika simarāñu. I'supakajaoka simarāñu i'rārīmi ba'iraberiwapa maekarakawajojīka cebada tōporika simarāñu. I'supaka simako'omakaja, olivopitiyika, iyaka i'paba'i oterikia mirūetarirūjebesarāñu. Iyaokoa, olivo iyebaka yo'arūkiaoka wapajā'rīmarīa mijarirūjerāñu,— āparaka sajaikorape kawaru pamarā tuyurapakite.

⁷ I'kire a'rapaka be'erō'ō, apekuku papeera bupeka papatāteka Oveja weiwa'yua upaka imakite wierape. I'supaka kibaarapaka be'erō'ōjite ikupaka piyika maikoribeyu upaka imarapaki ārīkorapaki:

—Mi'tabe.—

⁸ Supa kērāpaka be'erō'ōjite, po'ibosirika jūaiki upaka ioika poyaiki kawarute ñiarape. Kipemareka tuyurapaki reyarika jā'merimaji wāmeiki kimarape. Kibe'erō'ō imarapaki, “Reyaeka mirārāte imarō'ō”, wāmeiki kimarape. I'supaka nimarapaka poto ikupaka Tuparāte nare ārīkorape:

—Ika wejeareka imarā po'imaja pitā'muapi, kēsiapei, risirikapi, makaṗoyamajakapioka mija jāāpatabe. I'supaka baawa'ri ritaja po'imajare botarakario'ro pibatirā i'rāo'ro purirāñu,— kērīkorape.

⁹ Torājirā ate apekuku papeera bupeka papatāteka Oveja weiwa'yua upaka imakite wierape. Supa kibaarapaka poto joejiritērī wā'tarā najāāekarāte imamaka ñiarape. I'supaka torā nimamaka ñiaraparā oñia nimaeka poto Tuparā majaroka wārōbaraka “Jesúre yi'yurā yija ime”, nañua ja'atabeyurā nimamaka Tuparāte ā'mitiripebeyurāre jāāekarā nimarape. ¹⁰ I'rā mae jājirokapi ikupaka ārāparā:

—Ritaja jā'merimaji, i'rākuri ba'iaja baakoribeyuka mime, supabatirā wājia bojarijayuka imarī, meñu upakaja baaike mime. I'supaka simamaka, yijare jāāraparāte ba'iaja baamaka iatirā, “Ba'iaja imarika tiyibesarāka mijaro'si”, nare merīrūkia, ¿no'ojirā yaje sarā seyarūkia jariwa'yua?— kire narape.

¹¹ I'supaka napakā'ā saya upaka jariroaka jia boia nare kijirape. Nare sījiritā,

—Jajua baabekaja mija imabe. Aperā imañujurā ruṗu mija upakaja yimajaroka bojarimaja. Sapī'iwa'ri ba'iaja baarimajare nare jāārūkirā nime,— Tuparāte ārāpe.

¹² Torājirā ate, apekuku papeera bupeka papatāteka Oveja weiwa'yua upaka imakite wierape. I'supaka kibaarapakarō'ōjite jājia ka'ia iyirapaka. I'supaka sabaarapaka poto imikaki aiyate ta'sikā'āja ririwa'rape. Supabatirā ñamikaki jū'aitakaja riwerō'ōjirā jarapaki kiro'si. ¹³ Supabatirā tā'pia ka'iarā

jūjirapaka, rīkimaka higuerarika wīrōa baepatemaka jūjika upaka. ¹⁴ Torājīrā mae wejepema ñe'metājirā ta'ritatirā sarirape. I'tojīteje pusia, jūmurika imakoþeikaoka aþerō'ōrā oyiaja Tuþarāte wiataþatarape. ¹⁵ I'supaka simamaka āta wi'iarā, þusiareka āta watoþekarā þo'imajare ru'rape. Īþarimarā, supabatirā jā'merimaja, imatiyarimaja, imatiyabeyurāoka, supabatirā aþerāro'si ba'iraberimaja, aþerāro'si ba'irabejibeyurāoka, sareka naru'rikākarape. I'supakajaoka rīkimaka niñerū rikairā, wayuoka baairāþitiyika ritaja þo'imajare sarā ru'rape. ¹⁶⁻¹⁷ Supabatirā ikupaka pusia narāpe mae:

—Yijare mika'ratātebe ĩpi ruþarikūmuarā ruþarapakite yijare ĩatōþokoreka. Supabatirāoka Oveja weiwa'yua upaka imakite ba'iaja yijare jūarūjekoreka. Koþakaja i'supaka þo'imajaro'si imarūkirīmi yijare seyayu mae. I'supaka simamaka ni'ioka sareka ru'riwārūbesarāki,— āþaraka pusia najairape.

7

144,000 rakamarā Israel ka'iakarāre Tuþarāte ĩarīrāñu

¹ Torājīrā mae botarakamarā ángelrākare ñiarape. Īrīka jā'ātīþē'rōtopi rīkamarapaki. Apika wayeruþitikapi, apika rīkamarapaki wejerīrīkapi. Supabatirā apika aþeþē'rōto wejerīrīkapi rīkamarapaki. I'supaka rīkamaritirā wīrōa riabo'i, yaþubo'irā, ka'iarā baekoþeikaoka nabaetiyirūjerape. ² Torājīrā apika ángel jā'ātīkapi i'tamaka ñiarape, Tuþarā, ōñia imajīþarimaji wāmea kio'ojī'arūkia* rikatirā. Supabatirā aþerā ángelrāka riapakiaka, ka'ia Tuþarāte ba'iaja baarūjekarā þō'irā etatirā jājirokapi ikupaka nare kērāpe:

³ —Yapua, riaka, ka'ia mija bitata'si, Tuþarāte yapaika upakaja baarimaja kū'arā kiwāmea yija o'ojī'arāñu ruþu. I'supaka nare yija baarāka be'erō'ōþi þuri, samija bitataþuarāñu,— nare kērāpe.

⁴⁻⁸ Torājīrā mae,

—Nimaupatiji þuri 144,000 rakamarā nime Israelkarā Tuþarā wāmea yija o'ojī'arūkirā,— sārīkorapaka ña'mitirape.

Ā'mitirikōrī je'e: ikupaka wāmeirā nimarape ĩ'þoū'þuarāe'earirakatata imaraparā: Judá imaroyirekaki tatakara doce mil rakamarā imaraparā. Topi aþerā i'siarakamarā oyiaja nimarape ikupaka wāmeirā:

Rubén,
Gad,
Aser,
Neftalí,
Manasés,
Simeón,
Leví,
Isacar,
Zabulón,
José,
Benjamín

Ī'þoū'þuarāe'earirakatata nimarape. Ī'rātata upakaja doce mil rakamarā nimarape.

Rīkimarāja saya boia jāñirā Tuþarāte jiyiþuþayeebaraka imaraparā

⁹ I'sia be'erō'ō Tuþarā ruþarikūmu wājītāji, supabatirā Oveja weiwa'yua upaka imaki wājītāji rīkimarāja þo'imajare rīkamapakā'ā ñiarape. Ī'rāka'ikarāmarīrā, ĩ'rāwejekarāmarīrā, ritaja þo'imaja oka jairā, supabatirāoka ritaja þo'imajatata upatīkarā nimarape. Supa imarī marākā'ā baatirā

* 7:2 El sello de Dios

majoapuaberijĩñurã nimarape. Nimaupatiji saya boia jããtirã ne'ejĩjoa ïoika rikabaraka nimarape. ¹⁰⁻¹¹ Topi mae jĩjimaka imawa'ri jãjirokapi ikupaka narãpe:

—Tuparãte jã'mebaraka ruparijayurõ'õrã rupaki, supabatirã Oveja weiwa'yua upaka imakipitiyika ï'parãwã'taja jiamariareka mare tããrimaja nime,— napakã'ã ña'mitirape.

I'supaka po'imajare añukã'ãja, Tuparã ruparikũmu wã'tarã botarakamarã maikoribeyu upaka imarãte imarape. Supabatirã veinticuatro rakamarã pakiarimarãre ima pẽterõ'õpi, narupurõ'õpioka ritaja ángelrãkare rĩkajiyerape. Topi nimaupatiji kiruparikũmu wãjitãji Tuparãte jiyipupayeebaraka namo'ipãñawa'rape. ¹² Supabatirã kire jiyipupaka õrĩwa'ri, ikupaka jaibaraka nimarape:

—Rita sime. “Jitakiji mime”, mire po'imajare ãrĩrijarirũkika mime. I'supakajaoka ritaja pemawa'ribajirã jitakiji mime, ritaja õñuka, “Jitaka yijare mibaarijayu”, mire po'imajare ãrĩrijarirũkika mime. Ritaja po'imaja jiyipupaka mire õñurã, tẽrĩritakiji mimamaka, maki apika mire pemawa'ribaji tẽrĩriki imabeyuka. Tuparã, i'supaka oyiaja miro'si simajiparijarirũ,— ãparaka nimarape.

¹³ I'supaka narãpaka be'erõ'õ, ï'rĩka pakiakite ikupaka yire ãrãpe:

—¿Marã nime saya upaka ima jariroaka boia jããtirã imarã? ¿No'okarã nime? — yire kẽrãpe.

¹⁴ Supa kẽpakã'ã ikupaka kire yiyi'rape:

—Õrĩbeyuka yi'i. Mi'i pañaka õñuka je'e, yire samibojabe,— kire ñarãpe.

I'supaka kire ñapakã'ã ikupaka yire kibojarape:

—Jimarĩ jũarũkijẽ'rãka seyamaka sareka aperedate nare ba'iaja baamaka rakajepããwa'ri nareyarjarika simako'omakaja Jesũre yi'ririja'ataberikarã nime. I'supaka imarã imarĩ, ba'iaja baakoribeyurã nime Tuparãte ñamaka. Supa imarĩ Oveja weiwa'yua upaka imaki riweapi nasaya upaka ima jariroaka jũjetirã, jia boioyiaja jããtirã upaka nime.

¹⁵ I'supaka simamaka ïpire kiruparikũmuarã ruparapaki wãjitãji kire jiyipupayeebaraka nime. Supabatirã kiwi'iarã, ïmi, ñamioka kiyapaika upakaja baarijayurã imarĩ, dakoa jũarũkimarĩrã nime, Tuparãte nare ãrĩrĩrijarirãñurã imarĩ.

¹⁶ Supabatirã kẽsirababeyurã, okoa ukurijitobeyurã, supabatirã aiyapekareka ijia jũarũkimarĩrã nimarãñu.

¹⁷ I'supaka nimaerã Tuparã ruparikũmuwãjitãji imaki imarĩ, jia oveja tuerimaji upaka Oveja weiwa'yua upaka imakite nare ãrĩrĩrãñu kiro'si. Supabatirã õñio okoa imarõ'õrã nare sasĩarĩ kiruputawa'rĩrãñu. Supa imarĩ “Apekurioka ba'iaja jũarũkimarĩrã, i'supakajaoka oripe'arũkimarĩrã nimarũ”, ãparaka jia Tuparãte nare baarãñu,— ãrĩwa'ri yire kibojarape.

8

Piyikuku papera bupeka papatãteka imarapaka kiwierapãrõ'õ

¹ Torãjĩrã mae Oveja weiwa'yua upaka imaki ï'potẽñarirakakuku papera bupeka papatãteka ima kiwierape. Sakiwierapakarõ'õjĩte treinta minuto rõ'õjĩrã mabo'ikakurirõ'õ ña'kikã'ãja jarapaka. ² I'supaka simarapaka be'erõ'õ ï'potẽñarirakamarã ángelrãkare Tuparã wãjitãji narĩkamapakã'ã ñiarape. Supabatirã ï'potẽñarirakao trompeta Tuparãte nare ïjkarã nimarape. ³ I'tojĩrã ate apika ángel orokaka baaeka õñioka pearũkia rikatirã etarapaki. Tuparãte jiyipupayewa'ri joeĩjiritẽrĩa orokaka baaeka wãjitãji pemaari keyarĩkarape.

Torā kimarapaka poto, rīkimakaja ōñioka ima ĩpi ruṣarikūmuarā ruṣarapakite kire ĩjirape joeĭjiritēriarā kijoeokaro'si. Tuṣarāro'si sa joeĭjibaraka kirirāre kire jēñerapaka kiṣō'irā eyarapaka ūmakakaka ĩ'rātiji. ⁴ Ōñioka kijoeika ūmakajijīsia pitiyika kire najēñerijayua Tuṣarā ṣō'irā eyarapaka. ⁵ Torājīrā ōñioka ṣearūkia kirikarapakarā Tuṣarāte jiyiṣuṣayeebaraka joeĭjiritēriakaka ṣeka ya'tarika sarā kijāāṣorotarape. I'suṣaka sabaatirā ika wejearitatorāja sakiwe'aña'tarape. Suṣa kibaarapakarō'ōjīte jimarīa jājia wīṣoa yaarapaka. Jājia jaitirā yoeṣi aṣea jā'mijiyeriokabayurape. Torājīte ka'ia iyirapaka mae.

Tromṣeta ángelrākare ṣuṣueka

⁶ Torājīrā mae, tromṣeta ṣuṣuokaro'si sarikatikaja ĩ'ṣotēñarirakamarā ángelrākare imarape.

⁷ Mamarītaka saṣuṣurapakite ṣuṣurapakaka, ĩ'rātiji riwerukubaka okoa jiyikapitiyika ṣeka ya'tarika jūjirapaka. I'suṣaka sabaarapaka be'erō'ōṣi ka'ia wejeareka ima ñe'metāji rokajīrā* ru'arī ojibakarāja oorapaka. I'suṣakajaoka yaṣua, taya ōñia ñe'metāji rokajīrā oorapaka.

⁸ Kirokajīte imarapakite ṣuṣurapaka poto ṣusia rīkamaka uṣaka jū'rētirā riapakiakarā saña'rape. Suṣabatirā riapakiaka ñe'metāji rokajīrā sokoia riwero'si jarapaka. ⁹ I'suṣaka simamaka riapakiakareka imakoṣeika ñe'metāji rokajīrā jīriṣatarapaka. I'tojīrā rō'ōjīrājaoka kūmuṣakiaka sareka imarapaka ña'miṣatarapaka.

¹⁰ I'tojīrā aṣika ángel ṣuṣurapaki ate. I'kire ṣuṣurapakarō'ōjīte, ĩmiṣi tā'ṣipakiaka ṣeka jū'rēika uṣaka jū'rēña'rāpaka ñiarape. Riaka, suṣabatirā okoa koṣeapi juruika nukuroyika imaoka ñe'metāji rokajīrā ru'ajī'ari saña'rape. ¹¹ I'suṣaka baarapaki Jīmia wāmeiki tā'ṣire imarape. Ikiṣi āriwa'ri ñe'metāji rokajīrā ru'ajī'ari jīmia okoa jarapaka. I'suṣaka simamaka sukutirā rīkimarāja ṣo'imajare reyarape.

¹² I'tojīte kirokajīkaki ángelte ṣuṣurape. Sakiṣuṣurapaka poto aiyaka, ñamikakioka, ñe'metāji rokajīrā sayaaboika ruiṣiṣkarapaka. Rīkamakaja tā'ṣiaoka imarapaka ñe'metāji rokajīrā ririṣatarijarapaka. I'suṣaka imawa'ri botarakakuri aiyajērā rō'ōjīrā ĩ'rārīmi uṣakaja aiyate neiñamita'rape. Ñamikaki i'tojīrājaoka ñoaka ĩ'rāñami uṣakaja neiñamita'ririṣarapaki.

¹³ Toṣi mae yu'awa'ri ĩaerā baakōri awaka wirapaka ñiarape. Iki mae jājirokapi ikupaka āriṣorapaki:

—Aya, ba'itakaja ritatojo wejeareka imarāte jūaerā baayu. Maekarakamarā ángelrāka tromṣeta ṣuṣubeyukajirā imarāte saṣuṣurāñu poto i'suṣaka simarāñu,— kēriṣorapaka ña'mitirape.

9

Koṣea tiyibeyuakaka

¹ Torājīrā aṣika saṣuṣurapaki. I'kire saṣuṣurapakarō'ōjīte tā'ṣi uṣaka ĩoika ña'rāpaka ate. I'ki imarapaki koṣea tiyibeyua wierūkia Tuṣarā kire ĩjikaki. ² Suṣa imarī, saṣi mae koṣea kiwierape. Sakiwierapaka poto, ṣeka jājia jū'rēwa'ri ūmakapuyu uṣaka saṣi ṣorapaka. I'sia ritatojo wejeṣemarā koyimaka aiyate neiñamita'rape. ³ I'suṣakajaoka ūmaka watoṣekapi rīkimakaja ñimia kāriṣorapaka no'ojariwa'ririmarīa ritatojo wejeareka simarape. Ñimia imako'omakaja kūṣarāka uṣaka tuteika Tuṣarāte nare imarūjerape. ⁴ Suṣa imarī “Taya, yaṣua, ōterikia ṣuri mija bitata'si”, āriwa'ri Tuṣarāte okajāāeka simarape. “Tuṣarāriki kime ĩ'ī, āñua wāmea nakū'areka o'ojī'abeyurāte oyiaja ba'iaja mija baabe”, Tuṣarāte āritikarā simarape. ⁵ “Ba'iaja ṣo'imajare

* 8:7 La tercera parte de la tierra

mija jūarūjebe”, Tuparāte ārīkarā nimako'omakaja, “Po'imajare mija jāābe”, kērīberīkarā nīmarape. Supa imarī ĩ'rāpitarakamarā aiyarō'ōjīrā po'imajare tutebaraka nare kīmarūjerape. I'supaka kijā'merapakapi ārīwa'ri nare sat-uteka kūaparāka tuteika yi'aika upaka nare sayi'amaka jimarīa ba'iaja najūarape.

⁶ I'supaka simarāka poto jimarīa po'imajare reyariapakata'rikoperāñu. I'sia yaparihotojo reyawārūbeyurā nīmarāñu.

⁷⁻⁸ Nīarapakareka nīmi upaka imakoperaparā kawarurāka jīñaokaro'si imatīkarā upakaja nīmarape. Supabatirā po'imapema upaka pemakirā, orokaka baaeka bu'ya narupuko'arā tuaekarā, supabatirā rōmitirupua upaka rupukirā nīmarape. Nopia puri yaiopia upaka ūoika imarapaka.

⁹ I'supaka imaraparā imarī peruakaka baaeka wa'itītia ūoika jāāirā nīmarape. Nawīrapaka poto jimarī sokaarikorape, ka'iaipi tūrūrūkia yiewa'paraka rīkimaka kawaru rīñua okaayu upaka. ¹⁰ ĩ'rājaoka nīmia imarihotojo kūaparāka upaka pīkokirā imaraparā. I'supaka imaraparā imarī ĩ'rāpitarakamarā aiyarō'ōjīrā po'imajare tutebaraka nīmarape. ¹¹ Supabatirā nīpamaki ángel mirāki imaroyikaki, kopea tiyibeyua ĩpamaki kīmarape. Hebreo okapi kiwāmea imarapaka Abadón. Supabatirā griego okapi puri Apolión wāmeiki kīmarape. Riatarimaji ārīrika simarape i'supaka kiwāmea imarapaka.

¹² I'supaka simarape mamarītaka ba'iaja jūaū'murūkia. Mija ĩabe, i'sia be'erō'ōpi ĩ'pakurikaka jariwa'riñujurapaka ruṑu.

¹³ I'supaka simarapaka be'erō'ō apīka trompeta pūpurapaki. Kīpūpurapakarō'ōjīte Tuparā wājītāji kire joejīritērīa orokaka baaeka botarakaba'i wakaika imarapaka watopekapi sajaikorape. ¹⁴ Supabatirā torā trompeta pūpurapaki ángelte ikupaka sārāpaka ña'mitirape:

—Riapakiaka Éufrates wāmeiriarijerā botarakamarā ángelrāka jī'apairāte mikototabe,— sāpakā'ā ña'mitirape.

¹⁵ I'supaka sārīkorapaka poto botarakamarā ángelrākate kīkototarape. Ritatojo wejeareka imarā po'imajare ñe'metāji rokajīrā* najāāpuaokaro'si, “Tsiwejeje'rāreka, i'ki aiyareka, i'sirīmireka, i'tojīrā aiyajēraka imarāka poto nare mija jāābe”, ārīwa'ri kijā'metikarā nīmarape. ¹⁶ Nare kīkototarapaka be'erō'ō rīkīmarāja surararāka kawaru pēmarā tuyumaka ñiarape. I'supaka nīmarapaka poto, “Doscientos millones rakamarā nīme”, sārīkorapaka ña'mitirape.

¹⁷ Supa imarī makārārūñuroka upakapi naro'si oyiaja peruakaka baaeka jāāirā nīmamaka ñiarape. Jū'apañaka ya'tarika, supabatirā neīpañakarāja jī'mia, supabatirā apea azufre upaka jū'sīpoa simarape najīrīrīko'a. I'supakajaoka kawaru imarihotojo yaia león rupuko'a upaka rupuko'akirā nīmarape. Narijokopeapi peka, ūmakaka porapaka, supabatirā dajaka jīsia azufre saṑijioaka porapaka. ¹⁸ I'siarakaba'i kawaru rijokopeareka porapakapi ārīwa'ri, ritatojo wejeareka imarā po'imajare ñe'metāji rokajīrā puajiyerapaka. ¹⁹ Supabatirā añarupuko'a upaka pīkoika imatiirā, narijokopeapi, napīkorō'ōpioka po'imajare jāārika oñurā nīmarape.

²⁰ Rīkīmarāja po'imajare najāārapaka ĩarīhotojo, ba'iaja nabaarijayua ja'ataberaparā aṑerimarā ruṑu. Supabatirāoka Satanārīka ima jiyīpūpayeerimaja imarī, wapuṑu imaja jērāka oro, plata, bronce, ātakaka, yapuakakaoka baabaraka nīmaroyirape jiyīpūpaka noñaokaro'si. Nabaarapaka yoibeyua, turibeyua, ā'mitiribeyua simako'omakaja jiyīpūpaka sōrīrijaparaka nīmarījarape ruṑu. ²¹ Supabatirā po'imajare jāārika,

* 9:15 La tercera parte de la humanidad

ye'oaꝑi aꝑerāte nabitarijayua, rōmitika nawā'imañua, nakaree'erijayuaoka ja'atabeyurā nimarape.

10

Ángel paꝑera buꝑeka rikaekakite imaekarō'ō

¹⁻² I'suꝑaka simamaka ñiarapaka be'erō'ō, ĩ'rĩka ángel jājika ũmakakapi butekaki, mabo'ikakuripi ruir'a'amaka ñiarape. Mae mia, kiruꝑuko'a bo'i ne'eꝑurea imarapaka. Kipema aiyaka uꝑaka yaariikaiki imatirā kiñika ꝑeka jũ'rēika uꝑaka kimarape. Ikijioka paꝑera buꝑekajĩka wietikaja rikarapaki. Kiũ'ꝑua ritapē'rōto riapakiakarā rĩ'karipotojo, aꝑeꝑē'rōtoꝑi ꝑuri bo'irā kirĩ'karape. ³ Suꝑabatirā yaia león akaika uꝑaka jājirokapi kiakaseremaka, ĩ'ꝑotēñarirakakuri wĩꝑoa kire yi'rikorapaka. ⁴ Wĩꝑoa jaikorapaka uꝑaka yo'oerā baamaka, mabo'ikakurirō'ōꝑi ikuꝑaka yire sārĩkorape:

—Wĩꝑoa jairapaka aꝑerāte mibojasi. Suꝑabatirā samio'oa'si, — yire sārĩkorape.

⁵⁻⁷ Torājĩrā ate ĩ'rāꝑē'rōto kiũ'ꝑua riapakiakarā rĩkamarĩtirā aꝑeꝑē'rōto ka'iarā rĩkamañukate ritapē'rōto kipitaka ĩmirā mi'matatirā, ikuꝑaka kērāꝑe:

—Tuꝑarā oñia imajipaki wejeꝑema, ka'ia, riapakiaka suꝑabatirā ritaja sareka ima ꝑo'ijiaekaki. I'suꝑaka simamaka, rita sime kĩaika wājĩtāji ikuꝑaka ñañua: Kopakaja i'tojĩrāja sime mae, dakoa mata'arũkia imabeyua aꝑea. Piyika ángelte ꝑuꝑurāka ꝑoto “Ikuꝑaka yibaarāñu”, kērĩka uꝑakaja Tuꝑarāte baarāñu. Bikija ꝑuri ritaja ꝑo'imajare kibojaberika ruꝑu. I'suꝑaka simako'omakaja kiro'si bojaĩjirimajare takaja sakibojaeaka. I'suꝑaka simamaka nare kibojaeaka uꝑakaja simarāñu piyikate saꝑuꝑurāka ꝑoto,— kērāꝑe.

⁸ Toꝑi ate ĩmipi ikuꝑaka yire sārĩkorape:

—Ángel, ĩ'rāꝑē'rōto kiũ'ꝑua riapakiakarā rĩkamarĩtirā, aꝑeꝑē'rōto bo'irā rĩkamañuka ꝑō'irā me'ꝑe. Kipō'irā a'ritirā paꝑera buꝑeka kirikaika me'ebe,— yire sārĩkorapaka ña'mitirape.

⁹ I'suꝑaka sārĩkorapaka ā'mitiritirā kipō'irā ya'raꝑe. Kipō'irā eyatirā paꝑera buꝑeka kireka yijēñerape. Toꝑi ikuꝑaka yire kērāꝑe:

—Āja'a, samiba'abe. Samiba'arāka ꝑoto mumioko uꝑaka mirijokopearā sajariko'omakaja mise'kurarirāñu,— yire kērāꝑe.

¹⁰ I'suꝑaka kēꝑakā'ā, se'etirā, yiba'arape. Sayiba'arapaka be'erō'ō mumiokoa mukuika uꝑaka yirijokopearā sajarape. I'suꝑaka simako'omakaja sayiba'arapaka be'erō'ō yiñe'meā yire yi'arapaka. ¹¹ Toꝑi ikuꝑaka yire kērāꝑe ate:

—Po'imatata imauꝑatiji, naka'iareka noka jaibaraka imarā uꝑatiro'si, suꝑabatirā ritaja ĩꝑarimarāre, “Ikuꝑaka mijare simaerā baayu”, Tuꝑarāro'si bojaĩjirika ima mire ate,— ángelte yire ārāꝑe.

11

Īꝑarā rita ima jaiwaꝑu'ataĩjirimaja

¹ I'sia be'erō'ō jērābaarũkia ángelte yire ĩjirape. Sĩjĩtirā ikuꝑaka Tuꝑarāte añua ángelte yire ārāꝑe:

—Ikaꝑi yire jiyiꝑuꝑaka oĩriwi'ia mijērābaape, suꝑabatirāoka sareka joeĩjiritēria mijērābaabe. I'suꝑakajaoka yiwi'iarā dikarakamarā yire jiyiꝑuꝑayeerimajare imarika mijoabe. ² Yiwi'ipēte ĩ'rākō'rĩmato ꝑuri mijērābaa'si, yire yi'ribeyurāte imarũkirō'ō simarũ ārĩwa'ri nare ñijikarō'ō simamaka. ĩ'rā imarā maekarakakuri wejejē'rāka aꝑejē'rā ñe'metājĩrā Jerusalénwejekarāre ba'iaja baataꝑarijarirāñurā. ³ Suꝑa simako'omakaja ĩ'ꝑarā yire jaiwaꝑu'ataĩjirimajare yiꝑũatarāñu. Jariromajaka kĩkeka najāāmaka

Īatirā “Ba'iaja yija baaikareka yija p̄upape'riri imakoꝑeyu”, p̄o'imajare ārīrū ārīwa'ri. Maekarakakuri wejeje'rāka aꝑejē'rā ñe'metājirō'ōjīrā nare ñorīrūjeika p̄o'imajare bojabaraka imarāñurā,— Tuparāro'si ángelte yire ārāpe.

⁴ Ika ĩ'paba'i upaka imarā nime Tuparāte jaiwapu'atajirimaja, ĩakōrī je'e: Wejeĭpamaki Tuparā wājītāji olivo ĩ'pajūki, supabatirā ĩ'siarakabijjoka peritēriā yaaboaike upaka nime. * ⁵ Supa imarī namajamarāre ba'iaja nare baakoꝑemaka, narijokoꝑeap̄i jū'rēꝑoyua. I'supaka ima simamaka sap̄i nare najoeriatap̄atayu. ⁶ Supabatirā okoa najarirūjebepakā'ā, jaribesarāka. Supa imarī “Tuparāro'si jaibaraka yija imarāka wejeje'rārō'ōjīrā okoa jaribesarāka”, nañu. I'supakajaoka okoa riwearo'si jarirāka, supabatirā ĩka wejeareka imarāteoka ba'iaja najūaerā nayapaika upakaja† baarimaja nime.

⁷ Torājīrā, Tuparāte jaiwapu'atajibaraka nima p̄uyarirāka p̄oto werikapakiaki koꝑea tiyibeyurō'okakite naka jīrī mirīeyarañu. I'supaka baawa'ri, nare kijāārāñu. ⁸ I'supaka nare baatirā ma'a ñe'metājirā nare kipāājiyerāñu, wejeareka bikija yapua tetaekarā n̄pamakire napatakīaekarō'ōrā. Torā imatiyaika wejeareka imarā ba'iaja baairā imarī, Sodoma, supabatirā Egiptoka'iakarāre ba'iaja baaroyika upaka baairā nime. ⁹ Maekarakarīmi imaeka aꝑerīmi wājītāji aiyarō'ōjīrā namajaka torā imarāka. Torājīrā ritaja p̄o'imatatārāte namajaka ĩarāñu. Namajaka ĩaripotojo nare ā'mijīaekarā imarī, nare nayayerūjebesarāñu. ¹⁰ Torājīrā mae, jaiwapu'atarimajare reyamaka, rīkimarāja p̄o'imajare jījimaka jarirāñu. I'supaka imawa'ri “Maekaka koꝑakaja ĩ'parā ba'iaja mare baata'arimajare riyu”, āparaka rērītirā jījimakaꝑi ba'irījia p̄ibabu'abaraka nimarāñu.

¹¹ Supa nimarapaka p̄oto maekarakarīmi be'erō'ō aꝑerīmi ĩmi ñe'metājirō'ōjīrā simarapaka p̄oto, oñia Tuparāte nare jarirūjerape ate. I'supaka nare kibaamaka, nami'mirīkarāka ĩatirā, jimarīa p̄o'imajare nare kīkirape. ¹² Topiji mabo'ikakurīꝑi,

—Ō'ōrā mija i'tabe,— jājirokapi nare sārīkorape.

Sā'mitiritirā, nare ā'mijīarimaja ñakoarekaja, oko ũmaka watoꝑekapi na'rape. ¹³ Mabo'ikakurirā na'rapakarō'ōjīte jimarī jājia ka'ia iyirapaka. I'supaka sabaamaka rīkimaitakaja wi'ia imarapakakaka kūꝑajī sakuyupaterape‡. I'supaka baawa'ri siete mil rakamarā p̄o'imajare sariatarape. Oñia jariwa'raparā p̄uri sīatirā p̄upatawa'ri “Tērīritakaji mabo'ikakurirā imakite ime”, narāpe Tuparāreka.

¹⁴ Mamarīrokajītekaka ba'iaja jūarūkia ima koꝑakaja yibojaweayu. Sabe'erō'ōjīte no'ojīrāmarīaja ba'iaja najūarika jariwa'rapaka.

Piyika ángelte trompeta p̄upueka

¹⁵ Ka'ia jimarī jājia iyirapaka be'erō'ō, piyika ángelte trompeta p̄upurape. Sakip̄upurapaka p̄oto mabo'ikakurirō'ōꝑi rīkimarāja jājirokapi ikupaka narīkorape:

—Ritatojo wejeareka imarāte najā'meika koꝑakaja Tuparāte tiyetayu mae. Maiꝑamaki Tuparā, supabatirā Cristoꝑitiyika, p̄o'imaja ĩpamarā najayu. Supa imarī ritatojo wejeareka imarāte jā'mejīparimaji kimarāñu,— narīkorape.

¹⁶⁻¹⁷ I'supaka simekā'āja veinticuatro rakamarā p̄akiarimarā Tuparā wājītāji ĩparimarāre ruparūkiareka naruparape. Sap̄i mi'mitirā ka'iareka namo'ipāñawa'rape, Tuparāte jiyip̄upayeewa'ri. Topi ikupaka narāpe:

* **11:4** Véase el libro de Zacarías 4.1-4, 11-14 † **11:6** Hacerles sufrir con toda clase de plagas.

‡ **11:13** Se derrumbó la décima parte

—Yija ĩpamaki Tuparā, ritaja ima pemawa'ribaji imaki mime. Supa imarĩ bikija imara'aekaki imariþotojo, maekakaoka imaki mime. Jia mibaayu yija ĩpamaki, tēřiriki imarĩ, maekaka ritatojo wejeareka imarā þo'imajare jā'merimaji mijayu.

18 Mia je'e, nimaupatiji þo'imatata mire yi'ribeyurā jimarā mire nape'yorijarika. I'supaka ĩatirā, nare miboearitiyaeka. Supa imarĩ reyaeka mirāř ba'iaja nabaeka þareareka nare ba'iaja mibaarũkirĩmi koþakaja seyayu mae. Simako'omakaja mire yi'yurāte ikupaka mibaarāñu: Miro'si bojawaþu'atarimaja, ĩparimarā, supabatirā imatibeyurāoka, mire yi'riwa'ri jia nabaeka mirāka simamaka sawaþa jia nare mibaarāñu mae. Ika wejeareka þo'imajare riatarijayurā þuri, nare miriatarāñurĩmi seyayu mae,— narāpe.

19 I'sia be'erō'ō mabo'ikakurirā Tuparāte jiyiþupaka ōřiriwi'ia wieka ñiarape. Satōsiarā imatiyaikoto imarapaka. I'sikoto tōsiarā “Ikupaka yire yi'yurāro'si yibaarāñu”, āñua o'oeka imarapaka. Sañiarapaka þoto ikuparō'ōþiji jājia wĩþoa þaarapakarō'ōjite ka'iaoka iyirapaka. Supabatirā okojiyia werikitaka jũjirapaka.

12

Rōmo þō'irā kajuyaiþakiaka upaka ĩoika eyaeka

1-2 Sabe'erō'ō mabo'ikakurirā imatiyaika pemakotowipakā'ā ñiarape. Mia, aiyate yaaika upaka saya jāāekako koimarape. Ñamikakirā řikamañukoreka ĩ'þoũ'þuarāe'earirakamaki tā'þia kobu'yareka imarapaka. Yataarikako imawa'ri sarikarika þakataraka ba'iaja kojũarape. ³ Be'erō'ōjite ate ñiarape: Kowā'tarā kajuyaiþakiaka upaka ĩoika jũ'apakiaka, ĩ'þotēñarirakao ĩparimarā bu'yakaka tuaeka ruþuko'aika simarape. Supabatirāoka ĩ'þapitarakabi sawaka imarapaka. ⁴ Tā'þia ñe'metāji rokajirā* kipĩkoapi kipaña'ruirape. Supabatirā rōmo wā'tarā keyarĩkarape, komakarāka þo'ijipakā'ā ba'aokaro'si. ⁵ I'supaka kimekā'āja ritaja þo'imaja ĩpamaki imarũkikate korikarape. Tuparāte þũataekaki imarĩ, jia jā'mewārũrũkika kimarape. Kajuyaiþakiaka upaka ĩoika kire ba'ariyaþamaka kire korikarapaka be'erō'ō Tuparāte ruþarō'ōrā kire kija'apearape, kika jā'merimaji kimaokaro'si. ⁶ I'supaka kibaarapaka þotojo þo'imajamatorā kipako mirākote ru'rape. “Ō'ōrā jia kore ñiarĩrĩrāñu”, Tuparāte ārĩtikarō'ōrā ko'rape. Torā koimarapaka þoto maekarakakuri wejeř'rā aþeř'rā ñe'metājirō'ōjirā kore ĩarĩþaraka Tuparāte imarape.

⁷ I'supaka kore kibaarapaka be'erō'ō mabo'ikakurirō'ōrā þitā'muareka imarāte ñiarape. Miguelrĩrā āngelrāka, kajuyaiþakiaka upaka ĩoikirĩrāka najĩrāpe. ⁸ I'supaka simako'omakaja Miguelrākare natēřwārũberape. Supa imarĩ mabo'ikakuri Tuparāte imarō'ōrā imarũkimarĩrā najarape. ⁹ I'supaka nare baatirā kajuyaiþakiaka upaka ĩoikire kirirāþitiyika Tuparāte þoatarape ika ka'iarā takaja nimaokaro'si. Tuparāte þoatarapakiji kime Satanás wāmeiki. Ikijioka imaki bikija āñakarā ña'rĩjĩroyikaki. Supabatirā ritatojo wejeareka imarāte þakirimaji kime. I'supakajaoka Diablo wāmeika kime ba'iaja jaita'arimaji ārĩrirokapi. ¹⁰ Torājirā mae jājirokapi ikupaka sārĩkorape:

—Koþakaja Tuparāte yi'ririþarapaka imarā þo'imajare tāarũkirĩmi seyayu. Supabatirā ritaja ima tēřwa'ribaji imaki imarĩ, ritaja wejeareka þo'imajare kijā'meũ'muyu. Supabatirā “Yiro'si ritaja wejeareka imarāte mijā'mebe”, Tuparāte kire āñua simamaka, nare jā'merimaji Cristore ime kiro'si. I'supaka kime Tuparā, Satanāre þoataekaki imarĩ.

* 12:4 La tercera parte de las estrellas

Kiṗoataekaki imaki Jesúre yi'yurâte ba'iaja baata'arimaji. Īmi, ñami pariiji Tuṗarâte ĩaika wājitāji muṗaka Cristore yi'yurâte jaíta'rubaraka, “Ba'irā nime”, Tuṗarâte āriřijarikoṗeiki.

- 11 I'suṗaka nare kijaiṗakiko'omakaja, Oveja weiwa'yua uṗaka imakite reyaeka riweaṗi ba'iaja nabaarijayua kijūjemaka, Satanáre tērīkarā majeyomarā. “ ‘Jesúrika bojariroka mawārōmaka ōrīwārūbeyurâte mare jāārāñu je'e', marīko'omakaja okajājiṗi rakajebekaja maimaye'e. Suṗa imarī samabojarija'ata'si”, narīṗuṗajoaeka. I'suṗaka imawa'ri ba'ikate natērīka.
- 12 Satanáre ō'ōrā imawārūbepakā'ā, jia jījimaka maimae mae. Mija ka'iareka imarā ṗuri, suṗabatirā wṗuruṗi riṗakiakareka imarijayurâteoka ba'iaja sabaarāñu. I'suṗaka mijaro'si simarāñu mija ṗō'irā Satanáre ruiwa'yua simamaka. “Ñojimarīji Tuṗarâte wēkomaka yire baarūkia jariwa'yua”, āriwa'ri jimarīa kiboebayu mae. Suṗa imarī ba'iaja mijare jūarūjebarakā kimarijayu,— sārīkorape.

13 “Mabo'ikakurireka ñimaṗi koṗakaja ka'iarā Tuṗarâte yire ṗoatayu”, āriwa'ri makarāārapako mirāko rōmore sarīrāpe kajuyaiṗakiaka uṗaka ĩoika. 14 Kore kirīrīko'omakaja awaṗakikajea ĩṗato jo'barito Tuṗarâte kore ĩjirape kowiyaokaro'si. Suṗa imarī ṗo'imajamatorā eyaerā kajuyaiṗakiaka uṗaka ĩoika kowiritapawa'rape. Torā maekarakakuri wejejē'rāka aṗejē'rā ñe'metājirā ba'arika kore ji'abaraka Tuṗarâte kore ĩarīrāpe. 15 Koru'pakā'ā ĩatirā, kore jāārika kiri'kakoperape. Suṗa imarī kirijokoṗeṗi rīkimakaja okoa kiṗoatarape kore ña'metarika yaṗakoṗewa'ri. 16 I'suṗaka kibaako'omakaja Tuṗarâte kore jeyobaamaka, ka'ia ru'ritarapārō'ōrā okoa kiṗoatakoperapaka ririwa'rapaka. 17 I'suṗaka simamaka ĩatirā, jimarīa rōmore kiboebarape. Kore jāāwārūberiwari korīparāmerāka jīrīrī ke'rape. Īrā nimarape, Tuṗarâte jā'meika yi'yurā, suṗabatirā ritaja Jesucristore nare bojaekakaka ja'atabeyurā. 18 Toṗi mae riṗakirijerā kajuyaiṗakiaka uṗaka ĩoikite tuiřīkarape.

13

Īrīka werika maikoribeyu uṗaka ĩoiki riṗakiakakaki

1-2 I'sia be'erō'ō ĩrīka werikaṗakiaki maikoribeyukate riṗakiakapi marīra'arape. Īṗotēñarirakao ruṗuko'a, suṗabatirā ĩṗapitarakabi bu'ya tuaeka wakaiki kimarape.* Suṗabatirā jimarīa Tuṗarāreka jaika kiruṗuko'a uṗatikaja o'oĵi'aeka kimarape. Yaiuṗaka ĩoiki imariṗotojo oso wāmeika uṗaka jo'baka ũ'ṗuiki kimarape. Suṗabatirā león rijokoṗe uṗaka simarape kirijokoṗea. Kajuyaiṗakiaka uṗaka ĩoiki kiōñua kire ja'ataekaki kimarape. Suṗa imarī, “Yiruṗarikūmuarā ĩṗi uṗaka miruṗabe. Tērītaka ñima uṗaka mire ñimarūjeyu. Suṗabatirā ritaja wejeareka imarā ṗo'imajare yijā'meika uṗaka nare mijā'mebe”, kajuyaiṗakiaka uṗaka ĩoikite kire ārāpe. 3 Īrō kiruṗuko'arā matārīberijīkarō'ōjīrā jo'baka kāmimirāka yayaeka sareka imarapaka. I'suṗaka imariṗotojo “¿Dako baaerā kireyatiyaberika jee?”, āṗaraka rīkimarāja ritatojo wejeareka imarā kire yi'ririayurâte imarape. 4 Suṗabatirāoka, kajuyaiṗakiaka uṗaka ĩoikite jiyīṗuṗayeebaraka ṗo'imajare imarape, werikaṗakiakite kijā'merūkia kija'atamaka. I'suṗakajaoka werikaṗakiakite jiyīṗuṗayeebaraka ikuṗaka narāpe:

—Maki aṗika ĩ'ī rō'ōjīrā imaki imabeyuka, suṗa imarī marā ṗitā'muareka kire tērīwārūberijīrā,— āṗaraka nimarape.

* 13:1-2 Los diez cuernos coronados representan diez reyes.

5-6 “Yi'i ĩrĩkaja imaki tẽrĩwa'ribaji imatiyaiki. Maki apika ñima upaka imabeyuka”, werikapakiakite arãpe. I'supaka aparaka, “Tuparãte ima upaka imaki yi'i”, ba'iaja aparaka kimarape, “I'supaka jaibekaja mimabe”, Tuparãte kire arĩbepakãã. Supa imarĩ maekarakakuri wejejẽ'rãka apẽjẽ'rã ñe'metãjirõ'õjĩrã “Tuparã, kika imarã, kimarõ'õ oka wapamarĩa ima”, aparaka ba'iaja po'imajare jairuputabaraka kimarape. ⁷ I'supakajaoka Tuparãte a'mitiripẽairãte tẽrãpaki kimarape. Supabatirã ritatojo wejeareka imabayurãte jã'merimaji kijarape, “Jẽno'o, ba'iaja nare mibaa'si”, Tuparãte kire arĩbeyukaji simamaka rupu. ⁸ Ritatojo wejeareka imaraparã ima upatipañakaja kire jiyipupayeeirã oyiaja jaraparã. Oveja weiwa'yua upaka imaki, najããekakite rikarapapũñurã nawãmea o'oberikarã nimarape. Ika wejea Tuparãte po'ijiaerã baaeka rupubajirã “Ĩrã nimarãñu yire yi'riwa'ri õña imajiparũkirã”, arĩwa'ri nawãmea kipapera pũñurã Jesũre o'otikarã nime. ⁹ Tuparãte bojaika mija õrĩwapu'ataripayaye'e jia samija a'mitipe:

10 “Yirirã imawa'ri Cristore na'mitiripẽamaka wẽkomaka imariwi'iarã ĩrãrimarãre ne'ewa'rirãñu”, Tuparãte añua upakaja naro'si simarãñu. I'supakajaoka “Aperimarã najããrũkirã nime”, kẽñu upakaja naro'si simarãñu.

Supa simamaka yirirã imarĩ, i'supaka jũaripotojo, rakajepããeka mija imabe. Supabatirã, yire mija yi'yua ja'atabekaja mija imabe.

Apika weriki maikoribeyu upaka ĩoiki ka'iakaki

11 I'sia be'erõ'õ apika weriki wapuju ko'torõ'õpiji ka'iaipi kiwararĩkamaka ñiarape. ĩpabi waka yabirĩjaka oveja weiwa'yua waka upaka wakaiki imaripotojo, kajuyapakiaka jairapaka upaka kijairape kiro'si. ¹² Mamarĩkaki werikapakiaka kãmimirãka yayaekakite jã'merapaka upakaja kibaarape. Supa imarĩ jiyipupaka ritaja po'imajare kire yi'yaokaro'si kibe'erõ'õjĩ etarapakite kiro'si ba'iraberape. ¹³ I'supaka mamarĩkakiro'si ba'irabewa'ri maikoribeyua upaka kibaaroyirape. A'mitirikõrĩ je'e, ikupaka pariiji kibaaroyirape: Po'imajare ĩaika wãjitãji peka jũ'rẽika ĩmipi kiña'aroyirape. ¹⁴ I'supaka mamarĩkakite jeyobaairokapi ba'irabewa'ri ritatojo wejeareka imarã po'imajare kipakirape. I'supaka nare kipakimaka, “Tuparã upakaja imaki kime”, mamarĩkakiereka arĩpupajoairã najarape. Mamarĩkaki matãrĩberijĩka upaka kãmia yayaeka mirãki jẽrãka po'imajare kibaapo'ijiarũjerape. I'supaka kibaarape “Ba'itakaja po'imajare pakibekaja mimabe”, Tuparãte kire arĩbepakãã. ¹⁵ I'supaka Tuparãte kire arĩberapaka simamaka, mamarĩkaki jẽrãka kiyitarũjerape. Po'imaja upaka jaika sakijarirũjerape. I'supaka imawa'ri, “Yire jiyipupaka õrĩbeyurã, jããrũkirã oyiaja imarãñurã”, arĩwa'ri sajairape. ¹⁶ Topi imaraparã upatireje mamarĩkaki wãmea kio'ojĩ'arũjerape. ĩrãrimarã napitaka ritapẽ'rõtorã, aperimarã nakũ'arã kiwãmea o'ojĩ'aeakarã nimarape. Imatiyarimaja, imatiyabeyurãoka, rĩkimakaja niñerũ rikairã, wayuoka baairã, jia napupayariiji imarãteoka, apẽrãte napoyarã upakaja ba'irabeĩjirimajareoka ni'ioika jariwa'ririmarĩaja mamarĩkaki werikapakiaki wãmea kio'ojĩ'arũjerape. ¹⁷ Sawapa wapaĩjirika nari'kako'omakaja kiwãmea o'ojĩ'aberikarãte nayapakoperapaka ĩjirika kijãjibaarape. I'supakajaoka simarape kiwãmea o'ojĩ'abeyurã niñerũ tõpoerã ba'irĩjia ĩjirika imaberapaka. Kire ĩawãrũrũkia kopakaja kiwãmea, supabatirã kinũmero simarape.

18 Kiwãme kopakaja simarape 666. Po'imaja wãmea arĩrika simarape samarĩjikareka. “I'supaka arĩrikopakaja sime”, arĩwãrũokaro'si jia samija ĩawãrũbe.

14

Oveja weiwa'yua upaka imaki, kirirā ciento cuarenta y cuatro mil rakamarāpitiyika imarapaki

¹ I'supaka simarapaka be'erō'ō Siōn wāmeika pusipemarā Oveja weiwa'yua upaka imakite rīkamapakā'ā ñiarape. Ciento cuarenta y cuatro mil rakamarā po'imajare kika imarape. Nakū'arā kiwāmea, Kipaki wāmeaoka nareka o'ojī'amo'mekarā nimarape. ² Sabe'erō'ōjīte mabo'ikakurirō'ōpi ikupaka sokaarikorape ate. Āta jājia okaayu upaka, wīpoa jājia paaika upaka, supabatirā rīkimarāja arpa birebaraka nimarō'ō upaka sokarīkamarāpe. ³ Botarakamarā maikoribeyu uparā, supabatirā veinticuatro rakamarā pakiarimarā ĩpire ruaparapaka wājītāji imaraparā. Nawājītāji ciento cuarenta y cuatro mil rakamarā mamaka baya koyabaraka imaraparā. Nirā aperā imaberaparā nabayakoyarapaka oñurā. Ritatojo wejeareka imarāte Satanāre jā'merūkiareka waḡu'rikarā nimarape. ⁴ Waḡuju rōmitika baariwā'imarībeyurā upaka imarika puḡajoairā, waḡuju ima jiyipupayeebeyurā imarī, Tuḡarāte takaja jiyipupayeeirā nimarape. Supabatirāoka Oveja weiwa'yua upaka imakite a'yu upakaja, kika a'ririjayurā. Ritatojo wejeareka imaraparāre ĩatirā kirirā, Tuḡarārirāoka nimaerā ba'irokareka mamarī kitāāekarā nimarape. ⁵ Supa imarī ĩ'rīkaoka pakirimaji imaberapaki naka, Tuḡarāte ĩaika wājītāji paremarirā nimarape.

Maekarakamarā āngelrāka Tuḡarāte bojawaḡu'atajirimaja

⁶ Sabe'erō'ō ĩ'rīka āngelte mabo'ikakurirō'ōrā wiḡakā'ā ñiarape. Iki imarapaki, “Kimakipi āriwa'ri po'imajare oñia imajiparūkia Tuḡarā ja'ataikaki”, majaroka o'ariba'imarīa āñua bojarimaji. Ritaja ka'iareka dikaoka jariwa'ririmarīa, supabatirā po'imajatata jariwa'ririmarīa, noka imabayu upakaja jairā, supabatirā ritaja wejeareka imarāte sabojarimaji kimarape. ⁷ Supa imarī ikupaka jājirokapi kijaikorape:

—Ritaja ima tēriwa'ribaji imaki Tuḡarāte imamaka, saḡi āriwa'ri kire mija jiyipupayeebe. I'supaka ñañu po'imajare ba'iaja baaika waḡa jēñerūkirīmi seyaika simamaka. Tuḡarā imaki wejepema, ka'ia, riaka, okoa juruḡoajiyekaoka baaekaki. I'supaka baaekaki kimamaka jiyipupaka kire oñrūkirā mija ime,— āngelte ārīkorape.

⁸ Sabe'erō'ō apika āngelte wirapaka ñiarape. Ikupaka kijaikorape:

—Babiloniawejea, supabatirā sareka imarāte ba'iaja baariḡareareka Tuḡarāte sariatarape. Babiloniakarā ba'iaja ritatojo wejeareka imarā Tuḡarāte naja'ataokaro'si baata'airā imaraparā,— āngelte ārīkorape.

⁹⁻¹⁰ I'sia be'erō'ō apika āngelte ñiarape. I'kioka ikupaka jājirokapi jaikorapaki: —Werikapakiakite jiyipupayeeirā, supabatirā kijērāka nabaapo'ijiarapakite jiyipupayeeirāoka, kiwāmea napitakarā, nakū'arā o'ojī'arūjekarāte boebariwa'ri Tuḡarāte ba'iaja nare jūarūjerāñu. Mia je'e, i'supaka nimamaka sawaḡa azufre peka jū'rēirō'ōrā ba'iaja jūarī na'rirāñu. Tuḡarārirā āngelrākare ĩarāka wājītāji, supabatirā Oveja weiwa'yua upaka imakite ĩarāka wājītājioka, ba'iaja najūarāñu. ¹¹ Ba'iaja nabaakea pareaja nare joerāka ũmakaka ḡuri tiyirūkimarīa imarāka. I'supaka werikapakiaki upaka imarapakite jiyipupaka oñurā, supabatirā kijērāka baaekaoka jiyipupayeewa'ri kiwāmea o'ojī'aekarā ba'iaja jūajiparāñurā,— kērīkorape.

¹² I'supaka simamaka, Tuḡarārirā, kijā'meika yiḡaraka Jesúreoka yi'ririjayurā imarī, kire yi'ririja'atarimarīa sime naro'si.*

¹³ I'sia be'erō'ō mabo'ikakuripi ikupaka yire sārīkorape:

* **14:12** Posiblemente este versículo es un comentario de Juan al oír lo que dijo el ángel.

—Mire yibojaike mio'obe. Maiɸamaki Jesúre yi'ririĵa'atabekaja reyaekarā, ĵĵimaka miĵa imabe,— yire sārĵkorape.

I'supaka sārĵkorapaka ā'mitiritirā, ikupaka Espiritu Santore ārĵkorape:

—Rita sime, i'supakatakajaoka simarū. Ka'wisi be'erō'ō naba'iraberijayua ĵa'ataturā, najērĵtarāñu. Mabo'ikakurirā neyarāka ɸoto, ba'iaĵa ĵūaekarā imariɸotoĵo kiyapaika upakaja ĵia nabaaeka ðñuka imarĵ, ĵia sawapa Tuparāte nare baarāñu,— Espiritu Santore ārĵkorape.

“Ritatoĵo weĵeareka imarāte ba'iaĵa baaeka ĵatirā, wēkomaka nare mibaabe”, ángelte ārĵkorape

¹⁴ I'toĵĵrā oko ũmakaka boia ima ɸemarā ɸo'imajĵi upaka imakite ruɸamaka ñiarape. Orokaka baaeka bu'ya tuaekaki sara oɸika rikaiki kimarape.

¹⁵ Torāĵĵrā mae, apika ángel Tuparāte ĵiyiɸupaka ðrĵriwi'iaɸi kipoɸakā'ā ñiarape. Oko ũmakapemarā ruɸarapakite ĵĵĵirokapi ikupaka ārĵkorape:

—Kopakaja ka'iareka ima ðterikia rabaerā baaika mae, supa imarĵ sata'tepatetirā same'eɸatabe,— kire kērĵkorape.†

¹⁶ I'supaka kēɸakā'ā ā'mitiritirā, ta'tepatetirā oko ũmakaka ɸemarā ruɸarapakite se'erape.

¹⁷ I'sia be'erō'ō, ĵmirā Tuparāte ĵiyiɸupaka ðrĵriwi'iaɸi apika ángelte ɸorape ate. I'kioka sara oɸika rikarapaki kiro'si. ¹⁸ I'sia be'erō'ō, apika ángel, joeĵĵiritērĵa ĵarĵĵrimajĵi, apika ɸō'irā ke'ɸakā'ā ñiarape. Toɸi mae oɸika sara rikarapakite ĵĵĵirokapi ikupaka kērĵkorape:

—Ka'iareka ima iyaka rēñua mae. Supa imarĵ misara oɸikapi sata'tetirā same'ebe,— kire kērĵkopakā'āĵa ña'mitirape. (Kire na'mitiriɸēaberika wapa Jesúre nare ĵēñerāñu ārĵrikopakaja simarape i'supaka baarika).‡

¹⁹ I'supaka kēɸakā'ā ā'mitiritirā, kisarapi ka'iareka imarapaka ðterikia ta'tepatetirā ke'erape. Se'etirā, sokoá bikerūkirō'ōrā sakitaarape. “ɸo'imajare ba'iaĵa baaika ĵatirā ĵimarĵa ba'iaĵa Tuparāte nare ĵūarūĵerāñu”, ārĵrika upaka sime i'sia. ²⁰ Supa imarĵ weĵe a'riwa'rĵrā iyaka narĵ'kapa'serape. Sanarĵ'kapa'semaka riaka upaka sajururape riwea. Supabatirā trescientos kilómetro rō'ðĵĵrā yoerā sajuruwa'rape. I'supaka baawa'ri kawaru wāmuĵā'ārō'ðĵĵrā ĵkiria saarape.

15

Ĵɸotēñarĵkamarā ángelrāka ba'iaĵa ɸo'imajare ĵūarūkia rikarĵmaja

¹ I'sia be'erō'ō mabo'ikakurirō'ōrā apea maikoribeyua imatiyaikakaka ñiarape. Ángelrāka Ĵɸotēñarĵkamarā narakakaja ba'iaĵa ɸo'imajare ĵūarūkiakaka narĵkarape. Ĵimarĵa ɸo'imajare boebariwa'ri, sapi ɸiyia ba'iaĵa Tuparāte nare ĵūarūĵerāñu, “Ba'iaĵa nabaariĵayua naja'atarū”, ārĵwa'ri.

² Supabatirā riapakiaka ĵia waria okoika ɸeka ĵū'rēika upaka ima rukubaka imaria simamaka ñiarape. I'siriariĵerā rĵkimakaja ɸo'imajare rĵkajiyerape. Werikapakiaki upaka imaki, supabatirā kĵĵērāka ɸo'imajare baaeka ĵiyiɸupayeeyurā, supabatirāoka kinúmero ĵĵ'ĵtabeyurā imarĵ werikapakiakite tērĵkarā nimarape. Supabatirāoka arpa Tuparāte nare ĵĵika ɸariĵi narĵkajiyerape. ³ Sapi Tuparāro'si kipo'imajare imaruɸutarĵmaji imaroyirekaki, Moiséte bayakoyaroyireka mirāka bayakoyabaraka nimarape. I'supakajaoka Oveja weiwa'yua upaka imakite ĵiyiɸupayeokaro'si ikupaka nabayakoyarape:

† **14:15** La primera cosecha puede ser la recogida de la gente rebelde para castigarla, o posiblemente es la recogida de los creyentes para rescatarlos. ‡ **14:18** Esta frase es información añadida para ayudar a los lectores a entender la figura.

—Tuparã, ritaja ima tērīwa'ribaji imaki imarī, ritaja ima pemawa'ribaji jita itaka mibaaika ime. Jia wājirokapi meñu upakaja jia oyiaja baaiki mime. Ī'rākō'rīmato ka'iareka jariwa'ririmarīa po'imaja ritaja ĩpamaki imajiparijayuka mime.

⁴ Yija ĩpamaki, marã mire kīkibekaja, supabatirãoka mire jiyipupayeebekaja imabesarãñurã. Mi'i ĩ'rīkaja ĩ'rākurioka ba'iaja baakoribeyuka mimamaka, i'supaka nimarãñu. Ritatojo wejeareka mire yi'ribeyurãte jiaipi miwēkomabaarãka poto ritaja po'imaja ima upatataja miþō'irã rērīrãñurã mire jiyipupayeeokaro'si,— bayakoyabaraka narãpe.

⁵ I'supaka bayakoyabaraka nimarapaka be'erō'ō mabo'ikakurirō'ōrã Tuparãte jiyipupaka òrīriwi'iarã kima kuraraka wiritamaka ñiarape. ⁶ Torã Tuparãte jiyipupaka òrīriwi'iaipi ĩ'potēñarirakamarã ángelrãka ba'iaja po'imajare jūarūkia rikairãte popakã'ã ñiarape. Jarirooka jia boia ka'imarīa jāätirã, wa'eyoka orokaka òñimaki wājitãjirō'ōjirã jērãyua naji'arape. ⁷ Torãjirã mae ĩ'potēñarirakato seroa orokaka baaeka botarakamarã maikoribeyu upaka imaraparãkakite rikarape. Supa imarī ĩ'potēñarirakamarã ángelrãkare nimarakamakireje sakjimakã ñiarape. Kire yi'ribeyurã rīkimarãja po'imajare imamaka, Tuparã, òñia imajiparimajire boebayukakã òñijĩrika pururapaka sareka. ⁸ Seroa nare kījirapaka poto Tuparãte jiyipupaka òrīriwi'iarã ũmakaka pururapaka. I'supaka sabaarape ritaja ima pemawa'ribajirã jitaikiji Tuparãte ima beawa'ri. Tērīritakiji imakite torã imarapaka simamaka, i'supaka simarape. ĩ'potēñarirakamarã ángelrãkare ba'iaja po'imajare jūarūkia rikairãte saba'irabetiyibeyukaji ũmakaka torã þurumaka, makioka kãkaberijrō'ō simarape.

16

Tuparãte boebayukakã òñijĩrika pururika seroareka ima

¹ Sabe'erō'ō Tuparãte jiyipupaka òrīriwi'iaipi ikupaka ĩ'potēñarirakamarã jājirokapi ángelrãkare sãrīkorapaka ña'mitirape ate:

—Tuparãte ĩaripe'yoirã po'imajare ba'iaja jūaerã, seroareka mija rikaika òñijĩrika ka'iarã mija we'aña'tabe. I'supaka samija baabe, Tuparãte boebayukakã sarã ima simamaka,— sãrīkorape.

² Topi mae mamarĩkaki ángelte seroareka kirikarapaka ka'iarã kiwe'aña'tarape. I'supaka kibaarapaka poto werikapakiaki jērãka nabaaekakite jiyipupayeeirã, supabatirã kiwãmea o'ojĩ'aekarãte napo'iarã dajaka ã'mika kãmia nare po'ijirapaka.

³ Kibe'erō'ōjĩ imarapaki ángelte seroapi kirikarapaka riapakiakarã kiwe'aña'tarape. Sakiwe'aña'tarapaka poto, reyaekarã riweupakaja okoa jararapaka mae. I'supaka sabaamaka, riapakiakareka ima, ba'irĩjiaka ritaja jĩrĩpatarapaka.

⁴ ĩ'parã be'erō'ōjĩkaki ángel seroapi kirikarapaka riakarã, supabatirã okokoþeapi þoyurō'ōrã sakiwe'aña'tarape. I'supaka kibaarapaka poto riwearo'si okoa jarapaka saro'si mae. ⁵ Ángel okoa ĩarĩrimajire ikupaka jaikorape:

—Tuparã, jia wājirokapi meñu upakaja jia oyiaja baaiki mime. I'supakajaoka bikija imara'aekaki imariþotojo, maekakaoka imarijayuka mime. I'supaka simamaka po'imajare ba'iaja baaika ĩakoþeka boebariwa'ri, ikupaka nare mibaayu:

⁶ Miyi'yurãte najããmaka, jimarĩa nariwea jururapaka. Supabatirã miro'si bojaĩjirimajare i'supakajaoka nabaarape. I'supaka baaraparã nimamaka

okoa naro'si imabepakã'ã, “Riwearo'si jayuaja nukurũ”, meñua jia sime,— kērīkorape ángel okoa ĩarĩrĩrimaji.

7 I'supaka kērīkorapaka be'erõ'õ joeĩjiritērĩa imarõ'õpi ikupaka kire sayi'rikorape:

—Rita sime Tuparã, i'supakatakaoka sime. Yija ĩpamaki, ritaja ima tērĩwa'ribaji imatiyaikiji mime. Ritaja ĩawārũiki imarĩ, p'o'imagare ba'iaja baaeka imarõ'õjĩrãja jiirokapi nare sawapa jẽñeiki mime,— sārīkorape topi.

8 Maekarakamarã be'erõ'õjĩkaki ángel seroapi kirikarapaka aiyakarã sakiwe'aña'tarape. I'supaka kibaarapaka poto aiyapeka jãjia p'o'imagare joerapaka. 9 I'supaka kibaarapakapi oobaraka ba'itakaja p'o'imagare jũarape. I'supaka nare sabaako'omakaja, ba'iaja nabaaika ja'atabekaja nimarape. Supabatirã kijã'merapakapi ritaja ba'iaja jũawa'ri Tuparãte jiyipupayeerika p'o'imagare yapaberape. I'supaka imawa'ri kire jiyipupayeerikorapakaja ba'iaja Tuparãreka jaibaraka nimarape.

10-11 Botarakamarã be'erõ'õjĩ imarapaki ángelte, ikupaka baarape: Werikapakiaki jã'meruparikũmu pamarã seroareka kirikarapaka kiwe'aña'tarape. I'supaka kibaarapaka poto jã'mebaraka kimaraparõ'õ neiñamita'rapaka. I'supaka imawa'ri ritaja nare sayi'amaka marã baaberiwa'ri narērõkaka pariiji nakukurijarape. I'supaka imaripotojo ba'iaja nabaaika ja'atabekaja, Tuparã, mabo'ikakurirõ'õrã jã'merimajireka ba'iaja jaibaraka nimarape.

12 ĩrãpitarakamarã be'erõ'õjĩte imarapaki ángelte seroapi kirikarapaka riapakiaka Éufrates wãmeiriarã sakiwe'aña'tarape. I'supaka kibaamaka riaka sarekaja põporapaka. I'supaka sajarape jã'ãtika pẽ'rõtopi i'taraparã ĩparimarãre nasurararãkapitiyika nawaata'yaokaro'si.

13 I'supaka simarapaka be'erõ'õ Satanárika ima maekarakamarã ĩparuka upaka ĩoika ñiarape. ĩrĩka imarapaki kajuyaiapakiaka upaka ĩoiki rijokopeapi porapaki. Apika ĩparuka porapaki werikapakiaki rijokopeapi. Apika ĩparuka imarapaki weriki wapuju pakibaraka, “Tuparãro'si bojaĩjirimaji ñime”, ãrãpaki rijokopeapi porapaki. 14 ĩrã maekarakamarã Satanárika ima ĩparuka upaka ĩoirã imaraparã maikoribeyua baabearimaja. I'supaka simamaka ritatojo wejeareka imarã ĩparimarãte, nasurararãkapitiyika ĩrĩka jariwa'ririmarĩa narērĩrũjerape. Tuparã, ritaja ima tērĩwa'ribaji imaki, piyia p'o'imagare ba'iaja baaika wapa kijẽñerãrĩmi seyarãka poto pitã'mua p'o'ijiataokaro'si torã na'rape. 15 “Yire mija ã'mitipe”, Jesucristore ãrīkorape: “ ĩ'tojĩte maw'iarã kareba'arimajire etarãñu’, mija ãrĩwãrũbeyu mijaro'si ima upaka sime yetarũkia saro'si. Yetarũkia ta'abaraka yiyapaika upakaja baabaraka imatikaja imarãñurã puri jĩjimaka imarãñurã. I'supaka imarã imarĩ, raketikaja najariroaka jããtikarãja imarã upaka nimarãñu. I'supaka imarãñurã puri jariromarĩa imawa'ri aperiã wãjitãji i'yopi'ribeyurã upaka nimarãñu”, kērīkorape.

16 Supa imarĩ Satanárika ima ka'iareka imarã ĩparimarãre narērĩrũjerãrõ'õ Harmagedón wãmeika sime boarikarõ'õ Hebreo okapi.

17 Piyika ángel seroapi kirikarapaka wapuko'torõ'õrã sakiwe'aña'tarape. I'supaka kibaarapaka poto Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'iarã kiruparikũmua imarõ'õpi ikupaka jãjirokapi sajaikorape:

—Kopakaja satiyiyu mae,— sārĩriokaabayurape.

18 I'supaka sārīkorapaka tiyiwa'raparõ'õjĩte wĩpoa yaataira'katirã, paarapaka. Supabatirã werika okaaribaraka ka'ia jãjia iyirapaka, sareka p'o'imagare imaeka poto siyika pemawa'ribajirã. 19 Siyirapakaka ĩrãtiji

Babiloniawejea imakoꝑerapaka maekarakaweje upaka sajarirĩkarape. I'supakajaoka ritaja wejeareka imakoꝑeika wejea ririꝑatarapaka. Babiloniakarã ba'iaja nabaaike ye'kariribeyuka imarĩ, nare boebariwa'ri ba'itakaja napareareka Tuparãte nare jũarũjerape. ²⁰ I'supakajaoka ka'ia iyimaka jũmurika, supabatirã pusia ririꝑatarapaka. ²¹ Supabatirã ĩmipi okojiyia cuarenta y cinco kilos rõ'õjĩrã ima jũjirapaka. I'supaka jũjirapaka nare ꝑa'semaka jimarĩa ba'iaja Tuparãreka jaibaraka ꝑo'imajare imarape.

17

Werikapakiakite, rõmoka imaeka

¹ Supabatirã ĩꝑotẽnarirakamarã ángelrãka seroa rikaraparakite yĩꝑõ'irã etarape. Topi mae ikupaka yire kërãpe:

—Õ'õrã mi'tabe, rĩkimaka riamakairõ'õrã ima ba'iaja baariwejea, sakaka mire yibojaerã baayu. Mia je'e: Ritaja ĩmirĩjaka wã'imarĩtiyaiko upaka sareka imarã nimamaka, Tuparãte ba'iaja nare jũarũjerãñu. ² I'supaka i'sia wejeakarãre ba'iaja nare baaruꝑutamaka, ritatojo wejeareka imarã ĩparimarãre ba'iaja naka baarape. ĩmirĩjaka wã'imarĩrirõmote ba'iaja nare baaruꝑutaeka imarĩ, ikupaka nimarape i'sia wejeakarã: Waꝑuju imaja jiyiꝑupaka õñurã imarĩ, ritatojo wejeareka imarãte jiyiꝑupaka sanoñaokaro'si maerumajaka upaka nare nimarũjerape,— ángelte yire ārãpe.

³ I'supaka yire kërãpaka ꝑoto Espĩritu Santore jeyobaaikapi ārĩwa'ri ikupaka yire sabaarape: ĩrĩka ángel ꝑo'imajamatorã yire e'ewa'rapaki. Torã eyatirã werikapakiaki jũ'aka imarapaki ꝑemarã rõmore roꝑamaka ñiarape. Tuparãte jaiyuyerikakaka wãmea o'oeka kireka jĩ'ĩjyerapaka. Supabatirã ĩꝑotẽnarirakao ruꝑuko'a, ĩꝑapitarakabi wakaiki kimarape. ⁴ Kosaya iyayaꝑea upaka ĩoika, supabatirã jũ'aka imarapaka. Supabatirã rĩkimakaja, orokaka, supabatirã áta waꝑajã'rĩakaka, ꝑerlas wameikakaka baaekaoka kojiioka koꝑo'iareka imarapaka. Supabatirãoka ikupaka seroa orokaka baaeka ꝑururika: Noñu upakaja ꝑuꝑajoatirã dajaitakaja nabaaeka waꝑuju imaja kojiyiꝑupayeerijayua, supabatirãoka ba'itakaja kowã'imañua korikarape. ⁵ Ikupaka ārĩrikopakaja kokũ'arã majērãko'abeyua wãmea o'o'jĩ'aeka imarapaka. Ā'mitirikõrĩ je'e: “Babiloniawejea”, ãñua simarape kowãmea. “Ritajaka ba'iaja baawã'imarĩrimajare wãrõrimajo imarĩ, napako upaka koime. Supabatirã ritaja ba'ia Tuparãte yaꝑabeyuakaka ꝑo'imajare wãrõrimaja Babiloniawejeakarãre ime”, ārĩrika simarape kokũ'arã o'o'jĩ'aeka. ⁶ Kore ñiawãrũmaka, ikupaka koimarape: Iyaokoa ukutirã wejabiyuko upaka koimarape. Tuparãrirã, supabatirã kirika bojariroka yi'riwa'ri bojarimajare najããrapaka riwea kopakaja simarape i'sia iyaokoa. I'supaka koimamaka marãkã'ã ārĩberijĩka yijarape.

⁷ I'supaka ñimamaka, ikupaka ángelte yire bojarape:

—¿Dako baaerã i'supaka mime? Rõmo miako'oko, “Ikupakaro'si simekã'ã”, merĩwãrũokaro'si mire sayibojawaꝑu'ataerã baayu. Supabatirã werikapakiaki ĩꝑotẽnarirakao ruꝑuko'aiki, ĩꝑapitarakabi wakaiki kore e'ewa'pakã'ã miako'oki, “Ikupakaro'si simekã'ã”, jia merĩwãrũerã ĩꝑaba'iwã'taja mire sayibojawaꝑu'ataerã baayu. ⁸ Werikapakiaki miako'oka bikija õñia kimarape ruꝑu. Imariꝑotojo maekaka ꝑuri kimabeyu. I'supaka simako'omakaja torã kime morĩbeyu ꝑoto kopea tiyibeyurõ'õꝑi ꝑorira'atirã kimarãñu. I'supaka kibaamaka ĩatirã, jimarĩa ritatojo wejeareka imarãte ꝑupatarãñu. I'supaka imariꝑotojo sabe'erõ'õꝑi ꝑuri Tuparãte kire riatarũkirõ'õrã ke'rĩrãñu. Kĩꝑaꝑera ꝑũñurã Tuparãte nawãmea o'oberikarã nime werikapakiaki upaka imakite ĩatirã ꝑupatarũkirã. Ika wejea kĩꝑo'ijiaerã

baeeka ruḡubajirā kipapera pũñurā Tuḡarāte o'oeka, “Ikarakamarā nime õña imajiparũkirā”, āriwa'ri sakio'oeka.

⁹ Sarekaja ā'mitiriwārũkiro'si p̄uri õrĩrũkia sime. Ī'ḡotēñarirakao ruḡuko'aiki miako'a Ī'ḡotēñarirakabi p̄usi upaka sime. I'supakajaoka koime rōmo saḡemarā roḡako'oko. Aḡeroka Ī'ḡotēñarirakamarā ĩparimarā upaka sime kiruḡuko'a. ¹⁰ I'supaka simako'omakaja ĩrāḡitarakamarā nime ĩparimarā bikija reyaekarā. Nabe'erō'õ tuikaki imaki maekaka ḡo'imajare jā'merijayuka. Kibe'erō'õjĩ imarũkika p̄uri õibeyukajika ruḡu. Namajĩ p̄uri matikuriĩkaja ḡo'imajare kijā'mekoperāñu. I'supaka imariḡotojo Tuḡarāte āriřaka upakaja kiro'si simarāñu. ¹¹ Werikapakiaki imaroyirekaki, maekaka p̄uri õña imabeririḡotojo ñamajĩ p̄uri nabe'erō'õ piyia jā'merimaji kimarāñu. Ī'ḡotēñarirakamarā jā'meka mirārāte jā'meka upakaja jā'merimaji kimarāñu. I'supaka ba'iaja kibaarāka be'erō'õpi p̄uri Tuḡarāte riatarũkikaro'siji kime.

¹² Ī'ḡapitarakabi waka miako'a, ĩ'ḡapitarakamaki ĩparimarā upaka ima. I'supaka simako'omakaja, ḡo'imajare jā'meũ'mubeyukajirā nime ruḡu. Namajĩ werikapakiakika jā'merũkirāro'si nime. I'supaka baarimaja imariḡotojo ñoaka jā'mebaraka nimabesarāñu. ¹³ Ī'ḡapitarakamarā imariḡotojo ĩrĩka ta'iarāja puḡajoairā nimarāñu. I'supaka imarā imarĩ, “Miyapaika upakaja mibaarika yaḡawa'ri mikaja mire jeyobaabaraka yija imarāñu”, werikapakiakite narĩrāñu. ¹⁴ I'supaka imawa'ri Oveja weiwa'yua upaka imakika najĩrĩrāñu. Suḡa simako'omakaja nare kitērĩrāñu. Suḡa imarĩ aḡerā imatiyarimaja tēriwa'ribaji imaki imarĩ suḡa kibaarāñu. Suḡabatirā ĩparimarātarā imarā ĩḡamaki kime. Oveja weiwa'yua upaka imakika imarā Tuḡarāte wā'maekarā imarĩ, kire ye'kariribekaja kiyapaika upakaja baarijayurā nime,— ángelte yire ārāḡe.

¹⁵ Ikuḡaka aḡea ángelte yire bojarāḡe:

—Rōmore ruḡairō'õrā, rĩkimakaja ima riamaka miako'a, ḡo'imaja koḡakaja riamaka ime. Suḡa imarĩ ĩrā wejekarā jariwa'ririmarĩa, ĩrātata ḡo'imaja p̄āāwa'rimarĩa, suḡabatirā naka'iareka imabayurā upatataja sime miako'a. ¹⁶ Ī'ḡapitarakamaki ĩparimarā werikapakiaki upaka imakika miako'orā, rōmore ĩariḡe'yorimaja nime. Suḡa imarĩ ba'iaja kore baawa'ri, ritaja koba'irĩjia ē'matirā jariromarĩko kore naja'atarāñu. Suḡa imarĩ kore jāātirā, kori'ia ba'apuatirā, koũ'a p̄uri ḡekarā najoeriatarāka. Īko rōmore ima upaka ima weje simamaka i'supaka sanariatarāñu.* ¹⁷ I'supaka i'sia wejeakarāre nabaarāñu kipuḡajoaika upakaja Tuḡarāte nare baarũjemaka. Suḡabatirā ĩrĩka ta'iarāja puḡajoawa'ri werikapakiakite niḡamaki nimarũjerāñu. Suḡa imarĩ kiyapaika upakaja kire najeyobaarāñu, “Koḡakaja saḡe'rāka ñarĩkarā seyayu mae”, Tuḡarāte āriřāñu rō'õjĩte. ¹⁸ I'ko rōmo miako'oko ba'itaka wejea koḡakaja koime. I'supaka simamaka tokarā ĩparimarā aḡea wejeakarā ĩparimarāte jā'merimaja imarā,— ángelte yire ārāḡe.

18

Babiloniareka imaekarāte ba'iaja jũaeka

¹ I'supaka simarapaka be'erō'õ mabo'ikakurirō'õpi ángel jā'merimajite ruirā'amaka ñiarāḡe. Jājia ya'tariki imarĩ, ka'ia ritatojo kiyaaboarāḡe.

² I'tojĩrā mae, jājirokapi ikuḡaka kērikorāḡe:

—Babiloniawejea ririrũkiaro'si sime. I'supakajaoka sareka imakoḡeirāte purirāñu. I'supaka baawa'ri Satanarika ima wejea, suḡabatirā ritaja wiriba'ia, ba'irĩji dajaka wejearo'si sajarirāñu.

* **17:16** Esta frase es información añadida para ayudar los lectores entender la figura.

3 Mia, ikupaka baarijayurā nimarape: Babiloniakarā ba'iaja baarirōmo upaka imarī, ritatojo wejeareka imarāte wapuju imaja jiyipupaka ōñurā najayaokaro'si nare sīawejabarijayuko koime. Supa imarī ritatojo wejeareka imarā ĩparimarā ba'iaja koka nabaarape. I'supakajaoka aperiō'ōkarāreka ba'irījia wapajā'rīakaja yapatiyawa'ri, sanawapaĭjirape. Supa imarī ritatojo wejeareka waruomarāre rikimakaja niñerū tōpoirā najarape,— ángelte ārāpe.

4 I'supaka kērāpaka be'erō'ō mabo'ikakurirō'ōpi ikupaka Tuparāro'si sārīkorape:

—Yire ā'mitiripēarijayurā, i'sia wejearā mija ima'si. I'supakajaoka ba'iaja nabaarapaka upaka baabekaja mija imabe, ba'iaja najūarapaka upaka mija jūakoreka.

5 Tokarāre ba'itakaja baarijaparaka ima kopakaja ñiarūñaayu,— kiro'si sārīkorape.

6 I'supaka simamaka boebariwa'ri ba'iaja baarimajare riatarūkirāte ikupaka sārīkorape:

—Aperāte ba'iaja nabaarapaka simamaka, saḡemawa'ribaji ba'iaja nare mija baarāñu.

7-8 Mia je'e, rikimakaja dakoa jariwa'ririmarīaja rikairā nime. “Imatiyairā maime”, ārīpupajoairā imarī, nayapaika upakaja nabaarijayu. I'supaka nabaarijayu ko'apitorō'ōjīrāja ba'iaja nare mija jūarūjebe. “Jā'merimaja rōmijā maime. Natīmiarā nare reyatapamaka ba'iaja pupayurā upakamarīa maime”, ārīpupajoairā nimako'omakaja, ĩ'rārīmi tokarāre ba'iaja jūarāñu. Supa imarī reyairā, kēsia jūarūkirā, supabatirā aperiā ba'iaja puparirikarekaja imarāñurā riomaka imawa'ri. Supabatirā nawejea oorāka. Ika ñañu ritaja i'sia wejeareka imarāte yijoeriatarāka simamaka. I'supaka ñañu ritaja ima tērīwa'ribaji yirikapi sayibaarāka simamaka,— Tuparāro'si sārīkopakā'ā ña'mitirape.

9 —I'sia wejea ooripakā'ā ĩatirā, jimarīa aḡea ka'iareka imarā ĩparimarāre ba'iaja puparirāñu, “Nimamaka dako jariwa'ririmarīaja yija yapaika upakaja naka yija baakoperoyirape”, āparaka. I'supaka ĩparimarāre ārīrāñu Babiloniakarāka ba'iaja baarijeyoarika mirārā. ¹⁰ I'supaka simako'omakaja Babiloniakarāka ba'iaja jūarika yapaberīwa'ri ñoakurirāja natuirāñu. Topi oḡaraka ikupaka narīrāñu:

“¡Aya! Jimarīa jo'baka wejeḡakiaka imariḡotojo sooriyu. Ritaja ima aperiweje bo'ibajirā imatiyairō'ō simakoperape. I'supaka simako'omakaja tokarāre ba'iaja baariḡareareka ikuparō'ōpiji i'supaka Tuparāte sabaayu”, nawejeareka imabayurā ĩparimarāre ārīrāñu.

11-14 I'supakajaoka oro, ḡlata, āta wapajā'rīa, ḡperlas, sayapāia wapajā'rīakaka*, supabatirā jia jījīsia jīaikakaka yapaia wapajā'rīa ima, marfilkaka nabaaeka, ḡperuakaka, supabatirā broncekakaoka nabaaekakaka, ayabaka, supabatirā jījīsia naḡo'ia imaerā iyebaka naḡukerūkia, supabatirā canela, ba'irījia ba'arika rukerūkia jīibaji jīsika, iyaokoa, iyebaka yo'aba'arūkia, trigo, trigo jīa oyeka, naḡoyarā, wa'ibikirāwēkoa, oveja, kawaru, supabatirāoka kawaruḡi tūrūrūki upaka na'ririjayuaoka, ritaja ō'ōrā yija bojaekarakaba'i Babiloniakarāre e'etoparaka imakoperoyirape. I'supaka simamaka ĩakoḡeka ritaja waruaka nare ĩjirimaja mirārā oribaraka nimarāñu. I'supaka nimarāñu ritaja narikakoḡeika pupajoawa'ri,

* 18:11-14 Telas de lino fino, seda, de color púrpura y rojo

“No'orā apekurioka sayija ijibesarāñu mae. Jíakaka nayapakoperoyirapaka, supabatirā ritaja ba'irijia wapajā'rīa narikakoperoyirapaka pitiyika naririwa'yu mae, apekurioka sanarikaerāmarīa”, narīrāñu.

¹⁵ Supa imarī Babiloniarā ba'irijia ijitirā rīkimakaja niñerū tōpokopeka mirārā, soorāñurīmi yoeḗ oribaraka nimarāñu, “Naka ī'rātiji ba'iaja torā yija jūaa'si”, āriwa'ri. ¹⁶ Topi imatirā ikupaka ba'iaja puparibaraka narīrāñu:

“¡Aya! Ba'itakaja sabaayu Babiloniawejea. Rōmo jiyuritaka imakote ima upaka imaweje simakoperoyirape. Supabatirā sayapāia wapajā'rīa iyayapea ōika supabatirā jū'aka jāātirā, rīkimakaja kojiioka kopo'ireka imarapaka, orokaka baaeka, supabatirā āta wapajā'rīakaka baaeka, perlas wameikakaka baaeka upaka imaweje simakoperoyirape.

¹⁷ Supabatirāoka ritaja narikakoperoyirapaka ñojimarīji oopataika”, ba'irijia torā ijikoperoyikarāte āriñu.

Wapuru iparimarā, naro'si ba'iraberimaja, supabatirā wapuruḗi waruaka e'ewa'ritirā ijirimaja ñoakuripi i'supaka imarāka iañumarāñurā.

¹⁸ I'supakajaoka ate, Babilonia oobaraka jimarīa sūmakapupakā'ā īawa'ri pañebaabaraka ikupaka nakasererāñu: “I'siweje imaroyiraparō'ōjirā ima weje imabeyua mae”, narīrāñu. ¹⁹ Tērīrikaja ba'iaja pupariwa'ri narupuko'areka ka'ia napearāñu. I'supaka baatirā pañebaabaraka ikupaka narīrāñu:

“¡Aya! Ba'itakaja sabaayu Babiloniawejea imakoperoyirapaka. Wapuru jo'baka rikairā saḗi waruaka torā e'ewa'paraka nare ijitirā, rīkimakaja niñerū tōpokoperoyiraparā. Ñojimarīji soopatayu mae”, narīrāñu wapurureka imarā,— mabo'ikakurirō'ōḗi Tuparāro'si sārīkorape.

²⁰ Torājirā ikupaka sajaikopakā'ā ña'mitirape ate:

—I'sia wejea oopatomaka iatirā, jījimaka mija imabe mabo'ikakurirō'ōreka imarā. Kirika bojariroka mija bojaerā Cristore pūataekarā, Tuparāte nare āñua bojañjirimajaoka, supabatirā Tuparāte yi'yurā upatiji jījimaka mija jape. I'supaka mija imabe torā imaroyiraparāte ba'iaja mijare baawā'imarīka wapa ba'iaja najūaika simamaka,— sārīkorape.

²¹ Torājirā ate aḗika ángel jājikate ñiarape. Supa imarī, jo'baka āta trigo mukerūkia upaka ima e'etirā riakarā kiyiatarape. I'supaka sabaatirā, ikupaka kērāpe:

—Āta yiyiataika upakaja, Babilonia Tuparāte riatapatarāñu. Supa imarī apekurioka po'imajare iape'arūkimarīa simarāñu.

²² I'supaka simamaka torā arpa birebaraka nabayakoyarijayua, supabatirā ma'saka napupurijayua, trompeta napupurijayua, apekurioka ā'mitirirūkimarīa sajarirāñu. Supa imarī i'sia wejeareka jia oyiaja ba'irijia baarika ōñurā apekurioka sarā ba'irabebarakā imabesarāñurā. I'supakajaoka simarāñu trigo oyerimajaro'sioka.

²³ I'supakajaoka jia yaaboabaraka torā ima apekurioka yaaboabaraka imabesarāka. Supabatirā jījimaka pitañi'awa'ri nimarijayua imabesarāka mae. Mija ā'mitipe Babiloniawejeakarā. Ritatojo wejeareka imabayurā bo'ibajirā waruamarā mijakarā imakoperape. Mija ye'oapī ritatojo wejeareka imarāte mija pakirape mija waruaka takaja nayapatiyaokaro'si. Supa imarī Tuparāte jiyipupayeebeyurā najarape.

²⁴ Tuparāte nare āñua bojañjirimajare, supabatirā kire yi'yurāte, i'supakajaoka ritaja po'imajatatarāre jāābaraka mija imaroyirape. I'supaka mija baaroyirapaka wapa ba'itakaja mija jūayu mae,— āta jo'baka riakarā yiatarapakite ārāpe.

19

1 I'supaka simarapaka be'erō'ō rīkimarā mabo'ikakuriḽi najaimaka ña'mitirape. Ikuḽaka jājirokapi narīkorape:

—“Aleluya. Tērīrikaja jiika maiḽamaki Tuḽarāte ime”, kireka marīrijariye'e. I'ki Tuḽarāja imaki ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā ma'rirūkia imakoḽekareka mare tāāekaki. Ritaja ima bo'ibajirā imaki kime, suḽabatirā ritaja ima ḽemawa'ribajirā jīitakiji kime.

2 “Ba'iaja ritajaka wā'imarītiyaikote yiwēkomabaarāñu”, rita āñuka imarī, waḽujumarīa ba'iaja kore kibaayu. Ba'iaja kobaaekapi ritatojo wejeareka imaekarāte ba'iaja koimaruputaeka. I'supaka simamaka Tuḽarāte yaḽaika baaroyiraparāte jāāekakote, i'supaka kobaaroyirapaka ĩarapaki imarī, kore kiriatarape mae, — narīriokabayurape mabo'ikakurirō'ōḽi.

Ba'iaja ritajaka wā'imarītiyaiko upaka ḽo'imajare Babiloniawejeakarā ba'iaja imaruputairā imamaka i'supaka narāḽe.

3 Suḽabatirā ikuḽaka narīriokabayurape ĩrāñjaka ate:

—“Tērīrikaja jiika maiḽamaki Tuḽarāte ime”, kireka marīrijariye'e, Babiloniawejea ooeka ũmakapuritiyirūkimarīa ima simamaka,— narīkorape.

4 I'supaka narīkorapaka ḽoto, Tuḽarā ruḽarikūmu wājītāji veinticuatro rakamarā ḽakiarimarā, suḽabatirā botarakamarā maikoribeyu upaka imaraparāte mo'ipāñawa'rape. Topi imatirā ikuḽaka narāḽe:

—I'supaka nañua rita sime. Tērīrikaja jiika maiḽamaki Tuḽarāte ime,— narāḽe kire jiyiḽupayeewa'ri.

5 I'supaka simarapaka be'erō'ō Tuḽarā ruḽarikūmua imarō'ōḽi ikuḽaka sajaikorape:

—“Tērīrikaja jiika mime”, āḽaraka jījimaka Tuḽarāka maimaye'e. ḽo'imajare ĩaika wājītāji imatiyarimaja, imatiyabeyurā upaka imakoḽeirāoka, ritaja kiyapaika upakaja kiro'si baarijayurā kire jiyiḽupayeabaraka jījimaka maimarijariye'e,— sārīkorape.

Jesús, Oveja weiwa'yua upaka imakiro'si nabayakoyaeka

6 I'supaka simarapaka be'erō'ō, rīkimarāja jairiokabayurā, suḽabatirā āta okaayu upaka, suḽabatirā wīḽoa jaika upaka baatirā ikuḽaka narīkorape:

—Aleluya. I'supaka imaki imarī, ritajare kijā'merijayu. Suḽa imarī “Ritaja imabo'ibajirā tērīrikiji imaki kime”, āḽaraka kire majiyiḽupayeerijariye'e.

7 Oveja weiwa'yua upaka imakite ḽitañi'airā upaka mija imarīmi seyayu mae. I'supaka simamaka Tuḽarāte jījimakapi jiyiḽupaka ōḽaraka maimaye'e, kika maimajiparāka imarī. Oveja weiwa'yua upaka imaki jeyomakore* ketarūkia jījimakapi ta'atikaja koima upaka kiruḽu nimarījayu.

8 Jíakaka boia ka'imarīa jariroaka najāārūkia Tuḽarāte nare ĩjirape, — sārīkorape.

Najāāika ka'imarīa ima, “Ba'iaja baabekaja Tuḽarāte yi'yurā”, ārīrikopakaja simarape.

9 Sarokajīte ikuḽaka ángelte yire ārāḽe ate:

—Mae mire ñarīrā baaika jia samio'obe: “Oveja weiwa'yua upaka imakite ḽitañi'aika upaka baarāka baya niaerā kioyibojaekarāre jījimaka jarirāñu jīitaka Tuḽarāte nare baamaka”, āñua mio'obe,— ángelte yire ārāḽe.

Suḽabatirā,

* 19:7 La esposa del Cordero representa los creyentes en Jesucristo.

—Rita sime ika mire yibojaiika, Tuṗarārika bojariroka imatiyaika sima-maka,— yire kērāpe.

¹⁰ I'suṗaka kēpakā'ā, jiyiṗuṗaka kire ōrīwa'ri kiwājitāji yimo'ipāñarape.

—Mimo'ipāña'si yiwājitāji. Mima uṗakaja, suṗabatirā mijeyomarā Jesúre yi'yurā uṗakajaoka Tuṗarāte yaṗaika baaiki nīme yiro'si. Suṗabatirā “Ikuṗaka kime Tuṗarā”, ārīwa'ri Jesúre wārōekakaka bojarijayurā maima. I'suṗaka ī'rātiji bojarijayurā maimamaka, Tuṗarāte takaja mijiyiṗuṗayeetiabe,— ángelte yire ārāpe.

Kawaru boika pamarā tuyuki tērītakaja imarimaji

¹¹ I'suṗaka kērāpaka be'erō'ō, mabo'ikakurirā koṗereka uṗaka wiritamaka nīarape. Sawiritarapaka ṗoto kawaru boika torā rīkamaraṗaki pamarā, ī'rīka ṗo'imajire tuyurape. “Kērīrijayu uṗakaja baaiki, wājimiji bojarimaji”, wāmeiki kimarape kireka tuyurapaki. Wājia ṗo'imajare jā'meiki, suṗabatirā kima-jamarāre ba'iaja baaeka ṗi'iwa'ri ṗitā'mua ṗo'ijiaiki kimarape. ¹² Kiñakoa ṗeka jūrēika uṗaka yaaboaraṗaka. Kiruṗuko'areka rīkimakaja niṗarimarā mirārā bu'ya tuaekaki kimarape. Wāmea kireka o'ojī'aeka, i'ki ī'rīkaja kiōñua simarape. ¹³ Riwearā nū'aeka saya uṗaka jarirooka jāiiki kimarape. “Tuṗarāte nare āñu uṗakaja ṗo'imajare baabeaiki nīme”, āñua wāmeiki kimarape. ¹⁴ Suṗa imarī kisurararāka mabo'ikakurirā jariro boia ka'imarā jāēkarā imaraṗarā. Suṗabatirā kawaru boirā pamarā tuyu-tirā kibe'erō'ō na'ririjarape. ¹⁵ Naruṗurō'ō a'ririjaraṗaki rijokoṗeareka sara oṗika imaraṗaka. Sara koṗakaja kioka imarāñu. I'suṗaka kiokaṗi kimajamarāre ī'rāṗē'rōtorāja kibaarāka simamaka. I'suṗaka imawa'ri ritaja jā'mewārūiki imarī, ba'iaja baarimajare baaika īariṗe'yowa'ri nare kiwēkomabaarāñu. Ritaja ima tērīwa'ribaji imaki Tuṗarāte nare boebaṗakā'ā ba'itakaja nare baarimaji kimarāñu kiro'si. ¹⁶ Kijariroakarā suṗabatirā kiri-joarāoka ikupaka āñua o'oeka jī'itarapaka: “Ī'i kime ritaja īṗarimarā īṗamaki, suṗabatirāoka ritaja imatiyarimajare jā'merimaji”, āñua simarape.

¹⁷⁻¹⁸ I'suṗaka simaraṗaka be'erō'ō ī'rīka ángelte aiyakareka rīkamapakā'ā nīarape. Weṗepemareka wiyua wayurika rabarika ba'arimajaka simamaka ikupaka jājirokaṗi nare kērāpe:

—Tuṗarāte mijaro'si baaweirāka mija ĩara'abe. Kawaru boiareka tuyukate jāāpaterākakaka rērīra'atirā ṗo'imaja rabarika mija ba'arape. Īṗarimarā, suṗabatirā jājirā, kawarurāka, naṗemaṗi a'ririjayurāteoka suṗabatirā surararāka īṗarimarā, naṗuṗayariji imarijajayurā, topi i'suṗakajaoka aṗerāte ba'irabejirimaja, imatiyarimaja, imatiyarimajamarīrāoka nari'ia mija ba'arape,— ángelte nare ārāpe.

¹⁹⁻²⁰ I'suṗaka simaraṗaka be'erō'ō werikaṗakiaki uṗaka imaraṗaki ritaja īṗarimarā nasurararākaṗitiyika nare kirēamaka nīarape. Suṗabatirā torā imaraṗaki kijeyomakioka “Yi'i imaki Tuṗarāro'si bojaījirimaji”, ārīkoṗebaraka werikaṗakiakite ĩaika wājitāji maikoribeyua baabeawa'ri, werikaṗakiaki jērāka jiyiṗuṗaka ōrāṗarā ṗo'imajare, suṗabatirā kiwāmea o'ojī'araṗarāre kiṗakirape. I'suṗaka imaraṗarāte rērāpe, kawaru pamarā tuyurapaki, suṗabatirā kisurararākaṗitiyika ṗitā'mua ko'aṗi'yaokaro'si. Kawaru boika pamarā tuyurapaki naka jīṗaraka ī'ṗarā ba'iaja baarimajare kiñi'arape. Suṗa imarī werikaṗakiaki, suṗabatirā, “Tuṗarāro'si bojaījirimaji nīme”, ārīroyirapakiteoka ōñirāja ṗeka azufreṗi jū'rēiritarā nare kitaarape. ²¹ Suṗabatirā īṗarimarā, nasurararākaṗitiyika etaraṗarāte ṗuri kawaru boika pamarā tuyurapaki kirijokoṗearā sara imaraṗakaṗi ba'iuṗakaja nare jāāpaterapaki. I'suṗaka simamaka dajaka ima ba'aika wayurika koṗakaja nā'ṗirapaka kijāāpaterāṗarā ri'ia ba'abaraka.

20

Mil rakakuri wejejē'rāka jā'mebaraka Jesúre imarūkia

¹ I'sia be'erō'ō, mabo'ikakurirō'ōpi perumijia jo'baka, kajuyaiḡakiaka upaka ūoikite kipi'perūkia rikatirā ángelte ruirā'amaka űiarape. Supabatirā koḡea tiyibeyua ima kiwierūkiaoka kirikarape. ²⁻³ Ruetatirā kajuyaiḡakiaka upaka ūoikite kiűi'arape. Mia je'e mae, i'supaka kibaarapaki kime Satanás, bikija añaka upaka ūoiki ḡo'ijiritirā ḡakiroyirekaki. Kire űi'atirā perumijiaḡi ángelte kire ḡi'perape, űoaka mil rakakuri wejejē'rā rō'ōjirā koḡea tiyibeyurō'ōrā kimaokaro'si. Supabatirā sareka kire kitāterape űoaka ḡo'imajare ḡakibekaja kimaokaro'si. I'sia be'erō'ōpi ḡuri matikuriji kimaerā kire kija'ataerā baarape.

⁴ Topi mae jā'mebaraka narupairō'ōrā rupajiyeraparāte űiarape. Mia je'e mae, Jesúre ye'kaririberiwa'ri, kimajaroka ja'atabeyurā, werikapakiakire kijērāḡapitiyika jiyipupayeeberiwa'ri kiwāmea nakū'arā, supabatirā napitakarā o'ojl'aberika mirārā nimarape. Supa imarī wāmua natoata'ruekarā imariḡotojo, oñia jariḡe'ritirā mil rakakuri wejejē'rāka Cristoka jā'merimaja nimarape. ⁵ Aḡerā reyaekarā ḡuri mil rakakuri wejejē'rāka kijā'merāka be'erō'ōrā oñia jariḡe'rirūkirā imaraparā. ⁶ Supa imarī wāmua natoata'ruekarāte mamarīji oñia Tuparāte jariḡe'rirūjemaka jījimaka nimarāñu. Kire ā'mitiripēairā imarī, aḡekurioka nareyabesarāñu. Supa imarī Tuparāte yapaika kurarākare baaika upaka baarimaja nimarāñu. I'supakaja Cristoro'sioka baarimaja imarī, mil rakakuri wejejē'rāka kika najā'merāñu.

Piyia Satanāre nakutekoḡeka

⁷ Mil rakakuri wejejē'rāka o'rirāka be'erō'ō ja'atarūkika kime Satanás. ⁸⁻⁹ Topi ḡoritirā Gog wāmeirā, supabatirā Magog wāmeirāte kiyapaika upakaja baarūjebaraka kimarāñu ate. Gog, supabatirā Magog koḡakaja ritatojo wejeareka Tuparāte yaḡabeyutatarā nimarāñu.

I'sirokaḡi nare kipakirāka ā'mitiritirā ritaja ka'iaḡi narērīrāñu, ḡitā'mua Tuparārirāka ko'api'yaokaro'si. Tērīrikaja rīkimarā nimarāñu ritaja tatarā ḡo'imaja. Supa imarī, Tuparāte wātaka oñurāre imaweje namorape. I'supaka nabaako'omakaja imiḡi ḡeka Tuparāte kimajamarāre űa'atarāñu, nimaupatiji nooriyaokaro'si. ¹⁰ I'supakajaoka ḡeka azufreḡi jū'rēiritarā Satanāre, ḡo'imajare ḡakirimajire, kitaarāñu. I'sia rupubaji sarekajaoka werikapakiaki, supabatirā “Tuparāte bojaījirimaji űime”, āriḡakiroyikakite kitaekarō'ōrā simarape. I'supaka nare kibaamaka imiareka, űamiarekaoka ba'iaja jūarīji torā nimarāñu.

ḡo'imajare imaeka mirāka upakaja űatirā ḡiyitaka sawaḡa Tuparāte nare jēñerūkia

¹¹ I'supaka simarapaka be'erō'ō jo'baka tērīriki ruparikūmua boitaka imaraparā rīrīkate rupamaka űiarape. Ritaja ima bo'ibajirā tērīrikiji kimamaka, kīarapaka wājitāji ritatojo wejea rirapaka. I'supaka baawa'ri aḡekurioka maiberijika sajarape. ¹²⁻¹³ Riapakiakarā űa'miririkarā ḡupamirāka supabatirā reyaekarā ḡupamirāka tuikarō'ōrā ima ḡoatirā oñia kijariḡe'rirūjerepe ate. Reyaeka mirārā oñia jariḡe'ritirā, torā ruparapaki wājitāji narīkajiyemaka űiarape. Imatiyarimaja, imatiyabeyurāoka nimarape. Torā narīkajiyerapaka ḡoto ḡapera ḡūñu Tuparāte wierape. I'siḡūñurā ritaja ḡo'imajare baaeka mirāka o'oeka imarapaka. I'supaka simamaka sareka űatirā, “Ikupaka baaeka mirārā mija ime”, torā ruparapakite nare ārāḡe. Supabatirā “Ikarakamarā nime yika imarūkirā”, āriwa'ri kio'oeka ḡūñuoka

kiwierape. ¹⁴⁻¹⁵ I'sia be'erō'ō reyaeka mirārāte imaeka mirārō'ō rērārī e'etirā pēka azufrepi jū'rēiritarā Tuparāte sataarape. Supabatirā pāpera pūñurā “Ikarakamarā nime yika imajiparūkirā”, āñua kirikarapapūñurā nawāmea o'oji'aberikarāte ĩatirā pēka jū'rēiritarā nare kitaarape. I'supaka baawa'ri apekurioka nare kiabesarāñu.

21

Wejea mamaka, wejepema mamaka imarūkia

¹ Ritatajo ka'ia, riapakiaka, wejepema rirapaka be'erō'ō, mamaka ate Tuparāte ka'ia, wejepema pō'ijiamaka ñiarape. ² I'supaka simamaka jia oyiaja baabaraka nimarūkirō'ō mamaka Jerusalén Tuparā pō'ipi ruira'atirā saña'rīpañamaka ñiarape. ĩakōrī je'e: Rōmo pitañi'aerā baaeka kotīmite kore ĩajiyuokaro'si saya jia jāāweitirā koima upaka jiyurika imarō'ō simarape. ³ I'supaka sabaarapaka be'erō'ōjīte, Tuparā ruparikūmua imarō'ōpi ikupaka jājirokapi sārīkorape:

—Mija ĩabe. ĩPō'imajaka Tuparāte ime mae! I'supaka simamaka, “Mabo'ikakurireka Tuparāte ime”, ārīrika imabeyua. Pō'imajaka Tuparāte ima simamaka, i'supakajaoka nime naro'si, “Yija ĩpamaki mime”, kire āparaka. ⁴ Tuparāka imarimaja nimamaka reyarika, ba'iaja pūparirika, oririka, ā'mika najūakopekakaoka imabesarāka mae. Supabatirā nare kijiyipupayeerāñu ate norikoreka. I'supaka simarāñu bikija ba'iaja jūarika imakopekaka imabepakā'ā,— sārīkorape mabo'ikakurirō'ōpi.

⁵ Torājīrā kiruparikūmuarā rupatiirā ikupaka Tuparāte yire ārīkorape:

—Miabe, ritaja bikija imakoferoyireka, mamaka oyiaja sō'toarā yo'ayu mae,— kērīkorape.

I'supakajaoka,

—Ika mire yibojaika upakaja samio'obe. Mire pakibeyuka yi'i. Mire yibojaika upakaja ñamajī simarāñu,— yire kērīkorape.

⁶ I'supaka yire ārīweatirā, ikupaka yire kibojakorape ate:

—Kopakaja ritaja yijieyu mae. I'supaka simamaka Alfa, Omega upaka imaki ñime. Alfa ñime ñañu ritaja pō'ijiaekaki imarī. I'supakajaoka Omega ñañua “Ñamajī wejea tiyirūjerūkika ñime”, ārīrika sime. Okoa ukurika mare jitotiyaika upaka yire pūpajoatirā, yire jēñeirāte ba'iaja najūaeka be'erō'ō yipō'irā netarāka poto ōñio okoa wapamarīaja nare yisīarāñu nimajīpaokaro'si. ⁷ I'supakajaoka yibaarāñu yire ā'mitiripēarija'atabesarāñurāte. Yire takaja jiyipupaka ōrīrāñurā pūri, yimakarā upakaja yika imarāñurā. ⁸ Jesúre ā'mitiripēabeyurā pūri ikupaka baarijayurā: “Pō'imajare mare ā'mijā'si”, ārīwa'ri kire ā'mitiripēabeyurā, i'supakajaoka yiyapabeyua baairā, pō'imaja jāārimaja, nayapaika upakaja rōmitikaka wā'imarīrijayurā, supabatirā pō'imajare bitarijayurāteoka wēkomaka yibaarāñu. I'supakajaoka wapuju imaja jērāka jiyipupayeerā, supabatirā pakirimajareoka pēka jū'rēiritarā nare yitaarāñu apekurioka nare ĩakoreka,— yire kērīkorape.

Mamaka Jerusalén wāmeika

⁹ I'supaka simarapaka be'erō'ō ĩ'rīka ángelte yipō'irā etarape. Iki imarapaki ĩ'potēñarirakamarākaki ba'iaja pō'imajare jūarūkia seroarā rikaeka mirāki. Mae, ikupaka yire kērāpe:

—Dajoa, Oveja weiwa'yua upaka imaki rūmuro'si imarūkikote mire yibe aerā,— yire kērāpe.

¹⁰ I'supaka yire kērāpaka be'erō'ō, Espiritu Santore yire jeyobaamaka ikupaka yire sabearape: Pusia jo'baka ĩmitakarāja ima rupututuarā yire

ke'ewa'rape. Torā kika yeyarapaka poto ba'iaja baarūkimato, mamaka Jerusalénwejea Tuparā pō'ipi ruirā'atirā saña'rīpañarapaka yire kibearape. ¹¹ Mia je'e, i'siwejea pūri Tuparāte yaaboaikepiji yaaboaiweje imarapaka. I'supaka imawa'ri āta jaspe wāmeika jia waria mayoiwapu'ataika upaka ōirō'ō simarape. ¹²⁻¹³ I'sia wejerijerā jia ĩmirā jaarākueka simarape. Supabatirā ĩ'pōū'puarāe'earirakao koperekaika simarape. Jā'ātipē'rōtopi maekaraka kopereka, wayerupitipē'rōtopi i'siaraka koperekajaoka. Supabatirā wejerīrīka pē'rōtopioka i'siraka kopereka, ma'karoka pē'rōtopi i'tojīrājaoka koperekaika simarape. Israelkarā ĩ'pōū'puarāe'earirakatatarā imarā wāmea ĩ'rāba'iji kopereka rakakaja o'ojī'aeka imarapaka. I'supakajaoka kopereka rakakaja ĩ'rārimaki āngelrākare sareka rīkarape. ¹⁴ I'supaka simamaka, āta pāātateka ōrīa'si ārīwa'ri ĩ'pōū'puarāe'earirakao sañā'ārā āta jo'bari'okapi turirupamo'meka simarape. ĩ'pawājoū'puarāe'earirakamaki Oveja weiwa'yua upaka imakite pūataekarā, apōstolrāka wāmea jī'itarapaka, nimarapaka upatiji āta imarapaka simamaka.

¹⁵ Ángel yika jairapaki wejea kijērābaarūkia orokaka baaeka rikarapaki, kopereka, supabatirā āta pāātateka jērābaarūkiaro'si. ¹⁶ Supa imarī sakijērābaamaka, dos mil doscientorakakuri kilómetro rō'ōjīrā oyiaja sajērāka simarape, sajo'baka, sañoakaoka. ¹⁷ Āta pāātateka pō'imajare jērābaaikapi sakijērābaamaka, sesenta y cinco metros rō'ōjīrā mo'rīa simarape.

¹⁸ Jaspe wāmeika ātakaka baaeka simarape wejea āta pāātateka. Supabatirā apeapi rukebekaja orotakakaka baaekaweje simarape. ¹⁹ Supabatirā āta pāātateka rokarā ĩ'pōū'puarāe'earirakao āta ima, jia jiyurika āta wapajā'rīakaka baaeka simarape. Mamarīkao, jaspe, jia waria ya'tarikakaka imarapaka. Rokajīkao zafiro wejepema jī'mia upaka imarapaka. ĩ'porokajīkao wāmea āgata pūñua upaka jī'mia imarapaka. Maekarakaorokajīkao esmeralda imarapaka. ²⁰ Supabatirā botarakaorokajīkao āta ónice jū'aka boiapitiyika yariraka imarapaka. ĩ'rāpitarakaorokajīkao jia jū'aka cornalina imarapaka. ĩ'rōtēñarirakaorokajīkao jū'sipoa crisólito imarapaka. ĩ'potēñarirakaorokajīkao jī'mia berilo imarapaka. Maekarakaotēñarirokajīkao jū'sipoa topacio imarapaka. Botarakaotēñarirokajīkao crisoprasa jī'miajaoka imarapaka. Piyio bo'io wejepema upaka jī'mia āta jacinto imarapaka. Piyio imarapaka amatista arebosiakaka. ²¹ ĩ'pōū'puarāe'earirakato kopereka ñiarape. Sarakakaja ĩ'rō perlakaka baaeka simarape. Supabatirāoka wejeñe'metāji imarapaka ma'a apeapitiyika rukubekaja orotakakaka baaeka imarapaka.

²² I'sia wejeareka Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'ia ĩatōpoberapaki yi'i. Maiṣamaki Tuparā ritaja ima bo'ibajirā tērīrikaja imaki, supabatirā Oveja weiwa'yua upaka imakiteoka napō'irāja nimamaka nayapairō'ōrāja pō'imajare nare jiyipupayeerape. I'supaka simamaka nare jiyipupayeerūki wi'ia imabeyurō'ō simarape. ²³ I'supakajaoka ritaja ima pemawa'ribajirā jīitakiji Tuparāte imaraparō'ō imarī, ikiji torā yaaboarapaki. Supabatirā Oveja weiwa'yua upaka imakioka i'supakajaoka kiyaaboarape. Supa imarī aiyate yaaika, ñamikakite yaaboaiokaoka yapabeyurō'ō simarape. ²⁴ I'sia wejea yaaboaikapi ritatojo wejeareka imarāte jia imarijarirāñu. Niṣarimarā narikarijayua wapajā'rīa imatiyaikakaka e'era'atirā Tuparāte nijirāñu kire jiyipupaka ōrīwa'ri. ²⁵ I'supaka nabaarūkirō'ō imarī, wiekaja kopereka imajiparijarirūkirō'ō simarāñu. I'supaka simarāñu ñamia imabesarāñurō'ō imarī. ²⁶ Torā ritaja wapajā'rīa imatiyaikakaka ritatojo wejeareka imarāoka narikaika e'era'atirā Tuparāte nijirāñu kire jiyipupayeewa'ri. ²⁷ I'supaka simamaka Tuparāte yapabeyua imarūkimarīrō'ō imarī ba'iaja baarimaja,

pakirimajareoka sakākabesarāñu. Oveja weiwa'yua upaka imaki papepa pūñurā, “Ikarakamarā nime yika imarūkirā”, āriwa'ri nawāmea sareka o'oji'aekarā takaja kākarūkirō'ō simarāñu.

22

¹ I'supaka yire kibearapaka be'erō'ō, jia waria ima riaka ōñio okoraka imajiparūkiria ángelte yire bearape. Tuparā ruparikūmua, supabatirā Oveja weiwa'yua upaka imaki ruparikūmua sarupaka imaria simarape. ² Wejeñe'metāji ma'a imarapakarā sañe'metājite juruteparia simarape. Supabatirā i'siriarijereka ĩ'papē'rōto wā'tarāja ōñio yapua rīkajiyerapaka. ĩ'rīka aiya o'atarimarāja ruirijayua simamaka, ĩ'rākuri wejeñe'rākareka ĩ'pōū'puarāe'earirakakuri ruirijayua simarape. Ritatojo wejeareka imarāte jiiokaro'si ōñioka simarape sapūñua. ³ Supabatirā Tuparāte ĩaripe'yoika imabeyurō'ō simamaka, “Ba'iaja simarū”, kērīrūkimato simarāñu. Torā Tuparārika, supabatirā Oveja weiwa'yua upaka imaki ruparikūmua imarāka. I'supaka simamaka ritaja torā imarāñurā Tuparāte yapaiika upaka oyiaja baabaraka kire najiyipupayeerijarirāñu. ⁴ Maekaka maki Tuparāte ĩabeyua simako'omakaja, wejea mamaka kipo'ijiarāñurō'ōrā puri kire ĩarika imarāka. Supabatirā kiwāmea nakū'areka kio'oji'arāñu. ⁵ Supabatirā maipamaki Tuparāja nare kiyaaboarāñurō'ō imarī, aiyaka, yaaboaiika yapabeyurō'ō simarāñu. Supabatirāoka ñamia imabeyurō'ō simarāñu. I'supakajaoka torā kika jā'mebaraka nimajiparāñu.

Jesucristore etarūkia koyiaja jariwa'yua

⁶ I'sia be'erō'ō ikupaka ángelte yire ārāpe ate:

—Ritaja makārārūñuroka upakapi Tuparāte mire ĩarūjeika, mire kiā'mitirirūjeikaoka rita ima. I'supaka simamaka ritaja mire yibojaika upakaja simarāñu. Maipamaki Tuparā imaki kiro'si bojañirimajare jia jaiwārūerā nare jeyobaarijayuka. I'supaka imaki imarī, ikijioka imaki ika ritaja mire yibojaerā yire pūatarapaki,— yire kērāpe.

⁷ Supabatirā ikupaka yire kērāpe ate:

—Ikupaka Jesúre āñu: “Mija ā'mitipe. Ñojimarīji mija pō'irā ya'rirāñu ate. I'supaka simamaka, ika majaroka ‘Ikupaka simarāñu’, āriwa'ri Tuparāte bojaekakaka o'oeka pūñurā yi'yurā jījimakapi imarāñurā”, kērībojayu,— ángelte yire ārāpe.

⁸ Juan ñime ika ritaja ĩatirā, sā'mitiritirāoka so'oiki. Ángelte yire sabearapaka poto jiyipupaka kire ōriwa'ri kiwājitāji yimo'ipāñarape. ⁹ Ikupaka puri yire kērāpe:

—Mimo'ipāña'si. Miupakaja Tuparāte yapaiika upakaja baaiki ñime yiro'sioka. Tuparāro'si bojañirimaja, supabatirā ika papepa pūñu o'oeka yi'yurā upakaja imaki ñime. I'supaka simamaka, Tuparāte takaja mijiyipupayebe,— ángelte yire ārāpe.

¹⁰ Torājirā ate ikupaka yire kērāpe:

—Ika majaroka mio'oika, pō'imajare miōrīrūjebe, samio'oika upakaja simarūkia koyiaja jariwa'yua simamaka. ¹¹ Koyiaja sajariwa'pakā'ā, ba'iaja baarimaja puri nima upakaja nabaarijaririyapaye'e nayapaiika upakaja nimaparū. I'supakajaoka ba'iaja pupajoairā napupaka nare āñu upakaja napupajoaparū. Supabatirā “Jia baairā nime”, Tuparāte nare āñurā puri jījimaka kiyapaiika baabaraka nimarū. I'supakajaoka Tuparāte jiyipupaka ōriwa'ri ba'iaja baarika ja'atarika yapairāja sanaja'atarijarirū,— ángelte yire ārāpe.

¹² Ikupaka Jesúre ārāpe:

—Mija ñabe. Ñojimarĩji mija p̄o'irã ya'rirãñu ate. Mija p̄o'irã eyatirã po'imajare baaeka upakaja jia baaekarãte, i'supakajaoka ba'iaja baaekarãte simaupakaja sawapa nare yibaarãñu. ¹³ I'supaka yibaarãñu Alfa, Omega upaka imaki imarĩ. Yi'ipi ãrĩwa'rĩji ritaja simaũ'mueka. Supabatirã yi'ipi ãrĩwa'rĩjioka ritaja ima tiyirãka.

¹⁴ Ba'iaja nabaaika jũjerũjekarã saya upaka ima jarirooka ka'imarĩa jããirã upaka imarã. Īrãtarãja imarã wejea mamaka Tuparãte po'ijiarãñurõ'õrã kãkarũkirã. Supabatirãoka torã eyatirã õñio yapurika ba'arũkirã. I'supaka imarãñurã imawa'ri, jĩjimaka torã nimarijarirãñu. ¹⁵ Mia je'e: Aperãte bitarijaturã, nare sajitoika upakaja aperãka wã'imarĩrijaturã, po'imajare jããrijaturã, wapuju imaja jërãka jiyipupayeeirã, supabatirã pakirikapĩji imarijaturã, Tuparãte yapabeyua baawa'ri, kipõ'irã apেকurioka eyabesarãñurã.

¹⁶ I'supaka simamaka yi'i, Jesús, i'sia majaroka mijare ángelte bojaerã kire yipũataeka, yire yi'riwa'ri rërĩrijapuraka jĩjimakapi sõrĩwãrũrijaturã mija imamaka. David imaroyikaki riparãmi mirãki ñime. Yireka pupajoaweitirã “Wãrĩrika ru'ara'aerã baaika ruɸujĩte warara'aiki tã'pia jo'baki upaka Tuparãte pũatarãki kimarãñu”, Moisés imaekakite o'oeka,— Jesúre ãrãpe.

¹⁷ Espĩritu Santo, supabatirã Oveja weiwa'yua upaka imaki jeyomako* ĩrãtĩji oyiaja jairã.

—Mija i'tabe Cristore yi'yurã mija jayaokaro'si,— po'imajare nañu.

I'supakajaoka aperãte narĩrũ sã'mitiyurã naro'si.

—Õñio okoa ukurika mijare jitomaka, wapamarĩaja sukurĩ mija i'tabe,— nañu.

¹⁸ —Ika pãpera jaiika ã'mitirĩjarirãñurãte, yi'i, Jesús ikupaka nare sabojarijaturã: Ika pãpera pũñurã o'oeka ima pemawa'ribaji noñu upakaja pupajoatirã o'orãñurãte ba'iaja Tuparãte baarãñu ika pãpera pũñurã ãñu upakaja. ¹⁹ Supabatirã ika ñañua wapuju pakibaraka ĩrãriba'i e'etairã õñio yapurika ba'arũkimarĩrã nimarãñu. I'supaka imarãñurã imarĩ, wejea mamaka Tuparãte po'ijiarãñurõ'õrã eyarũkimarĩrã nime. Ipũñurã ñañu upakaja simarãñu ba'iaja baarimajaro'si.

²⁰ “Rita ipũñurã sãñu”, ãñuka imarĩ, “Ñojimarĩji mija p̄o'irã ya'rirãñu ate”,— Jesúre ãñu.

—Meñu upakaja simarũ. Mi'tabe Ñĩpamaki Jesús,— mire ñañu.

²¹ Maipamaki Jesús ritaja jia oyiaja Tuparãrĩrãte kibaarũ. I'supaka oyiaja simarijarirũ.

I'tojĩrãja sime ruɸu.

* **22:17** La esposa del Cordero representa los creyentes en Jesucristo.